کۆمەڵگە وەک دیمەنی دونیایەک لە عەنتیکەخوازیی (Absurdism)

.... هەندرێن ....

هەر کەسێک، کە لە خەیاڵاندن یان گرێی حیزبیی یان جەهلی رواڵەتی زانین هەڵنەدەرا بێت، تێدەگات یان هەرنا هەستدەکات، ئەو دیمەنی رووداوانەی کە دوو سێ رۆژە، هەرچەندە ئەو دیمەنی رووداوانە زنجیرەیەکن لەو شانۆگەرییە عەنتیکەخوازییەی کۆمەڵگەی کوردی کە لە هەناوی بازاڕاندنەوە لە دایکبوون، لە شاشەکانی تیڤیی و واقیعی کۆمەڵگەی کوردییدا دەیانیبین، دەخەکە لە عەنتیکەخوازیی (ئەبسوردیزم)
مەبەست لە عەنتیکەخوازیی تشتێکی ناماقوڵ، ناعەقڵانیی، نەشیاوە، واتە لە تێگەشیتن بەدەرە.
بە ئەوەی دیوە نادیار و نەبینراوەکەی ئەو دیمەن و واقیعە عەنتیکەخوازییەی کە بە دەم هەڵای خۆنیشاندانی مووچەوە روودەدەن ببینی، گەرەکە مەودایەک لەو دونیایە عەنتیکەخوازییە وەربگریت.
تە سەرنج بدە، کەکردنەوەی ئەو دیمەنانەی کە لەو یەک دوو رۆژەدا روودەدەن، عەقڵ ناتوانێت بە یەکتریانەوە ببەستێتەوە: لە لایەک لە سلێمانی خۆنیشاندانی مامۆستایانە بە داوای مووچە، بەڵام خۆنیشاندان، بە نوێژی بە کۆمەڵیی خەتم دەبێ، کە ئەو دیمەنە دەکرێ بە نوێژە بە مووچە پێناسەی بکەین، بەو مانایەی لە دەرزەماندا خەڵک لە زستاندا کە باران نەدەباری، نوێژە بەبارانەیان دەکرد.
لە لایەکی ترەوە بە دەم ئەو هەڵایەوە، لقی پارتی و نوێنەرەکانیان چەک و تفقیان بەستاوە، بە لەکدانەوەی ژیربەژیری، تا رووبەڕووی ئەگەری هەرشی خۆنیشاندەران ببنەوە بە سەر بارەگەکەیان، کە ئەمەش مانای ئەوەیە، تشتێک بە ناوی یەک حکومەت و یەک کۆمەڵگە لە گۆڕێدا نییە، بەڵکە دونیایەکی عەنتیکە لە کۆمەڵێک بوونەوەرگەل هەن.
لەوەش خۆشتر، لەملاوە لە کاتەکدا کە یەکێتیی و گۆڕان دەستەڵاتدارن لە سلێمانی، کەچی مەدیا و پەرلەمانتارە کارکەنارەکانیان بوونەتە رێبەر و هاندەری خۆنیشاندەران و ئەنجامندانی خۆنیشاندانیش بە بە تەشەقەڵە، بە سەرکەوتنی سلێمانی و دەڤەرەکانیی و یەکێتیی دەبینن!
لە لایەکی ترەوە، گوایە وەزیری پیشمەرگە، گۆڕانە، کەچی کاکە هەمنی پێشمەرگەی سەر بە گۆڕان بە هۆی رەخنەگرتن و هاوسۆزی باشکردنی مووچەی پێشمەرگە و مووچەخۆران، لە لایەن ئاسایشی پارتییەوە ئەتک

دەکرێت. لەوەش گەڕێ تر وەک گۆڕان و گۆڕانخواز وەزیری پێشمەرگە هی تر بێت، کەچی وا رەفتار بکەیت، وەک ئەوەی بەرھەڵستکار بیت.

دەی لەوەش بترازێ، بە دەم ئەو دیمەنە عەنتیکانەوە، لەسەر چیای کۆڕەکدا بە ئامادەبوونی کۆمەڵێک ئەکادیمیی، نووسەر، موفەکیری کوردستانیی، “دیداری ھزری نەتەوایەتی”، ب□□□و د□چێت.

ھەر بە دەم ئەو دیمەنانەوە، لە کاتێکدا کۆمەڵگە بە دەم ھات و ھاواری گرتنەوەی موسڵ و ئەگەری گەڕانەوە و نەگەڕانەوەی “ناوچە جێناکۆکەکان”، لە ئەگەر و نەگەری “سەربەخۆیی کوردستاندا” تێداماوە، کەچی ھەر ھەمان رۆژ و کات، فڕۆکەکانی تورکیا زگیان بەسەر چیای کۆڕەکەوە دەسوون و بەسەر د□ق□ری باڵەکایەتیی و ئامێدی دەڕشێنەوە، کەچی لەو دونیایە عەنتیکەسازییەی ئێمەدا، وەک ئەوەی ھیچ لە گۆڕێدا نەبێت.

راست دەوێت، ئەمەریکا و ھاوپەیمانەکانی تاکە بڕیاردەرن لە گرتنەوەی موسڵ و کۆی دۆخی سیاسیی عێراق و کوردستان، ئەوەی کەمێکیش لە کۆلۆنیالیزم تێبگات، دەزانێت کە ئەو دۆخەی کوردستان و عێراق تێیدا دەژین، بە ھۆی بێئرادەییەوە، لە زانستی سیاسەتدا پێی دەگوترێت، کۆلۆنیالیزمی نوێ، بەو مانەی کە راستە لە رووکەشدا نوێنەرانی سیاسی عێراق و کوردستان حکو مەتی خۆیان بەڕێوە دەبەن، بەڵام راستییەکەی کۆی سیاسەتی ناوەخۆ، دەرەکیی و دۆخی ئابووریی عێراق و کوردستان لە لایەن ئەمەریکا و ھاوپەیمانەکانییەوە بەڕێوە دەبردرێن.

لەوەش بترازێ، لەملاشەوە گوایە خەڵک گوایە لە بێمووچەیی حەجمانی نەماوە، کەچی جادە، کۆڵان و کون و قوژبنی گوند و بەباو شارەگوندی کوردستان، لە تڕومبێلاندا جمە دێت، مر□ق و□ک قالۆنچە و خشۆک دەبێ ل□ بەر بەرەوڵایی لێخوڕانی تڕومبێلان ھەڵبێت، تا نەپلیشێیتەوە.

راستت دەوێ، کۆی ئەو دیمەن و رووداوانە، جۆرێکە لە دونیایەکی عەنتیکەخوازیی (ئەبسوردیزم). ئەمەش بەرھەمی ئەو پارە رژان و باڵادەستی نیولیبرالیزمە بوو، کە دوای ٢٠٠٣ بوو بە عەقیدەی کوردی. ئاکامی ئەمەش، کۆی بەھا و بوونمانی کرد بە پارەی بە خۆڕا و مووچە و پووچخوازیی (نەھێلیزم).

بەڵێ، کۆمەڵگەیەک کە لە فەقیریی و فەقراتییەوە، لە نەدیی و بدییەوە، لە کەر و ھێسترەوە بوو بە خاوەن دادە وەنەوشە و مۆنیکا، خاوەن شھادەی بەلاش و قات و ریباتی گوڵ گوڵیی، مەکینە. تڕومبێل. مووچەی بەخۆڕا، کە ئەو بەربەریییەتییەی مەکینە و تڕومبێل لێرەدا رۆژانە منی ھەراسان کردووە. ئەو بە مەکینەبوونە کۆمەڵگەی کرد بە مەکینەیەک لە تڕومبێل و بازاڕی بەرەڵا، ئاکامی دیمەن و دونیا

عەنتیکەخوازیی بەرھەمدەھێنێت.
دواجـــار. وەک ھەمیشە، ئاکـــامی ئەو خۆنیشانـــدانە، لە تۆڕی کۆمەڵایەتیی و زار و زمانی کوردان، دەبێتە سەرکۆنەکردنی ھەولێر کە وەک سلێمانی خۆنیشاندانی نەکرد.
ئەم عەنتیکەخــوازییەی کە تێیـــدا دەژیـــن، دۆخێکـــی ئەخلاقـــی بەرھەمھێناوە، کە پێی دەگوترێ داڕمان (decadent)، یان سینیزم (cynicism)، لەم دۆخەدا، ھەموو تشتێک، ئەتکردن، زبڵسالاریی، درۆ، دووڕوویی، بەرەڵایی، بێبەزەیی، تێھەڵدان، جەھلخوازیی، دینداری ساختە، شەقاوەبازیی و عەنتەربازیی، ئەوانیتر تۆ ریزی بکە، لە کن خەڵک و ھێزەکان، دەبن بە ئاسایی.
بۆیە لەم دۆخەدا، عەســکەرتاریی، نامــادەنییەدا نووســین، بێجگە لە دڵدانەوە، ھەناسەدانێکی کورت بترازێ، ھیچی تر نییە.

سیاســەتی هەڵچـــوو.....کۆمەڵگەی هەڵچوو!! ... محەمەد تەها حوسێن

ماوەیەکە خەڵك لە هەرێمی کوردستان لە بارێکی دەروونی زۆر شڵەژاو و ناهاوسەنگ دەیبەنە سەر، لەوانەیە ئەم دۆخە سەختترینی ئەو هەلومەرجانە بێ کە بە درێژایی 25 ساڵی دوای ڕاپەڕین تێیکەوتبێ. پێشبینی ئێمە بۆ خۆمان وەك گەل و بۆ ڕێکخراو و پارتە سیاسیەکان وەك هەڵسووڕێنەرانی باری ئیداری و سیاسی هەرێم زۆر لە توانای خۆمان وەك نەتەوەیەکی ناچالاك و لە توانای ئەوانیش وەك حزب و ڕێکخراوی ناڕێکوپێك زیاتر بوو. ئەگەر تۆ پێشبینی سوپەرمانانە بۆ منداڵەکەت بکەی و پێشتوابێ لە هیچ دانامێنێ و فڵان کەس و فیسار کەسیش لە هەموو شتێك سەری دەردەچێ و عاسێ نابێ، ئەوا هەر کە لە کێسپێك گیر بوو دووچاری تەریقبوونەوە دەبێ و تۆش دەکەویە بارێکی پڕ لە نائومێدیەوە.
تــاکی ئێمــە بــارێکی گەورەیــان خســتبووە ســەر شــانی سیاســیەکان و پێیانوابوو حزب و ڕێکخراوەکان بوونەوەری تنین ئاسای ئەوتۆن هەرچی لە ناحەزانمان هەن دەیانسووتێنن و بۆ خۆشمان ئەو شار و دەوڵەتە ئایدیاڵانە دەسازێنن کە لەوەتەی هەین بە ئومێدیانەوە دەژین. سیاسەتوان و پارتەکانیشمان هەر کەسە گوماناوی و ترساوەکەی نێو

هەناوی کۆمەڵگەکەی خۆمان بوون، ئەوان کۆکەرەوەی هێز بوون نەك بەخشندەی هێز و تواناکانی خۆیان، هەر بۆیە وەك پێشبینیان لێدەکرا دەرنەچوون، نەیانتوانی لە دوا فۆڕمی ڕێکخراوەییدا کە حزبە و حزبیش فورموولبەندیەکی مۆدێرنە خۆیان و کۆمەڵگە بە پەروەردەیەکی سیاسی نوێ کە بۆ فۆڕمی نەتەوە بسازێ پەروەردە بکەن.

ئەوان وەك هەر کەسێکی ترساو هێزیان بۆ ئەوە کۆکردەوە تا تەنها خۆیانی پێ بپارێزن نەك نەتەوە و کۆمەڵگە. پەڕینەوە لەبەری هێز و عەشیرەتەوە بۆ بەری نەتەوە، لەبەری تاکە کەسەوە بۆ بەری گروپ و کۆمەڵگە عەقڵێکی بەرهەمهێنی هێزی دەوێ کە توانای دابەشکردنی ئەو هێزەی بەسەر تەواوی جەستەی نەتەوەدا هەبێ. هەر بۆیەش ئێستا ئێمە کەسی بە هێ َزمان زۆرن بەڵام کۆمەڵگەیەکی لاوازمان هەیە، ئەمەش بەڵگەی ئەوەیە کەسەکان توانایان لەبەر نەتەوە بڕیوە و تا ئەو ئاستە دێشیویانە جەستەیەکی سست و لەڕیان بۆ هێشتۆتەوە.

کێشە ڕیشەییەکانی ئێمە ئەوەندەی دەروونین ئەوەندە سیاسی نین، نەتەوەیەك بەر لەوەی باری سیاسی لەنگ بێ ، باری دەروونی ترازاوە و کەوتۆتە دۆخێکی گوماناوی و پارانۆیی هەم لە خۆیی و هەم لەوانەی دەوروبەری، ئێمە زۆر دەمێکە لە دۆخێکی گوماناویدا دەیبەینە سەر و هەرگیز نەمانتوانیوە ئەم گومانانەمان بە عەقلانی کەین و ڕێکیانخەین تاوەکو بەردەوام لە گومانەوە بەرەو یەقین و ڕاستیەکان هەنگاو بنێین، گومان هیچ کاتێك خاوەنەکەی ناباتە سەر هاوسەنگیەك لێیەوە ڕایەڵەیەکی متمانە وەك پێویستیەکی حەتمی بۆ بەیەکەوە گوزەران هەڵخەین ئەگەر پڕۆگرامیزەیان نەکەین و نەیانخەینە چوارچێوەیەکی بەرنامەڕێژکراوەوە، کۆمەڵگەیەك ئەگەر متمانەی کۆمەڵایەتی تیا نەبێ هیچ نیە جگە لە جەستەیەکی گەنیو کە توانای جولەی بەملاو بەولا لەدەستداوە.

گومانی سرووشتی کە تەمەنێکی بەر لە مێژووی لە مرۆڤایەتیدا هەیە، وازی لە ئێمە نەهێناوە و تا هەنووکەش ئەوەندەی لە خۆمان بە گومانین و لە خۆمان دەترسین نیو ئەوەندە لە نەیار و ناحەزانمان ترس و گومانمان نیە. گومان لەوەی ئایا ئێمە تا سەر لەم سەرزەمینە دەمێنینەوە؟، تاسەر وەك هەین دەیبەینە سەر؟ تاسەر ......تاد؟، ئەم گومان و ترسانە نەیانهێشتووە عەقڵ لە بارێکی ئارامدا بیربکاتەوە و ئیش بۆ شێوە ژیانێکی دیکە بکا کە چیدی لە گوماندا نەبین و نەترسین.

مانەوە لەم نائارامیە دەروونیە تاکی ئێمەی خستۆتە بارێکی سایکۆلۆژی هەڵچوونئامێزەوە بواری ئەوەی نەداوە کەف و کوڵی بۆ ساتێك دامرکێتەوە، کۆمەڵگەی ئێمە تا ئێستاش لە دۆخی هەڵچونێکی درێژخایەن دەیباتە سەر، لە هەڵچووندا تاك و ئۆرگان و

دامەزراوەکانی بڕیار دەدەن، بڕیار لە دۆخی هەڵچوون و سۆزاوی هەر بۆ دەمێك دەیحەسێنێتەوە و نایباتە بارێکی سەنگین و هاوسەنگ تاسەر متمانەی بە بڕیارەکانی بێت.

کۆمەڵگەی هەڵچوو کەس و پارت و و ئۆرگانی هەڵچوو دێنێتە ئارا، لە ڕاکردن هەڵچوو، لە هێرش هەڵچوو، لە خۆشی هەڵچوو، لە ناخۆشی هەڵچوو، ئەم هەڵچوونانە هیچیان ئەرێنی نین، لە ئاگایی کەسەکانەوە ناجولێن، زیرەکی هەڵچوون و هاوسەنگیەکەیمان نیە، لەوەتەی هەین لە دۆخی جیاجیای هەڵچوون دەیبەینە سەر، ئەم دۆخە لە رووی دەروونیەوە ئاسایی نیە، ئەو کۆمەڵگەیەی هەمیشە هەڵچوو بێ ، نەپەڕیوەتەوە بەری عەقڵ و هەر لەبەری سۆز و ویژدان ترازاوی ماوەتەوە.

بونیادی سایکۆلۆژی کۆمەڵگەکەمان زۆر لەوە شێواوترە بە تەنها بڕیاری سیاسی و حزبی سیاسی چارەسەر بکرێ، سیاسیەکان ڕێشنبیری سایکۆلۆژیان نیە و پەی بە کێشە و گرفتە دەروونیەکانی نەتەوە نابەن، حزبی کوردی دەرمانی کێشەکانی کۆمەڵگەی لا نیە و ئەم خۆی بە هەموو شتزانیە لە خۆگێڕانێکی پاڵانێیە و جۆرێکە لەو هەوا چوونە کەوڵەی کە توانای درووستکردنی رووداوێکیان نیە و بە شێکێك یەکسەر لە هەوا بەتاڵ دەبنەوە.

بەرهەمهێنانی هێز بەم شێوە هەڵچووناویە نابێ، هێز سەرچاوەکەی ناوەکیە و ئەمە بەڵگەنەویستێکی تەواو زانستیە نەك سیاسی، لە ناوەوە ئەندامەکانی جەستەی کۆمەڵگەی کوردی هیچیان لەگەڵ ئاوازی یەکتر نین و لە دەرەوەی هاڕمۆنیەتی جەستەیەکی ئاساییین، گومان جەستەی کوردی خواردووە و لەوەتەی هەین هەر ئەو گومان و ترسان لەیەکترەیە نەیکردووینەتە هیچ.

لە نیوەی یەکەمی سەدەی بیستەوە جولانەوەی سیاسی کورد خۆی لە فۆڕمی حزبدا بەرجەستە کردووە بەو ئومێدەی ئیدی لەمەولا دەبێ کۆمەڵگەیەکی ڕێکخراو و سەربەخۆ بێنینە ئارا، بەڵام تادێ ئامانجی ئەم بوونەوەرە ناسیاسیەی ناوی حزبە زیاتر لە ملپێکەچکردنی تاك بەرجەستە دەبێ. ئۆرگانی سیاسی ئێمە دەبێ چەندە سەربەرز و شاناز بێ لەو کاتانەی کەسانێك هەمیشە ملی خۆیانیان بۆ کەچ دەکەن؟، ئەمە جگە لە شکستی ڕێکخراوی سیاسی کوردی چیدی نیە کە پێیوابێ ئاستی خۆشەویستی ئەو لە نێو جەماوەردا بە ئاستی ملکەچی ئەوانە بێ.

تابلۆی سیاسی و کۆمەڵایەتی کۆمەڵگەی کوردی ئەم هەرێمەی ئێمە هیچ وێنەیەکی روونی شکڵێکی روونمان ناداتە دەست، وێنەکان زۆر شێواو دەکەونە بەرچاو، گومانی خەڵك تادێ لەیەکتر زیاتر دەبێ و کەس باوەڕ و متمانەی بە یەکتر نەماوە و وا خەریکە هێواش هێواش بێ کۆمەڵگە ترادیسیۆنیە دابونەریتیەکە دەگەڕێینەوە تاوەکو ترسی خۆمانی پێ لەیەکتر بڕەوێنینەوە و ئەوەندە لەیەکتر نەترسین.

حزبەکان یەکتر لەبەری دژ دەخوێننەوە و هەر یەکە پێیوایە بەردەوام پیلانیان لە دژ دەگەڕێ، هیچیان پێشنیاز و دەستپێشخەری یەکتریان قبوڵ نیە و بە ترس و گومانەوە تەنانەت میوانداری یەکتریش دەکەن.

ئەم دۆخە دۆڕانێکی متمانەی کۆمەڵایەتیە کە (جۆلیان رۆتەر) باسی دەکا و ئەگەر هوشیارنەبینەوە لەوانەیە هەرەسمان پێبێنێ، لەبەر یەکهەڵوەشانەوەی شیرازەی کۆمەڵگە لە نەمانی متمانەی کۆمەڵایەتی و ئینجا سیاسیەوە دێتە ئارا.

من کەسێکی رەشبین و نا ئومێد نیم و هەمیشە پێموابووە باڵانسە ترازاوەکان هەروا بە ترازاوی نامێننەوە، بەڵام ئەوەی هیوای لاواز کردووم ئەوەیە ئەم ترازانە با بە عەقڵی خۆمان بێتەوە هاوسەنگی خۆی نەك بە سەرلەنوێ نەخشاندنەوەی هاوکێشەکان کە تا ئێستا ئێمە تیایاندا ژمارەی خوێندراوەی ئەکتیق نین.

ئێمە پێویستە لەوە هوشیاربینەوە کە ئەوەی تا ئێستا ناوی کۆمەڵگەی سیاسی و خاوەن هەڵوێستمان لێناوە هەرگیز نەگەیشتۆتە ئەو ئاستەی لە هوشیاری خۆیەوە هەنگاو بنێ، رێکخراو حزبی سیاسی ئیشی ئەوەیە خۆشگوزەرانی و ئاسوودەیی بەرهەم بێنێ نەك رەشبینی و نائومێدی، ئەو دۆخەی ئێستامان کەمترین رووبەری ئاسوودەیی تیا دەبینرێ، زیاترینی نائومێدی گرتوویەتیەوە، گۆڕینی میکانیزمەکان ئەوەندە پێویست نین بەقەدەر ئەوەی گۆڕینی ستراتیژی رووبەڕووبوونەوەی قەیرانەکان گرنگن، شێوازی ژیانی کۆمەڵگەکەمان خوارترین ستایلی ژیانە لە دنیادا، گۆڕینی ئەم ستایلە پێویستی بە گۆڕینی بیرکردنەوە و چوارچێوە مەعریفیەکانی کاری سیاسی و کولتووری و دینی و کۆمەڵایەتیە، ئەمە لەوانەیە بۆ سیاسیەکان زەحمەت بێ، بەڵام ئەستەم نیە، چوون ئەوان لە کۆتاییدا نوێنەری تەنها خۆیان نین بەقەد ئەوەی لەو هەڵوێستەی تیایدا دەژین بوونێکی هەمەکی ئەوتۆن نابێ کەسیانە بیربکەنەوە.

رەنگ و رووناکی و زمانی وێنە ...

نووسینی: د. نەزەند بەگیخانی،

زانکۆی بریستل

....هەڵوەستەیەک لە بەردەم هونەری رەبوار سەعیدا: تابلۆی 'پەیامی خۆشەویستی' وەک نموونە ....

ئاوێتەبوونەکی دینامیکییانەی رەنگ و رووناکی، هونەری فیگەر و گەڕانەوە، تێکەڵکردنی رەنگی گەرم و زیندوو و رۆشن بە فیگەر و هێماو و سیمبۆلی کوردی خاسیەتی سەرەکیی تابلۆکانی رەبوار سەعید-ن. فیگەرەکان لە جووڵەی بەردەوامدان، دەفڕن، پێیەکان لە زەوی جیا دەبنەوە و لە فەزا هاتوچۆ دەکەن، چاوەکان قووڵ و پەنهان، هاوتای دەستەکان بانگمان دەکەن، هەموو پێکەوە لە فەزایەکی فانتازی و تژی لە هارمۆنی لەگەڵمان دەدوێن.
دەتوانین ئەزموونی رەبوار سەعید بەسەر سێ قۆناغ دابەش بکەین، قۆناغی زەرد و سەرەتایی، قۆناغی شاخ و پێشمەرگایەتی لەگەڵ قۆناغی مەنفا (فەڕەنسا و بەریتانیا). رەبوار هەر لە منداڵییەوە ئاشنای هونەری دارتاشی و هەڵکەنین و خەلقکردن بووە، لە شت و کەرەستە سادەکان فیگەر و پەیکەر و مۆزایکی دروستکردووە. لەم قۆناغەدا رەبوار سەعید خۆی پێگەیاندووە، ئەو خولقێنەری ناسنامەی هونەرمەندیی خۆیەتی. لە قۆناغی پێشمەرگایەتیدا، رەبوار لەناو سروشتی بێپایان و دژواردا، لەپاڵ خەباتی سەختی رۆژانە، لە نزیکەوە جەنگ و مەرگی بینیوە، بەدەم خوێنی داچۆڕاو و لاشەی سارد و سڕی ئەو هاورێ پێشمەرگەیەی کە سەعاتێک پێشتر پێکەوە دانیشتوون و لەگەڵی دواوە و پێکەنیوە بەدەنگ گریاوە، ئەوەندە تەماشای کردووە کە نەک هەر لە نیگا و خەیاڵەی دا ماوەتەوە، بەڵکو حەز و ئارەزوو و ئاهەکانیشی تەمارکردووە و بە گیانی تەحەدداکردنی مەرگ لە تابلۆکانیدا دەیانەخشێنێ و بەرجەستەیان دەکات. رەبوار سەعید لە هونەردا تەحەددای مەرگ دەکات و ئاهەکان و خەونی ئەوانەش دەردەبڕێ کە ژیان فریایان نەکەوت و زوو ئاوابوون. ئەم ئەزموونە واتای بوون و تێگەیشتن لە ناسکی و تەنکیی سنووری نێوان ژیان و مەرگ لە لای هونەرمەند بەهێز دەکات؛ ئەو بە هەستیارییەکی وجودیانە لە شتەکان نزیک دەبێتەوە، بە بەرائەتی منداڵانە ساتەکان دەگرێ و جوانییەکان دەخوێنێتەوە، پارچە ورد و خاشبووەکانی ژیانمان لە ئاوازێکی رەنگداردا کۆدەکاتەوە و وەک نەخشی مۆزایک دەیانکاتە تابلۆ.
دواتر، ئەم دوو قۆناغەی هونەری رەبوار سەعید ئاوێتەی ئەزموونی کۆچ و ئاوارەیی و دابڕان و تەنیاییەکی دیکە دەبن، ئەزموونی مەنفا و بێگانەبوون. لەرێدا هونەری رەبوار سەعید دەگاتە ئاستێکی دیکەی

زمان و دەربڕین؛ تێکەڵبوونی راستەوخۆشی بە هونەرمەندانی رۆژئاوا و ئەزموونی کار و چالاکیی هاوبەش لەگەڵیان، رێبوار سەعید باڵاتر دەکات و دەیهێنێتە ئاستی هونەرمەندێکی جیهانیی کە سنورەکانی خود و کوردستان دەبڕێ و دەکرێتەوە بەسەر جیهانێکی نوێ، جیهانێک کە گەردوون لە ئامێز دەگرێ. بەڵام لە گەردوونیبوونی هونەری رێبوار سەعید دا، رەنگ و هێما و پیت و فۆرم و سیمبۆلی کوردی و رۆشنایی رۆژهەڵات هەمیشە ئامادەیییان هەیە، ئەمەش نەک وەک لەکالیبوون و داخران و خۆخواردنەوە، بەڵکو وەک هۆشیاری، هۆشیارییەکی نەتەوەیی و متمانەیەکی هونەری بە فراژووکردنی دونیای رەسەنی خود بە ئاستێکی باڵای وێنا و دەربڕین، بە ناساندنی رەنگ و سیمبۆل و کولتوری هونەریی کوردی و رۆژهەڵاتی بە جیهانی دەرەوە.

لە رووبەری تابلۆکانی رێبوار سەعیدا فیگەر و ئەبستراکت ئاوێتە دەبن. فیگەرەکان تەنیا روخسار نین، جەستەیەکی سڕ نین، چاوەکان تەنیا سەریرمان ناکەن، بەڵکو چەشنی هونەری دراما فیگەرەکان لەگەڵمان دەدوێن، دواندنێکی پڕ لە پرسیار و سەرسوڕمان، هەندێ جار هاوار دەکەن، بەڵام هەمیشە تژین لە هارمۆنی و هێمنی. دەست و قۆڵ ئامادەییەکی سەرەکییان هەیە لە رووبەری تابلۆکانی رێبواردا؛ دەستەکان بە ئاسۆیی یا شاقوڵی لە رووبەری تابلۆدا رادەکشێن، بەڵام هیچ کات بێدەنگ و بەتاڵ نین، بەڵکو مەنجەڵیان دێ لە پیت و پرسیار، پڕن لە حیکایەت و باسی تەنیایی مرۆڤ دەکەن لەناو سەحرای تەمەن، لەناو چۆڵایی وجود. دەست و پەنجە دوای دەم و چاو دەبنە چەقی دایەلۆگ و لە فەزایەکی پەنهاندا دێنە گۆ، بانگمان دەکەن بۆ ئامێز و گرتن، بە لاواندنەوەی تەنیایی مرۆڤ، تەنیایی خەمان و ئەوانیدیکەش، بە رەواندنەوەی پەستی و بێهودەیی بوون، بە جوانکردنی ساتەکان و دوورکەوتنەوە لە رووبەری واقیع و هەرا و زەنای رۆژەکان.

تابلۆی ‘پەیامی خۆشەویستی’ یەکێکە لەو تابلۆیانەی کە هەموو ئەو وەسف و لێکدانەوانەی سەرەوە لەخۆی دەگرێ. بەڵام ئەم تابلۆیە گوزارشت لە خاسیەتێکی سەرەکیی دیکەی هونەری رێبوار دەکات، ئەویش ئامادەیی فیگەری ژنە لە رووبەری تابلۆکانیدا. ‘پەیامی خۆشەویستی’ تێکەڵییەکە لە هونەری مۆدێرن و ئەبستراکت لەگەڵ فیگەر و رەنگی کوردەواری کە تایبەتمەندییەک دەبەخشن بە هونەری رێبوار سەعید و هەمیشە لە رۆژئاوا و لە رۆژهەڵات دەناسرێتەوە. لە تابلۆکە ژنێک، کە بە من هەمای شەم-ی یار و خۆشەویستی وەلی دەوانەیە، بۆتە کارەکتەری سەرەکیی و چەق و جەوهەر. سەرەڕای کۆنتراست لە نێوان رەنگی پەمەیی و ئاڵی دەموچاوی فیگەرەکە لەگەڵ باکگراوندێکی شینباو و خۆڵەمێشیدا، سەرجەم رووبەری تابلۆکە هێمن و هاوسەنگە.

قژ دەبێتە شەپۆڵ و لە فەزادا سەما دەکات، لە جووڵەیەکی بێپایاندا وەک رووبار دەکشێ، گیرۆدەمان ناکات، بەڵکو وەک شەپۆڵ دەمانبات. لە چواردەوری فیگەری ژندا، هێڵ و هەمای ئەبستراکت هەیە کە وەک کۆنتێکستی گشتی و زەمینی فیگەرەکە خۆدەنوێنن، نەک وەک گەشەیەکی تەواو ئەبستراکت. لە راستیدا، ‘پەیامی خۆشەویستی’ دەبوایە ناوی تابلۆی ‘شەمی شەوان” بێ! ئەم تابلۆیە یەکێکە لە شاکارە نوێیەکانی ڕێبوار سەعید و ساڵی پار بۆ فێستیڤاڵی وەلی دێوانە لە سەید سادق ئامادەکراوە، واتە بە یادی شاعیرێکی پیاو، یادی عاشقێکی دێوانە کێشراوە. بەڵام ئەوەی سەرنجڕاکێشە ئەوەیە کە لە تابلۆکەدا پیاو وەک روخسار ئامادەیی نییە؛ ئامادەیی وەلی دێوانە لە چەند شیعرێک دایە کە بۆ یار و خۆشەویستەکەی نووسیوە و هونەرمەند بە شێوازی کالیگرافیی تایبەت وەک دەنکە زەنگیانە و بە وردی و سەرنجەوە دەیاهێنێتەوە و دەیانکاتە گەردنی شەم، دەیانترازێنێتە کەلەن و رووبەری تابلۆکە. ژن لەم تابلۆیەدا تەنیا فۆرم و ئامادەییەکی بایەلۆژی نییە، تەنیا لە جەستەدا کۆنابێتەوە، بەڵکو لە غیابی وەلی دێوانەدا، شەم دەبێتە جەوهەر، وەک روخسار و خەیاڵ و ماهیەتی عەشق و ژیان بەرجەستە دەبێ. ڕێبوار هۆشیارانە مامەڵەی لەگەل چیرۆکی عەشقی شەم و وەلی دێوانە کردووە؛ لە فێستیڤاڵی یادی وەلی دێوانەدا، شەم بۆتە چەقی ژیانی شاعیر و سەرتاپای بوونی داگیر دەکات. لە ڕێگای ئەم تابلۆیەوە ڕێبوار پێمان دەڵێ وەلی دێوانە هەروەکو چۆن وەک جنسی نێر لە ڕێگای ژنێکەوە دێتە وجود و لەدایک دەبێ، ئەوە وەک شاعیریش لە ڕێگای ژنەوە (لە ڕێگای شەم) لە دایکدبێ و دەگاتە ئاستی ئافراندن و وەجد و عیرفان. هەرچەندە ئەزموونی وەلی دێوانە پڕە لە ئازاری جودایی و دابڕان و دووری لە خوشەویستی، بەڵام شەم- ی یار ژیان و جیهانی وەلی دێوانەی پیاو دیاری دەکات و مانا دەدات بە ناوەڕۆک و فۆرمی شیعرەکانی. لە کۆتایشدا، ئەو شیعرانە چ وەک ناوەڕۆک و چ وەک وێناکردنێکی هونەرییانە ئاوێتەی جەستەی شەم دەبنەوە؛ شەم لە فیگەری تابلۆکەدا بەرجەستە دەبێ و دەبێتە زەمینەی گشتی، دەبێتە دایک و فریادڕەس، دەبێتە سیمبۆلی هەسانەوە و ئازادی. ڕێبوار بە هۆشیارییەوە لە یادی وەلی دێوانەدا شەم دەژیێنێتەوە، مێژوو راست دەکاتەوە، قوربانییەکان دێنێتەوە ناو فەزای گشتی و تاکە بێدەنگ و کپکراوەکان دەهێنێتە زمان و ئاخاوتن. ئەمە لە واقیعدا شەم ناناسین و تەنیا لە چوارچێوە و خەیاڵ و بیر و شیعرەکانی وەلی دێوانەوە وێنای دەکەین، بەڵام ڕێبوار شەم لە شاراوەیی و نادیاری دەردەهێنێ و لە بێدەنگیی ئەودا سیحرێک بەدی دەکات کە بە تینەوە دەیهێنێتە ئاستی وتن و وێناکردنێکی باڵا، ئاستی هەڵکشان و

فراژووبوون. بێدەنگیی شەم چیتر واتای ‘بێباکی’ و ‘بێ مروەتی’ و ساردیی یار ل▯ بەرامبەر هەست و ئارەزوو و عەشقی وەلی دێوانە ناگەیەنێ، بەڵکو مەودایەکی نادیاریی تراژیدیایەک دەگەیەنێ کە هونەرمەند دەیهێنێتە سەرەوە، ئەویش نەبوونی ئازادییە کە مرۆڤەکان، بەتایبەتی ژن، ناچار دەکات تەسلیم بە قەدەر بێ. رێبوار بە هێڵە لار و رەنگە زیندوو و رۆشنەکانی و فیگەرە سیحراوییەکەی شەم ئەو قەدەرە رەفز دەکاتەوە و ژن لە حوکمی مێژوو رزگار دەکات و پێمان دەڵێ کە شەم کارەکتەری سەرەکیی تراژیدیای ئەو عەشقە ناکامەیە؛ شەم خاوەنی حەز و ئارەزوو و ئازاری خۆی بووە، بەڵام بێ ”ئەلفاز’ بووە بە مانای نالی-یانە، بۆیە تەنیا لە شیعری وەلی دێوانەدا دەیبیستین و دەیبینین. لە تابلۆکەدا شەم وەک کارەکتەری سەرەکی دێتە لامان و لەگەڵمان دەدوێ، مەودای شاراوەی عەشقی خۆی و ئازارەکانی ژن لە تراژیدیای عەشق دەدرکێنێ.

لە دەوری فیگەری سەرەکیی کە لە شەم دا بەرجەستەیە، فەزایەکی ئەبستراکت هەیە. ئەبستراکتێک کە چەشنی کراسی چیتی ژنانی کوردەواری چنراوە. ئەمە دەبێتە ئاسمانی شەم و وەک پەنجەرە و تاقی کڵێساکان دەدرەوشێتەوە. ئەمەش کۆنتراست دروست دەکات لەگەڵ جیهانی ژێرەوەی تابلۆکە کە جیهانی ژێرزەمینە، جیهانی ئەودیوی دونیا و دەرەوەی سروشتە. لەم جیهانەی ژێرەوەدا بە شێوازێکی هەندەسیانە سێ خانەی رەش و زەردباو لە چینێکی دیکەی ئەبستراکتدا دەردەکەون. بەڵام ئەگەر زۆر سەرنجییان لێبدەین، دەبنە فیگەر و روخساری سێ مرۆڤی تژی لە زریکە و ئازار. ئەم روخسارانە لە رووی جێندەرییەوە شوناسیان نییە و دیار نییە ژنن یا پیاو. کە بە وردی سەرنجیان لێبدەین، چەشنی تابلۆی ‘هاوار’ ی ئێدڤارد مۆنک لە ناوەوە دەزریکێنن و لەرینەوەی دەنگیان دەگاتە گوێچکەمان و لە چاوە قووڵەکانیانەوە سەردەکات، ئەو چاوانەی کە هونەرمەند بە شێوازێکی مۆدێرن، شێوازی کیوبیستەکان وێنای کردوون. ئەم لێکدانەوەیە تەنیا یەکەم بۆچوون و رووانینە و دیمەنەکە رووانینی دوووەمیش دەگرێتە خۆی، چونکە لە هونەری رێبواردا تابلۆیەک چەندەها رووانین و لێکدانەوە پێشنیار دەکات. کاتێ زۆر سەیری ئەو سێ فیگەرەی جیهانی ژێرەوە دەکەین، هەمان ئەو چاوانە چەشنی پەنجەرە دەردەکەون و تەواوی دیمەنەکەش دەبێتە لادیواری ژوورێک، ژوورێکی لادێی کوردەواری؟ دیوارێکی سواخدراو بە گڵی زەرد و رەشبا و لە ناوەراستی چاوەکانیشدا و کەمێک خوارتر دەم و هاواری خنکاو دەبنە دەرگایەکی درێژ لە ناوەراستی دیمەنەکە وەک تاقێک دەتبەن بەرەو ئەودیو، ئەودیوی بیرکردنەوە و رامان، بۆ جووڵەی بەردەوام بەرەو شوێنێکی نادیار کە چارەنووسی هەموومانە،جیهانی ژێرزەمین. ئەمەش

واتە چوون بۆ جیهانی مردووەکان، جیهانی ئێستای وەلی دێوانە کە عەشقە نەمر و بێپایانەکەی شەم لە سەرەوە بە زیندوویی هێشتۆیەتییەوە و خۆیشی لە نیگا و روخسار و دەست و پەنجەکانی شەمدا دەبینینەوە. ئەو سێ فیگەرە، جا چ وەک ژوور یا وەک سێ روخساری پڕئازار و وەحەشتناک، پەیامێکی گرنگ دەدرکێنن دەربارەی ئەوانیتر، دەربارەی چارەنووسی عەشق لە کۆمەڵگە داخراو و سنوردارەکاندا. فیگەرەکان ئەوانیترن، ئەو کەسانەن کە بە حوکمدانی عەشق و عاشقان زیندانیمان دەکەن، ژیانمان دەکەنە خانە و ژووری داخراو و بوونمان لە قالب دەدەن و ئارەزوو و حەز و خۆشەویستیمان لە خاچ دەدەن. رزگاربوون لەم زیندانە تەنیا لە ئاوابوون دایە، لە دەرچوون لەم ژوورانە و بڕینی دیوارەکان دایە کە دەبێ تێک بشکێندرێن بۆ گەیشتن بە ئازادی. دەرگا و تاقی شین و ئاسمانی سەر سەری شەم سیمبۆلی ئازادین، سیمبۆلی رەفزی واقیع و بەزاندنی سنورە هەمەجۆرەکانی بەردەم تاکن لە کۆمەڵگەیەکی عەشایری و خێڵەکی، ئەو سنورانەی کە رێگربوون لە بەیەکگەیشتنی شەم و وەلی دێوانەدا. لەم سیاقەدا، دەرگاکان بە رووی جیهانێکی خامۆش و نادیاردا دەکرێنەوە کە واتای نابوتی ژیان و نەبوونی نەمریی مرۆڤمان پێدەڵێن؛ ئەم دەرگایانە بۆ دەرچوونە بەرەو ناو بازنەی دووەمی ژیان، بازنەی مەرگ. پێمان دەڵێن، ئەگەر ژیان بە پڕی نەژیاین، ئەگەر عەشق یاساغ و قەدەغە بوو، ئەوە ژیان دەبێتە مەرگ و عەشقیش دەبێتە یادەوەری و چیڕۆکێکی تراژیدی کە لە یادەوەریدا دەمێنێتەوە. لە رێگای هونەری باڵاوە، هونەرمەند کارەکتەرەکان دەژێنێتەوە، دەیانهێنێتە گۆ و رزگاریان دەکات لە حوکمی ئەوانیتر، لە زیندانی عەشیرەت و خێل کە کۆسپ بوون لەبەردەم عەشقی شەم و وەلی دێوانەدا. کاتێ لە بەرامبەر تابلۆکە لە روخساری شەم رادەمێنم، دەیبینم کە دێتە گۆ و لەگەڵم دەدوێ، ئاهەکانی ژنبوون و عەشقم پێدەڵێ، پێمدەڵێ کە ژن لە عەشقدا دووجار قوربانییە: جارێک بە دابڕان لە خۆشەویستەکەی و جارێکیش بە حوکمدانی لە خەیاڵی گشتیدا کە "بێ مروەتی و بێباکی" وێنای دەکەن. لە کۆمەڵگە داخراو و لەناو مرۆڤە لە قالبدراوەکاندا، عەشق تراژیدیایە و ژنیش کارەکتەری سەرەکیی ئەو تراژیدیایەیە. شەم نەک هەر نەگەیشت بە عاشقەکەی، بەڵکو لە خەیاڵی گشتیی پیاو/کۆمەڵگە وەک بێباک و سارد و بێ مروەت وێنا کرا، ئەمەش بە پلەی یەکەم لەبەرئەوە بووە کە ئەو نەیتوانیوە گوزارشت لەخۆی و خەون و ئازار و ئارەزووەکانی خۆی بکات. کاتێ هونەرمەند رێبوار سەعید لە رووبەری تابلۆیەکی تایبەت بە یادی وەلی دێوانە زیندووی دەکاتەوە، شەم فراژوو دەبێ بۆ ئاستی وتن و درکاندنی راستییەکان، دەبێتە پنتی گەرمایی رەنگەکان و لە چەقی رووبەری تابلۆکەدا رۆشنایی

خەیمان پێدەبەخشێ. ئایا رێبوار سەعید لەم وێناکردنەی شەمدا دەیەوێ نادادوەرییەکانی مێژوو راست بکاتەوە؟ وەڵامی ئەمە نازانین، بەڵام دەزانین کە ئەو رووانینمان دەگەڕێ بۆ شەم و وەلی و عەشق لە کۆمەڵگە داخراوەکاندا. دیمەنەکانی چینی ژێرەوەش ناسروشتین، ئەمەش بە مانای ئەوە نییە کە دیمەنی سوریالیستی بن، بەڵکو هەروەکو ئەپۆلینیێر دەربارەی هونەری مارک شاگال دەڵێ، دیمەنێکن کە گەورەترن لە واقیع، تەجاوزی واقیع و سروشت دەکەن.
لە تابلۆکە بە گشتی، هێڵەکان لار و گۆشەکان بە جووڵە و رێک نین، ئەمە جگە لە ستایلێکی هونەری، خاسیەتێکە لە لای هونەرمەند چەشنی رەتکردنەوەی قەدەر و تەکان بەرەو پێشەوە، واتە بە پێچەوانەی هێڵ و ئاراستە سەپێنراوەکان (لە رووی هونەری و لە رووی کۆمەڵایەتیشەوە) دەربڕینی ناڕەزاییە بەرامبەر بە دیفاکتۆی هونەری و کۆمەڵگەیی. ئەم خاسیەتە و زاڵیی رەنگە گەرم و زیندووەکان هاوتا لەیەک کات سیمای مۆدێرنیتی و سیمای لۆکالی و کوردەواریی هونەری رێبوار دەردەخەن. رێبوار کە بڕوانامەی دکتۆرای لە هونەری تەشکیلی لە زانکۆی میدڵسێکس وەرگرتووە، جگە لە ئەزموونی تابلۆ و وێنەکێشان، لە تیۆریی رەنگیش پسپۆڕە. ئەو دەزانێ کە تێکەڵکردنی زەرد و شین، بە یەکگەیاندنی جەمسەری گەرم و ساردی بوونە، تێکەڵکردنی کۆنتراستەکانە، بە یەکگەیاندنی جەمسەرە جیاوازەکانی گەردوونە، بە یەکگەیاندنی مرۆڤەکانە لە ئاستە جیاواز و جەندەرییەکاندا، بە یەکگەیشتنی ژن و پیاوە، یین و یانگ بە پێی فەلسەفەی تاویست. ئەمەش واتە یەکبوون، واتە وەحدە و تەکاموڵ و یەکتری تەواوکردن، چونکە بە پێی فەلسەفەی رۆژهەڵاتی، راستە ژن و پیاو، یین و یانگ، دوو کاتیگۆریی گەردوونین، وەک دوو ئەتۆم، بەڵام بەجیا و لە دەرەوەی یەکتری وەک دووانەکی بوونیان نییە، بەڵکو لە تێکەڵبوون و یەکبووندا تەواو و پڕ دەبن و دەگەن بە تەکاموڵ.
رەنگ لە لای رێبوار بێ لایەن نییە، بەڵکو بە شێوازێکی درامیانە بەکاریان دەنێ. ئەو رەنگە ساف و سروشتییەکان تێکەڵ بە رەش و خۆڵەمێشی دەکات و دەیانباتە دەرەوەی سنوری بێ لایەنی. زەرد و رەنگە رۆشنەکان رووناکتر دەبنەوە و لە تەنیشتشیان چەند چینێک لە تۆنی تەخ دەخولقێنێ کە بە لەمسەیەک لە رەنگە رووناکەکان رۆشناییەکی نوێیان پێدەبەخشێ. ئەمەش جووڵەیەک دروست دەکات لە تابلۆکە کە جگە لە جووڵەی هێڵ و هێما و فیگەرەکان، دەبێتە جووڵەی سێبەر و رۆشنایی، جووڵەی گەرمی و ساردی. هەمووی پێکەوە هارمۆنییان لێدەڕژێ کە چاو ختوکە دەدات و نیگا دەوروژێنێت و رۆح دەهێنێتە خرۆشان. ئەم هارمۆنییەی رەنگ بەر هەموومان دەکەوێ،

هەموومان دەگرێتەوە بە منداڵ و گەورە و کورد و ناکورد؛ سەرەڕای جیاوازیی تەمەن و ئەسڵ و ڕەگەز و بۆچوون، جیاوازیی تێگەیشتن و رووانینەکان پێکەوە کۆدەکاتەوە. ئەمە خاسیەتێکی سەرەکیی تابلۆکانی ڕێبوار سەعیدە. تابلۆی ‘پەیامی خۆشەویستی’ و چەند تابلۆیەکی دیکەی ڕێبوار کە ماڵەکەی منیان ئاوەدان کردۆتەوە، زۆرجار دەبنە شوێنی سەرنج و گفتوگۆی میوانە بیانییەکانم بە فەڕەنس و ئینگلیز و ئەمریکی و هیندی و مەکسیکی و چینی و سکاندناڤیەوە، بە پیر و گەنج و مەردمنداڵەوە، کە دێنە ژوورەوە سەیری تابلۆکان دەکەن، یەکسەر بەر ئەو جوانی و هارمۆنیایە دەکەون و بە سەرسوڕمانەوە گوزارشت لە ئێستێتیکای تابلۆکان دەکەن، هەست بە ئارامییەکی دەروونی و ڕۆحی و وزەیەکی پۆزەتیڤ دەکەن، هەروەک لە بەرامبەر تەکاموڵ.

تابلۆی ‘پەیامی خۆشەویستی’ وابەستەیی ڕێبوار سەعید بە شیعر و خۆشەویستیی ئەو بە جیهانی وەلی دێوانە پیشان دەدا، گوزارشتە لە خۆشەویستیی هونەرمەند بە ئەدەب و کولتوری خۆی، هی زێدی خۆی و نیشتمانەکەی. شیعر ئامادەییەکی گەورەی هەیە لە تابلۆکانی ڕێبواردا، ئەمەش هەر سێ قۆناغی ژیانی هونەری ڕێبوار سەعید دەگرێتەوە. ئەو وەک شاعیر کەمتر دەردەکەوێ، بەڵام خۆی شاعیرە و خاوەنی دیوانە. کەم کەس ڕێبوار وەک شاعیر دەناسێ، بەڵام ئەوەی بە وردی و چاوی هونەرییەوە سەیری تابلۆکانی بکات، شاعیریەتی ئەو بەدی دەکات کە لە تابلۆکان دەرژێت.

لە کۆتاییدا، دەمەوێ ئەوە بڵێم کە ڕێبوار سەعید ڕەوت و بزووتنەوەیەکی هونەری تاک و دیاریکراو پەیڕەو ناکات. هونەری ئەو تێکەڵییەکی هاوسەنگە لە ڕەوتە جیاوازەکانی وەکو ڕیالیزم و ئەبستراکت و گۆشە هەندەسەییەکانی کیوبیزم و کاریگەرییەکانی هونەر و مۆزایکی ڕۆژهەڵاتی و فۆرم و ڕەنگە گەرمەکانی کوردی و کڵێسای کاتۆلیکی و ئیستێتیکای منداڵی و فیگەری شاگالی.

سێپتەمبەری ٢٠١٦

تێبینی: ئەم وتارە لە هەفتەنامەی ڕەخنەی چاودێر بە دوو بەش بڵاوبۆتەوە، لە ڕۆژانی ١٩ و ٢٦ ی سێپتەمبەری ٢٠١٦

نەریتسالاری ... کوردستان عومەر

نەریتسالاری کۆمەڵێ یاسا و ڕێسا و دابونەریتێ مرۆڤەکان بۆ درێژایی کات لە کۆمەڵگە بۆ ڕەواییدان بە دیاردەیەك پێڕەوی لێدەکەن. لەکۆمەڵگە دواکەوتووەکان بەتایبەتی کۆمەڵگەی ڕۆژهەڵاتی دەیان دیاردەمان هەیە، وەکو نەریتێك بەسەر خەڵکی کۆمەڵگەدا سەپێندراوە، بەتایبەتی ژن. ژن ناچار دەکرێت بۆ چوونە ژێر باری کۆمەڵێك دابوونەریت و یاسا و ڕێسای کۆن و باو بۆ جێبەجێ کردن و ئەنجامدانی کۆمەڵێك ئەرك و هەڵسوکەوت و عادەت و لاساییکردنەوە کە لە پڕۆسەیەکی دورودرێژی ڕابردوودا ماونەتەوە. چەندفاکتەرێکی وەکو ئایین، بیرکردنەوەی کۆمەڵایەتی، ئابووریی و ناهووشیاریی تاکەکانی کۆمەڵگە ڕۆڵیان لە چەسپاندن و بەرهەمهێنانی ئەو نەریتانەدا هەیە. زۆربەی ئەو نەریتانەی لەناو کۆمەڵگەی کوردیدا هەن، لە بەرژەوەندی پیاودایە و دژ بە ژنە. هەر ئەو نەریت و یاسایانەی کۆمەڵگەیە دەسەڵات و هێزی بە پیاو بەخشیوە و هەمیشە ژن وەکو خزمەتکار و کۆیلە سەیرکراوە. واتە پیاو بە پشتیوانی ئەو نەریت و ئایین و ڕێسایانەی ناو کۆمەڵگە ناتوانێ ڕەفتاری وەها بەرنابەر ژن بکات. بەڵگەیشمان بۆ ئەوە هەموو پیاوانی دنیا لەرووی جەستە و پێکهاتەی فیزیکییەوە وەکو یەك لە دایك دەبن وەکو ڕەگەزی نێر، بەلام ئەوە نەریت و ئایین و پەروەردەی ئەو کۆمەڵگایەیە ڕۆڵی لە پێکهاتەی بیرکردنەوە و عەقڵی ئەو پیاوە دەگێڕێ و ئاراستەی دەکات. هەر ئەم نەریتانەن ڕۆڵیان لە ئاراستەکردنی باوک و برا و مێردی ژنان و کچانی کورد هەیە، دەبینین چۆن ژنان و کچان دەبنە قوربانی ئەو نەریتانەی کۆمەڵگەی کوردی بەرهەمی هێناون. نەریتسالارییە چۆن دەسەڵاتی بەسەر عەقڵی پیاوی کورددا هەیە و زۆر بە ئاسانی پیاوی کورد بڕیار دەدا، خوشکی، ژنی، کچی بکوژێ یان سزای بدات.

هەمیشە ژن قوربانی دەستی ئەو چەمکە قێزەونە بووە یا بە مانایەکی تر ژن قوربانی دەستی پیاو بووە بەهۆی سەرشۆڕکردنیان بۆ نەریتسالاری, لەناو کۆمەڵگەی کوردیدا هەمیشە ژن قوربانی یەکەم بووە بۆ نموونە کاتێك کێشەیەکی کۆمەڵایەتی لەنێوان دوو کەس یا دوو هۆز یا دوو گوند دروست بووە دواجار ژنێك کراوە بە قوربانی و لەسەر حیسابی سنگی ژنێك باوەشێکی پیاوانەیان کردوە بەیەکدا، بۆ ئەوەی بچووکترین حیساب بۆ هەست و نەستی ئەو ژنە داماوە بکرێت.

ئەم جۆرە نەریتپارێزیە یا نەریتسالاریە تا ئەو دەقەی ئێستاش بەردەوامە ئەگەرچی تاڕادەیەکی کەم کەمی کردوە بەڵام هێشتا ماوە. هێشتا لای زۆر پیاو پێناسەی ژن بریتیە لەو مرۆڤەی کە پێویستە لە

ماڵەوه بێت و کاری تەنها دەرپەڕاندنی منداڵ و خزمەت کردنی مێرد و گەرمکردنی دیوەخانی پیاوەکانە, هێشتا زۆرێك بە نەنگی دەزانن ژن فەرمانبەر بێت, چالاکوان بێت, نووسەر بێت و لە کۆڕ و کۆبونەوە و سیمینارەکاندا بەشدار بێت. لێرەوە شەڕی ژنانی چالاکوان و ژنانی هوشیار لە کۆمەڵگەدا بۆ پلەی یەکەم بەرانبەر ئەو نەریتسالارییەیە، چونکە تاکوو ئەو عەقڵییەتە نە گۆڕێت، ناتوانی عەقڵی پیاوی کوردیش بگۆڕیت، ئەو نەریت و پەروەردە کۆنانەیش بەشێوەیەکی زۆر قووڵ ڕەگی لە هەست و عەقڵی پیاوی کورد داکوتاوە، لە ڕێگەوە هەڵکێشانی شۆڕش و خەباتێکی مەدنیانەی زۆری دەوێت، چونکە دەبێ لەسەر ئاستی پەروەردە و هووشیارکردنەوەی تاك کار بکرێت. سێ پایەی زۆر گرینگی ژیان کە ئایین و نەریت و دەسەڵاتن، هەر سێکیان پاڵپشتی لە پیاو و هێزی نێر دەکەن. لەم ساڵانەی دواییدا حکوومەت زۆر شەرمنانە باسی یاسای توندوتیژی دژ بە ژنان دەکات، بەڵام هەر ئەو کەسانەی یاساکانیان داناوە و دەریدەکەن لە کابینەی حکوومەت ژن و کچەکانی خۆیان کردووە بە کۆیلە و لە چواردیواری ماڵیان داناون، لەلایەکی دیکە هەر ئەو کەسانە شەوەکانیان بە ژن و کچ دەڕازێننەوە، ژن و کچ بۆ تێکردنی حەز و ئارەزووی سێکسییە لەبن نەهاتووەکانیان بە کار دەهێنن. هەروەک لە وتارێکی پێشوومدا باسم کرد ڕێکخراوەکانی ژنانیش پاشکۆی حیزبن و حیزب ئاراستەیان دەکات. هەر ئەو ژنانەی لەو ڕێکخراوانەی بەناو ژنان کار دەکەن، سەرۆکەکەیان، کە پیاوە بە پیرۆزی دەزانن. زۆربەی ئەو ژنانەیشی لەو ڕێکخراوە بەناو داکۆکیکردن لە مافەکانی ژنان لە حیزبەکان بوونەتە قوربانی و بۆ تێکردنی حەزی سێکسی وەکو کۆیلە بە کاردێن. ئیدی ژنێک لە ڕێکخراوێکی وەهادا چۆن دێت باسی مافەکانی ژن دەکا؟ چۆن خۆی بە داکۆیکردن لە مافەکانی ژنان دەزانێ؟ کە خۆی هێشتا لەژێر کاریگەری نەریت و پڕۆگرامی حیزب و سەرۆکدا بێت.

شۆڕشێک بۆ کەرامەت … شۆڕشێک بۆ کەرامەت

ڕاوچییەکانی دەسەڵات لە کوردستان، پێش ئەوەی موچە بکەن بە نیوە و چارەک، کەرامەتی ئینسانی و شکۆی هاوڵاتیانیان کرد بە ژمارەیەکی

دیارنەبوو، لە کۆمەڵگایەکدا کەرامەتی ئینسانی تاکەکان بوویە بارمتەی ژیانیان، ئیتر زۆر سانا موچە و کارەبا و ئاو دەبێتە داواکاری و شیعاری خۆپیشاندانەکانمان.
ڕاستە تاشینی سەر و بڕۆی (هێمن عبدولخالق) لە لایەن قارەمانەکانی (پارتی دیموکراتی کوردستان)، لەڕووی کۆمەڵایەتی و تێگەشتنی خێڵەکیەوە، نیشانەی ئەتک کردن و شێوازێکی باوی سوکایەتیە، بەڵام بەبڕوای من ئەو ڕەفتارە قیزەونەی کە دەرهەق بە (هێمن عەبدولخالق) کرا، بڕوانامەیەکی گەورەیە بۆ نمایشکردنی دەسەڵاتێک کە هیچ بەهایەک و کەرامەتێکی ئینسانی نیە، (هێمن) تووانی ئەو بڕوانامەیە وەربگرێت کە بازرگانەکانی دەسەڵات پێیانبەخشیوە، بڕوانامەی بەرژەوەندی جیاواز لەگەڵ دەستەڵاتێکی گەندەڵ و بەناونیشان،(هێمن) پێی ووتین ئەمە چ دەسەڵاتدارێکی نائینسان و کۆنەپەرستمان هەیە، تاشینی سەر و بڕۆی (هێمن) وەڵامی سەرکوتکردنی (کەرامەت)ە ، بە شیعار و داواکاری (موچە).
کۆمەڵگا کاتێک ئالودە دەبێت بە شیعاری (نانم نیە، موچەم نیە)، هاوڵاتیەک کاتێک لە بەردەم شاشەکانی تەلەفزیۆنەوە دەگری و گیرفانەکانی هەڵدەگەڕێتەوە، ئەم کردەوانە بەرهەمی ٢٥ ساڵ کاری چە و پەی (یەکێتی و پارتی)ە لە سەر سایکۆلۆژیەتی ئینسانەکان، بە نابووت کردنی کۆمەڵگا و دەستەمۆ کردنی، تاکێک پێش ئەوەی بگری سانسۆری (کەرامەت)ی کراوە، هاوڵاتیەک پێش ئەوەی برسی بێت یان تینوو، سەرچاوگەی ئیلهام و ئیرادە و (کەرامەت)یان لێ کۆڵمداوە، هیچ ڕێگایەکمان نیە بێجگە گەڕانەوەی ئەم (کەرامەت)ە.
ئەم دەسەڵاتە زۆر بە وریایەوە لەهەناوی کۆمەڵگاوە، پێداویستیەکانی سەقامگیری و مسۆگەرکردنی پایەکانی دەسەڵاتەکەی خۆی بەرهەمهێناوە، یەکێک لەو فاکتەر و سەکتەرە گرنگانەی کۆمەڵگا، کە دەستەڵات لە مەنگەنەیداوە و کردویەتیە بارمتەی ژیانی هاوڵاتیان، کارکردنە لەسەر بێبەها کردنی(کەرامەتی ئینسانی و ئیرادەی تاک)، ناڕێکخراوبوون، نەبوونی شیعاری ئینسانی و ئاسۆی سیاسی ڕۆشن، منداڵی ئەو منداڵانەیە کە دەستەڵات لە هەناوی کۆمەڵگاوە دەریهێناوە.
لە کۆمەڵگایەکدا کە مافی (موچە، ئاو، کارەبا) بە هاوڵاتیان بێتە خەوێک و خەیاڵێکی ئەفسوناوی، هاوڵاتیەک لە دەربەندیخان لەبەر ئەوەی ٣ ڕۆژ ناتوانێت شیر بۆ منداڵەکەی بکڕێت، ئەیەوێت ٢٧/٩/٢٠١٦ لەڕۆژی خۆپیشاندان خۆی بسوتێنێت، بەڵام بەرپرسێکی سەربازی لە (قبرص) تەنها لە شەوێکدا (٩١ دەفتەر دۆلار) بە قومار بدۆڕێنێت، ئامادەکردنی زەینیەت و هۆشی خەڵک بە ستایلێک لەم ژیانە، قبوڵکردنی جۆرێک لەم هەواڵ و ڕەفتارانە، سەرچاوەکەی

بێئیرادەکردنی کۆمەڵگا، بێبەها کردنی مافی ژیان و پێشێلکردنی (کەرامەت)ی ئینسانە.
پێش ئەوەی داوای (پێداچونەوەی موچەکانمان) بکەین، ئەبێت داوای گەڕانەوەی (کەرامەتی ئینسانیمان) بکەین، مەبەست لە (کەرامەت) تەعبیرێکی ئەخلاقی نیە، بوونی (کەرامەت) بەمانای شکۆی ئینسان، ئینسانێک کە دەبێت بژی و خاوەن ماف و پێداویستیەکانی بێت، (کەرامەت) بەمانای ئەوەی قبوڵی نەکەین، کە گوێمان لێدەبێت دەڵێن: پێنجا بەرکەوتوی چەکی کیمیاوی لە هەڵەبجە سەرەیان بە مەرگ گرتوە، (کەرامەت) بەمانای بەرپرسیاریەتی لە بەرانبەر چارەنوسی ئینسانی کۆمەڵگا بەهەموو بەها بەرزەکانیەوە.
ئەگەر ئینسان و (کەرامەتی ئینسانی) لە کۆمەڵگای کوردستاندا، لەسایەی دەستەڵاتی (یەکێتی و پارتی)، واتە خاوەن کۆمپانیاکانی سیاسەت کەشێکی هەبووایە، نەماندەتوانی گوێبیستی هەڕاجکردن و فرۆشتنی دەیان منداڵ بوینایە لەلایەن خێزانەکانیانەوە، نەماندەتوانی فڕێدانی دەیان کۆرپەی تازە لەدایکبوو وەک شنەی بایەک بەلای گوێماندا گوزەر بکات، ئێمە پێویستمان بە خۆپیشاندان نیە بە موچە، موچەی بڕاومان لە (کەرامەت)ی گەڕاوەمان بەدەستدەهێنینەوە، پێویستمان بە شۆڕشێکە بە گەڕانەوە و مسۆگەر کردنی پاراستنی (کەرامەتی ئینسانیمان)، کاتێک بوینەوە بە خاوەنی (کەرامەت) کە دەستەڵات بە قیمەتی سەرمایەیەکی گەورە، نیشانەی پرسیاری لەسەر دروستکردوە، ئەوە بەدەنیایەوە هیچ هێزێک ناتوانێت، موچەکانمان بە چارەک و نیوە وەک خێر و سەدەقە پێبفرۆشێتەوە.
لەدوای ٣١ی ئابی ساڵی ١٩٩٦، (پارتی) بڕیاریدا موچەی مانگێک دابەش بکات بەسەر مامۆستایانی سنوری دەستەڵاتی (یەکێتی)دا، ئامانجی (پارتی) لەم هەنگاوە، گاڵتەکردن بە ژیان و بژێوی مامۆستایان و، ململانێی نێوان دوو ئیدارەی (سەوز و زەرد)بوو، داهاتی کوردستان سەروەت و سامانی کۆی گشتی کۆمەڵگای کوردستانە، بەڵام بازرگانەکانی دەستەڵات دەیکەنە شاباشی گاڵتەکردن بە (کەرامەت)ی هاوڵاتیان.
(یەکێتی) هەموو بازگەکانی پڕکرد لە ئاسایشی خەڵکی ناوچە جیاوازەکان، بە ئەوەی ئەو مامۆستایانە بناسنەوە کە دەیانەوێت بڕۆن بە سنوری (پارتی) بە وەرگرتنی موچە، ناوەڕاستی نەوەدەکان ڕۆژگارێکی زۆر سەخت و گرانیەکی بێوێنە و نەهامەتیەکی سەرسوڕهێنەربوو، (پارتی) ئەم هەکارانەی کرد کەرستەی ململانێی ئیدارەکان، مامۆستایانیش بوونە ئەکتەری بەمەڕاڵەی و نائینسانیبونی دوو هێزی (کەرامەت)کوژ.
مامۆستایان بەئەوەی بگەنە (هەولێر) دەیان چیرۆک و سیناریۆیان

دروستکردبوو، بۆ ئەوەی لە بەخشندەی ژەهری موچەکەی (پارتی) و ئیهانە و سوکایەتی (یەکێتی) ڕزگاریان ببێت، ئەبێت دەیان درۆ بکەیت بۆ ئەوەی بە موچەیەک بگەیت، دەیان سوێند بخۆیت کە مامۆستانیت، ئەبێت پێناسی (یەکێتی مامۆستایان) لە لیباسی ژێرەوەی مناڵەکەت بشاریتەوە، چ فەرهود کرنێکی (کەرامەت)ە.

کەسێک کە خۆی ڕۆشتبوو بۆ وەرگرتنی موچەکە ئەم چیرۆکە واقیعییەی بۆ گێڕامەوە، وتی: مەلایەک لە پاڵما دانیشتبوو، مێزەرەی سپی و جبەی لەبەردا بوو، وتی: بەهۆی ئەوەی من مناڵێکم پێبوو،،، مەلاکە یاری و قسەی بۆ منداڵەکەم دەکرد، وتی: کە گەشتینە بازگەیەکی (یەکێتی) لە مەلاکەیان پرسی بۆچی ئەڕۆیت بۆ (هەولێر)؟، مەلاکەش وتبوی:خوشکێکم خوێندکاری زانکۆیە و توشی ڕوداوێکی ئۆتۆمۆبیل بووە و منیش ئەڕۆم بەدەمیەوە!!!!!.

بۆ بەیانی ئەو مامۆستایانەی کە لە بازگەکان دەربازیانبوبو و گەشتبونە هەولێر، لەوێشەوە بۆ ئەو دەزگا حیزبییەی بەناوی ئیدارەوە موچەکانیان دابەشکردبوو، لەو شوێنە کەسەکە مەلاکەی دوێنێی دیبوو بە کراس و پانتۆڵەوە، کەسەکە لێی پرسیبوو تۆ مەلاکەی دوێنێ نیت لە پاڵما دانیشتبویت ؟، مەلاکەش وتبوی: بەڵێ ئەوم، بۆیە خۆم کرد بە مەلا بۆ ئەوەی لە بازگەکان نەمگرن، نان نیە ماڵەکەمدا و زۆر موحتاجم، هاتووم ئەم موچەیە وەربگرم و سوچێکی ژیان و کەموکوڕیەکانی ماڵەوەمان بۆ پڕبکاتەوە.

ئەم چیرۆکە پێمان ئەڵێت:(کەرامەت)یان کردینە نیشانەی تیرەکانیان، پاشان موچەکەیان پێداین، ئەم چیرۆکە پێمان ئەڵێت: چۆن ژیان و (کەرامەت)ی ئینسان لە نێوان دەستەڵاتی (یەکێتی و پارتی)دا، کەوتۆتە نێوان بەردی دەستاڕەکانیان و، هیچ بەهاو شکۆیەکیان بۆ ئینسان نەهێشتۆتەوە، دەستەڵاتێک مامۆستا بکات بە مەلا بۆ موچەکەی، دەستەڵاتێک ئینسان وەک داشی دامەی مەرامە سیاسی و ناشیرینەکانی خۆی بەکاربهێنێت، بێجگە شۆڕشی گێڕانەوەی (کەرامەت) هیچ ڕێگایەکی تری لەبەردەمدا نیە، شۆڕشی گێڕانەوەی (کەرامەت) واتە لەبنەوە هەڵتەکاندنی ئەم سیستەمە و کۆتایهێنان بە دەسەڵاتی یەکجاری (یەکێتی و پارتی).

هیچ شتێک لەوە ترسناکتر نیە کە دەستەڵاتێک گوێ لە داواکاری و داخوازیەکانی هاوڵاتیان نەگرێت، وەک ئەوەی هیچ لەوەش ترسناکتر نیە کە هاوڵاتیان فریو بە پەیمان و چەواشەکاری دەستەڵات بخۆن، ئەبێت خەڵک بە دەسەڵاتی پێرێ و ئۆپۆزسیۆنی دوێنێ چاوبەست نەبێت و بە شیعاری (کەرامەت، کەرامەت) بۆ بەیانی بڕوانێت، بە گەڕانەوەی (کەرامەت) بۆ ئینسانەکان و شۆڕشی گێڕانەوەی (کەرامەت)، ئینسانەکان دەگەڕێنەوە جێگاوڕێکای کۆمەڵایەتی خۆیان، هیچ

ئینسانێک مەجبور نابێت سیما و کەسایەتی خۆی بە موچەکەی بگۆڕێت، شۆڕشی گەڕانەوەی (کەرامەت) ڕێگایەکە بۆ گەڕانەوەی بەها ئینسانییەکان و ژیانێکی ئارام و ئاسودەی هاوچەرخ.

هیدایەت مەلا عەلی
٢٧/٩/٢٠١٦

بەرهەڵستکار و دەسەڵات تەواوکەری یەکدین ... شوان حەسەن

– حیزبەکانی کوردستان، ئەگەر لە قسە کەمێک جودا بن.. بەڵام لە راستییدا هەموویان هاوڕان لەسەر مانەوەی ئەو سیستەمە!
– خوێندنەوەی من وا نییە، چونکە تۆ لە دەرەوەی حیزبەکانەوە قسە دەکەی.. ئەمن لەبەر ئەوەی ئیشم لەگەڵ چەند حیزبێک کردوە پتر ئاگادارم کە زۆر دوورن لە یەکدی و دەتوانم چەندان بەڵگەشت بۆ بێنمەوە.

بەڵگەکانی هی ئەوە نەبوون مرۆق سەری خۆی پێ بئێشێنی.. ئاخر حیزبەکانی کوردستان هەندەی لە دژی یەکدی دروستبوونە بە چارەگی ئەوە وەک پێویستییەکی کۆمەڵایەتی دروستنەبووینە، ئەوە لە کاتێکدا لای هەموو کەس ئاشکرایە کە دروستبوونی حیزب وەک پرۆسەیەکی ئاسایی پێویستبوونە کۆمەڵایەتییەکەی دیاریدەکا، بەڵام لای خۆمان کۆمەڵێ کەسێک بۆ خۆیان چەند هۆیەک دیاریدەکەن.. ئیدی ئەو لایەنگرانەی بە دوای گەرمکردنی بازاڕاوەن دەیقۆزنەوە و حیزبەکە دادەمەزرێ.. پاشان وەک پیشەی هەر کاتێکیان ئەو کارەیان بە ناوی نیشتمانپەروەریی و چی و چی بەسەر خەڵکی رەشوڕوتدا دەفرۆشنەوە.

لە هەشتایەکان پێشمەرگەیەکم دەناسی سیناریۆیەکی زۆر جوانی دروستکرد؛ کاتێک چەکەکەی فڕێدا و گوتی: ”چیدی براکوژیی ناکەم”! توانی ئەو بڕیارەی وەک هەڵوێستێکی شۆڕشگێڕیی بەسەر خەڵکدا بفرۆشێتەوە، بەڵام ئەمە راستییەکەمان دەزانی بۆیە ئەو گرنگییەمان پێنەدا؛ هۆیەکەی ئەو بڕیاردانەی ئەوە بوو کە باوکی خۆشەویستەکەی پێیگوتبوو بە مەرجێک رازییدەبم ئەو هاوسەرگیرییە سەربگرێ کە واز

لە پێشمەرگایەتی بهێنی. ئیدی ئەویش ئەو بیانووەی قەستبەوە!

دیارە ئەستاش ئەو نموونانە هەندە زۆرن بەڵام نە حەوسەڵەی ئەوەمان هەیە و نەدوایاندا بچین نە پێویستیش دەکا.. چونکە کۆمەڵناسان لەمەڕ ئەوەیان یەکلاکردەتەوە کە لە ژێر دەسەڵاتی دیکتاتۆردا کۆمەڵی دووڕوو دروستدەبێ، بەڵام ئەوانەی ئەستا شێوەیەکی نیشتیمانپەروەریی دەدەنە ئەو دووڕوویە؛ لێرە و لەوێ گوێت لێدەبێ:

- ئەدی ئەو هەموو گەشەسەندنە ئابوورییە نابینی؟

- ئەرێ دەیبینم.. ئەدی ئەوە نییە بە کارەسات بەسەر ئەو میللەتەدا شکاوەتەوە.

پەشیمان بومەوە بەو زمانە بریندارکەرە وەڵامم داوە، نازانم چەندی دیکەی دەوێ ئاخاوتنەکانمان دوور بێ لەو زمانە زبر و شۆڕشگێڕە، ئەگەرچی من خۆم زۆر کۆشش دەکەم وا نەبم.. بەڵام ببوورن نەمتوانی.

- پێش ئەوەی شت بە خەڵک ررونبکەیەوە کەمێک کات بە خۆت بدە بۆ ئەوەی بزانی دەتەوێ چی بڵێی و چیت دەوێ، ببوورە.. لە شێوەی تۆ زۆرمان دی.

بەخۆنازینەکەیم پێ ئاسایی بوو کە چەندین حیزبی کردوە.. لە کەسی لە پێچینەوەی لەگەڵە ناکا کە بۆچی ئەو هەموو حیزبەی گۆڕیوە! جگە لەوەش خەڵک هەندەی ئامادەن گوێ لەو بگرن.. ئامادەنین گوێ لەو کەسانە بگرن کە ناپاکییان لێناکەن! وا مەزانە لە بێهودیەوە قسە دەکەم چونکە ٢٥ ساڵە ئەوانەی نەو دەسەڵات بە پێی بەرژەوەندییە کەسیی و حیزبییەکانی خۆیان ئەمبەر و ئەوبەر دەکەن، کەچی نە ئەوان داوای لێبووردن دەکەن و نە روونکردنەوەیەکیش دەدەن، نە کەسێکیش لێیپرسینەوەیان لەگەڵدا دەکات!

ئەگەر بە کەسێک بڵێی: "ئەو مرۆڤە دووڕووە دوێنێ لە نەو دەسەڵات بوو" هەروا هۆیەکانی بەرهەڵستکاربوونی قسەکردنەکانی ئەستاشی بۆ روونبکەیەوە، ئەوە هەر ئەوەت پێدەڵێن: "دەی.. ئەستا هەڵوەستی جوانە"!

هەندێک کەس قسەکردن و گلەییکردن بە هەڵوەست دەزانن، لە با بزانین بە پێوەری ئەو دەسەڵاتەی کوردستان چیە؟ تۆ بۆت هەیە قسە بە هەمووان بڵێی و ڕەخنە بگری.. تەنیا ئەو کاتە هێڵەی سوور دەبەزێنی کە داوای دەرچوون لە بازنەکە بکەی. کاتێک یەکەتی و پارتی کێشەیەک دەکەوێتە نێوانیان زۆر ئاساییە کە قسە بە یەکدی دەڵێن چونکە ئەوان هێڵە سوورەکە نابەزێنن و بەو قسە بەیەک گوتنانەش دەسەڵاتەکەیان ناکەوێتە مەترسیی. ئەوان هەڵوەستی راشکاوانە

بەرانبەر یەک دەرنا بڕن رەخنەی راشکاوانە لەیەک ناگرن بۆ ئەوەی ک□س□کان بە پێی بەرژەوەندیی خەڵک چارەسەر بکەن بەڵکە ئەوان بازاڕ دەکەن نەک سیاسەت.. جا ئەگەر تۆش ئەو قسە بەیەک گوتنانە یان قسەکردنی وەک رەخنە و بێ بەزاندنی هێڵی سوور بە هەڵوێست و رەخنەی راشکاوانە دەزانی ئەو سووچی خۆتە کە بە هەڵەدا دەچی.
لە دوای راپەڕینەوە مانەوە لە نێو دەسەڵاتی کوردی مانەوەیە لە سەنگەرێک دژی میللەت.. چونکە هەرچی سامانی ئەو نیشتمانە هەیە ئەوان بەفیڕۆیان دا ئەویش بە هاوبەشیی لەگەڵ ئەو خۆفرۆش و فایلدارانەی تا دوێنی لەسەنگەری دوژمن بوون و ئەوڕۆش خەونی دروستکردنی ژیانێکی پڕ شکۆمەدیمان لێدەدەزن. ئەوەی خەفەت دەداتە مرۆڤ ئەوەیە کە ئەو کەسانەی بە پاکیی ماونەتەوە رێز لە یەکدی ناگرن.. ئایە ئەوە گرێی دەروونییە یان هەر دەبێ بڵێین داڕمانی کۆمەڵە؟
بۆ ئەوەی لە ژێرخانە فەرھەنگییەکەی ئەو دەسەڵاتە بگەین دەکرێ لە هەر دەرگەیەکی دروستکردنی ک□م□□□ ب□ ژوو بک□وی□ن.. بۆ نموونە ناشیرینکردن؛ ئەو دەسەڵاتە بە شێوەیەکی روون پێماندەڵێ: جنێو بدە.. جنێو بدە.. تا بتبینم! فەرھەنگی ناشیرینکردن رەگی زۆر قوول رۆچووە، (مام جەلال) ئەو پیاوەی بەوە بەناوبانگە وتوێژ لەگەل نەیارەکانی دەکا و لە زمانی گفتوگۆ دەگا، ئەو کاتەی سەکۆی ئازادیی دروستدەکا لە باخی ئازادیی.. ناڵێ بڕۆن بە ئازادیی رەخنەم لێبگرن بەڵکو دەڵێ بڕۆن بە ئارەزووی خۆتان قسەم پ□ب□□□ن! قسە پێگوتنیش خۆی هەر جنێوە.
بە ناو چەپەکانیش کە لە نێو دەسەلاتن.. نووسین و لێدوانەکانیان بەشێکە لە فەرھەنگیی ئەو قوتابخانە کۆنەی لینین و ستالین کە زمانێکی زبریان هەبوو و لەسەر بنەمای هەڵنەکردن لەگەڵ یەک دامەزرابوو، پێویستە ئەوەش بڵێین کە ئەوانە تەنیا رابردووێکیان لەگەڵ چەپ هەیە.. دەنا گەمەی ئێستایان دیار و ترسناکە.
ئیسلامی حیزبیی و رێکخراو زمانێکی هێندە پڕ شەرمیان هەیە مرۆڤ شەرم دەکا قسەکانیان بگێڕێتەوە، ئەگەر سەیری مێژووی ئەو باشوورە بکەی لە دوای ڕاپەڕینەوە تا ئێستا یەک کەسایتیی دینیی نیشتیمانییان تێدا نابینیەوە، ئەگەر لێرە و لەوێش جاربارێک گوێبیستی ئەوە بووبین پیاوێکی دینیی رەخنەی لەو دەسەڵاتە گرتبێ.. ئەوە زۆری نەبردوە گەمەکەی ئاشکرا بووە، هەر ئەوەیە کە لە سەرەتادا دەیەوێ خەڵک لە خۆی نزیک بکاتەوە بەڵام لە بازنە گشتیەکە دەرنەچن.. ئیدی کە پێگەیەکی بۆ خۆی دروستکرد دەڵێ: "ئایە دەسەڵاتێکی گەندەڵ باشتر نییە لە (شەریعەت)ی داعشیی؟"، دەسەڵاتی سیاسیی لە رێی ئەو کەس و دەستانەوە توانیویەتی کۆی ئەو شکۆیانە

بشکێنێ کە تاکی کورد وایدەزانی لە دینەوە بۆی ماوەتەوە، هەرچەندە ئەمن بۆ خۆم دڵنییام ئەو جوانییانەی لە کۆمەڵەی کوردییدا هەن هیچ پەیوەندییان بە دینی ئیسلامەوە نییە بەڵکە زۆر پێشی هاتنی ئیسلام کۆمەڵەی کوردیی هەڵگری ئەو جوانییانە بووە، (دەکرێ لە نووسینێکی دیکە بە دوور و درێژی قسەی لەسەر بکەین) تەنیا هێندە دەڵێم کە تێگەیشتنی کورد بۆ دینی ئیسلام مێژوویەکی دووری نییە.. ئیسلامیش وەک ئایدیۆلۆژیا توانایەکی ئەوتۆی نییە لە رووی پەروەردەوە بەڵکو پتر بەکارهێنانی زمانی هەڕەشەیە.

کەی ئەو دەستە و کۆمەڵانەی دەسەڵاتەکیان بە خۆیان دروستکردوە کاریان ئەوەیە لە رێی دروستکردنی چەندین و سیناریۆ و ململانەوە نەیەڵن درز لە سیستەمەکەیان دروست ببێ.. بە هەموو توانایانەوە دژایەتیی بچووکترین هیوا دەکەن کە لەو کۆمەڵە سەرهەڵدەدا، ئەوان چاک دەزانن ئەو هێزەی جەیان پێ لەق دەکا ئەوە هزر و تێڕوانین سێکولارییە.. بۆیە بە هەموو شێوەیەک دژایەتیی دەکەن، ئەگەر تەماشای بەرنامەکانیان بکەین دەبینین زۆربەی جارەکان بە ناوی (باسکردن لە دین و سێکولار) دیندارێک و بێدینێک دەهێنن و دەیانخەنە بەرانبەر یەک؛ بێدینەکە وەک سێکولارێک خۆی دەناسێنێ و لە کاتی قسەکانی بەو شێوەیە دەدوێ کە ئەوان دەیانەوێ نەک هەر دین لە دەوڵەت جودا بکەنەوە بەڵکە دەیانەوێ دین لە کۆمەڵگەیش جودا بکەنەوە! نیازی بەرنامەکەش تەنیا ئەوەیە کە ئەو قسەیە بکرێ و سێکولاریی لە پێش چاوی خەڵک (کە زۆرینەیان باوەڕیان بە دین هەیە) ناشیرین بکا و وای پیشان بدا کە سێکولاریی بێجگە لە بێدینیی هیچی دیکە نییە!

پرسیارەکە لێرە ئەوەیە ئایا چەند کەس لە لایەنگرانی (پارتی و یەکێتیی و گۆڕان و شیوعی و یەکگرتوو و کۆمەڵ) توانای ئەوەیان تێدایە واز لەو نەشتەرگەرییە جوانکارییە بهێنن کە بە حیزبەکانیان ئەنجامی دەدەن و رۆژانە لە تەلەفزیۆن و ماڵپەڕ و تۆڕە کۆمەڵایەتییەکانەوە خۆیانی پێ دەردەخەن؟

حیزبایەتی لە هەرێمی ئێمە لە قۆناغێکی ترسناک دایە و دژ بە بەرژەوەندیی گەل و نیشتمان تەواو دەبێ، هیچ حیزبێک لەوانەی لە سەرەوە ناومهێنان جیاوازییان نییە و هەمووشیان پێکەوە هۆکاری سەرەکیین بۆ درێژەکێشان و مانەوەی ئەو سیستەمە، یەکێک لە خاڵەکانی چارەسەر گەیشتنمانە بە قۆناغێک ئەویش پێیدەگوترێ (لە سەرەوەی حیزبایەتی)، کۆمەڵێک بۆ ئەوەی بگاتە قۆناغێکی باشتر و پێشکەوتووتر دەبێ بەشێک لە تاکە چالاکەکانی گەیشتبنە ئەو قۆناغە، بێگومان کەسانێک گەیشتوون ئەو لایەنەشیان ناشیرین کردوە.. واتە لەگەڵ دەسەڵات کار دەکەن و خۆیان بە بێلایەن دەناسێنن.. بێگومان

ئەوانە بەرژەوەندییان لەگەڵ مانەوەی ئەو سیستەمە دایە، بەڵام ئەوەی ئەمن مەبەستمە ئەو کەسانانەن کە بایکۆتی ئەو دەسەڵاتەیان کردوە و بە واتای وشە لە پێناو بەرژەوەندیی گشتیی تێکۆشاون.. نەک ئەوانەی بوونەتە راوێژکاری دەسەڵات یان هەمیشە بازاڕی راگەیاندنەکانیان گەرم دەکەن. ئەو دەسەڵاتە داواکارییەکی ئاسانی هەیە.. ئەویش ئەوەیە کە دەڵێ: "دەرفەتت پێدەدەم قسەم پێ بلێی بە مەرجێک رەواییم بدەیتێ.. واتە لە نێو بازنە گشتییەکە دەرنەچی و هێڵی سوور نەبەزێنی"!

ئەو سازانەی ئەوروپای دروست کردوە.. دەکرێ هەر وڵات و ناوچەیەکی دیکە دروستبکا، هزر و هۆشمەندیی سازان ئەوەیە کە کۆمەڵێک پێشنیار دەخرێنەڕوو.. کامەیان لە بەرژەوەندیی خەڵک بوو ئەوە دەخرێتە بەرنامەی کار و جێبەجێکردن بە بێ ئەوەی بە حیزبەکان بگەڕێنەوە.

لە راستییدا هەست دەکەم ئەو پرسیارە سواوە، (ئایە ئەمە ڕۆشنبیرمان هەیە یا نا؟)، ئەوەی بە من مەبەستە مرۆڤبوونمانە.. چیدی (چ کارەی؟) بۆ من پرسیار نییە، کەچی ئێستا ئەو نووسەر و سیاسییانەی زۆرینەی راگەیاندنی ئەو هەرێمە هەڵدەسووڕێنن توانیویانە ئەو وێنەیەمان پێنیشانبدەن کە مانەوەی ئەو دەسەڵاتە لە بەرژەوەندیی زۆرینە دایە، بەڵام ئایە ئەو سیناریۆیە تا کەیە؟ ئایە ئەو هەموو پارەیەی بە تێکشکانی هاوڵاتییان خەرجدەکرێ ئەگەر بۆ نیوەی ئەو پارەیە بە گەڕانەوەی شکۆی تاک خەرج بکرابا ئێستا لە قۆناغێکی باشتر و ئاسوودەتر نەدەبووین؟ ئایە مانەوەی ئەو دەسەڵاتە و مەترسییەکانی مرۆڤایەتییمان دەخاتە ژێر پرسیار یا نا؟

چەند سەیرە کە ئەو میللەتەی ئەمە داکۆکیی لە دەسەڵاتێک دەکا کە خاوەنی پڕۆژەی نیشتمانیی نییە، بەڵێ دەکرێت مرۆڤ خوێندوەیەکی دیکەی هەبێ دەربارەی هەندێک دیکتاتۆری ئێستا و رابردوو؛ هەرچەندە ناکرێ مرۆڤ خوازیاری هەبوونی دیکتاتۆریەت بێ.. لە هەر چەنێک بە ئەوان هەڵگری ئایدیۆلۆژیایەک بوون و لە پاڵ دیکتاتۆرییەکەشیان بە ناچاریی هەندێک کاریان بۆ خەڵک و نیشتیمانەکانیان کرد.. کەچی ئەوانەی ئەمە نە ئایدیۆلۆژیایان هەیە نە هیچ دەسکەوتیشیان دیارە.. ئەوەی دەیکەن تەنیا یاریکردنە بەو گرێیە دەروونییەی کە کورد چەندان ساڵە پێی ناکرێتەوە ئەویش خەونی بەدەوڵەتبوونە، گشتپرسیی بۆتە گاڵتەجاڕیی و بازاڕی سیاسەتی خۆیانی پێ دەجوولێنن، باشە ئەو خەڵکە بە ناپرسە ئەنجامی گشتپرسیی بۆ چیە و بۆ کێ دەدرێ؟ کاتێک کە میللەتێک تێکڕای داوای سەربەخۆیی دەکا چ پێویست دەکا تۆ ئەنجامی گشتپرسییەکت لە دەست بێ و بتەوێ بیدەیتە حکومەتی ئێراق کە هەموو دەسەڵاتی خۆی لەدەست داوە و (بەڵێ و نەخێر)ەکەی هیچ لە کێشەکە ناگۆڕێ.. یان ئەنجامەکە بدەیە وڵاتانی رۆژاوا کە

بە ئاشکرایی دەڵێن ئەوە خۆتان نین و چیدی باسی سەربەخۆیی مەکەن! ئایا لە جیاتی ئەوە سوپایەکی بەهێزی یەکگرتوو دروست بکەن باشتر نییە؟ بۆ دروستی ناکەن؟! ئایا لە جیاتی ئەوە باشتر نییە ژیان و گوزەرانی خەڵک باشتر بکەن و ماف و ئازادییەکانیان بسەلمێنن و شکۆ و ڕێزیان بۆ بگێڕنەوە کە ئەوانە خۆبەخۆ دەبنە هێزێکی سەرەکیی و یەکلاکەرەوە بۆ وەدەستهێنانی سەربەخۆیی، بۆ ئەوانە ناکەن!؟ ڕوویدان بە دامەزراندنی دەوڵەتی سەربەخۆ لە دەستی هیچ وڵاتێکدا نییە بەڵکە تەنیا لە دەستی ئەو گەلە دایە کە دەیەوێ سەربەخۆ بێ، ئەگەر گەلی کوردیش سەرکردایەتییەکی سیاسیی تۆزێک لەباری هەبووایە ئەوە بە دامەزراندنی دەوڵەتی سەربەخۆیی خۆی نە پێویستی بە گشتپرسیی دەبوو نە پێویستی بەوە دەبوو داوای ڕوویدان لە وڵاتان بکا بەڵکە خۆی ڕەوایی بە خۆی دەدا و پێی خۆی لەسەر ئەو مافەی خۆی دادەگرت تا هەمووو وڵاتان دەزگە نێودەوڵەتییەکان بە ناچاریی دانیان پێدا دەنا.

لەو باردۆخەی ئێستا ناکرێ قسە لەسەر پەکەکە نەکرێ.. بە تایبەتییش وەک ئەوەی هێزێکی گەورەیە دوای هاتنی داعش، بەر لە هاتنی داعش بەشداریان لە قەستنەوەی قەیرانەکانی نەو هەرێم زۆر لاوازبوو.. بەڵام سەرکەوتنە یەک لە دوا یەکەکانی ئەو دواییەیان گەوتینەکی دیکەی بە کورد بەخشی.. پێشەو گوتەنی: "شەنگالە خستمی و کۆبانی راستیکردمەوە"، بێ گومان سەرکەوتنی هەدەپە لە هەڵبژاردنی یەکەم (یەکی حوزەیران) و زنجیرە سەرکەوتنەکانی هەدەپە و تێکشکانی داعش لە مەخموور و چەندان سەرکەوتنی دیکە هیوایەکی دیکەی بە خەڵک بەخشی.. دیارە لە روانگەی ئەوان باکوور کلیلی چارەسەرەکانە بۆ یە بە گشتیی هەست ناکرێ هەندێ چاویان لەسەر باشوور ڕۆژهەڵات بێ.. ئەوەی هەستیپێدەکرێ پتر خۆشەویستیی خەڵکی باشوور و ڕۆژهەڵاتە بە بەپیرەوەچوونی دەزەکە.. دەنا بە داخەوە ئەو کەسایەتییانەی ئەوان پشتیوانیان کردوە بەشێکیان پەکەکەیان وەک ئامرازێک بەکارهێنا بە ئەوەی بە دەسەڵاتی هەرێم بڵێن کە لە سەرەتا پشتیان بە هەندێک کۆنە بەعسی و هەڵپەرست بەست.

خاڵێکی ئەرێنییتر کە پەکەکە کاری لەسەر دەکا و هەیەکی گرنگە بە یەکگرتن و گوتارێکی نەتەوەیی.. ئاوەدانەوەیانە لە دەڤەری بادینان، دیارە پارتی خۆی بە خاوەنی ئەو ناوچەیە دەزانێ و بەرژەوەندییە گەورەکانیشی بەوەدا گوزەردەکەن، لە خوێندنەوەی ئەو خاڵەش دووڕوویی ئەو حیزبانەی باشوورمان بۆ دەردەکەوێ کە نایانەوێ خۆیان لە دوو خاڵ بدەن ئەوانیش بادینان و پۆستی سەرەکی هەرێمن، هەرچەندە پەکەکە قسە لەسەر پۆستی سەرەکی هەرێم ناکا بەڵام زۆر بە وریایی کار لەسەر ئەو ناوچە لەبیرکراوە دەکا.. دیارە پڕۆژەی

کوردستانی مەزن گەورەترین کێشەیە بۆ دەسەڵاتی ئێستای باشوور چونکە دەبێتە ژمارە دوو.. جگە لەوەش هێزی یەکەم ئامادە نییە سازشی لەگەڵ بکا.. بارودۆخەکی مەترسیدار و ئاڵۆزە و هیچ لە پشتی پەردەکانەوە نابینین، ئەوەش پەیوەندیی بەوەوە نییە کە پێویستە مرۆڤ خۆی بخاتە بەردەم هەڵبژاردنەکان.. بەڵام دەکرێ لە ڕێی خەبات تێکۆشانەکانمان داواکارییەکانمان بخەینە نێو ئەو پڕۆژانەی کە هیوا و خەونەکانمان دەهێنەدی.. چونکە ئەوەی دەسەڵاتی ستەمکار لێی دەترسێ تاکێکی پڕ هیوا و ئامادەیە.. ئەوەی دەسەڵاتی باشووری راگرتووە بەشێکی زۆری پشتیوانە دەرەکییەکە.
بە گشتیی بارودۆخی باشوور لە بەشاییەک دایە و چاوەڕوانی هەزەکە ئەو هەڵەی بقەزتەوە، ئەو زەمینەش پتر بۆ لایەنێکی دەروەی ئەو حیزب و کەسایەتیانەی ئێستا لەبارە.

Shwanhassan@hotmail.com

هەرێمی کوردستان بووە بە ناوچەیەك بۆ قاچاخچێتی نەوت ... کاروان تەیب

ئەو قەیرانە سیاسیی و ئابورییەی لە کوردستان سەریهەڵداوە زیاتر دوای ئەوە دەرکەوت کە نەوت و گازێکی زۆر لە کوردستانی عێراق دۆزرایەوە و بۆدەرهێنان کۆمپانیا زەبەلاحەکەنای نەوت روویان لە هەرێمی کوردستان کرد. لێرەوە نەهامەتییەکانی خەڵکی کوردستان دەستیپێکرد، بەتایبەتی دوای ئەوەی شانبەشانی ناردنی نەوت بە بڕی، سیاسییە قاچاخچییەکانی یەکێتی نیشتمانی کوردستان و پارتی دیموکراتی کوردستان کەوتنە تاڵانکردنی نەوت و گاز بەتەنکەر و دانانی پاڵاوگەی قاچاخ.
لە دوای ساڵی 2008 ەوە تا ئێستا، بە بەردەوامی، نەوتی کوردستان بە بڕی و بەتەنکەر لەلایەن سیاسی و دەسەڵاتدارانی سەربە یەکێتی و پارتییەوە ئەفرۆشرێت، بەڵام تا ئێستا لە نەهامەتی زیاتر هیچ سودیکی تری بۆ خەڵکی کوردستان نەبووە.

ئەوەی لەناوچەی یەکێتی رووئەدات فەوزایەکی گەورەیە. “تا چەند مانگێك لەمەوبەر نەوتی ناوچەی سەوز لەلایەن چەند سیاسییەکی ناو یەکێتییەوە لە رێگەی جۆراوجۆر وەك تانکەر و بۆری بە قاچاخ ئەبرا”، هەر سیاسییەك و بۆخۆی ئیشی ئەکرد، بەڵام دواتر “باڵی دەستڕۆیشتووی ناو یەکیتی”، لە رێگەی بەکارهێنانی هێزی دژە تیرۆرەوە، بەڵام لە ئیستادا تا رادەیەکی زۆر مۆنۆپۆڵی نەوت و دەسەڵاتیانکردووە لە ناوچەی سەوز. هەر بۆیە چەند رۆژێك لەمەوبەر ئەندامێکی مەکتەبی سیاسیی ناو یەکێتی (کە تۆمەتباری سەرەکیشە بە تیرۆرکردنی رۆژنامەنوسێك لە گەرمیان، “بەهۆی ئەوەی گەندەڵییەکانی ئاشکرا کردبوو”) ئەوەی ئاشکرا کرد کە گەندەڵی هەیە و خۆی وا نیشاندا کە کەسێکی خاوێنە، بەڵام بەپێی ئەو زانیاریانەی لەسەرچاوەیەکەوە بەردەستی ئێمە کەوتووە، ئەو کەسە، کە “خۆی بەتەنکەر قاچاخچێتی نەوتی ئەکرد، ماوەی چەند مانگێکە لەلایەن باڵی دەستڕۆیشتووی ناو یەکێتی واتا هێرۆ ئیبراهیم ئەحمەد- ماڵی مام جەلال-، بواری نادات کە نەوت ئاودیو بکات و هێزی دژەتیرۆر رێگەی پێنادات و ئێستادا تاڕادەیەکی زۆر باڵی دەستڕۆیشتوو قۆرخی نەوت و گازی کردووە بۆخۆی”. هەربۆیە لە شاشەی تەلەفیزیۆن دەرئەچێت و قسە ئەکات، ئەگەر نا خۆ پێشتریش گەندەڵی هەبوو بۆ وشەیەکی نەئەوت.
پێشتر لە ناحییەی قادر کەرەم –کۆرومۆر- کە کۆمپانیا دانە غاز کاری تێدا ئەکات، جگە لەوەی بەبۆڕی گازی بۆ بەرهەمهێنانی کارەبا و مەبەستی تر ئەگوازرێتەوە، هاوزەمان نەوت و گازیش هەر لە گێڵگەی کۆرومۆرەوە بە تانکەر ئەگوازرێتەوە، – بەچاوی خۆم بینیم لە بانی نەمەقان تەنکەری ئێرانی گازی تێدابوو ئەیگواستەوە-، بێگومان بۆ ئێران، ئەمە جگە لەوەی کە ماوەی چەندین ساڵە بە قاچاخ نەوتی لێ بەتاڵان ئەبرێت، ئەوەش تەنها نموونەیەکە.
دوای هاتنی داعش، شاری کەرکوك، بە کێڵگە نەوتییەکانییەوە، لەلایەن پارتی و یەکێتییەوە کۆنترۆڵکرا. هەر لە سەرەتاوە پارتی هەردوو کێڵگەی هاڤانە و بای حەسەنی بۆ خۆی داگیرکرد. بەپێی راپۆرتەکان و زانیارییەکانی خۆیان، رۆژانە زیاتر لە 200 هەزار بەرمیل نەوت لەو کێڵگانەوە بۆ بەندەری تورکی هەناردەئەکرێت. هەندێ لە سەرکردەکانی یەکێتی وا خۆیان نیشان ئەدەن کە ئەو نەوتە تەنها لەلایەن پارتییەوە ئەبرێت و داهاتەکەی دیار نییە، بەڵام شاڵاو عەلی عەسکەری، کە ئەندامی سەرکردایەتی یەکێتی لەبەرنامەیەکی تەلەفیزیۆنیدا وتی:”ئیتفاقی ژێربەژێر لە نێوان ئەو دوو حیزبە هەیە بۆ بردنی نەوتی کەرکوك”.
ئەوەتا نەجمەدین کەریم پارێزگاری کەرکوکیش یەك وشە لەسەر نەوتی کەرکوك ناڵێت، ئەویش دیارە لە ناو رێککەوتنە ژێربەژێرەیە کە

شاڵاو عەلی عەسکەری باسی ئەکات، چونکە ئەگەرنا قسەیەکی ئەکرد لەسەر بەتاڵانبردنی ئەو نەوتە. شورەییە بۆ پارێزگارێك کە ئەو هەموو نەوتەی لێوە هەناردەبکرێت بەڵام ئیدارەی پارێزگاکە مانگانە سێ هەزار دینار لە هاوڵاتیانی وەرگرێت بۆ "پاککردنەوەی شارەکە". ئەمە لەکاتێکدا خەڵك ئەو پارەیەش ئەدات هێشتا هەر لە زبڵدان ئەچێت. ماوەیەك لەمەوبەر من رۆژنامەنووسێکی فەڕەنسیم بردە ئەو شارە چوینە ناوەراستی شار، وتی:"ئەمە ئەو شارەیە کە لەسەر ئۆقیانوسێك نەوتە و خەڵکەکەی وا ئەژین؟!"

پارتی، کە دۆسیەی نەوتی لایە رۆژانە زیاتر لە 600 هەزار بەرمیل نەوت هەناردەی دەرەوە ئەکات لە هەرێمی کوردستانەوە "بەئاگاداری یەکێتی"، بەڵام ئەوەتا نیوەموچەو چارەکە موچەیش لەکاتی خۆی نادات بە فەرمانبەران، هەموو کەسێکیش ئەزانێت ئەو بڕە نەوتەی کە ئەنێردرێت بەشی موچە بەزیادەوە ئەکات.

یەکێتی لە حکومەتەو تەئکید ئەکاتەوە کە ئاگای لە هەناردەکردنی نەوتە. هەندێ جاریش، لە زاری هەندێ کادرییەوە بەشێوەیەکی ناڕەسمی، خۆی وەك ئۆپۆزسیۆن نیشان ئەدات –ئەوەش دوو هۆکاری هەیە هەندێ جار بەهۆی ئەو فەوزایەوە کە لەناو ئەو حزبە هەیە هەندێ جاریش بۆ چەواشەکردنی رای گشتییە-. بۆ پارتیش ئەگەر یەکێتی بەڕەسمی ناکۆك نەبێت لەگەڵی ئیتر کێشەی نییە. هەربۆیە هەمیشە پارتی رەدی ئەو یەکێتیانەی کە باسی نا شەفافی لە دۆسیەی نەوت ئەکەن ئەداتەوە و ئەڵێت قوباد تاڵەبانی جێگری سەرۆکی حکومەت "ئاگای لە هەموو شتێکە". قوباد تاڵەبانیش هەرگیز نەیوتووە ئاگام لە دۆسیەی نەوت نییە. ئەوەش نشان ئەدات بڕیار بەدەستانی ناو یەکێتی ئاگایان لە هەموو شتێکە. کەواتە بردن و فرۆشتن و دیارنەمانی داهاتی نەوتی کەرکوك و کوردستان بە ئاگاداری یەکێتی ئەکرێت.

لەو ماوەیەش کە پارتی هەندێ هێزی جوڵاند بە لای کێڵگەنەوتەکانی هاڤانەو بای حەسەن، یەکێتی یەکسەر هاواری لێهەڵسا، چونکە بەرژەوەندییەکانی کەوتە مەترسییەوە. هۆکاری بێدەنگبوونی یەکێتی دوای چەند رۆژێك دیارە بۆ ئەوە ئەگەڕێتەوە کە پارتی دڵنیای دایە یەکیـَتی کە خەمی نەبێت و هەروەك و پێشوو پێکەوە نەوتەکە ئەنێرن و بەشی یەکێتی لە داهاتی ئەو کێڵگانە زامن ئەکرێت.

ئەوەش روونە کە حکومەتی هەرێمی کوردستان –پارتی- مافی ئەوەیان نییە داوای بودجە لە بەغدا بکەن چونکە هەرێمی کوردستان نەوتەکەی ئەفرۆشێت، پارەکەی ئەچێتە گیرفانی هەندێ لە دەسەڵاتدارانی هەرێمەوە، بۆیە نا مەعقولییەکی گەورەیە داوای بودجە لە بەغداد بکات، هەموو خەڵکی کوردستان لەوە تێگەیشتووە کە هەقی خەڵکی

کوردستان لای دەسەڵاتدارانی کوردە نەك بەغدا.

ئەوەی ئەمێنێتەوە ئەوەیە پارتی نەوت بەڕۆژی نیوەڕۆ ئەنێرێت و داهاتەکەشی دیار نییە. یەکێتی و کۆمەڵ و یەکگرتوو -گۆڕانیش داوا لە پارتی ئەکەن وەزیرە دەرکراوەکانی بگەڕێنێتەوە- لەهەولێر لەدەسەڵاتن، بەڵام لە سلێمانی خۆیان ئەخەنە پاڵ "بەرەی نارەزایی خەڵك" و خۆپیشاندان ئەکەن، ئەمەیش دووفاقییەکی گەورەیە ئەگەر راست ئەکەن فەرموو لە حکومەت بکشێنەوە.

بزووتنەوەی گۆڕانیش کە پێشتر یەکێتی و پارتی وەك یەك بە گەندڵ و قاچاخچی نەوت ناو ئەبرد، بەڵام دوای "رێککەوتننامەی سیاسی"یەکەیان لەگەل ئەو حیزبە، یەك وشەیش لەسەر قاچاخچییەکانی نەوت لەناو یەکێتی ناڵێت، ئەوەش ئەوە نیشان ئەدات گۆڕانیش بەشێکە لەو تاڵانی و نەهامەتییە کە بەسەر کوردستان هێنراوە. ئەوەی ئەمێنێتەوە ئەبێ ئەوە بزانێت هیچ حزبێك لە بەرژەوەندی میللەت کارناکات. ئێمە تەنها کاتێك باش لە سیاسییەکان تێئەگەین کە ناکۆکی بکەوێتە نێوانیانەوە. ئەو کات باشتر بۆماندەرئەکەوێت ئەمانە چی ماڵوێرانییەکیان بەسەر میللەت هێناوە.

پێشتر دەسەڵاتداران بەشێك لەوەی لەبەر خۆیان ئەمایەوە ئەیاندا بە خەڵك، بەڵام ئێستا ئەوەش نادەن: موچە نییە، ئاو نییە، کارەبا نییە، سیستمی ئیداری و تەندورستی و پەروەردەیی و پەرلەمان و حکومەت نین و ماوەی سەرۆکایەتی هەرێم کۆتایی هاتووە و هەموو دامودەزگاکانی حکومییەکان پەکیانکەوتووە. سەرباری هەموو ئەوانەیش بازاڕ و بازرگانیش لەلایەن سیاسییەکانەوە مۆنۆپۆڵکراوە و گرانییەکی زۆر لە بازاڕ هەیە. کەواتە ئەوەی هەیە ئێستا هەرێمی کوردستان بووە بە ناوچەیەك بۆ قاچاخچێتی نەوت و شوێنی کۆبوونەوەی مافیاکانی نەوت و گازە لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاست.

ئەم جیهانە شایستەی قوربانی نییە!!… تاڤگە سابیر

ئەم جیهانە شایستەی قوربانی نییە بەناوی ئایدیا و باوەڕەوە ،ئایە ئەمە ئەمەیە چەند بەختەوەرترین بەهەی ئەوەی ئەوانی دی لەبەر خۆشبەختی و ڕۆشنگەریی ئەمە مردن؟ خۆشبەختی؟ ڕۆشنگەریی ؟ ئەگەر

هەر كەسێك لەبەر ئەوە مرد تا من بەختەوەر بم، ئەوا من تەنانەت بەختەوەر ترم ، چونكە من نامەوێت ژیانم لەسەر گۆڕستان بینا بكەم.
ئەیا شەری خوێناوی دەیان سالەی كورد و كورد لەولاشەوە كوروزانەوەی هێزە كوردییەكان لەبەردەم ئەوی دیكەدا و خیانەتە بە شومارەكانی هێزە سیاسییەكوردییەكان لە هەمان گرەوە سەرچاوە ناگرن؟ چەند جارمان گوێ لێ بووە ، كە سەركردەیەكی كورد ، كە هەرگیز ئامادەی یەك ریككەوتنی راستەقینە نەبووە لەگەڵ هێزیكی دیكەی كوردییدا وای پیشـان دەدات بە یەكێتـی عەرەب بە یەكێتـی خـاكی ئیـران یـان بە دەوڵەتی تورك دەگرێ؟ منیش وەكو هەر هاوڵاتییەكی دیكەی كورد پێم وایە شەر بەسەر كورددا سەپێنراوە و هەست دەكەم ئەمە پیویستی بە شەرح نییە ، بەڵام لە ڕاستییدا من تا رادەیەك پێم وایە شۆرشی چەكداریی لە شاخ ، ئەوەندەی هەڵهاتن بووە لە رووبەرووبوونەوە ، ئەوەندە یاخی بوون نەبووە.
ئەو سەختییەی ، كە تـا ئەمڕۆ لە كۆمەڵگەی كوردییـدا بەرز سەیر دەكرێ و تەقسیس دەكرێ ، وایا سەختیی شاخ ، سەختییەكی فیزیكییە و كەینی قارەمانێتییە لە رێگایەكی ئاسنترەوە بە ئەوەی لە تاران یان لە بەغا یان ئەنكەرە و ئەستانبوڵ ناو دەركەی دەبە ئەزێتەكی زۆر بكێشـی و لە رووی سـایكۆلۆجی و رووحییەوە ئیجگـار جیـاواز بێـت و ئیجگار وورد ژیانی رۆشنبیری و سیاسی خۆی بونیاد بنێی ، بەڵام شاخ رێگا كوری و ئاسانەكەیە هەم بۆ هەڵهاتن لەو رووبەروو بوونەوەیە هەم بۆ نـاو دەركـردن وەك قارەمـانی نەتەوە!!! دیـارە سـتەمە ئەم خوێندنەوەیە وەكو حوكمێك سەیر بكرێت بەسەر یەكە بە یەكەی ئەوانەی لە شاخ بوون یان هەشتا لە شاخن ، بەڵام بێگومان دەكرێت لە چەند دیوەكەوە سەردەمی شاخ پێ بخوێنرێتەوە !!! بێگومان رووحی پر میهری بە وەنە لە شاخ بوو، كە بەر ئەم باسە ناكەون و بە گومان هەندە لەو زاتانەی لە شاخ بوون بۆ من قارەمانن بگرە فەرامۆش كردنی ئەو زاتانە لەلایەن ناوەندە رۆشنبیری و هونەرییەكانی كوردەوە، تەنها بەڵگەیەكی دیكەی خۆ بەكەم زانینی كەسایەتی باوی كوردە، بەڵام لە سیاقی ئەو باسەدا مەبەستی من ئەناتۆمیكردنی ئەزموونی شاخە بەگشتی ، وەكو بەشیكی گرنگی ئەناتۆمیكردنی كورد بوون.
با بەراوردەكی كووتی ئەم دوو جۆرە لە رووبەرووبوونەوەیە بكەم ، كە بێگومان هەر دووكیان پەیوەندییان بە پەسەند نەكردنی واقیعەكی نایەكسان و نا ئینسانییەوە هەیە ، لایەنی كەم روانینی یەكەمدا ، ئەو ئەكتیڤیستەی ، كە لە شار (بۆ نموونەی بەغا) شەری كورد بوونی دەكرد ، دووەم ، ئە سیاسییە یان پێشمەرگەیەی ، كە لە شاخ شەری كورد بوونی دەكرد.
پێش هەموو شتێك گەورەترین مەسەلەكە وا دەكات كۆمەڵگەی كورد

ئەفسوناویان بەوانەتە ئەو ، کەسەی کە لە شاخ بوو ئەوەیە ، کە ئەو هەمیشە ڕووبەڕووی مردن دەبووەوە و خوودی پێشمەرگەش هەر لەبەر ئەمە تەقسیس دەکرا، بەڵام ئەکتیڤیستەك لە بەغا هەموو دەقیقەیەك نەك هەر ڕووبەڕووی مرد دەبووەوە ، بەڵکو بە تەنها ڕووبەڕووی ئەگەری ئەشکەنجەی بێ وێنە دەبووەوە هەتا مرد ، بۆ ئەکتیڤیستەك مردن نەك هەر گەورەترین قوربانی نەبوو، بەڵکو زۆر کات دیاریی و خۆشبەختیی بوو لە چاو ئەو ئەشکەنجانەی ،کە دەدرا ئەگەر تووش بوایە ، ئەنجا مادام هەمیشە هۆشیار بوو بەرامبەر بەو چارەنووسە ، ئیتر لە ڕاستیدا ئەو هەمیشە لە ئەشکەنجەی ئەو ئەشکەنجەیەدا دەژیا، ئەوەی شاخ هەمیشە لە دەرەوەی ڕووبەڕووبوونەوە بوو ، کاتێك ڕووبەڕوو بوایەتەوە بەچەکەوە ڕووبەڕوو دەبۆوە لەگەڵ چەند چەکداریکدا ، بەڵام ئەوەی بەغا هەمیشە بە تەنها بەبێ چەك حەرفیەن لە ڕووبەڕووبوونەوەی دەیان دەزگای پۆلیسدا بوو ئەوەی بەغا ئەگەر حیزبی نەبوایە ئەوا ، کە شەهیدیش دەکرا کەس پێشی نەدەزانی ئەوەی شاخ عادەتەن حیزبی بوو و عادەتەن ، کە بریندار بوایە یان شەهید بوایە پێ دەزانرا و لانی کەم لە ڕووی مەعنەوییەوە کەمێك دەکرا.
بەڵام ئەوەی زیاتر پەیوەندی بەم باسەوە هەبێت جیاوازییە ڕۆشنبیرییەکانی ئەم دوو جۆرە ” ڕووبەڕوو بوونەوەیە” ئەوەی لە ناوەوە را ئەم شەڕە دەکات هۆشیارە بەوەی ، کە پرۆژەی کورد بوون پرۆژەیەکی فیزیکی یان سیاسیە ، ئەو لە بەردەم سەدان نوسەری بەتوانای ناسیونالیستی عەرەبیدا دەوەستێ لە بەردەم شەڕێکی فەرهەنگی ئاڵۆز و فرە لایەنی لەم بابەتەدا یان دەبێ خۆت پێبگەیەنی یان ڕاستەوخۆ بە کورد بوونتەوە لە دەرەوەی ململانێکە وەستاوی.
ناسیۆنالیزم بەرلەوەی هەر هەست و سۆزێکی شاعیریانەی ڕۆمانسیانەی نەرجسییانە بێت ، پرۆژەیەکی تەواو ڕۆشنبیرییە و ، وەکو هەر پرۆژەیەکی دیکەی ڕۆشنبری پەیوەستی بە خۆ پەروەردە کردن و تێگەیشتنی تیۆریی و تیۆریزە کردن و دامەزراندنی هۆشیاری نوێ هەیە ، ئەمە تەنها بەر لە سەرەتایە بەبێ ئاگاداری بوون لە (لانی کەم) دەنگە سەرەکییەکانی مۆدێرنیتە ، مومکین نییە کورد جگە لە قەبیلە بوون هیچ تر بگەیەنێت ، ئەوەی کە لە ناوەوەرا ڕووبەڕووبیتەوە ، زوو ئەم پەیوەستییە دەزانێت ، چونکە مۆتیڤیکی زۆر ڕاستەوخۆی هەیە ، کە پرۆژەی فرە لایەنی ناسیۆنالیزمی عەرەبی و یان تورکی و یان فارسییە.
هەموو شکستەکانی دیکەی کورد لە شێخ سەعیدی پیرانەوە تا کەلەپچە کردنی ئۆجئالان پەیوەندی بەو وینانەوە نییە ، کە شاعیرەکان دەیان کێشن، بەڵکو پەیوەندی بە نەگەیشتنی ڕۆشنگەرییەوەهەیە ، ئەو لەوە تێدەگەیشت ، کە ڕێکەوتنیك نییە لە نێوان هێزە ئاسمانییەکان و هێزە

سرزمینییکاندا ل سر دوژمنایتی کرد کورد ، بکو مسلک زر لو متریالیزمی تر ، کات کامالیستکان لگ هاوپیمانکاندا رکوتن ، کورد هشتا کشی ئوی هبوو چند ئکتیڤیستکی هی ل ئوروپا ک، یک ل زمان ئوروپیکان بزانت، ک بزووتنوی ناسینالیزمی تورك سرقالی دروست کردنی لبییکانی خی بوو ل خرئاوا، ک سیاسییکانی ناسینالیزمی عرب خریکی دروست کردنی هاوپیمانیتی بوون ل نوان لایناکانی جنگی جیهانی دووهمدا ، پشمرگ کوردکان خریکی سوتاندنی پلیسخانکان بوون!!!! ، ک عیراق دستی ب ئنفال لرد کش سرکی نوان هزی سیاسییکانی کوردستان هشتا گرمرگی نوان دیهاتکانی کوردستان بوون(ئستاش هر ئوی کشک) تا ئم سات وختش زربی فیگر سیاسییکانی شرشی چکداریی و نووسر پاشککانیان نك هر لو تبگیشتوون ، ک ناسریزم (ل جمال عبدوالناسرو) سرچاوی بیری فاشیزمی عربی دژی کورد ، بکو زر ب شانازیشو ئیعجاب و خشویستی خیان دردبرن ب ناسرییکان و دادی رگز پرستیکی وك جمال عبدوالناسر ، زربیان تنانت هستیان بو نکردوو ، ک بعسیزم چ ئایدلجییتکی رگز پرستانی عربی ترسناک، و دیانو بن کشک تنها درندیی باس سدامییکی بعس!!! بم شتانیدا دردکوت ، ک شرشی چکداری ل ئاسانترین و رونترین سرخالکانی شر استقینک بگیشتو ،واتا ئم شرش چکداریی جگ لوی خی ل شر رشنبیرییک دزیوتو هر نشیتوانیو خی ل بیری فاشیزمی راستوخی ناسینالیزمی عربیش پاك بکاتو (وکو ناسریزم و بعسیزم)!!!!٥.

خبیشاندان مافیکی رەهایە لەهەمان کاتدا قەدەغە لەئیستادا … ئانیا ئحمد پور

دەنکی نارەزایی دزبەئەجیندای حکومەت رولەزیادبوندایە ئەنجامەکەشی خبیشاندان و کرتنەبەری ری و شوینی ئەمنی توندبو لەلایەن خەلك لە

ئیستادا ناوجەکانی سلیمانی ..هەلەبجە.رانیە…هتد) کەوتونەتە جموجۆل و داوا دەکەن داواکاریەکانیان لەمەر جارەسەری کیشەی دارایی وەلامبدریتەوە لەکاتیکدا وا جاوەروان دەکری کە دەسەلات بەهانا و بەرەو دەنکیانەوە بیت بەلام بیشبینی ئەوەی جاکسازری بەیەکجاری ئەنجام بدری ئەکەریکی دووره لەم ساتەدا.جونکە هەمو هەولیکی لەناوبردنی دەسەلات کەر ناوجەی سەرەکی تیدا بەشدار نەبی ئەوا بی هودە و بوجەلە ئەکەر دیقەت بدەین لەتونس و میسر خۆبیشاندان لەبایتەختەوە سەریان هەلدا بەلام لەکوردستان هاوکیشەکە بیجەوانەیە ئەمە لەلایەك و لەلایەکی تر بارەکاکان و ناوجەی حوکمی دەسەلات لەهەولیر خۆی دەبینیتەوە کەواتە خۆبیشاندان لەناوجەکانی تر کەر نەتوانری بکەیەنریتەوە هەولیر هەولیکی بوجە بیجەوانەی ناوجەکانی تربایتەخت ئارام و هیج هەلویستیکی نیە ئەکە ناکەریتەوە بۆ متمانە بیکردن و ویستی بایتەخت بەو دەستور و ئەجیندایەی کەبونی هەیە بەلکو کەوتونەتە زیر ترسی کیانیان و داواکردنی مافی خۆیان وەك جۆریك لەهەرەشە لەسەر زیان وینادەکری ویستی هاتنە سەر شەقام و وەستان دز بەدەسەلات

دەکەریتەوە بۆ هۆکاری زۆر زەقترینیان کیشەی دارایی یان بەجۆریکی تر بیلیم کیشەی دارایی دروست کراو کە نیشتمانی بەروە کاولبون بەری کردوە کیشەی لەم جۆرە هیندەی تر بارودۆخەکە ئالۆزتر دەکا تا ئەو ئەندازەیەی کە بۆجونی سەیر و تا رادەیەك دز بە ویستی هاونیشتمانیان بلاو ببیتەوە. لەوانە داخستنی خویندنکا حکومیەکان و بونی تەنیا خویندنکای ئەهلی ئەکەری لەم جۆرە فاکتۆری بەهیزن بۆ بۆ نائومیدی کەنجان لەمەر دوارۆز و رۆلی بەرجاو دەکیرن بۆ زیادبونی شالاوی جیهیشتنی ولات بەبیجەوانەی ولاتانی بیانی داخستنی خویندنکا حکومیەکان کاریکەری لەهەلجونی خیرای خەلك دەبی لەبەرئەوەی لەئیستادا جینی هەزار زۆرترین بەشی خەلك دەکریتەوە بەو جۆرە ئەکەرانە لەخویندن بیبەش دەبن زۆربەی بۆجونەکان ئەوە کە بلانی سەرەکی حکومەت کەراندنەوەی جینی کریکار و کشتوکالە و دوبارە زیاندنەوەی کوندەکانە رەنکە حکومەت نیازی وابی هەلە بەهەلە جاك بکاتەوە هەروەك جۆن لەسەرتاوە لەهەولی دروست کردنی جینی خویندەوار بو وە زیادبونی موجەخۆران سال لەدوای سال بوە هۆی کەمکردنەوەی جینی کشتوکال بەرادەی نەمان ئیستا لەهەولی کەراندنەوەی دان بەلایەنی کەمەوە دەبو لەسەرەتادا برۆسەی برۆسەی زیادکردنی خویندەوار بەبیی بلانیکی تۆکمە و برۆسەیەکی دریز و هەمەلایەنە بوایە وە زیادکردنی موجەخۆران بەبیی بیلانیکی ورد و جرتر و برۆسەیەکی قۆناغ بەقۆناغ بوایە

نەوەك وەكو ئيستا كە لەسنور تيبەريوە.جونكە هيج ولاتيك لەدونيادا بەبى بونى جينى كريكار نەبوە كەجى لەكوردستان خەريكە زينكە و كشتوكال وەكو ئەفسانەيەكى ليبيت ئەمانە و جەندين كەم و كورتى تر بالى بەسەر نيشتماندا كرتوە.بيكومان بەدريزبونەوەى ستراتيزيەكانى جەوتەكانى حكومەت لەبەريوەبردن ئايندەيەكى كەش وينا ناكرى.رەنكە بەو بەريوەبردنە جۆريك لەفەوزوا و بەدحاليبون روو لەهاونيشتمانيان بكات كرزى و ئالۆزيەكانى ئەم ماوەيە هەمان شت دەسەلەمينن كە بەمجۆرە ستراتيزيە جكە لە ئالۆزى زياتر بەرهەمى نيە.كۆرانى سيستم بۆسيستمى تر لەهەمو سات و ئانيكدا كوايە ريكرتن و هەولە بۆ نەمانى كەندەلى بوەتە فاكتۆريك كە خەلك باوەر بە بريار و سيستمى حكومەت نەمينى نمونەيىكى سادە لە 2013 بەريوبەرى كشتى بانكەكانى هەريم واى نيازبو كە تا كۆتايى سالەكە سيستمى كرين بەكارتى بانك دەكەويتە كار و دەبى هەمو كەسيك حسابى بانكى هەبى كوايە ريكايەكى شياوو كونجاوە بۆ لەناوبردنى كەندەلى وەرايكەياند كە ئەم سيستمە هەنكاوى يەكەم بۆ فەرمانبەرانى حكومەت دەبى و دواتر تاكۆتايى سالەكە ديكەويتە بازار و هەمو دامودەزكا و هاولاتيەك لەريكەى ئەم سيستمە بانكيەوە بارەى خۆيان خەرج دەكەن هەروەها رونى كردەوە كە هەمو ئەو لايەنانە دەكريتەوە كە مۆلەتيان لە حكومەت وەركرتبى و بارتەكانيش مۆلەت لە بەرلەمان وەربكرن و ناجار دەبن بارەكانيان لەريكەى

بانك حسابى بانكيەوە خەرج بكەن.هەروەها رايكەياند هەركاتيك ئەم سيستمە بەتەواوى كارا بو ئەوا هەركەسى لەدەرەوەى بانك بارەيەكى زۆرى لەدەست دابى ليبيجينەوەى لەكەلدا دەكرى كەجۆن ئەو بارەى دەست كەوتوە وە ليكۆلينەوە لەكەل هەركەسيك دەكرى ج هاولاتى سادە ياخود بەربرس بريياربو ئەمە لەكۆتايى٢٠١٣ جيبەجيبكرى و بەتەواوى كارابى كەجى خەريكە كۆتايى٢٠١٦دەبينين و سيستميكى لەوجۆرە بۆ لەناوبردنى كەندەلى بەدى نەكراوە و كارا نەبوە.بەلكو ميللەت كەوتە جەندين كرفت و قەيران لەدواى قەيرانى دروستكراو و ساختە.جكە لەوە دەمكوت كردنى هاولاتى و رۆزنامەنوسان لەمەر كەم و كورتيەكان و قبولنەكردنى دەربرينى نارەزايى لەئاست ئەم دۆخەدا لەترسى كورزى دەسەلات كە دەيانجار بەشيوەى ئاشكرا ياخود نهينى رۆشنبير و هونەرمەندانيان كردوە بە نيشانە و خوينيان كردونەتە كاسەوە و هەمو ئەمانە بى ليبيجينەوە تيبەريون تا كەيشتۆتە ئەمرۆ كە لەسنور تيبەريون.رەنكە ئەوەى ناوى ديموكراسيەتە تەنيا نازناويكە حكومەت ناوى لەخۆى ناوە.بە تيروانين دەردەكەوى كە تا ج رادەيەك بونى هەيە.ئەوەى لە كوردستان دەكەويتە بەرجاو ستراتيزيەت

نیە بەلکو مۆتەکە و کاموسەکە ئەوەی لیشی بەربرسیارە تەنیا دەسەلاتە کە بەربرسیارانە کارناکا لەکاتیکدا واباوە بوتری ئازادیە هاولاتیان لەبجوکترین مافی رەهای خۆیان بی بەشن کە نەتوانن بینە سەرشەقام و ترس هەبی لە دەسەلات ئەوا ناوتری

ئازادی.هەمان ئەو خاکەی بەدەیان سال جەندین قوربانی داوە بۆ کەیشتن بە ئازادی ئەمرۆ بەدەست دەسەلاتی خۆیەوە بەرەو کەندەلی و دوارۆزیکی رەش و نەفرەتیەوە دەجی.

ئایا بەڕاستی سیاسەتەکانی بارزانی، شکستیان خواردووە؟! … زاهیر باهیر

سەراپای نوسینەکانی ناو فەیسبووك و ماڵپەرەکان پڕن لەو نوسینانەی کە گوایە بارزانی و پارتی سیاسەت نازانن و ئەوەشی کە دەیکەن شکستی خواردووە.
شیکردنەوەی من بۆ سیاسەتەکانی بارزانی بە پێچەوانەی زۆربەی ئەو ڕایانەی سەرەوەن ، لەبەر:
یەکەم : پێناسەی سیاسەت لە دێرزەمانەوە، دوای سەردەمی ڕۆڵی بەسەرچوی خۆبەڕیوەبەریی یۆنانیە کۆنەکانی سەرەتای هەزارەی یەکەم و ماوەیەکیش پێشزاینی، ماناکەی شێوێندراوە و گۆڕراوە. ئەوکاتە سیاسەت وەکو نان و ئاو زەروری بوو بۆ ئەوان لە بەشداریکردن لە ئەنجوومەناکانیاندا بۆ لابەلاکردنەوەی کاروبارە سەرەکییەکانیان بە لێکۆڵینەوە و دانی بڕیار و ئەنجامدانی لە ڕیگای دیمۆکراسی ڕاستەوخۆوە (مشاوەرەی هەموانەوە). دوای ئەوەی ئەوان، سیاسەت ئەوەی کە باو بووە و پیادەکراوە، پاشقول□□دان و ساختە و کەڵەك و فێڵ بووە بۆ بەدەستھێنانی بەرژەوەندی تایبەتی ، ئیدی لە هەر بوارێکدا بووبێت . ئەم دیارەدیە لەسەر ئاستی لۆکاڵی، ناوچەیی و جیهانیش ، گەر بمانەوێت، بە ئاشکرا دەیبینین. بەگوێرەی ئەم پێناسەیە بۆ چەمکی سیاسەت، بارزانی باشترین سیاسی کوردە، وەکو وتراوە ” تا ئێستا ڕوینەداوە لە مێژووی کورددا” ئیدی ئەی

ڕۆشنبیران گلەیی چیتان هەیە لە بارزانی؟!
دووەم: دەبێت لە سیاسەتا و کاروباری سیاسیانە و ئەنجامدانی، دوولایەن ببینین. واتە ئەوەی ڕادەگوزەرێ هەم ڕاستە وهەم هەڵەشە، کە بەڕای من ڕۆشنبیران و نوسەرانی کورد سەبارەت بە سیاسەتی بارزانی یەکلایەنانە دەیبینن، واتە تەنها لە دیدی خۆیانەوە و بە گۆڕەی تەسەوراتەکانی خۆیان دەتوانن بیبینن، کە ئەمەش لایەنێکی دیکەی بینینی سیاسەتە بە ‘ یەکلایەنی’
ئەمان ئەوە نابینن لە کردنی سیاسەتدا هەرکەس بیکات و لە هەر شوێنێکی ئەم جیهانەدا بیکات و ببێت، دوولایەن تیایدا بەشدار دەبێت. لایەنی یەکەم : ئەوەی کە سیاسەت دەکات ، لایەنی دەسەڵاتدارە. لایەنی دووهەم: ئەوانەی کەدەسەڵاتیان بەسەردا دەکرێت ، سیاسەتی سیاسییەکان و دەسەڵاتدارانیان بەسەردا جێبەجێ دەکرێت.
گەر بە وردی لە هەردوو لایەنەکی سیاسەتی بارزانی و پارتی بڕوانین، یەکەم ئەوە دەبینین: کە سیاسەتەکانی ئەو سەبارەت بە بەرژەوندی خۆی و خێزانی و توێژاڵێکی دیکەی نزیك لە خۆیانەوە زۆر سەرکەوتوانە بووە و تا ئەم ساتەش نەك هەر شکستیان نەهێناوە بەڵکو لە برەویشدان . دووەم هاوکات ئەوە دەبینین: کە سیاسەتەکەی بارزانی سەبارەت بە لایەنی ژێردەستەیان واتە گەل ، یا ڕاستتر بەشی زۆری خەڵکی کوردستان کە زۆربەیان هەژار وڕەنجدەر و بەشخوراوانن، سیاسەتەکانی بارزانی بۆ ئەمان سیاسەتێکی شکستخواردوون و خراپن، لە بەرژەوەندی بارزانی و هاوپەیمانەکانێتی چ لە کوردستانا و چ لەدەرەوی کوردستاندیشدا.
من لێرەدا بڕێك لەو سیاسەتانەی کە بارزانی بەڕێی کردەوە کە بۆخۆی و هاوپەیمانە ناوخۆیی و دەرەکییەکانی سەرکەوتو بوون و بۆ زۆربە خەڵکی کورستان کارەسات بوون، تەنها لیستیان دەکەم:
سیاسەتی پەنجا بە پەنجای فرمانڕەوایەتی، شەڕی ناوخۆ بە هەموو لایەنەکانەوە ، ڕێکەوتنی لەگەڵ تورکیاو ناوچەکە و وڵاتانی ڕۆژاوا و ئەمریکا، ڕێگادان بە کۆمپانیا زەبەلاحە جیاجیاکانی بۆیانە کە بەئارەزوی خۆیان سەروەت و سامانی ولات دەقۆزنەوە، ڕاگرتنی هاوسەنگی یاخود یاریکردن بە پەیوەندی نێوانی هەرێم و حکومەتی ناوەندیی ، مووچەبڕین و کەمکردنەوەی ، دەست تێکەڵاوکردن لەگەڵ تورکیا و قەتەر لە هێنانی داعش ، ڕێگەدان بە هاتنە ناوەوەی تورکیا و هێرشکرنە سەر پەکەکە، دژایەتیکردنی بزوتنەوەی ڕۆژاوا و باکور ، کۆکردنەوەی هەموو حیزبە کوردییەکان لە حکومەتی بنکە فراوان و هاوکاتیش پەلبەستن و بێدەسەڵاتکردنیان ، تێڵکردنی پەڕلەمان و پەڕلەمانتاران، یاریکردن بە سۆز و عەقڵی جەماوەری کورد … گەلێکی دیکە لەمانە.

پرسیار بۆ نوسەر و ڕۆشنبیری کوردی لێرەدا: باشە گەر سیاسەتەکانی بارزانی شکستی خواردووە، ئەی چۆن 24 ساڵ و نیوە بە پێوە ماوە؟!!

زاهیر باهیر – لەندەن
30/09/2016

ئەم سوکایەتیە بەخەڵکی کوردستان ڕاگرن! … ڕێبوار عارف

دوابەدوای بانگەوازی دەستەی نارەزایەتی خەڵکو فراوان بوونەوەی نارەزایەتیەکانی مامۆستایانو فەرمانبەرانو خەلکی ئازادیخوازی کوردستان،
لەپەرچەکردارێکی فریودەرانەدا گۆڕان و یەکێتی کۆمەڵەو یەکگرتو لەشاری سلێمانی کەبونەوەیەکیان ئەنجامداو پشتیوانی خۆیان بۆ تەواوی داخوازیەکانی هاولاتیانی کوردستان راگەیاندنو “حکومەتی هەرێمیان بەبەرپرسزانی لەدابینکردنی موچەو باشکردنی گوزەرانی هاوڵاتیانداو داواکاربون کە پێویستە حکومەت پەلە بکات لەجێبەجێکردنو ڕاپەڕاندنی ئەرکەکانیدا. ئەمە لەکاتێکدایە کە سەرلەبەیانی هەمان ڕۆژ لەشاری سلێمانی لەسێ هەوڵی جیاجیادا هەریەکە لەمامۆستا “ئاوات حسن’و مامۆستا “عادل حسن ” “دڵشاد محمود” ئەندامانی”بەرەی خەڵک” لەلایەن هێزە ئەمنیەکانی یەکێتی نیشتمانیەوە دەڕفێنرێن.
یەکێک لەقێزەونترین نەریتو ڕەوشتە باوەکانی ئەم کۆمپانیا حزبیانەی کوردستان لەماوەی دەسەلاتداریەتیاندا، بەکەمگرتنی هەستو شعوری خەڵک وسوکایەتیکردنی راستەوخۆو ناراستەوخۆیەیان! ئاخەر یەک بەیەکی ئەم حزبانە خۆیان پێکهێنەری ئەو حکومەتە بنکە فراوانەن کە ڕویان نایەت خۆیان بکەنە خاوەنی. لەچ گۆشەو کەنارێکی جیهاندا مۆرالی سیاسی حزبو حکومەت بەم ئەندازەی ئەمرۆی کوردستان داڕزاوە، حزبگەلێک کە خۆیان پێکهێنەری حکومەتن، داوا لەحکومەت بکەن کە داخوازیەکانی هاولاتیان جێبەجێ بکەن. ئەم نەریتە تا ئەو شوێنە رەزیل بووە تەنانەت پارتی دیموکراتی کوردستان لەزمانی فازیل میرانیەوە دیتە سەرخەتو پشگیری خۆیان بۆ داخوازیەکانی خەڵکی

کوردستان رادەگەيەنن!؟

سەيرەنيە، بەلام فريودەرا نەيە حزبگەلێک ئامادەنەبن پاش ئەوهەموو سووکايەتيپکردن و وەزير دەرکردن و پەرلەمان هەڵوەشاندنەوەيە، هێشتا نەيانتوانيبێت؛ نە بەتاک و نە بە کۆ، هيچ حزبێک و تەنانەت هيچ وەزيرو ئەندام پەرلەمان و بەريوەبەريکيشيان دەست لەکار بکيشيتەوە. کەچی بەو پەڕی ڕووقـايمەوە بـانگەوازی پشگيريکـردن لە داخوازيەکانی مامۆستايان وکارمەندان وموچەخۆران بکەن. بەڕاست ئەم سەخافەتە سياسيە چ مانایەکی هەيە جياواز لەبەکەم گرتنی حورمەت و بەهای ئينسانی ئەو خەلکە. چ ڕۆژگارێکی ڕەشە لەلايەک بەوجۆرە سيمای دزيوی خۆيان نيشانی خەلکی کوردستان دەدەن ولەلايەکتريشەوە بەم جۆرە مـوزايەدەيە دەيـانەويت نمـايشی نيەتـی خۆيـان لەبەرامبەر پارتيـدا بکەن پيـانبلين بەبێ بەشـداريکردنی ئيمە تۆ بەتەنيـا ناتوانيت هەمووی ح□ پەلوش بکەيت.

لەم ڕێگەيەشەوە لەڕوئيای خۆياندا بە بەرديک دوو چۆلەکە دەپيکن و هێشتا پيانوايە ئاسان دەتوانن لە نەفرەت و بيزاری خەلکی کوردستان دەربـازبن. ئێـوە کەخۆـتـان بەشێـکـن لەم گەنـدەلی و نـاعەدالەتی وچەوسانەوەيە، ئێوە کەخۆتان بۆ پەردە هەڵمالينەکانی نێوخۆتان دژ بەم بال و ئەو باليتريان، دوينێ تالەبانی و نەوشيروان لە پەيوەند بەکارەساتی هەلەبجەو ئەمـرۆش کـاتێک کەگـروپ وسـەرکردەيەکتان تەحەمـولی کەم پشکـی ناکـات و دەنگيـان لێبەرز دەبيتەوە، بۆ بيدەنگکردنی بەرامبەرەکانيان بە دەيان فايلی گەندەلکاری کە بە سەدان مليون دۆلار دەخەملينريت دەخەنە ڕوو، تەنانەت هەنديک جار کـار بەوەش دەکـات کەفـايلی هاوکـاريکردنی ئەنـدامانی مەکتەب سياسـيەکايان لەگەل بەعسـيشدا پەخشوبلاو دەکەنەوە، کەچـی هێشتـا دەياويت خەلکی کوردستان □مەستي□ نيەت پاکی و کارنامەی خۆتان بکەن. ئێوە پيتانوايە کەحافيزەی خەلکی کوردستان هێندە کورت و کوێرە ک□ ئ□□ک هەروا ئاسان فايلەکانی ئاشکرا کراوەکانی دوينی خۆـتان و ئەوبەشە لە گەنـدەلکاريەکانی دکتۆ بەرهـەم، شـالاوی عەلـی عەسـکری، شانـاز ئيـبراهيم ئەحمەد، لەزهنـی خەلکـی کوردسـتاندا دەسـريتەوە پـاک دەبيتەوە. بـروامەکەن ئەم ڕووقـايمەيە بتـوانێت يەکجار تەمەن درێژبێت، لە راستيدا ئەمڕۆ تروسکەيەک لە وشياری سياسی خەلک خۆی نمايش دەکات، گەربيتو هۆشيارانەوە ريکخراوانە هەنگاوی بۆ هەلگيريت مەحالە لە شەپۆلی تورەی ئەو خەلکە رزگارتان بيت.

جێگەی خۆيەتـی لەپەراويـزی ئەم باسـەدا ئامـاژەيەک بەهەلوێسـتی ژمارەيەک لەو پەرلەمانتارانە بکەين کە لە يەک دوو سالی رابرودا توانيويانە پەردە لەرووی گۆشەيەک لە گەندەليەکانی حکومەت و حزبی

بەرامبەریان هەڵماڵن. بەبروای من کاتێک رەخنەو هەلویستی ئەم بەریزانە دەتوانێت کارنامەیەکی پرشانازیان بۆ تۆماربکات کە سنوری خۆیان لەریزەکانی ئەم حزبانە جیابکەنەوەو بەو جولانەوە ئومیدە بەخشەی شەقامەوە پەیوەستبن و هاوکیشەکان پیچەوانەوە بکەنەوەو لەگەل ئەو خەلکەدا بەحزبەکانی دوینیان بلین ئێوە بەشێکن لە ئەم تراژیدیایانەو دەبێت برۆن و دەستبەرداری لەخوین هەلکێشانی جەستەی ئەو خەلکەو لوشدانی سەروەت سامانی سەر زەمین و ژیر زەمینی ئەم ولاتەبن. دەنا ناکریت لەملا موچەو ئیمتیازاتەکانیان وەرگرن و لەولاش بەتەمای پیشوازیکردنبن لەلایەن خەلکی
کوردستانەوە. بەکورتیەکەی هەنگاوی پرجەرسارەتان خۆساکردنەوەو کۆتای هینانە بەم قۆناغی لەوەڕینە لەهەردوو دیوی لەوەرگاکەوە

ئـــافەرین نـــادیە مـــوراد ئافەرین!!… نەجم محەمەد

(نادیەموراد) باڵوێزی نیازپاکی نەتەوەیەکگرتووەکان لەوتەیەکیدا لەبەردەمنوێنەرانی ووڵاتانی جیهان دا گووتی:-(ژبان تەنها بۆئێوە و خێزانەکانتان دروست نەبووەبەڵکوئێمەش دەمانەوێت بژینو مافی ژیانمان هەیە ..ئەگەرسەربڕین وفڕاندنی مناڵان وبەکەنیزەککردن ودەست درێژیکردنەسەرژنان ودەربەدەرکردنی ملیۆنان کەس نەتانجوڵێنێت ئیتر کەی دەجوڵێن)
ئەم ووتانەی نادیەموراد هەموونوێنەرانی ووڵاتانی سەرسام و شەرمەزارکرد ئەو نوێنەرانەی لەئاست ئەو تاوانانەی بەرامبەر بەئینسانەکان دەکرێت هەمیشە ڕۆڵی تەماشاکەر دەبینن وجووڵەیان لێوەنایەت چونکەخۆیان وخاوخێزان ومنداڵەکانیان پارێزراون وبەکووردی ئاگرە سوورە لەخۆیان دوورە وهەروەها زۆرێك لەنوێنەری ئەو ووڵاتانە خودی دەسەڵاتدارانی ووڵاتەکانیان خوڵقێنەروسیناریست وبەشداری ئەو تاوانانەن بەرابەر ئینسانەکان دەکرێت لەسەر گۆی زەوی لەپێناو بەرژەوەندیە سیاسی وئابووریەکانی خۆیاندائەوان خۆیان لەڕێ ی ئەحزابە ناسیونالیستی ومەزهەبی وتایفیە تووندڕەوەکانەوە دۆزەخیچکیان بۆ ئینسانەکان دروست کردووە لەسەر گۆی زەوی وناویان لێ ناوە ژیان ئیتر بۆیە بێباکن وخەمی

ئینسانەکانی تریان نیە ئەو نوێنەرانە نوێنەری ئینسانە ستەم لێکراوەکانی جیهان نین بەڵکو نوێنەری بەرژەوەندیەکانی سەرمایەدارین.
بەڕاستی نادیەموراد بەووشیاریەوە زۆر جوان و بوێرانە وژیرانە ئەو ڕاستیەی لەنزیکەوە پێ ووتن کەتائێستا کەس ئەو خەیاڵ و بویری یە نەبووەئەو ڕاستیەیان ئاراستەیان بکات ئەوانیش لەشەرمەزاریدا تەنها ئەوەیان بۆمایەوە چەپڵەبارانی بکەن دیارە چەپڵەش ئەو جوڵاندنە نیە کەنادیە موراد مەبەستیەتی وبەچەپڵەی ئەو نوێنەرانەش ئینسانەکانی سەر گۆی زەوی ڕزگاریان نابێ لەتاوان وستەم وناعەدالەتی وبرسێتی وهتدنادیەخانی بەڕێز ئەو نوێنەرانە بەعەمەلی سەلماندویانە کەژبان تەنها بۆئەوان دروست بووە و تەنهائەوان مافی ژیانیان هەیە وئەوان منداڵەکانی خۆیان لەمنداڵکانی ئێمە بەنرخترو بەجوانتر دەزانن ..ئەوان گەردنی خۆیان پاریزراوبێ ئیتر باکیان نیە لەوەی ملی ملیۆنان ئینسانی دیکە ببڕێ ئەوان ژن وکچانی خۆیان پاریزراوبن باکیان نیە لەوەی ژنان وکچانی دیکەبەکەنیزەك بکرێن وکڕین وفرۆشتنیان پێوە بکرێت وهتدئافەرین نادیە موراد ئافەرین کۆمەڵگای نێودەوڵەتیت هێندەی تر شەرمەزارکردمن پێم وایە کۆمەڵگای نێودەوڵەتی ونوێنەرانی نەتەوەیەکگرتووەکان و نوێنەرانی مافەکانی مرۆق دیفاع لەهەمووشتێك دەکەن تەنها لە مرق نەبێ!!!!

گوزارەی نەوەی دووەمی کورد لەهەندەران نیرگلەباز... دڵشاد تاقانێ

تکایە فشەم بۆ مەکە، زۆر لەمێژە بۆ فشەکانت گوێم هەڵخستووە. تەماوی دوکەڵی نێرگلەکە سەروچاوە زەردباوەکەی دادەپۆشی وەک ئەوەی گۆی لەناخی خۆی بەردابێ لەتەمتومانێک وون دەبوو. کیژە پێی وابوو لەدۆم و قەرەج بەجێ ماوە چونکە باوکی کەرکوکی و دایکی هەولێری کراسەکەی لەئەوروپاش دووقەد لەزەوەی و قەدێک لەئاسمان بوو! هەرچەندە دۆم و قەرەجەکان بنەچەیان هیندستانە و بەتەواوی دنیا بڵاوبوونەتەوە تا ئەوپەڕی ئەوروپاشیان تەنیوە، واتە دۆم و قەرەج

بوون هیچ کاتێ شورەیی نیە بەڵکو لادان لەهەستی مرۆڤانە و نەتەوەیی خۆ بەکەمزانین کەموکورتیە. ئەگەر مرۆڤ بوون پێوەر و ئاینی سەردەم بۆ بەڵام هەرگیز کورد بوون کەماسی نیە زۆرتایبەت لەچەقی ئەوروپادا واتە لوتکەی مرۆڤاتی بوون. کیژە بازاڕی نەما بوو بۆ دێداریش ناچار پەنای دەبردە بەر خۆشی فرۆشی دەگەڵ کوڕە فارسێکدا هیچ نەماوە لەگەڵی نەکا! بەڵام پێشتر چەندین کوڕە کوردی ساویلکەی بەڵێ کردبوو لەخرتێرێی وەردابوون پاژنەی پێشی نیشان نەدابوون جگە لەچیڕۆکی عاشقانەی باق و بریق! کچەکان ئەوە خوویانە هەرکاتیک کەپێی هەبێ فێیسبووکەکەی دادەخا، کە نەیانما دەیکەنەوە تا یەکی نوێ وەردەگرن! قوڕ بەسەر ئەوەی پێوە دەبێ جاوەرە خۆت بێنە بەرچاو ئەتو چەندەهەمی! کوڕە دکتۆری کوردی هاووڵاتی دراوسێ لەخواستەنی خۆی وای دەزانی کەوتۆتە سەر شارەهەنگێک هەنگوینی لێدەچۆڕێ، خوازبێنی کرد و ڕفاندی نەیدەزانی فتاری ڕۆژوانی بەگوێکی خست کردۆتەوە، ئای لەوێ خەسارەتێ هاوکێشەکە لای تۆ و ئەویش یەکسانە بەگوخواردن بەڵام تائێستا بەخۆی نەزانیوە، ئەرێ دەبێ پێی بزانێ ئەو دوکەڵە نیرگلەییە چی بوو؟

Dlshadtakana@yahoo.com

جەنگ/تیرۆری جیهانگیری ئیمپریالیستەکان و ڕۆڵ و ئەرکی ڕێکخراوە مەدەنیەکانی!

سەلام عەبدوڵڵا

ڕێکەوت نیە لە سەردەمی جیهانگیری سەرمایەی دارایی و بەزۆر سەپاندنی بژاردە ئابوورییەکەی(لیبرالیزمی نوێ) دوو دیاردەی لەبەرچاو بەجیهانی دەبن(1-ڕەوتە تیرۆریستە ئیسلامیەکان لە ڕۆژهەلاتی ناوین دەستی بالایان دەبێت و بە(هێرشە لە ئاسایشی جیهانی)باسدەکرێت. سوپاس بۆ نعوم چۆمسکی و چەندین ئەندامی کۆنگریسی ئەمریکی کە بە ئاشکرا رایانگەیاند(قاعیدە و داعش

بەرهەمی سیاسەتی ئەمریکییە. 2- ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی) و پێکەوەی جیهان بەرەو نائارامی و عەسکەرتاری و جەنگ و تیرۆر دەبەن.
لەسەرە پێیامنێرانی بێسنوور وەك ڕێکخراوێکی "بێلایەن" بۆ ڕۆژنامەنووسان دەناسرێت، بەڵام بەڕاستی بێلایەنن و تاقە خەمیان ئازادی کاری ڕۆژنامەگەرییە؟
لە وتارێکی (یان مایە) لە سایتی (ئەمریکا 21لە 4/5/2010)هاتووە:
لە رابردوودا ڕێکخراوە ناحکومییەکان وەك ڕێکخراوی پێیامنێرانی بێسنوور و ڕێکخراوی مافی مرۆڤی ئەمریکی(HRW) پێش هەموو شتێك هێرش بۆ حکومەتە پێشکەوتنخوازەکان دەکەن، بەڵام هەمان کات لە بەردەم پێشلکردنی مافی مرۆڤ لەلایەن حکومەتە هاوپەیمانەکانی ڕۆژئاوا وەك کۆلۆمبیا، مەکسیکۆ و تورکیا بە وریاییەوە هەڵویست دەردەبڕێت. ئەم ڕێکخراوە بۆ دوژمنانی ئازادی میدیا دەبێت(دەنده)، بۆ نموونە لە کۆلۆمبیا بۆ سەرۆك ئەلڤارۆ ئۆروبی نا، بەڵکو بۆ چەکدارە شوعییەکان(FARC) دەبێت(دەنده)و بێدەنگی هەڵدەبژێرێت لە بارەی بارودۆخی کارەساتئامێزی سەسیوئیکەنەمی زۆربەی خەڵکی وڵاتەکە.)
ئەم ڕێکخراوە وەك زۆربەی ڕێکخراوەکانی"کۆمەڵگەی مەدەنی" لە وڵاتە جۆربەجۆرەکان لەلایەن وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا یان ملیاردێرەکانەوە وەك (جۆرج سۆرۆس)وە بە مەرجی خزمەتکردنی ئامانجەکانیان پشتیوانی دەکرێن. سۆرۆس بۆ نموونە وەك لە ڕۆژنامەی(فراتاگ) هاتووە: کملیاردێر سۆرۆس بۆرسەگای جامبازی دارایییەوە لە دژی وڵاتاندا، دەوڵەمەندو بەناوبانگ بووە.لە1992 کاتی کێبرکێی لەگەڵ (فوند) کرد، ئەژنەی بانقی بریتانیای کرد شکاند و نزیکەی یەك ملیارد دۆلار قازانج کرد. ئەو بەو پارەیە لە گیرفانی هاوڵاتی بەریتانی دەرکرا…هێروا لەگەڵ ڕەبەی رووسیش بە هەمان شێوە…سۆرۆس لە پشت بەناو" شۆرشی ڕەنگاوڕەنگەکان بوو وەك شۆڕشی گوڵاڵە لە جۆرجیا، شۆڕشی پرتەقاڵی لە ئۆکرانیا و شۆڕشی نێرگس لە قیرغستان) و ئەمڕۆش وەك چالاکترین و گەورەترین کەسایەتی بە دوژمنایەتی رووسیا بژمێردرێت.
پیتر شۆل-لاتور لە کتێبەکی (Russland im Zangriff، 2007) بە وردی باسی پەیوەندی سۆرۆس و ڕێکخراوی گەشەپێدانی ئەمریکی یان دەزگای نیشتمانی دیموکراسی دەکات و چەن پێکەوە ملیونان دۆلاریان تەرخان کرد بۆ فشاری راگەیاندن و بە ملیوانان بەیاننامە، نامیلکە و تەرخانکردنی کەنالەی تەلەفزیون و رادیو یان بۆ خولی فێرکردنی ناوەندی هێرشی چەکدارانە(لەلایەن خودی جۆرج سۆرۆس) و ڕێکخراوەکەی(Open Society Fundation - دەزگای کۆمەڵگەی کراوە).

لە بەدواچوونێکی ڕۆژنامەی(یونگە ڤێڵت) کە لە ڤیکیپیدیا

بڵاوکراوەتەوە لەژێرناوی(کە دارایی پەیامنەرانی بەسنوور دابیندەکات؟ سۆرۆس و پشەسازی چەك؟ هاتووە: پەیامنەرانی بەسنوور لەلایەن موەتی ملیاردەری ئەمریکی(جۆرج سۆرۆس)وە پشتیوانی دارایی دەکرێت، بە ملیونان دۆلار پشتیوانی لە سەندیکای سەلیدارنەی پۆلەنی دەکرد و بەهەمان شێوە ڕێکخراوی(NED)ئەم کارەی دەکرد. هەروا پشتیوانی لە خاوەن لەلایەن خاوەن چەکسازی فەڕەنسی سیرجی داسولت و کۆمپانیای فیفیندی و ملیاردەر فرانکسەس پینوالت.
ئەم ڕێکخراوە لە ڕەساکانی هەل قەستنەوەی بەنەکان دەرنەچووە. بەهەی سیاسەتی شەڕئەنگیزی ناتۆ لە دژایەتیکردنی رووسیا و وەك بەشێك لە هەوڵی زیندووکردنەوەی جەنگی سار و گەرمکردنی بازاڕی چەکسازی و کەشوهەوای ملیتاریستی لە دنیا، بەبەنەی وەرزشکاری لە(سۆشی)ساڵی 2014، هاوشانی ڕێکخراوی مافی مرۆڤی ئەمریکی دەست کرد بە هێرش لە سەر رووسیا و بە(خراپترین بارودۆخی مافی مرۆڤ لە رووسیا لە دەیان ساڵەی رابردوو).
(لی مۆند دیبلۆماتی) لە مانشێکی مانگی 7/2007نووسیویەتی(دارایی پەیامنەرانی بەسنوور لەلایەن- نید، سی.ئای.ئەی-و حکومەتی ئەمریکی دابیندەکرێت) هەر لەم وتارەشدا ئاماژە بە پرسیارەکی گۆڤاری(Blauer Bote Magazin)دەکرێت(ئایا پەیامنەرانی بەسنوور بەشێکی نەپچراون لە هێزی ڕۆژنامەنووسانی ناتۆ؟) و لە سایتی (ترۆند ئۆنلاین)یش وتارەکی نووسەر(ernard Schmid)لە مانگی 6/2016بڵاوکرۆتەوە و تێدا هاتووە: سەرەکی پەیامنەرانی بەسنوور (ڕۆبیرت مینراد)لە 2014بە پشتیوانی حزبی ڕەگەزپەرەست(بەرەی ناسیونال) هەڵبژێردرا و بوو بە پارێزەری شاری(beziers). لە 27،28 و29/5/2016 حزب و نزیکەی 2000ئەندامی لایەنە راستڕەوە توندڕەوەکانی فەڕەنسا لەم شارە کۆبوونەوە بە کارکردن لەسەر بەرنامەی 51خاڵە بە دامەزراندنی بزووتنەوەکی نوێ بەناو(متمانەت هەبێت بە داواکردنی مافەکانت). لە خاڵە گرنگەکانیان بە نموونە(هەڵوەشاندنی 2ڕەگەزنامەیی بەجگە لە هاوڵاتیە ئەوروپییەکان و هەڵوەشاندنی مافی بەیەکگەیشتنی ئەندامانی خێزانە پەنابەرەکان، قەدەغەکردین مافی مانگرتن، درێژکردنی کاتی کارکردن و دواختستنی تەمەنی خانەنشینی لە 62ساڵە خزمەت بە 65ساڵە خزمەت، کار و خانوو یەکەمجار بە فەڕەنسییەکان، …هتد.
دیارە ساڵی 2007، ساڵێکی ڕەش بووە بە ڕێکخراوی(پەیامنەرانی بەسنوور). ئیلکە گرۆس و ئیکارد زیکر لە 3/2/2007 وتارە بڵاودەکەنەوە بەناوی(ئەرکی بەگژوچاندن: پەیامنەرانی بەسنوور پارە لە ئەمریکا وەردەگرن) لە ڕۆژنامەی (یونگە ڤێلت، 1/8/2007)و دەنووسن: لە شەوی27/5/2007کەناڵی کەرتی تایبەتی(RCTV)لە پێخشکردن

راگیرا، نوێنەرانی رێکخراوی پاریسی بۆ پاراستنی مافی مرۆڤ(پەیامنێرانی بێسنوور)لە نووسینگەی کەناڵێکە لە کاراکاس بوون)

ئەم دوو نووسەرە بە روونی خزمەتکاری پەیامنێرانی بێسنوور بۆ سیاسەتی ئەمریکی و هێزە راستڕەو و کۆنەپەرستەکان روونتر دەکەنەوە: (بێجگە لە فەنزویلا، کوبا لە فۆکەسی ئەم رێکخراوەیە: کوبا بە گوێرەی راپۆرتەکەیان لە 2007ی ئەم رێکخراوە پاریسییە دەنووسن>>دووهەم زیندانە بۆ رۆژنامەنووسان لە جیهان<ستۆپ، ستۆپ!

ئەمرۆ هەواڵێك لە سایتی ئاوێنە و ڤیدیویەك لە یوتوبم بینی، تێدا رێکخراوی(ستوپ دژە گەندەڵی بە هاوکاری رێکخراوی ئەمریکیNED)بەبۆنەی بڵاوکردنی دوا راپۆرتی ساڵانەی پڕۆژەکەیان(بەهێزکردنی لێپرسینەوەو دەسەڵاتی یاسا لە هەرێمی کوردستان)، خەڵاتیان دابەشکرد. وەك لە هەواڵەکە هاتووە(لەنێو 22میدیای لەسەر دۆسیەی گەندەڵی، ئاوێنە بە پلەی یەکەم دیاریکردووە.). لێرە دووبارە پرسیار هەیە: کێ لە پشت سەرنووسەری گۆڤار و رۆژنامە و رێکخراوە مەدەنیەکان راوەستاوە؟ رۆژنامەنووسەکان چی دەکەن لەلای قونسولی ئەمریکی لە کاتێکدا رۆژنامەنووسە ئەمریکییەکان و ئەمنستی ئینترناسیونال و چەندی رێکخراوی تر حکومەتی ئەمریکی بە پێشلکاری مافی ئازادی رۆژنامەگەری و تاك تۆمەتباردەکەن؟! بۆ نموونە(وەزارەتی دادی ئەمریکی جاسووسی لەسەر پەیوەندییە تەلەفۆنیەکانی ئاژانسی AP دەکەن-14/5/2013) بۆچی هیچ رەخنەیەك ئاراستەی سیاسەتی تیرۆریستی هاوپەیمانان ناکەن بەڵام خەریك دوورگەیەکن(کۆریای باکوور)کە دەیان ساڵە خەڵك هیچ هەواڵێکی نازانێت؟ بۆچی باسی رۆڵی ئەمریکی ناکەن لە دامەزراندن و بەهێزکردنی قاعیدە و داعش بەڵام وەك(….) دەرژێنەوە بەسەر شوعییەکان؟!

بەهۆی جەهلەوە بێت یان بە هوشیاری، زۆرێك لە رۆژنامەنووس، نووسەر و رێکخراوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی کاری جەواشەکاری قیزەوەن دەکەن و(خەرجی وەردەگرن)لە رێکخراوگەلێکی گەندەڵ، ئاژاوەچی کە جەنگ و تیرۆر لەجیهان بڵاودەکەنەوە و هەرگیز بێلایەن نین و رێکخراوی ئەمریکی(National Endowment for Democracy)کە کورتکراوەکەی(NED)ە وەك نموونە دەهێنمەوە و چۆن بەشێکە لە (تینك-تانك) و پاشان رێکخراوێك لە چوارچێوەی ستراتیژی سیاسەتی دەرەوەی ئەمریکا و دژایەتی کۆمونیزم دەکات:

ئەگەر سترافۆر سەبەری (سی ئای ئەی)یە، ئەوا NED رووی یاسایی و داراییەکەیە. ئەگەر هەر کەسێك گومانی هەبوو لەوەی کە ئاژاوەکان

لە فینزویلا ئەمریکای لە پشتەوەیە، ئێستا ئەو گومانە رەویەوە: گەورەترین ئاژانسی جیهانی(AP- لە 1848ەوە دامەزراوەو ئێستا 280 نووسینگەی هەیە لە جیهان) بەڵگەی بڵاوکردەوە لەسەر ئەوەی وەزارەتی دەرەوەو (NED) لە ساڵی 2013 بڕی 7،6ملیۆن دۆلار بە گروپە ئۆپۆزیتسیۆنەکانی فینزویلایان خەرجکردووە. دوو کەسایەتی گەورەی ئۆپۆزیتسیون(لیونارد لۆپیتس و ماریا کۆرینا ماچودا) لە فێبرووەری رابردوو لە هەمووان زیاتر بانگەوازیان بۆ توندوتیژی دەکرد بۆ ئەوەی دەسەڵاتی مادورۆ بڕوخێنن, پەیوەندی بە جاسوسەتی بە ئەمریکاوە هەیە. NEDو ئاژانسی جیهانی ئەمریکی بۆ گەشەپێدان(USAID) بڕێ پارەکەیان گەیاندەتە حزبی(Primero Justici)و حزبی(Voluntad Popular) و رێکخراو ناحکومی(Sumate).

لە وتارەکەی رۆژنامەی گرانمای حزبی شوعی کوبا بەناوی(ئەمریکا خەرجی توندوتیژییەکان لە فەنزویلا دەدات) ئەم زانیارییەش هاتووە: (حکومەتی پۆلیڤی رێکخراوی گەشەپێدانی ئەمریکی(USAID) لە وڵاتەکەی دەرکرد بەهۆی کارکردنی بۆ لەناوبردنی حکومەت و هاوکات حکومەتی ئیکوادۆریش پشتیوانی دارایی رێکخراوی ناوبراوی قەدەغەکرد بۆ پڕۆژەکان لە وڵاتەکەی.

NED چییە و کەی دامەزراندووە و سەرەکی بووە؟

بە مەبەستی لەناوبردنی"ئیمبراتۆریەتی شەڕ- مەبەستیان یەکێتی سوڤێتە" وەك خانەی دەستپێکی دەزگا هەواڵگرییەکان(cia ئەمریکی و IM16 ی بریتانی و ASAS ی سترالی)، رۆناڵد ریگان لە 1982 رێکخراویی(NED) ی دامەزراند و لە لەندەنەوە رایگەیاند. ئەم رێکخراوە هەر کۆمەڵەیەکی یاسایی ئەمریکی نییە یان تەنها ئامێرێکی وەکالەتی هەواڵگری مەرکەزی، بەڵکو دەزگایەکی هاوبەشە لە بەرژەوەندی هەواڵگری ئوستراليا و بەریتانیاش کاردەکات، بۆیە ریگان لە لەندنەوە راگەیاند.

بۆ ئەوەی راستی ئەم راستییە بشاردرێتەوە، رێکخراوەکە داوای لە هاوپەیمانەکانی کرد رێکخراوی هاوشێوەی خۆی دامەزرێنن، بەم شێوەیە دەوڵەتی کەنەدی لە 1988 رێکخراوی(ناوەندی ماف و دیموکراسی)دامەزراند و کار لەسەر هایتی دەکرد و پاشان بایەخی بە ئەفغانستان دا. بەهەمان شێوە بریتانیا لە 1991 دەزگای(ویستمنستر بۆ دیموکراسی)دامەزراند و بواری کارکردنی بۆ ئەوروپای رۆژهەڵات تەرخانکرد.

کاتێ کۆنگرێسی ئەمریکی لە 22/11/1983دەنگی بە دامەزراندی(نید)دا، نەیانزانی پێشتر بە نهێنی بوونی هەبووە بە گوێرەی رێنماییەکانی سەرۆکایەتی. ئەم بەڵگەنامەیە فەرمانی لابردنی نهێنی باش دوو دەیە

لەسەر دەرکرا و کاروباری”دیبلۆماسی گشتی” ڕێکدەخست.
نووسەری فەڕەنسی(تیری میسان- بەرپرسی سایتی ڤۆڵتێر-) لە وتاری(نید رووخساری یاسایی cia)ە، پرسیار دەکات:
ئایا دەکرێت هنری کیسنجەر بەڕێوبەری(NED) نوێنەری کۆمەڵگەی مەدەنی بێت؟
کاروبارەکان بەو شەفافییەتە نەبوو، چونکە هەموو کارمەندە گەورەکان کە پلەی ناوەندیان هەبوو لە ئەنجومەنی ئاسایشی نیشتمانی ئەمریکی، بەڕێوبەری (نید) بوون، بۆ نموونە وەك(هنری کیسنجەر، فران کارلوتشی، بیرژنسکی، بول وولف ویتز) کە بێ گومان وەك کەسایەتیگەلی خەباگەری ئیدیال لە پێناوی دیموکراسی نارەنە مێژووەوە، بەڵکو وەك شەیتانگەلی توندوتیژی.
دارایی(نید) بە جیا گفتوگۆی لەسەر ناکرێت، چونکە ڕێنمایی وەردەگرێت لە ئەنجومەنی ئاسایشی قەومی بە جێبەجێکردنی ئۆپیراتسیونی بەرفراوان لەنێوان ئاژانسە هەواڵگرییە جیاوازەکان و پارەکان لە(ئاژانسی یارمەتی جیهانی)دەگوێزرێتەوە بەبێ ئەوەی ئەو بڕە پارانە لە حیسابەکەی دەربکەوێت تا نەخرێتە چوارچێوەی حکومی.
هەروا (نید) پارە لە cia وەردەگرێت پاش ئەوەی بەڕێگای کۆرتی تایبەتەوە سپی دەکرێتەوە لەلایەن دەزگای سمیت ریتشاردسون، دەزگای جۆن م. اولاین یان دەزگای هاری برادلی.
بۆ نموونە ئەمریکا نزیکەی یەك ملیارد دۆلاری خەرج کردووە لەسەر حزبە سیاسیی و کۆمەڵەکان لە وڵاتەکی بچووك وەك کە دانیشتوانەکەی 4 ملیون کەس تێناپەڕێت وەك لوبنان. وەزارەتی دەرەوە و(نید)نیوەی ئەو پارەیە کە تەرخانکرابوو بۆ لوبنان خەرج کرد و نیوەکەی تریشی cia بە نهێنی خەرجی کرد.
لە ساڵی 2003 و بە بۆنەی 20ساڵە دامەزراندینەوە، نید هەستا بە پیشاندانی سیاسی گشتی چالاکییەکانی و دەرکەوت خەرجی زیاتر لە 6000 ڕێکخراوی سیاسی و کۆمەڵاتی لە وڵاتانی جیهان لە ئەستۆگرتووە و دامەزراندنی چەندین دەزگا و ڕێکخراو بە خۆی گەڵاندووە وەك سەندیکای(سۆلیدارنۆ) لە پۆڵەنیا، میساقی 77 لە چیکۆسلۆڤاکیا و اتبور لە سربیا و رادیوی 92 و ڕۆژنامەی ازلوبوجنج لە یوگسلافیای جاران و زنجیرەیەك لە دەزگاکانی راگەیاندنی”سەربەخۆ” لە عیراق.
NED رووی تری روخساری موخابەراتی ئەمریکیە بۆ لەناوبردنی شوعییەت لە کیشوەری ئاسیا. ئەمە تەمەتەك نیە بخرێتە ئەستۆی ئەم ڕێکخراوە، کردەوە و ڕەفتار و پەیوەندی و ئەرکەکانی پیشانی دەدات بەشێکی ترسناکە لە سەپاندنی وەحشیگەری لە جیهان:
– ڕێکخراوی فەڕەنسی UNI کە نەپەرەست کە لە دژی بزووتنەوەی خوێندکاران لە 1968دامەزرا، پشتیوانی دیکتاتۆر و گەندەڵەکانی

ئەفریقای دەکرد. ساڵانە بە نموونە لە 1984-1985 بڕی 575هەزار دۆلار لە نید وەرگرت. ئەم زانیاریە لە ڕۆژنامەیی(لیبراتسیون) بڵاوکرایەوەو کۆتایی بەو گەندەڵییە هێنرا. نید لە دژی بەشداری حزبی شوعی فەرەنسی لە حوکمڕانی بە ملیونان دۆلار پشتیوانی لە ناسیونال فرۆند و ئەوانی تر کرد.
– لەسەرەتای هەشتاکاندا تینك تانكی شەڕەنگیزی و فراوانخوازی سیاسەتی دەرەوەی ئەمریكا بوو. ئەركە سینترالەكەی بریتی بوو لە هێرشکردن بە سەر حکومەتە مارکسییەکانی ئەمریکای لاتین وەك حکومەتی ئیل سلڤادۆر و حکومەتی ساندنستییەکان لە نیکاراگوا و هاوکات پشتیوانی لە حزبی کرستیانە دیموکراتەکان لە شیلی کرد کە کودەتای ژەنەڕاڵ بینوشیتی لێکەوتەوە.
– لە پشکنینی نووسینگەی نید لە قاهیرە بەڵگەنامەی زۆریان دەستکەوت بە ئەوەی (ئەخوان موسلمین) لە “شۆڕشی مەیدان” دەسەڵات بەدەست بگرێت. ئایا هەندێ حزب و ڕێکخراوی ئیسلامی لە کوردستانیش بە ڕێگای نیدەوە لە خزمەتی ستراتیژی ئەمریکا کاردەکەن؟
تییری وتارەکەی بەم رستەیە کۆتایی پێدەهێنێت: (ئەو توانا بەسنوورانە بە سەرپەرشتی ئەنجوومەنی ئاسایشی نیشتمانی ئەمریکا لە ژێردەستی-نید-هەیە نەك ڕێگە نادەن بە پشتیوانی دیموکراسی، بەڵکو کاردەکەن ئەگەر لە هەرکوێ هەبێت، ژەهرای بکەن.)

لە هەرێمی کوردستان و عیراق چەندین ڕێکخراو کاری جاسووسیەتی و دژایەتی شوعیەت دەکەن(پێشی دوو ڕۆژ برادەرێکم وتی بەشداری خولێکم کردووە، لەسەرەتای داتاشاوەکەیان وێنەی داس و چەکوش لەگەڵ کەلەسەری مرۆڤ پیشاندەدەن!) بەڵام بە خودی نید وەك پاشماوەیەکی جەنکی سارد، ڕێکخراوەکی هەیە بەناوی(سەنتەری ئەمریکی بۆ هاوپشتی کرێکارانی جیهان(ACILS)!
ئایا وەزارەتی ناوخۆی هەرێم ئاگاداری ڕۆڵی(نید)ە و چالاکییەکانی بەلایەوە ئاساییە بۆیە لە ئاستیاندا بێدەنگن؟ ئایا نووسینگەی ڕێکخراوە ناحکومییەکان بەخێیان بەرهەمی(نید)ن؟ ئایا ڕۆڵی (نید) پێشێلکردنی سەروەری وڵات نیە؟ یان وڵات بە ئاگاداری حزبەکان کراوە بە خۆراکی گورگەکە و هیچ ناڵێن و ناکەن؟ ئایا حەق نیە داوا لە یەك بە یەکی ڕێکخراوە ناحکومییەکان و ڕۆژنامە و گۆڤارە”سەربەخۆکان” بکەین: خەرجییەکەیان کە دابینی دەکات؟!(ئەبێ خەیان سەرچاوە داراییەکانیا ئاشکرا بکەن)
حەقیقەتەکمان لە بەرچاوە: سوپای ئەمریکا و چەندین وڵاتی تر لە هەرێم چالاکن و تازە”ڕێگە”بە دامەزراندنی 5 بنکەی سەربازی دراوە، کۆمپانیای ئیکسون مۆبیل و شیفرۆن و شەریکەکانیان و (بی

پی)بریتانی و گلوبالی فەرەنسی و هاوشێوەکانیان ساڵانەکە بست بە بستی وڵات دەپشکنن و بەرهەمیان هەیەو بانقی جیهانی و صندوقی دراوی جیهانیش فەرمانی خۆیان دەردەکەن و حکومەتی هەرێمیش یەك بە یەکیان لە دزی ئەمە جێبەجێ دەکات، بۆیە بارودۆخەکەمان بەم ئاستە وێرانکراوە. (نید) بەشێکی ترسناکە لەو بەرنامەیە و باڵی دیبلۆماتی و سوپای تێکدانە و ئەوانەی بەناوی(دژایەتی گەندەڵی و ئازادی رۆژنامەگەری) وەك رێکخراوی (ستێپ) و هاوشێوکانی خەرجی گیرفانیان لێی وەردەگرن و ئەو رۆژنامە و نووسەرانە دەیانناسن و بێدەنگیان هەڵبژاردووە و ئەوانەی دەڕۆنە خزمەتی(معالی قونسلی ئەمریکی)، پێیان خۆشبێت یا نا، بەشێکن لە بەرنامەی تیرۆر و جەنگ و ماڵوێرانی ئیمپریالیستەکان!

کەواتە:

– ستوپ (NED) و هاوشێوەکانی لە کوردستان و عیراق

– ستوپ کۆمپانییەکانی هاوپەیمانان لە کوردستان و عیراق!

– ستوپ سوپای ئەمریکا و هاوپەیمانان لە کوردستان وعیراق!

– ستوپ بانقی جیهانی و صندوقی دراوی جیهانی لە کوردستان و عیراق!

سوسیالیزم(شوعیەت) یان بەربەریەت…بەهێزبێت خەباتی شوعی و چەپ لە کوردستان و عیراق!

ژیانی عەدالەتی ئاشتی و ئازادی عەدالەتی کۆمەڵایەتی خەیاڵ نیە!

سەرچاوەکان

1-
http://www.granma.cu/idiomas/aleman/unser-amerika/4sept-Vereinigte%20Staaten.html

2- تییری میسان: صندوقی نیشتمانی بۆ دیموکراسیگنید" رووی یاسایی وەکالەتی هەواڵگری ناوەندی ئەمریکایە

3- Die CIA und ihr menschliches Antliz

4- Geheime Dieste Im Irak

5- “greater middle east’, Bernhard Schmid

6- Die USA nehmen mit Milionen Dollar jaerich massiv Einfluss auf die medien, weltweit.

بێویژدانی کۆمپانیای کانیبال:(ستراتفۆر-Stratfor)وەك نموونە

لە 1996 یەکێك بەناوی(جورج فریدمان) کۆمپانیایەکی تایبەتی بەناوی(ستراتفۆر)لە بواری لێکۆڵینەوە، هەواڵ و جیوپۆلیتیك و ئاسایش و پڕۆژەی دوارۆژی جیۆپۆلەتیك و کێشەکان لە جیهان دادەمەزرێنێت. ناوەکەی لە لێکدانی چەند پیتێکی یەکەمی دوو وشە

بەکارهێناوە(Strategic Forecasting) کە مانای(پێشبینی ستراتیژی)یە. پسپۆرەکانی بریتین لە پێلە تێلێگ، ئیکۆنۆمیست و پسپۆرانی ئاسایش کە بەرێگای"هەواڵگر"و سەرچاوە نهێنییەکانیەوە لە هەموو جیهان هەڵویست و راوێژکاری و پێشنبیەکانی بڵاودەکاتەوە.
گۆڤاری (Barrons) لە 2010 بە سێبەری cia ناوی برد. ئەوەی لەژێر بەڕێوەی ئەم تینك تانكە بوو، لە 2012 پلاتفۆرمی ویکیلیکس هێنایە سەر بەڕێ: 5ملیون ئیمیلی ئەم دەزگایە بڵاوکردەوە.
پەردە لەسەر رووی جۆرج فریدمان و دەزگاکەی لادرا و ئەمەش پەیامی دامەزرێنەری ستراتفۆردە بە شێوازی کارو ئەرکەکانی لە نووسەنیکیدا بۆ هاوکارێکی لە فەنزەویلا لە 6/دیستەمبەر/2011: ئەگەر سەرچاوەکە بەهاداربوو، دەبێ بیهێنیتە ژێر رکێفی خۆت. هێنانە ژێر رکێف واتە، کۆنترۆڵکردنی سەرچاوەکە بە شێوەی دارایی، سیکسی یان دەروونی تا ئەو خاڵەی کە ئامادەدەبێت لەگەڵت رێکبکەوێت.).
کۆمپانیەکەی فریدمان لەسەر نهێنیەکان دەژێ. نزیکەی 30 هەزار کڕیاری هەیە و لەناویاندا سەر بە سوپای ئەمریکا، مەنیجەری صندوقی هیگیدە، سیاسەتمەداری گەورە و کۆمپانیای بانناسیونالی هەیە.
هەکاری بەخشینی دارایی بە ئەم کۆمپانیە تا ئێستا نادیار بوو، بەڵام ئێستا ئیدی (هاکەر)ەکان چوونە ناو تۆری کۆمپانیاکە و هەموو شتێکیان خستە بەرچاو: کۆنتڕۆڵی دەروونی سەرچاوەکانی زانیاری، گەیاندنی زانیاری لە رێژهەڵاتی ناوین و جاسوسیکاری بۆ کۆمپانیای کیمیاوی(Dow Chemical).
لەبارەی بڵاوکردنی زانیارییەکانی کۆمپانیاکە، فریدمان وەڵامی هیچ پرسیارێك ناداتەوە، چونکە وەڵامدانیان دووبارە تاوانباری دەکەنەوە. بۆ نموونە: ستراتفۆر چ جۆرە پەیوەندییەکی هەبوو لەگەڵ سەفارەتەکانی ئەمریکا؟ جێگرەکەی(فرید بورتون) بەشی جاسوسی دەزگای ئاسایشی وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا بووە. کۆمپانیا گەلێ وەك (داو شیمیکاڵ) و (کۆکا کۆلا) راوێژ لەم کۆمپانیایە وەردەگرن، چونکە وەك دەزگای ئاسایش کاردەکەن بەڵام وەك دەزگای ئاسایش کۆنتڕۆڵ ناکرێت.
فریدمان تۆمەتی ئەوەی سێبەری ciaە، رەتدەکاتەوە.
فریدمان کە خاوەن دەزگای پیشبینی جیوپۆلەتکی دوارۆژە لە جیهان و لە کتێبەکەی ساڵی 1991(جەنگی داهاتوو لەگەڵ ژاپۆن-430لاپەڕە)و کتێبی(100 ساڵی داهاتوو) پێشبینیەکانی نووسیوە لەبارەی جەنگی ئەمریکا لەگەڵ پۆڵەندا، تورکیا، بەڵام نەیتوانی پێشبینی هاککردنی کۆمپانیەکەی بکات!
لە گفتوگۆیەکی (Der Aktionaer)لەگەڵ فریدمان بە روونی بانگەواز بە رەگەزپەرستی دەکات دژ بە پەنابەران، لەمەشدا بە میتۆدی(جەنگی

کلتورەکان)و باسی جیاوازی کلتوور دەکات و ئەم گومانە دەخاتەوە :
فەرمووە چۆن ئەم وڵاتە- ئەڵمانیا- پێکەوەژیانی مرۆڤ فەراهەم بکات کە کلتوور و عەقڵییەتیان بەو شێوەیە توندڕەوبن بە نموونە وەك پەنابەرەکانی ڕۆژهەڵاتی ناوین.)
لە درێژەی قسەکانی: هەمیشە ئینتگراتسیونی بیانییەکان بۆ ئەوروپا کێشە بووە…. پرسیارە زۆر گرنگەکە ئەمەیە: چۆن یەکێك دەبێتە ئەڵمان یان ئەوروپی. ئەمە زۆر سەختە).
هەروا چەندین بۆچوونی تر کە لە نەخوێندەوارێکی ئاوایە دووردەستەکانی گەرمیانیش نایبیستی.
لە ڤیدیویەك(لە یوتوب بەناوی پێشەلکردنی مافی چاپدان، کوژراوەتەوە) دیك براند- بەرەوبەری بەرنامەی هاوبەش لە ئەنجومەنی شیکاگۆ بۆ کاروباری جیهانگیری پێشوازی لە فریدمان دەکات. لەم گفتوگۆیە فریدمان نموونەی قیزەوەنترین سیاسەتی رێنالد ریگان بەهەند وەردەگرێت و دەڵێت: ئەو سیاسەتە کە من وەسیەتی رێنالد ریگانم کرد، لە عیراق و ئیران بەکاریهێنا. ریگان پشتیوانی لە هەردوو لایەنی جەنگەکەی دەکرد کە لە(1980-1988)و دژ بە یەکتری بجەنگن.
بۆ رسواکردنی پلانە دژە ئازادی ئینسانییەکانی ستراتفور، هەر یەك لە چالاکوانی ئەنەنیمەس(بارەت بەراون)بە 5ساڵ زیندانی و چالاکوانی ئەکوپی(جیرمی هاموند) بە 10 زیندانی لەلایەن دادگاکانی ئەمریکا مەحکومکران. لە کوردستان کە چاوساغی بۆ تینك-تانکی ستراتفۆر دەکات؟ کە پێشتر چاوساغی بۆ ئینتەرپرایز دەکرد؟!
ئەگەر دەتانەوێت بە کەرامەت و سەربەرزی بژین، پشت لەهەموویان بکەن، خۆفرۆشی و خیانەت و سەتەمکار بە مەسەلەکی ئاسایی، ویژدانفرۆشی جێگای"شانازی"، بۆیە تاقە یەك رێگایە هەیە: شوعییەت و شێوە ژیان و کاری هەرەوەزی بکەن بە مایەی خۆتان!
پرسیار: هەموومان دژ بە وەحشیگەری داعش لە فەرەنسا ناڕەزاییەتیمان دەرخست، بەڵام بۆچی لە د1ی وەحشیگەری فەرەنسا لە کوشتنی خەڵکی مەدەنی هیچ ناڵێین؟ لە لاپەڕەی نهێنییەکانی cia و هەواڵگری بریتانی لە بارەی سالانی 1947-1963 بڵاوکراوەتەوە
سکەنداڵێك بە نموونەی حزبێکی نەرویژی!
حزبی کرێکارانی نەرویژ خۆی بە نوێنەری کرێکارانی وڵاتەکەی دەزانێت، بەڵام سەرەکەکەی(یانس شتۆلتنبێرگ)کە پێشتر سەرەکوزیرانی ولاتەکەی بووە، ئێستا سەرەکی(هاوپەیمانی ناتۆ)یە کە دەزگایەکی سەربازی جیهانییە و دەستی لە میلیتاریزەکردنی جیهان و کوشتنی مەدەنی و بەرپاکردنی جەنگی ئیمپریالیستی لە چەندین وڵاتانی دنیا هەیە.

ئ□م حزب□ ر□کخراو□کی ه□ی□ ب□ناو(فریاگ□وتنی میلل□تی) و ل□ دوو
خا□ی س□ر□کیدا ل□ سایت□ک□یان، خ□یان ب□ خو□ن□ران د□ناس□نن و
د□نووسن، ئ□م□:
– ر□کخراو□کی بزووتن□و□ی کر□کارانین ب□ هاوپشتی مر□یی
– ر□کخراو□کی سیاسی س□رب□خ□ین.
ز□ر ئاسایی د□بوو ئ□گ□ر ب□رپرسانی ئ□م حزب□ ببن ب□ س□ر□کی
بزووتن□و□ی ئاشتی یان ژینگ□پار□زی و ر□کخراو□کی جیهانی ئ□نتی
فاشیست، ب□□ام ن□ك نات□ ک□ دوژمنی س□رس□خت□ دژ ب□ کر□کاران و
گ□لانی ژ□رد□ست□ی جیهان ب□ کر□کارانی ن□رویژ□و□!
ئ□م□ سک□ندا□ و ئابرووچوون□کی گ□ور□ی□ ب□ کر□کارانی ن□رویژ و ب□
گشتی ب□ خ□□کی ئاشتیخوازی ن□وریژ.
د□ب□ د□ست□□کارک□شانی شت□لتنب□رگ و م□حکومکردنی ه□□ویستی ئ□م
حزب□ بب□ت ب□ داواکاری ر□کخراوی فریاک□وتنی میلل□تی ن□رویژ!
خ□□کی ن□رویژ پ□ویستی ب□ هاوپ□یمانی نات□ نی□!
(ر□ش-بیر□کانی) ک□سا ن□سترا ل□ کوردستان!
(پ□یمانگ□ی ئینت□رپرایزی ئ□مریکی و مایکل روبن و□ك نموون□)
ل□ب□ر ئ□و□ی ز□ر ک□س ه□ی□ خ□یان ل□ مر□قی ئ□روپی و ئ□مریکی،
ک□متر د□زانن، ب□ی□ د□بینین حزب و ر□کخراو وک□سانی گ□ند□□ و
تاوانباری ئ□و و□اتان□ و□ك ئازادیخواز و لای□نگری داپ□رو□ری ب□
خ□□کی ن□گب□تی و□ات□ک□م د□فر□شن□و□ و مایکل ر□بن و پ□یمانگ□ی
ئینترپرایزی ئ□مریکی نموون□ی□کیان□. ئایا پ□یمانگ□ی ئ□نت□رپرایز
ک□ن و چیان کردوو□و چی د□ک□ن؟
وتار□ک□ی مایکل ر□بن ب□ خ□□ك خو□نرای□و□
ل□ وتار□ک□ی ناوبراو ب□ خ□پیشاند□رانی ئازادیخوازی سلیمانی،
هاتوو□(ئ□مریکا پ□ویست□ ل□ د□س□□اتدارانی ئ□و□ ز□ر تو□□ بن.... ئ□م□
ئ□م□مان کرد ب□ د□ست□ب□رکردنی حوکمی یاسا و دادپ□رو□ری).
ل□ب□ر ئ□و□ی ر□بن پ□یوای□ ئ□م□ ب□ئاگاین ل□ ناع□دا□□تی، ه□ژاری و
گ□ند□□ی و لان□وازی و ق□رزاری هاو□اتیی□کانی ئ□مریکا، ب□ی□ هاتوو□
و□ك رزگارک□ر□ك قس□مان ب□ د□کات. حکوم□تی ئ□مریکی و پ□یمانگ□ی
ئینترپرایز ب□ه□ی چ□ندین ج□نگ و پشتیوانیکردنی حکوم□ت و ر□کخراو□
تیر□ریست و دیکتات□ری□کان و پ□ش□لکردنی جا□نام□ی ن□ت□و□
ی□کگرتوو□، ب□ گ□ند□□ی و تاوان، تاوانبارن و پ□شی ه□موو شت□ك
خیان□ت ل□ پ□یام□ک□ی ئیبراهیم لینک□لن د□ک□ن! ر□بن و پ□یکانگ□ک□ی
د□ب□ ب□ زووترین کات ب□ ب□رد□م دادگا راپ□چ بکر□ن!
گ□ند□□ی و تاوانکاری پ□یمانگ□ی ئینت□رپ□ایزی ئ□مریکی
ه□شتا راپ□رت□ک□ی ک□شوه□وای جیهانی س□ر ب□ ن□ت□و□ ی□کگرتوو□کان
ب□□اون□کرابوو□و□، ل□بی پیش□سازی ب□□ پار□یان ت□رخان کرد ب□

ل□ک□□ران تا راپۆرتی نابراو بە هەڵە بخەنەوە. وەك(گاردیان)
ئیمڕۆ لە کۆتایی دیداری پسپۆڕان لە پاریس بڵاویکرەوە>پەیمانگەی
کۆنەپارێزی ئەمریکی(ئینتەرپڕایز) 10هەزار دۆلار و نرخی هاتووچوو
بە هەر زانایەك دەدەن بۆ بەرگرتن بە راپۆرتی نابراو< لە درێژەی
وتارەکە هاتووە: ئینتەرپڕایز یەکێکە لە(تینك تانك)ە کاریگەرەکانی
کۆنەپارێزە نوێکانە کە رۆڵی سەرەکی بینیوە لە جەنگی عیراق....
کۆمپانیای نەوتی(ExxonMobl)سپۆنسەری ئەم پەیمانکەیە و بۆ ئەو
مەبەستە 1،6ملیون دۆلاریان بۆ خەرجکردووە. قسەکەرێکی کۆمپانیاکە
وتی کۆمپانیاکەمان ساڵانە 1% لە داهاتە گشتییەکەی بۆ
ئینتەرپەڕایز تەرخان دەکات. ئەم پەیمانگەیە پەیوەندی نزیك لەگەل
ئیدارەی بوش هەیەو زیاتر لە20کارمەندی، جاران وەك راوێژکار لە
حکومەتی بوش کاریان کردووە. زانایان لە راپۆرتەکەی پاریس هیچ
گومانێکیان نەهێشت لەوەی کە مر□ق ه□ی گۆِانکارییەکانی کەشوهەوای
سەرزەمینە...سووتەمەی وەك خەڵوزو نەوت لەو پەرەسەندنە
بەرپرسیارە. مرۆڤایەتی هەڕەشەی رەشەبای زەبلاح و بەرزبوونی ئاستی
دەریا و قۆناغی وشکایی لێدەکرێ. مایکل خۆی بە قسەکەری خەڵك
دەزانێ! بین ستیوارد(چالاکوانێکی رێکخراوی ژینگەپارێزی گرین
پیس)بە توندی رەخنەی لە ئینتەرپرایز گرت و وتی: ئینتەرپەرایز لە
فابریکێکی هزر زیاترەو کرێگرتەن و وەك رۆشنبیر، کۆسا نۆسترای
حکومەتی بوشن. ئەمانە نوێنەری کۆشکی سپین لە بواری حاشاکردن لە
گۆڕانی ژینگە....ئەوانە لەئاستی زانست و رەوشت دۆڕاندیان و ئەوەی
دەیانەوێت بریتیی□ لە جانتای پڕ لە پارە. ئایا مایکل رۆبن و
برادەرو دۆستە کوردە رەشبیر و بەرپرسی هەندێ رۆژنامە و گۆڤارە
کۆسا نۆسترای کۆنەپارێزە راستڕەوەکانی ئەمریکا نین لە کوردستان؟!
تۆماس پانی لە2/2/2007لە وتارێك بەناو(هاوپەیمانییەکی
بکوژ)دەنووسێ: لە لێکۆڵینەوەکەی ئەنجومەنی کەشووهەوای(UN) کە
ئیمڕۆ لە دنیا هەڵای نایەوە، هاتووە: (بەڕوونی دەرکەوتووە کە
مرۆڤ بەرپرسە لەبەرامبەر گۆڕانی کەشوهەوا...پەیمانگەی
ئینتەرپرایز پارەیەکی زۆری تەرخانکردووە بۆ زانا، سیاسەتمەدارو
ئابووریناسەکان تا وتار دژ بە راپۆرتەکەی نەتەوە یەکگرتووەدا
بنووسن و لە"گۆڤارە سەربەخۆکان"بڵاوی بکەنەوە....ئەم هەوڵە لە
بەرژەوەندی"هاوپەیمانییەکی بکوژ"ی زلهێزە...جاران لی
رایموند(جێگری سەرۆکی پەیمانگەی ئینتەرپرایز)بەڕێوبەری کۆمپانیای
نەوت(ExxonMob)بوو. هەروا پەمانگەکەی رۆبن شانبەشانی وەزارەتی
دەرەوەی ئەمریکا لە کۆبوونەکەی(براتسلاڤا)ساڵی2000بەشداری کرد!
لەم کۆبوونەوەیە بڕیاردرا بۆ پێشێلکردنی رێککەوتنەکەی هیلسنکی
بۆ(پێکەوەکارکردن و ئاسایشی ئۆروپا). ئیمزاکەرانی ئەم

ڕێککەوتننامەیە(ئەمریکا و زەربەی وڵاتانی ئەوروپا) بە ئەرکی خۆیان زانیوە ((لە داهاتودا هەرگیز نابێ ڕێ بدرێ بە بەکارهێنانی توندوتیژی بۆ گۆڕینی سنوورەکانی دەوڵەتانی ئەوروپا.)) مایکل ڕۆبن باسی یاسا و عەداڵەت دەکات، بەڵام ئایا دەزانێ ماوەی پتر لە 20 ساڵە زیندانی سیاسی و ڕۆژنامەنووس مەمیا ئەبو جەمال(سەر بە ڕێکخراوی پڵنگی ڕەش) بەناهەق زیندانی کراوەو لەوانەیە لە هەر کاتێك لەسێدارەی بدەن، بەڵام سەرەڕای ناڕەزایەتییە جیهانییەکان، هەشتا هەر ئازاد نەکراوە. لە وڵاتە"ئازادەکەی برادەرە بەلایەنەکەمان"مافی مانگرتنیش لە کرێکاران قەدەغە دەکرێ! شایانی باسە پەیمانگەی ئینتەرپرایز لە1943دامەزراوە وەك دەزگایەکی تایبەت بە لێکۆڵینەوە بە بەرگی لە سیستەمی سەرمایەداری و ڕەفتاری کۆمپانییە گەورەکان و بەرژەوەندیەکانیان، بەڵام پاشان بواری خوازراوی بەرفراوانتر بوو.

ئایا کوردستانی عیراق هاوپەیمانێکی باشە؟

ئەوە ناوی ئەو راپۆرتەیە کە لەلایەن ئینتەرپرایز لە 13ی ئاب/2008بڵاوکراوەتەوەو نووسەرەکەی(مایکل ڕۆبن)ەو تێدا بە تووندی ڕەخنە لە پارتی و یەکێتی دەگرێ و هەندێ نهێنی ئابرووچووانەو مەترسیدار دەردەخات. لەو راپۆرتە(پارتی کرێکارانی کوردستان)بە تیرۆریست ناودەبات و دەنووسن"تیرۆرستییەکەی دەزی نەتەوەی کورد پیس دەکات… هەردوو حزبەکە بە بەمامەڵەکردنیان لەگەل ئێران، خیانەتیان لە متمانەی ئەمریکا کرد"…و زۆر شتی تر.

ئینتەرپرایز لە13ی ئاب/2008

جاش و موستەشارە کوردەکانی ئینتەرپرایز!

زۆرێك لە ڕۆژنامە، گۆڤارو کەناڵی تەلەفزیونی بەشێوەیەك باسی پەیمانگەی ئینتەرپرایز و مایکل ڕۆبن دەکەن، وەك بەڵەی ڕێکخراوی کۆمەڵگەی مەدەنی و کەسایەتی بەلایەنن و کارەکەیان تەنها ئەوەیە بەشێوەیەکی مەدەنی و ئاشتیخوازانە کاردەکەن. ئەمە درۆیەکی شاخدارو مەترسیدارە، گاڵتەکردنە بە خوێنەر و خەڵکی کوردستان، چونکە:

1- کارل ڕوف یەکێکە لە سەرانی ئەو پەیمانگەیە و هاوکات یەکێك بوو لە گەورە موستەشارەکانی جۆرج بوش و نزیکە لە زانکۆی (بۆب جۆنس) لە ساوت کارۆلینا(سەنتەرێکی راستڕەوە توندڕەوەکان)ە و هەر خۆیشی سەرپەرشتی هەڵبژاردنی (بوش)ی کردووە. کارمەندانی ئەم پەیمانگە"سەربەخۆیە" وەك مایکل لادین و (جاشوا میرەفیك) پێکەوە لەگەل هەڵۆ کۆنەپارێزەکان وەك جیمس ولسی(سەرۆکی رابردووی هەواڵگری ئەمریکا)، جاك کامب(کاندیدی حزبی کۆمارییەکان بە

سەرەکایەتی ئەمریکا 1996 و یاریدەری وەزیری بەرگری بۆ سیاسەتی ئاسایشی نیودەوڵەتی) کاردەکەن، واتە "دەستی شاراوە"ی وەزارەتی دەرەوەو بەرژەوەندییە ئابوورییەکانی ئەمریکان. یەکێك لە گەورە لێکۆڵەری ئەو پەیمانگە "بێلایەن و زانستی و ناحکومییە" ناوی (جۆن بولتن)ە کە بالیوزی ئەمریکا بوو لە نەتەوە یەکگرتووەکان.
ئەم "ئەستێرە بێلایەنە" لە 29/8/2010 بانگەوازی بۆ بەردومانکردنی بنکەکانی پیتاندنی ئەتۆمی ئیرانی کرد. ئەم کامەندەی سەر بە رێکخراوەکی "ngo"ە لە وتارێکیدا لە رۆژنامەی ووڵ ستریت ساڵی 1997 نووسیویەتی(ئەو پەیماننامە نیودەوڵەتییانە کە ئەمریکا مۆری دەکات یاساگەلێك نین رێزیان لێ بگیرێت، بەڵام وەك پێویستییەکی سیاسی زیانی نییە لەگەل گۆڕانی بارودۆخ لێی پاشگەز ببینەوە).
کۆنەپارێزە نوێکان بەیەکچاو تەماشای نازیەت، شوعییەت و بزووتنەوە ئیسلامیەکان دەکەن، ئەستا ئیتر منیش سەیرم نایەت لەوەی کە (رەش-بیران)، هەندێ گۆڤار لە هەرێم وەك سەگی هار هەمان ئەم کارە ئەنجامدەدەن.

ئاژاوەی داهێنەرانە!
ئەمە تیئۆری گەورە فەیلەسوفی کۆنەپارێزە راستڕەوەکانە(لیقی شتراوس)ە کە کۆنەپارێزە راستڕەوی ئەمریکا کاری پێدەکەن. ناواخنەکەیشی ئەمەیە: جەماوەر لەناو هەرانانەوە غەرق بکەن تا نوخبە بتوانە جێگیربوونی بارودۆخەکەی دابین بکات). لە ئەمریکا شتراوسییەکان ناسراون و گۆڤاری(کۆمینتەری) دەردەکەن. پرۆفیسەر نۆرمان پۆتهراس سەرپەرشتی دەکات و بە گرنگترین بەرهەمی کۆنەپارێزەرە نوێکانە.

مافیای چەك و ئەتۆم لەسەرووی یاسان!
لە وڵاتی(ئازای سەرمایەی دارایی، کۆمپانیای باناسیونال وجەنگ و هەژاری) بە گوێرەی راپۆرتی لیژنەی چاودێریکردنی ئەتۆم، لە 23/3/2011 ئاشکرای کرد کە ئەرکی راگەیاندنی هەڵەی کەرەستە و"لەکارکەوتن" کە لەوانەیە رووداوی کارەساتئامێزیان لێ بکەوێتەوە لە زیاتر لە یەك لەسەر سێی حاڵەتەکان، پشتگوێ خراون).
حکومەتە مەدەنی و دیموکراسیەکەی "بەڕێز" رەبن تەنها لە ساڵی 2008دا وەك پەیمانگەی تۆژینەوەی ئاشتی جیهانی بڵاویکردووە، بودجەیەکی خەیاڵی بۆ جەنگ تەرخان کردووە(1.464 بلیون دۆلار)!. ئەستا ئۆباما درێژە بە کارو ئەرکەکانی سەرەکەکانی پێشتری دەداو پشتیوانی لەو دیکتاتۆرانە دەکات کە لە سەدام یان ئەحمەدی نەژاد کەمتر نین، بۆ نموونە بۆ بڕی 60ملیارد دۆلار 84 فرۆکەی جەنگی(ف.15)،

70هیلیکۆپتەر لە جۆری ئەپاچی، بە سعودیەی عەرەبی دەفرۆشێت. بەڵام ئاشکرایە ئاشتییەکەی(ئینتەرپرایز) شێوەی تری هەیە، بۆ نموونە لە وۆڵ ستریت جۆرنال نووسراوە: تەنها بۆ پڕچەککردنی سعودیەی عەرەبی بە فڕۆکەی جەنگی، کار بۆ نزیکەی 77هەزار کەس لە کۆمپانیای بۆینگ دابین دەبێت. ئەوباما ئێستا خەریکە زەمینە بۆ بازرگانی بە سیستەمی(تات) خۆشدەکات. راکێتەکانی ئەم سیستەمە دەگاتە دەرەوری و بەرزی ئەتمۆسفێری زەمین. ئیمارات بە بڕی 7ملیارد دۆلار نموونەیەکی هاوشێوەی ئەو سیستەمە کڕیوە لەگەڵ 147راکێت.

وا باشە ڕەبن لەبری ئەوەی درووشمی"عەدالەتی کۆمەڵایەتی و ئازادی" بەخەڵکی کوردستان بفرۆشێ، وا باشە خۆی و پەیمانگە"زانستی و بێلایەنەکەی" خەریکی گەندەڵی بۆرسەی وۆڵ ستریت و لابردنی قەرزی بانقەکان لەسەر ملیونان هاوڵاتی ئەمریکا ببێت و وەك کەسێکی"ئازادیخواز"بە بەڵگەوە بیسەلمێنێ کە تەرخانکردنی پتر لە یەك بلیون دۆلار بۆ وەزارەتی بەرگری، باشتر وایە بۆ ئاشتی تەرخانی بکەن و بەمە خۆشەویستی گەلانی دنیا دابیندەکەن! وەك هاوڵاتییەکیش تکا لە برادەرە دژ بە گەندەڵییەکانی دەکەم، بەڵکو نەختێ مەشوەرەت بە"سەرۆکی مێژوویی"وڵاتەکەی بدەن بۆ خزمەتکردنی خانەنشینەکانیان و خزمەتگوزاری تەندرووستی بۆ هەژاران و بێکار و لانەوازەکانیان باش بکەن نەك بە گوێرەی بەرنامەی(Medicaid) کەمی بکەنەوە!، ئاخر باش نییە 23ملیون ئەمریکی بێ بیمەی تەندرووستی بژین: ئەمە بۆ ئاشتی جیهانی خراپە و پێشێلکردنی جاڕنامەی مافی مرۆڤە!
هەروا(باج)یش کەم بکەنەوە و کرێی کار زیادبکەن تا هەموو ئەمریکا لەسەر قەرز نەژێن و تۆزێك کەرامەت بۆ هاوڵاتییەکانیان دابین بکەن!
ئێمە خۆمان ئەقڵ و توانامان هەیە بۆ خەباتکردن لە پێناو عەدالەتی کۆمەڵایەتی کە حکومەتەکەی ئەو بە ئاگر و ئاسن لە دژیدا رادەوەستێ، وەك نزیکترین مێژووی ئەمریکای لاتین و دژایەتیکردنیان بە شوعییەت پێماندەڵێن!
ئەوە چارەنووسی ئەو ڕەشبیرە جاش قەڵەمانەیە کە خۆیان بە ملکەچی و جاشایەتی و خۆفرۆشتن بە ئەم یا ئەولایەن تەرخانکردووە و بەردەوام خۆیان وەك کەسانی دەسەڕزی"بێلایەن"و دژ بە گەندەڵی و دەسەڕزی عەدالەتی کۆمەڵایەتی بە هەژاران دەفرۆشن و لەڕاستیدا ئەجندای کۆنەپەرستی و تاوان جێبەجێ دەکەن…
ئەوە سەری ئازادی دەبڕن!
ئەوە جامبازی بە عەدالەتی کۆمەڵایەتییەوە دەکەن!
بەرەی هەژارەکان و ئاواتەکانیان و دژایەتی کەندەڵەی لەشوێنێکی

ترەو لەو شوێنە دەست پێدەکاتەوە کاتێ دوژمنەکانیان دەناسنەوە و بە خۆیان داخوازییەکان رادەگەینن و پێشکەش دەکەن. داخوازییە رەواکانی ستەمدیدەکان لە بەرچاون، گرنگ ئەوەیە نەهێڵین یاری بە ئازار و نەگبەتییە رۆژانەکانمان و بە قوربانیان بکرێ…

تێبینی: کۆسا نۆسترا رێکخراوێکی تاوانبارییە لە ئەمریکا و خۆیان بەشێوەی مافیەکانی سیسیلیا رێکخستووە.

ئایا دامەزراندنی راگەیاندکارانی سوور پێویستە؟!

ئەمە نامەیەکە بۆ ئەو رۆژنامەنووسانە کە خۆیان بە کەسانی چەپ دەزانن و بە هەموو شێوەیەك هەوڵدەدەن پێگەکەی لەناو کۆمەڵگە بەهێزبکەن لە سەردەمێکدا کە راگەیاندنی ئیمپریالیستی دنیای سەرمایەداری و پەلوپۆکانی هاوشانی(سوپای ناتۆ، صندوقی دراوی جیهانی، دەزگا سیخوڕیەکان، دادگای نیودەوڵەتی، بانقی جیهانی، G7، G20، شانەکانی بیرکردن-Think tank) هەنگاودەنێن و بە وردترین شێوە خۆیان رێکخستووە.
بۆ نموونە: زانیاری بە هاوڵاتیان نادرێت لەبارەی (کودەتا نەرم)ەکەی بەرازیل، هیرشکردن بۆ فەنزەویلا، بەرەی چەپ لە توکیا، پیلانگێڕی ئەمریکا دژی ئۆکرانیا و قەدەغەکردنی حزبی شوعی لە چەند وڵاتێك، بارودۆخی زیندانەکانی ئەمریکا، یەکگرتنی چەپ لە سپانیا، جەنگی ئەمپریالیستی لەوڵاتانی ئەفریقا و زیانیان بە ژینگە و هەزاران رووداوی رۆژانەی جۆراوجۆری جیهانی کە راستەوخۆی کاریگەریان لەسەر ژیانی ئێمە هەیە. ئەوەی لە کەناڵەکانی تەلەفزیون بڵاودەکرێنەوە لە ئاژانسە سەرمایەدارەکان وەردەگرن و تەنانەت ئەو کەناڵانە کە پەیامنێریان لە هەندی وڵات هەیە، زانیاری لەبارەی موقاوەمەت، خەباتی شوعی و چەپەکان بە هاوڵاتیان نادرێن.

ئەی ئێمە؟
پەرتەواز، کەمکردن لە بایەخ و رۆڵی یەکتر، ناڕۆشنی لە هەڵوێستەکان و لە ئەنجامدا نەیارەکانمان سوودیان لەم لاوازییە وەرگرتووە.
ئێمەش ئەتوانین بەرێگای جۆربەجۆر هەوڵ بدەین بۆ ئەوەی توانامان چڕبکەینەوە بە دامەزراندنی(ناوەندی راگەیاندنی سوور، رۆژنامەنووسانی سوور، هەواڵنێرانی سوور، راگەیاندکارانی سوور)ی هاوبەش لەبواری راگەیاندنی ئەلکترۆنی، کاغەز، رادیو، تەلەفزیون، هەواڵ و راپۆرت و

ئامانجی ئەمە پێکەوە بریتی بێت لە شکاندنی تیۆری ئەنتی کۆمونیزم و هەرشی بەرفراوانی سەرمایەدارانی جیهان و ناوخۆ لە دژی(مافە چینایەتییەکانمان و گۆوجاندنی جەماوەر و دەرکردن و پێشینی تاوانی جەنگە ئیمپریالیستییەکانیان و ملیتاریزەکردنی ژیان لەسەرزمین و تێکدانی ژینگە).
ئەم نووسینە هەنگاوی یەکەمە و هیوادارم هەر راگەیاندکارێك لەلای خۆیەوە بە پێشنیار و ڕەخنە و بۆچوونی ئەرێنی هەوڵ بە قووڵکردن و بەهێزکردنی ئەم پێشنیارە بکات.

(ڕەش-بیرەکانی) کەسا نەسترا لە کوردستان!

(پەیمانگەی ئینتەرپرایزی ئەمریکی و مایکل روبن وەك نموونە)
لەبەر ئەوەی زۆر کەس هەیە خۆیان لە مرۆقی ئەروپی و ئەمریکی، کەمتر دەزانن، بۆیە دەبینین حزب و ڕێکخراو وکەسانی گەندەڵ و تاوانباری ئەو وڵاتانە وەك ئازادیخواز و لایەنگری داپەروەری بە خەڵکی نەگبەتی وڵاتەکەم دەفرۆشنەوە و مایکل ڕۆبن و پەیمانگەی ئینترپرایزی ئەمریکی نموونەیەکیانە. ئایا پەیمانگەی ئەنتەرپرایز کێن و چیان کردووەو چی دەکەن؟
وتارەکەی مایکل ڕۆبن بە خەڵك خوێنرایەوە
لە وتارەکەی ناوبراو بە خۆپیشاندەرانی ئازادیخوازی سلیمانی، هاتووە(ئەمریکا پێویستە لە دەسەڵاتدارانی ئەوە زۆر توڕە بن.... ئەمە ئەمەمان کرد بە دەستەبەرکردنی حوکمی یاسا و دادپەروەری).
لەبەر ئەوەی ڕۆبن پێیوایە ئەمە بەئاگاین لە ناعەداڵەتی، هەژاری و گەندەڵی و لانەوازی و قەرزاری هاوڵاتییەکانی ئەمریکا، بۆیە هاتووە وەك رزگارکەرێك قسەمان بۆ دەکات. حکومەتی ئەمریکی و پەیمانگەی ئینترپرایز بەهۆی چەندین جەنگ و پشتیوانیکردنی حکومەت و ڕێکخراوە تیرۆریست و دیکتاتۆرییەکان و پێشێلکردنی جاڕنامەی نەتەوە یەکگرتووە، بە گەندەڵی و تاوان، تاوانبارن و پێشی هەموو شتێك خیانەت لە پەیامەکەی ئیبراهیم لینکۆلن دەکەن! ڕۆبن و پەیکانگەکەی دەبێ بە زووترین کات بۆ بەردەم دادگا راپێچ بکرێن!
گەندەڵی و تاوانکاری پەیمانگەی ئینتەرپڕایزی ئەمریکی
هەشتا راپۆرتەکەی کەشوهەوای جیهانی سەر بە نەتەوە یەکگرتووەکان بڵاونەکرابووەوە، لەبی پیشەسازی بەڕە پارەیان تەرخان کرد بۆ لێکۆڵەران تا راپۆرتی ناوبراو بە هەڵە بخەنەوە. وەك(گاردیان) ئیمەڵ لە کۆتایی دیداری پسپۆڕان لە پاریس بڵاویکرەوە>پەیمانگەی کۆنەپارێزی ئەمریکی(ئینتەرپڕایز) 10هەزار دۆلار و نرخی هاتووچوو بە هەر زانایەك دەدەن بۆ بەرگرتن بە راپۆرتی نابراو< لە درێژەی وتارەکە هاتووە: ئینتەرپڕایز یەکێکە لە(تینك تانك)ە کاریگەرەکانی

کۆنەپارێزە نوێکانە کە ڕۆڵی سەرەکی بینیوە لە جەنگی عیراق....
کۆمپانیای نەوتی(ExxonMobl) سپۆنسەری ئەم پەیمانگەیە و بۆ ئەو مەبەستە 1،6ملیون دۆلاریان بۆ خەرجکردووە. قسەکەرێکی کۆمپانیاکە وتی کۆمپانیاکەمان سالانە 1% لە داهاتە گشتییەکەی بە ئینتەرپرایز تەرخان دەکات. ئەم پەیمانگەیە پەیوەندی نزیك لەگەڵ ئیدارەی بوش هەیەو زیاتر لە20کارمەندی، جاران وەك راوێژکار لە حکومەتی بوش کاریان کردووە. زانایان لە راپۆرتەکەی پاریس هیچ گومانێکیان نەهێشت لەوەی کە مرۆڤ هۆی گۆڕانکارییەکانی کەشوهەوای سەرزەمینە....سووتەمەی وەك خەڵووزو نەوت لەو پەرەسەندنە بەرپرسیارە. مرۆڤایەتی هەڕەشەی ڕەشەبای زۆبلاح و بەرزبوونی ئاستی دەریا و قەناغی وشکایی لێدەکرێ. **مایکل خۆی بە قسەکەری خەڵك دەزانێ!**

بین ستیوارد(چالاکوانێکی ڕێکخراوی ژینگەپارێزی گرین پیس) بە توندی ڕەخنەی لە ئینتەرپرایز گرت و وتی: ئینتەرپرایز لە فابریکەکی هزر زیاترەو کرێگرتەن و وەك ڕەشنبیر، کەسا نەسترای حکومەتی بوشن. ئەمانە نوێنەری کەشکی سپین لە بواری حاشاکردن لە گۆڕانی ژینگە…. ئەوانە لە ئاستی زانست و ڕەوشت دۆڕاندیان و ئەوەی دەیانەوێت بریتیە لە جانتای پڕ لە پارە.
ئایا مایکل ڕۆبن و برادەرو دەستە کوردە ڕۆشبیر و بەرپرسی هەندە ڕۆژنامە و گۆڤارە کەسا نەسترای کۆنەپارێزە راستڕەوەکانی ئەمریکا نین لە کوردستان؟!
تەماس پانی لە2/2/2007لە وتارێك بەناو(هاوپەیمانیەکی بکوژ)دەنووسێ: لە لێکۆڵینەوەکەی ئەنجومەنی کەشووهەوای(UN) کە ئیمڕۆ لە دنیا هەڵای نایەوە، هاتووە: (بەڕوونی دەرکەوتووە کە مرۆڤ بەرپرسە لەبەرامبەر گۆڕانی کەشوهەوا…پەیمانگەی ئینتەرپرایز پارەیەکی زۆری تەرخانکردووە بۆ زانا، سیاسەتمەدارو ئابووریناسەکان تا وتار دژ بە راپۆرتەکەی نەتەوە یەکگرتووەدا بنووسن و لە"گۆڤارە سەربەخۆکان"بڵاوی بکەنەوە…. ئەم هەوڵە لە بەرژەوەندی"هاوپەیمانییەکی بکوژ"ی زلهێزە…جاران لی رایموند(جێگری سەرۆکی پەیمانگەی ئینتەرپرایز)بەڕێوەبەری کۆمپانیای نەوت(ExxonMob)بوو.
هەروا پەمانگەکەی ڕۆبن شانبەشانی وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا لە کۆبوونەکەی(براتسلاقا)سالی2000بەشداری کرد!
لەم کۆبوونەوەیە بەیاردرا بە پێشێلکردنی ڕێککەوتنەکەی هیلسنکی بە(پێکەوەکارکردن و ئاسایشی ئەورووپا). ئیمزاکەرانی ئەم ڕێککەوتنامەیە(ئەمریکا و زۆربەی وڵاتانی ئەورووپا)بە ئەرکی خۆیان

زانیوە ((لە داهاتودا هەرگیز نابێ رێ بدرێ بە بەکارهێنانی توندوتیژی بۆ گۆڕینی سنوورەکانی دەوڵەتانی ئەروپا.))
مایکل رۆبن باسی یاسا و عەداڵەت دەکات، بەڵام ئایا دەزانێ ماوەی پتر لە 20 ساڵە زیندانی سیاسی و رۆژنامەنووس مەمیا ئەبو جەمال(سەر بە رێکخراوی پڵنگی رەش) بەناهەق زیندانی کراوەو لەوانەیە لە هەر کاتێك لەسێدارەی بدەن، بەڵام سەرەڕای ناڕەزایەتییە جیهانییەکان، هێشتا هەر ئازاد نەکراوە. لە وڵاتە"ئازادەکەی برادەرە بەلایەنەکەمان" مافی مانگرتنیش لە کرێکاران قەدەغە دەکرێ!
شایانی باسە پەیمانگەی ئینتەرپرایز لە1943دامەزراوە وەك دەزگایەکی تایبەت بە لێکۆڵینەوە بۆ بەرگری لە سیستەمی سەرمایەداری و رەفتاری کۆمپانییە گەورەکان و بەرژەوەندیەکانیان، بەڵام پاشان بواری خوازراوی بەرفراوانتر بوو.

ئایا کوردستانی عیراق هاوپەیمانێکی باشە؟

ئەوە ناوی ئەو راپۆرتەیە کە لەلایەن ئینتەرپرایز لە 13ی ئاب/2008بڵاوکراوەتەوەو نووسەرەکەی(مایکل رۆبن)ەو تێدا بە تووندی رەخنە لە پارتی و یەکێتی دەگرێ و هەندێ نهێنی ئابرووچووانەو مەترسیدار دەردەخات. لەو راپۆرتە(پارتی کرێکارانی کوردستان)بە تیرۆریست ناودەبات و دەنووسن"تیرۆرستییەکەی دەزی نەتەوەی کورد پیس دەکات… هەردوو حزبەکە بە بەمامەڵەکردنیان لەگەڵ ئیران، خیانەتیان لە متمانەی ئەمریکا کرد"…و زۆر شتی تر.

ئینتەرپڕایز لە13ی ئاب/2008
جاش و موستەشارە کوردەکانی ئینتەرپرایز!
زۆرێك لە رۆژنامە، گۆڤارو کەناڵی تەلەفزیونی بەشێوەیەك باسی پەیمانگەی ئینتەرپرایز و مایکل رۆبن دەکەن، وەك بڵێی رێکخراوی کۆمەڵگەی مەدەنی و کەسایەتی بێلایەنن و کارەکەیان تەنها ئەوەیە بەشێوەیەکی مەدەنی و ئاشتیخوازانە کاردەکەن. ئەمە درۆیەکی شاخدارو مەترسیدارە، گاڵتەکردنە بە خوێنەر و خەڵکی کوردستان، چونکە:
1- کارل روف یەکێك لە سەرانی ئەو پەیمانگەیە و هاوکات یەکێك بوو لە گەورە موستەشارەکانی جۆرج بوش و نزیکە لە زانکۆی (بۆب جۆنس) لە ساوت کارۆلینا(سەنتەرێکی راستڕەوە توندڕەوەکان)ەو هەر خۆیشی سەرپەرشتی هەڵبژاردنی (بوش)ی کردووە. کارمەندانی ئەم پەیمانگە"سەربەخۆیە" وەك مایکل لادین و (جاشوا میرەفیك) پێکەوە لەگەڵ هەڵۆ کۆنەپارێزەکان وەك جیمس ولسی(سەرۆکی رابردووی

هەواڵگری ئەمریکا)، جاك كامب(کاندیدی حزبی کۆمارییەکان بۆ سەرۆکایەتی ئەمریکا1996 و یاریدەری وەزیری بەرگری بۆ سیاسەتی ئاسایشی نیودەوڵەتی)کاردەکەن، واتە"دەستی شاراوە"ی وەزارەتی دەرەوەو بەرژەوەندییە ئابوورییەکانی ئەمریکان. یەکێك لە گەورە لێکۆڵەری ئەو پەیمانگە"بێلایەن و زانستی و ناحکومییە"ناوی (جۆن بۆلتن)ە کە بالیوزی ئەمریکا بوو لە نەتەوە یەکگرتووەکان.
ئەم"ئەستێرە بێلایەنە" لە 29/8/2010 بانگەوازی بۆ بەردومانکردنی بنکەکانی پیتاندی ئەتۆمی ئیرانی کرد. ئەم کامەندەی سەر بە ڕێکخراوێکی"ngo"ە لە وتارێکیدا لە ڕۆژنامەی ووڵ ستریت ساڵی 1997نووسیویەتی(ئەو پەیماننامە نیودەوڵەتییانە کە ئەمریکا مۆری دەکات یاساگەلێك نین ڕێزیان لێ بگیرێت، بەڵام وەك پێویستییەکی سیاسی زیانی نییە لەگەل گۆڕانی بارودۆخ لێی پاشگەز ببینەوە).
کۆنەپارێزە نوێکان بەیەکچاو تەماشای نازیەت، شوعییەت و بزووتنەوە ئیسلامیەکان دەکەن، ئەستا ئیتر منیش سەیرم نایەت لەوەی کە (ڕ.ش-بیران)، هەندێ گۆڤار لە هەرێم وەك سەگی هار هەمان ئەم کارە ئەنجامدەدەن.

ئەوە سەری ئازادی دەبڕن!
ئەوە جامبازی بە عەدالەتی کۆمەڵایەتییەوە دەکەن!
بەرەی هەژارەکان و ئاوارەکانیان و دژایەتی کەندەڵەی لەشوێنێکی ترەو لەو شوێنە دەست پێدەکاتەوە کاتێ دوژمنەکانیان دەناسنەوەو بۆ خۆیان داخوازییەکان ڕادەگەینەن و پێشکەش دەکەن. داخوازییە ڕەواکانی ستەمدیدەکان لەبەرچاون، گرنگ ئەوەیە نەهێڵین یاری بە ئازار و نەگبەتییە ڕۆژانەکانمان و بە قوربانیان بکرێ…

تەبینی: کەسا نەسترا ڕێکخراوێکی تاوانبارییە لە ئەمریکا و خۆیان بەشێوەی مافیەکانی سیسیلیا ڕێکخستووە.

تاوانەکانی حکومەتی ئەمریکا پاش 1945 تا ئەستا(بە کورتکراوی)
یەك بە یەکتان درووشم و بەڵێنی گەیاندنی راستی بە بینەرانتان داوە، بەڵام بە جارێکیش نەمانبینی و نەمانبیست ڕەخنەیەك ئاراستەی سیاسەتی ئیمپریالیزمی ئەمریکی و هاوپەیمانەکانی بکەن. بەدەنگی ئەوە لە تاوانەکانی حکومەتی ئەمریکا تەنها لە جەهالەت، دووڕوویی و خۆفرۆشی سەرچاوەی گرتووە: چەتەی قەڵەمهەڵگرن. قەڵەمهەڵگری. راگەیاندنەکانی ناو خودی ئەمریکا و جیهانی سەرمایەداری سەر بە حکومەتەکانیان نەك ئۆپۆزیسیونەکانیان زیاد یان کەم ڕەخنە ئاراستەی حکومەتەکانیان دەکەن، بەڵام ئەوە ئەوەندە بەئاست و

کەسایەتین بە خاتری چەند دۆلارێکی چڵکن بەدەنگیتان هەڵبژاردووە و تەنانەت کار گەیشتووەتە ئەو رادەیە قونسوولی ئەمریکی بە بەرگریکار لە ئازادی بۆ خەڵکی کوردستان بناسێنن و زۆرێکتان تەشریف دەبەن بۆ لای"جەنابی عالی". ئەوە بەم هەڵویست و رەفتارە مافی ڕەوای بینەران پێشێل دەکەن و بوون بە بەشێك لە ئامێری گەمژادندن و نەزانی و سیخوڕی و چەتەیی و شەرەفی قەڵەمتان خستوەتە ژێرپێی سیستەمی تاوان و تیرۆر و چەوسانەوە لە جیهان.

لێرە ئەم زانیاریانە بڵاودەکەمەوە بەو هیوایە بۆ جارێکیش بێت، ئەم زانیاریانە(ئێستا هەموویان دەڵێن ئەیانزانین)بگەیێنن بە رای گشتی!

– ئەڵمانیا1945: موخابەراتی ئەمریکی(CIC) لە پسپۆڕانی پۆلیسی نازی و چاشەکانی سوپایەك دادەمەزرێنن لە 35 هەزار کەس لە دژی یەکێتی سوڤێت و بەشی هەواڵگری نازی(Fremde Heere Ost) وەك0ڕێکخراوی(Gehlen) و بە یارمەتیان کاری تێکدەرانە و نائارامی لە ڕۆژهەلاتی ئەروپا ئەنجامدەدا. لە پاشاندا لە ڕێکخراوی(کێلین) دەزگای هەواڵگری ئەڵمانی(BND) دادەمەزرێنن. یەکێك لە کارمەندان و پسپۆری- گستاپۆ کە لەلایەن موخابەراتی ئەمریکا وەرگیرا و لە دەستگیرکردن پارێزرا ناوی(کلاوس باربی-klaus Barbie-) کە لە شاری لیۆنی فەرەنساوە دیپۆرتکردنی جووە فەرەنسییەکانی بۆ ئۆردوگای لەناوبردن ڕێکدەخست. (باربی) لە 1951 لەلایەن(cia)وە بەناوی(کلاوس ئەڵتمان)ڕەوانەی پۆلیڤیا کرا و لەوێوە کۆماندەی تیرۆرکردنی سیاسەتمەدار و سەندیکاییە چەپەکان لە وڵاتانی ئەمریکای لاتین بەڕێوەدەبرد.

– چین(1945-1949): لە جەنگی ناخۆی چین، لە دژی کۆمونیستەکان، پشتیوانی لە (شین کای شیك) دەکەن ولەڕەش سەربازی دیلەکانی یابان کە پاش ژێرکەوتنی وڵاتەکەیان لە جەنگی جیهانی دووهەم، بەکاردەهێنن.

– فلیپین(1945-1953): لە دژی حکومەتی چەپگەرای(Huks) و خەڵتانی خوێن کرا و پاشان چەتەکانی لە وڵاتەکە دامەزراند و (فیردیناند مارکۆس)یان کرد بە(پیاوە بەهێزەکە).

– ئیتالیا1947-1948): (cia) هێزەکانی مافیا و گروپە تیرۆریستە راستڕەوەکان لە دژی کۆمونیست و سۆسیالیستەکان چەکداردەکات. بە ئەم مەبەستە پسپۆڕەکانی چەتەکاری لە ئەمریکاوە ڕەوانەی ئیتالیا دەکەن.

– یونان(1949-1949): ئەمریکا پێکەوە لەگەل سوپای بەریتانیا لە(جەنگی ناوخۆی یونان) کاردەکەن بۆ شکاندنی بزووتنەوەی موقامەتی ئەنتی فاشستی کە لە دژی ئەڵمانە داگیرکەرەکان خەباتیان دەکرد.

موخابەراتی ئەمریکی دەزگای بەدناوی(KYP)لەم وڵاتە دادەمەزرێنێت.

– 1950(ئەمریکا): ئەنجومەنی ئاسایشی نیشتمانی(NSC) بەناوی فایلی(68) ستراتیژی تازە دادەڕێژێت و یەك ملیون سەرباز لە 675بنکەی سەربازی لە جیهان تەرخاندەکات. ئەم هێزە تا 1975دەستوەردانی سەربازی لە 215ئەنجام دەدەن.

– پۆرتۆریکۆ(1950): کۆماندۆیەکی ئەمریکا راپەڕینێك بۆ سەربەخۆیی نیشتمانی لەناودەبەن.

– کۆریا(1950-1953): ئەمریکا لە کێشەی کۆریا لەشکرکێشی دەکات و پشتیوانی لە حکومەتی کۆریای باشوور دەکات و لە نەتەوە یەکگرتووەکانپشتیوانی بۆ دابیندەکات. فرۆکەوازنی ئەمریکا 12000بنکە و دەزگا لە کۆریای باکوور وێراندەکات و نزیکەی 2 ملیون مرۆڤ دەکوژن و 500هەزار کەس لە کۆریای باشوور کیانلەدەستدەدەن.

– ئێران(1953): حکومەتی هەڵبژردراوی موصەدەقە لە 1951، نەوتی کۆمپانیای(ئەنگلۆ-ئێران) خۆماڵیدەکات. پاش دوو هەفتە لە هەڵبژاردنەکە، هێزێکی سەربازی مەشقپێکراو لەلایەن (cia) کودەتادەکەن و ئەمریکا شای ئێران دەکات بە حاکمی وڵاتەکە و هێزە شوعی و دیموکراتەکان کەمەڵکوژی و زیندان دەکەنز

– گواتیمالا(1954): ئەمریکا کودەتایەك دژ بە حکومەتی(ئاربێنز) رێکدەخات. ئەم حکومەتە ویستی چاکسازی کشتوکاڵی بکات و کۆمپانیای ئەمریکی(United Fruit) خۆماڵی بکات. پاش سەرکەوتنی ئەم کودەتایە، حکومەتە دیکتاتۆری سەربازییەکەی 140 هەزار هیندییە سوورەکانی کوشت یان بەسەروشوێن کرد.

– میسر(1956): ئەمریکا هەوڵیدا بە نائارامی لە میصر کە جەمال عەبدولناسر یەکێك لە سەرۆکەکانی حکومەتە بێلایەنەکان بوو. عەبدولناسر (قناة سویس)ی خۆماڵیکرد، بۆیە ئەمریکا پێکەوە لەگەل بەریتانیا و ئیسرائیل جەنگیان لەدژی میسر بەرپاکار و بەناوی(جەنگی سویس) نەوبانگی دەرکرد.

– لوبنان(1958): 14 هەزار سەربازی ئەمریکی وڵاتەکە داگیردەکەن.

– کوبا(1961): لە 1/1/1959 سەرکەوتنی شۆڕش بەسەر حکومەتی دیکتاتۆری سەربازی پاتیستا راگەیاند.کاتە شۆرشش بەڵێنەکانی بە خۆماڵیکردنی زەمین جێبەجێ کرد، ئەمریکا بڕیاری ئابلۆقەدانی کوبای راگەیاندو کاری سەربازی بۆ تێکدانی وڵاتەکە جێبەجێکرد. لە 1960 ئەمریکا دەستیکرد بە بۆردومانکردنی پاپۆڕی فەرەنسی(Coubre) وتی و لە ئەنجامەدا 81 کەس کوژرا و 300کەس بریندداربوون. لە 1961 موخابەراتی ئەمریکی بە پشتیوانی دارایی سەرمایەدارەکانی کۆمپانیای(یونایتد فروتی)لە گواتیمالاوە سوپای چەتەکان پێکهێنا و دوورگەی بەرازی سەر بە کوبایان داگیرکرد و راستەوخۆ سیستەمی

موشەکی دژی ئاسمانی کوبایان بۆردومانکرد و هەشتا ئابلۆقەکەی درێژەی هەیە.
– کۆنگۆ/ زائیر(1961): چەتەکانی cia سەرۆك (لۆمۆمبا)ی ئەنتی ئەمپریالیستیان تیرۆرکرد. چەتەکان دەسەڵاتیان بەدەستەوە گرتز
– لاوس(1962): سەرەڕای ئەوەی رێککەوتننامەی ژنێف بوونی سوبای بیانی لە وڵاتی لاوس قەدەغە دەكات، بەڵام ئەمریكا هێزێکی سەربازی نهێنی"Us- Armee Clandestine" پێکدەهێنێت کە هەرشیان بە (ڤێتنام)یشیان کرد. ئەم سوپایە لە 35هەزار چەتە پێکهات کە خەڵکی چیانشینی چاندنی مادە هۆشبەرەکانن و خەرجی سوپاکە لە پارەی بازرگانی بەم مادەیە دابینکرا.
– ڤێتنام(1963-1975): ئەم وڵاتەش داگیرکرد و لە ئەنجامدا 3 ملیون ڤێتنامی تیرۆردەکەن، نیو ملیون کەمئەندام و 900هەزار منداڵ بێ دایك وباوك، بەڵام لەدوایيدا بەسەرشۆڕی شاربەدەر کرا.
– ئەفریقیای باشوور(1963-1990):
Cia بە فڕۆکەی زانیاری پشتیوانی لە حکومەتی ئەپارتەهایدی(رەگەزپەرەست) و خەباتگێرانیان حزبی شوعی ئەفریقای باشوور تیرۆرکرد. 120 هەزار ئەندامی(ANC) تیرۆرکران و (نیلسەن ماندیلا) کە ئەنامی لیژنەی مەرکەزی حزبی شوعی بوو، زیندانی کرد.
– بەرازیل(196 -1990) : کاتێ سەرۆکی هەڵبژێردراو(Joao Goulart) بە وریاییەوە دەستی بە ریفۆرمی زەوی کرد و سنوری دانا بۆ بڕی ئەو پارەیە کە بۆ دەرەوەی وڵات بڕوات و کۆمپانیایەك کە شەرکی کۆمپانیایەکی بانناسیونالی ئەمریکی(ITT)خۆماڵیکرد، ئەمریکا کودەتایەکی سەربازی رێکخست.
– کۆماری دۆمێنیکان(1963): لەبەر ئەوەی سەرۆکی هەڵبژێردراو(جوان بوش) دەستی بە چاکسازی کۆمەلایەتی کرد لەلایەن سوپاوە لە دەسەڵات لابرا و، کاتێ خەڵك رژانە سەر شەقام بۆ گەڕاندنەوەی سەرۆکە هەڵبژاردووەکەیان، ئەمریکا 23هەزار سەربازی نارد و راپەڕینەکەی دامەرگاندەوە.
– ئیندنوسیا(1965): لەژی حکومەتی ئەنتی ئیمپریالیستی سوکارنۆ، موخابەراتی ئەمریکی هەستا بە ئامادەکردنی سوپا. کاتێ (بەرەی گەل) کە پشتیوانی لە سوکارنۆ دەکرد، دەسەڵاتی سوپا لاببەن، ئیتر هێرش بە خەڵك لەلایەن سوپاوە دەست پێکرد و سەدانهەزار کەس تیرۆرکران.
– یونان(1967): پاش چەند هەفتەیەك لە هەڵبژاردن، cia دەستیکرد بە کودەتا دژ بە حکومەتی دیمرکراتی پاپانئەندریو بەرپادەکەن و لەماوەی یەك مانك 8هەزار کەس تیرۆرکرا و پاشان 7ساڵ لە دەسەڵاتی فاشیستی دەستپێدەکات.
– پۆلیڤیا(1967): cia کاروباری سوپا دژ بە پێشمەرگەکان بەرێوە

دەبات و تشی گیڤارا و هاوڕێیەکانی تیرۆردەکەن.
– شیلی(1970-1973): سلڤادۆر ئەلیندی لە هەڵبژاردنی 1970 وەك پاڵەوراوی (بەری گەل) بە زۆرینەی دەنگ بە سەرۆکایەتی هەڵبژێردرا. کاتێ وەزیری بەرگری وڵات(رینێ شنایدەر) بەرووی داواکاری cia بۆ بەرپاکردنی کودەتا، کەماندەیەکی نهێنیان نارد و (رینێ)یان تیرۆرکرد. هەروا پاش 3 ساڵ لە کاری تێکدەرانە و درووستکردنی نائارامی، پیاوی ئەمریکا (ژەنەراڵ بینوشیت) کودەتاکەی cia جێبەجێکرد و سەرۆك (ئەلیندی)یان تیرۆرکرد. یاریگای سانتیاگۆ کرا بە زیندان بۆ دەیان هەزار شوعی و چەپ و سەندیکایی و لایەنگرانی سەرۆك حکومەتی دیموکرات و یەك بە یەکیان لەلایەن کەماندەی کوشتن، تیرۆرکران و لەوانە سروودبێژی بەناوبانگ(ڤیکتۆر گارا). وەزیری دەرەوەی ئەمریکا(هنری کیسنجەر) لەبارەی هەڵویستی حکومەتی وتی: (ناکرێت ببینم و رێگەبدەم بەوەی چین وڵاتێك دەبێتە مارکسی، تەنها لەبەر ئەوەی خەڵکەکەی کەم ئەقڵن).
– هەندوراس(1972): پاش گیرکردنی راستەخۆی سوپای ئەمریکا و کودەتای سەربازی لە ساڵی 1972، لە ساڵی 1975و 1978کەبوونەوەیەك بۆ نووسینی دەستوور دەستپێنەت کە سەسیالیست و شوعی و لە هەڵبژاردن بێ بەشدەکرێن..
– قوبروس(1974): ئەمریکا پێکەوە لەگەڵ حکومەتی فاشیستی یونان کودەتایەك بەرپادەکەن لە دژی حکومەتی دیموکراتی سەرۆك (ماکاریوس) کە لە هەڵبژاردن دەنگی هێناوە. ماکاریوس لە هەوڵی تیرۆرکردنی رزگاری بوو. کاتێ هێزە دیموکراتەکان حکومەتی دیکتاتۆری فاسیستیان لەناوبرد، وەزیری دەرەوەی ئەمریکا بە لای حکومەتی تورکیا بای دایەوە و قوبرسیان داگیرکرد. هەزاران کەس تیرۆرکران و 200 هەزار کەس ناچاربوون ماڵ و حاڵیان بەجێ بهێڵن.
– تەیموری رۆژهەڵات(1975): ئەمریکا ئامادەنەبوو دان بە سەربەخۆیی ئەم وڵاتە بنێت کە لە لەلایەن بزووتنەوەی(فریتلین) بانگەوازی بۆ کرا تا لە دەسەڵاتی داگیرکاری پورتوگال رزگاریان ببێت. لەبری ئەوە پشتیوانی لە رژێمی سوهارتەی ئیندونوسیای کرد کە بەخێوی کرێگرتەی سیاسی و ئابووری ئەمریکایە. لە ئەنجامی ئەم داگیرکردنە 200هەزار هاوڵاتی تیرۆرکران.
– ئەرژنتین(1976): بەسەرپەرشتی cia کودەتای سەربازی لە د1ی حکومەتی مەدەنی بەرپاکرا. کەماندەی کوشتن لەسەر داوای رژێمی ڤیدیلا تیرۆریان لە وڵات بڵاوکرد. هەزاران تێکۆشەر تیرۆر و بێسەروشوێن کران(دایکانی کۆڕەپانی دی مایۆ تا ئێستا بەدوای چارەنووسی جگەرگۆشەکانیانن). Cia پایتەختی ئەرژەنتین(بوینس ئایرس) کرد بە بنکەی سەنتەرای خۆی بۆ ئەوەی کەماندەی تیرۆرکردنی

تێکۆشەران لەسەر ئاستی ئەمریکای لاتین بەرەو بێن.

– ئەنگۆلا(1976-1982): ئەمریکا بە چەك پشتیوانی لە کۆماندۆی تایبەت دەکات کە هاوکات لەلایەن حکومەتی ڕەگەزپەرستی ئەفریقای باشوور پشتیوانی لە هێزە چەکدارەکان دەکەن کە لە دژ بە حکومەتی رزگاریخوازی نیشتمانی وڵاتەکە دەجەنگن و وڵاتە لەناو جەنگی ناوخۆ وێران دەکەن.

– عیراق-ئیران(1980-1988):

– ئەفغانستان(1980-1990)

– نیکاراگوا(1981-1985

– ئێل سلفادۆر(1981-1992)

– فاڵکلاند/مالڤیناس(1982)

– لوبنان(1982-1984)

– گرینادا(1983)

– لیبیا(1983)

– هایتی(1986)

– پۆلیڤیا(1986)

– پەنەما(1989-1990)

– عیراق(1991)

– سومالیا(1992-1994)

– بوسنیا(1993-1995)

– کرواتیا(1995)

– ئەفغانستان(1998)

– سودان(1998)

– یوکسلاڤیا(1999)

– ئێستا قۆناغێکی تر لەئارایە و درێژەی سیاسەتی تیرۆر و داگیرکردن و نائارامیە لە جیهان:

– ئابلۆقەدانی رووسیا لە هەموو قۆڵەکانەوە.

– دەستوەردان لە ئۆکرانیا و پشتیوانیکردنی دارایی و راگەیاندن بە نازییە تازەکان،

– هەڕەشەکردن و هێرشی راگەیاندن و دامەزراندنی بنکەی سەربازی و سیستەمی موشەکی دژ بە کۆریای باکوور

– کودەتای"سپی" لە بەرازیل

– ئابلۆقەدانی ئابووری فنزەویلا و پشتیوانیکردن لە حزب و گروپە راستڕەکان و پشێوی و تێکدانی بارودۆخی وڵاتەکە.

چاوپێکەوتن لەگەڵ نۆم چۆمسکی سەبارەت بە بەهاری عەرەبی

لە ئەرشیفەوە …

نۆم چۆمسکی تەمەن ٨٢ سالە،ناسراوترین بیرمەندی سەردەمی ئێمە، زمانزان و فەیلەسوف، ڕەخنەگرێکی توند لە سیاسەتە دەرەکییەکانی ئەمریکاو ئابورەکەی. سیدا نەرچ لە ٢٠١١-٦-٢٢ ئەم چاوپێکەوتنەی لەگەڵدا سازداوە لە ژێر ناوی ” ڕۆژئاوا لە دیموکراسیبوونی دونیای عەرەب دەترسێ”

ئامادەکردنی: Ceyda Nurtsch
وەرگێڕانی: گۆران عەبدوڵڵا

پرسیار: بەڕێز چۆمسکی زۆر کەس پێیان وایە کە دونیای عەرەب نەگونجاوە بۆ دیموکراسیەت. پێت وانیە ڕووداوەکانی ئەم دووایییە ئەو بۆچوونەی پوچەڵ کردبێتەوە؟

چۆمسکی: ئەم بۆچوونانە هەر لەسەرەتاوە خاوەنی هیچ بنەمایەک نین. جیهانی عەرەبی و ئیسلامی مێژوویەکی دووروو درێژی هەیە لەگەڵ دیموکراسی، بەڵام ئەو هەوڵانەی لەمەڕ دیموکراسییەوە دەکران، هەمیشە لەلایەن ڕۆژئاواوە لەبار دەبران. لەساڵی ١٩٥٨ لە عێراق شۆڕش ڕوویدا، ئێمە دەنیانین بەتەواوی ئەو شۆڕشە بە نیازی چیبوو، پێدەچی ڕووەو بنیاتنانی دیموکراسییەت هەنگاوی نابێ، بۆیە ئەمریکا هەستا بە ڕێکخستنی کودەتا بەسەر شۆڕشەکەدا. لەم بارەوە سەرۆکی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا ” دوایت ئیزنهاوەر”لەو سەردەمەدا لە گفتوگۆیەکی ناوخۆییدا باسی لە هەڵمەتێکی رق کرد دژبە ئەمریکا لە جیهانی عەرەبیدا، ئەمەش لە لایەن دەسەڵاتەوە بەڕێناخرێ، بەڵکو ڕاستەوخۆ لە لایەن خەڵکەوەیە. لەسەر ئەو بنەمایە ئەنجومەنی باڵای ئاسایشی نەتەوایەتی هەستا بە ئامادەکردنی یاداشتنامەیەک لەو بارەوە،دەتوانرێت ئەو یاداشتنامەیە لەسەر تۆڕی ئینتەرنێت وەدەست بهێنرێت. ئەم یاداشتنامەیە باس لەوەدەکات و دەڵێ: هەستێک هەیە لە جیهانی عەرەبیدا کەوا ئەمریکا ڕێگرە لە بەرانبەر گەشەکردن ودیموکراسیەت لە جیهانی عەرەبیدا، وە یارمەتی دەسەڵاتە

دیکتاتۆرییەکان دەکات لە پێناو دەستگرتن بەسەر نەوتدا. یاداشتنامەکە دەڵێ ئەو هەستە ڕاستە، وەدەبێت ئەمریکا هەر ئەوکارە بکات.

پرسیار: ئەمە مانای وایە کەوا دیموکراسییەتی ڕۆژئاوا ڕێگرە لە پێش هاتنە کایەوەی دیموکراسییەت لە جیهانی عەرەبیدا؟

چۆمسکی: نامەوێ بچمە درێژی باسەکەوە، بەڵام بەڵێ، تێک تا ڕۆژی ئەمڕۆ ئەو کارەیان کردووە. بەردەوام شۆرش هەبووەلە پێناوی دیموکراسیەتدا، بەڵام سەرکوتکراوە لەلایەن دیکتاتۆرەکانەوە کە بەهرەمەندن لە پاڵپشتییەکانی ئەمە بە یارمەتی ئەمریکا، بەریتانیا و فەرەنسا بە شێوەیەکی سەرەکی. بە دڵنیاییەوە دیموکراسییەت نابێت کاتێک تۆ هەمووت وێران کردبێت . بەهەمان شێوە ئەتوانی هەمان بۆچوون بڵێیت سەبارەت بە ئەمریکای لاتین خاوەنی زنجیرەیەک لە دەسەڵاتی دیکتاتۆری مرۆڤ کوژو درندە. تا ئەو شوێنەی ئەمەریکا باڵادەستی هەیە بەسەر ناوچەکەدا، پێش ئەویش ئەوروپا، کەواتە دیموکراسییەت بنیات نانرێت، لەبەر ئەوەی دەڕوخێنرێت.

پرسیار: کەواتە بەهاری عەرەبی بەلای تۆوە جێگای سەرسورمان نەبوو؟

چۆمسکی: لەڕاستیدا پێشبینیم نەدەکرد، بەڵام پاشخانێکی دوورودرێژی هەیە. با میسر وەربگرین. ئەو گەنجانەی دەستیان دایە ڕێکخستنی شۆرش لە ٢٥ی جانیوەری ناویان لە خۆ نا بزووتنەوەی ٦ی ئاپرێل ، هۆیەک هەیە بۆ ئەو ناوە. ئاپریلی ٦ ساڵی ٢٠٠٨بریار بوو گرنگترین و گەورەترین بزووتنەوەی کرێکاری لە کارگەی رستن و چنینی مەحەلای میسر بەڕێوە بخرێت، کە گەورەترین ناوەندی پیشەسازییە، بەمانگرتن و خۆپیشاندان لەسەرانسەری وڵاتدا پشتیوانی لێکرا، کەچی بە توندترین شێوە لەلایەن دەسەڵاتەوە سەرکوتکرا. ئێمە لە ڕۆژئاوا ئەم کارانە نابنە جێگای سەرنجمان تا ئەو شوێنەی دەسەڵات توانای کۆنترۆڵی جەماوەری هەیە، کەواتە ئەو کارانە هیچ پەیوەندییەکی بە ئێمەوە نییە لە ڕۆژئاوا! بەڵام میسرییەکان ئەمە لە بیر ناکەن، لەگەڵ ئەوەشدا ئەمە ئەڵقەیەکە لەو زنجیرە خەباتە بەردەوامەیان کە لە بەشێکیاندا سەرکەوتنیان تیایدا بەدەست هێناوە. چەند توێژینەوەیەکی باش هەیە لەو بارەوە. توێژەری ئەمریکی" Joel Beinen " لە زانکۆی ستانفۆردی ئەمەریکییە، کەمێک کاری لە بارەی بزووتنەوەی کرێکاری میسرەوە ئەنجام داوە،وە کەمێک وتاریشی لەو بارەوە هەیە کە لە کۆن و نوێیەکانیدا باس لەوە دەکات کە کرێکارانی میسر خەبات بۆ دیموکراسییەت دەکەن.

پرسیار: جۆرج بۆشی پێش ئۆباما لەڕێی سیاسەتەکانیەوە بانگەشەی ڕووخاندنی دیکتاتۆرەکانی دەکرد لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و بە دۆمینۆ ئەفێکت “domino effect” * ناوی دەبرد و بە ڕۆژهەڵاتێکی نوێ و ئازادی ناو زەدە دەکرد. پێت وایە هیچ پەیوەندییەک هەیە لە نێوان سیاسەتەکانی جۆرج بۆش و ڕووداوەکانی ئێستادا؟

چۆمسکی: لەڕاستیدا بابەتی سەرەکی لە مێژووی شەڕی سارددا بابەتی دۆمینۆ ئەفێکت بوو بۆ : کوبا، بەرازیل، ڤێتنام…. هێنری کیسنجەر ئەوەی بە ڤایرۆس شوبهاندو پێیوابوو دەکرێ تەشەنەبکات. کاتێک کیسنجەر و نیکسۆن پلانی ڕوخاندنی “ئەلەند” ** یاندا کە بەشێوەیەکی دیموکراتیانە لە شیلی هەڵبژێردرابوو-(ل□ ئێستادا ئێمە هەموو ئەو بەڵگەنامانەمان ل□ بەردەستدایە) کیسنجەر بە شێوەیەکی تایبەت وتی، دەکرێت ئەم ڤایرۆسەی شیلی وڵا تانی ترو تەنانەت ئەوروپاش بگرێتەوە. لەڕاستیدا خۆی و برجنێف ڕازیبوون لەسەر ئەوە، وە هەردوکیان لە دیموکراسی دەترسان. کیسنجەر وتی دەبێ ئەم ڤایرۆسە ڕابماڵین. ئەوکارەشیان کردوو تێکیان شکاند.
ئەمڕۆش هەروا، بۆش و ئۆباما تۆقیون لە بەهاری عەرەبی. هۆیەکی زیرانەشیان هەیە بۆ ئەو ترسە، ئەوان دیموکراسیان ناوێ لە دونیایی عەرەب. ئەگەر بۆچوونی جەماوەری عەرەب کاریگەری هەبێت لەسەر دەسەڵاتی سیاسی، ئەوە ئەمریکاو بەریتانیا لە ڕۆژهەڵاتدا تووڕ هەڵدەدرێنە دەرەوە، هەر بۆیە تۆقیون لە بونی دیموکراسیەت لە ناوچەکەدا.

پرسیار: ڕۆژنامەنووسی ناسراوی بەریتانی” ڕۆبرت فیسک” لە ڕۆژهەڵاتی ناوەراست، لەم دووایانەدا رایگەیاند کەوا ئۆباما و سیاسەتەکانی هیچ کاریگەرییەکیان لەسەر رووداوەکان نەبووە…

چۆمسکی: ئەوبا بەتەم خوێندەوە، بابەتێکی زۆرباشبوو. ڕۆبرت فیسک ڕۆژنامەوانێکی بە سەلیقەیەو زۆر باش شارەزای ناوچەکەیە. پێموایە مەبەستی لە چالاکوانەکانی ٦ی ئاپرێڵە کە بەتەواوی گوێ بە وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا نادەن و پشتیان لێکردووە. ئەوان دەزانن وڵاتە یەکگرتووەکان دوژمنی ئەوانە. لە ڕاپرسییەکدا لە ٩٠%ی خەڵکی میسر پێیان وایە کە ئەمەریکا خراپترین هەرەشەیە ڕووبەڕوویان دەبێتەوە، لەم چوار چێوەیەدا ئەمە ماناى وانییە وڵاتە یەکگرتووەکان کاریگەری نەبێت، چوونکە خاوەنی هێزێکی گەورەیە.

پرسیار: ڕەخنەیەک هەیە س□ بارەت بە ڕۆشنبیرانی عەرەب کە زۆر بێدەنگ و خۆپارێزن. ڕۆشنبیری عەرەب دەبێت چ ڕۆڵێک بگێرن لەمڕۆدا؟

چەمسکی: ڕۆشنبیران بەرپرسیارێتییەکی تایبەتیان هەیە. ئەمە پێیان دەڵێین ڕۆشنبیر چوونکە ئەمان جیاوازن نەک لەبەر ئەوەی زیرەکترن لە کەسانی تر، بەڵکو خاوەن پایەو توانایەکی تایبەتن بۆیە بەرپرسیارێتییەکی زیاتریان دەکەوێتە سەرشان. ئەمە بۆ ڕۆشنبیرانی دونیای عەرەب و هەموو شوێنەکی تریش هەروایە.

-————————————

پەراوێز:

* "domino effect" بە زمانی ئینگلیزی دۆمینۆ ئێفێکت واتا کاریگەری دۆمینۆ بە " تیۆری دۆمینۆ" ش دەناسرێت و ناوی دەهێنرێت، دەستەواژەیەکی زانستی سیاسییە و لە هەمانکاتدا زاراوەیەکی سیاسیشە کە لە ساڵانی پەنجاکانەوە هەتاوەکو کۆتایی هەشتاکان ناوی دەهێنرا واتە لەسەردەمی شەڕی ساردا. ئەم زاراوە سیاسییە زۆرتر لەبەرانبەر هەژموونی بزووتنەوەی کۆمۆنیستیدا بەکار دەبرا، بەتایبەت لەو سەردەمەدا دەسەڵاتی کۆمۆنیستی لە جیهاندا روولەگەشەبوو. بۆیە سیاسەتمەدارانی ئەمریکاو رۆژئاوا پێیان وابوو ئەگەر ڕێ لەمە نەگیرێت ئەوا وەک کەوتنی پوولی دۆمینۆ وڵاتەکانی دونیا دەروخێن و دەسەڵاتی کۆمۆنیستی جێگایان دەگرێتەوە. (وەرگێڕ)

** "ئەلێند" سلفادۆر ئەلێند یەکەمین کەسی مارکسی بوو بەشێوەیەکی دیموکراسیانە لە مارسی ١٩٧٣ لە وڵاتی شیلی لە ئەمریکای لاتین لەلایەن خەڵکەوە هەڵبژێردرا و لە کودەتایەکی سەربازیدا بە پشتیوانی ئەمریکا لە ١١-٩-١٩٧٣ کوژرا. (وەرگێڕ)

سەرچاوە:

qantara.de

ئەم بابەتە لە ژمارە 5 ی گۆڤاری کۆنسێپت بڵاو بۆتەوە.

قەڵەمە پارکەرەکەی باوکم… کە چیرۆک … دیدار مەسیفی

بۆ خوێندنەوەی ئەم کتێبە کلیکی ئێرە بکەن …

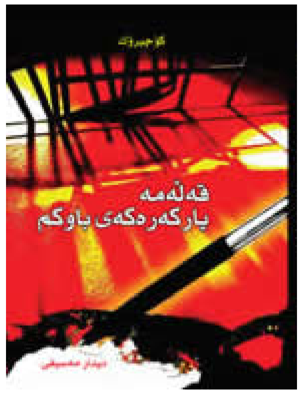

فەلسەفەیەکی بەسۆزتر و شکۆمەندانەتری سەرکەوتن ... ئالان دی بۆتۆن وەرگێڕانی: ئاکۆ قادر

لای من گرفتە پیشەیەکان زۆر ڕوودەدەن، لە ڕاستیدا زۆرجار ئێورانی ڕۆژانی یەکشەمە کاتێك خۆر ئاوادەبێت و بۆشایی نێوان هیواکانم کە بۆ خۆم هەمە لەگەڵ واقعی ژیانمدا بە شێوەیەکی ئازاربەخش گەورە دەبێت، زۆر جار لە کۆتاییدا دەست بە گریان دەکەم.

هەموو ئەم شتانەتان بۆ دەگێڕمەوە لە بەر ئەوەی بڕوام وایە ئەمانە تەنها گرفتێکی کەسی نیە، پێ دەچێت بڕواتان وابێت من هەڵەبم لەمەدا، بەڵام بە بڕوای من ئێمە لە سەردەمێکدا دەژیین بەبەردەوامی گرفتە پیشەییەکانی تێدا ڕوودەدات، و بەر ئەو ساتانەمان دەکەوێت کەوابیرمان دەکردەوە کە ژیانی خۆمان و پیشەکانمان دەناسین، ئەوە وامان لێ دەکات هەست بە مەترسی بکەیین.

پێ دەچێت ئێستا دابینکردنی گوزەرانێکی باش ئاسانتر بێت لە چاو ڕابردودا، بەڵام لەوەدەچێت ئێستا بە بەراورد بە ڕابردوو گرانتربێت کە بتوانیت ئارام بمێنیتەوە و ئازادبین لە دڵەڕاوکێ ی پیشەیی، ئێستا دەمەوێت ئەگەر دروست بێت چاوێك بە هەندێك لەو هۆیانەدا بخشێنن کە دەبنە هۆی هەست کردنمان بە دڵەڕاوکی بەرامبەر پیشەکانمان و دەربارەی ئەوەی بۆچی دەبینە قوربانی تەنگەژە پیشەیەکان، هەندێك جار بە هێمنی لە سەر جێ خەوەکانمان دەگریین، پێدەچێت یەکێك لە هۆیەکانی ئەم ئازارچەشتنانەمان ئەوەبێت کە ئێمە

دەوروبەرمان گیراوە بە لە خۆباییەكان.
ئێستا بە جۆرێك لە جۆرەكان هەندێك هەواڵی ناخۆشم پێ یە، بە دیاریكراوی بۆ هەركەسێك لە دەرەوە هاتبێت بۆ شاری ئۆكسفۆرد، لەوێ كۆشەیەكی ڕاستەقینەیان دەبێت لە گەڵ لە خۆبایبوندا، هەندێك جار خەڵكی وابیردەكەنەوە كە بەریتانیا بە دیاردەی لەخۆباییبون جیادەكرێتەوە، دیاردەیەكی جیاكەرەوەی ئەوێ یە بەهۆی خانوە فەخمەكانی و ناونیشانی، بەڵام هەواڵێكی ناخۆشم پێ یە ئەویش ئەوەیە ئەمە ڕاست نیە، لە خۆباییبون دیاردەیەكی جیهانیە، ئێمە ڕێكخراوێكی جیهانین، لەخۆبایی كێ یە؟ لەخۆبایی هەركەسێكە كە: "بەشێكی بچوك لە تۆ وەردەگرێت و بەكاریدەهێنێت بۆ دروستكردنی وێنەیەكی تەواو لە تۆ"، ئەمەیە لەخۆبایبوون.
بەڵام جۆری زیاتر بەربڵاوی لەخۆباییبون لەم ڕۆژانەدا، لەخۆباییبونی كارە، ئەم جۆرە لە لەخۆبایبونە هەر لە ساتەكانی یەكەمی چونت بۆ هەر ئاهەنگێك ڕووبەڕووت دەبێتەوە، كاتێك یەكێك پرسیارە بەناوبانگەكەت لێ دەكات، پرسیاری سەرەتای سەدەی بیست و یەك: "ئیشت چی یە؟" بەرمەبنای ئەو وەڵامەی كە دەیدەیتەوە ئەو كەسانە یان بەشێوەیەكی چاوەڕوان نەكراو دڵخۆش دەبن بە بینینت، یاخود تەماشای كاتژمێرەكانی دەستیان دەكەن و بیانویەك دەهێننەوە بۆ دووركەوتنەوە لێت.
ئێستا، پێچەوانەی لەخۆبایی دایكتە، مەرج نیە بەدیاریكراوی دایكی تۆ، یان دایكی من، بەڵام ئەگەر دروست بێت بڵێین "دایكی ئایدیاڵ" واتە ئەو كەسەی دەستكەوتەكانتی بەلاوە گرنگ نیە، بەڵام بۆ بەدبەختی زۆرینەی خەڵكی دایكمان نین، زۆرینەی خەڵكی پەیوەندیەكی توند دەدۆزنەوە لە نێوان بڕی كات یان تەنانەت سەرسامی و خۆشەویستی- خۆشەویستی ناڕۆمانتیكی هەرچەندە دەشێت ئەوە بەشێك بێت لەوە، بەڵام مەبەستم خۆشەویستیە بەشێوەیەكی گشتی و ڕێز- ئەوان ئامادەن دانمان پێدابنێن، بەڵام ئەمە بەوردی بەستراوە بە پێگەمانەوە لە زنجیرەی هەڕەمی كۆمەڵایەتیدا.
ئەمەش بەشێكی گەورە پێكدەهێنێت لەو هۆكارەی وامان لێ دەكات زۆر بە توندی گرنگی بدەیین بە پیشەكانمان، لە ڕاستیدا ئەمە هۆكاری زۆر گرنگیدانمانە بە شمەكە مادییەكان، زۆر جار پێمان دەوترێت كە ئێمە لە سەردەمێكی مادیدا دەژین و ئێمە هەمومان خەڵكی تەماعبازیین، بەڵام لەوبڕوایەدا نیم ئەمە ڕاست بێت كە هەموومان مادیی بیین، بەڵام لە كۆمەڵگایەكدا دەژیین بە سادەیی هەستاوە بە گرێدانی بەدەستهێنانی شمەكە مادیەكان بە دیارییە مەعنەوییەكانەوە(سەرمایەی ڕەمزی)، ئەوەی ئێمە دەمانەوێت شمەكە مادییەكان نین، بەڵكو ئەو سەرمایە ڕەمزییەیە (ئەو پاداشتەیە) كە

پێیەوە بەستراوە، ئەمەش ڕێگایەکی تازەیە بۆ بینینی شمەکە کەمالیەکان، لە جاری ئایندەدا کاتێك کەسێك دەبینیت ئۆتۆمبێلێکی لە جۆری "فیراری" لێ دەخوڕێت لە بەر خۆتەوە مەڵێ "ئەو کەسە تەماعبازە" بەڵکو بڵێ: "ئەوە کەسێکی بۆ ئەندازە لاوازە و پێویستی بەخۆشەویستیە"، هەست بە هاوسۆزی بکە لە بەرامبەریدا لە بری ئەوەی ڕقت لێ ی بێتەوە.

هۆی تر هەیە، هۆکاری تر هەیە لە پشتی ئەوەوە کە هەنوکە هەستکردنمان بە ئارامی بووە بە شتێکی گران لە چاو ڕابردودا، یەکێك لەو هۆیانە هۆیەکی دژیەکە لە بەر ئەوەی پەیوەندیدارە بە شتێکی بەڕاستی چاکەوە ئەویش هیوایە ئەوەی کە هەمومان هەمانە بەرامبەر بە پیشەکانمان، هەنوکە چاوەڕوانیەکانمان لە بارەی ئەوەی مرۆڤ دەتوانێت لە ماوەی ژیانیدا بە دەستی بهێنێت هەرگیز تا ئەم ئاستە بەرز نەبۆتەوە، ئەمەش لە زۆر سەرچاوەوە پێمان دەوترێت کە هەموو کەسێك توانایی هەیە هەرشتێکی بوێت بەدەستی بهێنێت، ئێستا چیدیکە سیستەمی چینایەتی نەماوە، ئێمە ئێستە لە سیستەمێکدا دەژیین هەموو کەسێك دەتوانێت بەرز بێتەوە بۆ ئەو پێگە کۆمەڵایەتیەی کە خۆی دەیەوێت، وئەمەش بیرۆکەیەکی جوانە. سەرەڕای ئەوە ئێستا جۆرێك لە یەکسانی هەیە، هەمووومان بە شێوەیەکی بنچینەیی یەکسانین، هیچ شێوازێکی دیاریکەری ورد بۆ زنجیرەی هەرەمی کۆمەڵایەتی نەماوە. کێشەیەکی ڕاستەقینەی گەورە هەیە لە گەڵ ئەوەدا، ئەو کێشەیەش ئیرەیی یە، ناوهێنانی ئیرەیی شتێکی قەدەغەکراوە، بەڵام یەك هەستی باڵادەست هەیە بە سەر کۆمەڵگا هاوچەرخەکاندا ئەویش ئیرەیی یە، کە بەستراوەتەوە بە ڕۆحی یەکسانیەوە.

با بۆتانی ڕوونبکەمەوە، لەو بڕوایەدام شتێکی نا ئاسایی دەبێت بۆ هەر یەکە لە ئێوە یان بینەران، کە ئیرەیی بە بە پادشای ئینگلتەرا ببات، ئەمە سەرەڕای ئەوەی ئەو لە هەموتان دەوڵەمەند ترە، سەرەڕای ئەوەی خانویەکی زۆر گەورەی هەیە، هۆی ئەوەی کەسمان ئیرەیی بە ئەو نابەیین ئەوەیە کە ئەو ڕەفتار سەیرە، ئەو بە سادەیی زۆر سەیرە، وە ناتوانین پەیوەندی لەگەڵدا ببەستین، ئەو بەشێوەیەکی پێکەنینهێنەر دەدوێت، هەروەها لە شوێنێکی سەیریشەوە هاتوە، کەواتە ئێمە ناتوانین پەیوەندی لە گەڵدا ببەستین، کاتێکیش ناتوانین پەیوەندی لە گەڵ کەسێکدا ببەستین ناتوانین ئیرەیی پێ ببەیین.

هەرچەندە دوو کەس لە تەمەن و پاشخان و پرۆسەی دیاریکردنی شوناسدا نزیك بوون لە یەکتریەوە، زیاتر مەترسی ڕووبەڕووبونەوەیان بە ئیرەیی هەیە، لە بەر ئەوەیە کە نابێت هیچ یەکێك لە ئێوە

ئامادەبێت بڕوات بۆ ئاهەنگی دووبارەی کۆبونەوەی هاوڕێیانی کۆنی قوتابخانە، لە بەر ئەوەی هیچ سەچاوەیەکی لەوە بەهێزتر نیە بۆ ئیرەیی لەو خەڵکانەی کە لە گەڵیاندا بویین لە قوتابخانە، بەڵام کێشەی کۆمەڵگای هاوچەرخ بە شێوەیەکی گشتی ئەویە کە جیهان هەمووی دەگۆڕێت بۆ قوتابخانە، هەموو تێیدا جینز لە پێدەکەن، هەموان تێییدا لە یەکدەچن، بەڵام لە ڕاستیدا وانین، لێرە ڕۆحی یەکسانی هەیە و یەکانگیرە لە گەڵ نایەکسانیەکی قوڵدا، ئەمەش دەشێت ببێتە هۆی فشارێکی زۆر ماندوکەر.

لەوانەیە سەختی ئەوەی لە سەردەمێکی وادا بەبگەیت بە ئاستی "بیل گیتس" لە دەوڵەمەندی و ناوبانگدا، هەر هەمان چەشنی سەختی بێت لە گەشتن بە چینی ئەرستۆکراسی فەرەنسی سەدەی حەڤدە. بەڵام بیرکردنەوەیەك هەیە ئەمە ڕەتدەکاتەوە، ئەویش گۆڤارو هۆیەکانی ڕاگەیاندنە کە دەڵێن ئەگەر وزەی ئەوەت تیا بێت دەتوانیت، هەروەها هەندێك بیرکردنەوەی سەرنج راکێش پێشکەدەکەن لە بارەی تەکنەلۆجیاو کەراجی ئۆتۆمبیل لە ماڵەکەتدا پێدەلێن کەواتە ئەها تۆش دەتوانیت دەست بکەیت بە شتێکی گرنگ.

ئەنجامی ئەم کێشەیەش خەڵکی وا هەست دەکەن کە وەك ئەوەی لە کتێبخانەیەکی فرۆشتنی کتێب بن، کاتێك دەڕۆن بۆ کتێبخانەیەکی گەورەی فرۆشتنی کتێب و دەڕوانیتە بەشی گەشەپێدانی خود هەر وەکو من هەندێکجار دەیکەم، ئەگەر دەست بکەیت بە شیکردنەوەی کتێبەکانی بواری (یارمەتیدانی خود) کە ئەمڕۆ لە جیهاندا دەنوسرێت، تێبینی دەکەیت کە لە دوو جۆری بنەڕەتین، جۆری یەکەم پێت دەڵێت: "دەتوانیت هەر چیت بتەوێت بەدیبیهێنیت! دەتوانیت سەرکەویت! هیچ ئەستەمێك نیە!"، بەڵام جۆری دووەم لە بیرێکەی ناو ئەو کتێبانە باس لەچۆنیەتی گونجان دەکات لە گەڵ ئەوەی بە شێوەیەکی ڕێزدارانە ناویدەنێن: "کەمی متمانە بە خۆ بوون"، وە بەشێوەیەکی قێزەونیش پێی دەوترێت "هەست بە خراپی کردن بەرامبەر خۆمان".

پەیوەندییەکی ڕاستەقینە هەیە لە نێوان کۆمەڵگایەکدا بە خەڵکی دەڵێت کە دەتوانن هەر شتێك بیانەوێت بیکەن لە گەڵ دیاردەی بوونی کەمی متمانە بە خۆکردن تێیدا، کەواتە ئەمە ڕێگەیەکی ترە کە دەکرێت لە بابەتێکی ئیجابیەوە پەرچەکردارێك بکەوێتەوە، هەندێك جار هۆیەکی تر هەیە بۆ هەستکردنمان بە دڵەڕاوکێ بەرامبەر پیشەکانمان و بەرامبەر بە پێگەمان لە جیهانی ئەمڕۆدا لە چاو ڕابردودا، ئەویش دیسان پەیوەندیدارە بە شتێکی باشەوە ئەو شتە باشەش ناو دەببرێت بە شایستەکراسی (meritocracy – الجدارە).

ئێستا هەموان سەرجەم سیاسیەکان لە ڕاستەوە بۆ چەپ، لەوەدا یەکدەگرین کە شایستەکراسی شتێکی چاکە، پێویستە لە سەر هەمومان

هەوڵبدەیین کۆمەڵگاکانمان بە ڕاستی شایستەکرات بێت، کۆمەڵگای شایستەکرات چی یە؟ کۆمەڵگای شایستەکرات ئەو کۆمەڵگایە هەرکەسێك تێیدا خاوەنی زیرەکی و وزە و بەهرەبێت دەگاتە لوتکە، نابێت هیچ شتێك ببێتە ڕێگر لە بەردەمتدا، ئەمەش بیرۆکەیەکی جوانە، بەڵام کێشەکە لەوەدایە کە ئەگەر تۆ بڕوات بە کۆمەڵگایەك هەیە کە ئەوەی لە لوتکەدایە ئەوەیە کە شایستەی ئەوەیە بگاتە لوتکە، ئەوا بە شاراوەیی بڕوات بەوە هێناوە، بە شێوەیەکی خراپ باوەڕت بە کۆمەڵگایەك هێناوە کە ئەوەی شایستەی ئەوەیە لە خواری خوارەوە بێت لە خواری خوارەوەی کۆمەڵگایە و هەر لەوێدا دەمێنێتەوە، بە واتایەکی تر ڕێگەی تۆ لە ژیاندا بە ڕێکەوت نەهاتوە و بەڵکو شتێکی شایستەتە و بەدەست هاتوە (واتە ئەو بارودۆخەی کە تێیدایت شایستەیە بە تواناکانت، و پێ بە پێستی هەرکەسێکە –و-)، ئەمەش وادەکات دۆڕان شتێکی زۆر داڕوخێنەر بێت.
دەزانن کە لە سەدەکانی ناوەڕاستدا لە ئینگلتەرا، ئەگەر کەسێکی هەژارت بدیبایە ئەوا ئەو کەسە ناودەبرا بە "بەدبەخت" بەشێوەیەکی حەرفی یانی کەسێکە کە بەهرەوەر نەبووە بە سامان، بێ بەختە. بەڵام لەم سەردەمەدا بەتایبەت لە ویلایەتە یەکگرتوەکانی ئەمریکا ئەگەر یەکێك لە چینی هەرە خوارەوەی کۆمەڵگا ببینیت، لەوەدەچێت بە شێوەیەکی دڵرەقانە ناوببرێت بە "دۆڕاو (فاشل - loser)".
جیاوازییەکی زۆریش هەیە لە نێوان کەسێکدا پێ بوترێت "بەدبەخت (بێ چارە)" لە گەڵ "دۆڕاو- loser"، ئەمەش ئەو 400 ساڵە لە پێشکەوتنی کۆمەڵگامان پێ نیشان دەدات، هەروەها ئەو بڕوایەمان پێ نیشان دەدات کە هەمانە بەرامبەر ئەو کەسەی پەرپرسە لە ژیانمان، چیتر خوداکان لەمە بەدوا بەرپرس نین، بەڵکو خۆمانین، خۆمان باڵادەستین بە سەر ژیانمانەوە.
ئەمەش شتێکی دڵخۆش کەرە بەلای ئەوانەوە کە ژیانیان بە شێوەیەکی باش دەڕوات، وە شتێکی داڕوخێنەرە بەلای ئەوانەوە کە بارودۆخیان باش بەڕێوە ناچێت، ئەمەش لە خراپترین دۆخدا بە پێی لێکدانەوەی زانایانی کۆمەڵناسی.. وەك ئەمیل دۆرکایم، دەبێتە هۆی بەرزبوونەوەی ڕێژەی خۆکوشتن، بۆیە لە وڵاتانی پێشکەوتو و تاکگەرادا ڕێژەی خۆکوشتن لە هەر بەشێکی تری جیهان زیاترە، بەشێك لە هۆی ئەوەش ئەوەیە کە خەڵکی لەم شوێنانەدا ئەو شتانەی بەسەریاندا دێت زۆر بە توندی بەکەسی دەکەن (واتە هۆیەکەی دەگەڕێننەوە بۆ خۆیان _و_)، خۆیان خاوەنی سەرکەوتنەکانیانن و هەر خۆشیان خاوەنی شکستەکانیانن.
ئایا ڕێگایەك هەیە بۆ ڕزگابوون لەو فشارانەی کەمێك لەمەوبەر خستمە ڕوو؟ لەو بڕوایەدام بەڵێ، تەنها دەمەوێت چاوێك بگێڕم بە

هەندێکیاندا، با شایستە بوون بە نمونە وەرگرین، بیرۆکەی ئەوەی هەر کەسێك شایستەی ئەوەیە کە پێی گەشتوە، لەو بڕوایەدام ئەوە بیرۆکەیەکی شێتانەبێت، بەتەواوی شێتانەیە، پشتگیری هەر سیاسیەك دەکەم لە ڕاست بێت یان چەپ، بیرۆکەیەکی تا ئاستێك چاکی هەبێت لە بارەی شایستەییەوە، من لە هەوادارانی پرەنسیپی شایستەییم، بەڵام بڕوام وایە، شێتیە ئەگەر بڕوات وابێت کە دەتوانین کۆمەڵگایەکی شایستەکراتی ڕاستەقینە دروست بکەیین، ئەمە خەونێکی ئەستەمە.

بیرۆکەی ئەوەی کۆمەڵگایەك دروست بکەیین، هەموان پلەبەندکرابین بە وردی، چاکەکان لە لوتکەدا، وخراپەکان لە بنەوە بن، ئەمەش بە تەواوەتی وەك خۆی جێ بەجێ بکرێت ئەستەمە، بە سادەیی لە بەر ئەوەی زۆر هۆکاری هەڕەمەکی هەیە وەك: ڕووداوەکان، ڕووداوەکانی لە دایك بوون، ڕووداوەکانی شتەکانی کەوتنی بەسەر سەری خەڵکیدا، نەخۆشیەکان، هتد، ناتوانین هەرگیز ڕیزبەندیان بکەیین، وە ناتوانین هەرگیز خەڵکی وەك ئەوەی پێویستە پلەبەند بکەیین.

وتەیەکی جوانی قەدیس ئۆگستین سەرنجی ڕاکێشاوم لە کتێبی “شاری خودادا” کە لەوێدا دەڵێت: “بڕیاردان بەسەر خەڵکدا بە پێی ڕستەکانیان گوناهە”، ئەمەش بە ئینگلیزی تازە واتە گوناه، واتە وێنەیەك لە هەر کەسێك دروست بکەییت کە پێویستەی لە گەڵی بدوێیین بەرمەبنایی جۆری ئەو کارو پیشەیەی کە هەیانە، ئەوە پۆست نیە کە دەبێت لە بەرچاوی بگرییت. بە پێی “قەدیس ئۆگستین” تەنها خوا بۆی هەیە هەر کەسێك بخاتە ئەو شوێنەی کە شایستەیەتی، ئەویش ئەو کارە لە ڕۆژی لێپرسینەوەدا دەکات لە گەڵ فریشتە و نەفخی سور، و ئەوکاتەی ئاسمان دەکرێتەوە. ئەمەش بیرۆکەیەکی شێتانەیە بۆ کەسێك کە وەك من علمانی بێت، بەڵام سەرەڕایی ئەوەش شتێکی زۆر بەنرخ لەو بیرۆکەیەدا هەیە.

بە مانایەکی تر جڵەوی خۆت بکە کاتێك بڕیار بەسەر خەڵکیدا دەدەییت، پێویست ناکات بەهای ڕاستەقینەی کەس بزانیت، ئەمە بەشێکی نەزانراوە لەواندا، پێویست ناکات وا هەڵسوکەوت بکەیین وەك ئەوەی دەیزانین. سەرچاوەیەکی تر هەیە بۆ دڵدانەوەو ئارامی لە هەموو ئەم شتانە، کاتێك بیر لە دۆڕان لە ژیاندا دەکەینەوە، کاتێك بیر لە دۆڕان دەکەینەوە، یەکێك لە هۆیەکانی ترسمان لە دۆڕان ئەوە نیە کە دەستکەوتەکانمان لە دەست دەدەین یان پێگەکانمان دەدۆڕێنین، بەڵکو ئەوەی لێ دەترسیین بڕیاردانی ئەوانی تر و گاڵتەپێ کردنەکانیانە، ئەمەش بەڕاستی هەیە.

لایەنی یەکەمی بەرپرس لەم سەردەمەدا لەم گاڵتەپێکردنە ڕۆژنامەکانن، ئەگەر ڕۆژێك لە هەر ڕۆژێکی هەفتە پەڕەی ڕۆژنامەیەك هەڵبدەییتەوە دەبینیت پڕە لەو کەسانەی کە ژیانی خۆیان شێواندوە،

لە گەڵ خەڵکی نەگونجاودا خەوتون، مادەیەکی هەڵەیان خواردوە، یاسایەکی هەڵەی تێپەڕاندوە، هەرچیەك بێت، دەبنە بابەتی گونجاوی گاڵتەپێکردن، بە واتایەکی تر “دۆڕان”، وە ئێستا ناودەبرێن بە “دۆڕاو – losers”، ئایا ئەڵتەرناتیڤێك بۆ ئەمە هەیە؟ لەو بڕوایەدام تەقالیدی ڕۆژئاوایی ئەڵتەرناتیڤێکی باشی تێدایە، ئەویش تراجیدیایە.

هونەری تراجیدیا، وەك ئەوەی لە شانۆکانی یۆنانی دێریندا لە سەدەی پێنجی پێش زایینا گەشەی پێ دراوە لە بنچینەوە شێوەیەك بووە لە شێوەکانی هونەرێك تەرخانکراوە بۆ باسکردنی هۆکاری دۆڕانی خەڵکی. هەروەها بۆ پێدانی بڕێك لە هاوسۆزی (sympathy) پێیان. و پێویست ناکات ژیانێکی ئاسایان پێ بدەیت، چەند ساڵێك لەمەوبەر بیرم لەم بابەتە دەکردەوە، ڕۆشتم چاوێك بخشێنم بە ڕۆژنامەی “وەرزشی یەکشەمە” کە ڕۆژنامەیەکی میللی یە، ئەگەر پێشوەخت خۆتان نایناسن من پێشنیازی ئەوەتان بۆ ناکەم بیخوێننەوە، ڕۆشتم بۆ لایان بە مەبەستی قسەکردن لە گەڵیاندا دەربارەی یەکێك لە تراجیدیا سەرنجڕاکێشەکانی هونەری ڕۆژئاوایی و ویستم بزانم چۆن کار لە سەر ڕەگەزە سەرەکیەکانی هەندێك چیرۆك دەکەن، ئەگەر وەك مادەیەکی هەواڵی هاتە نوسینگەی هەواڵی ئێوارانی شەمەیانەوە.

باسی ئۆتێلۆم بۆ کردن، پێشتر هەرگیز نەیان بیستبوو بەڵام سەرسامبوون پێ ی، و داوام لێ کردن ناونیشانێکی سەرەکی بۆ چیرۆکی ئۆتێلۆ بنوسن، ئەوان پێشنیاری ناونیشانی: “پەنابەرێکی شێت لە عەشقدا کچی ئەندامی ئەنجومەنی پیران دەکوژێت” ئەمە ناونیشانی سەرەکی ئەوان بوو بۆ ئەو چیرۆکە ئەگەر بڵاوببوایەتەوە لە ڕۆژنامەکەدا، ڕوداوەکانی چیرۆکی “مەدام بۆڤاریم” پێ وتن جارێکی تر نوسەرەکانیان سەریان سوڕما بە بیستنی و بەمشێوەیە دایانێشت: “سۆزانیەکی ئاڵودە بە بازاڕکردن، زەرنیخ دەخوات دوایی ئەوەی توشی کردەیەکی دەستبڕینی مادیی دەبێت”، ئەوەی لەناو هەموو ئەم شتانەدا سەرنجم ڕادەکێشێت ئەویە ئەو پیاوانە خاوەنی جۆرێکی تایبەتن لە بلیمەتی. ناونیشانی سەرەکیش کە لەوانی تر بەلامەوە سەرنج ڕاکێشتر بوو ئەو ناونیشانەی ئەوان بوو بۆ چیرۆکەکەی سۆفکلیس “ئۆدیبی پادشا”: “سێکسکردن لە گەڵ دایکمدا بووە هۆی کوێری”.

بەهەرحاڵ، ئەگەر ویستتان، لە لایەکی بەشی هاوسۆزیدا، ئەوا ڕۆژنامەی میللیتان هەیە، لە لایەکەی دیکەشدا تراجیدیا و هونەری تراجیدی هەیە، گریمانە دەکەم کە من گفتوگۆ دەربارەی ئەوە دەکەم کە پێویستە هەندێك حیکمەت دەربارەی ئەوە فێربین کە لە ناو هونەری تراجیدیدا ڕوودەدات، شێتەیە بە هاملێت بڵێیت دۆڕاو، ئەو دۆڕاو نیە، سەرەڕایی ئەوەی کە ئەو بەڕاستی دۆڕا، وە وای بۆ دەچم ئەمە

پەیامی تراجیدیا بێت بۆ ئێمە، لەو بڕوایەدام هەر ئەمەش وای لێ دەکات زۆر زۆر گرنگ بێت.
شتێکی تری هاوپەیوەند بە کۆمەڵگای هاوچەرخەوە، کە بووە بە هۆی ئەو دڵەڕاوکێ یە، ئەویش ئەوەیە کە ئێمە شتێکمان نامرۆییمان لە ناو کۆمەڵگاکانماندا وەك سەنتەر نەماوە، ئێمە یەکەم کۆمەڵگاین لە جیهاندا دەژیین بۆ ئەوەی شتێك بپەرستین جگە لە خۆمان، زۆر بە باڵایی دەڕوانینە خۆمان، هەر دەبێت واش بکەیین. خەڵکانێکمان نارده سەر مانگ، شتی زۆر جۆراوجۆری ناوازەمان ئەنجامدا، ئەو شتانەیە وامان لێ دەکات خۆمان بپەرستین. پاڵەوانەکانمان پاڵەوانی مرۆڤین، ئەمەش بارودۆخێکی زۆر تازەیە، لە سەنتەری زۆرینەی کۆمەڵگاکانی تردا، پەرستنی شتێکی باڵا هەیە، وەك خودا، ڕۆح، هێزێکی سروشتی، گەردوون، هەر چیەك بێت ئەو شتە، شتێك بێت بۆ پەرستن، ئێمە تا ئاستێك ئەو نەریتەمان لەدەستداوە ئەوە بکەیین، ئەمەشە وامان لێ دەکات سروشت بە شێوەیەکی تایبەت سەرنجمان ڕابکێشێت ئەمەش لە پێناوی تەندروستیماندا نیە، هەرچەندە زۆر جار وا پیشاندەدرێت، بەڵکو لە بەر ئەوەیە کە دەرەچەیەکە بۆ هەڵاتن لە خۆمان، لە کێبڕکێکانمان، لە دراماکانمان، ئەمەشە هۆکاری چێژوەرگرتنمان لە بینینی دەریا بەبەستەڵەکبووەکان و زەریاکان، وە ڕامان لە زەوی لە دەرەوە لە فەزاوە، هتد. حەزدەکەین لە پەیوەندیدا بمێنینەوە لە گەڵ شتێکی نامرۆییدا، وئەمەش شتێکی زۆر گرنگە بەلای ئێمەوە.
لەو بڕوایەدام ئەوەی دەربارەی دوایین سەرکەوتن و دۆڕان بێت، شتێکی سەرنجڕاکێشی پەیوەندیدار هەیە بە سەرکەوتنەوە ئەویش ئەوەیە ئێمە وا دەزانین مانای سەرکەوتن چی یە. ئەگەر من باسی کەسێکم بۆ کردن کە لە سەر شاشە هەیە پێم وتن ئەو کەسە زۆر زۆر سەرکەوتوە.. ئەوا یەکسەر کۆمەڵێك وێناتان دەربارەی ئەو کەسە بۆ دروست دەبێت، بڕواتان وادەبێت کە ئەو کەسە پارەیەکی زۆری هەیە و لە بوارێکی دیاریکراودا ناوبانگی بەدەستهێناوە، بەڵام من بۆچونێکی تایبەتم لە بارەی سەرکەوتنەوە هەیە، سەرەڕایی ئەوەی من خۆم لەو کەسانەم کە گرنگی بە بابەتی سەرکەوتن دەدەم، وە دەمەوێت سەرکەوتو بم و هەمیشەی بیر لەو پرسیارەدەکەمەوە: “چۆن دەتوانم زیاتر سەرکەوم؟”، بەڵام وا من تەمەنم هەڵدەکشێت و ئیدی زیاتر گرنگی بە مانای ڕاستەقینەی وشەی “سەرکەوتن” دەدەم.
ئەو بیرۆکەیەی کە هەمە دەربارەی سەرکەوتن یەکەم ئەوەیە تۆ ناتوانیت لە هەموو شتێکدا سەرکەوتو بیت، ڕاستە زۆر گوێمان لەوە دەبێت کە باس لە هاوسەنگی دەکات لە کار و ژیاندا، بەڵام ئەمە ڕاست نیە.. تۆ ناتوانیت هەموو شتێك بەدەست بهێنیت، ناتوانیت.

بۆیە هەر چەمکێکی سەرکەوتن پێویستە دۆڕانی شتێکی لە بەرامبەردا بەدوادا بێت، واتە چەمکی سەرکەوتن لە ناواخنیدا هەڵگری ڕەگەزی دۆڕانە، بۆیە هەر ژیانێکی ژیرمەندانە ئەوە پەسەند دەکات کە من باسی دەکەم لە بارەی بوونی ڕەگەزێك لەو ڕەگەزانەی کە ناتوانیت پێی بڕۆیت سەرکەوتن.

شتێکی تر هەیە لە بارەی ژیانی سەرکەوتووەوە ئەویش لە هەموو کاتێکدا ئەو بیرۆکانەی هەمانە لە بارەی ژیانی سەرکەوتووەوە بیرۆکەی تایبەتی خۆمان نیە، بەڵکو لەوانی ترەوە وەرمانگرتوە، بە شێوەیەکی گشتی، ئەگەر پیاو بیت، ئەوا وێنای باوکت بۆ سەرکەوتن وەرگرتوە و ئەگەر ئافرەتیشیت وێنای دایکت بۆ سەرکەوتن وەردەگریت، شیکردنەوەی دەروونی 80 ساڵە لە بارەی ئەمەوە دەدوێت بۆ ئەوەی کەسێك بە باشی تا ئەمڕۆ گوێ ی بۆ گرتبێت… بەڵام من زۆر بڕوام پێ یەتی.

هەروەها ئێمە پەیام لە زۆر شوێنەوە وەردەگریین، لە تەلەفزیۆنەوە بۆ ڕیکلامەکان بۆ شمەکە بە بازارکراوەکان، هتد. ئەم ئامرازانە زۆر کاریگەرن لە دیاریکردنی ئەوەی دەمانەوێت، هەروەها لەوەی کە چۆن خۆمان دەبینین، کاتێك دەوترێت کارکردن لە بانکەکاندا پیشەیەکی زۆر ڕێزدارانەیە ئەوا زۆرینەی ئێمە دەمانەوێت لە بانکدا کاربکەیین. کاتێکیش کارکردن لە بەنکدا وەك کارێکی ڕێزدارانە باس ناکرێت ئیدی حەزمان بۆ کارکردن تێیدا نامێنێت، ئێمە هەمومان زۆر کراوەیین لە بەردەم پێشنیازەکاندا.

ئەوەی دەمەوێت بیخەینە بەر باس ئەوەنیە کە واز لە لە وێناکانی خۆمان بهێنین لە بارەی سەرکەوتنەوە، بەڵکو دەبێت دڵنیا بینەوە کە وێناکانمان لە بارەی سەرکەوتنەوە وێنای تایبەتی خۆمانە، بۆیە پێویست دەکات بە بیری خۆمان بیر بکەینەوە، و تەواو دڵنیا بینەوە لەوەی کە ئەوە ئێمەیین کە ئەو شتانەمان دەوێت، ئەوە ئێمەیین ئەوەمان دروست کردوەو خۆمان دروست کەری تەماعەکانمانین، شتێکی خراپە کاتێك ئەوەی دەمانەوێت دەستمان نەکەوێت، بەڵام لەوە خراپتر ئەوەیە کە کە بیرۆکەیەکت هەبێت لە بارەی ئەوەی کە دەتەوێت بەدەستی بهێنیت بەڵام لە کۆتایی ئەو گەشتەتدا بەدوای ئەو بیرۆکەیەدا بۆت دەربکەوێت کە تۆ دوای بیرۆکەیەکی هەڵە کەوتوییت، لە بەر ئەوەی ئەوە ئەو شتە نەبووە کە بەڕاستی تۆ ویستوتە.

لێرەدا کۆتایی بەم باسە دەهێنم بەڵام دەمەوێت بە هەموو مانایەك جەختبکەمەوە لە سەرکەوتن، هەروەها لە پێویستی پیاچونەوە بە بیرۆکەو وێناکانمان لە بارەی سەرکەوتنەوە، جەختدەکەمەوە لەوەی پێویستە دڵنیابینەوە لەوەی کە ئەو بیرۆکانەی هەمانە لە بارەی سەرکەوتنەوە بیرۆکەی تایبەتی خۆمانە.

سەرچاوە:
https://www.ted.com/talks/alain_de_botton_a_kinder_gentler_philosophy_of_success

---

وێستگەکانی ژیان ... کامەران چروستانی

لە شەمەندەفەری ژیاندا دانیشتووە: لەم وێستگە بۆ ئەو وێستگە، لەم هەوار بۆ ئەو هەوار بەردەوامە، ناوچەکان تێدەپەڕێنێت، وێستگە جیاوازەکان دەبینێت: لەم وێستگەیە دادەبەزێت و بە شەمەندەفەرێکی دیکە گەشتەکەی بەردەوام دەبێت، دیمەنەکان دێن و لە ساتێکدا دەبن بە ڕابردوویەک، لەناکاو لە دوورەوە چاوەکانی شتێکیان بەدی کرد، شوێن سەرنجی هەست و ناخێتی، شەمەندەفەرەکە بەردەوام بەرەو پێشەوە دەڕوات، هەندەی دێت لەو شتەڵکەیە، لەو شتە، لەو بابەتە نزیک دەبێتەوە، نزیکتر، هەندەی دیکە لە یەکتر نزیک دەبنەوە، دەتوانێت باشتر و ئاشکراتر بیبینێت، لەلای ڕوونتر دەبێت ... دەبێت بە یاوەری ناخی، چاوەکانی، خەیاڵ و هەستی.
وەها لێی نزیک دەبێتەوە، کە خۆی بە شووشەی شەمەندەفەرەکەوە دەنووسێت، شووشەکەش دەبەڕێت، جەستەشی دەبەڕێت و دەچێتە ناو ناخیەوە، لە سنووری بابەت دەردەچێت و دەبێت بە بەشێک لە خود: لەگەڵ گەشتەکەی ژیان و هەموو وێستگەکاندا بەردەوام دەبێت، لەگەڵیدا دێت و دەڕوات.
لە وێستگەیەک لە وێستگەیەکی ژیان دادەبەزێت، هەندێک لە بابەتەکانی ژیانی خۆی لەناو شەمەندەفەرەکەدا بەجێ دەهێڵێت، ئەوەی دەمێنێتەوە تەنها یادەوەرییە بەجێماوەکانە لەناو شەمەندەفەرەکەدا، ئەو شەمەندەفەرە بەجێ دەهێڵێت و لە وێستگە نوێکەی ژیانیدا دەمێنێتەوە، دەستی لەژێر چەناگەیدا داناوە، خەیاڵ بۆ وێستگەیەکی دیکە و جیهانێکی دیکە دەبات، چاوەڕێی ئەوە دەکات بەڵکوو هەمان شەمەندەفەر جارێکی دیکە بە سەر هەمان ڕێوت و ئاراستەی بباتەوە یاخود چاوەڕوانی شەمەندەفەرێکی دیکە بکات، بەڵکوو هێڵی بگرێت و بەرەو وێستگەیەکی دیکەی بیگەیەنێتە هەوارێکی دیکەی ژیان.

ئای لەم ژیانە، شەمەندەفەری ژیان بەرەو هەر هەوارگەیەکمان بەرێت و وێستگەکان هەرچەندە بگۆڕێن، هەرچەندەکیش گۆڕینی دیمەنەکانی دەوروبەر ئاسان بێت یان ئاڵۆز، بەڵام گۆڕینی ئەندێشە و خەیاڵەکان، ناخ و هەستەکان، بەها و بۆچوونەکان کارێکی ئاسان نییە: ئەوەی کە پێش ماوەیەک شووشەی شەمەندەفەرەکەی بڕی، سنوورەکانی نەهێشت و بوو بە بەشێک لە ویژدان و ناخ، هەتا ئێستاش هەر لەگەڵیدایە و یاوەری گەشتەکەی دەکات، بەردەوامە لە بوونی خۆی لەناو ویژدانیدا.
هەموو وێستگەیەک، هەموو گەشتێک بەشێک لە خۆشی و ناخۆشی، تاڵی و شیرینی، هیوا و ڕەشبینی، پێکەنین و گریان، فشار و ئاسانی، تاریکی و ڕوونی لەناو خۆیدا هەڵدەگرێت: ئەگەر هیچیش پێ نەبەخشێت، ئەوا ئەزموونێک دەبەخشێت، ئەگەر ئەزموونیش نەبەخشێت ئەوا بەلایەنی کەمەوە یادگارییەک لەناو ناخی مرۆڤدا بەجێ دەهێڵێت.
تۆ بڵێیت ئەم شەمەندەفەرەی داهاتووش شتێکی نوێم بۆ نەهێنێت؟ تۆ بڵێیت وێستگەی داهاتووم ئەوە بێت، کە ویستوومە و ئاواتەخوازی بووم؟ لەم شەمەندەفەرەی ژیانمدا بە گەلێک وێستگەدا تێپەڕ بووم، گەلێک دیمەنم بینی، ئەم هەوار و ئەو هەوارم کردووە، لە چەندین ویستگە دابەزیم و لەوێش زیاتر سەرلەنوێ بەرەو وێستگەیەکی نوێ سواری شەمەندەفەری ژیان بوومەتەوە: هەندێکیان هەتا ئەم ساتەوەختەش لە ناخمدان، لە هەندێکیاندا باری خەم و پەژارەی خەمم تیایاندا بەجێ هێشتووە، لە هەندێکیشیاندا بارێکی نوێی خەم و پەژارەم لەگەڵ خۆم بار کردووە، بەڵام ژیان هەمیشە هەر وا بووە و هەر واش دەبێت: وێستگە و شەمەندەفەرەکان دەگۆڕێن، وێستگە و شەمەندەفەرەکانیش ئێمە دەگۆڕن، جێمان دەهێڵن و جێیان دەهێڵین . . .
لە هەموو ئەم چیرۆکانەدا گەلێک جار تاکە شتێک لە ژێر دەسەڵاتدا بمێنێتەوە ئەوەیە: لە یەکێک لە وێستگەکاندا دەوەستیت، بیر لە گەشتەکەی پێشووت دەکەیتەوە، لە کوێوە دەستت پێ کرد، بە کوێدا تێپەڕیت و لە کوێدا کۆتایی هات. لەو ساتانەدا مرۆڤ ئاواتەخوازی گەڕاندنەوەی کاتە بۆ ئەوەی شەمەندەفەرێکی دیکە بگریت یان بەلایەنی کەمەوە لە وێستگەیەکی دیکە دابەزێت و بە شێوەیەکی دیکە شەمەندەفەرەکە بەجێ بهێڵێت، ئەم خەیاڵە لە ئامێز دەگرێت، چنگەکەی بۆ ئەو سات دەکات، مرۆڤ گەلێک جار لەناو وێستگەیەکی ژیاندا تەنیا جەستەیەکە: ڕۆحیش لەناو یەکێک لە شەمەندەفەرەکانی ژیاندا یاخود لە یەکێک لە وێستگەکاندا گەشتێکی دیکە دەکات.
خۆ ئاواتی ڕەوتێکی باشتر لە گەشتەکەی ژیاندا هەمیشە لە ناخدایە، خەیاڵی سبەینێیەکی ڕوونتر ئەندێشەیەکی بەردەوامە، بەلایەنی کەمەوە

دەیەوێت ئەم جارەیان شەمەندەفەرێک بێت و لەو ویستگە چەقبەستووە ڕزگاری بکات بەرەو شوێنێک، کە دەمێکە تابلۆکانی لەناو خەیاڵیدا کێشراون، چونکە مرۆق دەزانێت تەنیا دوا وێستگەی ژیان کۆتایی بە گەشت و ئاواتەکان دەهێنێت. وێستگەی مردن: جا پاش ئەوە ئایا شەمەندەفەر بەرەو کوێمان دەبات، لە چ وێستگەیەک دەگیرسێینەوە و ئاراستەمان بەرەو کوێوە دەڕوات؟ ئەوەیان پرسیارێکی دیکەیە و وەڵامی ئەو پرسیارەش بەپێی دیدەکان بێگومان جیاوازن، بەڵام لەناو هەموو ئەم بیر و بۆچوونە جیاوازانەدا ئەوەی تیایدا کۆکین ئەوەیە: بوونی هیوا و ئاوات بۆ گەشتێکی دروست بەرەو وێستگەیەکی دروست تەنها بۆ کۆتایهاتنی گەشتی ژیان نەبێت، ئەگینا هەرگیز کۆتایی نایەت.

ڕزگارکردنی موسڵ و مەترسی شەپۆلێکی تری ئاوارەبوون … 5 – 5

ڕەسوڵ بێسکێنی

قۆناغی دوای داعش و چارەنووسی کورد

ڕێکخراوی تیرۆریستی داعش وەك ڕووداوێکی لەناکاو سەری هەڵدا و لە 2014-6-10 شاری موسڵی داگیر کرد و لەماوەیەکی کەمدا سنوورێکی فراوان لە ناوچەکەی کۆنترۆڵ کرد، ئەگەرچی لەماوەی چەند مانگی ڕابردوودا داعش لەعیراق دووچاری شکستێکی گەورە بۆتەوە و ناوچەیەکی زۆری لەدەستداوە کە پێشتر داگیری کردبوو، بەڵام هێشتا شاری موسڵ و چەند ناوچەیەکی تری بەدەستەوەیە، هێزە عیراقیەکان بەهاوکاری هاوپەیمانان لە هەوڵی کۆنترۆڵ کردنەوەی ئەو شارە دان، هێرشە پچڕ پچڕەکانی سوپای عیراق لە باشووری پارێزگای نەینەوا و باکووری سەلاحەدین لەچوارچێوەی ئامادەکاریەکان دایە بۆ دەست پێکردنی ئۆپەراسیۆنی بەرفراوانی ئازاد کردنی شاری موسڵ، ئامانجی داهاتووی کۆمەڵگای نێودەوڵەتی و عیراق ڕزگارکردنی شاری موسڵە کە بە حەشارگەی سەرەکی داعش هەژمار دەکرێت. بەپێی زانیاریە

ئەمنیەکان و لێدوانی بەرپرسانی سەربازی عیراقی و ئەمریکی لەماوەیەکی نزیکدا شەڕی کۆنتڕۆڵ کردنەوەی موسڵ و ڕزگار کردنی لەدەست داعش دەست پێدەکات، بەهۆی ئەو شەڕەوە پێشبینی دەکرێت نزیکەی یەك ملیۆن کەسی دیکە لەو پارێزگایە ئاوارەی هەرێمی کوردستان و وڵاتانی تر بن. سایتی خەندان لە 2016-7-18 بڵاوی کردەوە دوای سەردانێکی بۆ عیراق (یولخیم ڕێکەر) دیپلۆماتکاری ناوداری ئەڵمانی و نوێنەری هەمیشەیی ئەڵمانیا لە ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان لەبەرلینی پایتەختی ئەڵمانیا ئاماژەی بەوە کرد مەزندە دەکرێت زیاتر لە دوو ملیۆن هاووڵاتی عیراقی ناچاربن ماڵەکانی خۆیان جێبهێڵن بەهۆی شەڕی داعشەوە، دوور نیە بارودۆخی خراپی داعش هەندێك لەخەڵکانی خۆیان بەتایبەت ئەو کەس و منداڵانەی لەسەر مەشق ڕاهێنراون، خۆیان بخزێننە کاروانی ئاوارەکان و بێن لەکوردستان وەك ئاوارەیەك نیشتەجێ بن، ئەمەش مەترسیەکی گەورەیە لەداهاتوودا کاریگەری نەك لەسەر عەرەبە ئاوارەکان، بەڵکو کاریگەریان لەسەر کوردیش هەبێت، بەهار عەبدولڕەحمان بڕیاردەری لیژنەی پێشمەرگە لەپەرلەمانی کوردستان بۆ (باسنیوز)ی ڕاگەیاند: پێشبینی دەکرێت چەکدارەکانی داعش ئەو منداڵانەی لە فێرگەکانی ئەو ڕێکخراوە ڕاهێنانیان پێ کراوە، خۆیان بخەنە ناو ئەو ئاوارانە ڕوو لە هەرێمی کوردستان بکەن، وەك ئەوەی ڕوویان لە ئەوروپا کردووە، گووتیشی گرنگە لەلایەنی ئەمنی کوردستان ئەو پرسە بەگرنگ وەربگرێ و خۆی بۆ ئامادە بکات، گووتیشی: پرسی ئاوارە و پرسی ئەمنی دوو بابەتی لەیەکتر جیاوازن، " هەرێمی کوردستان بەهۆی حەواندنەوەی ئاوارە و کارکردن بۆیان ناوبانگی زۆری لەدنیا پەیدا کردووە و زۆربەی هاوکاریەکانی وڵاتانیش بەو هۆیەوە بووە، بەڵام پرسی ئەمنی بابەتێکی جیایە" باشتروایە ئاوارەکان کەمپی تایبەت بەخۆیان هەبێت و تێکەڵ بە خەڵکی هەرێمی کوردستان نەکرێن، بەبوونی کەمپەکان زیاتر دەتوانرێ کۆنتڕۆڵی ئەو کەسانە بکرێت کە داعشن، یان هەڵگری بیروڕای داعشن و لەبەرگی ئاوارەدا ڕوو لە کوردستان دەکەن"

سوپای عیراق بەهاوکاری گروپە چەکدارەکانی تر و هاوپەیمانی نێودەوڵەتی زۆرێك لە خاکی ژێر چنگی داعشیان ئازاد کردووە، خالد عوبێدی وەزیری بەرگری عیراق ڕایگەیاند هێرش کردن بۆ ئازاد کردنەوەی موسڵ پێویستی بەهەماهەنگی کاریگەر هەیە لەگەڵ هێزی پێشمەرگەی کوردستان و ئاشکرای کرد لە ئێستادا لە10% ی خاکی وڵات بەدەست داعشەوە ماوە. پێشبینیشی کرد لەگەڵ دەست پێکردنی شەڕ خەڵکی ئەو شارە هەڵبێن و خۆیان ڕزگار بکەن. لەو بارەیەوە هاوپەیمانی نێودەوڵەتی دژ بەداعش بۆ کۆنتڕۆڵ کردنەوەی موسڵ لەکۆبونەوەیەکی فراواندا لەئەمریکا بەبێ نوێنەرایەتی کورد

تاوتوێی هەنگاوەکانی ڕووبەڕوو بوونەوەی ئەو ڕێکخراوەیان کرد، ئەوەش کاردانەوەی بەرپرسانی هەرێمی کوردستانی لێکەوتەوە، چونکە کورد لایەنێکی سەرەکی ئەو شەڕەیە، پشت گوێ خستن و خەمساردی بەرامبەر بەکورد زیان بەپرۆسەکە دەگەیەنێ، بێ گومان دوای جەنگی داعشیش بارودۆخی ناوچەکە بابەتێکی ئاڵۆزە بەتێڕوانین لە کێشە ناوخۆییەکان ئەوە ڕەچاو دەکرێت بۆ لەمەودوای شەڕی داعش سروشتی بەردەوامی ململانێکان و گۆڕانکاری جوگرافی سیاسی ناوچەکە بەردەوام بێت، ئێمە قسەمان لەسەر موسڵ و هەرێمی کوردستانە، لە ڕووکەشدا شەڕەکە دژی داعشە، بەڵام لە ڕاستی دا شەڕێکی مەزهەبی- ئیتنی یە، گۆڕەپانی شەڕەکەش ناوچەی سوننەنشین و خاکی کوردە، هەرچەندە کورد لەشەڕی داعش قارەمانی زۆری نواند و قوربانی زۆری داوە، گورزی بەهێزیشی لە داعش داوە، ڕەوتی ڕووداوەکان ئاماژە بۆ لاواز بوونی داعش و لەدەستدانی بەشێکی زۆر لەتواناکانی لە پاشەکشێ دایە، ئەمریکا و ڕۆژئاواش بەپەلەیە لە کۆتایی هێنان بە باڵادەستی سەربازی داعش لەناوچەکە یان هەرنەبێت بۆ ئەم قۆناغە، لەئێستادا ناوچەکە لەبەردەم گۆڕانکاری قۆناغێکی نوێ دایە ئەویش قۆناغی دوای داعشە، قۆناغی دوای داعش قۆناغێکی ئاڵۆزدەبێت بەپێی ئاماژەکان گرژی و ئاڵۆزی نێوان سوننەکان و شیعە بەردەوام دەبێت، بۆ مەرجەعی شیعە و هەر گروپە ڕووی لەلایەك ئەوەش کێشەیەکی ترە، لەلایەکی دیکە کێشەی ناوچە جێناکۆکەکان ئەگەرچی بەقارەمانیەتی و گیانبازی پێشمەرگەی کوردستان لەدەستی داعش دەرهێنراون و لەلایەن پێشمەرگەوە سەرپەرشتی دەکرێن، تائێستا وەکو کێشەیەکی ئاڵۆز و هەڵواسراو ماوەتەوە و چارەنووسی دیار نیە، ئێستا داعش هۆکارێکە بۆ داپێشینی هەموو ئەگەرەکان لەنێوان حکومەتی عیراق و هەرێمی کوردستان هەموو هەستە شاراوەکان و بوغز و کینە نهێنیەکانی ناو دڵی دەسەڵاتدارانی بەغدا کپ کراون، هەر کاتێك شەڕی داعش نەما ئەوا ڕووبەڕووبوونەوەکان لەگەڵ بەغدا دەست پێدەکەن، لەبەر ئەوە کورد پێویستە قۆناغی دوای داعش لەبەرچاو بگرێت و بەرچاوی ڕوون بێت لەوەی پاش شەڕی داعش گۆڕانکاریەکان چۆن دەبن و چی ڕوودەدات، پاش قۆناغی شەڕی داعش یەکێك لە ئاماژەکان ئەوەیە فیدڕاڵیەت بۆ سوننەکان دروست بێت، ئەوەش بۆ خۆی کێشەیەکی دیکەیە، پرسی ڕزگارکردنی موسڵ و مامەڵە کردن لەگەڵیدا پرسێکی ئاڵۆزە، کۆمەڵگای نێودەوڵەتی و لایەنە ناوخۆییەکان کۆکن لەسەر ئەوەی پێش ڕزگارکردنی موسڵ، ڕێك کەوتن بکرێت لە نێوان حکومەتی عیراق و هەرێمی کوردستان و حکومەتی خۆجێی موسڵ لە ڕووی سیاسی و سەربازی، پێویستی بەلێك تێگەیشتنی لایەنی هەرێمی کوردستان و حکومەتی عیراق و حکومەتی خۆجێی موسڵ و هاوپەیمانی نێودەوڵەتی هەیە. لەلایەکی تر بەرامبەر

بەسیاسەتی دەرەوەی ئەمریکا کوردی عیراق هەقە دراسەیەکی وردی بۆ بکەن، چونکە بارودۆخی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست یان لانی کەم ئەم ناوچەیەی ئێمە لەنێوان دەستێوەردانی خۆرئاوایی و سیستەمی خێڵەکی و مۆدێرنەتەیەکی شەرمن سەرگەردانە، لەماوەی سەد ساڵی ڕابردوودا ڕۆژئاوا لەپشتگیری عەرەبێکی خێڵەکی و ئیشتراکی و ئەمڕۆش پشتگیری گروپی ئیسلامی و سیاسیە جۆراو جۆرەکان لە هەڵبەز و دابەز دابووە، هەروەها پەیوەندی لەگەڵ وڵاتانی ناوچەکەش بەدرێژای ماوەی جەنگی سارد و ئێستا چەندین گۆڕانکاری لە پەیوەندی وڵاتانی ناوچەکە و خۆرئاوا هاتۆتە ئاراوە، ئەگەرچی ئێستا زۆر کەس کورد و نیشتمانەکەی بە پێویستیەکی جیۆپۆلەتیکی دەزانن بۆ ڕۆژئاوا و بەتایبەت ئەمریکا، بەهۆی بوونی هەڵکەوتەی جوگرافی و سامانێکی زۆری سروشتی و سامانێکی مرۆیی بەپیت لەبواری سەربازی، بەڵام مەترسی گەورە ئەوەیە شەڕی داعش کۆتایی بێت، لە دابەش کردنی دەستکەوتەکانی شەڕ کورد مایەپوچ بێت و نەیتوانبێت خۆی کۆبکاتەوە و هیچ بڕیارێکی نەدابێت، لەبەر ئەوە گرنگە پێش کۆتایی هاتنی شەڕی داعش کورد بڕیاری کۆتایی خۆی دابێت، چونکە دوای کۆتایی هاتنی داعش مەترسی ئەوە هەیە ڕووداوەکان هێندە خێرا بن کورد فریای ئەوە نەکەوێت لەو کارانە بدوێت. بەڵام ئەوەی مایەی نیگەرانیە ناکۆکی توندی نێوان لایەنە سیاسیەکانی هەرێمە، جیاوازیان لەچەندین لایەنی وەکو سەرۆکایەتی هەرێم و سەربەخۆیی و ڕیفراندۆم و چەندین شتی تر هەیە، ئەوەش دوورنیە بەهۆی دابەش بوونی هێزە ناوچەییەکان بێت، کەلایەنە سیاسیەکانی کوردی بەسەر دابەش بووە، زۆر گرنگە لەم قۆناغەدا کورد مامەڵەیەکی لەبار و تەندروست بکات نەیەڵێت ململانێکان بەئاقاری لاوەکی و نەشیاودا هەنگاو بنێن و مەبەستە سەرەکیەکە لەبار ببات.

عەرەبستانی سعودی و خەونی سەربەخۆیی کوردستان … ئەحمەد

ڕەجەب

لەم ڕۆژانەدا دوژمنایەتی لە نێوان دوو وڵاتی ئیسلامی گەورەو دەوڵەمەندو کۆنەپەرست و دوواکەوتوو (ئێران و عەربستانی سعودییە) بە هۆی مەزهەب و دەمارگیری نەتەوەیی شیعەو سونە گەیشتووەتە لوتکەو سەر ئاسمان و هەردوولا لە ڕۆژنامەو رادیۆو تەلەفزیۆن و سەتەلایت و هەموو بەشەکانی راگەیاندن و ماس میدیا هێرش ئەکەنە سەر یەکترو ئەوەی سەیرە لاف و گەزافی مرۆڤدۆستی و دیموکراسی لێئەدەن.
هەر لەم ڕۆژانەدا هەندێ کەس لەوانەی ماڵپەری کوردییان بۆ ئامادە کراوەو پارەی نووسین وەرئەگرن، خۆشحاڵن بە عەرەبستانی سعودییەو ، دەستێوەردانی لە خاکی کوردستان و، بە پشتبەستن بە هاشەوهوشەی باڵیۆزو قونسڵ و راگەیاندنەکانی ئەو وڵاتە، دەستیانداوەتە نووسین و، بانگەشەی سەربەخۆیی کوردستان ئەکەن.
پێگەی عەرەبستانی سعودیە لە ناوچەکەو جیهانیشدا زۆر گرنگەو، وڵاتێکی دوواکەوتوو داخراوەو، بەڵام بە هۆی نەوت فرۆشتن بووەتە وڵاتێکی دەوڵەمەندو پێگەی بەناوبانگە لە خەرجکردن وبەخشینی دۆلارو لە ئێستادا بۆ وڵاتانی شۆڤەنیست وتاقمە توندرەوو تیرۆریستەکان بۆ نموونە تورکیاو حەماس و دەوڵەتی ئیسلامی (داعش) و ئەحرار ئەلشام و بەرەی نوسرە (فتح الشام) و ئەنجومەنەکەی ئیستەنبوڵ و پێشتریش بۆ تاقمی قاعیدەی خوێنرێژو ئوسامە بن لادن و تالیبانی ئەفغانستان و بزوتنەوە ئیسلامیيە رەنگاورەنگەکان سەلەفی و وهابی و جیهادی و هتد....
دزین وفرۆشتنی نەوت و گەندەڵی بنەماڵەی ئال سعود کە خۆیان کردووە بە خاوەنی گشت خاك و سەرمایەو نەوت و دەسەڵات و، هەرچی پۆستی شایستە هەیە وەك : سەرۆك وەزیران و، وەزیری دەرەوەو ناوخۆو وبەرگری و، ئاژانسی ئەمن و ئاسایش لەو پەری گەندەڵیدایەو، زوربەی گەندەڵییەکان لە بواری نەوتدا بەدی ئەکرێن کە یەك لە سەر چواری نەوتی دونیایەو لە ژێر رکێفی بنە ماڵەی شا سەلمانی خەڵەفاو نەزانە.
ئەتوانین بڵێن ئەم بنەماڵە گەندەڵە سەرپەرشتی کێڵگە نەوتییەکان ئەکات و، بووەتە پاسەوانی بەرژەوەندی ئابووری ئەمریکاو وڵاتانی رۆژئاواو، گەلی عەرەبستانی سعودی لە زۆر رووەوە فەرامۆش کراوەو، نەوتەکەیان لە خزمەتی بێگانەیەو بووەتە بەڵا بەسەریانەوە.
هەندێ لە نووسەران دەخەنە کاتێک راوێژکاری شای پێشووی سعودییە (ئەنوەر عیشقی) باس لە مافی سەربەخۆیی کوردستان ئەکات و، وەك رۆویەکی فێڵبازو لە ژێرلێوەوە ئەڵێت: پشتیوانی لە سەربەخۆیی

کوردستان ئەکەین و، هەر زوو خۆی بەدرۆ ئەخاتەوەو ئەڵێت : ئێمە لەسیاسەتی دەرەوە باس لە یەکپارچەیی خاکی عێراق ئەکەین و، لێرەدا پێویستە ئەو نووسەرانە هەڵوەستەیەك بکەن و بزانن کە وڵاتێکی عەرەبی کۆنەپەرست وەك عەرەبستانی سعودی قەت لە گەڵ مافێکی رەوای گەلەمان یەکناگرنەوە.

عەرەبستانی سعودی لە ژێر دروشمی ئیسلام و، ئاڵای ئەڵلاهو ئەکبەر بزوتنەوە توندرەوەکان بڵاو ئەکاتەوەو، رەخنە لە هەڵوێستی وڵاتانی رۆژئاوا بەگشتی و، ئەمریکا بە تایبەتی ئەگرێت و، لەم بارەیەوە هێلاری کلینتۆن پاڵێوراوی دیموکراتەکان بۆ سەرۆکایەتی ئەمریکا لە وتارێکدا وتی: کاتی ئەوە هاتووە بەر لە سعودییەکان و قەتەرییەکان و کوەیتییەکان و، کەسانی تر لە وڵاتەکانیان بگۆڕێت بۆ ئەوەی چیتر پارە نەدەن بە رێکخراوەکانی توندوتیژی و، پشتگیری لە قوتابخانەو مزگەوتەکانی توندوتیژی نەکەن، کە پاڵ بە ژمارەیەکی گەورەی گەنجان ئەدات لە سەر رێی توندوتیژی لە جیهاندا خۆیان بنوێنن.

لە شەستەکانی سەدەی رابردوو عەرەبستانی سعودییە کەوتە یارمەتیدانی توندرەوەکان دژ بە بیروباوەری جەمال عەبدولناصر و ئایدلوژیای سۆسیالیوم و شیوعییەت و، سعودییەکان وتوویانەو ئێستاش ئەیڵێنەوە: ئیسلامەتی رێگایەکی بەسوودە گەر بتەوێت لە بوارێکی فراواندا بەکاری بهێنێت و، لێرەدا شایانی باسە سەرۆکی ئەمریکا باراك ئۆباما لە چاوپێکەوتنێکی رۆژنامەوانیدا راشکاوانە وتی: عەرەبستانی سعودی بە ئاشکرا توندوتیژی لە جیهاندا بڵاو ئەکاتەوەو، رووی ئیسلام ناشیرین ئەکات.

عەرەبستانی سعودییە بەوە ناوەستێت تەنها خەرجی توندرەو تیرۆریستان دابین بکات، بەڵکو ئەم بیرە توندرەوە (وهابییە) لە رێی مزگەوت و قوتابخانەکانی جیهان بڵاو ئەکاتەوەو. بۆیە لاپەرەی وڵاتی عەرەبستانی سعودییە لە بواری مافەکانی مرۆڤ پرە لە کارەسات و، بێ وێنەیە لە جیهاندا وەك: سەرپەراندن و، بێبەشکردنی ئافرەتان لە هەموو مافەکانی.

لە رووی جوگرافیاوە عەرەبستانی سعودییە نزیکە لە تەنگەی هورمزو تەنگەی باب ئەلمەندەب و کەنالی سوئیس و، ئەم شوێنە زۆر گرنگە بۆ ئەمریکا کە هەمیشە لە هەوڵی زامنکردنی رێگای گواستنەوەی نەوتەو ، لە ساڵانی پێشوودا رێگابرین لەوەی بیرو نفوزی شیوعییەت پەرەبسێنێت و، هاوکات عەرەبستانی سعودییە بوو بوو بە بنکەیەکی ئابووری ئەمریکاو، شان بە شانی ئێران کە بنکەی سەربازی ئەمریکا بوو.

ئەو قۆناغە، قۆناغی ئاڵتونی ئەمریکا بوو، چونکە عەرەبستانی سعودییە لە گەڵ ئێران هاوپەیمان بوون بۆ بەربەرەکانی شیوعییەت و،

لە پاش شۆڕشەکەی میسرو هاتنی جەمال عەبدولناصرو، بڵاوبوونەوەی بیری نەتەوایەتی عەرەب، میسر بوو بە رکابەری بەهێزی عەرەبستانی سعودیە.

سامر ئێلسێهبان باڵیۆزی عەرەبستانی سعودییە لە عێراق لە چاوپێکەوتنێکیدا لەگەڵ ڕۆژنامەی الشرق الاوسط پشتگیریی تیرۆریستە سعوودییە زیندانیکراوەکانی ناو عێراقی کردو، داوای لە حکومەتی عێراق ئەکات ئەو تیرۆریستە سعوودیانەی لە بەندیخانەکانی عێراقدان بە شێوەیەکی دادپەروەرانە دادگایی بکرێن و، هەروەها لە بەشێکی تری گفتوگۆکەیدا داوا ئەکات مافی مرۆڤ بۆ ئەو تیرۆریستە زیندانیکراوانە پارێزراو بێ.

رێکخراوی هومان رایتس رەخنە لە دەسەڵاتی پیاوان بۆ سەر ژنان ئەگرێت و، تا ئێستا ژنان مافیان پارێزراونییە و، هیچ ژنێك بەبێ فەرمانی پیاوەکەی ناتوانێت گەشتێك بۆ دەرەوەی وڵات بکات یان لە جێگایەك ئیش بدۆزێتەو کار بکات و، ئافرەتێك لە تەمەنی 62 ساڵ ئەڵێت هەست بە شەرمەزاری ئەکەم چونکە بەبێ مۆڵەتی کورەکەم ناتوانم بچمە دەرەوە، من ئەوم گەورە کرد بەڵام ئەو خاوەنی منە.

رێبازی عەرەبستانی سعودییە بە پێی “” دەستەی گەورە زانایان “” لە سەر شەریعەتی ئیسلامەو، هەموو مافێکی دەستبەرکردووەوەو، بنچینەکانی دادپەروەری و ئازادییەکانی چەسپاندووەو، لەم رووەوە ئەمینداری گشتی دەستەی زانایان شیخ فەهد سەعد ئەلماجد ئەڵێت: شانشینی عەرەبستانی سعودییە وڵاتی هەردوو (حەرەمی شەریفە) و لانکی پەیام و دەستپێکی ئیسلامەو مافی مرۆڤ و کەرامەتی ئەپارێزێت.

بۆ وەڵامی ئەو “” گەورە زانایانە “” درۆزنانە رێکخراوەکانی مافی مرۆڤ و ئەوانەی بەرگری لە ئازادییەکان ئەکەن ئەڵێن: عەرەبستانی سعودییە پێشەنگە لە پێشێلکردنی مافی مرۆڤ و ئازادییەکان و، ئەمە راستییەکی حاشاهەڵنگرەو، هەر لە مێژەوە لە ساڵی 1927 وە لە سەر دەستی شا عەبدولعەزیز تا ئێستا پەیرەو ئەکرێت و، ئەم وڵاتە خۆی لە قەرەی 30 ملیۆن کەس ئەدات و، ساڵانە 600 ملیار دۆلار ئەچێتە سەر گەنجینەی وڵات، بەڵام خەڵکێکی زۆر هەژارو برسی بەدی ئەکرێن.

هیچ کاتێك شا بە تەنگی هاوڵاتیان نایەت و، تەنها بۆ بنەماڵە کار ئەکات و، هەرچەندە باس لە کۆمەڵگەیەکی دوور لە گەندەڵی و دەمارگیری ئەکرێت، بەڵام عەرەبستلنی سعودییە بووەتە وڵاتێکی دوواکەوتوو، باری ئاسایشی بەرەو خەراپە مل ئەنێت و، تاقمێك خۆیان کردووە بە زاناو موفتی و، ئەم موفتییانە بە ئارەزووی شاو بنەماڵەی شا فتوای – دەستبرین و، چاو هەڵکۆڵین و دەرکردن و، لێدانی جەڵدە (هەر مرۆڤێك تاوانبار بکرێت) بە کردەوەیەك جەستەی ئەخەنە بەر لێدانی قایش و سوندە (ئەوەش موفتی بریار ئەدات چەند

جەڵدەی لێ بدرێت).

بە پێی ڕێکخراوی فریدۆم Freedom House کە تایبەتە بە لێکۆڵینەوە دەربارەی دیموکراتییەت و ئازادی سیاسی عەرەبستانی سعودییەو تورکیا لە ریزی خراپترین وڵاتانی جیهانن، لە پێشێلکردن و سەرکوتکردنی ماف و ئازادییەکانی مرۆڤ و، کەس ناتوانێت دەنگ بەرز بکاتەوە یەکسەر راپێچی ئەکەن ولە پاش سوکایەتی و لێدان تووری ئەدەنە زیندانەوە.

چالاکەوان و ئافرەتانی ئەکتیڤ لە بەرگری لە مافی ژنان، ئاماژە بەوە ئەکەن رژێمی عەرەبستانی سعودییە دوواکەوتووەو، ئافرەت هیچ ئازادییەکی نییەو، ئەم وڵاتە یەکەمین وڵاتە ئافرەت بۆی نییە ئۆتۆمبێل واژو بکات.

لەناو بنەماڵەی شا سەلمان باس باسێنەو زورانێك لە نێوانیاندا بەرێوە ئەچێت و، ئەمریکا چاودێری ئەو بارودۆخە ئەکات و، وایداناوە بەم زووانە شازادە محەمەد سەلمان ئەبێتە شای عەرەبستانی سعودی چونکە شا سەلمان و، جێگرەکەی شازادە محەمەد نایف نەخۆشن و توانایان نەماوەو، بۆیە ئەمریکا بانگهێشتی محەمەد سەلمانیان کردو سەردانی ئەمریکای کرد لە پێناو ناسینی لە نزیکەوەو، وردەکاری و زانیاری لە سەر ژیانی.

لە ئایندەیەکی نزیکدا زۆرانی ئێران و شیعەکان و، عەرەبستانی سعودییەو سوننەکان ئەبێنێن و، هەردوولا ئەیانەوێت لە کوردستان نزیك ببنەوەو، کوردستان راپێچی جەنگ بکەن، بۆیە پێویستە ئێمەو، ئەو نووسەرە بەرێزانە بانگەشەی سەربەخۆیی کوردستان ئەکەن لە گەڵ گەلە قارەمانەکەمان و پێشمەرگە ئازاو خۆراگرەکانی سەنگەر دژ بە دەوڵەتی ئیسلامی (داعش) داوا بکەین لە ئاگری ئێران و عەرەبستانی سعودییە دوور بکەوینەوەو، قەت دڵخۆش نەبێن وڵاتێکی کۆنەپەرست و دوواکەوتوو سەربەخۆیی بێنێتەدی.

28/9/2016

ئاوازە ماندووەکانی یەکتەنی-1

نه ژاد عزیز سورم…

بەشی یەکەم

((ئاخ سنگی قووڵی ئەم بێدەنگییە چ پاك هەناسە هەڵدەکێشێ…
بێوانە چۆن ئەم بێدەنگییە پیرۆزە گوێ ڕادەدێرێ..
نیتچە))

-A-
وشە تەنیا باڵ نییە ،
لەبەر پێی شازادەدا
بە سوپاس بدرەوشێتەوە…
پەرێشیی،
کانگەی پێسپاردەیی و
ئاراستەی ڕێ پێ هەڵەکردن دەرچوو…
کەژێ، هەر لە دەستپێکدا
کڵێگەیەکی بەردراو بوو… دڵڕاو بوو…
کەژێ بە ڕووبەندی وا دەردەکەوت
لە قەنەوزی گڵمە وەستاوەکانی دەکرد…
لە ساوی ئاو ،
لە ئەندازەگیریی تۆزاڵی خۆلێگێڕان…
لە دەستپێکەوە ،
چاوی لێ بوو
لە تاڵ تاڵ و
سات سات و
چێی چێی دەوروبەر فێر ببوو ،
چاو لە ئاسمان
ورشەی مانگ لە زەڵکاودا نقوم بکا…

وشە نوخشەی ختوکەدانی ویژدانە!
ئەشقیای بە کۆوکەوتوو؛
هاوڕێی باران…
ئەوە نیگای هاودەم نەبوو
ڕوو لە ئاسمان…
ئەوە چاوی ئارەزووبازی کەژێ بوو
کە دەمگوت نەفرەت لە ڕۆشنایی دەکا ؛

خۆی لە پاکدامەنی دەدزێتەوە ،
وا دەرچوو…
سپێدەی هاوین ،
لە چاوی تەلیسماوی درۆینی کەژێ دا
گڕی دەباراند…
خەیاڵم دەکرد ئەو ڕاڕەوە
بە بێ تۆ نەچێتە سەر…
ئەستێرە بکوژێنەوە
جارێکی تر بەیان نەدا…
بەڵام وشە هەرگیز ،
بوونەوەرێکی بە تەنێ نییە.
مەگەر جوانی و ڕەندی دونیا
لە کوێدا جێیان دەبێتەوە…؟!
بۆ ڕوناهی ڕێ
من وشەم بەسە.
تۆیش تا هەتایێ نوقمی
وەهمە لەززەت بەخشە ،
ئایدزهێناکانی خۆت بە…!
وشە تەنیا باڵ نییە کەژێ !
کەژێ ی ژوورە تاریکە پەنهانەکان
وشە تەنیا باڵ نییە…
من وشەم بەسە…
کەژێی فێڵباز!
12.8.2004

-B-

گریان… ختوکەی خەیاڵە نووستووەکانی ناخ
لە بەهەستترین تەجەللایدا..
گریان وەجدی شەفەق و نامەی سپێدە ،
لەو چرکە کورتانەی بنەوشەیی دەنوێنێ…
مرۆڤ چەندی پێویستی بە شیعرە، پێویستی بە گریانە…
شاعیر تا پتر لە کڵپەی ئاگر و
یەکتەنی شاخ و
تەوژمی باهۆز بگا…
دەبێ بگری…
گریان ئیکسیری دارایی ڕوناهییە…

شاعیران ده‌بێ بگرین…
تا خهڵوه‌تی نهێنیه‌كانیان گوڵی لێ بڕوێ…
به نابهڵه‌دم مه‌زانه‌…
پێویسته قسه‌یه‌ك له‌و مه‌سه‌له‌یه بكه‌ین…
گریان… باڵی ئه‌و ڕه‌نگاڵانه‌شه
ئازادانه ئه‌م چڵ و ئه‌و چڵ ده‌كه‌ن…
گریان… بارانی ناوه‌ختی ڕێكه‌وتی خۆشه‌ویستی و
ڕه‌شه‌بای جودابوونه‌وه‌ و
هاواری برسیه‌تی و به‌جێهێشتنی وار و نیشتمانیشه‌…
هه‌میشه سه‌رده‌می بێ گریان،
به ڕۆژگاری بێئومێدی و هیوا بڕاوی ناوزه‌د ده‌كرێن…
گریان…ده‌سته‌واژه‌یه‌ك نییه ،
مانای لێكبدرێته‌وه‌ ،
گریان نیازێكه
وێنه‌ی كه‌ڤاڵی هونه‌رمه‌ندێك ،
به كۆمهڵێك ڕه‌هه‌ندی دیار و نادیار ده‌خوێندرێته‌وه‌…

ده‌سا بابگرین به سه‌ر سێبه‌ری ،
ئه‌و ئاوازانه‌ی گژوگیای بناریان به عه‌شق ده‌نه‌خشاند…
بابگرین
به سه‌ر تارمایی ئه‌و خه‌ونانه‌ی به شیعر ده‌ستیان پێكرد و
به شیعر كۆتاییان هات…
با بگرین !
به‌سه‌ر جوانییه‌ك
پێشه‌نگی كه‌ژاوه‌ و
چرای سه‌فه‌ره‌…
بابگرین…
ئاسمان چاومان لێ ده‌كا…
ئاسمان لاساییمان ده‌كاته‌وه‌…

6.8.2004

پێویست ناکات گوێ لەشەنگالیەکان بگری " ئەحمەد " بدوێنی بەسە.

ئەرسەلان مەحمود

ئەوەی
تاقەتی خوێندنەوەی
“گەرمیان و، هەڵەبجەو، پشدەر ”ی، نەبوو،
وێنەی گەنجە ئەتککراوەکەی ” هەولێر ” ی
پیشانبدەن !!

ئەوەی
کاتی هەڵدانەوەی
پەڕە پەڕەی تراژیدیاو، کۆڕەوەکانی”91 و 96″ی نەبوو،
وێنەی پێشمەرگە ئەتککراوەکەی”27ی ئەیلولی 2016″ی
بدەنە دەست !!

پێویست ناکات،
گوێ لەشەنگالیەکان بگری! ” ئەحمەد ” بدوێنی بەسە،
تێدەگەی بۆچی و، لە بەرچی
ئەتککران !!

گرینگ نیە،
یەکبە یەکی سەنگەرەکانی یادەوەری بگەڕێی،
مێژووی کورد، یانی قەشمەرخانەی خێڵ، پێکدادانی دوو تاشە بەرد،
یانی ئەتککردنی جەنگاوەری ڕۆشنایی !!

ئەتککردن،
جگە لە بێهێزکردنی
زەوقی ئەتککردنی یەکتری، هیچ شتێکی دی، بێهێز ناکات،
مرۆ دەکا بەهەر شتێك جگە لەخۆی، قوربانییەکانی
جیاناکرێنەوە، لەهیچ !!

کردەی
ئەتککردن،

ملیۆنەها جار، ملیۆنەها فرسەخ،
لەکردەی حزبییەوە، دورە، ئەوەی نەتوانێ عاشقی ژیان بێت،
ناتوانێ ئازادی قبوڵ بکات، ئاگاداری
نیشتمان بن !!

ئەرسەلان مەحمود

کەباب ... پشکۆ ناکام

...من کاکە هێمن بنەسەڵاوەیی ناناسم و پێویستم بەوە نیە بچمە بنج و بناوانی تایافەکەی تا بیناسم ، ئەوەندە ئەزانم کە بۆ من ئاشنایە، چونکە هەر کەسێک چەوساوەیەوە و ئازادی لێ زەوت کرا لە بەرەی منە و ئازارەکانمان یەکە، پارتی و بنەماڵەی تاجی ئاش بەتاڵ لەسەرکراو وا ئەزانێت بە سەر تاشینی کەسێک ، ئیتر مێژووە ڕەش و رابردوو لێڵ و سجل ئەعمالی زەردهەڵگەڕاویان لە زهنیەتی خەڵک دەرئەچێ و هەموو دەستەوسان دائەنیشین و ئەڵێین : ماشائەڵا لە وەجهی نورانی بنەماڵەی وسەرانی ! پارتی بە حسابی خۆی ئیهانەی کەسێکی کردووە کە وەک ئەو بیر ناکاتەوە ، بەڵام گەر پارتی و بنەماڵەی سەیرێکی ئاوێنە بکەن ئەزانن کە ئەوە ئەوانن زیاتر لە حەفتا ساڵە بە وجودیان ئیهانەی خەڵکیان ئەکەن وهەموو مێژێکی عومریان ئیهانە و سوکایەتیەکی تازەیە بە خەڵکیان و حاشیە و قەزەمەکانی دەور و پشتیان ، گەر کەمەڵانی خەڵک لە ئاش بەتاڵا سەر و برەی بنەماڵە و موریدەکانی بتاشیایە وەک سزایەک بە مەزاد کردنی خوێن و فرمێسکی چواردە ساڵەی خەڵک و خەو هاویشتنە ناو باوەشی "شاهنشا اریا میهر" ئەوە ئێستا جورئەتی ئەویان نەئەبو کارێکی وا بەرامبەر هاوڵاتیەک بکەن کە بە پێشمەرگایەتی ئەژی ، بەم کردەوە وەحشی و دەرەبەگیانەی بنەماڵە سەر لەنوێ ئەو ڕاستیە خەی دووپات ئەکاتەوە کە بەرامبەر پارتی خەباتی مەدەنی و هێمن و جەدەلیانە قسەی قۆڕە و ناچێتە گیرفانی کەسەوە مەگەر ئەوانەی لەژێر لافیتەی "ئاگرە سوورە لەخەم دوورە " ئەیانەوێت ناکۆکیەکان لا بەلا بکەن، یەک جار بە زستان ئەووترێت ساردە، یەک جاریش ئەووترێت بنەماڵە و پارتی دژ بە خەڵک و خواست و ئایندەی خەڵکن و سیاسەتی "مائع"یانە بە سوودە ، ئەوان ئەبە یەک بەیەک و دوو بەدوو مامەڵەیان لە گەڵا

بکرێت، ئەوەی پێی وایە وەک "گاندی" ئەتوانرێت مل ملانێ لەگەڵ پارتیا بکرێت ئەوە خۆی و دەوروپشتەکەی، پێش خەڵکە گشتیەکە ، ئەخەڵ□ تێنێ... پارتی ئەو هێزە جەبەروتە نیە وەک فیل و کەرکەدەن بێتە بەرچاومان، هەموو دوێنێمان لەبیرە شێرە وورگنە عەبوسەکانی پارتی چۆن لە شەنگال بە دروشمی"پێشڕەوی کورد پارتیە..چونە پێشەوەی تیا نیە " بەهەڵەداوان وەک پیشەی هەموو پاڵەوانێکی "علوج" تا دهۆک نەوەستانەوە .. پارتی و بنەماڵە لە ترس و لەرزی دوو تۆپی ئێران، پەنای برد بۆ سوپای بەعس، و بە پاڕان□و□ هێنایە سەر هەولێر ، دەبابەکانی سوپای ئەنفال لە پێشەوە و چەکدارەکانی پارتیش وەک "لاین مان" ی دووگۆڵی بە عەلەمێکی زەردەوە لەپشت سوپای بەعسەوە هەوای پایتەختیان مژی، ، پارتی حزبێکی ئەوەنە دژە خەڵکە کە لەسەر جیاوازی بیر و ڕا سەری خەڵک ئەتاشێ، بەڵام شاعیری "زێڕە" لە قوتابخانەی ڕێبازەکەی بارزانی ،دەرسی کوردایەتی ئەڵێتەوە.. !!
ئەوەی بەرامبەر کاکە ه□م□ن کرا مەسجێکە لەلایەن بنەماڵەوە بۆ سەرجەم ئەو ئەو حیزب و گروپانەی لە گەڵیا ناکۆکن کە ئەوری لە ناوچەکانی زەردا قاچ خوار دانێ ، وای لێ بەسەر یەت،لە بەرامبەر ئەم تەعدا و ئەم تەحەدایەی پارتی کوا کاردانەوەکان ؟ باڵ و ڕانەکانی یەکێتی چیان کرد ؟ تەسبیح بە دەستە موسڵمانەکان هەڵۆێستیان وەک گروپ چی بوو ؟ گۆڕان و تۆپ و مەشجەب خانەکەی ، چییان لەسەر ه□م□ن ووت؟ یان ئەوەیە قژ و برۆ گۆڕانکاریەکان نایانگرێتەوە ..گەر دووکەسی سەر بە پارتیش لە سلێمانی بێ قژ و برۆ بکرێن و ڕەوانەی سەری سوور بکرێنەوە ، هەڵبەتە پارتی حسابێکی تر بۆ تەحەمول و سەبری خەڵک ئەکات و ئەگەر خۆی غەشیم نەکات تێئەگات شەق بەشەق یانی چی و چیتر کۆمەڵانی خەڵک بە مەڕ و ماڵات و ڕەعیەت نەزانێت................
ئەگەر ئەو حیزب و لایەنانە سیاسەتیان پێ ناکرێت و لە نێوان وەڵام دانەوە و خیش کردن لە پارتی واقیان وڕماوە ، با پرسەکە بۆ ئەو خەڵکە داخ لەدڵە بە جێ بێڵن ، ئەو کاتە قژێک بەدەیان پرچ وبرۆیەک بە دەرزرەنێک برۆ چارەسەر ئەکرێت ..
خەڵک هەقی خۆیەتی ن□ بێتە مەسخەرەی سیاسەتی نە شیش بسوتێ نە کەباب....

کۆتایی حزبی کوردی: وادەیەکی درەنگ بەڵام چاوەڕوانکراو … نەوزاد جەمال

ڕەنگە لەهیچ کوێیەکی دنیادا هێندەی لای ئێمە، حزب وەک جانەوەرێکی قێزەوەن و ناحەز وێنا نەکرابێت. بێزرانی حزب بە خودی حزبییەکان و ئەو نووسینە ڕەخنەییانەشی کە لەمەزەندەکردنیاندا بە چییەتی کێشەو قەیرانەکان، سەرووپێتەڵاکی چەمکی حزب دەکوتنەوە نەک ڕەگی کێشەکە. ئیتر، چەمکی حزب بۆتە نەفرەتێکی نەتەوەیی و نیشتمانی و ساخکردنەوەی کۆی تەنگەژەکان لەسەری! بەڵام، ئایا کێشەی ئێمە خودی حزب و سیاسەتە؟ ئایا لەقۆناخی پۆست-حزبداین و چیتر پێویستمان بەو فۆرمە ڕێکخراوەییەی سیاسەت نییە؟

– بەدگۆڕانێکی چاوەڕوانکراو

ساڵی(٢٠١٣) لەکتێبی “ئۆنتۆلۆجیای سیاسی کۆمەڵگەی کوردی”دا لەبەشێکیدا بەناوی ‘حزبایەتی بونیادی کێشەیەکی کۆمەڵایەتی’، ئاوابوونی حزبی کوردییم هێنابووە بەرباس. کۆتایی حزب بەو مانا مۆدێرنەی کە ‘سیاسەت’ دەبێت بیکات، نەک بەمانای ئەوەی هەرچی ناوی حزبایەتییە بەجارێک نامێنێت. بەڕای من ئاوابوونەکە ئەو شێوانەیە کە لەچییەتی حزب و سیاسەتی کوردییدا ڕوویداوە. لێرەدا، ئەو شێواندنە بە ‘بەدگۆرانێکی جۆریی’ دانێم و لەچەند دەرکەوتەکدا دەیخوێنمەوە.

حزبەدەرینەکان ئەگەر سەدەیەکیش تەمەنیان بێت، زادەو هەڵقوڵاوی هەلومەرجێکن کە لەمەودا پێدراوەکانی هەبوون و مانەوەیان بەسەرچوون. ئەو زەمینەو هەلومەرجەی تێیدا سەریانهەڵداوە، زەرورەتی کارکردنیان بەشێوەی رابوردوو نەهێشتووە. لەئەنجامدا ئەوەی ناوی حزبە، یەکێکیتری کۆمەڵگەیە کە بنەماڵەو خێڵە. یەکێک کە خۆپارێزانە بەرژەوەندییەکانی بەمیکانیزمێکی سەردەمیانە پەرەپێدەدات و تەنها پشکی ڕۆڵەکانی (نەک ئەندام) مسۆگەردەکات.

لێرەوە، ئەم یەکە کۆنەوارە، تەنها ئەرک و ڕۆڵێکی کۆمەڵایەتی نابینێت، بەڵکو لەفەزای گشتی و ئاستی دامەزراوەییشدا، بڕیاری سیاسی قۆرخدەکات. ئیدی، حزب ڕووخسارێکی ساختەمۆدێرنی یەکەیەکی کۆمەڵایەتییە کە شەرعیەتی سیاسی پاوانەدەکات. دواجار سیاسەت دەکاتە بزنس و حزب کۆمپانیایەکی قازانجخواز.

بەدرێژای دوودەیەی پاش راپەڕین، ئەوانەی بەرپرسی سیاسین لەناوخۆیاندا کەمپانیای تەندروستی و جگەرەو هاوردەکردن و نەوت و بیناسازی و خانووبەرەو پەیوندیوگواستنەوەیان بەشکردووە. دەیەها کارگەی بندیوار لەلاپاڵ و پێدەشتەکاندا هەیەو کەس نازانێت چ کاڵایەک بەرهەمدەهێنن! لەبەرئەوە، دەستمایەی کاربەدەستەحزبیەکان نەسەرمایەکی رەمزیی ئایدیۆلۆجیای سیاسی- چەپ یا نەتەوەی-یە نە پسپۆریەتیش. بەڵکو، کەڵەکەبوونی زەوی و موڵک، دەستوپێوەند، ئۆتۆمبیل و سانە.
لەم حاڵەتەشدا دابەشبوون، پەرتبوون و لێکترازان ئاسایی و چاوەوانکراوە، مادام، ئامانجە ستراتیژییەکە قازانج، پاوانکردن زیادکرنی داهاتەکانە. بەگشتی کادەری حزبی بازرگانەو خاڵییە لەمانای سیاسەت، نەک هەر لەبەرئەوەی زۆربەیان لەسیاسەت تێناگەن و نازانن، بەڵکو لەسەر پێوەرەکانی بازرگانی- قازانجی خێراو کەڵەکەکردنی سەرمایەی مادیی- کاردەکەن. لەبەرئەوە، حزبکەمپانیا جگەلە پێگەو پارەو پاداشت و پۆست، شتەکی دیکەی نییە بە کەینی ئینتیما.
لێرەوە یەکێک لەو چارەنووسە حەتمییەی حزب و سیاسەکان تێدەکەون، پشتبەستنە بەسامانی نەوت و ئەوانیترە بەپلەی دوو. بەڵام، هەموو تویژینەوەو وپێشبینیەکان دەریدەخەن کە ئیتر نەک جێگرەوەی نەوت بەڕێوەیە، بەڵکو چیتر تاکە سەرچاوەی ووزەش نییە. جگەلە بەزنونزمی نرخی، فرۆشتنی بەرامبەر بەچەک و جەنگی بەوەکالەت، داهاتەکی نامسۆگەرە.
خاڵێکیتر، ئەوەیە کە ململانەی سیاسی لە ئایدیۆلۆجیاو دیدگەیەکی سیایسەوە، دەبێتە پێکهەڵپرژان لەسەر هەناردەو شیرینی گرێبەست! لەم چەند مانگەی دوایدا، نەوت پلەی یەکەمی ئەجێنداکان و چەقی ململانەکانی نەک هەر هەرێم و بەغدا بەڵکو لەناوخۆشدا و لەناو پلەباڵاکانی حزبیشدا بەتایبەتر. لەکاتی قەیرانی داراییدا، چاوبەینە ئەو سەرچاوەیە، دەریدەخات کە سیاست گۆڕاوە. ئیتر، ململانەکان شەڕی پشکە نەک سیاسەت. خاڵی هاوبەشی جەمسەرەدەسەڵاتدارەکان، پێکهاتن و لێکترازانە لەسەر پشکەکانە.
بەئاشکرا دیارە کە لایەنەکان کێشەی سەرچاوەی ئابوری و داهات دەکەن بەئامرازو هۆکاری سەرەکی ململانەکان. لەوپێناوەشدا ناو و نازناویی سیاسی لەیەکترەنەن لە رکابەری نێوان دوو کەمپانیا دەچێت کە لەناوەڕۆکدا هەمان بیرکردنەوە بەڵام بەلۆگۆی بازرگانی جیاوازەوە. ئیدی، نواڕین و دیدەکی سیاسی بە کوردستان و داهاتوو لەگۆڕێدا نییە.
لەسەر ئاستی رابەرایەتی و سەرکردایەتیش حزبەدێرینەکان لەگرفتدان.

سەرکردە سیاسی و رابەرە ئیلهامبەخشەکانی وەک ‘ماندێلا’، ‘گاندی’ و ‘داڤید بن گۆریۆن'(دامەزرینەری ئیسرایل) لە مێژوودا بە مانای ووشە سەرکردەو رابەربوون. سەدەیەک یا بەلانی کەمەوە، نیوسەدە خەباتیان بەبچرانیان کردووە. لەو پێناوەشدا راوەدونان و گرتن و ئەشکەنجەو دەربەدەری و هەژاری و هەڕەشەیان پێشهاتووە. بەڵام، کە لە هەرێمی کوردستاندا ئێستە پشتئەستوورە بەو ئەزموونانە؟ لە باشوری کوردستاندا (تاڵەبانی، بارزانی و نەوشیروان) ناوی دیارن. بەڵام، ئیتر بمانەوە و نەمانەوەت، لە بەر هەڵکشانی تەمەن و نەخۆشییەوە، ئەمانیش خەریان لە ئاوابووندایە. بەڵێ، جێگرەوەو میراتگری ئەوان دە بێت کێبن؟

دیارە، نەریتی بنەماڵەیی (نەک سیاسی و حزبی)، وادەخوازێت پێگەگە لەناوی بازنەی خێزاندا دەمێنێتەوە. چونکە، شێوازی دابەشکردنی پلەی کارگێڕی کۆمپانیا، ستوونیە نەک ئاسۆیی. لەبەرئەوە، درێژەدان بەسەرمایەی رەمزی سەرکردەکانی پێشووتر، هەرگیز ئەو بەها حزبی و سیاسیەی لەناکەوێتەوە کە سەرکردەی باوک تێیداچالاکبوون.

پێویستە بپرسینەوە: ئایا لە قۆناخی پۆست-حزبدا، هێزی کۆمەڵایەتی و بزاوتی جەماوەری و رێکخراوەیی، دەتوانن ئەو جێگەخاڵییەی حزب بگرنەوە؟ پرسیارەکەش لەوەدەدات؛ ناڕەزایی گشتی لەکوردستاندا هەیە، بەڵام لەبەرچی نەبووتە هێزێک و بزوتنەوەیەکی کۆمەڵایەتی؟ بەڕای من، بەشێکی زۆری ململانێکان تەنها لەسەر ئاستی ماکرۆهێزە(دەسەڵاتی سیاسی/ئابووریی) نەک میکرۆهێز(هێزی کۆمەڵایەتی و بنکەی جەماوەری)ە. ئەوەی دەت، لەسەر ئاستی سەرەوەو سەرخانی سیاسی و سەرووکۆمەڵایەتی، نەک ئاستی ژێرخانیی کۆمەڵگە ململانێ و خەباتدەکات.

مەرگی سیاسەت

بەدگەڕانێکیتر کە مەرگی سیاسەتی لێکەوتەوە، کورتکردنەوەی پۆستە باڵاکانی حکومەتە بە جوڵەیەکی ئابوری بەشێوازێکی بازرگانی. هەڵبەت، مۆدیلی بازرگانی/ بەڕێوەبەری کۆمپانیا لەکاروباری سیاسی هەرەمدا، مۆدێلێکە خشکەیی سەریهەڵدا، بەتایبەت پاش فرۆشتنی نەوت بەشێوازو رێژەی پێشکەوتوو فۆرمی خۆی وەرگرت. بەڵام رەنگی ئەم مۆدێلە دەگۆڕێتەوە بۆ بەردستی سەرچاوە سروشتیەکان. بەتایبەت، مێژووی ململانێکانی نەوەدەکانی ‘یەکیتی’ و’پارتی’ داهاتی ئیبراهخم خەلیل و خاڵەسنووریەکان بوو.

گرێدانەوەی بەرژەوەندی بەهاوپەیمانەتی و هاوسەنگی هێزەوە، لەسەروو بنەماکانی سیاسەت و حوکمڕانیەوەهات. ئەوەی لەسیاسەتدا نەدەبا بکرا، بەباری ئابوریدا رێپدراو چاوی لێنقوێنرا. ئەمەش ئەنجامی ئەو راستییە کە سیاسەتداری و حزبداری و حوکمداری

لەکوردستاندا، خاڵییە لە دیدگە(vision). بڕیارەکان لەگۆشەنیگای بژاردەیەکی ئابورییەوە دراون. ئەقڵییەتێک کە مەزەندەکردنی بۆ پرسەکان، بژاردەی سودو قازانج یا زیان پێوەرە. روانگە زاڵەکە ئەوەیە؛ خەڵک، تاک وەک بەرخۆرو بەردەست هەژماردەکرێت. کۆمەڵگە وەک بازاڕ، حزب کۆمپانیاو سیاسەتیش پاوانکردنی بەرژەوەندییە قازانجخوازەکانە.

لەم سۆنگەوە، سەرۆکی حکومەت وەک بەرپرسێکی باڵا، سیاسەتی بەڕێکارو جوڵەی بازرگارنی هەڵسوڕاندووە. رەهەندە کۆمەڵایەتی و مرۆیی و شارستانیەکەی سیاسەت خراوەتەلاوە. ئەقڵیەتێک کە پێیوایە سەرچاوەی هەموو کێشەوگرفتەکان لەیەکدوو بژاردەی دیاریکراودایە. لێداونێکی خودی سەرۆکی حکومەت کەووتی: ‘لەنێوان خراپ و خراپتردا خراپمان هەلبژارد’، ئەمە پشتڕاستدەکاتەوە. بەدەر لەرادەی واقیعبینی، لێداونەکەی وادەکەوێتەوە بژاردەکانی بەردەستی سنووردارن و رێسای ناچاری گرتۆتەبەر! بەڵام، پرسیارەکە وەکخۆی دەمێنێتەوە؛ ئایا سەرۆکی حکومەت لەئێستەدا کامە بەرنامەو دیدگەیەتی بۆ رێگەچارەو ئاسۆی دواتری؟

هەڵبەت، لەکایەی ئابوری و بازاڕدا مر□ق ب□هاوکێشەی قازانج/سوود بەرەڕوو پێشهات و مەترسی و کێشەکان دەبێتەوە. لەکاتێکدا، سیاسەت رەهەندێکی قوڵی هەیە؛ کۆمەڵگە مر□قگ□لێکە کە چارەنووس و ماف ژیانی شیاوی، پێوەرو بنەمایەکی سازش لەسەرنەکراوە. لەدەرەوەی هاوکێشەیەکی ئابوریی و ماتماتیکی کە تەنها قازانج و زیان دەخوێنێتەوە، هەڵدەسوڕێت.

کەواتە، بەدگۆڕانەکە لەسیاسەت و حزبایەتیدا بەئاڕاستەی پاوانکردن، قۆرخکردنی سەرچاوەکان و دەستەمۆکردن و لەباربردنی پێوەرو بنەماکانی کاری حزبی و سیاسەت کەوتەوە. ئیتر، حزب بووە کوانی رکوکینەو هەلپەرستی. لەبەرئەوە، لەخۆڕا نییە ئەگەر بووترێت؛ ئەوەی دەکرێت نەسیاسەت، نەحزبایەتییە.

بەکارهێنانی چەکی کیمیاوی دژی

کورد لە ساڵی ١٩٨٧ لە بەر ڕۆشنایی بەڵگەنامە فەرمییەکانی عیراق

دکتۆر جەبار قادر

ئەو بەڵگەنامە فەرمییانەی دەوڵەتی عیراق کە هێزەکانی ئەمەریکا دەستیان بەسەردا گرت و دواتر وەزارەتی بەرگری ئەو وڵاتە لە سەر تۆڕی ئینتەڕنێت بڵاویکردنەوە، ڕۆشنایی دەخەنە سەر ئەو پەلامارە کیمیاوییانەی کرانە سەر گوند و ناوچەکانی کوردستان لە نیوەی یەکەمی ساڵی ١٩٨٧، واتا بەر لە کیمیابارانکردنی هەڵەبجە بە نزیکەی ساڵێکی تەواو. ئاشکرایە کە ڕژێمی بەعس لە ساڵی ١٩٨٣ چەکی کیمیاوی لە دژی هێزەکانی ئێران لە بەرەکانی شەڕ بەکاردەهێنا. بە پێی ئەو زانیارییانەی لە بەردەستدان لە ١٩٨٦ و ١٩٨٧ سوپاکەی سەدام پێشمەرگە و ناوچە ئازادکراوەکانی کوردستانی کیمیاباران ئەکرد.

وێنەی بەڵگەنامەکان و دەقە ئەسڵییەکەیانم بە هەردوو زمانی عەرەبی و ئینگلیزی لە نامیلکەیەکی (٨٠) لاپەڕەییدا لە ئەکادیمیای کوردی لە ساڵی ٢٠١١ بڵاوکردەوە. پوختەی ئینگلیزییەکەشم لە ساڵی دواتردا لە کۆنفرانسێکدا، کە لە پاڕلەمانی یەکێتی ئەوروپا ڕێکخرابوو پێشکەش کرد. بە پێویستم زانی بیانکەم بە کوردی و بیانخەمە بەردەست خوێنەری کورد.

بەڵگەنامەکان بە ڕاشکاوەیی بەشداربوونی فەرمانگە و دامەزراوە سەربازی و هەواڵگرییە جۆراو جۆرەکان لە نەخشەدانان و جێبەجێکردنی ئەو قەسابخانە خوێناوییانە دەخەنەڕوو. زۆر بە ڕوونیش بەرپرسیارێتی ڕاستەوخۆی خودی سەدام حوسێن دەرئەخەن. وردەکاری ئەو پەلامارانە و شوێنەوارە ترسناکەکانی بە ساڵانێکی زۆر بە شاراوەیی هێڵرانەوە. لە عیراقی "فیدیراڵ ودیموکراتی" دوای سەدام حوسێنیشدا کەسانێکی زۆر بە کاربەدەستانی تازەشەوە باوەڕ بەم بەڵگانە ناکەن و بە پڕوپاگەندەی کوردی لەقەڵەم دەدەن. هەندێکیشیان بە ئاشکرا خۆزگەی ئەوە دەخوازن، کە بەعس هەموو کوردی لە کۆڵیان بکردبایەتەوە.

هەموو جیهان بە هۆی کیمیابارانکردنی هەڵەبجەوە لە ١٦ مارتی ١٩٨٨ ئاگاداری لاپەڕەیەکی ڕەشی ئەو تاوانانە بوو کە بەعس لە کوردستان ئەنجامی دەدان. ڕاپەڕینی بەهاری ١٩٩١ پەردەی لە سەر زۆر لە

تاوانەکانی بەعس لە کوردستان هەڵماڵی. بۆ یەکەمین جار لە ناوخۆی کوردستان دەرفەت پێیدا قوربانییەکان بەشێک لەو کارەساتانە بگێڕنەوە کە بەعس بەسەری هێنابوون. پێشمەرگە و دانیشتووانی گوندەکان چیرۆکی بەشێک لەو پەلامارانەیان بۆ ڕۆژنامەنووسانی بیانی گێڕایەوە. هەشتا کەس دەستی بە بەڵگەنامە فەرمییەکانی دەوڵەت نەدەگەیشت بۆ ئەوەی وێنە گەورەکە پیشان بدات.

پرسەکانی ئامادەکاری و نەخشەدانان بۆ ئەو پەلامارانە و میکانیزمی بیرۆکراسیانەی دام و دەزگا هەواڵگری و سەرکوتکەرەکانی دەوڵەت بۆ جێبەجێ کردنیان تا نیسانی ٢٠٠٣ بە شاراوەیی مانەوە، نەک تەنها بۆ خەڵک، بەڵکو بۆ ئەوانەشی کە خەریکی لێکۆڵینەوە بوون لە وردەکارییەکان. کۆماری ترس و دەوڵەتی ڕێکخراوەی نهێنی هەموو هەوڵێکی گرتبووە بەر بۆ ئەوەی ئەو تاوانانە بە نهێنی بمێننەوە. هەموو شوێنەوارێک کە دەبووە هۆی ئاشکرابوونی ئەو تاوانانە لە کوردستان و شوێنەکانی تری عیراقیش لە ناودەبران. ڕاگەیاندنی زۆربەی خاکی کوردستان وەک ناوچەیەکی داخراو و قەدەغەکراو، شەهیدکردنی ئەوانەی هەوڵیان ئەدا خۆیان لەو دۆزەخە ڕزگار بکەن، کاری حکومەتی ئاسان کردبوو بۆ شاردنەوەی ئەو کارەساتە و هەوڵی سڕینەوەی شوێنەوارەکانی.

هەموو ئەو بەڵگەنامانەی زانیارییەکیان تێدا بوو لە بارەی ئەو تاوانانە یا سەبارەت بە میکانیزمی بیرۆکراسیانەی ئامادەکاری، نەخشەدانان، جێبەجێ کردنی پەلامارەکان و "چنینەوەی ئەنجامەکان" وەک دام و دەزگا حکومییەکان لە نووسراوە فەرمییەکاندا وەسفیان دەکرد، تا ڕووخانی ڕژێم لە بەغدا هەڵگیرا بوون و بۆ کەس نەبوو بیانبینێت، باسی لێکۆڵینەوە لە بارەیانەوە هەر مەکە.

مایەی خەمگینی و نیگەرانییە ژمارەیەکی زۆر لەو بەڵگەنامانە لە نێوبران، دزران و فرۆشران، هێزەکانی ئەمەریکا و ئەم حیزب و ئەو گروپ دەستیان بەسەردا گرتن و توێژەران هەلێکی دەگمەنیان لە دەستدا بۆ ئەوەی بە شێوەیەکی زانستی لێیان بکۆڵنەوە و وێنەی تاوانەکانی ڕژێم بکێشن. ئێستاش گومان لەدەبەت چەند فەردەی لای ئەم و ئەوە. بەشێکی گرنگی مێژووی کورد لە باشوری کوردستان بە هۆی ئەم کارانەوە لە تاریکیدا مانەوە. دەکرا ئەم بەڵگەنامانە ببنە بەشێکی گرنگ لە ئەرشیفخانەی نیشتمانی کوردستان، کە تا ئێستاش تەنها وەکو بیرۆکەیەک دێت و دەچێت و نەهاتۆتە دی. ئەم بەڵگەنامانە بەشێکن لە یادەوەری گشتی گەلان و لە ڕێگایانەوە تیشک دەخرێتە سەر ڕووداوەکان و بە شێوەیەکی زانستییانە بۆ خەڵک ڕووندەکرێنەوە.

ڕووداو و کارەساتەکانی دوای لە ناوچوونی ڕژێمیش ڕێگەی ئەوەیان

نەدا ناوەندە زانستی و ڕۆشنبیرییەکان بپەرژێنە سەر ئەو کارە.
کاربەدەستانی کورد لەم بارەیەوە زۆر خەمساردن. ئەوان کە ڕۆڵەکانی گەلەکەیان دیارترین قوربانی ئەو ڕژێمە خوێنڕێژە بوون، هیچ پەرۆشییەکیان بۆ بە ئەرشیفکردنی ئەو تاوانە بە شێوەیەکی زانستییانە تا ئێستا پیشان نەداوە. ئەوەی کراوە و دەکرێت لەم بوارەدا هەوڵی تاکە کەسییە، کە بەداخەوە لە توانایدا نییە ئەم ئەرکە گەورەیە بەجێ بێنێت.
ئەو بەڵگەنامانەی لێرە دەیانخەینە ڕوو بریتین لەو نووسراوانەی لە نێوان سەرۆکایەتی کۆمار، هەواڵگری گشتیی سەربازیی، سەرۆکایەتی ئەرکانی سوپا و فەرماندەی هەردوو لەشکری یەکەم و پێنجەمدا لە (١٠ ئازاری ١٩٨٧ بۆ ٦ نیسانی هەمان ساڵ) هاتن و چوونە.
بەڵگەنامەکان تایبەتن بە بەکارهێنانی چەکی کیمیاوی لە ناوچەکانی تەکیە، بەلەکجاڕی سەر بە ناحیەی قەراخ و دۆڵی بالیسان لە سەر ڕێگەی سەرەکی نێوان چوارقوڕنە و خەلیفان.
بەڵگەنامەکان بە زمان و دەستەواژەکانی بەعس نووسراون. گوتاری بەعس گوتارێکی پەلاماردەر و قێزەون بوو. لەو گوتارەدا نەیارانی دەسەڵات هەموو بە تێکدەر و بەکرێگیراو ناو دەبران. تەنانەت لە بەڵگەنامە و نووسراوە فەرمییە نهێنییەکانیشدا قەت بە ناوی خۆیان نێو نەدەبران. هەمیشەش پاساوی گونجاوی هەبوو بۆ ئەو هەڵسوکەوتە دڕندانەیە لە دژی نەیارە سیاسییەکانی. هەمیشە بە مەبەست باسی هێزی پێشمەرگە و سوپای پاسدار لە تەک یەکدا دەکرد بۆ ئەوەی بە لێکدانەوەی خۆی ئەوە لە مێشکی هەموو لایەک جێگیر بکات، کە ئەمانە شەڕی بەعس لە دژی ڕژێمی ئێران و کرێگرتە کوردەکانێتی.
لەو سەردەمەدا نەک تەنها کاربەدەست و بەرپرسی سەربازی، بەڵکو بەرپرسانی فەرمانگە و دامەزراوە مەدەنییەکانیش کاتێک نووسراوەکیان ئیمزا ئەکرد، ناویان لە سەر نووسراوەکە نەدەنووسرا، تەنها ئاماژە بە پلە و پایەی بەرپرسیارێتیان دەکرا. لەم نووسراوانەشدا هەمان شت پەیڕەوکراوە، بۆیە تەنها ئاماژە بە پایە و بەرپرسیارێتی ئەو کەسانە کراوە کە نووسراو و بەڵگەنامەکانیان ئیمزا کردووە. هەڵبەتە کارێکی زەحمەت نییە مرۆڤ بزانێت کە دەمە کام پلە و بەرپرسیارێتی هەبوو. ئاشکرایە کە ئەو دەمە سەرۆکی هەواڵگری سەربازی عیراق و فەرماندەی سوپای یەک و پێنج بووە.
لە بەشەکانی داهاتوودا ناوەڕۆکی بەڵگەنامەکان دەیخەینە بەردەم خوێنەران.

گفتوگۆی ڕادیۆ دەنگی ئەمریکا لەگەڵ نووسەر سەلام عەبدوڵڵا سەبارەت بە بارو دۆخی کوردستان

سەلام عەبدوڵا: حکومەتی هەرێم وەک نائیب عەریفێک فەرمانەکانی بانکی نێۆنەتەوەیی و کۆمپانیاکانی نەوت جێبەجێ دەکات
ی مانگی نۆ 26, 2016

وا چاوەروان دەکرێت لە 27/9 لە سەرانسەری هەرێمی کوردستان خۆپێشاندانەکان دژ بەو بارودۆخەی لە هەرێمەکەدا هاتوت□ ئاراوە دەست پێبکات، هەرچەند بە پێی ئەو کلیپانەی ب□ڵاو بۆنەتەوە وا پێشان دەدات تازە لە هەندێ شوێن دەستیپێکردووە.

سەبارەت بە هۆێ و پێشبینیەکان لە بارەی ئەو خۆپێشاندانانەوە، نووسەر و رۆژنامەوان سەلام عەبدوڵا ل□ ه□قپ□یقینێکدا لەگەڵ بەشی کوردی دەنگی ئەمەریکا دەلێت" لە تەواوی کوردستان، لە زۆربەی شارەکان هەوڵی ئەوە دەدرێت سبەی نارەزایەتی دەرببرێت دژ بەو سیاسەتە کە ژیانی خەڵکی خستوت□ مەترسیەوە، ئەم خۆپێشاندانە لە راستیدا دژ بە بانکی نێۆنەتەوەیی و کۆمپانیاکانی نەوت و گازە، چوونکە بە هەردووکیانەوە سیاسەتێکی نیولیبرال لە کوردستان سەپاندووە، کە پاکێجێکە (دەستە بەندیەک) بریتیە لە چەند خاڵێک، هەموو جێبەجێ کراوە، وەک تاڵانکردنی کەرتی تایبەت، سیاسەتی (تقشف) دەست گرتنەوە لە خەرجیەکان، دانەمەزراندن، چوونە سەرەوەی باج، ئازادی سەرمایەگوزاری، هەموو ئەم خاڵانە دەستە بەندیەکە دژ بە خەلکی کوردستان، حکومەتی هەرێمی کوردستان وەک نائیب عەریفێک(نائب عریف) ئیش ئەکا بۆ بانکی نێۆنەتەوەی و کۆمپانیاکانی نەوت".

کاک سەلام هەر وەها دەڵێت" هیوادارم سبەی کرێکارانی کوردستان و جۆتیارەکانی ئەو ناوچانە کە نەوت و گازی تێدا بەرهەم دەهێنرێت، ئەوان بێنە مەیدان، چوونکە چارەنووسی تەواوی نارەزایەتیەکان بە نارەزایەتی ئەوان و داخوازیەکانی ئەوانەوە گرێدراوە".

کاک سەلام د□ش□□□ت" گ□ند□□□ی کار□ب□دەستانی هەرێم بەشێکە لەو سیاسەتە نیولیبرالیزمە کە وەک نائیب عەریفێک فەرمانەکانی بانکی نێۆنەتەوەیی و کۆمپانیاکانی نەوت و گاز جێبەجێ ئەکەن".

[بۆ گوێگرتن لە گفتوگۆکە کلیکی ئێر□ بکەن....](http://www.dengiamerika.com/a/3525283.html)

http://www.dengiamerika.com/a/3525283.html

هەڵوێستەیەک لەسەر دەوری یەکێتی مامۆستایان و حزبەکانی دەسەڵات لەناڕەزایەتیەکاندا!

ئەو کەسەی دزی لێکراوە و هێشتا دەم بەخەندەیە، دیارە دزیەکی لەدزەکە کردوە... شکسپیر

قسەو پەیامی بەرپرسانی لقەکانی یەکێتی مامۆستایان لە ناڕەزایەتیەکانی ئەمڕۆ ٢٥ سێپتەمبەردا ، هەم بەژمارە و هەم بەئاستی داواکاری و شێوازی ناڕەزایەتیەکەیان نیشانی دەدا کە ئەمانە زەردەخەنەی ئەو کەسانەیە کە بەشدارن لە دزی موچەدا.
ئەگینا حکومەت و دەسەڵاتێک کە دوای ٢٥ سال□ ژیان و موچەی مامۆستایان و کرێکار و فەرمانبەرانی کردۆتە ٢٥%، هێشتا یەکێتی مامۆستایان داوای گوێگرتنی لەداواکاریەکانی لێدەکا! هێشتا خەمی دانیشتنی ئەم حزبانەی دەسەڵاتێتی بۆ گفتوگۆ و ڕێکەوتن! بەڕاستی ئەمانە داوای مامۆستایەکە کە نان نیە بیخوات یان کرێی خانوی نیە یان پارەی هاتوچۆی نیە؟
ئاشکرایە خۆپیشاندان وبایکۆتی سال□ی پاری مامۆستایانیش هەر لەڕێگای ئەم یەکێتی مامۆستایان□و ب□ناکام گەیشت و دیسانەوە داوای فرسەت دانیان بەحکومەت کرد و ئێستاش دیسان دەیانەوێ ناڕەزایەتیەکانی ئەمساڵیش توشی هەمان چارەنوس بکەن لەچاوەڕوانی حکومەتدا. سەر سوڕمان لە دەورەی یەکێتی مامۆستایان لەوەدایە، کەنازانی ئەمە یەکێتی مامۆستای نەدار و هەژارە یان یەکێتی حزبی دەسەڵاتدارە؟! زەردەخەنەی سەر لێوی بەرپرسانی ماف خوراو و دزیلێکراوی ئەم یەکێتی مامۆستایانە بەرامبەر بەدەسەڵات نیشانەی

بەشداریانە لەو دزیەدا کە دەسەڵات دەیکات وئەم دەوری تابوری پێنجەی یەکێتی مامۆستایان لە ناڕەزایەتیەکاندا خۆی بەشێک لەو سیناریۆیەیە کە ئەم حزبانەی ناودەسەڵات لەناو ناڕەزایەتیەکانیشدا دروستیان کردوە.
مانەوەی مامۆستایانی ناڕازی لە یەکێتی مامۆستایاندا نیشانەی ئەوەیە کە هێشتا گوێڕایەڵی و لۆیاڵەتی سیاسی بۆ یەکێتی وپارتی لەناو خەڵکی کوردستاندا بەحوکمی بەربارمتەگرتنی موچە هەیە درێژەی هەیە. ئەم لایەنگیری و ملکەچیە سیاسیە دەسەڵات دەکاتە خاوەنی هێزێک کە بتوانێ ڕۆژبەڕۆژ سیاسەت و شیوازەکانی هێنانەخوارەوەی ئاستی چاوەڕوانی برسی کردن و دابەشکردنی خەڵکی کرێکار وکارمەند و کەم دەرامەت بسەپێنێت.تەنانەت لە ناڕەزایەتیە جەماوەریەکانیشدا بتوانێ لەڕێگەی یەکێتی مامۆستایان و فەرمانبەرانی دەسەڵات دەتوانێ کۆنترۆڵی بایکۆت و خۆپیشاندانەکان بکات و بەلاڕێیدا بەرێت و بەسەر جەبهـەگیری زۆنی زەرد وسەوز و ٥ حزبەکەی دەسەڵاتدا دابەشی بکات.
تۆماس مۆر لە "یۆتۆپیا"دا بەڕاستی دەربڕینێکی شایستەی سەبارەت بەم سیاسەتەی دەسەڵاتداران دەربڕیوە کاتێک دەڵیت"سەرەتا خەڵک ت□وشی ڕۆشنبیریەکی نەخۆش دەکەن و لەمناڵیەوە پرەنسیپەکانیان گەندەڵ دەکەن،دواتر سزایان دەدەن لەسەر ئەو کارانەی بەهۆی ئەو خوێندەواریەی لە سەرەتاوە بەسەریاندا سەپاوە،بەڵام ئەمە تەنیا ئەوەدەگەیەنێ کە تۆ لەسەرەتاوە خەڵک دەکەیت بەدز و دواتر سزایان دەدەیت." هەر مامۆستا وکرێکار وفەرمانبەرێک هێشتا ئەندامی ئەم ڕێکخراوانەی دەسەڵات بێت وەک ئەم کەسانەی تۆماس مۆر باسیان دەکا وان کە بەهۆی تاوانی خۆشباوەڕیانەوە بەدەسەڵات ئێستا سزای چارەکە موچە بەسەریاندا دەدرێ.
ئەم ناڕەزایەتیانەی یەکێتی مامۆستایان بەدوای هەوڵەکانی تری چوار حزبەکانی ناودەسەڵات،یەکێتی وگۆڕان و ئیسلامیەکان و ٨٧ پەرلەمانتار□کیاندا دێت، کە پەیامی پشتیوانی بۆ خۆپیشاندانی مەدەنیان دەربڕی و دەیانەوێ ناڕەزایەتیەکان بەلاڕێی داوای گەڕانەوەی پەرلەمان و ڕێکەوتنی حزبەکاندا بەرن . سەیر لەوەدایە کە ناڕەزایەتی توڕەیی خەڵک لە حکومەتە کەچی دەیانەوێ خەڵک داوای باشکردنی حکومەتێکی بنکە فراوان کە بڕیاری بڕینی موچەی داوە !
ئایا لەسلێمانی ئەوە یەکێتی نیە کە سەرچاوەی داهات و نەوتی ئەم ناوچەیەی لەژێردەستدایە و چارەکە موچەکەش نادات ؟ چۆن ئەم حزبەو ئەم دەسەڵاتە پشتیوانی خواست و ناڕەزایەتیەکان دەکات و ئەی ناڕەزایەتی بەڕووی کێدایە؟ئایا ١٧ شوبات بەدەستی چ هێز و لایەنێک سەرکوت کرا و ئایا جگە لەپارتی ئەوە یەکێتی نەبو کە

خۆپیشاندەرانی دەکوشت؟

جیاوازی ئەم دەورەیە ئەوەیە کە بزوتنەوەی گۆڕان بوەتە شەریکی ئەم دزیەی داهات ودەسەڵاتی یەکێتی و هەربۆیە لەگەڵ یەکێتیدا خەریکی چەواشەکردنی خەڵکن بەوەی دەسەڵاتی ناوچەی سلێمانی پشتیوانی لە ناڕەزایەتی خەڵک دەکا؟

ناڕەزایەتییەکانی ئێستا ئەوکات سەرکەوتودەبێ کە لە ناوچەی ژێردەسەڵاتی یەکێتیدا خۆپیشاندەران داوای دابەشکردنی داهاتی نەوت و لابردنی پاشەکەوتکردنی موچە لە یەکێتی بکەن و لەناوچەی پارتیدا داوا لەپارتی بکەن، نەک بە پێچەوانەوە یەکێتی لەناوچەی دەسەڵاتی خۆیدا داوا لەپارتی بکا وخەڵکیش دوای ئەم فریوکاریە بکەون.

ئەم داواکاریانە کاتێک بەدەست دێت کە چیتر خواستی گەڕانەوەی پەرلەمان و ڕێکەوتنی حزبەکان ڕێگەی پێنەدرێ وەک داخوازی خۆپیشاندەران بسەپێنرێ. خەڵکی ناڕازی کاتێک دەتوانێ ڕێگە لەم دەستەوەردانەی پێنج حزبەکەی دەسەڵات بگرێت کە چیتر لەژێر سایە و لە یەکێتی مامۆستایانی ئەواندا نەمێنێتەوە و ڕێکخراوی جەماوەری و سەربەخۆی خۆی و دەستەی نوێنەرانی ڕاستەوخۆی خۆپیشاندەران ڕاگەیەنێت و دەستەکانی ئێستای ناڕەزایەتییەکان بکات بەیەک. کاتێک خەڵکی ناڕازی یەکدەگرێت کە چاوی لە هێزی فریادڕەسی دەرەوەی ناڕەزایەتییەکان نەبێ و کۆبونەوە و حکومەت و پەرلەمانی حزبەکان بەو شوێنە بزانێ کە بڕیاری ئەم برسی کردن وهەژارکردنەی خەڵکی لێدراوە و دەبێ بەرامبەر بەو بڕیار ودەسەڵاتە هێزی سەربەخۆی خۆی نیشان بدا.نان وئازادی ئەمڕۆ لەگرەوی یەکگرتوبونی ئەم هێزە ناڕازیە جەماوەریەدایە.

ئاسۆ کمال

٢٥ سەپتەمبەری ٢٠١٦

دیسان بەحیزبیکردن وقۆستنەوەی

ناڕەزایەتیەکانی خەڵکی … نەجم محەمەد

لەهەرێمی کوردستان دیسان نارەزایەتیەکانی خەڵکی ڕوولەهەڵکشانە وشەپۆلێکی ناڕەزایەتی بەڕێوەیەلەدژی ناعەدالەتی وبێ مافی و تەبوونی خزمەتگوزاریەگشتیەکان و دواکەوتن و کەمی مووچەونەبوونی خۆشگوزەرانی وهتد ..بەداخەوە ئەم ناڕەزایەتیە خۆڕسك و شۆڕشگێڕانەی خەڵکی ناڕازی لەبەرنەبوونی نوێنەران وڕابەڕانێکی جدی وهوشیاری هەڵقوڵاوی ناوخەڵکی کەئەم ناڕەزایەتیانە ڕێك خات و ڕێنوێنی بکات وئاسۆو ئامانج وخواست وداواکاریەکان دیاری بکات ئەم ناڕەزایەتیانە دەکەوێتە نێوان بەرداشی دەسەڵات وحیزبەکانەوە بەکورتی دەسەڵات وحیزبەکان ناڕەزایەتیەکانی خەڵکیان کوشتووە وخنکاندووە وناهێڵن تەندروستانە ئاراستەی خۆی وەرگرێ .

هەرچی دەسەڵاتە هەوڵ دەدات بۆسەرکوتکردن ولەناوبردنی ئەم ناڕەزایەتیانەی خەڵك تۆمەتی حیزبی بوون ودەستی حیزبی لەپشتەوەبوونی بخاتەپاڵ وهەرچی ئەو حیزبانەشە کەململانێی دەسەڵات دەکەن لەپێناو بەرژەوەندی ودەسەڵاتی زیاتری خۆیان هەوڵ دەدەن ئەم نارەزایەتیانەی خەڵکی وشەقام بقۆزنەوە وخەڵکان وکادیرانی خۆیان بخزێننە ناو ئەو ناڕەزایەتیانەو ڕابەرایەتی و نوێنەراتی ئەو ناڕەزایەتیانە بکەن وسواری ئەو شەپۆلی ناڕەزایەتیانە دەبن ولەپێناو ئامانج وبەرژەوەندیە سیاسیەکانی خۆیاندا ناڕەزایەتیەکان بەلاڕێدا دەبەن وموساوەمەی پێ وەدەکەن وشەقام وناڕەزایەتیەکان دەکەنە فشارێك لەسەر دەسەڵات تاهەرچی زیاترە دەسەڵات وکورسی وبوجە وبەرژەوەندی زیاتر وەربگرن لەسەر شان ودەردو ڕەنج وئازاروقوربانی و ناڕەزایەتیەکانی خەڵکی.

بەمەش گەورەترین خزمەت بەدەسەڵات دەکەن وبەهانەی ئەوەی بۆدروست دەکەن کەناڕەزایەتیەکانی خەڵکی بەئاسانی سەرکوت بکات و داواکاریە مرۆییەکانی خەڵکی لەبارببات نموونەکان زۆرن وەك 17شوبات و ئەم یەك دووساڵەی دوایی کەنموونەی زیندوون بۆگەواهی ئەم ڕاستیە هەربۆیە دەبێت خەڵکی کوردستان لەو ڕووەوە زۆر ووشیارو بەئاگابێت نەهێڵێت جارێکی کە مێژوو خۆی دووبارەکاتەوە و وناڕەزایەتیەکانی خۆی لەچنگی دەسەڵات وحیزبەکان دەربهێنێت نەهێڵێت بکەوێتە نێوان ئەو دووبەرداشە وخۆی لێ ڕزگار بکات وخۆیان نوێنەرو ڕابەری خۆیان بن وخۆیان خۆیان ڕێکخەن وماف وداواکاری خواستەکانیان دیاریکەن وخەبات بۆبەدیهێنانیان بکەن چاوەڕێ ی دەستی نوێنەرانی دەسەڵات

وحیزبەکان نەبن و خەڵکی کوردستان دەبێت ئەو ڕاستیە بزانێت کەبەدەستی خۆیان دەتوانن ڕزگاربن ئەگەر یەکبن نەك بدەستی نوێنەرەداتاشراوەکانی حیزب ودەسەڵات کەخەونی بوونەپەرلەمانتاروخەونی کورسی وخەونی پلەو پایەو سەرمایە دەبین لەڕێگەی ناڕەزایەتیەکانی خەڵکەوە پێ ی بگەن نەك خەونی خۆشگوزەرانی بۆخەڵکی…

ئەم وێنەیە لە ئەم وێنەیە لە بەرواری 2016-9-7 گیراوە لەسلیمانی لەپارکی نالی لەگردبوونەوەی دەستەی نارەزایەتی خەڵکدا لەکاتی چڕینی سروودێکدا لەسەر ژیان وگوزەرانی خەڵکی هەرێم لەم هەلومەرجە دژوارەدا..

لەژێر پلەی سفری فەرامۆشیدا…!
ئیدریس عەلی

ئینجیل: بەڵام ئەمە ڕۆژی ئێوەیە.. کاتێ تاریکی دەسەڵاتی هەیە…!

بەشی شیعر نووسینێک
چاومان بدەین بە کۆتر
تاوەکو لەبری ئێمە پێی بڕوانێ و
جار جار لە دواوە
بۆ ختوکەدانی هەستمان
پەڕێکی بخشێنێ بە بناگوێماندا و
پێمانڕا بگمێنێ،
چەند جۆر جوانی تر
بە شەرتی ئەبەدیەت
لەملاولای دڵمان دا
وەک قارچکی دوای تاوەباران
لە ژێر هەتاوی خورپەمان دا هەڵتۆقیون،
کەچی ئێمە
لەسەر نوکی خەیاڵیش
بەلایاندا نەچووین،

لەتاو بڕان و
هاتنەوەی تەزووی خەیاڵ
نەپەرژاوین
لە ڕستەیەکی گونجاودا
بە تەنیشت گوڵ و
بەفر و
باڵندەکانی ترەوە
جێیەکی فەرەحیان بۆ بکەینەوە،
تا سەربەست و خۆشحاڵ
لە هەر ئینجانەیەکی گەرموگوڕ کە پێیان خۆشە.. بڕوێن
بەسەر هەر باخیکی ئاشنادا کە حەز بکەن.. ببارێن
باڵیان بۆ هەر ئاسمانێکی بەرین کە بیگرێت .. بفڕن و
خۆیان لە چنگ
خەونی کوردانە و
خەیاڵی شاعیرانەی ئێمە
قوتار بکەن…!

بایی ئاخهەڵکێشانێ
بەدیار گۆرانییەکەوە
گوێیەکانمان بە پشیلە هەڵخەین،
تا بەسەر دیواری بێدەنگیمانەوە
بمیاوێنێ بەڕووماندا و
ئاگادارمان بکاتەوە
هەر لەم دەوروبەرەی ڕۆحمان
قەڵبەزەی چەندەها دەنگی تر
زوڵاڵتر لەو دەنگانەی
لە ژووری تەنیاییمانەوە دێن و
دەمی کراوەی برینەکانمانی پێ دەبەستین،
بە نەرمی و کاوەخۆ
لە گەرووی کانییەوە هەڵدەقوڵێن،
کەچی ئێمە
لە ڕۆژە‌ سەفەرییەکانی مناڵی و
شەوە دڵنشینەکانی مەستبوونا
نەمانبیستوون…!

ماوەی میوانداریيەک
هەستی بۆنکردنمان بدەین بە سەگ،

تەنیا و بێکەس
پێچێ بەدەوری عەلوەکەدا بکات،
نزیک بێتەوە لە بارێ قۆخ
لوت لە توێکڵە سێوێ بژەنێ و
حەپەحەپ لەژێر کەڵبەوە
بقروسکێنی بە گژماندا
تاوەکو لە خەمی زەردبوون و
هەڵوەرین بڕەخسێین،
تا هیچ نەبێ بەشی ئەوەندە خوێنمان پێبێ
بەرگەی یەکدوو پاییزیی دیکەی
ئاوەها دڵڕەق و
ساردوسڕ
ئەوەندە گرانجان لە فرۆشتنی باران بگرین،
لە سیلەی ئومیدەوە بڕوانین
نێو ساردکەرەوەکانی ناخمان
چەند سوزگی تر
میوەی ئاڵ و گەیوی وەفا
خەریکە خراپ دەبن و
لە توێکڵی پەشیمانیی خۆیان دێنە دەر،
چەند جۆری تر
بوتڵە شەربەتی گیراوە
لە بێدەنگیی ترێ و
شووشە مرەبای خۆشکراو
بە شەرمی گێلاس و
مەنجەڵی بچوکی
پڕ لە شۆربای خۆشەویستی
لەژێر پلەی سفری فەرامۆشیدا
خەریکە ماوەی میهرەبانییان بەسەر دەچێ و
ئێمە لەتاو شەڕە دێ
لێ تاو سێگێ سێگی چاوتێری
هێشتاکە دەستی بەخشینمان
بۆ نەبردوون…!

فرسەخێ نزیکتر بۆ گەیشتن بە بەهەشت
تۆزقاڵێک لە ئیمانی زیادەی خۆمان
بدەین بە کاریلە،
تا لە وانەی "زوهد و بەلاغە دا

لەسەر رەحلە رەقەکەی “جەلالەدین”
شانبەشانی برینەکانی
“شەمس”ێ دابنیشێ،
لەنێو گژوگیای تەڕ و پاراوی
باخەکانی فیردەوس و
کانیاوی زمزم دا
زانستی کاوێژ بخوێنێ،
بە دەستێکی زاهیدانەوە
سێ جار بە ئاستەم
ئەڵقەڕێزی دەرگا دارینەکەی “ڕەیان” بکوتێ و
دڵێکی دایکانەی زەخمار داچڵەکێنێ
کە لەودیوەوە ئارام و هێدی
بەدەم هەنسک و لاوانەوەوە
خەریکی پروکاندنی برینەکانی جەستەی
دەروێشێکی خوراسانیی و
شوشتنی کراسی خوێناوی زامدارێکی ئەفغانییەێ،
بە دەنگی شیوەن و سنگکوتانەوە
فەرمووی هاتنە ژوورەوەی لێ بکات،
وای بۆ بچێت پێستەچییە
ڕیش چەرمووەکەی کەنعانە و
نامەی “یوسفی” ێکی تری بۆ هێناوە،
مەزەنە بکات شەهیدێکی تری بۆنخۆشیان
لە ئورشەلیمەوەێ ناردووە،
وابزانێت عاشورایە و
سەری بڕاوی “”حوسێن” ێکی تر
لە دەشتی کەربەلاوە ێ هاتووە،
جار جار ملێ ڕاتەکێنێ و
لە دوورەوە بباعێنێ بۆمان،
تا بیرمان بخاتەوە
کە هەزاران فەرمودی تری سەحیح
لە خەرەند و پێچ و چڵۆی
کتێبەکانی خوادا
وەک زەڕنەقوتەی بەیانیان
بەسەر بەفری فەرامۆشیدا هەڵوەریون،
دڵی گەرمی گەنجیکی دێی ” سوهروەرد” و
غەزەلی بە پەڕی باڵندە نووسراوی
شاعیرێکی “تاوگێزی” و

دەستی ڕەحمەت و پڕ لە شیفای
” کاک ئەحمەد” ناوێکی “پریسی” یان دەوێت،
هەتا سپێدەی کۆچێکی تر
خەونی فڕین بداتەوە لە کەلە‌یان
هەتا ئێوارەی زکرێکی تر
خولیای ئەوین بزێتەوە نێو دڵیان…!

نیشتمانێك لە دار ژاڵە … ئومێد مەحمود

نیشتمان..
کە تۆ خەواڵو بووی و
هێشتا قژی بەیانیت دانەهێنابو
من و دایکە كڵۆڵەکەم
لە پێشوازیتدا سەری هەمیشە بەرزمان بۆ دانەواندی و
فەرشی سوورمان،
بە خوێنی خۆمان بۆ راختسی ..
کەچی قەرەقۆزەکانی ئەو زەمانی کە تۆ پشتت
لەژێر قامچییەکانی حەلاج دا
کووڕ ببو،
ئەوان لەسەر خوانەکانی سوڵتان ..
کەنزيك و جەوارييەکانیان دەڕازاندەوەو ..
پێکی چرووکیان هەڵدەدا ..
بە خشکە، هاتن و ..
خوێنی من و دایکە داماوەکەم و ..
مێزەر و تەسبیحەکەی قازی محەمەد و..
چاویلکەکەی جگەرخوێن و..
(مەم و زین)ی خانی و..
گۆچانەکەی پیرەمێردو ..
ریشە قەترانی و جامانەکەی مامە ریشەیان
لە بازارەکانی ئەنکەرەو..
بۆرسەکانی لەندەن و..

باڵەخانەکانی دەوحەو ..
دیوەخانەکانی ریازو..
تاران و تووووووووووووووووووووووووران …
هەراج و هەرزانرفرۆش کرد.
نیشتمان ..
هاوار بۆ کێ دەبەیت و فرمێسکی بێ ئومێدیی
بۆ کێ هەڵدەڕێژی..؟
هاوار، لە نێو دەریاکان و سنوورەکانی نامۆیدا
خنکاو..
ماسیەك و نەورەسێکش
گوێی لە وەسیەتەکەی نەبو..
بەسەر بەلەمە قاچاخ و پڕلە درۆکانی شۆڕشەوە،
تەنها نامەیەك و
دزدانێك و دوا وێنەی یادگاریی..
لەگیرفانی شەپۆلەکانی مەرگدا جێهێشت و
دواماڵوایی لە من و تۆ و ……………..
گوڵە نێرگزەکان کرد.
نیشتمان ..
هێشتا من و
مناڵە چاوزیتە گوڵەبەرۆژەفرۆشەکەی کۆڵان،
پیاسەیەکی ئێوارانی سەر خاسەمان بەکامی دڵ نەکردبو..
شۆستەکانی کۆڕنیشیان دایە بەر نەقیزەی مەتر و
بەردو زەل و ..
تەنانەت،
سەرەمێکوتەو..
چەمەکشیان نایە نێو تەرازو و
لە گونیەو بەڕکیان توند کرد ..
نیشتمان ..
زامەکانت لەسەر کام گەڵای بابردەڵە ..
یان گڵکۆی شەهید و ..
قیژەو هاواری دەنگە خنکاوەکانی (ئیجە)دا بنووسمەوە..؟
کام پەیقم،
جورئەتی درکاندنی ..
فرمێسکی بە کوڵی پیرە داك و بابی ..
نائاسوودە بە جەستەی ساردی،
رۆڵە خێرنەدیوەکەی هەیە..؟
نیشتمان

دارستانەکانت بۆنی مەرگیان لێدێ و
کەمتیارو چەقەڵ،
پاسەوانییانە ..!
کەنارییەکان هەڵفڕین و ..
پاسارییەکانیان سەربڕی و ..
گوڵەشەوبۆ و مێخەکانیان کردە گەردنی..
کچە شازادە شێت و شوورەکەو..
ئەویش فڕێی دایە بەردەمی ..
پشیلە کوێرەکەی ..!

جیاوازی نێوانی هەرەوەزی و خێرخوازی ، کاری هەرەوەزییانە و خێرخوازییانە:

زاهیر باهیر – لەندەن
24/09/2016

جیاوازییەکانی ئەم دوو جۆرە کارکردنە یا ئەم دوو جۆرە ئەنجوومەن/ دەستانە / کۆمیتانە زۆرن ، بەڵام جیاوازییە بنەڕەتییەکانیان ، ئەمانەن:

• خێرخوازی زیاتر خەڵکانی دینی و مەزهەبی و ڕێکخروانی مەدەنی ناحکومی پێی هەڵدەستن و هۆکار و هاندەرەکانیشیان ڕۆحی بەزەیی و دڵسووتان و خزمەتکردنێکی بەرچاوی سیستەمەکەیە ، ئەمەش زیاتر لە کەیسی ڕێکخراوە مەدەنییە ناحکومییەکاندا بە ئاشکرادەبینرێن. لە هەرەوەزییەکاندا، کارکردن و پێکەوە ژیان ڕۆحی کۆمەك و یارمەتی دروستدەکات و گەشەی پێدەدات ، گیانی هاوکاریانەی سەردەمی کۆنی مرۆڤ دەژێنێتەوە و مرۆڤ دەگێڕیتەوە بۆ سروشتە سروشتییەکەی خۆی. هۆکاری کردنەکەی نە پارەیە و نە بەزەییە ، بەڵکو هۆشمەندی مرۆیانە و دەفعکردنی پێویستی یەکدییە.

• خێرخوازی، مرۆڤانی خزمەتپێکردوو Patronise دەکات (واتە بە چاوێکی تا ڕادەیەك سوك و بێ دەسەڵات تەماشا دەکرێن و

خۆجیاکردنەوەش لە نێوانی هەردوو لادا بە زەقی دەبینرێت کە لوتبەرزی و زانایی و لێوەشاوەیی پێوە دیارە. لە هەرەوەزییەکاندا گیانی یەکسانی و بڕوا بەخۆبوون و بە یەکدیبوون گەشە پێدەدات ، کار لەسەر دروستکردنی تاك و باياخدان بەکاری هەرەووەزیانە دەدات .

• لە کاری خێرخوازی-دا چاوبەرەوژێریی و خەجاڵەتی و خۆ بەکەم زانیین بۆ ئەو کەسانەی کە کۆمەکیان پێدەکرێت، دەبینرێت. لە کاری هەرەوەزی-دا ئەوانەی سەرەوە پوجەڵدەبنەوە، گیانی برایەتی و ڕۆحسووکێ بەرهەم دەهێنێت و بەختەوەری و شادمانی بۆ بەشداربووان دەگەڕێنێتەوە بەوەی کە پشتئەستورن بە هێز و هاوکاری یەکدیی و مەترسی تەنیایی و بێ پارەیی و بێ هاودەمی دەڕەوێنێتەوە.

• خێرخوازی خەڵکانی خزمەتپێکراو دەکەنە وابەستە و تەنانەت ئەو تۆزە هێز و دەسەڵاتەش کە هەیانە، ئەوەشیان لێدەسێنرێتەوە و گیانی کەمبڕوایی و بێ هێزی و بڕواکردنە سەرکەسانی دیکە لە دەرونیاندا چەکەرە دەکات. لە هەرەوەزییەکاندا ، کاری هەرەوەزییەکان تاك چالاك و دەستپێشخەر و خزمەتکاری کۆمڵنێتییەکەیە و دڵەڕاوکێ و دوودڵی لا دروست نابێت لە کاتی ڕوودانی کارەساتە سروشتی و ناسروشتییەکاندا ، چونکە دەزانێت کە هێزێکی لەبن نەهاتوی ئاشکراو شاراوەی لە دەوروبەرە.

• هەرچی خێرخوازی و کاری خێرخوازیانە هەیە سەرەڕای ئەوەی کە کارەکانیان تەنها وەختییە ، گەورەترین خزمەتیش بە سیستەمەکە و خودی دەوڵەتەکانی دەکەن ، هەر بۆیەش دەبینیت کاتێك کە ڕوداوێك ڕوودەدا بە هەزارەها لە خەلکانی دەوڵەمەند و ملیۆنەهای دیکەی خەڵکانی ئاسایی کە دەکەونە ژێر ئەزموونی میدیاوە ، بە پەلە پارە وخواردن و پۆشاك و خواردنەوە و هەتد کۆدەکەنەوە وەکو یارمەتی و کۆمەك . یاخود ناو بەناو کۆمەك بۆ وڵاتانی بەناو هەژاری وەکو لە ئەفریقاو شوێنەکانی دیکە، کۆدەکرێتەوە ، کە لەم حاڵەتەدا پاترۆنایزیان دەکەن و بە هەژار ناویاندەهێنن، ئەمە لە کاتێکدا هیچ وڵاتێك نییە لەم دونیایەدا گەر سامانەکانی بۆ خەڵکەکەی سەرف بکرێت و یاخود هەرەوەزیانە کاری لەسەر بکرێت ، بە هەژاری بمێنێتەوە. لە هەرەوەزییەکاندا ، خەڵکی بە رۆحێکی هۆشدارەوە دێتە پێشەوەو هۆکاری ئەساسی هەژاری و نەداریی لا ڕوونە و پرسەکان لای ئەمان زیاتر دەبێتە پرسێکی سیاسی و لە هەوڵی فراوانکردنی هەرەوەزییەکاندان لە ئاستێکی گەشەکردوی زیاتردا. ئەوە تێدەگەن کە ئەم جۆرە ژیانە خۆشترە و بە ئەزموون ترە .

• کاری خێرخوازی و خێرخوازییەکان لەسەر مانەوەی خاوەندارێتی تایبەتیی و بەرقەراربوونێتی ، هەر لەبەر ئەمەشە لە کردنی ئەو

کارانەدا بە هیچ شێوەیەك نابێت باسی ڕەگوڕیشەی پرسەکە بکەیت ، بۆچی ئەوەتی ئێمە هەین ئەسیوبیا و سۆمالیا و بەنگلادش و گەلێك وڵاتی دیکەش هەر بە هەژاری دەیانبینین و پێماندەوترێت کە ڕوداوی سروشتی وەك بوومەلەرزە لافاو بێ بارانی … هۆکارەکەیەتی نەك هۆکار و بنەماکانی سیاسی ، ئابوری یاخو د كۆمەڵایەتی. قسەکردن لەسەر ئەسڵی كێشەکان بقەیە. هەرەوەزییەکان دەقا و دەق بە پێچەوانەی ئەوانەوە کاردەکەن ، کار لەسەر خاوەندارێتی گشتی دەکەن ، کارکردنی بە جەماعی دەکەن، ئەمانەش هیچیان کاتیی نیین، بەڵکو دائیمییە. کارکردن بە جەماعی و ژیانی هەرەوەزیانە هیچ ج□رە دەرفەتێك بۆ هەژمoونی گەورەی کارەساتە سروشتییەکان ناه□□تەوە ، هاوکاتیش کەمبوونی بەرهەم و بەرهەمهێنان ، هەرگیز هەڕەشە لە ژیانیان ناکات چونکە ئەوان بەو کارە دەستەگەلییەی کە دەیکەن دەتوانن ئەوەی کە دەیانەێت ، بە گوێرەی پێویستی خۆیان بەرهەمی بهێنن .

• جۆرێك لە کاری خێرخوازی کار لەسەر ساخکردنەوەی کەرەسەو مەتیریاڵی زۆر جار ئێکسپایەریش، دەکات و کە ئەمەش قازانجێکی گەورە بۆ هەندێك لە كۆمپانییە گەورەکان دروستدەکات . واتە كۆمپانیاکان لە ڕودانی کارەساتەکان و لە ژیانی ئاسایشدا هەر قازانجدەکەن، کورد وتەنی " باران بێت ئاشیان دەگەڕێت و خۆشیان بێت جووتیان دەگەڕێت" . هەرچی هەرەوەزییەکان هەیە دەتوانن متمانەی ژیانیان بە تەواوی بکەنە سەر سروشت و كێڵگەکان کە هەرەوەزانە لە کشتیاریکردن و بەرهەمهێنانی خواردنی ئۆرگانیك (تەبیعی) کە زۆر تەندروستیانەیە. ئەو سروشتەی نەك هەر هەموو پێدایستییەکی خۆراکی و پۆشاکی ژیانی تیادایە و بواری چاندن و تۆوکردن و ناشتنیشی بۆ ڕەخساندوین ، بەلکو چارەسەری هەموو نەخۆشیەکانیشی تیادایە بە تایبەت لە وڵاتێکی وەکو کوردستانی ئێمەدا . بەکردنی ئەمەش بازاڕ- ئازاد لەو شوێنەدا تا ڕادەیەك گورزێك دەخوات.

• لە دەستە خێرخوازییەکان و ڕێکخراوە مەدەنییە ناحکومییکاندا بە ئاشکرا تەرکیبی هیراشیانە و بیرۆکراسی کارکردنی بیرۆکراسیانە دەبینرێت و لەسەر ئەوە بناخەیە دروستبوون و کار دەکەن ، ئیدی لە هەر شوێنێکی ئەم جیهانەدا بێت. کاری هەرەوەزیانە و كۆمۆنێتی و تۆڕی هەرەوازییان، بە تەواوی پێچەوانەی ئەوانە و لە بنەما و بناخەی هیراشیەت / هە□ەمیەت دەدات، بە گرتنەبەری دیمۆکراسی ڕاستەوخۆ کە بە زمانی گوندنشینانی كۆن "بە مشاوەرە" کارەکان دەکرێت و ڕادەپەڕێنرێت، بەم شێوەیە هەرەوەزیی و کاری هەرەوەزیانە هیراشیەت و بیرۆکراسیەت هەڵدەتەكێنێت بە نەبوونی

سەرکردە و بنکردە و مودیر و کارمەند و کرێکار ، بە ڕێگانەدانی هاتنەخوارەووەی فرمان بێ مشاوەری دەستەجەمعی، هەموو ئەمانە ڕەتدەکاتەوە و ئەو شێوازە لەتەك هەرەوەزیدا ناڕوات.

سایکۆلۆژیای رێزگرتن لە منداڵان .. رەزا شوان

پێداویستییە سەرەکییەکانی مر□ق دوو بەشن، بەشی یەکەمیان پێداویستییە جەستەییە بایۆلۆژییەکان وەکو هەوا، خواردن، خواردنەوە، نووستن، کە لە بنکەی قووچکەی پێداویستییەکانی ژیان مر□ق و هەموو گیانەوەرەکانی کەدان، بەبێ ئەم پێداویستییانە ژیان ئەستەمە .. بەشی دووەمیان پێداویستییە سایکۆلۆژییەکانن وەکو، خۆشەویستی، سۆز و بەزەیی، رێزگرتن، ئاسوودەیی و دڵنیایی، ئازادی و سەربەخۆیی، سوپاس و هاندان، پێزانین و پاداشت، ئاشتی و خۆشی، هاوبەستەبوون بۆ خێزان و نەتەوە و نیشتمان و مر□قایەتی، … هتد .
ئەم پێداویستییانە مایەی بەختەوەری و شادی مرۆڤن .
کەواتە (رێز) یا (رێزگرتن) پێداویستییەکی گرنگی دەروونی مرۆڤە، چ منداڵبن یا گەورەبن .
رێزگرتن هەستێکی زۆر جوانە و، بەهایەکی رەوشتی و رەفتاری و پەروەردەیی و شارستانی گرنگ و بەرزە، خ□س□ت□کە لە خەسڵەتە جوان و نایاب□کانی مر□ق، ب□□کو بنەمایەکی سەرەکی سەرکەوتنی مرۆڤە لەگەڵ کەسانی تردا، کلیلی تەبایی و پێکەوەژیان و خۆشەویستی و بەختەوەریی خێزانە .. بنەمای هەموو پەیوەندییە سەرکەوتووەکانە لە جیهاندا .
مر□ق ب□ رەمەکی و بە سروشتی حەزدەکات کە کەسایەتییەکی رێزدار و قەدرگران بێت و، رێز لە مر□قایەتی خۆی بگرێت .. رێزگرتن لە خودیش، یەکەمین بەڵگە و کۆدی ژیانی تەبایی و هاوسەنگی کۆمەڵایەتییە .. هەر مرۆڤێک کە رێز لە خۆی بگرێ، رێز لە کەسانی کەش دەگرێت .. رێزگرتنیش هەستێکی بەرانبەرییە، گەر رێز لە کەسانی تر بگرین، رێزمان لێدەگرن .. پێچەوانەکەشی راستە .. لەوەش دزێوتر و قێزەوەتر نییە، گەر رێزگرتن رووکەشی بێت و لە دڵەوە نەبێت، لە ترسەوە بێت، یا ریای و مامەحەمەیی بێت، یا لەسەر بنەمای مەبەست و

دەسکەوت و بەرژەوەندییەکی تایبەتی بێت .. کوردیش باش بۆی چووە کە دەڵێ : " بۆیە پێت دەڵێم مامە .. چەلەکەم بۆ بگریت "
واتا و شێوازەکان و ئامانجەکانی رێزگرتن، زۆر فروان و هەمەلایەنەیە و، هەموو بوارەکانی ژیان دەگرێتەوە، وەکو رێزگرتن : لە نێوان ئەندامانی خێزاندا، لە نێوان خزمان و هاوڕێیاندا، لە نێوان قوتابیان و مامۆستایاندا، لە نێوان گەورە و بچووکدا، لە نێوان بەڕێوەبەر و فەرمانبەردا، لە نێوان بووک و خەسوودا، رێزگرتن لە پیرۆزی کوردستانی خۆشەویستمان، لە گیانبەخشینی شەهیدە نەمرەکانمان، لە داستانەکانی پێشمەرگە ئازا و قارەمانەکانمان، لە ئاڵای پیرۆزی کوردستانمان، لە یاسا و دەستوورمان، لە داب و نەریت و لە بەها پیرۆزەکانمان، لە ئایینەکان و لە هەموو نەتەوە جیاوازەکان، لە خاوەن پێداویستییە تایبەتییەکانمان، لە مافەکانی مرۆڤ، لە مافەکانی منداڵان و ژنان، لە سەرکردە دڵسۆزەکانی گەلەکەمان، لە ئازادی و سەربەستی مرۆڤ، لە را و بۆچوونە جیاوازەکان، لە بەڵێن و پەیمانەکان و رێکەوتنەکانمان، … هتد .
لە ژیانی رۆژانەماندا، چەندین شێواز و گوزارشتکردنی رێزگرتنی لە یەکتریمان هەیە .. بۆ نموونە وەکو : رۆژتان باش، بەخێربێن، خوتان لەگەڵ، تەوقەکردن، باوەش لێکدان، لەبەر هەڵسان، بە رووخۆشی و رووگەشییەوە پێشوازیکردن و بە رێکردنی میوان، کاکە، دادە، خان، بەڕێز، … هتد .
دێینە سەر کرۆکی باسەکەمان، سایکۆلۆژیای رێزگرتن یا رێزنەگرتن لە منداڵە چاوگەشەکانمان، چ کاریگەری و رەنگدانەوەیەکی ئەرێنی و نەرێنیان لە ژیانی ئەمڕۆ و ئایندەی منداڵان لێدەکەوێتەوە ؟
منداڵ مرۆڤێکی بچووکە، خاوەنی هەست و نەستێکی ناسک و پاک و بێگەردە .. ئەوەی کە لەسەر زمانیدایە هەر ئەوەیە کە لە دڵیدایە .. هەست بە خۆشییەکان و بە ناخۆشییەکان دەکات .. هەست بە باشەکان و بە خراپەکان دەکات .. هەست بە رێزگرتنەکان و بە بێڕێزییەکانیش دەکات .. تەنانەت هەست بە زەردەخەنە رووکەشییەکان و، بە زەردەخەنە خۆشەویستییە ناخییەکانیش دەکات .
لە ئەمڕۆدا، پەروەردەکردنی راست و دروستی منداڵان، لەسەر بنەمای رێزگرتن لە هەست و نەست و لە خواست و هیوا و خەونەکانی منداڵان بنیات دەنرێت .. تا زیاتر و زیاتر رێز و خۆشەویستی ببنە یاسای خێزان .. تەبایی و ئاسوودەیی و بەختەوەری و شادی دەبنە ناسنامەی خێزان، تا دایکان و باوکان و مامۆستاکانیش لە رێزگرتندا نموونە و پێشەنگبن بۆ منداڵەکانیان و، بۆ قوتابییەکانیان .. زیاتر سەرکەوتوودەبن لە پەروەردەکردن و، لە پێگەیاندنی منداڵانی ژیر و زرنگ و بڕوابەخۆ .. زیاتریش گەشبین دەبن لە هێنانەدی ئایندەیەکی

گەشتر و شیاوتر بو کورد و کوردستان .. رێزگرتن هۆکارێکی گرنگیشە بۆ پێگەیاندنی تاکی بەسوود و خێردەرەوەی کۆمەڵگایەکی بەختەوەر و تەبا .. فاکتەرێکیشە بۆ داهێنان و گەڕان بە دوای نوێخوازیدا .

زانایانی پەروەردە و پزیشکانی دەروونناسی منداڵان، کۆدەنگن و جەخت لەسەر ئەوە دەکەنەوە، کە پێویستە دایکان و باوکان و مامۆستاکان لە ناخی دڵیانەوە، رێز لە را و راز و بۆچوونەکانی منداڵان بگرن، لەو کار و بڕیارانەش کە پەیوەندیان بە ژیان و چارەنووسی ئەمڕۆ و داهاتوویانەوە هەیە، ، لە ناوەندی بڕیاریدا، رەنگ و دەنگیان فەرامۆش نەکەن، پێویستە کە بەشداربن و، را و بۆچوون و هیوا و خواستەکانیان بە هەند وەربگرن .. ئەم مافەش لە (جاڕنامەی گەردوونی مافەکانی منداڵ) دا ئاماژەیان پێکردووە .

لە ئەمڕۆدا، کە سەردەمی شۆڕش و پێشبڕکی داهێنان و تەکنەلۆژیای تازەیە .. کە رۆژانە بە دەیان داهێنانی بابەت هەمەجۆرەی تازەی سەیر و سەمەرە دێنەکایەوە .. پشکی منداڵانیش لەم داهێنانانەدا کەم نین .. پەروەردەکردن و پێگەیاندن و ئاراستەکردنی دروستی منداڵانی چاوکراوەی فرەخواست و فرەزان، کارێکی هەڕەمەکی و ئاسان و بێ ئەرک نییە .. زۆر لە سەردەمەکانی رابردوو گرانتر و بە ئەرکترە و، پێویستییان بە بەڕێدی هەیە .. خوێندنەوەی تیۆرە پەروەردەییەکان زۆر ئاسانە .. بەڵام پراکتیزەکردنیان هێندە ئاسان نین .. بۆ جێبەجێکردنیان پێویستییان بە پلادانان و، بە شارەزایی و وردبینی و دووربینی و وریایی هەیە .. پێویستییان بە دەمارخاوی و بە پشوودرێژی هەیە .. ئەوەش راستە کە منداڵەکانمان خۆشەویستن و شیرینن و لەبەر دڵانن .. بەڵام هەردەم پەروەردەی دروست لە پێشتر و شیرینترە .. لەم پێودانگەوە، پێویستە کە دایکان و باوکان و مامۆستاکان بەڵکو تەنانەت نووسەرانی بواری ئەدەبی منداڵانیش ئەو بزانن کە چ ئەرکێکی پیرۆز و هەستیاریان لە ئەستۆدایە .

زانایانی پەروەردە، رەوشت و رەفتارەکانی هەموو تاکێکی مرۆڤ، شێوازەکانی هەڵسوکەوتکردن و رەفتارەکانیان لەگەڵ خەڵکیدا، بە پوخت و بە کاکڵەی کارتێکردن و رەنگدانەوەی شێوازەکانی ئەو ئەو پەروەردەکردنە دەزانن، کە لە تافی منداڵییاندا، لە لایەن دایکان وباوکانیان لە نێو خێزاندا، یا لە لایەن مامۆستاکانیانەوە لە قوتابخانەدا، لە سەریان راهێنراوان و، دەقیان پێوەگرتوون .. کەواتە هەر رەفتارێکی باش و پەسەند، یا بەد و خراپ، دەگەڕێنەوە بۆ شێوازی ئەو پەروەردە کردنە و، ئەو رەفتارانەی کە لە دایکان و باوکانیانەوە، لە رۆژگارەکانی منداڵییاندا فێریان کردوون، یا چاویان لێکردوون .. بە کورتی دۆخی دەروونی و رەوشتی و رەفتاری و

ه□سوکەوتی خەڵکی لە هەموو سەردەمێکادا، بەری ئەو تۆوانەن کە لە رۆژانی ژیانی منداڵییاندا، لە هۆشیاندا تۆویان کردوون . کورد وتەنیش : " چی بچێنین .. ئ□و د□دوورینەوە "

رێزگرتن لە منداڵان، لە لایەن دایکان و باوکانیانەوە، ئەوەش نا گەیەنێت، کە ملکەچی هەموو داوا و پەڵپ و و□ککگرتنێکی منداڵەکانیان ببن .. پێویستە لە سنووری توانایاندا خواستەکانیان دابین بکەن .. بە ش□ووازێکی هێمنانە و ژیرانە قەناعەت بە منداڵەکانیان بکەن .. زیادەڕۆییش لە خۆشەویستی و سۆز و نازپێدان و جێبەجێکردنی هەر داوایەکی منداڵ .. یا چاوپۆشین لە لە رەفتارە نا بەجێیەکانیان، لە پاڵ سوودەکانیاندا، زیانیشیان بە دواوە دێن .. زۆر شیرین و زۆر تاڵ هەردووکیان زیانبەخشن .. بۆیە پێویستە هاوسەنگییەک دروستبکەن و، مامناوەندی بن لە رەفتارەکانتان لەگەڵ منداڵەکانتاندا .

بە کورتی پێویستە دایکان و باوکان، لە سەرتاوە بە شیوازێکی دروست و پەسەند رێز لە کەسێتی منداڵەکانیان بگرن .. لە ئەمڕۆدا رێزگرتن بووە بە بابەتێکی لێکۆڵینەوەی پەروەردەیی و بە سەدان لە زانایانی پسپۆری پەروەردە و، دەروونا سانی منداڵان و، پزیشکانی دەروونی منداڵان، پێوەی سەرقاڵن .. تا ئێستا چەندین لێکۆڵینەوە و توێژینەوەی پراکتیکی و مەیدانیان لەسەر کارتێکردن و رەنگدانەوەی رێزگرتن یا رێزنەگرتن لە منداڵان ئەنجامدراون، هەر هەموویان جەخت لەسەر ئەوە دەکەنەوە، کە رێزگرتن پێداویستییەکی گرنگی دەروونی منداڵانە و، نابێت پشتگوێ بخرێت .

گرنگترین گرنگییەکانی رێزگرتن لە منداڵان :

١ـــ رێزگرتن یەکێکە لە پێداویستییە هەرە گرنگەکانی گەشەکردنی دەروونی منداڵ، بە تایبەتیش لە قۆناغەکانی یەکەمی تەمەنیدا .. مەستبوونی منداڵ بە پێداویستی رێز، ئەوە بە لایەوە دەگەیەنێت، کە ئەندامێکی پەسەندکراوی خێزانەکەیەتی و، لە لای دایک و باوکی خۆشەویست و بەڕێزە .

٢ـ رێزگرتن و گوێگرتن لە هیوا و لە خەون خواستەکان و، لە را و لە بۆچوونەکانی منداڵ، دەبنە یارمەتیدەر بۆ رێزگرتن لە خودی خۆی و، متمانە و بڕوابوونی بە ئازادی و بە سەبەخۆیی خۆی .

٣ـــ رێزگرتن شێوازێکی سەرکەوتووە و دروستە، بۆ راستکردنەوەی هەڵەکان بە راستییەکان، بەڵکو رێزگرتن وەکو حەپی دژە (تاوان، توندوتیژی، شکستی لە خوێندن، ترس، دڵڕاوکێ) وایە .

٤ـــ رێزگرتن شێوازێکی سەرکەوتووە، بۆ ئەوەی منداڵ بە ئەوپەڕی ئازادییەوە، گوزارشت لە را و لە بۆچوونەکانی خۆی بکات .. ئازایەتییەکی ئەدەبی هەبێت .

٥ـ پێویستە دایکان و باوکان، وەکو رێزگرتن لە منداڵەکانیان، بە وشەی جوان و شیرین و ناسک و نەرم نیان،منداڵەکەیان بدوێنن، بە نموونە دایکی بە کچەکەی دەڵێ : " گوڵە جوانەکەم، حەزدەکەی لە ئامادەکردنی خوانی ناخواردنەکەمان یارمەتی دایکت بدەی ..؟ نەک بە شێوەی فەرمان و بە وشەی رەق و زەقی وەکو : " ئەرێ کچە خە داناوەشاوی .. شوورەیی ناکەیت .. کە دەبینیت من ماندووم .. تەش دانیشتووی و هەڵناسی یارمەتیم بدەی، دەی زوو راپەڕە و خوانی نانخواردنەکەمان ئامادە بکە " شێوازە داواکردنی دایکەکەی وا هەڵەیە، بەم وشە ناشیرینانە هەستی کچەکەی بریندار دەبێت.
٦ــ کە منداڵەکەتان هەڵەیەک دەکات، مەیشکێننەوە و، سەرکوەری مەکەن، با ترس لە هەڵەکردن نەبێتە گرێ کوێرێکی دەروونی لە لای، باشتر ئەوەیە کە دەیی بدەنەوە و، ئازادی راستکردنەوەی هەڵەکەی هەبێت هانی بدەن کە درێژە بە کارەکەی بدات، ئەوشی پێبڵێن کە تا هەڵە نەکەین راستیش فێرنابین، هەڵەکردن هەنگاوێکە بە پەند وەرگرتن و وانە فێربوون و دووبارەنەکردنەوەی هەڵەکان .
٧ـ رێز لە جیاوازییەکانی نێوان منداڵەکانتان بگرن و، هەموویان مەخەنە چوارچێوەیەکەوە، چونکە لە هەموو شتێکدا مرۆڤەکان وەک یەکنین .. جیاوزیش لە نێوان کچەکانتان و کوڕەکانتان مەکەن .
٨ـ رێزگرتن گەلە خەسڵەتی ئەرێنی جوان بە منداڵ دەبەخشێت، وەکو : رێوشتبەرزی، دەروونپاکی، رەفتارجوانی، راستگۆیی، گوێدەری، کەسێتی، رێزگرتن لە رای جیاواز، رووحی وەرزشی، … هتد .
٩ـ رێزگرتن هۆکارێکە بە ئەوەی منداڵ بە راشکاوی، گلەیی و رەخنە و داخوازییەکانی دەربڕێ و، باس لە هەر کێشە و گرفتێک بکات کە دەنێ رێی و، نەیان شاردێتەوە .. بە ئەوەی دایک و باوکی یارمەتیی بدەن و، لە چارەسەرکردنی کێشەکانیان رێنمایی پێویست و، چارەسەری دروستیان بۆ دابنێن .. ئەمەش رێز و خۆشەویستی لە نێوان دایک و باوک و ئەندامانی خێزاندا بەهێز دەکات .
١٠ــ رێــز لە هاوڕێکانی منداڵەکەتان بگرن .. تا خێزانەکانی ئەوانیش رێز لە منداڵەکەی ئێوە بگرن، بەم رێزگرتنەتان پەیوەندی هاوڕێتی منداڵەکەتان لەگەڵ منداڵانی تردا بەهێزتر دەبێت .. دەشێ ببێت بە پردێکی یەکترناسین و ئاشنایەتی، لە نێوان ئێوە و خێزانەکانی هاوڕێکانی منداڵەکەتان .
١١ـ گەر رێز لە منداڵەکانتان بگرن، ئەوانیش رێز لە ئێوەی دایک و باوک و لە خوشک و براکانیان دەگرن و پەیوەندی خێزانیتان بەهێزتر و خوشتر دەبێت .. لە سەرەوە وتمان کە رێزگرتن دوولایەنە .
(ئەلیس میلەر) دەڵێ : " منداڵان رێز لەو کەسانە دەگرن .. کە رێزیان لێدەگرن "

گرنگترین زیانەکانی ڕێزنەگرتن لە منداڵان :
١ــــ ڕێزنــــەگرتن لە منــداڵ و پەراوێزکردنــی، یــا سووکــایەتی و بێڕێــزیکردن پێــی .. پــاڵنەرە بۆ ڕەوشتــی نــاوازە و، بۆ لەڕێ دەرچوونی و، بۆ ئەنجامدانی تاوان و، زیان گەیاندن بە خۆی و بە کەسانی تر.
٢ـ پێوتنی وشەی ناشیرینی وەکو (گەمژە، گوێدرێژ، گەلحۆ، هەڵەوەڕ، بێڕەوشت، هیچ و پووچ، شەت و شوور، نالەبار، خوێڕی، تەمەڵ، … هتد) منداڵ ئەم قسانە بە بێڕێزی دەزانێ و، هەستی پێیان بریندار دەبێت، بە تایبەتیش گەر لە بەردەم هاوڕێکانی و لە بەردەم خەڵکانی تردا پێی بڵێن .
٣ـ گەر منداڵێک لە ماڵەوە ڕێزی لێنەگرن و وەکو پێویستیش خۆشیان نەوێــت .. ئەم منــداڵە دەیەوێــت بە قەرەبووکردنەوەیــان، ئەڵتەرناتیڤێکی تر بدۆزێتەوە، هەوڵدەدات هاوڕێ بگرێ و تێکەڵ بە هەموو کەسێک ببێت .. دەشێ تووشی هاوڕێ بەد و خراپ بێت و، لە ڕێ دەریبکەن .. ئەبابەی ئەم ئاکامە نەخوازراوەش، لە ئەستۆی دایک و باوکیدایە .. دەگەڕێتەوە بۆ ڕێزلێنەگرتن و پشتگوێخستنی .
٤ـ ڕێزنــەگرتن لە منداڵ، کارێکی ترسناکە، وا لەو منداڵە دەکات کە ببێتە دوژمنی خۆی و هیوای بە ژیان نەمێنێ، چونکە وا هەست دەکات کە لە ناو خێزانەکەیدا نامۆیە .. بەشێکی زۆر لەو کەسانەی کە بە گەورەیی خۆیان دەکوژن .. هۆیەکی سەرەکی دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە ئەم کەسانە لە تافی منداڵییاندا، لە ناوخێزانەکانیاندا، مەستی ڕێز و سۆز و بەزەیی و خۆشەویستی نەبوونە .
٥ـ ڕێزنــەگرتن لە منداڵ، هۆکارێکە بۆ ئەوەی کە تۆوی رق و کینە و شەڕخوازی و دوژمنایەتی لە دەروونیدا ڕەگ بکات و، ببێتە کەسێکی شەڕخواز و، تۆڵەی خۆی لە کەسانێکی بێتاوان بکاتەوە .
٦ـــــ ڕێزنــــەگرتن و بەکارهێنــانی زمــانی هەڕەشە و گــوڕەشە و چاوسوورکردنەوە، منداڵ تووشی ترس و دڵەڕاوکێ دەکات، ئەم ترسەش لەگەڵیاندا گەورەدەبێت و، دەبێتە گرێ کوێرەیەکی دەروونی .
(تێرنەس) دەڵێ : " باشتر وایە کە بە ڕێز و نەرم و نیانییەوە منداڵەکانتان بە خۆتانەوە بنووسێنن .. نەک بە ترسەوە بیانگرنە خۆتان "
٧ـ ڕێزنــەگرتن و ڕێــگرتن لە منداڵ، کە دەبێ لە رووی گەورەکاندا ورتەی لێوە نەیا و، دەمی دابخا، کارێکی خراپە و سەرکوتکردنی ئــازایەتی ئەدەبییە لە لای منداڵ، منــداڵ (دەــپێ و زمــان کە) دەبێت .
(یەنامات) دەڵێ : " تا تەمــەنی سیانــزە ساڵــیم .. وام دەزانــی کە نــاوم ــ دەمــت داخــە ــ یە "

٨ـ ڕێزنەگرتن لە منداڵ، لەوەش ترسناکتر ئەوەیە کە بترسێ و بێدەنگ بێت و قسە نەکات .. منداڵ تووشی گۆشەگیری و شەرم و خەمۆکی و تێکەڵنەبوون بۆ منداڵانی تر دەبێت .
٩ـ ئەو منداڵەی بەدبەختەی، کە لە ناو خێزانێکدا چاوی هەڵهێناوە، کە ڕێز و سۆز و بەزەیی و میهرەبانی و خۆشەویستی بوونیان نەبووە .. ئەم منداڵە خۆی بە کەم دەزانێ و، بێدەسەڵات دەزانێ و، خۆی بە شایەنی بەرپرسێتی و، لە ئەستۆگرتنی ئەو ئەرک و کارانە نازانێت کە پێی دەسپێرن .
١٠ـ منداڵێک کە ڕێزی لێنەگرن و خۆشیان نەوێت .. هەستی ویژدان و سۆز و بەزەیی نامێنێت .
١١ـ گەر منداڵێک لە لایەن خێزانەکەی خۆیەوە ڕێزی لێنەگیرێ .. کەسانی کەش ڕێزی لێناگرن .

ڕەزا شوان
نەرویج : ٢٥ی/ سێپتێمبەر/٢٠١٦

کێ جەنگی سێیەمی جیهانی هەڵئەگرسێنێت ؟؟؟ … ئەحمەد ڕەجەب

لەم ڕۆژانەدا به گەرمی دەنگۆی ئالۆزی و شەرو ئاژاوە لە نێوان سوننەو شیعە بڵاو بووەتەوەو هەندێ وڵات خۆی کردووەتە پارێزو به پێی لێدوان و راگەیاندنەکانی بەرپرسە باڵاو گەورەکانی ئەو وڵاتانە ئامادەن هەموو توانایان بخەنەگەر بۆ یارمەتیدانی هەوادارانیان و بۆ نموونە ئێران و عەرەبستانی سعودی.
سوننەکانی عێراق لە گەڵ شیعەکان ئاویان بە یەك جۆگەلە ناروات و، هەموو کات دان لە یەکتر جیر ئەکەنەوەو، بار گرژی دروست ئەکەن و، ئەمە لەلایەك و لە لایکی ترەوە عەرەبستانی سعودیە ژمارەیەك لە وڵاتانی سوننەی کەنداوی بەناوی بەرەی هاوپەیمان کۆکردووەتەوەو، لە دژی حوسییە شیعەکانی یەمەن شەر ئەکەن و، بە شێوەیەکی ئاشکرا ئێران یارمەتی حوسییەکان و شیعەکانی وڵاتانی کەنداو ئەدات و،

هەردوو وڵات ئێران و عەرەبستانی سعودییە نەیانشاردووەتەوە، لە ڕاگەیاندن و میدیاکان بە قسەی زبرو ناشیرین و جنێودان سەرو گوێلاکی یەکتر ئەشکێنن.
تورکیا زیاتر لە ساڵێکە شەڕێکی خوێناوی بە نەخشەو پلانێکی دارێژراوی توکمە دژ بە کوردانی باکووری کوردستان هەڵگیرساندووەو، سەدان هەزار کەس لە سڤیلی بێ دەسەڵات دووچاری گرتن و زیندانیکردن و کوشتن بوونەتەوەو، لە سەر خاکی باوباپیرانیان دەرکراون و، ماڵ و سامانیان تاڵانکراوەو، وباخ و بێستان و ڕەزو دارستانەکانیان سووتێنراوەو، وئاوایی و گوندو شارەکانیان وێران کراوەو، تورکیا سەرەڕای ئەو تاوانانە ئالوودەی دەستێوەردانی وڵاتانەو، لە سالی 1974 وڵاتی قوبرسی کرد بە دوولەت و داگیری کردو، لە کاتی ڕاپەرینی گەلانی سوریا کەوتە هەوڵدان بۆ دەستێوەردان و، هەرچەندە عەرەبستانی سعودییەوە قەتەر پارەیان بۆ ڕەجەب تەیب ئەردۆگان هەڵرشت و، خەرجی داعش و هەموو تیرۆریستان و توندرەوەکان مسۆگەر کرد، بەڵام تورکیا بۆی نەرەخسا بچێتە ناو خاکی سوریا تا ڕۆژی 24/8/2016 ، ئەوە بوو لەو ڕۆژەدا شاری جەرابلوسی داگیرکردو، ئەیەوێت هێرشەکەی پەرەپێبدات و بگاتە شاروچکەی باب و، هەوڵی ئەوە ئەدات کانتۆنەکانی کۆبانێ و عەفرین یەکنگرنەوە.
تورکیا وەك پیشەی کۆنی عوسمانییەکان حەزیان لە داگیرکردنی خاکی وڵاتانەو، هەر لەو سونگەیەوە سەرەراری ئەوەی تورکیا بەشێکی لە خاکی باشووری کوردستانی داگیرکردووەو، لە کۆتایی ساڵی 2015 سوپاکەی خاکی عێراقیان بەزاندو گەیشتنە شارۆچکەی بەعشیقە.
ئەوانە لە سەرەوە باسکران (وردەواڵەن) و، زەمینە خۆشکەرن بۆ بار گرژی و ناکۆکی وچاوەڕوانکردنی تەقینەوەو، ئەبنە دەسپێکی شەڕێکی چاوەڕوان کراوو، کەمەکەمە پەرەئەسێنێت و، پرشی وڵاتانی تر ئەگرێتەوەو، ئەبنە هۆی بەشداریکردنی زلهێزەکان و، بەو شێوەیە جەنگی سێیەمی جیهانی دروست ئەبێت و، ئەو کات زۆر لە وڵاتان لەناو ئەچن و ناویان نامێنێت.
شەر زۆرە لە جیهاندا بۆ نموونە: ئیسرائیل و فەلەستین و سەرێکە عەرەبە دڕۆزنەکان، شەری ناوخۆی لوبنان، لیبیا، شەری سودان و دارفورو خواری سودان، شەری مەغریب و بیابانی ڕۆژئاوا، شەری عەشایرەکان زۆروزەبەندە، بوکە حەرام، قاعیدە، وەهابی، سەلەفی، دەوڵەتی ئسلامی (داعش)، شەری هیندستان و پاکستان.
مەترسی گەورە لە دروستکردنی جەنگێکی جیهانی بەندە بە وڵاتە زلهێزەکان بەتایبەت ئەمریکاو روسیاو، ئێستا بارودۆخی نێودەوڵەتی زۆر مەترسیدارە، چونکە ئەمریکا ئارەزووی نییە واز لە قۆرخکردنی جیهان بێنێت و، بەپێچەوانەوە ئەیەوێت هێزی چەکداری بەکاربهێنێت

بۆ پاراستنی بوونی خۆی و، روسیا بە دانانی کەرەستەی بەرگری ئاسمانی زۆر هەستیار لە سوریا، رێگەی لە دووبارەکردنەوەی سیناریۆکەی لێبیا گرت.

شایانی ئاماژەیە سوپای روسیا لە کاتێك ئەمریکا پێش چەند ساڵێك پروپاگەندەی بۆ دانانی دامەزراوەی باڵی راکێتەکانی لە ئەورۆپای رۆژهەڵات بڵاوئەکردووە گەیشتە ئەوەی، باشترین رێگا بۆ نەمانی مەترسی لەو راکێتانە لێدانی پێشوەختە بە راکێتی ئەسکەندەرو، لە ئێستادا راکێتی کالێبەرە، ئەمە ئەگەر سەرکردایەتی روسیا بگاتە ئەوەی جەنگ بە (بۆشك) رووئەدات.

لەناوبردنی بنکەکانی باڵی راکیتەکان بە چەکی ئاسایی مۆدێرن و، بەبێ ئەتۆم بەرگری لەوە ئەکات کە جەنگی ئەتۆمی لە گەڵ ئەمریکا دروست نەبێت، بەڵام ئەبێتە هۆی پێکدادان و شەر لە گەڵ ئەو وڵاتانە بنکەی سەربازی لێیە.

سەرکردایەتی روسیا ئەمەی ئەخاتەروو، ئەو بنکە نزیکانە کە ئەتوانێت راکێتی ئەتۆمی بهاوێت، بە شێوەیەکی مەترسیدار لە سنورەکانی روسیا، هەرەشەیەکی گەورەی مەترسیدارە لە سەر دەوڵەتی روسیا، بۆیە لەم حاڵەتەدا سەرکردایەتی ئەتوانێت چەکی ئەتۆمی بەکار بێنێت، ئەوەش بەپێ بروای بەرگری نوێ، تەنانەت ئەگەر دوژمن چەکی ئەتۆمی دژ بە روسیا بەکار نەهێنێت.

بەرامبەر بەم کارو بۆچوونە وەڵامی ئەمریکا پربوو لە هیستیریاو، وایان دانابوو لایەنی روسی بەپێی ئەم حاڵەتە نوێیە بەرەو دوواوە ئەکشێتەوە، بەڵام مۆسکۆ ئەو کردارەی پێ باش بوو، رادەی گرەوی بەرز کردەوەو، ئەوەشی لە سەر ئەمریکا فەرز کرد کە بریار بدات: بەردەوامبوونی مەترسییەکان لە گەڵ ئیمکانی هەڵگیرسانی ئاگرێکی ئەتۆمی بەرفراوان یان بەکارهێنانی عەقڵ و گەرانەوە لە بەرامبەری جیهان.

ئەمریکا مەیلی شەری هەیەو زۆریش ئەترسێت و، پەنا بۆ هەندێ کردەوە ئەبات وەك ئەوەی ئەنجومەنی نوێنەرانی ئەمریکا بە کۆێ دەنگ لە گەڵ پرۆژەی یاسای “”پشتگیری باری هێمنی و دیموکراسی”” لە ئۆکراینا بوون و، لەو پرۆژەیەدا لیستێکی چەکی کوشندە هەیە کە ئەتوانرێت رەوانەی ئۆکراینا بکرێت و، ئەو سزایانە لە سەر روسیا بەردەوام بێت.

شایانی ئاماژەپێدانە چاودێرە روسەکان جەخت لەوە ئەکەنەوە ئەم پرۆژە ئەمریکییە بەپێچەوانەی (رێکەوتنی مینسك) ە، سەبارەت بە ئۆکراینا، ئەبێتە هۆی پەرەپێدانی شەری چەکداری لە نێوان دەسەڵاتەکانی کێێف و، دەسەڵاتی خۆجێی لە ناوچەی دونباس و، هێنانی چەکی کوشندە بۆ ئەم وڵاتە هەرەشەیە لە سەر ئاسایشی روسیا.

روسیا و فەرەنساو ئەڵمانیا پێخۆشحاڵن بە ئاگربەستی رۆژهەڵاتی ئۆکراینا سەرەرای ئامادەیی ئەمریکا بۆ جەنگ ئەمە لەلایەك و، لەلایەکی تـــرەوە هەڵمەتـــی راگەیانـــدن و لادان و بەکارهێـــنانی دەستەواژەی نابەجێ درێژەی هەیە بۆ چەواشەکردنی رای گشتی لە پێناو دۆزینەوەی بیانوو بۆ بەکارهێنانی توندوتیژی لە ناوچەو هەرێمەکانی رۆژهەڵاتی ئۆکراینا.

لە پاش دوو ساڵ لە هەموو هەوڵەکانی ئەمریکا بۆ بەکار هێنانی دیکۆمینتەکانی ئۆکراینا وەك قورسایی لە سەر روسیا بێسوود بوون، بەڵام بە هاتنی جۆ بایدن جێگری سەرۆکی ئەمریکا دەمی کردەوەو، دەسەڵاتدارانی کێێقی کردە ئامانج و، بە ئاشکرا وریایانی کردەوەو، ئاخافتنەکانی بەچاو سوورکردنەوە جۆی شەرمەزاری و بێگەن بوون و، هاوکات هاندان بوون دژ بە روسیا.

هەر لە میانەی جەنگی سێیەمی جیهانی و، بەپێی ئاژانسی هەواڵی ناوەندی بیۆنگ یانگ { کوریای باکوور} هەرەشەی بەکارهێنانی چەکی ئەتۆمی لە سیۆل (کوریای باشوور) و بنکەیەکی سەربازی ئەمریکا لە ئۆقیانۆسی ئارام ئەکات و، ئاژانسەکە لە بەیاننامەیەکدا ئاماژە بۆ کردەوە خراپکارەکانی ئەمریکاو کوریای باشوور ئەکات و، وایان لەو دوورگەیە کردووەو، لە حاڵەتێکدایە ناتوانرێت کەنترۆڵ بکرێت و، هەرەشەیە بۆ هەڵگیرسانی جەنگی ئەتۆمی و، ئاماژەش بەوە کراوە وەك سزایەك سەرە ئەتۆمییەکانی سوپای میللی کوریای باکور سیۆل ئەکاتە خۆڵەمێش و، بەپێی سەرچاوەیەکی سوپای کوریای باکوور (بنکە سەربازییەکەی ئەمریکا) لە دورگەی گوام لە ئەقیانۆسی ئارام لە سەر زەوی نامێنێت، ئەگەر فرۆکە ئیستراتیجییەکانی ئەمریکا لە سەر دورگەی کوریا هاتوچۆ بکەن و، لەو باریەوە وەزیری دەرەوەی کوریای باشوور یون بیونگ سۆ کوریای باکووری تاوانبار کرد بەوەی گاڵتە بە دەسەڵاتەکانی نەتەوە یەکگرتووەکان ئەکات و، سەرانی کوریای باکوور گوێ لە کەس ناگرن و ، بەردەوامن لە سەر تاقیکردنەوەی راکیتە ئەتۆمییەکانی و، ئەبێت چاو بە ئەندامێتییەکەی لەو رێکخراوە بگیرێت و.هەر لەو بارەیەوە گۆڤاری کاروباری دەرەوەی ئەمریکا (Foreign Affairs) لە وتارێکدا پرسیاری ئەوە ئەکات ئەبێ چی بکرێت بۆ ئەوەی جەنکی ئەتۆمی لە گەڵ کوریای باکوور دوور بخرێتەوەو، کەم کەس مەزەنەی ئەوەیان کردووە لە ساڵی 2016 ئەم تاقیکردنەوەیانە بکرێن و، ئەمە جاری یەکەمەو، وێنەی نییە.

روسیا لە گەڵ ئەوە نییە چەکی ئەتۆمی کوریای باکوور بەپێ مەرج داماڵنرێت و، مۆسکۆ پشتگیری ئەوە ئەکات گفتوگۆ لە گەل کوریای باکوور بەبێ مەرج بکرێت و، ئەوەی ئەمریکا داوای ئەکات جۆی رەزامەندی مۆسکۆو کوریای باکوور نییەو، روسیا هەموو کات لە گەڵ

چارەسەری ئاشتیانەیە، بەڵام ئەمریکا لە هەوڵی ئەوەدایە جیهانێکی سەربەخۆ دامەزرێنێت و، کەس بەوە قایل نییەو، پێویستە ئەمریکا لە لوت بەرزی واز بهێنێت و، تەنها ئەو نییە وڵاتان سەری بۆ دانوێنن.
قسەکەرێك بە ناوی وەزارەتی دەرەوەی کوریای باکوور وتی: ئێمە دژ بە بەیاننامەکەی ئەنجومەنی ئاسایشی نێودەوڵەتین و، بە هاندانی ئەمریکا نووسراوەتەوەو، ئێمە یاداشتیکمان پێشکەش کرد، بەڵام ئەنجومەنی ئاسایشی نێودەوڵەتی وەری نەگرت و، ئەوەش سیاسەتی دوو فاقەی ئەنجومەنەکەیە.
پێش ئەم کەین و بەینەیە هینری کیسنگەر (Henry Kissinger) سیاسەتمەدارو وەزیری کۆنی ئەمریکا لە شیکردنەوەیەك بۆ کەناڵی: لیکۆڵینەوەی جیهانی- ناوەندی لێکۆڵینەوە – سەبارەت بە گلوباڵ (عەولەمە) وتی:

Global Research – Centre for Research on Globalization

دەنگی دەهۆڵی شەڕ دێ ئەوەی دەنگەکە نابیستێ کەڕە و، هەموو دەنگوباسەکان بۆنی شەڕی لێوە دێت و، جەنگی سێیەمی جیهانی ئەگەر هەڵسا مرۆڤایەتی تووشی شکستی گەورە ئەبێتەوەو، خەڵکێکی زۆر ئەبنە قوربانی.

26/9/2016

گفتوگۆ لەگەڵ “یاسەمین مازۆر”* سەبارەت بە بارودۆخی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست

لە ئەرشیڤەوە......

ئامادەکردنی: ڕۆژ ئەحمەد و گۆران عەبدوڵڵا

پرسیار: ئەو هۆکارانە چین کە وایانکرد ئەمڕۆ ئیسلامیزم وەک باشترین ئەڵتەرناتیڤی سیاسی قبوڵبکرێت لەلایەن خەڵکی ڕۆژهەڵاتی

ناوەڕاستەوە؟

یاسمین: قبوڵکردنەکە بە چەند هۆکارێکی ڕوون دەگەڕێتەوە ، پارتە چەپ و ڕێکخراوە سکولارو نوێخوازەکان زۆر زیاتر و بە ماوەیەکی دوورودرێژتر چەوسێندراونەتەوە و سەرکوتکراون لە لایەن دەسەڵاتە دیکتاتۆرە جۆربەجۆرەکانی وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستەوە. بەڕاستی زۆر زیاتر لە ئیسلامیەکان بەربەستیان هاتۆتە بەردەم لە ڕابردوودا، جونکە ئیسلامیەکان هەمیشە توانیویانە بەردەوام بن لە چالاکی سیاسی و فراوانکردنی تۆڕی پەیوەندیەکانیان، ئەمە لەڕێگای بیانووی ئاینی و خۆشاردنەوەیان لە مزگەت و لەناو حوجرەکاندا. دوای ئەوەش ئیسلامییەکان لەلایەن چەندین گەورە بازرگانی دەوڵەمدەوە پاڵپشتیان لێکراوە، وەک کۆمپانیا مەزنەکانی نەوت لە وڵاتانی کەنداو ، ئەمش وایکردووە یارمەتییەکی ئابووری خەیاڵی و لە ژمارە نەهاتوویان لە بەردەستدابێت، بۆ پروپاگەندەکردن لە کاتی هەڵبژاردنەکاندا. سەرباری ئەمانەش لە ڕابردوودا هێزە ئیمپریالیستەکانی جیهان هەمیشە بە جۆرێک لە جۆرەکان پەیوەندیان لەگەڵ ئیسلامییەکاندا هەبووە و هەوڵی هێشتنەوەی ئەو پەیوەندییەیان داوە و لە کاتی پێویستدا لە دژی هێزە سۆسیالیست و سکولارەکانی ناوچەکە بەکاریان هێناون. هەروەها چونکە زۆربەی دیکتاتۆرەکانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست وەک بن عەلی و موبارەک کە خەڵک زۆر ڕکی لێیان دەبووەوە، وەبە سکولار یان نیمچە-سکولار ناسرابوون، هەنووکە زۆر سانا توانییان خەڵک بەوە قەناعەت پێ بێنن کە بە حساب ئەوە سکولاریزم و دیموکراسی عەلمانییەکانە بەرپرسە لە بڵاوبوونەوەی هەژاری و نەداری و نایەکسانی لە ناوچەکەدا. ئیسلامیەکان بە بنبڕکردنی ئەو کێشانەش لە ناو خەڵکدا مژدە و پەیمانی گەڕاندنەوە دەدەن بە دادپەروەری کۆمەڵایەتی ‘ئیسلام’ کە بێگومان مژدەیەکی ناڕاست و هەڵەیە. لەلایەکی دیکەوە، دەکرێت ئەم باڵفروانییەی ئیسلامیزمی ئێستا زۆر زیاتر شیبکەینەوە و تێبگەیەن، ئەگەر تەماشای گەشەسەندنی سەرمایەداریش بکەین لە ناوچەکەدا و چۆن ئەو دابەشبوونە کۆمەڵایەتییەی دروست کردووە لە نێوان خەڵکی ناوچە شارییەکان و خەڵکی لادێ و شارۆچکەکاندا. ئەوەی دووەم چەوساوەترن، مەبەستم خەڵکی لادێ و شارۆچکەکانە کە لە هەمانکاتدا بەشدارن لە بەرهەمهێنانی سەرمایە، بەو جووتیارانەشەوە کە تازە بوونەتە شاریی و لە رۆخی شارەکان نیشتەجێن و لە ناو خانووی قوڕ و کەلاوەکاندا لە تەنیشت بینای تازەی سەرمایەدارەکانەوە ژیان بەسەر دەبەن. لە ڕاستیدا، ئەمانە زۆر بێبەشترو چەوساوەترن لە چینی کرێکاری شارەکە. هەروەها چونکە شمەکە نوێیەکانی ئەم کۆمەڵگایانەی

ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست لەگەڵ گەشەی سەرمایەداریدا هاتوون و تێکڕا بۆرژوایین، دانیشتوانی ئەم چینە هەژارەش کە لە چینی کرێکار هەژارتر و چەوساوەترن ئیرەییی چیانەیەتیان هەیە، ئەمان ئیرەییەکیان لە دڵدایە بەرامبەر ئەو چینە کۆمەڵایەتییەی وڵاتەکەشیان کە بۆتە "ڕۆژئاوایی" بە شمەک و کەلوپەلە نوێکان کە لە بازاڕی سەرمایەی گڵۆباڵی ئەمڕۆوە وەدەست هاتووە. لەم نێوەندەدا و لە بەرامبەر ئەوەی چارەسەر بۆ ئەم ئیرەییە بدۆزنەوە، مزگەوتەکان و هێزە ئایینییەکان ڕۆڵێکی زۆر شەیتان ئاسا دەگێڕن بەوەی دەن ئەم هەستە دەگۆڕن بە کینەیەکی توندڕەوانە لە هەموو شمەکێک کە مۆدێرن و شاری و شارستانییە. بزووتنەوە ئیسلامەکان هەڵدەستن بە بانگەشەی بەدیلی ئیسلامی بۆ ئەو بارودۆخە، واتە گەڕاندنەوە بۆ ١٤ سەدە لەمەوپێش ، کە لە روانگەی ئایینییەوە هەژاران و چەوساوەکان هەلێکی زۆر و چانسێکی زۆرتریان لە دنیای ئێستایان هەیە بەوەی کە بگەنە بەهەشت و لە چەوساندنەوە ڕزگاریان بێت. بۆ دڵنیایشەوە لەو وڵاتانەی کە ئیسلام دەسەڵاتی سیاسی تیادا گرتووە وەکو ئێران ، دەرکەوتووە کە فەرمانڕەوایی بە یاسای شەریعە هیچ یەکسانییەک درووست ناکات و بە پێچەوانەوە هەژاری و نەبوونی زیاد دەکەن و جیاوازی نیوان هەژاران و دەوڵەمەندەکانیش زۆر بەرفراوانتر دەبێت. لە ژێر دەسەڵاتی ئیسلامییەکاندا گەندەڵی و هەڵخەڵەتاندنی کۆمەڵگەش زۆرجاران زۆر زیاترە بە بەراورد لەگەڵ ئەو ڕژێمەی پێشتر لە سەر دەسەڵات بووە لەو وڵاتانەدا.

پرسیار: سەندیکا کرێکارییەکان شۆڕشی میسریان بەرپاکرد و ئیخوان موسلمینیش شۆڕشەکەی بەخۆی برد. باشە ئەمە بۆ ڕوویدا، واقیعەتی کۆمەڵگەی میسری بوو چەپی ڕەت کردەوە یان کێشی سیاسی لە میسری دوای موبارەک، دەستی ڕۆژئاوای تیا بوو و کە وایکرد هەلومەرجەکان لە قازانجی هاتنەمەیدانی سیاسەتی نوێخوازانە نەبن؟

یاسمین : لە میدیای باوەوە زۆر کەم گوێت لەو هەواڵە دەبێت دەربارەی کرێکارانی میسر و ڕۆڵی بزووتنەوەی کرێکاری میسر، بەڵام ڕاستیشە، بەهۆی نەبوونی ئازادییە سیاسییەکانەوە و ئەو کیشە ئابووریانەی دووچاری وڵاتەکە بۆتەوە چینی کرێکاری میسری لە گۆڕەپانی سیاسی میسریدا ڕۆڵێکی دیاری نەبوو، بەڵام ڕاستەوخو لەگەڵ ڕووخانی موبارەک لە میسر زنجیرەیەک مانگرتن نمایشی توانایی سیاسی چینی کرێکاری میسریان کرد. لە هەموویان بەناوبانگتر و دیارتر، مانگرتنی گشتی مانگی ٩ ی ساڵی ٢٠١١ بوو، کە بەتەواوەتی حکومەت و ئەنجوومەنی سەربازی میسری ئیفلیج کرد و هەندێک پێیان

وایە کە ئەو مانگرتنە، "ڕێگای کردەوە بە کێشمەکێشەکانی مانگی نۆڤەمبەر" لە میسر. بەپێ قسەکانی کەمال عەباس، سەرۆکی سەندیکا کرێکارییەکان و ڕێکخراوی خێرخوازی خزمەتگوزارییە کرێکارییەکان لە میسر، " هەنووکە کەس ناپرسێت ئەرێ ئەوە کەیە ماندەگرێت، لە میسر پرس ئەوەیە کە مانناگرێت؟". مانگی ٤یش شەپۆلێک مانگرتنی بەخۆوە بینی، یەکێک لەوانە مانگرتنەکەی کرێکارانی کۆمپانیای دوورینی (شبین القوم) بوو لە باکوری قاهیرەی پایتەختی میسر ، کە خاوەن و ئیدارەی بەڕێوەبردنی کۆمپانیاکە هێزە سەربازییەکانی بانگێشتکرد بۆ شکاندنی مانگرتنەکەو بەسەر کرێکارەکاندا دەستڕێژیان کرد تا بڵاوەیان پێبکەن و هیڵی مانگرتنەکەیان پێبشکێنن. سەربازەکان دەیانترساندن بەوەی کە دەستگیریان دەکەن گەر مانگرتنەکەیان کۆتای پێنەهێنن. کرێکارەکانی ئەو کۆمپانیایە بە ماوەی ٣٥ ڕۆژ کارگەکەیان داگیرکرد و لەناویدا دانیشتن وەک نارەزایەتی دەربڕین لە دژی فەرمانی دەرکردنیان لە کار. هەر لە هەمان مانگدا شەپۆلی مانگرتنەکان ئەوەندە بەربڵاوبوو کاریگەریان کردە سەر بەڕێوەبەردنی کەناڵی سوێس. ئەو شوێنانەی دیکەش کە مانگرتن و ڕێشتنەدەرەوە و دەسهەڵگرتنی جەماوەری کرێکارانی بەخۆوە بینیوە لە ١٢ مانگی ڕابردوودا: کرێکارانی بنکەی گازی شارەوانی ناوچەی دەلتا بوون، فەرمانبەرانی ناو وەزارەتی هاوکاری کۆمەڵایەتی بوون لە شاری خەڵکا، فەرمانبەرانی وەزارەتی باج ، فەرمانبەرانی ئیداری لە ئوفیسەکانی وەزارەتی داد، مامۆستایان، کرێکارانی ڕستن و چنین لە ئەسویت هەروەها شەفەری شەمەندەفەرەکان ، لیستی ناوەکان هەتا بێت درێژ دەبێتەوە. هەموو ئەو مانگرتنانەش تێکڕا لەسەر موچەی مانگانە و کێشە ئابوورییەکانی دیکە بوون و، حکومەتە نوێیەکەی میسریش بە سەرکردایەتی ئیسلامییەکان هیچ لە توانایدا نییە بتوانێت وەڵام بەو کێشانە بداتەوە و چارەسەریان بکات و ئابووری ئەو وڵاتە بەرزبکاتەوە، بۆیە بێگومانم لەوەی کە ساڵی ٢٠١٢ بەردەوامی ئەو مانگرتنانە بەخۆوە دەبینێت.

پرسیار: گرتنە دەستی دەسەڵاتی سیاسی لەلایەن هێزە ئیسلامییە سیاسییەکانەوە تاچەندە کاریگەریان دەبێت لەسەر مافەکانی ژنان و ئازادییە مەدەنییەکانی خەڵکی ناوچەکە؟

یاسمین: پێموایە نابێت ئەو هەڵەیە بکەین کە هەموو ئەحزابە ئیسلامییەکان بەیەکچاو تەماشا بکەین. ئەگەر قسە لەسەر پارتە ئیسلامییەکانی ئیخوان موسلمین و

حزبی نورە لە میسر بێت، ئەوە کاریگەری نەگەتیڤیان دەبێت لەسەر مافی ئازادییەکانی خەڵك بە گشتی و ژنانیش بە تایبەتی. وەلێ لە هەمووی گرنگتر ئەوەیە کە ئەم حیزبانە تادەت بە ئەسپایی بەڵام بە دەنیاییەوە پەیوەندیان باشتر و توندتر دەبێت لەگەڵ هێزە سەربازییە نێوخۆییەکان و وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا، هەروەکو ئەمە پێشبینیمان کرد، ئەم هێزانە بە پێچەوانەی هەموو داخوازییەکانی شۆرشەوە ڕەفتار دەکەن و هەنگاو دەنێن. ئاخر ئیخوان موسلمین و حزبی نور بایکۆتی ئەو خۆپیشاندانانەی کۆتایی مانگی ١٢ی پار ساڵیان کرد، کە لە دژی دەسەڵاتی سەربازی لە قاهیرە بەڕێوە دەچوون، تەنانەت یەکێک لە نوێنەری ژنانی حزبی ئازادی و عەدالەت لە دژی ئەو خۆپیشاندانە یەک ملیۆنییەی ژناندا لە دژی دەسەڵاتی سەربازی گوتی ئەو خۆپیشاندەرانە "هێزی دەرەکی" یارمەتی داون و هانی داون خۆپیشاندان بکەن، ئەوان ڕاستەوخۆ پاڵپشتی دەسەڵاتی سەربازییان کرد، بەڵام لەهەمانکاتتدا، بە پێچەوانەی ئەوانەوە، حزبی ئەلوەسەت کە حزبێکی میانڕەوە چووە ناو خۆپیشاندانەکانی گۆڕەپانی تەحریرەوە و ڕاستەوخۆ بەشداری کرد لە خۆپیشاندانەکەدا و پاڵپشتی داواکانی ژنانی میسری کرد. لە ئێران لە ساڵی ١٩٧٩دا، حیزبوڵلا نەک هەر بایکۆتی خۆپیشاندانی ژنانی دەکرد، بەڵکو بەوەوە نەدەوەستان و هێرشیان دەکردە سەر خۆپیشاندانەکان و بە زنجیر دەکەوتنە گیانی ژنان.

پرسیار: باشە ئەمڕۆ زۆرێک پێیان وایە کە ئەمجارەیان ئەمریکا و هێزە سیاسییەکانی وڵاتانی ڕۆژئاوا بە دڵسۆزییەوە سەرقاڵی بەرزڕاگرتنی "دیموکراسی"ین لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا، بە بۆچوونی ئەوە مێژووی ئەمریکاو سەرقاڵ بوونی بە "دیموکراسی" لە مێژووی ناوچەکەدا چیمان پێ دەڵێن؟

یاسمین: ئەمریکا و ڕۆژئاوا بە گشتی پاڵپشتی تەواوەتیان کردووە لە هەموو دیکتاتۆرەکانی خۆرهەڵاتی ناوەڕاست هەتا دوا ساتی ڕووخانیان. شای ئێران لەلایەن ئەمریکاوە پشتگیری دەکرا هەتاوەکو ئەو ڕۆژەی ئێرانی بەجێهێشت. لە میسریش بەهەمانشێوە، موبارەک هەتاوەکو هەفتەیەک بەر لە ڕووخانی لەلایەن ئەمریکاوە پشتگیری لێدەکرا، ئەو کاتەش کە ڕووخێندرا، ئەمریکا تەئکیدی لەوە دەکردەوە کە پاڵپشتی خۆی لە موبارەک کەمناکاتەوە هەتاوەکو یارمەتی کرد هێزە سەربازییەکان و ئەفسەرە باڵاکانی هەمان دەسەڵات دەسەڵات سیاسی بگرنە دەست لە لە میسر، ئەو دەسەڵاتەی هەنووکە زۆرینەی میسرییەکان ڕکیان لێ دەبێتەوە. ئەمریکا و ڕۆژئاوا تەنها یارمەتی

ئەو هێزە ئۆپۆزسیۆنانە دەدەن کە لە دژی ئەو دیکتاتۆرانەن کە زۆر گوێڕایەڵی سیاسەتی دەرەوەی ئەمریکا نین، وەکو قەزافی ، ئەسەد و خامنەیی . نابێت لە بیریشمان بچێت هەر ڕێنەکەوتنێک کە ئەم دیکتاتۆرانە هەیانە لەگەڵ ئەمریکادا پەیوەندی بە دژە- ئیمپریالیزمەوە نییە، با ئەو هەڵەیەش نەکەین.

بە بڕوای من هەر کەسێک لە سەر کاریگەری ئەو خەیاڵپڵاویەدایە کە ئەوە باسی دەکەن، پێویستە و دەبێت بگەڕێتەوە بۆ دووبارە خوێندنەوەی مێژووی ڕۆڵی ئەمریکا لە ناوچەکەدا، کە هەمیشە پاڵپشتی تەواوەتی هێزە ئیسلامییە سیاسییەکانیان کردووە و ئێستاش لەو سیاسەتەیان هەر بەردەوامن لە ناوچەکەدا و هەمیشەش وەک تاکە دەستی باوەڕپێکراویان تەماشای ئیسلامییە سیاسییەکان دەکەن. ئاینترین دەوڵەتی ناوچەکە شانشینی عەرەبی سعودییە لەگەڵ دەوڵەتانی دیکەی کەنداو، کەچێ ئەمریکا بانگەشەی “دیموکراسیکردن” ناکات لەو وڵاتانەدا، دواجار کە بوو پاڵپشتی ئیخوان موسلمینی کرد، هەر ئەمرکیا بوو، یان کە بوو یارمەتیدا حکومەتی شیعەی چەڵەبی و جەعفەری و مالیکی بێنە سەر دەسەڵات لە عێراق، بێگومان هەر ئەمریکا بوو.

پرسیار: چ جۆرە لێکچونێک دەبینین لە نێوان ئێرانی ساڵی ١٩٧٩ و میسر و تونسی ئێستادا؟

یاسمین: بە دڵنیاییەوە کۆمەڵێک لێکچون هەیە، لەهەمانکاتدا جیاوازیش هەن. لە وەڵامی پرسیاری یەکەمدا چەند لایەنێکم وەڵامداوەتەوە لەسەر فراوانبوونی دەسەڵاتی ئیسلامیزم، وە ئەوە ڕێک لێکچوونەکەی ئێستایە لەگەڵ ئێرانی ساڵی ١٩٧٩ و ڕێک وەکو یەکن. بۆ نموونە ئەوەی زۆر لێکدەچێ ئەوەیە کە لە غیابی ڕێکخراوێکی شۆڕشگێڕی کرێکاران شۆرشەکە ڕفێندراوە و لەلایەن هێزە توندڕەوەکانەوە ئاراستە دەکرێت. هێشتا من پێموایە لە میسرو تونس ئێشتاش زووە بۆ ئەوەی کە پێشبینی تەواوەتی بکەین بۆ داهاتوو، چونکە مانگرتن و خۆپیشاندانەکان لە بەردەوامیدان. دەربارەی تونس نازانم، بەڵام میسر چینێکی کرێکاری بەهێز و توکمەی هەیە و بزووتنەوەی خۆپیشاندانەکانی لاوانیش لە تەکۆشان ڕاناوەستن.

پرسیار: وڵاتانی کەنداوی عەرەبی ئێستا پاڵپشتی خۆیان دەربڕیوە بۆ ئۆپۆزسیۆن و خۆپیشاندەران لە سووریا ، کەچی لە بەرامبەر، خۆپیشاندان و ڕاپەڕینەکان لە وڵاتە عەرەبییەکانی دیکەدا هیچ هەڵوێستێکیان نەبوو. چی وایکردووە ئەم وڵاتانە هەندە پێگەیەکی

سیاسی ناتەبایان هەبێت لەسەر ئەو ڕووداوانەی لە ناوچەکەدا ڕوویانداوە و ڕوودەدەن؟

یاسمین: پێش هەمووشتێک لە کتێبەکانی زانستی جوگرافیادا کەنداوی فارسیە نەک کەنداوی عەرەبی . هۆکارگەلێکی زۆر هەن بۆ وڵاتانی کەنداو پشتگیری لە خۆپیشاندەرانی سووریا بکەن لەبەرئەوەی سووریا لەسەر "لیستی ڕەشە" و ئەو لیستەیە کە دەمێکە ڕەتیان کردەتەوە. سووریا زیاتر لە ئێرانەوە نزیکە، وڵاتانی کەنداویش دەمێکە جەنگێکی بانگەوازنەکراویان هەیە لەگەڵ سووریا، جەنگێک کە بە هێزی سێهەم بەرپایان کردووە لە دژی یەکتری و زیاتریش پەیوەندی بە پێکدادانی جیاوازییەکانی سوونە و شیعەوەیە.

پرسیار: دوای ئەم شۆڕشانەی داهاتووی ناوچەکە چۆن دەبینیت بۆ کەمە ئایمیی و نەتەوەییەکان، وەک قبتییەکان لە میسر و کوردەکان لە سووریا؟

یاسمین: پێم وانییە قبتییەکان پێویست بکات لە هیچ بترسن، لەبەرئەوەی خەڵکی میسر بە گشتی دژیان نین، بە هەوادارانی پارتە ئیسلامییەکانیشەوە، ئەوە هێزەکانی ئاسایش بوون کە لە ڕابردوودا خوازیار بوون کێشە بنێنەوە لە ڕێگای کوشتنی قبتییەکان لە ڕێی دەستڕێژکردن بەناو خۆپیشاندانەکانیاندا. بۆ سووریاش، پێم وا نییە هەنووکە کورد و مەسیحییەکان لە سووریا مافێکی ئەوتۆیان هەبێت لە ژێر دەسەڵاتی بەشار ئەسەد، بەڵام بە بۆچوونی من مافەکانیان زۆر زیاتر لێ زەوتدەکرێت و بوونیشیان زۆر زیاتر لە مەترسیدا دەبێت، گەر حزبە توندڕەوە توندە ئیسلامییەکان دەسەڵات بگرنە دەست لە سووریا ، ئەوانەی کە وڵاتانی کەنداو پشتگیریان ئێستا لێدەکەن.

پرسیار: ئەی ڕووخاندنی ئەسەد لە سووریا تاچەند کاریگەری دەکاتە سەر ئەو پێگە بەهێزەی ئێران لە ناوچەکەدا هەیەتی، وە چۆن کاریگەرییەکی دەبێت لەسەر بزووتنەوە سیاسییە شیعەکانی دیکەی ناوچەکە، بۆ نموونە حیزبوڵڵا لە وڵاتی لوبنان؟

یاسمین: حیزبوڵڵا لە لوبنان لە ساڵی ٢٠٠٩ ەوە هەوڵی ئەوە دەدات خۆی لە ئێران بە دوور بگرێت، بەشێکی ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە سەرکردایەتی حیزبوڵڵا لەگەڵ باڵی ریفۆرمخوازی ئێرانیدا ڕێکن وەک (موسەوی و خاتەمی و کەروبی)، هەروەها کێشەی خۆشیان هەیە لەگەڵ حکومەتی ئێستای ئیراندا. بۆ سووریاش ، هیچ گومانێکی تیادا نییە کە تا ئێستا وەک تاکە دەستی ئێران لە ناوچەکەدا ماوەتەوە ،

بۆیە ڕووخانی کاریگەری زۆر دەکاتە سەر پێگەی ئێران هەروکو پێشتریش باسم کرد، ئێستا زۆرێک لە چاودێرانی سیاسی پاڵپشتیکردنی وڵاتانی کەنداو و سعودیە بۆ خۆپیشاندەرانی سووریا لە دژی ئەسەد، وەک ئەو جەنگە بانگەوازنەکراوە دەبینین کە ئەمریکا و وڵاتانی کەنداو لە دژی ئێران بەرپایان کردووە.

پرسیار: هەستی دژە-ئەمریکایی لە دنیای عەرەبیدا بەڕێگە نەویست بوو، کەچی لە لیبیا داوایان لە ئەمریکاو هێزەکانی ناتۆ کرد تا بچنە وڵاتەکەیان و یارمەتیان بدەن بۆ سەروژێرکردنی ڕژێمەکەیان. ئێستا لە سووریاش هێزەکانی ئۆپۆزسیۆن و ڕاپەڕیوان داوای ئەو "یارمەتییە" دەکەن لە ناتۆ و ئەمریکا. چی ئەم هاوکێشە سیاسییەی دنیای عەرەبی وا خێرا گۆڕی؟

یاسمین: هیچ شتێک نەگۆڕدراوە، قسە لەسەر دوو سیناریۆی زۆر جیاوازە لە ڕاستیدا، ئۆپۆزسیۆن بوون بەرامبەر دیکتاتۆری دڕندە و سەرکوتگەر کە لە هەمانکاتدا هاوپەیمانی ئەمریکان جیاوازە لەگەڵ ئۆپۆزسیۆنێک لە دژی ئەو وڵاتانە کە سەربەخۆترن لە بڕیارەکانی سیاسەتی دەرەوەی ئەمریکا، وەک قەزافی و ئەسەد، بۆیە لە ڕاستیدا هاوکێشەکە وەکوخۆیەتی و هیچ گۆڕانکارییەکی بەسەردا نەهاتووە.

پرسیار: زۆرێک لە چەپەکان لە وڵاتانی ڕۆژئاوا دژی بەشداریکردنی ناتۆ بوون لە لیبیا و بەگشتی لەڕێی ناڕەزایەتی جەماوەری دژی جەنگەوە ئۆپۆزسیۆن بوونی خۆیان پیشاندا. لێرەدا دەپرسین ئەگەر هەمان سیناریۆی شۆڕشگێڕانە سەراسەری ئێران بگرێتەوە و هەمان داواکاری لەلایەن خەڵکەوە خۆی دووبارە بکاتەوە، بۆ نموونە ئێرانییەکان داوای یارمەتی و بەشداری ناتۆ بکەن، پێتوانیە ئیدی چەپ لە ڕۆژئاوا پێویستە بەخۆیاندا بچنەوەو دووبارە بیرێك بکەنەوە لەم پێگەی بەناو "دژە-ئیمپریالیزم"ە. چونکە ئەگەر لەکاتێکی ئاوادا دژی بەشداری ناتۆ بن، ئەم پێگەیە دژی بەچوونی خەڵکە و بێگومان قوربانیە مرۆییەکانیش بێئەژمار دەبن، وانییە؟

یاسمین: خۆی ئەم باسە لە ئێرانەوە دەستی پێکردووە و بەدەنیایشەوە زۆر کەسی خەیاڵاوی هەن کە بڕوایان بەم بەچونە شێتانەیە هەیە و پێداگری لەسەر ئەم بیرۆکە پوچانە دەکەنەوە. بەڵام پێویستە چەند بابەتێکیان بیرخەینەوە:

ئەو خۆپیشاندانانەی لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا ڕوودەدەن تەنها دژی دیکتاتۆری نین، بەڵکو بەشێکی زۆری دەگەڕێتەوە بۆ نایەکسانی و کیشە ئابوورییەکان و یاسا ئابوورییە وێرانکەرییەکانی لیبراڵیزمی

نوێ، بێکاری فراوان و ئەو جیاکاریە گەورەیە کە لە نێوان هەزاران و خوداپێداواندا درووستی کردووە، وە لەم ڕوانگەیەوە کۆماری ئیسلامی ئێران و سوریای ئەسەد و موبارەک هیچ جیاوازییەکیان نییە. ئەمانە هەموویان دەرەنجامی کۆمەڵێك بە ناو "چاکسازی" و گۆڕانکاری ئابووری بوون کە لەلایەن (سندوقی دراوی جیهانی) (IMF) و (بانکی مەرکەزی) پێشنیارکرابوون و بۆ ئەو وڵاتانە دیاریکران. دیکتاتۆریەت تەنها پێویستیەکی سیاسیە بۆ ڕاگرتنی ئەو سیستەمە ناعەدالەتە ئابووریە. بانگکردنی ناتۆ بۆ گۆڕینی کۆماری ئیسلامی ئێران دووبارەکردنەوەی هەمان سیناریۆی وێرانکەرە کە لە عێراق بینیمان، گۆڕینی کۆمەڵێک دیکتاتۆر بە کۆمەڵێک دیکتاتۆری دیکە. ئێران زۆر خوازیاری ئەوەیە کە هێرشی سەربازی بکرێتە سەر و جەنگی سەربازی بکات، ئەمە وەک پلانێک بۆ مانەوەی خۆی، کۆماری ئیسلامی ئێران هەر جوڵانەوەیەکی لەوشێوەیە بەگەرمی بەخێرهاتن دەکات، چونکە لە قازانجی مانەوەیدایە. بەڵام بە هەرحاڵ، دوای شۆرشە ئێرانی ساڵی ١٩٧٩ و زیاتر لە ٣٠ ساڵ لە دیکتاتۆری ئیسلامی، زۆر زۆر کەمن ئەو ئێرانیانەی ئەمڕۆ باوەربکەن بە تێڕوانینێکی هێندە گەمژانە. بە داخەوە، ئەوە زۆرێک لە ڕێکخراوە کوردیەکانی ئێرانن ئەو باوەڕەیان هەیە، چونکە هەموو قورساییەکی خۆیان لەدەستداوە لەبەرامبەر ئەمریکا، کە زیاتر بەهۆی قبوڵکردنی یارمەتی داراییەوەیە لە تاڵەبانی، کە دیسانەوە دەبێت بڵێن "سوپاس بۆ ئەمریکا" کە ئەویش هاتە سەر حکوم.

---

* **یاسەمین مازەر** بەڕەگەز خەڵکی ئێرانە و ئێستا نیشتەجێی ئەوروپایە . سەرەکی بەشی خوێندنی زانستەکانی تیۆر و بزووتنەوە سۆسیالیستەکانە لە زانکۆی گلاسگۆ لە سکۆتلەند . سەرنووسەری گۆڤاری Critique (کریتیک)ە لە بەریتانیا ، کە گۆڤارێکی ڕەخنەیی فیکری سۆسیالیستیە و لەگەڵ چەند پرۆفیسۆرێکی دیکەی مارکسیستی بەریتانی سەرپەرشتی بڵاوکردنەوەی دەکەن. لە پاڵ کاری ڕۆژنامەگەری ئەکادیمیدا، نووسەرێکی دیاری دژە- جەنگە و لەسەر "پیشەسازی و سیاسەت و مێژوو" چەندین کتێب و گوتاری ئەکادیمی بڵاوکردۆتەوە بە زمانی ئینگلیزی لەگەڵ نووسەرانی بەریتانیدا . دوای هێرشەکانی یازدەی سێپتێمبەر و درووستبوونی ئەو ترسەی کە ئەمریکا بچێتە ئێران لە دوای داگیرکاری ئەفگانیستان و عێراق، یاسەمین ڕێکخراوی دژە- جەنگی پێکهێنا بە ناوی "دەست لە خەڵکی ئێران هەڵگرن" Hands Off The people Of Iran . ئەمڕۆ هەندێك لە ئەندام پەرلەمانە چەپەکانی وڵاتی بەریتانیا پشتگیری ئەو کەمپینەی دەکەن، هەروەها

چەند کەسایەتیەکی ناودارو دیاری بواری میدیایی جیهانیش وەک نۆم چۆمسکی و ڕۆژنامەنووس ژۆن پیڵجەر وکێن لۆچ کەدەرهێنەری سینەمای بەریتانیەو و براوەی خەڵاتی کانە هاوپشتی فەرمی خۆیان بۆ ئەو ڕێکخراوە دژە – جەنگە دووپاتکردۆتەوە. یاسمین نووسەرێکی بەردەوامی هەفتەنامەی ویکلی ۆرکەرەیشە “Weekly Worker”، کە لە لەندەن دەردەچێت .

لە ژمارە 5ی گۆڤاری کۆنسێپت بڵاوکرایەوە.

ژن و ڕۆڵی ڕێکخراوە حیزبییەکانی ژنان ... کوردستان عومەر

ئاشکرایە تاکی کورد بە ژن و پیاوەوە هەیمەنەی حیزب بەسەریاندا تەواو ڕەنگیداوەتەوە. هەموو حیزبەکانی کوردستانیش لە پەیڕە و پرۆگرامی حیزبدا جێی هەموو چینەکانی ناو کۆمەڵگەیان کردۆتەوە. ئەمەیش بۆ ئەوەیە ڕەوایەتی بە کاری حیزبی خۆیان بدەن. بە واتایەکی دیکە لەو ڕێگەیەوە دەیانەوێ پیشانی بدەن کە حیزبێکی مۆدێڕن و پێشکەوتوون. تەنانەت کاتێك حکوومەت پێك دەهێنن بۆ چاوبەستنی خەڵک و دنیای دەرەوە یەك دوو ژن وەکو خوێ بۆ تامدارکردنی چێشت دەخەنە ناو کابینەکە. بەڵام ئەمە بە هیچ شێوەیەك پێوەندی بە ڕۆڵی ژنەوە نایب□ت لەناو حکوومەت، بۆ؟ چونکە وەزارەتێکی وەهای پێدەدەن کە پیوەندی بە کاری ڕێکخراوەیی و داکۆکیکردن لە مافی ژنانەوە نییە، بەڵکو ئەوەی ئەو ئەرکە دەبینێت پیاوە. ڕێکخراوەکانی ژنانیش لە هەموو حیزبەکان ناتوانن دەنگیان بەرز بکەنەوە.

کاری ڕێکخراوەیی ژنان لە باشووری کوردستان لە دوای ڕاپەڕینەوە دەست پێدەکات. پرسی ژن وەکو پرسێکی مرۆیی و سیاسی و کۆمەڵایەتییەوە دێتە ناوەوە. کێشەکە لیرەدایە دروستیکردنی ئەو ڕێکخراوانە کارێکی باش بوو، بەڵام ئەوەی بڕیاری دروستکردنی ئەو

ڕێکخراوانەی دا، پیاوەکانی کورد بوون، هەمان ئەو پیاوانەی ئەستا حوکمی کورد دەکەن و خەڵکیان بە ئەنجامە گەیاندووە. ململانێی نیوان حیزبەکان و تەنانەت شەڕی ناوخۆش کاریگەری و ڕەنگدانەوەی تەواوی لەسەر کاری ڕێکخراوەیی ژنان هەبوو. ژنەکانیش لە شەڕدا بوون، بەو واتایەی ژنانەکانیش بە گوێرەی پەیامی حیزبەکەیان بەیاننامەیان دەردەکرد. حیزبی کوردی بە شێوەیەك کاری ڕێکخراوەیی ژنانی قۆرخ کرد و کردووە، تا ڕادەی ئیفلیجبوون. بۆ نموونە تەنیا لەسەر ناوی ڕێکخراوەکەیان چەندین ناویان هەیە، کە ڕەنگدانەوەی بیرکردنەوە و پرۆگرامی حیزب و لەناو حیزبیشدا سەرکردەیە. ڕێکخراوی پارتی ناوی ئافرەت، هی یەکێتیی ژنان، هی یەکگرتوو خوشکان...تاد دەبینین تەروانینی حیزب بۆ ناوەکە چییە ئەو ناوەیان لە خۆیان ناوە. ژنان لەم ڕێکخراوانەدا هەندەی کەیلەی حیزب و بیرکردنەوەی سەرکردەن، هەندە لە خەمی مافی ژنان و ئازادی ژناندا نین. تەنانەت ئاستی بیرکردنەوەیان لە چوارچێوەی حیزبەکەیان بۆ کاری ڕێکخراوەیی دەرناچێت، تەنانەت زۆربەیان لەلایەن دەسەڵاتدار و بەرپرسانی حیزبەکان بۆ کاری رابواردن بە کار دەبن، بۆیەش دەبینین یاسای بەرەنگاربوونەوەی توندوتیژی دژ بە ژنان دەرچوو، بەڵام جێبەجێ نەکرا. دەیان نموونەمان هەن، ژنان لەناو ئەو پەناگەی دایانناوە بۆ پاراستنی ژنان دەردەهەندرێن و دەکوژرێن، تەنانەت زۆربەیان هەر لەوێ لەلایەن پاسەوانەکان ڕووبەڕووی دەستدرێژی و لاقەکردن دەبنەوە.

ئەو هەمووە ڕێکخراوانەی بەناو داکۆکی لە مافی ژنان دەکەن لە کوردستان بە دەیان هەزار دۆلاریان خرا بەر دەست بەڵام تا ئەستا نەیانتوانی تەنانەت لە بواری بڵاوکردنەوەی هووشیارییدا ڕۆڵیان هەبێت، دەبینین کێشەکانی ژنان ڕۆژ بەڕۆژ لە زیادبووندایە، نەیانتوانیوە تەنانەت لەناو کۆمەڵگەی کوردیدا ڕۆڵێکی ئەکتیڤیان هەبێت. هۆکاری ئەمە هەیمەنەی حیزب و دەسەڵاتی سەرکردەی پیرۆزە.

بۆیەش دەبینین هەمووە ڕێکخراوە حیزبییەکانی ژنان لە کوردستان کاتێك ژنێکی سەر بەو ڕێکخراوانە قسە لەبارەی مافی ژنانەوە دەکات، چەندین جار پێناو وتەی سەرکردەی حیزبەکەی دەبات، هەمیشە دەڵێ: سەرۆك وەهای فەرموو، جەنابی فڵان وەها دەڵێت...تاد ئەم ژنانە ڕاستەوخۆ سەرۆکەکەیان، کە پیاوە پیرۆز دەکەن و خۆیان دەکەن بە پاشکۆ و کەیلەی ئەو سەرۆکە، لەلایەکی دیکە ئەم شێوازە قسەکردنە ئەوەمان پێدەڵێت، ژن لە ڕێی سەرۆکەوە بیر دەکاتەوە، بەبێ سەرۆک و جەناب و هەڤاڵ ناتوانێ بیر بکاتەوە. کەواتە ئەو ژانەنی لەناو ڕێکخراوە حیزبییەکای ژنان کار دەکەن ڕاستەوخۆ کەیلەن، ئەوان لەناو دەزگایەکدا کاردەکەن، نموونەن بۆ کەیلایەتی و چەپاندنی ژنان.

لەمەدا دەبێ ژنان خۆیان لەناو ئەو ڕێکخراوە حیزبیانە دەربێنن، بەرنامە و پرۆژەی تازەیان بۆ بواری ژنان پێ بێت. دەبێ بە پێی میکانیزم و گوتارێکی ڕۆشنبیریی و هووشیارکردنەوەی ژنان کار بکەن. هاوکات بوونی باوەڕ و ئیرادەی ژنان بۆ کاری ڕێکخراوەیی بەبێ ئەوەی ببنە پاشکۆ بە هیچ حیزب و دەزگایەك، چونکە ئەوەی بیر دەکاتەوە دەبێ خودی ژن بێت، نابێت لەبەر سەبەری هیچ حیزبێکدا بیربکاتەوە، چونکە حیزب بۆ مەرامی خۆی، کە مەرامی پیاوە ژنان دەکاتە ئامرازێک بۆ هێنانەدی مەرامەکانی. لە هەموو ئەمانەدا دەبینین تا ئێستا فێمینیزم نەیتوانیوە لە کوردستان گەشە بکات، ئەو ڕێکخراوە حیزبیانەی ژنان ناتوان گوتارێکی ژنانە و فێمینیستی لەناو کۆمەڵگەدا دروست بکەن. کاری هیچ یەکێک لەو ڕێکخراوانە بە بواری ژنان بەگۆڕاوە، ئەمەیش بۆ نەگۆڕانی پرۆگرام و کاری حیزب دەگەڕێتەوە. حیزبەکان وا دەبن بە کۆمپانیای گەورە و کۆمەڵگەیەکی سەرمایەداری دروست دەبێت، لەم کۆمەڵگایانەش بەها و نەرمە مرۆڤییەکان و پێکەوەژیانی تاکەکان کاڵ دەبێتەوە. لەلایەکی تاوانەکان دژ بە ژن ڕۆژ بە ڕۆژ لە زۆربووندان.

هەموو ئەمانەی باسمان کرد ڕۆڵیان هەبوو لە دواکەوتنی ئیشکردن لە بواری ژناندا، زاڵبوونی ئەجێندای پیاوسالارانەی حیزبەکانی کوردی وایکرد پرسی ژنان بەرەو دواوە بگەڕێتەوە. ئەو حیزبانەیش بۆ زیادکردنی دەنگ و نفوزی خۆیان پەنایان بۆ خێڵ و سەرۆك عەشیرەتەکان برد، چەکی پێدان و دیوەخانی بۆ کردنەوە و پاڵپشتی دارایی کردن، لە هەموو ئەمانەدا ئەوەی گرینگ نەبووبێ بابەتی مافی ژنان و کاری ڕێکخراوەیی ژنان بووە. بۆ ئەوەی پیشانی بدات ئەویش بڕوای بە کێیسی ژنان و مافی ژن هەیە، چەند ژنێکی کۆیلەی حیزب دەهێنێت لەناو ڕێکخراوێك کە بە بیرکردنەوەی پیاوان بیر دەکاتەوە کاریان پێدەکات. تەنانەت ئەو خاوەن دیوەخان و چەك بە دەستانە لە ژێر کێیسدا ژنانیان کوشتووە و تاوانیان کردووە، بەبێ ئەوەی ڕێکخراوەکەی تایبەت بە ژن لەو هەمان حیزب دەنگی لێوە بێت. تەنانەت حیزبەکان هەندێک یاسایان بۆ بواری ژنان دەکرد، بەڵام بەبێ ئەوەی جێبەجێی بکەن. دەسەڵاتی کوردی سەرچاوەیەك بووە بۆ بەرەودان و مانەوەی هەمان یاسا کە ژنان پلە دوو دەکات، پشتیوانی لە کوشتنەکانی ژنان دەکات. هەرئەوەی جێگای بکوژانی ژنان لە زیندانەکاندا بەتاڵە ئەوە پشتڕاست دەکاتەوە. دەرکردنی یاسای لێبووردنی گشتی و تایبەتی و دەستتێوەردانی حزبەکان لە ناو دادگاکاندا سەبارەت دۆسیەکانی ژنان، کە چەندین نموونەی بەرچاوی کە دۆسیەکان ناسراون (بۆ نموونە شادی و شەخان ، ساکار ، جوان و مهاباد، دونیا، ڕەعنا) دەرکەوتەکی تری ئەم ڕاستییە. هەزاران ژن

لە م هەرێمە کوژراون کەس هەر ناشزانێت کێ بکوژیانە و زۆرینەیان داڵدە دراون و لە سزا پارێزراون.
هەموو ئەم تاوانانە ڕکخراوە حیزبییەکانی ژنان لێی بێدەنگن، ئەگەر دەنگیان هەبووبێ بە بەیاننامەیەکی شەرمنانە بووە، بەبێ ئەوەی دەسەڵات و قسەیان بەسەر خەرۆک و جەناب و هەڤاڵدا بڕوات. بەبی ئەوەی تاکوو ئێستا یەك کەیسیان لە بەرژەوەندی ژناندا بردبێتەوە. یان ژنێکیان لە هەوڵی کوشتن ڕزگار کردبێت. کەواتە ئم ڕێکخراوانە لەسەر حیسابی ژنان بۆ بەرژەوەندی حیزب و سەرکردە و خۆیان کاریان کردووە، نەك بۆ بەرژەوەندی ژنانی کۆمەڵگە. لێرەدا من دەگەمە ئەو بۆچوونەی هیچ یەکێک لەو ڕێکخراوە حیزبیانەی بەناو ژنان بۆ ژنانی کۆمەلگەی کوردی پیویست نین، بەڵکو کاریگەری خەراپیشیان لەسەر چاڵاکی و کارکردن لە بواری ژناندا هەبووە.

هوشیار زێباری غەدرێکی سیاسی لێکرا! … شێرکۆ کرمانج

پارتییەکانو میدیاکانی پارتی مانگێک زیاترە باس لەوەدەکەن کە ئەوەی لە دژی هوشیار زێباری کراوە ڕقو قینێکی سیاسییەو پەیوەندی بە گەند□ییەوە نییە.
پرسیار ئەوەیە داخۆ ئەمە ڕاستە؟ بەڵێ بەدڵنیاییەوە ئەوە ڕاستیی تێدایە، بەڵام هاوکات تەواوی ڕاستییەکانیش نییە. بەڵێ ڕاستە کە هەندێک هێز لە عێراق بەتایبەتی کوتلەکەی نوری مالیکی ڕقو قینێکی سیاسیان هەبوو لە زێباری لەبەر چەند هۆیەک، لەوانە: یەکەم، زێباری پارتییە، دووەم، زێباری خاڵی مەسعود بارزانییە. سێیەم، پەیوەندییەکانی بارزانیو مالیکی لەدوای کەوتنی موسڵو بڕینی موچە زۆر خراپ تێکچوو، بەڕادەیەک کە مالیکی بارزانی تاوانباردەکرد بە پلاندان بۆ هەرەسهێنانی سوپای عێراقو پارتیش مالیکی لەپشت موچەبڕینی خەڵکی هەرێم دەدیت.
بەهەرحاڵ، بۆ تۆڵەسەندنەوە مالیکیو کوتلەکەی هەوڵیاندا کە کۆمەڵێک بەڵگە کۆبکەنەوە بۆ سەندنەوەی متمانە لە هوشیار زێباری.
بەڵام دەبێت ئەوە بزانین کە لێرە دوو ڕاستیی هەن نەک یەک ڕاستیی، وەک ئەوەی پارتیو میدیاکانی دەیانەوێت نیشانیبدەن.

ڕاستیی یەکەم ئەوەیە کە ڕقێکو گەمەیەکی سیاسی هەبوو لە پشت سەندنەوەی متمانە لە هوشیار زێباری. کە ئەمە لە گەمە سیاسییە پەرلەمانییەکان لە هەموو و□ڵاتانی دیموکراسی بوونی هەیەو پەیڕەودەکرێت.
ڕاستیی دووەم ئەوەیە کە هوشیار زێباری بەگوێرەی ئەو بەڵگانەی لە پەرلەمان خرانەڕوو لەگەڵ ئەو وەڵامانەی کە زێباری داینەوە نەک هەر بۆ پەرلەمانتاران بەڵکو بۆ هەموو خەڵک دیارو ڕون بوو کە زێباری گەندەڵی کردوەو چاوپۆشیشی لێکردوە.
پرسیار ئەوەیە داخۆ دەکرێت پەرلەمانتاران□و خەڵک لە زێباری خۆشبن لەبەر ئەوەی کە گەمەیەکو ڕقێکی سیاسی لە پرسەکەدا ئامادییی هەیە.
نەخێر، گەندەڵی گەندەڵییەو گەندەڵکار دەبێت متمانەی لێبستێندرێتەوەو دادگاییش بکرێت بەتایبەتی ئەگەر لە پۆستێکی هەستیارو سیادی بێت چونکە کەسەکە سوێندی خواردوە کە سەروسامانی خەڵکی بپارێزێت نەک بدزێت.
پرسیارێکی دیکەی گرنگ ل□□ر□ ئەوەیە کە داخۆ هەڵوێستی پارتی لەجیاتی ئەو کڕوزانەوەیە ل□ بەرابەر ئەو گەمە پەرلەمانییە-یاساییە دەبێت چی بێت؟
من پێموایە پارتی□و پارتییەکان دەبێت لەسەر گەندەڵییەکانی مالیکی□و هەموو ئەوانەی کە گەند□□ن□و لە پشت سەندنەوەی متمانە لە زێباری بوون بێدەنگ نەبن. پارتییەکان□و ئەندام پەرلەمانتارەکانیان دەبێت لە ه□و□□ی بەدەستهینانی بەڵگەو دروستکردنی فایل بن لەسەر گەندەڵییەکانی نەیارەکانیان□و هەموو ئەوانەی دیکە کە گەندەڵیی دەکەن. ئەوکات پارتی دەبینێت کە چۆن هەموو ئینسانێکی خاوەن ویژدان پشتیوانی لە پارتی□و ئەندام پەرلەمانەکانیان دەکەن.
بەڵام پرسیاری گرنگ ئەوەیە داخۆ پارتی□و میدیاکانی□و پەرلەمانتارەکانی ئەم کارە دەکەن. من پێموایە نەخێر. چونکە پارتیەکان حەزناکەن بەهیچ شێوەیەک مەلەفی گەندەڵکاران نە لە عێراق نە لە کوردستان بجوڵێت چونکە پارتییەکان لەسەری سەرەوەی سەرکردایەتییەکەیانەوە تا سەر ئێسقان لە گەندەڵی ئاڵاوان بەڕادەیەک کە ئەوەی هۆشیار زێباری هەر نایەتە بەرچاو.
من پێموایە واچاکە ئەوەی ماوەیەکە لە پەرلەمانی عێراق بەرچاودەکەویت دەبێت ببێتە نەریتی گەمەی سیاسی لە عێراق□و کوردستان، بەبەردەوامی. گەمەیەک کە تێیدا فراکسیۆنی ئەم حزب لێپێچینەوە لە وەزیرەکانی ئەو حزب بکات□و ئەمەی ئەوانیش ئەوەی ئەوانی دیکە بداتە دادگا، بەڵام بەبنەما لەسەر بەڵگەو فاکت. ئەم گەمەیە زۆر تەندروست□و دیموکراسی ترە لەوەی کە تا ئێستا باوبوو ئەویش ئەو چاوپۆشی لە دزی□و گەندەڵییەکانی ئەم بکات□و ئەم چاوپۆشی

لێ دزیو گوندێییەکانی ئەو بکات.

ڕزگارکردنی موسڵ و مەترسی شەپۆلێکی تری ئاوارەبوون ... 4

ڕەسوڵ بێسکێنی
5 – 4

هاتن و مانەوەی ئاوارەکان وەك کێشەیەکی ئاڵۆز
سەرهەڵدانی جەنگی داعش و پەرەسەندنی کێشە تائیفیەکان لە عیراق ئاوارە بوونی عەرەبە سونەکانی بۆ کوردستان لێ کەوتەوە، لەسەرەتادا بەمەبەستی پارێزگاری لە ژیان و دوور کەوتنەوە لەشەڕ کۆچیان کرد، خۆشیان باوەڕیان وابوو ئەمە کێشەیەکی کاتیە و بۆ ماوەیەکی دیاری کراو لە کوردستان دەمێننەوە، دواتر لەهەر دەرفەتێکی گونجاو دا دەگەڕێنەوە سەر زێدی خۆیان، بەڵام لەئەنجامی دریژەکێشانی شەڕ و نیشتەجێ بوونی نیمچە ئازادی لەناو شار و شارۆچکەکان و تا ڕادەیەکی باش ئارامتر لە ژیانی پێشوویان، هەندێك جار دۆزینەوەی کار و جێگیربوون یاخود دوای بڕیاردانی بەغدا بەگواستنەوەی فۆرمی خۆراکی ئاوارە عەرەبەکان بۆ شوێنی نیشتەجێ بوون، دواتریش گواستنەوەی تۆماری باری کەسێتی هیچ پێناچێت وا زوو بگەڕێنەوە یان دوور نیە هەر نەگەڕێنەوە، لێرەدا دیاردەکە گۆڕانی بەسەر دادێت، لە شێوەیەکی داڵدەدان و مافی مرۆڤەوە دەگۆڕێت بۆ سەرهەڵدانی تەنگژەی سیاسی و گۆڕینی دیموگرافی، هیچ دوور نیە ئەمەش لە داهاتوودا کێشەی کۆمەڵایەتی لێ بکەوێتەوە، تائێستا هاووڵاتیانی کوردستانیش بەچاوی میوان و ئاوارەیی لێیان دەڕوانن، پێیان وایە لە دەرفەتێکی نزیك و گونجاودا دەگەڕێنەوە بۆ شوێنی پێشووی خۆیان، هەموو ئەمانەش پەیوەندیان بەکۆتایی هاتنی شەڕی داعشەوە هەیە، ئایا ئاوارەکان ئامادەن بگەڕێنەوە بۆ زێدی خۆیان لەکاتێکدا بەقسەی ڕاگەیاندنەکان بڵێت عەرەبی شۆڤێنی شیعە هەر نەبێت بەشێکی خانووەکانیان لەگەڵ زەوی تەخت کردوون، بەگەڕانەوەشیان مەترسی بۆ سەر ژیانیان پەیدا دەبێت، ئەوان هیچ دڵیان بەم گەڕانەوەیە خۆش نیە، بەڵام لە درێژەی مانەوەیان لە

کوردستان هیچ دوور نیە کۆمەڵێك کێشە سەر هەڵبدات، تائێستا کاربەدەستانی حکومەتی هەرێم بەکێشەیەکی گەورەی نابینن، وەك چۆن لەکاتێ حکومەتی عیراق بڕیاری گواستنەوەی فۆرمی خۆراکی دا بۆ ئاوارەکان بۆ شوێنی نیشتەجێ بوون و دواتریش گواستنەوەی تۆماری ناسنامەی باری کەسێتی بۆیان دەرکرد بۆ شوێنی نیشەجێ بوونیان، حکومەتی هەرێم بۆ دەنگیان هەڵبژارد، وەك پێشبینی دەکرێت ئەگەرێکی زۆر هەیە لەگەڵ ڕزگار کردنی موسڵ شەپۆلێکی دیکەی ئاوارەی پارێزگای موسڵ بەهۆی جەنگی داعش ڕوبکاتە هەرێمی کوردستان، حکومەتی هەرێم پلانی چیە بۆ ڕووبەڕوو بوونەوەی کەیسی هەستیار و مەترسیداری لێشاوی ئاوارە عەرەبەکانی جەنگی داعش لەئەنجامی شەڕ و ڕزگار کردنی موسڵ، بێ دەنگ بوون و ڕێگادان بەهاتنی شەپۆلی ئاوارەی ئەم جارەی پارێزگای موسڵ بۆ هەرێمی کوردستان کێشەیەکی گەورەتر لەوەی چاوەڕێی دەکرێ بۆ داهاتووی خۆیان ساز دەکەن، لەبەرامبەر ئەو هەموو ئەگەر و پێشهاتانەی هەرێمی کوردستان لە نیشتەجێ بوونی ئاوارەکانی جەنگی داعش لەکوردستان کێشەیەکی ئاڵۆزە.

کارەسات و مەترسیەکە دوای کۆتایی هاتنی جەنگی داعش دەست پێ دەکات، کاتێ پێویست بوونی گەڕانەوەی ئاوارەکان کاتی دێت و حکومەتی شیعە ئارەزوومەند نیە لەگەڕانەوەیان لەبەر ئەوە دەتوانێت بەنهێی چەندین کێشەی لاوەکی لەنێوان داڵدەر و داڵدەدراو دروست بکات، بێ گومان لەناو کەلتووری عەرەبی سەردەمی داعشیشدا ئاسانە چەندین گرووپی ئەنجامدانی تاوان دروست بکرێت، بۆ تێکدانی ئاسایشی شارەکان و سەرهەڵدانی چەندین کێشەی کۆمەڵایەتی. ئەمەش دەبێتە هۆی بەریەك کەوتن و دروست بوونی چەندین کێشەی کۆمەڵایەتی و ئەنجامدانی تاوان. ئەو کاتە دەسەڵاتی ناوەندی شیعەگەرا خۆیان لێ دەکات بەخاوەن و داوای پاراستنی ئاسایشیان لە حکومەتی هەرێم دەکات، هیچ دوور نیە بۆ ناشیرین کردنی ڕووی جوانی پێشمەرگە و کورد لەبەرامبەر ئەوەدا هاوار بۆ کۆمەڵگای نێودەوڵەتی بەرێت، گوایە مافی ئاوارەکان ناپارێزرێت. هەرچەندە سەرەتا لەلایەن هاووڵاتیانی کوردستانەوە زۆر داوا لەحکومەتی هەرێم کرا لە کەمپی تایبەت دا ئاوارەکان ڕێك بخات و ڕێگانەدرێن بەو پشێویە لە نێوان شارەکانی هەرێم بڵاو ببنەوە، ئەو کات حکومەتی هەرێم گرنگی بەم بابەتە نەدا، یان لەتوانای دا نەبوو ئەم ئەرکە وەئەستۆ بگرێت، ئێستا پێویستە بەوریاییەوە بەشێوەی دیموکراسیانە مامەڵە لەگەڵ ئەو کێشەیەدا بکرێت، ئەگەر بەشێوەیەکی وردبینانە چارەسەر نەکرێت و لەئێستاوە خۆی بۆ ئامادە نەکرێت، بێ گومان دوای شەڕی داعش کە چاوەڕێی وڵاتێکی هێمن و ئارامین، گیرۆدەی نائارامی و ناسەقامگیری

دەبینەوە.

راپەڕینی دوو لە کوردستان: رۆڵی "نوسەران و رۆشنبیران" لەم دۆخە … کاروان تەیب

لە ئێستدا خەڵکی کوردستان لە بارێکی زۆر شلۆقدا دەژین. بەتایبەتی قەیرانی دارایی و گەندەڵی و سیاسیی بووەتە هۆی سەرلێشوان و تێکدانی شیرازەی دانیشتوانی کوردستانی عیراق. پرسیار ئەوەیە ئایا نوسەر و رۆشنبیرانی کورد تا چی رادەیەك توانیویانە خۆیان و پاشانیش تاکی کورد هۆشیار بکەنەوە؟ خەڵکی کوردستان بەقسەی کێ بکەن لەم قەیرانە گەورەیە؟

دوای راپەرَین، بەشێك لە "رۆشنبیران و نوسەرانی کورد"، روویانکردە هەندەران. بەشێکیان هەرچەندە بواری باشیان بۆ رەخسا، بەڵام نەیانتوانی خۆیان پێبگەیەنن. تەنانەت نەیانتوانی زمانی ئەو وڵاتە فێربن کە لێی دەژین و ناسنامەیان لێی وەرگرتووە. بۆیە خەڵکی وا هەیە بیست ساڵە لە وڵاتێکی ئەوروپییە ئێستایش ئاگای لە رۆشنبیری ئەو وڵاتە نییە، وەك ئەوترێت "ئێستایش خەریکی وەرگێڕانی کتێبی عەرەبی و فارسییە بۆ کوردی".

ئەو نوسەرانەی کە لەناو کوردستان مانەوە، لە دوای راپەڕین، زۆرینەی رەهایان بەجۆرێك لە جۆرەکانی بوون بەکادری حیزب. لەدوای ساڵی 2003 یشەوە کە "پارە هەڵڕژا لە هەرێمی کوردستان"، حزبە کوردییەکان ئەتوانم بڵێم زۆرینەی ڕەهای ئەو چینەی پێی ئەوترێت "رۆشنبیرو نوسەر"، ئەوانەی لە کوردستانن و ئەوانەشی لە هەندەرانن، کرد بە کادری حیزب یان بەجۆرێك لە جۆرەکان لەلایەن سیاسییەکانەوە کڕان. هەربۆیە ئەوەی بەدڵی سیاسیەکان نەبێت ئەوان نایینوسن. نوسەرە جدییەکانیش کەوتنە پەراوێزەوە.

ئەوان نەك هیچیان نەکرد بۆ پێگەیاندنی تاك بگرە بوون بە مایەی سەر لێشوانی خەڵك و چەواشەکردنیان و دروستکردنی تاکی سەرلێشواو، چونکە بەجۆرێك خۆیان نیشان ئەدا کە لەگەڵ حیزبە کوردییەکان نین، بەڵام بەجۆرێك نوسینەکانیان ئەنوسی کە تابڵێی کرچ و کاڵ بوو و

خزمەتی بەو گەندەڵییە ئەکرد کە ئێستا گیرۆدەی بوین. هەریەکەیان لە یەککاتدا قسەیان لەسەر هەموو شتێك ئەکرد. ئەوان تەنها بۆ خاڵی کردنەوەی توڕەیی خەڵکی کوردستان کارئەکەن، بۆیە ئیشیان بۆ پێگەیاندن و پەروەردەکردن تاکی کورد نەکردووە. تەنانەت هیچ میتۆدێك لە نوسینەکانیاندا نابینرێت.

لە ساڵی 1968 دا لە فەڕەنسا کاتێك ناڕەزایەتی دروست بوو ئەوە نوسەران و رشنبیرامی فەڕەنسی بوون کە بوونە مایەی جوڵاندن و هۆشیارکردنەوەی خەڵك. توانیان دەسەڵاتی ئەوکاتەی فەڕەنسا ناچاربکەن کە گوێ بۆ داواکارییەکانیان بگرێت، ئەوەش گۆڕانکاری باشی بەدوای خۆیدا هێنا. هەرچەندە من نامەوێ ئەم دۆخەی هەرێمی کوردستان بە فەڕەنسا بەراورد بکەم، بەڵام ئەوەی من ئەمەوێ تیشکی بخەمە سەر ڕۆڵی مەرکەزیِ ڕۆشبیر و نوسەرە جدییەکانە.

هەربۆیە لەمڕۆدا ئەبینین کە تاکی کورد سەرلێشواو و دڵشداماوە، چونکە هیچ بەدیلێك بەدیناکات بۆ ئەو حیزبە کوردیانەی کە ئێستا کاربەدەستن لەهەرێمی کوردستان. تاکی کورد نازانێت ئاوها بمێنێتەوە و ئەم حیزبە گەندەڵانە لەسەر دەسەڵات بن یان “ئەم دەسەڵاتەی ئێستا رابماڵرێت”!.

تاکی کورد ئێستاد بیر لەوە ئەکاتەوە، ئەگەر هەر راپەڕینێك بکرێت دژی ئەم گەندەڵانە، ئەوا دیسانەوە لە پەنجەرەوە دێنەوە ژوورەوە. ئەوەی زیانی بەر ئەکەوێت تەنها خەڵکی کوردستانە نەك کاربەدەست و گەندەڵکاران. ئێستا هەندێ “ڕۆشنبیر” و حیزب هەن، هانی خەڵکی ئەدەن بۆ راپەڕین. بەبێ ئەوەی ئیشیان کردبێت لەسەر پێگەیاندنی تاك و دروستکردنی بەدلیل بۆ ئەو گەندەڵانەی ئێستا. لە راستیدا ئینسان نابێت هیچ کات لە شۆڕش و راپەڕین داببڕێت، بەڵام کە کردیشی ئەبی بزانێت بۆچی و کەی ئەیکات.

هەر سەرهەڵدانێك لە کوردستان، ڕێگە خۆشئەکات کە ئەو پارتانەی لەسەر دەسەڵاتن ئێران و تورکیامان بۆ بێنن، بۆ مانەوەی خۆیان، لە کاتێکدا ئەگەر بەرژەوەندیان کەوتە مەترسییەوە. لەم حاڵەتەیشدا وەزعی هەرێمی کوردستان لە سوریا و یەمەن و لیبیا باشتر نابێت. بۆیە لە هەموو حاڵەتێکدا کاتێك بیر لە راپەڕینی دوو، دژی ئەو نوخبە دەسەڵاتدارە “گەندەڵ و مافیایە” بکرێتەوە، پێویستیشە بیر لە دەرئەنجامەکانی دوای ئەوە بکرێتەوە.

karwantayib@gmail.com

منـداڵییەك لەكـاغەز ... كـه ژال عه لی

من خەڵكی وڵاتی چەقۆم
لەیەكێك لەگەڕەكە ژەنگاوییەكانی ترس ،
كۆڵا نێك لەملا شەڕ
بەدەستی گوماندا
لەسەختترین زیندانە تاریكەكانی شەرم،
لەماڵێكی بێ دەرگای ئازادی و
پەنجەرەی هەڵهاتن،
چاوم بە ئازاركردەوەو
نیگام بەبارمتە پشكوت.
* * *
كات یانزەی وەهم بوو
بەكاتی ئەستێرە،
ڕەتڵێكی مابوو شەو ڕاشكێ،
هەناسەیەكی مابوو مانگ ،
بتریبجێتە ئەو دیو دامانی هەورەوە.
* * *
هێشتا مەفرەزە سەرەتایییەكانی كات
بەهەورازی كاتژمێرە
سەختەكانی ئاسۆوە بوون،
مەركانەكانیان پڕی بوو لەس□ بر
ئاسۆیان لەئومێد،
دڵیان لێوانلێوی شۆڕش.
* * *
هەر لەوێ
بەشێكی مندالیم،
لەكۆشی دایكمدا
بەدەم مژینی ساویلكەییەوە لێجێما.

بەشێكی لەسەردەمی شاخ
لە ئەشكەوتەكەی جاسەنە

لە کونە تەیارەیەکدا؛
بروسکەی ناپاڵمێکی دڵرەق؛
هەتڕەشی برد.

بڕێکی لەکورسییە بەرزەکانی لەیلوکی گوماندا،
دوای ئەوەی پەلکە زێرینە هەڵیفریواند ،
نەهاتەوە ناوم.

بەشێکی لەترسی مامۆستا
ئەوەندە پەنجەی ئاقڵیم خستە سەر هەناسەی،
ئێوە خۆش.

بەشێکی لە دەرسی ست ملووک،
لەڕەهبەتی دۆزەخ،
لە عازابی قەبر
زارەترەك .

بەشێکی لەپاڕکی ئازادی
لەساڵڕۆژی مندال
بوو بەژێر قاچەوە.

هەندێک ئەنفال دەستی ڕەشی
لە گەردنی سپاتیان نا،
تا لە لینگە فرتێی خستن و
دەروی گڕوگاڵی
خڕ لەسەر پێوەدان.

بەشێکی تۆپی مین
لەگێمی یەکەمی یاریدا
چوار پەلی داچاندن بەمەرگ و ،
دوو دارشەقی لەگریان نانە ژێر باڵ.

بەشێکی؛ ئەو□ تا
بە سەری بژ
بە پێی پەتی
بەسەر جادەی سەردەمەوەن،
نوێترین پێڵاوی مۆدیرنیتە بۆیاغ دەکەن
تازەترین مارکەی مەدەنیت ل□ پێیان دەکا.

هه ندێك شەڕ بردنی
ئەو هات و لەسەر لا،
خۆی کرد ب□ بەرائەتیاندا.

هێندەی فوو لەجگەرەکەی،
لاشەیان کەوتە سەر بێدەنگی.

ئەوەندەی سەر بەرز کەیەوە،
دلیان بوو بە قەقنەس.

هەتا چاو هەڵبڕی،
زریکەیان بەئاسمانەوە بوو بەخرخاڵ.

هات و هەتا دیقەت بڕکا
سەر کەوتە سەر
ئەو درەختە چاو سەوزانەی،
چڵی ڕۆحیان داهێشتبوو
بۆ دیلانێی خەیاڵ.

هات و بەهەناسەیەك
گەیشتە گشت کون و
قوژبنێکی ئاوەدانی.

دەستی بە هەموو هێلانە گەرمەکانی
غەفڵەت گەیی و
بە کونفەیەکوونێک،
هێلکەکانی دلنیایی
بەردانەوە سەر تورە بوون.

هەر هێندە؛
تفێك ؛هه ڵدەیتە
نێو چاوانی مێژوو ،
پەڕی بە کۆترەکانەوە نەهێشت ،
بالی کوکوختی یەکانی
یەک ب□ یەک هەلکێشان،
. ئارامی پەپوولەی کردنە قەرەبروت
* * *
ئەوەتا مندالی
بەقاتێک ئازاری کون کون و،

ئاسمانێک گلەیی چرچ و لۆچەوە،
چەندێ خۆی بڵند کا؛
ناگاتە ڕدێنی گەورەیی،

هەرچەندی خۆی بکوتێ
کورسیەکی بەر ناکەوێ
لە داسەکنان .

مخابن
لە ترسی ترس
مندالیمان ون و
و گەورەییمان بزر،
گەورەییمان ون و
منداڵی؛
کون نییە خۆی تێکا..

تەواو

ئەم دەقەم کاتی خۆی لە کەنالی کوردسات بەدەنگ و رەنگی خۆم تۆمارو بلاو کرایەوە
ئێستا بەکەمێک دەستاکارییەوە لێرە دامنا.

هاوینی ٢٠٠٠
سلێمانی

ئەی م□ر□ڤە مەزنەکە چەپڵە ب□کەس لێ مەدە!؟ ... تاهیر حاجی حەسەن

چەپڵە بۆکەس لێ مەدە ئەی ئەو م□ر□ڤەی سۆڕانی ژیان و وەستاندنی تەنها لەدەستی تۆدایە. کاتێک گرگنەکان گەورە دەکرێن،خەتای ئەو نیە،بەڵکو ئەوە خەتای تۆیە،کەبێ ئەوەی لەخۆت و تواناکانت بنواڕیت،خۆت بەبچوک دەزانیت،بۆیە، ئەو گەورە دەکەیت ل□ بەرانبەر

خۆتدا. چەپڵە بۆکەس لێ مەدە،کاتێک بەهای خۆت ناناسیت و وادەزانیت گەر ئەو نەبێت تۆیش بونت نابێت.
تۆ مرۆڤە بەرزەکەیت کە سوڕانی ژیان و وەستاندنی تەنها لەدەستی خۆت دایە،ئیتر هۆکار چیە وانا توانیت بیربکەیتەوە.پچڕاندنی زنجیرەکانی دەست و هزرت تەنها لای خۆتەو تەنیا کلیلەکەی بەدەستی خۆتەوەیە، بۆچی دەیدەیت بەدەستی ئەوێکەوە کەزنجیری کردویت تابۆت بکاتەوە!ئەو چۆن کارێکی وادەکات!چۆن!!!گەر جارێکیتر تۆ زنجیر نەکاتەوە.!!!بیر بکەرەوە، تۆ کێیت؟
مرۆڤ نابێت پێ بکەنێ و بگری، بەڵکو دەبێت بیربکاتەوە،بیرمەندێکی هۆڵەندی ئاوای ووت،کەناوی سپینۆزا بوو. ئاخۆ گەر تۆ بڕیاردەری وەستان و بەگەڕ خستنی ژیانیت،بۆچی ناتوانیت دەست بۆ وەرچەرخانە مەزنەکە ببیت و هەرچی گرگنە فڕێی بدەیتە دەریای زبڵدانەکانی مێژووەوە؟ بۆچی؟ سبەی تۆ هاتیتە سەرشەقام و لەنێو کارگەو قوتابخانەو بیمارستان و پاک کردنەوەکانتا،وەستاندنی ژیانت ڕاگەیاند،دڵنیابە،ئەوی گرگن هیچی پێ ناکرێت بەغەیری ئەوەی لەبەردەمتدا کڕنۆش بەرێت. تۆ مرۆڤە بەرزەکەیت گەر خۆت بناسیت! چەپڵە تەنها بۆ ئیرادە مەزنەکەی خۆت لێ بدەو بۆ کەسانی ،گرگن، نا بڵێ، نا!
سوڕاندنی ژیان و پەک خستنی تەنهاو تەنها لەدەستی تۆدایە،نەک ئەوی گرگن!تەنها بیر بکەرەوە بۆچی تۆی بەرهل□مهێنەر ڕسواو ڕەجاڵیت و ئەوی گرگنیش خاوەنی هەموو شتێکە!!!
داماوی تۆ لەوێدایە کەتوانا مەزنەکەی خۆت نابینیتەوە لەنێو مێژوودا.پرسیارێکت لەخۆت کردوە،گەر بێزاری و ناڕەزایەتی تۆنەبوایە لەبەرانبەر نەمرود و خوداوەندەکانی فیرعەوندا،ئەوکات ڕێی تێدەچوو ئیبراهیم و موساو عیساو موحەمەد بەرهەم بهێنرایەن و تائێستا بیان توانیایە درێژە بەسیمبول بونی خۆیان بدایە؟ تکایە تەنها بۆ ساتێک بیربکەرەوە!
پرسیار لەخۆت بکە؛لەسەر ڕەنجەشانی کێ ئەو هەزاران بەردە زەبەلاحە گواسترا نەوە بۆئەوەی تەنها ئەهرامەکانی نیشاندانی شکۆی خوداوەندەکانی لێ دروست بکرێت؟ تەنها بۆ ساتێک بیرێک بکەرەوە.!گەر تۆ نەبویتایە کێ دەبوو لەجێگای تۆ بینا زەبەلاحەکانی بابل و سامەڕا دروست بکات!ئاخۆ ئەو مرۆڤانەی کردت بەخوداوەندی خۆت،ئەوان دەیان توانی، بەڕەنجە شانی خۆیان،دروستی بکەن؟
تۆ چیت دروست نەکرد!تەنها بۆ ساتێک بیر بکەوە؟
ئاخۆ گەر خۆ نە ناسینی تۆ نەبوایە لەبەرانبەر هۆشیاری سیاسی خۆتدا،ڕێی تێدەچوو تۆ ببیتە کۆیلەو خاوەن کۆیلە بۆخۆت دروست بکەیت؟

تەنها بۆ ساتێک بیربکەوە!تۆ چیت نەکردو لەسەر ڕەنجەشانی تۆ چی ب□ر□م نەهێنرا کە بۆ کەسانی گرگن بوون بەهەموو شتێک و بۆتۆیش تەنها ڕەنج بەخەسار بوونت بۆ ما یەوە!

ئەوە لەپێناو چیدا بووو!بەغەیری ئەوەی کەنەت توانی لەئیرادەی سیاسی خۆت تێبگەیت؟ جاتۆ چیت نەکرد؟ مەگەر کۆی ئەو ساتومێژوانەت لەبیر کرد کە لە سبەینێیانەوە تا تاریکستان لەنێو ڕەنجکێشاندا بوویت تەنها لەبەر ئەوەی سەردارەکەت دڵ خۆشتر بکەیت.ئەوە لەپێناو چیدا بوو؟ بۆ وات کرد؟ ئاخۆ ئەو لەتۆ جوامێرتر بوو یان تۆ لەبەر جوامێری خۆت،هیلاکی زیاترت دایە بەرخۆت بۆ ئەوەی ئەو ڕازی بکەیت؟ بەڵام نەت زانی بەو کارەت کۆی گێلێتی خۆتت نیشاندا!گێلێتیەک کە باجەکەی زۆر لەسەرت کەوت،باجەکەی هێندە گران بوو،ئەوی گرگنت فێر کرد کە چۆن خۆی بپارێزێت و چۆن دەست بگرێت بەسەر ئەو هۆشیاریەی لەمایەی ڕەنجی بەخەسار بووی تۆوە وەدەستی خستوە.

مرۆڤە مەزنەکە،تۆ زۆر شت لەدەستی خۆت دا،زۆر هەلی مێژووی□ت ئاوەژوو کردەوە،تەنها لەبەر ئەوەی خۆت نەناسی. پرسیارێکت لەخۆت نەکرد کە بۆچی زیندانەکان دروست کران؟ پرسیارێکت لەخۆت نەکرد کەبۆچی مرۆڤە گرگنەکان بونە خاوەنی ئەو هۆشیاریەو دەستیان برد بۆبەرپاکردنی سوپا!سوپایەک کەتۆ بوویت لەیەکەمەکانی ڕیزی پێشەوەی!گەرتۆ قبوڵی ئەو سوپایەت نەبوایە دڵنیا دەبویت کەئەوی گرگن بیری لەکارێکی وانەدەکردەوە!

تکایە تەنها بۆ ساتێک بیر بکەرەوە!کێ بوو ڕێگای دا بەوەی چینێک ببێت بەخوداوەندی چینێکی تر؟ ئاخۆ گەر بیرکردنەوەی نا بیرکردنەوەی ئێمە نەبوایە ئەوی گرگن چۆن دەیتوانی ئاوا بەئیسراحەت سواری پشتمان ببێت و بەئارەزووی خۆیشی قامچیەکمان لێ بدات؟ تکایە بۆ ساتێک بیر بکرەوە!

بۆپرسیارێکت لەخۆت نەکر ئەی مرۆڤە مەزنەکە. گەر تۆ و ئیرادەو هێزی بازوت نەبوایە،کێ دەیزانی ئەم سەدەیە دەگات بەم ئەندازەیە لەبەربەریەتی ئەو تاکەی کردت بەخوداوەندی سەر خۆت؟ کێ دەیزانی،کێ؟ گەر بەچۆکدا هاتنی تۆ نەبوایە کێ ئەو مرۆڤانەی دەناسی کە ئێستا وەک پاڵەوانەکانی ئاراستەی مێژوو دەناسرێن؟ گەر تۆ ئیرادەی پۆڵاینی سیاسی خۆت بناسیایە،دڵنیا بە،ئەو کات مرۆڤە گرگنەکان نەدەبوون بەپاڵەوان!ئەوە تەنها خەتای ئەو ڕوژگارەیە کەتۆ ئیرادە مەزنەکەی خۆت، ناناسیت! گەر خۆنەناسینی تۆ نەبوایە،ئەوکات نەخێزان و نەخێڵ و نەتیرەو نە عەشیرەت و نە کۆمەڵگای خۆ پەرستی چینایەتی ئێستا دروست دەبوو! تکایە بۆ ساتێک بیر بکەوە!!!.ئەی ئەو چینەی گشت وەرچەرخانەکان تەنها لەدەستی تۆدایە!

تۆ هەمیشە مرۆڤە مەزنەکەیت، تەنها بەو مەرجەی ساتێک لەپەناو خۆتدا بیر بکەیتەوە؟ بەنابەت بە؟ بە دەبەت بیستوچوار کات ژمێر لەشەو ڕۆژێکدا تۆ لەپەناو مرۆڤە چەتەو گرگنەکاندا لەبزوتندا بیت و چالاک بیت، بەڵام لەپەناو خۆت و ماڵ و منداڵەکانتدا ئەو ئیرادەیەت نەبەت؟ بەنابەت بە؟

گەر تۆ لەبەرەکانی جەنگە نەخوازراوەکاندا نەبیت لەپەناو بەرژەوەندی مرۆڤە گرگنەکاندا، ئەوکات چۆن ڕێی تەدەچێت خۆت و خانەوادەکەت برسی و هەردەم لەخەمدا بن؟ بیر بکەرەوە تەنها بۆ ساتێک ئەی مرۆڤە مەزنەکە!! گەر خۆنەناسینی تۆ نەبوایە، ئەوکات نەخوداو نەپەیامبەرەکانیش بونیان نەدەبوو! ئەوە تەنها خۆنەناسینی تۆ بوو، بۆیە لەبەری ئیرادەی مەزنی خۆت، هەم خودایەکی وەهمیت خوڵقاند وەهەم خوداوەندی پادشا دەمامکدارەکانیشت خوڵقاند!!!

تەنها بیر بکەرەوە بزانە چ ئەرکەکی مەزنت لەسەر شانە تا کەی ئەو تەپو تۆزە لەسەر شانی خۆت ڕابماڵیت و لەجێیدا سەرەتای ڕۆژێکی نوێ بخوڵقێنیت.!ئەی مرۆڤە مەزنەکە تەنها بۆ ساتێک بیر بکەرەوە؟ ئەمە خەون نیە، بەڵکو دەرخەری ڕاستیەکانە. تەنها بۆ ساتێک بیربکەرەوە ئەی مرۆڤە مەزنەکەی خنکێنداراو لەنێو مەژووی چەواشەدا!!کاتێک مارکس و هاوڕێیانی ئەنجی زەریان کێشا تەنها لەبەرئەوە بوو کە تۆ خۆت نەناسیبوو. کاتێکیش مرۆڤە چوستەکە خرایە زیندانی ئیمراییەوە هەر لەبەر خاتری خۆنەناسینی تۆبوو!تکایە بۆ ساتێک بیر بکەوە ئەی مرۆڤە مەزنەکە،کە،وەرچەرخانی ڕاستەقینەوەی دروست کردنی ژیانەکی بەترس و ئارام بەخش تەنها لەدەستی تۆدایە.چونکە دواجار ئەوە تۆیت کەدەتوانیت کەی زنجیرەکان بپچڕێنیت و کلیلە ژەنگرتوەکانیشی فڕێ بدەیت؟ ئاخە ئەستالەئەرکی مەژوویی خۆت تۆ دەگەیت ئەی چینە مەزنەکەی خاوەن وەرچەرخانی ڕاستەقینە؟

تاهیر حاجی حەسەن
22/09/2016

نــــوێنەری تراژیـــــدیا نەک

کوردبوون، تێگەیشتنێکی جیاواز
لە نادیە موراد … ئەحمەد ڕەسوڵ

ئیماژی کوردبوون

بە درێژایی سەدەی ڕابردوو تاکە ئیماژ بە پڕۆژەی سیاسیانەی کوردبوون لەلایەن بزوتنەوەی کوردایەتیەوە لە نێوەندە جیهانیەکاندا وەک بویەکی ڤیکتم، لەلایەک لەسەر دەستی هێزە گەورەکانی جیهان و لەلایەکی تر لەسەر دەستی ڕژێم و دەوڵەتانی داگیرکەری دەوروبەر، لە خۆنمایشکردنێکی بەردەوامدا بووە بە بەدەستهێنانی هەست و سۆزی کۆمەڵگای بەشەری. نوێنەرایەتیکردنی سیاسیانەی کوردبون وەک وێنەی قوربانیەک و ستەملێکراوەک و دەستپانکردنەوە بە سۆز و بەزەیی، تەواوی مێژووی بەریەککەوتنی ئێمەیە بە دنیا. هەڵبەت لەم چەند ساڵەی دواییدا ئیماژی کوردبوون "وەک وێنەی کوردبوون لەم هەرێمەی ئێمەدا – کوردستانی باشور" لە نێو جیهاندا دەگۆڕێت بۆ وێنەیەکی تر. لەم چەند ساڵەی دواییدا وێنەی زاڵ و سەرەکی خۆ نمایشکردنی دەسەڵاتدارێتی ئەلیگارشی بزوتنەوەی کوردایەتی لە پەیوەندیەکانیدا بە دنیای دەرەوە لە وێنەی جوگرافیایەکی نەوتاوی پارەدار و قازانجێکی خێرا و خەیاڵیدا بووە.
هێزەکانی بزوتنەوەی کوردایەتی، بە ماهیەت و پێکهاتەی خۆیانەوە بە توندی دژ و ناکۆک بوون بە ئەرادەی سەربەخۆ و ئازادانەی کۆمەڵگا، بۆیە جگە لەوەی کە بوونەتە هۆکاری لاوازکردنی ڕۆحی دەستەجەمعی کۆمەڵگای ئێمە و بێئیرادە کردنی تاک و گروپەکانی ناوی، هاوکات وەکو نوێنەری سیاسیانەی کوردبوون لە نێو جیهاندا، جگە لەوەی کە وێنەی لاوازی و بێئیرادەیی بوون، هاوکات وەک ئیماژێکی ڤیکتیمایزکراویش ڕوخساری سەرەکی بوون بە کوردبوون. ئەم پاڵانەوە و دەڕۆزەکردنەی هەست و سۆز لە کۆمەڵگای مرۆیی بەبەکارهێنانی کارەسات و تراژیدیاکانی مێژووی ئێمە و ئینفێستمێنتکردنیان لە کێڵگەی سیاسەتدا لەلایەن بزوتنەوەی کوردایەتیەوە جگە لە تێکشکانی سایکۆلۆژی و جێگیربوونی لاوازی و بێئیرادەیی لە کۆنەستی کۆمەڵایەتیدا، هاوکات خاڵیکردنەوەی تراژیدیاکانی ئێمەش بووە لە ناوەڕۆکی ڕاستەقینەی خۆیان.
بە درێژایی مێژووهەر تراژیدیا و کارەساتێک ئەو کاتە ڕەهەندێکی یونیڤێرسالی وەرگرتوە و هاوسۆزی و پاڵپشتی جیهانی بۆ خۆی ڕاکێشاوە کە تەواوی وزەی کارکردن تیایدا چڕکرابێتەوە لەسەر

ڕەهەندە ئینسانیەکەی. لەرێوە کە کۆمەڵگای بەشەری خاوەندارێتی لە کارەسات یان تراژیدیایەک دەکات کە ڕەهەندە ئیسانیەکەی تەواوی ڕەهەندەکانی تری شاردبێتەوە و شوناسی ئینسانبون، تەواوی شوناسە بچوک و لەکاڵییەکانی کردبێت بە ژێرەوە.

هۆلۆکۆست و هیرۆشیما

یابانیەکان بە جەختکردنەوە لەسەر ڕەهەندە ئینسانیەکەی، بەئەوەی ئینقێستمەنتی پێوە بکەن بە شوناسی لەکاڵی لە نێو بازنەی تەسکی سیاسەتدا، توانیان کارەساتی هیرۆشیما و ناکازاکی وەک کارەساتێکی ئینسانی بە درێژایی زەمان بە زیندوویی بهێڵنەوە و بیکەنە یەکێک لە تراژیدیا گەورەکان لە مێژووی کۆمەڵگای بەشەریدا کە سەدای لەگەڵ تێپەڕینی زەمەن تادێت گەورەتر دەبێت. جولەکەکانیش بەهەمان شێوە بە جەختکردنەوە لەسەر ڕەهەندی ئینسانیبونی هۆلۆکۆست، نەوەک بە قەتیسکردنی لە جوغزی بەرتەسکی گروپێکی مرۆییدا، توانییان وەک تراژیدیایەکی جیهانی و کارەساتێک لەسەر شانی ئینسان جێی بە بکەنەوە. هەڵبەت یابانیەکان و جولەکەکانیش بە مێژوویەکی درێژ بەرلە تراژیدیاکانیان بە هەموو قورسایی خۆیانەوە ئامادەگیەکی بەردەوامیان لە مێژوودا هەبووە. بەڵێ پێوستیان بەوە نەبووە ئینقێستمەنت بە تراژیدیاکانیانەوە بکەن لە نێو کێڵگەی سیاسەتدا و بەخشینی شوناسی بچوک و لەکاڵی پێیان بە ئەوەی بێنە ناو مێژووەوە.
پاساوی هێزەکانی بزوتنەوەی کوردایەتی و تیۆریزەکارانی لە ئاست وێنەی خۆ بەقوربانی پیشاندانی نوێنەرایەتی سیاسیانەی کوردبوون و ئینقێستمەنتی کارەسات و تراژیدیاکانمان لە نێو کێڵگەی سیاسەتدا و قەتیسکردنیان لە جوغزێکی بەرتەسکدا ئەوەیە گوایا کورد نائامادەگیەکی ڕەهای هەیە لە نێو مێژوودا وە جگە لەو بەکاربردنە سیاسیە هیچ ڕێگاچارەیەکی دیکەی بەدەستەوە نیە هەربۆیە ئەمانە وەک ئامرازێک بەکاردەبات بۆ هاتنە ناو مێژووەوە، بەڵام لە ڕاستیدا بزوتنەوەی کوردایەتی جگە لەوەی کە تراژیدیا گەورەکان (هەڵەبجە و ئەنفال) ی ئەمەیان لەهەر بۆنە و بەریەککەوتنێکدا بە جیهان، وەک کاڵایەک یان بابەتێکی هەرزانی نێو کێڵگەی سیاسەت بەکاربردووە و تەنانەت لەوەش زیاتر وەک ڕێگایەکی ئاسان لە پێناو بەرژەوەندیە زۆر کاتی و بچوکە حزبیەکاندا مامەڵەکردووە و ئەمەش جگە لە بچوککردنەوەی قەبارە و لێدان لە گەورەیی کارەساتەکان و دابەزاندنیان بۆ ئاستێکی هەرە نزم و بەخشینی شوناسی لەکاڵی پێیان، هاوکات خاڵیکردنەوەی تراژیدیاکان بووە لە ناوەڕۆکی ڕاستەقینەی خۆیان و ڕێگریش بووە لە بەجیهانیبون و ئینسانیبونی

ئەو تراژیدیایانە و دەنگدانەوەی یونیڤەرسالیانەیان.

نادیە موراد

تێگەیشتنی هەرە سادە و باو لە نێو ڕوبەری میدیایی ئێمەدا ئەوەیە کە نادیە موراد نوێنەرایەتی کوردبون دەکات. خانمێک کە ناونیشانی باڵیۆزی نیازپاکی لە نەتەوە ئەکگرتوەکان پێبەخشراوە و کاندیدکراوە بۆ خەڵاتی نۆبڵی ئاشتی نمایشکردنی وێنەیەکی جیاوازی کوردبوونە لە نێو جیهاندا. هەروەکچۆن تێگەیشتنێکی تر ئەوەیە کە نادیە موراد درێژکراوەی هەمان وێنەی خۆ بەقوربانی پیشاندەری کورد و وازیکردنی هەمان ڕۆڵی پ□انەوە و دەستپانکردنەوەیە بە سۆز و بەزەیی لە کۆمەڵگای بەشەری.
بەبڕوای من هەردوو ئەو بۆچون و تێگەیشتنە، بەهەمان بڕ هەڵە و بە هەمان ئەندازە لاوازن لە تێگەیشتندا. ئێزیدیەکان وەک کەڵتێکی ئاینی لە ناوچەیەکدا کە چواردەوردراوە بە فاشیزمی نەتەوەیی و تێرۆریزمی دینی لە لەحزەیەکدا بێخاوەن و بێپارێزەر جێدەهێلرێن و دەکەونە ناو یەکێک لە گەورەترین تراژیدیاکانی مێژووی هاوچەرخی دنیا کە نوێترینیانە.
نادیە موراد لە نێو قووڵایی تراژیدیاکەوە، لە ناو دڵی دۆزەخەوە دێتەوە و بە گێڕانەوەی چیرۆکی ئازار و سوتان و وێرانبونی گروهێکی گەورەی بەشەر بە ناو دڵی دنیادا تێپەڕ دەبێت. نادیە موراد هێندەی بوونەکە وەک چڕبونەوەی تراژیدیای کۆمەڵێکی مرۆیی هێندە بونێک نیە وەک نوێنەرایەتیکردنی کۆمەڵێ کەسێک. نادیە موراد هێندەی سیمبۆلایزی ئازار و تراژیدیایە، هێندە ڕەمزی ئیتنێکی دیاریکراوی ئینسان نیە. هەڵەیەکی بونیادی گەورەیە لە تێگەیشتنماندا ئەگەر وابزانین، وێنەی نادیە موراد وەک سیمبولی یەکێک لە تراژیدیا مرۆییە گەورەکانی ناو مێژوو، هەمان وێنەی ڤیکتیمایزکراوی کوردبوونە. نادیە موراد، کوردە یان نا، گرنگ نیە، بەڵکو ئەوەی گرنگە ئەوەیە نادیە وەک سیمبولی گروهێکی گەورەی بەشەر گێڕەرەوەی چیرۆکی ئەو ئازار و تراژیدیا قورسەیە لە نێو جیهاندا. نادیە موراد، سەدای کۆمەڵێکی گەورەی ئینسانە کە تادێت دەبێتە سەدایەکی گەورەتر و گەورەتر بە ناو دنیادا بەردەوام دێت و دەچێت. بەبۆچونی من ئەوە گرنگ نیە خەڵاتی نۆبڵی ئاشتی پێدەدرێت یان نا، ئەوە گرنگ نیە کە کراوەتە باڵیۆزی نیازپاکی جیهان لە نەتەوە یەکگرتوەکان، ئەوەی گرنگە دەنگدانەوەی هاوار و ئازاری ئینسانە لە ناو مێژوودا بە وزەیەکی ناکۆتا و نەبڕاوەوە کە تا ئەبەد درێژ دەبێتەوە.
دواتریش ئەبێت ئەوە بزانین ئێستا نادیە موراد و دنیاش، نادیە وەک

نوێنەری کوردبوون نابینن، چونکە کورد خاوەن! و پارێزەری! هەیە کە دوو خێڵەکەی بزوتنەوەی کوردایەتین. نادیە موراد، لای خۆی و دنیاش، نوێنەری ئێزیدیەکانە، وەک کەڵتێکی ئاینی بێخاوەن و بێپارێزەر لە ناوچەیەکی پڕ لە فاشیزم و تێرۆر و ستەمکاریدا. نادیە داوا لە دنیا دەکات بۆ پاراستنی یەزیدیەکان “ئەوە گرنگ نیە کە یەزیدین وەک دینێک یان ئیتنیک، بەڵکو لەبەر تایبەتمەند بوونیان و جیاوازبونیان لە دەروروبەر و ناوچەکەی خۆیان و بەمەش کەوتونەتە ناو تراژیدیایەکەوە و هێشتا لە ژێر هەڕەشەی نەمان و لەناوچوندان” نەک کورد. داوا دەکات بۆ دانپیانان بە جینۆساید ناساندی کەتەسترۆفی یەزیدیەکان نەک کورد. لە دنیادا تەنها کوردە کە وەک تورک بە پلەی یەکەم و وەک عەرەبیش تا ڕاددەیەک پشتگیری و پاڵپشتی و هاوسۆزی و هاودەردی بە نادیە نەبەخشیوە.

دیدار، دەربارەی پرۆسەی وەرگێڕان و گرفتەکانی لە گەڵ وەرگێڕ کەریم پەڕەنگ

کەریم پەڕەنگ:
وەرگێڕان نووسینەوەی دەقێکی نوێیە بە زمانێکی تر

لە ئێستاداو لە هەرێمی کوردستان بەتایبەت لە دونیای ئەدەبیدا شەپۆلێکی گەورەی وەرگێڕانی بەرهەمە بیانیەکان بەدی دەکرێت، کە ئەم بەرهەمانە هەیانە لە زمانی یەکەمەوەو هەیانە لە دووەمو سێیەمەوە وەردەگێردرێن، بەبێئەوەی بەدونیای ڕەخنەیداو بە بێ هیچ فلتەرێکی ئەکادیمیدا تێپەڕببن، بۆ زیاتر قسەکردن دەربارەی ئەم بابەتە بە پێویستمان زانی ئەم دیدارە، دەربارەی پرۆسەی وەرگێڕان و گرفتەکانی لە هەرێمی کوردستان، لە گەڵ وەرگێڕی بەتوانا (کەریم پەڕەنگ)دا ساز بدەین،
سازدانی: شاخەوان سدیق

پ/ هەمیشە دەوترێت وەرگێڕان نووسینەوەی دەقێکی نوێیە لە لایەن کەسی وەرگێڕەوە، ئێوە چۆن لەمە دەڕوانن؟ پێتان وایە وەرگێڕان

دەتوانێت ڕۆحی زیندووی تێکستەکان بگوازێتەوە؟

وە/ هەوڵ دەدەم وەڵامی پرسیارەکەت بە پێچەبەدەوەرانێك بدەمەوە و دوایيتر ڕاستەوخۆتر بۆ پرسیارەکەت بگەڕێمەوە. لە ڕاستیدا ئەمە یەك پرسیار نییە، بەڵکو دوو پرسیاری تا ڕادەیەك لە یەکتر جیاوازن. حەز دەکەم بە پێناسەیەکی سادەی وەرگێڕان دەست پێ بکەم: گواستنەوەی دەقێك لە زمانی سەرچاوەوە، واتە ئەو زمانی لێیەوە وەردەگێڕین، بۆ زمانی مەبەست، واتە ئەو زمانەی بۆی وەردەگێڕین کە من باسی وەرگێڕان دەکەم بە ئاستی یەکەم مەبەستم وەرگێڕانی دەقە، واتە دەقی نووسراو لە زمانێکەوە بۆ زمانێکی تر بە نووسین، واتە من مەبەستم وەرگێڕانی دەقە، بە پلەی یەکەمیش وەرگێڕانی دەقی ئەدەبییە، چونکە من وەرگێڕانی ئەدەبی لە وەرگێڕانی پزیشکی و زانستی جودا دەکەمەوە، دوایيتر ئەم مەبەستەم باشتر ڕوون دەکەمەوە.

وەرگێڕ دەقێك لە کۆدی زمانێکەوە کە دەبێت باش شارەزای بێت بۆ کۆدی زمانێکی تر کە دەبێت زۆر باش شارەزای بێت وەردەگێڕێت، لە گەڵ ئەوەشدا وەرگێڕ دەقێکی ئامادەی لە بەردەستدایە دەقێکی نوێ دەخوڵقێنێت و دەقێکی هەتا ئەو کاتە لەئارادانەبوو بە زمانی مەبەست بەرهەم دەهێنێت، دەتوانین بە زمانێکی سادە بڵێین، وەرگێڕ داهێنەری دەقە وەرگێڕدراوەکەیە. وەکو چۆن داهێنان بەهرە و سەلیقە و کارامەیی و دەستڕەنگینیی و ڕۆشنبیرییە، بە هەمان شێوە دەبێت ئەم ئەدگارانە لە کەسایەتی وەرگێڕدا هەبن. وەرگێڕان تەنیا پردی نێوان دوو زمان نییە، بەڵکو پردی نێوان دوو کەلتووریشە. ئەوەی پەیوەندی بە زانینی زمانەوە هەبێت ئەوە بەس نییە وەرگێڕ دوو زمان باش بزانێت. ئەگەر ئەمە پێوەری وەرگێڕان بێت هەر کەسێك دوو زمان بزانێت دەتوانێت ببێتە وەرگێڕ. وەرگێڕ دەبێت شارەزای تێکڕای دوو زمانەکە بێت، هەر لە وشەسازیی و ڕستەسازیی و ئیدیۆمەوە هەتا گەمەکانی تری زمان. دەبێ ئامانجی هەموو وەرگێڕانێك بە ڕەچاوکردنی هەموو هەل و مەرجە جیاوازەکان گواستنەوەی گوتەی زمانی سەرچاوە بۆ زمانی مەبەست بە بێ لە دەستدانی مانا بێت. ئامانجی وەرگێڕانی باش هێنانەئاراوەی هاوسەنگییەکە لە نێوان پەیامی دەقی سەرچاوە و مانای دەقی زمانی مەبەست، واتە فەراهەمکردنی ئەوەی، کە وەرگێڕان لە کەلتووری زمانی مەبەستدا هەمان پەیام بە وەرگرەکانی بگەیەنێت، وەکو ئەو پەیامەی دەقی کەلتووری سەرچاوە نە وەرگرەکانی دەگەیەنێت. بۆ ئەوەی وەرگێڕ بەم ئامانجە بگات، دەبێ لە وەرگێڕاندا مەرجەکانی ناوکۆیی، ڕێزمانی زمانی مەبەست، شێوەی گوزارشت، شێواز، ئیدیۆم و گەمەکانی تری نووسین ڕەچاو بکات، کە

هەندێ جار کاریگەریی سنووردارکەریان بۆ سەر وەرگێڕ و وەرگێڕانەکە هەیە. ئەگەر ئەنجامگیریی ئەم قسانەی سەرەوە بکەین لە ناوکۆدا دەمەوێت بڵێم وەرگێڕان نووسینەوەی دەقێکی نوێیە بە زمانێکی تر کە کۆدەکانی لە گەڵ زمانی سەرچاوە جیاوازە. واتە ئەمە لەبەر گرتنەوە و نووسینەوەی دەقێك نییە بەڵکو خوڵقاندنی دەقێکە کە تەنیا سەرچاوەکەی دەقێکی ترە کە بە زمانێکی تر نووسراوە. وەرگێڕ کە دەقێك وەردەگێڕێت بە ڕێزمانی زمانی سەرچاوە وەری ناگێڕێت، بەڵکو بە ڕێزمانی زمانی مەبەست، وەرگێڕ گەمە لە زمانی سەرچاوەدا ناکات، بەڵکو لە دەقی مەبەستدا، وەرگێڕ دەقی سەرچاوە داناڕێژێتەوە، بەڵکو دەقێکی نوێ بە زمانێکی تر دادەهێنێت ڕێك دەتوانین بەشی دووەمی پرسیارەکەت یەکسان بکەین بەوەی جیاوازیی لە نێوان وەرگێڕانی باش و وەرگێڕانی خراپدا چییە؟
من لەو بڕوایەدام هەموو وەرگێڕێك کە بڕیار دەدات دەقێك لە زمانێکەوە بۆ زمانێکی تر وەربگێڕێت، مەبەستی ئەوەیە ڕوحی دەقێك لە زمانی سەرچاوەوە بۆ زمانی مەبەست وەربگێڕێت، بەڵام ئیتر ئایا مەبەستەکەی دەپێکێت و بە ئامانج دەگات پرسیارەکە لێرەدایە. ئەو کەرەستانە چین لە بەردەستی وەرگێڕدان؟ زانینی زمانی سەرچاوە، زانینی زمانی مەبەست، زاڵبوونی بە سەر هەل و مەرجەکانی داڕشتن و کۆدەکاندا. هاوسەنگیی لە نێوان دەقی سەرچاوە و دەقی مەبەستدا گرنگترین خاڵن کە وەرگێڕ دەبێ ڕەچاوی بکات، هاوسەنگیی بە مانای یەکسانیی نایەت، یەکسانیی لە وەرگێڕاندا مەحاڵە، وەرگێڕ لە باشترین حاڵەتدا تەنیا دەتوانێ دەقێك بنووسێت هەتا بکرێت لە دەقی سەرچاوەوە نزیك بێت، دەمەوێ بڵێم وشە و ڕستە و دەستەواژەوە وەرناگێڕدرێت بەڵکو دەق وەکو سەرجەم وەردەگێڕدرێت.

وەرگێڕان کاتێك دەتوانێت ڕۆحی زیندووی دەقێك بگوازێتەوە:

١ دەستپاکیی گواستنەوەی دەقی سەرچاوە بۆ دەقی مەبەست، بە پێی ئەوەی وەرگێڕانەکە تا چ ئاستێك توانیویەتی مانای دەقی سەرچاوە بگوازێتەوە، هەتا بکرێت بە بێ زیادکردن و کەمکردنەوەی دەقەکە.
٢ ڕوونیی – ئەو ئاستە دیاری دەکات، کە وەرگێڕان بۆ زمانی مەبەست چەند بۆ سەر وەرگری زمانی مەبەست لە ڕێی دەقە وەرگێڕدراوەکەوە کاریگەر بووە، ئایا دەقە وەرگێڕدراوەکە دەتوانێت هەمان کارگەریی بە سەر وەرگری دەقی مەبەستەوە هەبێت وەکو بە سەر وەرگری دەقی سەرچاوەوە هەیبووە، یان ئایا ئەگەر دەقەکە بە زمانی مەبەست بنووسرابایە هەمان کاریگەریی بە سەر وەرگرەکەوە دەبوو، ئەم دەستکەوتەش خاڵێکی ترە بۆ سەلماندنی ئەوەی وەرگێڕان خوڵقاندنی

دەقێکی نوێیە.

٣ ئایا دەقە وەرگێڕدراوەکە دەتوانێت جێ بە دەقە ئەسڵییەکە لەق بکات. ئایا دەقی وەرگێڕدراو دەتوانێت قەناعەت بەو کەسانە بکات کە بە زمانی تر دەقە ئەسڵییەکە دەخوێننەوە، دەقە ئەسڵییەکەیان پێویست نەمێنێت و دەقە وەرگێڕدراوەکەی لە جێ دابنێن؟ ئەگەر دوای بەراورد خوێنەرەکە توانی متمانە بە دەقە وەرگێڕدراوەکە بکات، ئەوا وەرگێڕ دەتوانێت زۆر ئاسوودە بێت

پ/ ئێستا لە کوردستان پرۆسەی وەرگێڕان لە زمانی دووەم و سێیەمەوە دەکرێت، پێتان وایە ئەم جۆرە وەرگێڕانە وەرگێڕانی زیندوبێت، ئایا تا چەند دەقەکە جوانیی خۆی دەپارێزێت لەم جۆرە وەرگێڕانانەدا.

من لەو بڕوایەدام کە تۆ باسی زمانی دووەم و سێیەم دەکەی زیاتر مەبەستت زمانی عەرەبی و فارسی بێت. چونکە باوەڕ ناکەم کێشەیەکی گەورە بێت، ئەگەر دەقێك لە زمانی فەرەنسییەوە کرابێتە ئینگلیزیی و لە زمانی ئینگلیزییەوە بکرێتە کوردی. ئەگەرچی خۆم تێبینییەکی زۆرم لە بارەی وەرگێڕانەوە لە زمانی دووەم و سێیەمەوە هەیە، ئەگەرچی وەرگێڕ دەق لە کۆدی زمانێکەوە بۆ کۆدی زمانێکی تر وەردەگێڕێت. ئەگەرچی وەرگێڕ دەق لە زمانێکەوە بۆ زمانێکی تر وەردەگێڕێت، بەڵام زمان خۆی هەڵگری نەك تەنیا ڕێنماییەکانی زمانە بەڵکو بەشێکی زمان کەلتووریشە. گۆران لە شیعری "دەروێش عەبوڵڵا"دا دەڵێ: "وەکو عەکسی قەمەر وایە لە ناو حەوزێکی لێخندا"، من وەرگێڕان لە زمانی دووەم و سێیەمەوە بەو عەکسی قەمەرە دەبینم لە ناو حەوخێکی لێخندا.لە لایەکی ترەوە، بۆ نەتەوەیەکی وەکو نەتەوەکەی ئێمە کە کتێبخانەیەکی هەتا بڵێی هەژارمان هەیە و وەرگێڕمان لە زمانە جیاوازەکانەوە کەمە یان بۆ هەندێ زمان وەرگێڕمان نییە چارمان چییە ئەگەر وەرگێڕەکان لە زمانی دووەم و سێیەمەوە وەرگێڕان نەکەن؟ چەند وەرگێڕمان هەیە یۆنانی بزانن و "زۆربا" و ڕۆمانەکانی تری کازانزاکیمان بۆ وەربگێڕن؟ چەند وەرگێڕمان هەیە ڕووسی بزانن و تۆڵستۆی و دۆستەیەڤسکی و پوشکین و چێخەف و ئولیتسکایامان بۆ وەربگێڕن، چەند ئیسپانیزانمان هەیە لۆرکا و مارکیز و زافۆن و مێندۆزامان بۆ وەربگێڕن. لە ئێستادا ئەم وەرگێڕانانە لە زمانی دووەم و سێیەوە بۆ زمانی کوردی تاقە دەلاقەیەکن بە سەر بەشێکی ئەدبێ جیهانیدا بڕوانێت. بەڵام لێرەدا پرسیارەکە ئەوەیە: ئایا تینووێتی خوێنەری کورد بەو وەگێڕانانە دەشکێن؟ ئەگەر ئێمە وەرگێڕمان نەبێت ژاپۆنی بزانێت، دوو بژاردەمان لە بەردەمدایە: یان دەبێ ڕۆمانەکانی

هاروکی موراکامی نەخوێنینەوە، یان بە ناچاریی لە زمانێکی ترەوە وەری بگێڕین کە زمانی یەکەم نییە. ئەگەر چاوەڕوان بووینایە کەسێك لە زمانی یەکەمەوە هەندێ بەرهەممان بۆ وەربگێڕێت ڕەنگ بوایە ئێمە لە ژیانماندا ئەو بەرهەمانە بە کوردی نەخوێنینەوە.

بەڵام هەندێ شتیش هەن مایەی سەرسووڕمان و نیگەرانین، وەرگێڕێك کە هۆڵەندی دەزانێت، وەکو ئەدەبی هۆڵەندی زۆر هەژار بێت، دەچێت ڕۆمانێکی سویدی کە بۆ هۆڵەندی وەرگێڕداوە بۆ کوردی وەردەگێڕێت. هەرگیز هێندەی ئێستا کوردی باشوور لە هەندەران و وڵاتە جیاوازەکان نەژیاون، زمانی جیاواز فێر بوون، بەڵام ئەمە لە بواری وەرگێڕانیدا ڕەنگی نەداوەتەوە.ڕۆمانی "دۆستایەتییە مەترسیدارەکان"ی هاروکی موراکامی لە زمانی ژاپۆنییەوە بۆ ئینگلیزی وەرگێڕدرابوو. پاشان لە ئینگلزییەوە کرا بە ئەڵمانی. هەر زوو ڕەخنەگر و ژاپۆنناس و موراکامیناسەکان کەوتنە هەرا و وتیان کۆمەڵگای ژاپۆنی کۆمەڵگایەکی کۆنزەرڤاتیڤە و خەڵکی ژاپۆن بەو جۆرەی ڕۆمانەکە بازاڕیی نییە، پاشان ڕاسەوخۆ لە زمانی ژاپۆنییەوە بۆ ئەڵمانی وەرگێڕدرا، بە ڕاستی ڕۆمانەکە بەو زمانە نەنووسراوە و دەقە ئینگلزییەکە زۆر لەگەڵ کەلتووری ئەمەریکیدا گونجێنراوە. هەموو وەرگێڕانێك کەمێك لە جەوهەرە ئەسڵییەکە دوور دەکەوێتەوە، ئەگەر ئێمەش لە زمانێکی تر و لە کەلتوورێکی تر وەری بگێڕین دوو هەنگاو لە زمانە ئەسڵییەکە دوور دەکەوینەوە.

پ/ ئەو بنەما سەرەکیانە چین کە دەبێت لە کەسی وەرگێڕدا هەبن، ئایا زانینی زمانێك بەتەنها دەتوانێ وا لە مرۆڤ بکات توانای وەرگێڕانی تێکستەکانی هەبێت، وەرگێڕان پیشەیە یان زانستە یان هونەرە.

زانینی دوو زمان بنەمەیەکی تۆکمە نییە بۆ وەرگێڕان. ئەگەر کەسێك دوو زمان بە باشی بزانێت ڕەنگ بێت بتوانێت لە دادگایەك، لە فەرمانگەیەك، لە وەزارەتێکدا وەرگێڕانی زارەکی یان نووسراو بکات. تەنیا توانای وشە و ڕێزمانی دوو زمان بەس نییە بۆ وەرگێڕان. بێگومان ئێمە بە هەمان ئاست بە سەر زماندا زاڵ نین. ئەگەر زانینی دوو زمان بەس بوایە بۆ وەرگێڕان دەبوو زانینی زمانێکیش بەس بوایە بۆ ئەوەی هەموو خەڵکەکە ببنە نووسەر. لێرەدا دەبێت جیاوازیی لە نێوان وەرگێڕانی دەقی ئەدەب لە دەقی زانستیی، دەقی سیاسیی، دەقی سیسیۆلۆژی و فەلسەفی و پزیشکی بکەین، توانای وەرگێڕان تەنیا توانای زاڵبوون بە سەر دوو زماندا نییە، بەڵکو قووڵبوونەوەشە لەو بوارەدا کە لێیەوە وەرگێڕان دەکات. من لەو بڕوایەدا نیم کەسێك

چەند سەد دیوانە شیعری بە دوو زمانەکە نەخوێندبێتەوە بتوانێت دەقێکی شیعریی بە باشی وەربگێڕێت، کەسێك چەند سەت ڕۆمانێکی بە هەردوو زمانەکە خوێندبێتەوە ناتوانێت ڕۆمان وەربگێڕێت. لە حاڵەتی وەرگێڕانی دەقی ئەدەبیدا نەك تەنیا دوو سیستەمی جیاوازی زمان، دوو کۆدی جیاوازی زمان، بەڵکو دوو ئەدەبی جیاواز، دوو کەلتووری جیاوازی دوو نەتەوەی جیاواز بەر یەك دەکەون. وەرگێڕە باشەکان ئەو وەرگێڕانانە نین کە تەنیا دوو زمان بە باشیی دەزانن، بەڵکو کەسانێکن بەردەوام ڕۆشنبیریی و مەعریفەی خۆیان دەخەمڵێنن و قووڵتری دەکەنەوە.

ئەم بەشەی دووەمی پرسیارەکەتم زۆر بە دڵە. ئێمە وەکو پیشە وەرگێڕمان زۆر کەمە. ئیتر وەرگێڕەکانمان یان شاعیر و چیرۆکنووس و ڕۆماننووسن و لە بوارێك لە بوارەکانی ئەدەبدا داهێنەرن و وەگێڕانیش دەکەن. ئەمە خاڵێکی ئەرێنییە، ئەگەر ئەم داهێنەرە لە کاتی وەرگێڕاندا وەکو وەرگێڕ بیر بکاتەوە و زمانی شیعر، ڕۆمان، یان هەر بوارێکی تر بە سەر وەرگێڕانەکەیدا زاڵ نەبێت و بابەتییانە وەربگێڕێت. ئەگەر وەرگێڕ لە وەرگێڕاندا قووڵ ببێتەوە پاش ماوەیەك زیاتر خەریکی وەرگێڕان دەبێت و وەرگێڕان هێندە سەرقاڵی دەکات کەمتر خەریکی نووسینی بەرهەمی خۆی بێت، چەندان نموونەی زیندووشم لە بەردەمدایە. بەڵام وەرگێڕیش هەیە بەر ئەوەی لە هیچ بوارێکی تردا داهێنانی پێ ناکرێت، ڕوو دەکاتە وەرگێڕان بۆ ئەوەی لە بوارەکەدا بمێنێتەوە.

ڕاستە وەرگێڕان لە دونیای ئێمەدا بە شێوەیەکی گشتیی پاشگەردانییەکی زۆری تێدا بەدی دەکرێت، بەڵام زانستی وەرگێڕان یەکێکە لە زانستە زیندووەکانی دونیا و لە ڕۆژئاوا بایەخێکی زۆری پێ دەدرێت. وەرگێڕان وەکو هەموو پرۆسێسێك ڕەهەندی زانستی هەیە. وەرگێڕ دەبێت ستراتیژێکی ڕوونی هەبێت لە هەڵبژاردنی بابەتدا بۆ وەرگێڕان، دەبێ بە بەرنامەڕێژییەکی تۆکمەوە دەست بە وەرگێڕان بکات، تەتەڵەکردنی هەڵبژاردنی ڕستەی گونجاو، وشەی گونجاو، دەستەواژەی گونجاو، هەوڵدان بۆ پاراستنی ناوکۆیی، نووسینی پەراوێز بۆ تێگەیشتنی باشتر لە دەق، ئەمانە و زۆر هەنگاوی تر هەموو هەنگاوی زانستین.هەر هەوڵێك بۆ گەیاندنی دەقێك بە وەرگر، هەر لە وشەئارایی و ڕستەسازیی و بەکارهێنانی گەمەی زمان بۆ جوانکردن و ڕازاندنەوەی دەق هونەرە. وەرگێڕان گواستنەوەی وشکی وشەبەوشەی دەقێك لە زمانێکەوە بۆ زمانێکی تر نییە، ڕەنگ بێت وەرگێڕان زیاتر هونەر بێت وەکو لە زانست.

پ/ وەرگێڕان دەتوانێت چ ڕۆڵێك لە بەرەوپێشەوەبردنی کتێبخانەی

کوردیدا بگێڕێت؟ بۆ هەوڵ نەدراوە وەرگێڕانی پێچەوانە بکەن، واتە بەرهەمەکوردیەکان وەربگێڕنە سەر زمانە بیانییەکان، پێتان وانیە لە ئێستادا ئەوە پێداویستییەکی گەورەیە؟

وەکو پێشووتر لە وەڵامی پرسیارێکتدا ئاماژەیەکی کورتم کرد. لە کتێبخانەیەکی هەژاری وەکو کتێبخانەی ئێمەدا وەرگێڕان گرنگییەکی مەزنی هەیە، بەڵام نەك تەنیا لە بواری ئەدەبدا، بەڵکو لە هەموو بوارەکانی تردا، ئێمە لە ڕێی ئەو کەلتوورانەوە کە لە کەلتوورەکەی ئێمە دەوڵەمەندترن، بە ئەزموونترن لە ڕێی وەرگێڕانەوە زۆر شت فێر دەبین.
بە بێ وەگێڕان ئەدەب چەمکێکی بەتاڵە. ئێمە لە ڕێی وەگێڕانەوە دەزانین گەلانی تر چۆن بیر دەکەنەوە و هەست بە چی دەکەن، ئەمەش تەنیا لە ڕێی هونەری زمان و ڕاقەی وەرگێڕوەکانەوە دەزانین. ئەڵمانیا خۆی ئەدەبێکی دەوڵەمەندی هەیە و بە سەدان چیرۆکنووس و ڕۆمانووسیان هەیە، لە گەڵ ئەوەشدا لە هەردوو کتێبی گێڕانەوە یەکێکیان وەرگێڕدراوە. ئێمە لە ڕێی وەرگێڕانەوە ئەزموونی جیهان بۆ بازنەی کولتووری خۆمان دەگوازینەوە.
لە چەند شوێنێکی تر ئاماژەم بۆی کردووە کە باشترین ڕێگە بۆ وەرگێڕان وەرگێڕانە بۆ زمانی دایك، واتە من وەکو کورد کە لە زمانی ترەوە بۆ زمانی کوردی وەردەگێڕم. ئەڵمانی لە زمانی ترەوە بۆ ئەڵمانی وەردەگێڕێت، ئیسپانی لە زمانی ترەوە بۆ ئیسپانی وەردەگێڕێت. ئینگلیزێك لە زمانی ترەوە بۆ ئینگلیزی وەردەگێڕێت. واتە ئەڵمانییەك فێری ئیسپانی نابێت، بۆ ئەوەی ئەدەبی ئینگلیزی بۆ ئیسپانی وەربگێڕێت، ئیسپانییەك فێری ئینگلیزی نابێت بۆ ئەوەی ئەدەبی ئیسپانی بۆ ئینگلیزی وەربگێڕێت. هەندێ گەمەی زمان هەن، هەندێ نهێنیی نووسین هەن مرۆڤ تەنیا دەتوانێت لە زمانی دایکیدا بیکات، واتە هەرچی چەندە زمانێکی بێگانە باشیش فێر ببێت ناتوانێ وەکو زمانی دایکی پێی بنووسێت، هەموو ڕۆمانەکانی (کارلۆس ڕویس زافۆن) پیتەر شڤار لە ئیسپانییەوە بۆ ئەڵمانی وەری گێڕاون، پیتەر شڤار ئەڵمانییە نەك ئیسپانی و لە زمانێکی بێگانەوە بۆ زمانی دایکی وەرگێڕان دەکات، کیوستن براند سێ ڕۆمانی خاومێ کابرێی لە کەتەلانییەوە بۆ زمانی ئەڵمانی وەرگێڕاوە، کیوستن براند ئەڵمانە نەك کەتەلانییەکی فێری ئەڵمانی بووبێت. وەرگێڕی ڕۆمانەکانی خالیدا حوسەینی لەئینگلیزییەوە بۆ ئەڵمانی دەردەگێڕن ئەڵمانن نەك ئینگلیز. دەیان نموونەی تریش. دەزانم نموونەی تر هەن، بۆ نموونە ڕۆمانی کۆلۆنێلی مەحمود دەولەتئابادی کە بەهمەن نیرومەند لە فارسییەوە بۆ ئەڵمانی وەری گێڕاوە. بەڵام لە ڕاستیدا نیرومەند

خۆی وەرگێڕ نییە و نووسینی ئەدەبیش نانووسێت، ئەو دەیان کتێبی نووسیوە، بەڵام هیچ کتێبێکی ئەدەبیی نییە، بەڵکو هەموو کتێبەکانی سیاسی و فیکرین. بەڵام کە ئەم ڕۆمانە لە ئێران مۆڵەتی بڵاوکردنەوەی نەدرابوو، دەولەتئابادی بە دەستنووس بۆ نیرومەندی ناردووە و ئەویش وەری گێڕاوە. من دڵنیام ئەگەر ببوایەتە کتێب نیرومەند وەری نەدەگێڕا، بەڵکو ڕەنگ بوو سوزانە داغستانی (چەندان ڕۆمانی عەتیق ڕەحیمی، سپێدەی مەستیی فەتانە حاج سەید جەوادی بۆ ئەڵمانی وەرگێڕاوە) وەری بگێڕایە. بەڵام ئەم حاڵەتە ناوازەیە. واتە هەموو وەرگێڕانەکان کە دەق وەردەگێڕن لە زمانێکی بێگانەوە بۆ زمانی دایکیان دەیگوازنەوە. ئێمە بۆ دەرەوە وەکو داهێنەری کوولتور نەناسراوین. زیاتر لە سەت ساڵ وێنەی کورد لە لای ئەڵمان و نەمساوییەکان و سویسرییەکان وێنەی “بە ناو کوردستانی هۆڤدا”ی کارل مای بوو. چەند ساڵێکە خەریکە ئەو وێنەیەی کارل مای بۆ کورد کاڵ دەبێتەوە، بەڵام ئێستا وێنەیەکی تری کورد لە ئەوروپا هاتۆتە ئاراوە، ئەویش وێنەی کوردە کە گەلێکی ئازایە، هەر ئەوانن ڕووبەڕووی داعش دەبنەوە، ژنەکانیشیان شەڕڤانن، منداڵەکانیان لە دەریاکاندا دەخنکێن. ئەمڕۆ هەر ڕۆژنامە و گۆڤارێك بکەیتەوە بابەتێکی لە بارەی کوردەوە تێدایە، بەڵام باسی کولتووری کوردی بە هیچ جۆرێك ناکرێت. ئەمەش گوناهی خۆمانی زۆر تێدایە، بەوەی هەموو شتێکی ئێمە بە دەستی سیاسی نەخوێندەوارەیە. من خۆیشم نازانم چۆن وا لە ئەوانی تر بکەین زیاتر بایەخ بە کولتوری ئێمە بدەن و بمانخوێننەوە و ئەدەبەکەمان وەربگێڕن. گرفتێکی تر ئەوەیە کە ئێمە نموونەی پێشووترمان بە هیچ زمانێك نییە دەزگاکانی بڵاوکردنەوە ئامادە نین سەرکێشیی بکەن و کتێبێك چاپ بکەن کە نازانن دەخوێنرێتەوە یان نا. لە گەڵ ئەوەشدا من بۆچوونم وایە وەرگێڕ بۆ زمانی دایکی وەربگێڕێت، نەك زمانێکی بێگانە کە فێری بووە، دوو ڕۆمان لە ئارادا بوون کە حەزم دەکرد بە یارمەتی چەند کەسێك وەریان بگێڕم، پەیوەندیم لە گەڵ چەند دەزگایەکی بڵاوکردنەوەش کرد، بەڵام هیچ کام لە دەزگاکان ئامادەیی و پشتگیریی بۆ بڵاوکردنەوەیان دەرنەبڕی. منیش ئامادە نیم چەندان مانگ بۆ وەرگێڕان تەخان بکەم بۆ کارێك کە ڕەنگ بێت هیچ وەزگایەك بۆمی بڵاو نەکاتەوە حەز دەکەم لێرەشدا ئاماژە بۆ خاڵێك بکەم، کە لە مێژەوە لە دڵمدا گرێیەکی گەورەیە. زۆربەی نووسەرانی کورد فیز و لووتبەرزییەکیان تێدایە کە نازانم لە کوێوە سەرچاوەی گرتووە. من لە ڤێنا دەژیم. لە ڤێنا ٥ قاوەخانە هەن، زۆربەی نووسەرە نەمساوییەکان، وەرگێڕەکان، ئەکتەرەکان هاتوچۆی ئەو قاوەخانانە دەکەن، زۆر وەرگێڕ لە زمانە جیاوازەکانی دونیاوە دێن بۆ ئەو

قاوەخانانە بۆ ئەوەی نووسەرەکان ببینن و باسی خاڵی ناڕوونی نووسینەکانیان لە گەڵ بکەن. قاوەخانەیەك هەیە ناوی قاوەخانەی "موزیۆم"ە، ئەلفریدە یەلینەك، کە نەك تەنیا لە نەمسا بەڵکو لە سێنگەی خەڵاتی نۆبێلەوە لە هەموو دونیا ناسراوە، پێش ئەوەی زۆر نەخۆش بکەوێت زۆر دەهاتە ئەو قاوەخانەیە، هەرگیز نەمبینیوە دەست بە ڕووی کەسێکەوە بنێت و داواکارییەکی ڕەت بکاتەوە، خەڵکی گەشتیار دەهاتن وێنەیان لە گەڵ دەگرت، جاری وا هەبوو باسی شتی ڕۆژانەیان لە گەڵ دەکرد. من بە هیچ کەس لە ڕۆماننووسەکانم نەگوتبوو دەمەوێت ڕۆمانی بۆ ئەڵمانی وەربگێڕم، بەڵام هیچ کامیان ئامادەی کۆمەکردنم نەبوو، تەنانەت یەکێکیان ژمارەی تەلەفۆنەکەشی بۆ نەناردم، لە گەڵ ئەوەشدا داوای ژمارەی تەلەفۆنەکەیم کرد. ئەمەش تەنیا بە زیانی خۆیان دەکەوێتەوە.

پ/ ئەو دۆخەی ئێستا وەرگێڕانی پیادا تێپەڕدەبێت لە هەرێمی کوردستان چۆن دەبینن، پێتان وایە زۆر و بۆریی لە وەرگێڕانداهەیە، کێ بەرپرسیارە لەو دۆخە و چی بۆ باشتربونی بکرێت؟

بە ڕاستی من ناتوانم لەم دوورەوە داوەریی زۆری و بۆریی لە وەرگێڕاندا بکەم. من زۆر کەم کتێبم بە دەست دەگات، نەك تەنیا لە بەر دووریی، بەڵکو کەمیی کاتیش هۆکارێکی ترە، بەڵام مانای ئەوە نییە کە ئاگام لە کتێبی کوردستان نییە و زۆر جار هاوڕێکانم ئەزیەت دەکێشن و کتێبم بۆ دەنێرن. من بە گەورەیی فێری ئەڵمانی بوومە و ئێستاش بە زمانی خۆمی نازانم، هەندێ جار کتێبێك بە ئەڵمانی دەخوێنمەوە و لێی تێ دەگەم و چێژی لێ دەبەم، بەڵام هەمان کتێب بە کوردی دەخوێنمەوە، کە زمانی دایکمە هیچم لە لا بەجێ ناهێڵێت و جاری وا هەیە لە زۆر بڕگە و ڕستە و دەربڕین ناگەم. دەبێ خەوشێك لە وەرگێڕانەکەدا یان لە داڕشتنەکەدا هەبێت. لێرەدا من مەبەستم هەڵەی وەرگێڕان نییە، هەموو وەرگێڕانێك هەڵەی تێ دەکەوێت و هەڵەی بێ خەوش بوونی نییە نەبوونی ڕەخنە لە ئەدەبی ئێمەدا بە گشتیی و نەبوونی ڕەخنەی وەرگێڕان بە تایبەتی کێشەیەکی گەورەیە. کەس بە من ناڵێت کتێبخانەی کوردیی چ کەلێنێکی تێدایە و چی وەربگێڕم، کە کتێبێك وەردەگێڕم و بڵاو دەبێتەوە، کەس بە من ناڵێت نەنگیی وەرگێڕانەکە لە کوێدایە و لە کوێدا دەبوو باشتر بیت. ئەمە پاشاگەردانییە. بە پلەی یەکەم دەزگاکان لەمە بەرپرسن بەڵام ئەمە تەنیا کێشەی بواری وەرگێڕان نییە، بەڵکو ئەم کێشەیە لە هەموو بوارەکانی تردا لە ئارادایە. ئێستا بۆ دەزگا گرنگە چەند کتێب چاپ دەکات یان بە شانازییەوە باسی ئەوە بکەن چەند کتێبیان

ڕەفز کردووە، نەك چۆنێتی کتێبەکان.
ئێمە دەبێت لە خۆمان بپرسین: ئایا ئەو ڕۆمانەی گوینتەر گراس کە بۆ کوردی وەرگێڕدراوە، ئەو ڕۆمانەی میلان کوندێرا کە بۆ کوردی وەرگێڕدراوە، ئەو ڕۆمانەی کافکا کە بۆ کوردی وەرگێڕدراوە، ئەو ڕۆمانەیە کە گراس، کوندێرا یان کافکا بە زمانە ئەسڵییەکە نووسیویەتی؟ کێ دەتوانێت پێمان بڵێت بەڵێ یان نەخێر. ئایا ئەو وەرگێڕانانە کەم تا زۆر پەیوەندییان بە نووسەرەکەوە هەیە؟ یان دەقێك دەخوێنینەوە کە زادەی ئەقڵی وەرگێڕێکی عەرەب یان فارسە و بە ئارەزووی خۆی تێی کەوتووە و لێی هەڵپاچیوە یان لێی زیاد کردووە. من خۆم پێنج دەقی بۆ کوردی وەرگێڕدراوی “دەنگی پێی ئاو”ی سوهراب سپهریم لەگەڵ فارسی و ئەڵمانییەکەدا بەراورد کردووە، من فارسی نازانم، بەڵام وەرگێڕانە کوردییەکان هێندە لە یەکتر جیاوازن، هەندێ وشە هێندە بە مانای جیاواز لێکدراونەتەوە وەکو پێنج شیعر بە مانی جیاواز نووسرابن. ڕۆمانی دووەمی خالید حوسێنی دوو جار لە ئینگلیزییەوە وەرگێڕدراوە، جارێکیان بە ناوی “هەزار خۆری درەوشاوە” کە ئازاد بەرزنجی وەری گێڕاوە و جارێکیان ژووان جەلال بە ناوی “هەزار خۆری پرشنگدار”ەوە، لە هەندێ شوێندا زۆر جیاوازن، کەس پێمان ناڵێت بۆچی. هەندێ وەرگێڕان هەیە لە زمانی دووەمەوە کراوە و لە زمانی یەکەمەیشەوە کراوە، لەگەڵ ئەوەشدا ئەوەی لە زمانی دووەمەوە کراوە بۆ خوێندنەوە خۆشترە، کەس پێمان ناڵێت بۆچی. من لەو بڕوایەدام کە ئێستا خوێنەرێکی زۆری وریامان هەیە و پێویست بەوە ناکات زمانی سەرچاوە بزانێت بۆ ئەوەی جیاوازیی لە نێوان وەرگێڕانی باش و خراپدا بکات.

-______________

کەریم پەڕەنگ

لە ١١ دێسەمبەری ١٩٦٠ لە کەرکوك لەدایکبووە

قوتابخانەی سەرەتایی و ناوەندیی و ئامادیی پێشەسازیی هەر لەو شارە تەواو کردووە

لە تافی لاویدا دەستی بە نووسینی شیعر کردووە

لەساڵی ١٩٨٠ەوە لە نەمسا ئەژی

نووسەر و وەرگێڕە

چەند ڕۆمانێکی وەرگێڕاوی کەریم پەڕەنگ

١ پاتریك سویسکیند، عەتر، سەردەم، سلێمانی، ٢٠٠٩

٢ فریدریخ دویرنمات، دادوەر و جەلادەکەی، یانەی قەڵەم، سلێمانی، ٢٠١٢

٣ ئێریش ماریا ڕیمارك، شەوی لیشبۆنە، ئەندێشە، سلێمانی، ٢٠١٣
٤ ئێریش ماریا ڕیمارك، بارەی ڕۆژئاوا ئارامە، غەزەلنوس، ٢٠١٥
٥ گوینتەر گراس، تەپڵی تەنەکە (هێشتا چاپ نەبووە

خاوەنی دیوانێکی شیعر، ١٨ کتێبی وەرگێڕدرا (شانۆنامە، ڕۆمان، لێکۆڵینەوە)یە، ئێستا خەریکی پاکنووسکردنی کۆمەڵە چیرۆکێك و ڕۆمانێکی خۆیەتی، کە ڕەنگ بێت هەر ئەمساڵ چاپ ببن.

کوردستان و دەسەڵاتی هابزی … شاهۆ حوسێنی

پێشەکی:

تامس هابز یەکێک لە گەورە فەیلەسووفانی سیاسی بەریتانی بوو، کە بە هۆی نووسینی کتێبی لەویاتان ناسراوە، هابز یەکێک لە بنیادنەرانی تیئۆری بریاری کۆمەڵایەتی لە فەلسەفەی سیاسیدا بوو. هابز لە سەر ئەو باوەڕە بوو کە دەسەڵات لەسەرووی کۆمەڵگاوەیە، واتە کۆمەڵگا بۆ وەی کە بتوانێ دۆخی سرووشتی بەجێ بهێڵی کە دۆخێکی ئاڵوز و پڕ لە شەڕوو شۆڕە، پێویستی بە حاکمێکی بەهێز و دەست ڕویشتوو هەیە، لە ڕاستیدا حکوومەتی هابزی حەولدەدا کە بە بەهێزکردنی هێزی چەکداری و نیزامی لە بەرامبەر کۆمەڵگادا هەرجۆرە نارەزایەتێکی کۆمەڵایەتی و لە دەرەوەی حکوومەت سەرکووت بکات، ئەوەی ڕاستی بێ حکوومەت لە باشوور دەسەڵاتێکی هابزە، بەجۆرێ کە حکوومەت لەسەرووی کۆمەڵگا خەریکی دەسەڵاتدارێ و خۆی لە بەرامبەر کۆمەڵگا بە بەرپرس نازانێ، ئەوەی نیشان دەری ئەو ڕاستییە کە حکوومەت لە باشوور بەهێزە و خاوەنی هێزێکی هێژمەنە بۆ دامرکاندنی توند و تیژانەی هەرجۆرە نارزایەتێک.

دەسەڵاتی سەرەڕۆ بەرهەمی غیابی کۆمەڵگای مەدەنی:

بەردەوامی و دووپات بوونەوەی دەسەڵاتی پاوانخواز و دیکتاتۆر لە عێراق و بەردەوامی خەبات و بەربەرەکانی کورد بۆ دەستەبەر کردنی مافەکانی، بە هۆی هەژمەنی عەقڵییەتی شۆڕشگێرانەی چەپی، بوو بە

هەی پێکهاتنی خەباتێکی چەکداری بەردەوام و غافڵ بوون لە پێکهێنان و پەرەی خەباتێکی مەدەنی بە پێشگرتن لە بەدەی هاتنی دەسەڵاتی سەرەرۆ و پاوانخواز لە ئەگەری هەرجۆرە ئاڵوگۆڕێک لە سیستەمی سیاسی عێراقدا، لە ئاکامدا رووخانی سەددام نەبوو بە هەی پێکهاتنی دەسەڵاتێکی دیمکرات لە باشوور بە هەی هەژمەنی حیزب و دابەش کردنی دەسەڵات بە شێوەی رێککەوتنی حیزبی و گواستنەوەی زۆرە ملی ئەو مێتۆدە بەناو کۆمەڵگا.

توێژەران بە گشتی باس لە سێ شێوە دەوڵەت دەکەن:

یەکەم: دەوڵەتی گۆشەگر، ئەو جۆرە دەوڵەتە بە تەواوی جیا و دوور لە چوارچێوەی چالاکیەکانی خۆی و لە پەراوێزی کۆمەڵایەتیدا چالاکی سیاسی و کردەوەیی خۆی دەنوێنێ، ئەو دەوڵەتە کەمترین رێککەوتن و هاوکاری لەگەڵ کۆمەڵگا هەیە و بە پێی بەرژەوەندی سیاسی خۆی کردەوە لە خۆی نیشان دەدا

دووهەم: دەوڵەتی گەلیکن کە لەژێر کۆنترۆڵ و پاوانی چینێکی تایبەتدان و لە بەرژەوەندی و لەلایەن ئەو چینەوە وەک کەرەسە بەکار دەبرێن

سێهەم: کە باشترین جۆری دەوڵەتە، دەوڵەتێکە هەڵقوڵای راستەقینەی کۆمەڵگا و کەرەسەیەکە لە خزمەت بەرژەوەندی گشتی کۆمەڵگاکەی و بەرپرس لە بەرامبەر کۆمەڵگاکەیدا. ئەو جۆرە دەوڵەتە دەسەڵاتێکی بان چینایەتە و لە پێوەندی و هاوکاری لەگەڵ لایەن و هەموو چین و توێژەکانی کۆمەڵگا دا ژیانی سیاسی خۆی تێپەر دەکات.

دەسەڵاتی هابزی زۆرتر لە شێوەی یەکەمی دەوڵەت نزیکە و بە گشتی رۆژهەڵاتی ناوین و باشور بە تایبەتی ئەو جۆرە دەسەڵاتی بەسەردا حاکمە. لە کۆمەڵگای رۆژهەڵاتی ناوین و باشور بە تایبەتی بە هەی ئەوەکە بازاریکی سەربەخۆ، چین و توێژیکی مامناوەندی سەربەخۆ و سەنعەتێکی پەرە ئەستاندوو بوونی نیە تا بتوانە سیستەمی خەرج و داهاتی دەوڵەت دابین بکات، واتە دەوڵەت سەربەخۆ لە کۆمەڵگایە بە دابین کردنی داهات و خەرجی، بەیە لە بەرامبەر کۆمەڵگا هەست بە سەربەخۆیی دەکات و خۆی مەجبوور بە ولام دانەوە لە بەرامبەر ویست و خواستەکانی کۆمەڵگادا نازانێ.

ئەو جۆرە دەوڵەتە لە جیات بەرهەم هێنانی سەرمایە، بە شێوەیەکی رانتی بەرهەم هێنی سەروەتە لەرەی بەخشینی ئاتەی تایبەت بە کەس و لایەنەکانی سەر بە حیزب، بەیە دەسەڵات دوورە پەرێز دەبە لە کۆمەڵگاو لە درێژەدا قەڵشی نێوان دەسەڵات و کۆمەڵگا ئەوەندە تەشەنە دەکات و پەرە دەستێنە کە کۆمەڵگا حەول دەدا بە گۆرینی دەسەڵاتی سیاسی بە کەڵک وەرگرتن لە توند و تیژی، لە بەرامبەریشدا دەسەڵات بە کەڵک وەرگرتن لە ستراتژی پاراستنی

بەردەوامی دەسەڵات لە جیات ستراتژی خزمەتگوازری و ئاسوودەیی، دەبێتە لایەنێکی دژ بە کۆمەڵگا و ڕۆژ لەگەڵ ڕۆژ هەم شەرعییەت و هەم پەسەندکراوەیی خۆی لەدەست دەدا. لەوەها دۆخێکدا هەم دەسەڵات و هەم کۆمەڵگا دەخزێنە کێشەکی کێشە و قەیران لەگەڵ لایەنی بەرامبەر و حەول دەدەن لایەنی بەرامبەر لە مەیدان بەدەر کەن.
تووژەران و پسپۆران لەسەر ئەو باوەڕەن کە لەگەڵ سەرهەڵدانی کۆمەڵگای مەدەنی و پەرەی ناوەندەکانی مەدەنی دەسەڵات لەناو کۆمەڵگا ئیتر دیکتاتۆرەکان بە شێوەی رابردوو مەجالی سەرهەڵدان و بەردەوامی دەسەڵاتیان نامێنی

گرنگە ئەزمونی 17ی شوباتی 2011باش لەبەرچاو بگیرێت! … تاهیر حاجی حەسەن

وادیارە کۆمیتەیەک بەناوی بەرگری لەمافەکانی خەڵکی پێکهێنراوە تائەوەی لە 27 /09/2016 خۆپیشاندانی سەرتاسەری ڕابگەیەنێت لە پارێزگاکانی سەربەهەرێمی کوردستاندا. ئاستی ژیان و گوزەرانی چین وتوێژە کرێ وەرگرەکان لەهەرێمدا ڕۆژ بەڕۆژ بەرەو سەختی زیاتر دەڕوات،کەچیتر مایەی تەحەمول کردن نیە بۆیان. حکومەتی هەرێم و دەسەڵاتدارانی بالادەستی حزبی،هۆکاری ئیفلیج کردنی ژیانی چینوتوێژە زەحمەتکێش و بەرهەمهێنەرەکانن و خودی قەیرانێکی ئابوری کەبەرهەمهێنراوە تەنها بەرهەمی ئەم قۆناخەی ئێستا نیە.بیستوپێنج ساڵەی حوکم ڕانی بەرەی درە بەگ بەرژوازی کورد،بەخۆی هیچکات ساڵێکی بێ قەیرانی تێپەڕ نەکردوەو هەمیشە ململانێ حزبیەکان و شەڕکەدنیان لەسەر خۆسەپاندنیان،بوەتەمایەی خراپترکردنی ژیانوگوزەرانی چینوتوێژە هەژارکراوەکان.لەم نەوەیشدا،بەردەوام ئاستی ناڕەزایەتیە پچڕپچڕەکانیش بونی هەبوەو جارناجارە چوەتە قۆناخی ڕژانە سەرشەقامەکانیش.
دروست بونی بزوتنەوەی گۆڕان لە 2009 دا وادەهاتە پێش چاو کەئەو بزوتنەوەیە لەخزمەتی بەرژەوەندیەکانی چینوتوێژە زەحمەتکێشەکانی هەرێمدا بێت،بەڵام دواجار ڕوون بویەوە کەئەویش نوێنەرایەتی

لەچینی ناوەند دەکات و هەروەک بزوتنەوە ئیسلامیەکان هەڵگری ئەو چەمک و ئایدۆلۆژیایەن، کەدەیانەوێت ناڕەزایەتیە جەماوەریەکان لەنێو بەرژەوەندیە چینایەتیەکانی خۆیاندا بەکار بهێنن و دواجار ناڕەزایەتیە جەماوەریەکانیش بەرەو خامۆشی ببەن و خەبات بگوازنەوە بۆنێو هۆڵی پەرلەمان. دواجار بینیمان ئەوان بەئامانجەکانی خۆیان گەیشتن و جەماوەری کرێ وەرگریش ڕۆژ بەڕۆژ ژیانیان بەرەو خراپتر بوون ڕۆیشت.

ناڕەزایەتیەکانی خەڵکی هەرێم لە 2011 دا، گەرچی لەسەرەتاوە بەشێوەیەکی باش هاتە مەیدان، بەڵام دواجار چونکە ئەو ناڕەزایەتیە جەماوەریانە لەڕووی ڕێکخراو بونی چینایەتی و نەبونی ڕابەرایەتیەکی بەتوانا، بەلاڕێدا براو لەلایەن بزوتنەوەی گۆڕان و ئیسلامیەکانەوە بەرەو تێک شکاندن براو، مەبەست و ئامانجەکانی خۆپیشاندەران ئاراستەکەی گۆڕا بۆ پەلاماردانی بارەگای پارتی و دواجار قۆناخ خوێن ڕشتنی تێ کەوت. یەک دوو ساڵ پێش ئێستایش دیسان ناڕەزایەتیەکان دیسان بەلاڕێدا براو دیسان خوێن ڕشتنی تێکەوت. دیارە حزبە دەرەبەگ و خێڵەکی و بۆرژواکان، هەمیشە چەکی دەستیان بۆ ڕوبەڕوبونەوەی ناڕەزایەتیە جەماوەریەکان پەلامارەو لەڕێی هێزەوە دەتوانن وەڵام بەداخوازیە ڕەواکانی چینوتوێژە زەحمەتکێشەکان بدەنەوە.

ئێستا کێشەی سەرەکی بزوتنەوەی گۆڕان تەنها کارا کردنەوەی پەرلەمانە. پەرلەمانیش سوێندی لێخوراوەو گەر هەمو خەڵکی کوردستان لەسەری بەکوشت بدرێن، لەلایەن پارتیەوە ڕێگا نادرێت نەکارا بکرێتەوە، وە نەسەرۆکی پەرلەمانیش بچێتەوە سەر کورسیەکەی. بەخەڵکی زەحمەتکێشی هەرێم و کۆی چین و توێژە کرێ وەرگرەکانی، کارا کردنەوەی پەرلەمان ئەسڵ نیە، چونکە پەرلەمان لەهەرێم و وڵاتانی چوار دەوریشدا تەنها دەورێکی کارتۆنی دەبنێت و هیچ بەرژەوەندیەکی تێدا نیە بۆ پێشوەچونی بەرژەوەندیە پێویستیەکانی ئەو چینوتوێژانەی کە هەژار کراون. پەرلەمان و پەرلەمانتاران تەنها وەک نوێنەری چینی دەسەڵاتدار بونیان هەیەو مێژووش شاهیدی ئەو ووتەیە. لەو شوێنەیشدا پەرلەمان توانای کاری بەپێزی هە بێت، هەڵبەت دەبێت لەوێشدا چینی کرێکاری هۆشیار و ئامادە لەمەیداندا بونی هەبێت.

گرنگە ئەو خۆپیشاندانەی قەرارە سەرتاسەری بێت و ئەنجام بدرێت گشت چین و توێژە زەحمەتکێشەکانی کۆمەڵگە پشتگیری لێ بکەن، چونکە بەکۆی هاتنە مەیدانی ئەو چینوتوێژانە دەتوانرێت ئەڵقەی ڕێکخراوبونەکە بەهێزبکرێت کەپچڕانی ئاسان نەبێت. ئەگەر ژیان و گوزەرانی چینوتوێژە کرێ وەرگرەکان باش بکرێت و موچەی تەواویان لەکاتی

خۆیاندا وەرگرن، ئەوکات دوکاندارەکان و خاوەن پاس و خاوەن تەکسیەکان و دەستگێڕەکانیش تا دەگات بەجوتیارەکانیش سوود مەند دەبن و ڕزگاریان دەبێت لەکزی بازاڕیان و مەسەلەی قەرز و ئەحراج بوونە مەعنەویەکانیشیان. هاتنە مەیدانەکان بۆ مامۆستایان گرنگە،هەندێیش بە باوک و دایکی منداڵانی خوێندکاریش گرنگە،چونکە گەر مامۆستایان خاوەنی موچەی خۆیان بن ئەوکات دەتوانن ئاستی خوێندن و پەروەروەیش بەباشی بچێتە پێشەوە. ئەمە بۆ دکتۆرەکانیش و بۆ کرێکارانی گشت کەرتەکانیش هەروایە. بیهێننە پێش چاوتان گەر دوو ڕۆژ کرێکارانی شارەوانی حاویەکان پاک نەکەنەوە،گەڕەک و کۆڵان و شارەکان دەبنە چ زبڵە خانەیەک،کەواتە ئەرکی هەرمرۆڤێکی جوامێرە پشتگیری لەدانی هەقدەستەکانیان بکات و لەخۆپیشاندانەکاندا خەڵکی گەڕەک و گوند و شارەکان بچنە پشتی داواکاریە ڕەواکانی ئەو کرێکارانەوە.

جەنگی دژ بەداعش، تەنها ماڵە وێرانیەکەی بەسەر ئەو چینوتوێژە زەحمەتکێشانەیە و بە دەوڵەتانی ناوچەکەو دەسەڵاتدارانێک کە ئێستا جڵەوی حاکمیەتیان بەدەستەوەیە،وەک دیاریەکی خودای وایە،چونکە لەنەو گێژاودا بواری زۆر بە دزینی زیاتری قوتی خەڵکی هەیە. ئەگەر داعش خەرەکی بە دەسەڵاتدارانی بەرژوازی نەبوایە ئەوا ئێستا دەمێک بوو لەناویان بردبوو.

بۆیە گرنگە لەکاتی خۆپیشاندانەکاندا هێزەکانی پۆلیس و ئاسایش و پێشمەرگە نەچنە ژێر ڕکێفی خواستی حزبەکان و خەڵکی نەدەنە بەر ڕەژنەی فیشەکەکانیان،ئەو خەڵکانەی دەڕژێنە سەرشەقامەکان هەر لەهەمان ئەو چینەی ئێوەن ئەی چەکدارانی چەک بەدەست.

خاڵی گرنگ و ئەزموون بەخش لێرەدا ئەوەیە کە ڕێگا نەدرێت ئەو حزبانەی وەک ئیسلامیەکان و بزوتنەوەی گۆڕان دزە بکەنە نێو خۆپیشاندانەکانەوەو وەک 17/شوباتی لێ بکەن. سەرکەوتنی ئەم جارەی خۆپیشاندان دەکرێت بەجیاکردنەوەی ڕیزەکانی خۆیان بێت و دوور لەبەرژەوەندیەکانی ئەو حزبانە بێت و بەشێوازێکی مەدەنیانە دەتوانن چۆک بەدەسەڵات و حکومەت دابدەن.

تاهیر حاجی حەسەن

19/09/2016

پەنجەرە...(خۆشبەختـــی) ... چـــالاک ئـــاغجەلـەری

تۆ دەروازەی هەناسەیەکی
پاکی
دڵنەوایی دیوارێکی قوڕ بە بەرد
بووی
پاراوگەی حەسرەتی دیداری
جووت دڵداری،
لە قەڵای خوا پێداوا
گەورەی بەئـەندازی خ□ونی
ه□زارێ
لە ماڵێکی ڕووتیشدا
بچوک خۆت دەرئـەخەی
حەبیبێ،
تۆرانی تۆ .. لە ڕوحی ژیاندۆستیدا
درۆیەکە و ئـاشت بەرەوە،
کۆشکی گەورە و دڵی بچوک
بە نەفرەت کە
بگەڕێوە عاشقانت بەدوا وێسگەت
سەرمەست کە
ئـا ئـەوەتا لە ناوەندی چواردیواری
بە بەرد بوودا
زارۆکێکی لە ئـامێزە..
بە بێئـاگا
سەرقاڵی خواردنەوەی شیرێکی
منەتباری بە قەرزە،
هەموو پێکڕا ئـومێدبڕاوی کرانەوەی
دەرگاکانین
تروسکەیەک بەدی دەکەین ، تا کۆتایی
چاوەڕوانین
بگەڕێوە خونچەی بوونمان
بپوشکێنە
هەتا مەنزەڵ دیلانەی ژیان
بچەرخێنە.

چالاک ئاغجەلەری
١٩/٩/٢٠١٦ تۆرنتۆ

سێکس و ژن ... کوردستان عومەر

لە کۆمەڵگا نەریتییەکان، بەتایبەتی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست پ□یقین لەبارەی هەندێ چەمك شتێکی بق□ی□. لەناو هەموو کۆمەلگایەك تاك بەو ڕۆڵەی دەیگێڕێت مانا پەیدا دەکات. ئەم مانا پەیداکردنە دەبێتە ناسنامەی ئەو کەسە. لێرەدا ئەو تاکە تا چەند لە پراکتیککردنی ڕۆڵەکەی ئازادە، واتە بەستراوەتەوە بە سەربەستی بڕیار لە ژیانی کۆمەڵایەتییدا. ژنیش وەکو تاکێك بە درێژایی مێژوو هەوڵی خۆ سەلماندنی داوە، بەڵام لە کۆمەڵگا نەریتییەکاندا ئەم ڕۆڵەی ژنان لە چەند شتێکدا کورت دەکرێتەوە. واتە ئەوە کۆمەڵگا و بیروباوەڕەکانە ئەم ڕۆڵە سنووردار دەکەن. بە تێڕامانمان لە دیاردەی ژنکوشتن، خەتەنەکردن، سنووردارکردنی ئازادییە تاک□کسییەکان هەموو گەواهی ئەوەن کۆمەڵگای ئێمە و پیاوان هێشتا لەو بیرکردنەوە دواکەوتووانە دەرنەچوونە. هێشتا دابونەریت، ئاییین هەژموونی بەسەر عەقڵی تاکەکاندا ماوە. هێشتا باوەڕ و نەریتە خولقاوەکان لە کلتووری توندوتیژی و زەبر و زەنگ تێنەپەڕیوە. ژنان لە کۆمەڵگەی ئێمەدا وەکو بوونێکی پەراوێز تەماشا دەکرێن. ئەو باوەڕ هێشتا ماوە، کە ژن ناتوانێ هەموو کارێک بکات، نەڵکو ڕۆڵەکەی تەنیا لە چواردیواری مال□دا قەتیس کراوە.

سێکس وەکو بەشێک لە ژیانی هەموو تاک□ك، □□□□ی گەورەی لە ژیانی کۆمەڵایەتی و دەروونیدا هەیە. دەروونناسێکی وەکو (فرۆید) □□□□ی سێکس لە ژیانی مرۆڤدا بەشێوەیەك وێنا دەکات، کە جەنگی یەکەمی جیهانی لە ئەنجامی چەپاندنی سێکسەوە بووە. هەمیشە لە کۆمەلگا نەریتییەکاندا سێکس وەکو غەریزە تەماشا کراوە. زۆربەی پیاوی کوردیش بۆیە سێکس دەکات تاکو غەریزەی سێکسی خۆی دامرکێنێتەوە. بەڵام لە کۆمەڵگا مۆدێڕنەکاندا سێکس وەکو بەشێک لە مرۆڤ تەماشا دەکرێت، چونکە ئەوە تەنیا ئاژەڵە سێکس وەکو غەریزە ئەنجام دەدات. تەنانەت تێڕوانینی پیاوی کورد بەرانبەر چەمکی سێکس، تێروانینێکی چەندێتییە، کامە پیاو شەوانە، یان هەفتانە سێکس زۆر یەنجام بدات ئەوە نیشانەی بەهێزی و پیاوەتییەتی. لێرەوە دەگەینە ئەو بۆچوونەی

پیاوی کورد تنیا وکو ئامرکی سکس، یان بووکی سکس ل ژن دوانیت. بب ئوی باری دروونی و کسیی و تاکتی ژنی لبر چاو بت. بب ئوی بزان سکس بریتیی ل چنییتی، نك ژن ئامری دامرکاندنوی غریز و هوسی پیاو بت. تنانت پیاوی کورد همیش ئو قسیی لسر زار، ک سکسی کردوو، واتە تنیا ی خی دبین، بب ئوی هست و کستی و مافی ژنکی لبرچاو بت. ئم تواینە برانبر ژنی کورد، هوک ب دانانی ژن ل پلی کیلایتی. ئستا ل ئورووپا بوکی سکس هی، ئو پیاوانی حزیان ب ژیانی تنیایی ئم بوکان دکن و ل ماو هوستی خیان خایدکن. همان ب ژنانی کورد ليلاین پیاوو دراو.
گینی ئم عقیت، هوی زری دوت، چونک ئم عقیت یشی کنی هی، هزاران سا یشی لناو عق و دروونی پیاوی کورددا داکوتاو. ب گینیشی نابت تنیا داوا ل پیاوان بکر تکای وها سیرمان مکن، بکو سرتا دب دنگ للاین ژنانی کوردو بتدر، دب قوگی ژنی کورد دنگ و هاواری نخر و نا بت. ئو هوشیاریی لای ژنی کورد دروست بکین، ک ئویش سرتا وکو مرق، وکو تاك تماشا بکرت. واتە تکشانک سرتا للاین ژنو بت. چیتر وکو قوربانی سریری خمان نکین.
کواتە زگاری ژنان ل کی ئم باو و یاسا و دابونریت و عقیت خکیی سرتا ب خباتی ژنانو بستراوتو.
سرتا ژن دب خی وکو تاك بسلمن، ب بگی زانستی و عقییی ووبووی ئم عقیت خکیی ببتو، ب ئوی برییکی یکگرتوو دروست بکات. یکك ل گرفتکانی بردم خباتی ژنانی کورد، زابوونی عقیتی حیزبییی بسر چالاکی و خباتی فمینیستی ژنانی کورد. پیاوی کورد لم سردمدا ئوی ب وون بتو ناتوان چیتر ژانی کورد دستم بکات، بی پنا ب شتی دیک دبات. ئویش دیو ل ی دروستردنی کخراوی ژنان، گوای داککی ل ژنان دکن هوی درژدان بو عقیتی خی بدات.
لو کخراواندا هر چالاکییکی ژنان ئنجام بدرت دب نگدانوی پروی حیزبکک بت، پ و پرگرامی حیزبیش عقی پیاو دایشتوو، عقی پیاوی کوردیش لژر هژمووني دابونریت و ئایین و کتوبندی کمایتیدای. بیش ئو ژنانی ل کای حیزبییکان کار دکن، همیش پیاوکانی ناو حیزب وکو کرس و ئامری بتاکردنوی غریز سیریان دکن. تنانت ئو ژنانی ب هاوکاری حیزب گیشتوونت پلیکی حکوومی یان حیزبی، هیچ یان ل برووپیشبردنی کش و کیسکانی ژنان نبوو، چونک

بیرکردنەوەیان ئازاد نییە، بەڵکو لەژیر هەژموونی حیزبدا و لە پێناوی حیزبدا کاردەکات. بۆ نموونە ئەگەر ژنێك لە حیزبێکی ئیسلامییدا کار بکات، ناچارە باوەڕی بە فرەژنی هەبێت، ئەگەر پەرلەمانتاریش بێت، ناچارە دەنگ بە پڕۆژەکە بدات. لێرەوە بۆمان دەردەکەوێ ژنانی ناو حیزب تا چەند کاریگەری حیزبیان بەسەرەوەیە. ئەم کاریگەرییە، کاریگەری لەسەر بیرکردنەوەی ئەوان دەبێت.

ئەگەر هزرمان هاوردە بکردایە ... کامەران چروستانی

سیانزە ساڵ بەسەر ڕوخانی ڕژێمەکەی سەدام و بیست و پێنج ساڵ بەسەر دەسەڵاتی خۆیی کوردستاندا تێپەدەپەڕێت. ئەم ماوە دوور و درێژە کاتێکی بەس بوو بۆ ئەوەی وڵاتێکی کاولکراو بنیات بنرێتەوە، کۆمەڵگا ڕەوتی ئاسایی ژیانی خۆی بگرێتەوە و بوارە جیاوازەکانی ژیان هێدی هێدی ئەگەر پێشکەوتنێکی زۆریش بە خۆیانەوە نەبینن، ئەوا چەند هەنگاوێکی باشیان بەرەو پێشەوە نابێت. بەڵام مەخابن. ئەوەی لە مەیدانی واقعی عێراقی و کوردستانیدا دەگوزەرێت زۆر دوورە لەو خاڵەی، کوردستان بە تایبەتی و عێراق بە گشتی دەبووایە پێی بگەشتایە.

ئەوەی باسی لێوە دەکرێت و زانیارییە نهێنییەکان دەیخەنە ڕوو ئەوەیە، کە بەلایەنی کەمەوە نزیکەی سێسەد ملیارد دۆلار لە دوای ڕوخانی ڕژێمەکەی سەدام هەتا ئەمڕۆ ڕاستەوخۆ دیار نەماون جگە لەو بڕە پارە زەبەلاحانەی، کە لە پڕۆژەی خەیاڵییدا سەرف کراون. بێگومان هەموو ئەم پارانە لە لایەن سەرکردە و بەرپرسە باڵاکانی عێراقەوە بە شێوەیەک لە شێوەکان براون: لە سامانی وڵاتەکەوە کراوە بە سامانی تایبەت.

سەرکردە کوردەکانیش لەم بڕە پارانە و لەو بڕە پارانەی کە لەناو هەرێمی کوردستاندا دیار نامێنن، بێ بەش نەبوون و نابن. خۆ ئەگەر تەنها لە سەدا دەی ئەو بڕە پارانەی کە باس لە دیارنەمانیان دەکرێت ڕاست بن، ئەوا ژمارەیەکی ترسناکی گەندەڵییمان لە هەرێمدا بۆ دەردەکەوێت.

وەلێ با ئێمە کەس بە گەندەڵکار دانەنیین، کەس تاوانبار نەکەین و

تەنها بیخەینە ئەو قاڵبەوە، کە ئەم پارانە بە هەڵە بە شێوەیەک لە شوێنەکان دیار نەماون: بەڵام ئەمەش ڕوویەکی دیکەی ڕاستەقینەی ئاستی هزر و توانای بەڕێوەبردنی ئەو دەسەڵاتدارانە دەردەخات، کە بە درێژایی ئەو هەموو ساڵانە بوارێکی هێندە پڕ هەڵەیان ڕەخساندووە بۆ ئەوەی ئەو پارانە دیار نەمێنن، بێجگە لەوەی کە بەفیڕۆ ڕۆیشتوون.
بە واتایەکی دیکە و دوور لە هەموو تۆمەتبارکردنێک کەواتە دەسەڵاتدارانی ئەم وڵاتە هەرچەندێک ناویان لەناو چوارچێوەی ڕووداوەکانی ناوەوەی ئەم وڵاتەدا زل و گەورە بن، بەڵام لەسەر ئەرزی واقیع خاوەنی ئەو توانا هزری و زانستییە نین، کە بتوانن کۆمەڵگایەک بە دروستی بەڕێوە بەرن، ئەگینا بەبێ هیچ پاساوێک ژیانی ئەم کۆمەڵگایە دەبووایە لە ئێستادا لە ئاستێکی دیکە بووایە.
جا هەر لەسەر بنەمای دڵسۆزی و ڕۆحی نیشتمانپەروەریی ئەم سەرکردانە (هەروەک هەمیشە باسی لێوە دەکەن) ئەگەر بهاتایە تەنها لە سەدا یەکی ئەو بڕە پارەیەی دیار نەماوە (نزیکەی سێ ملیارد دۆلار) هاوردەی هزر، زانیاری، ئەزموون، پسپۆڕیان بکردایە، ئەگەر لە ناخی خۆیاندا قەناعەتیان بە لاوازی و ناتوانایی خۆیان بکردایە، ئاوڕێکی دڵسۆزانە و نیشتمانپەروەرانەیان لە کۆمەڵگاکە بدایەتەوە، ئەگەر بۆ جارێکیش هەنگاوەکانی خۆیان بخستایەتە ژێر پرسیارەوە و هەروەک هەموو کەرەستەیەکی هاوردەکراو بمانتوانیایە هزرێکی هاوردەکراومان بەکار بهێنایە، ئەوا بێگومان ژیانی ئەم وڵاتە بە ئاقارێکی دیکەدا دەڕۆیشت کە زۆر جیاواز دەبوو لەو کارەساتەی، کە ئێستا تیایدا دەژین.
بەڵام بێگومان نەیانویستووە و نایانەوێت ئەو بیرۆکەیە ئەنجام بەدەن، نەک لەبەر ئەوەی هەستیان بە هەنگاوە پڕ هەڵە و گەندەڵکارییەکانی خۆیان نەکرد بێت، بەڵکوو لەبەر ئەوەی هەموو هەنگاوێک بەو ئاراستەیە مانای بنیاتنانی سیستمێک دەگەیەنێت. دانانی سیستمیش هەمیشە مانای کەمکردنەوەی بواری دزی و گەندەڵکاری دەگەیەنێت، کە ئەمەش شتێکە خواستی چینە بەرزەکەی دەسەڵات نییە و نەبووە، بەڵام لەوەش گرنگتر ئەوەیە کە هەموو نزیکبوونەوەیەک لە داڕشتنی سیستمێکی جێگیر لە هەرێم و وڵاتدا ئاستی ڕاستەقینەی توانای بەڕێوەبردنی دەسەڵاتداران دەردەخات و ئەو ڕاستییە تاڵەش ئاشکرا دەکات، کە ئەوان تەنها لەناو سیستمێکی بێ سیستمدا بە توانان نەک لە داڕشتنی ئەو سیستمەدا، کە بە هۆیەوە بتوانن کۆمەڵگایەک بەڕێوە بەرن، کە ئەویش هێندەی پێویستی بە هزرێکی فراوان و دەوڵەمەند هەیە، هێندە پێویستی بە ناوی زل و گەورە

نییە. هەندەی پێویستی بە کردار هەیە، هەندە پێویستی بە پەیمانی پوچ نییە. وەلێ ئەوەی ئەم.وڵاتە تەنها لە دروشمە هەڵواسراوەکان و وشە باقوبریقەکاندا دەوڵەمەندە، لە پەیمانە بێ بنەما، درۆ و چەواشەکارییەکاندا، چونکە بە ئاستی هزری ئەوان و بەردەوامبوون لە یارییە چەپەڵەکاندا ئەو ڕێبازە تاکە ڕێگەیە کە کۆمەڵگا لەناو هیوا و ئاواتێکی هەمیشەیی بە کۆتای بەتاڵدا بهێڵنەوە، بۆ خۆشیان ئامانجە دارایی و دەسەڵاتەکانیان دەستەبەر بکەن.

سەبارەت بە پڕۆژەی هەرێمی سلێمانی ... ئاسۆکمال

ڕێبین هەردی و مەریوان وریا قانع لەدوو وتاردا(شکستی یەک ئیدارەیی)و(ئیفلاسی سەرتاسەریی) باسی ئەوە دەکەن کە یەک ئیدارەیی کوردستان شکستی هێناوە و چارەسەر ئەوەیە (لەدو هەرێمی جیاوازدا خۆیان رێکبخەن)یان(ستراتیژێکی دیکە ئەوەیە زەرینەیەکی سیاسیی لەدەرەوەی پارتیدا دروستبکرێتو سەرجەمی دەزگاکانی حوکمڕانیی، بە دەورەیەکی ئینتیخابی، لەم هێزە بسەندرێتەوە).

ئەم دوو نوسەرە کە تیۆریسیەنی بزوتنەوەی گۆڕان و دیموکراسی پەرلەمانی بون ئێستا لەبەردەم واقعی ئیفلاسی ئەم دیموکراسی وپەرلەمانە لە کوردستاندا ڕێگاچارەی دروستکردنی هەرێمی سەوز و زەرد یان زەرایەتی دژی پارتی دەخەنەڕوو .

جیاوازی زۆنی زەرد و سەوز چییە؟

سەرەتا پێویستە بپرسین ئایا جیاوازی یەک ئیدارەیی و دوو ئیدارەیی یەکێتی و پارتی چییە؟یان جیاوازی زۆنی زەرد و سەوز چییە لە ٢٥ ساڵی ڕابردودا؟ بۆچی لە مێژووی دوور و نزیکدا ئەم دوو حزبە دەسەڵاتدارە ماوەیەک یەکگرتون و بەرە و حکومەت و پەرلەمانی هاوبەشیان هەیە و ماوەیەکیش شەڕی شاخ و شەڕی شار و شەڕی پۆست و داهاتی نەوتیان هەیە؟ ئایا بەڕاستی دوو سیستەمی حوکمڕانی جیاواز لەکوردستاندا هەیە و دوو مۆدیلی ئیداری و سیاسی و ئابوری لە زۆنی زەرد و سەوزدا هەیە؟

بێگومان هەمو کەس دەزانێ کە یەکێتی و پارتی وەکو یەک هێزی میلیشیایی سەربازی و ئەمنی یان هەیە ، وەکو یەک کۆنترۆڵی داهاتی نەوت و بودجە و گومرگ دەکەن، سیستەمی دادوەری و پەروەردەیان وەک یەکە. هەردوکیان لە گەندەڵی و سەرکوتی ئازادی و نەدانی موچە و دابینەکردنی خزمەتگوزاریەکاندا لە یەک دەچن.

بەکورتی سیستەمی حوکمڕانی ئەم دوو حزبە بریتیە لە ئیمارەتێکی میلیشیایی کە یاسای هێز و لۆجیکی چەک حوکم دەکا. پەرلەمان و یاسا و موچە و ئازادی لەسایەی یاسای میلیشیایدا مانایەکەی ئەوەیە کە هێزی چەکداری حزبی دەسەڵاتدار سنور و پەراوێزی ئەمانەی دیاری دەکا. هیچ یاسا و سنورێک لەسەروو هێزی چەکدارەوە نیە و هیچ بەرژەوەندی و پێداویستیەک لەسەروو بنەماڵە و تاقم و حزبی چەکدارەوە نیە.

خاڵێکی هاوبەشی تری هەردوو حزبی دەسەڵاتدار ئەوەیە کە مۆدێلی میرینشین و ئیمارەت و هەرێمی زەرد و سەوز پەیڕەو دەکەن و هیچکات دروستکردنی دەوڵەت لە کوردستاندا لە بەرنامە و ستراتیژیاندا نیە. لەلایەک لە عێراقدا دەمێننەوە و لەلایەکی تر وابستەی تورکیا و ئێرانن. ڕیشە و هۆکاری مێژوویی پەیڕەو کردنی یەکێتی وپارتی لەم مۆدێلە دەگەڕێتەوە بۆ دروست نەبونی دەوڵەت لە کوردستاندا. لە چەند سەدەی ڕابردودی ۱۸ تا ۲۰دا کە سەردەمی دەوڵەت دروست بون بوە، میرنشینە کوردیەکان لەنێو ئیمپراتوریەتی عوسمانی و ئێرانی دا خەریکی یاریکردن بە هاوسەنگی هێزەوە بون و هەرجارەی لایەکیان گرتوە و لەدژی یەکتریش لەشەڕدا بون. بزوتنەوەی ناسیونالیستی کوردیش کە لە سەدەی بیستدا سەرهەڵدەدا پەیڕەو لەهەمان یاسا و ڕێسای سود وەرگرتن لە کەلێنی نێو دەوڵەتەکانی تورکیا و ئێران و عێراق دەکا . میرنشینە تازەکانی بارزانی و تاڵەبانی کە بەردەوام لە ململانێدان لەسەر باڵادەستی و ناوچەگەری درێژە پێدەری هەمان مۆدێلی حوکمڕانین.

ئەگەر لە ڕابردودا دەوڵەتانی ناوچەکە و هێزە جیهانیە ئیمپریالیستیەکان ڕێگر بوبن لە بەردەم گۆڕینی ئەم واقعیەتە سیاسی و ئابوریەی کوردستان بەڵام لە چارەکە سەدەی ڕابردودا ئەم ڕێگریانە لە بەردەم کوردستانی عێراقدا نەبوە کە ستراکتەری سیاسی و ئابوری بەرەو دەوڵەت هەنگاو نەنێت. ستراتیژ و شێوازی دەسەڵاتدارێتی یەکێتی و پارتی لە ئیمارەتێکی میلیشیایی کە گەورەکردنی هێزە چەکدارەکەی و کۆنترۆڵی داهات و نەوت و خۆبەستنەوە بە دەوڵەتانی ئێران و تورکیا نەبێ هیچی تر نیە. هەربۆیە کوردستان کراوەتە سیستەمێکی کاپیتالیستی بە یاسای جەنگەڵی میلیشیاکان دەڕوات بەڕێوە. شەڕی پارتی لەسەر باڵادەستی

لە ڕێگەی مانەوەی سەرکایەتی بارزانی و شەڕی ناوخۆی یەکێتی لەسەر داهاتی نەوت ڕاستیەکانی ئەم میرنشینە نەوتیانە دەردەخا.

مۆدێلێکی کۆن و ناوێکی تازە

لە چارەکە سەدەیەکی حوکمڕانی یەکێتی و پارتیدا سەرەڕای بونی پەرلەمان و حکومەتێکی ناوبەناوە بەڵام واقعیەتی دوو ئیدارەیی یان لەڕاستیدا دوو میرنشینی نەگۆڕاوە. کەواتە پێشنیاری دروستکردنی هەرێمی سلێمانی و زەرینە دژی پارتی بەچی پێویستە،لەکاتێکدا هەرێمی سەوز ئیدارەی جیاوازی هەر هەبوە و ئێستا لەنێو ئیدارەی سەوزیشدا باڵە میلیشیاکانی یەکێتی خەریکە لەسەر نەوت ورگی یەکتر هەڵدەدڕن و باسی شەرەفی"شەڕواڵە هەڵکێشانەوە"ی یەکتردەکەن.

ئایا بەڕاستی ئەم دوو نوسەرە پێیان وایە زۆنی سەوز دیموکراسیە و ئەگەر زۆنی زەرد لەکوێ خەڵکی کوردستان ببەتەوە دنیا شامی شەریفە؟!

ئەم دوو نوسەرە پێیان وابوو کە بەسەرکەوتنی بزوتنەوەی گۆڕان لە هەڵبژاردنەکاندا پرۆسەی دیموکراسی بونی دەسەڵات لە کوردستان دەستی پێکردوە وئیستاش دوای نەمانی پەرلەمان و شکستی موتوربەکردنی دیموکراسیەکەیان بە سیستەمی میلیشیایی کوردستان، بەدوای تاقیگەیەوەکن لە زۆنی سەوزدا بە سەلماندنی ڕەوایەتی دیموکراسی میلیشیایی.

بزوتنەوەی گۆڕان ئێستا هاوپەیمانی باڵی زەرینەی یەکێتی یە و باڵی "ناوەندی بڕیار"ی یەکێتی بەم هاوپەیمانەی گۆڕان دەڵێن"میلیشیا ودزی نەوت"، کە هەرهەمان ڕەخنەی گۆڕان لە پارتیە، ئایا لەم زۆنی سەوزە و هەرێمی سلێمانیدا چ ڕێگاچارەیەک هەیە بۆ دەربازبون لەم کۆپیەی "پارتی" ؟ ئایا سلێمانیش دەبێ بەسەر چەند هەرێمدا دابەش بکرێ؟ لەم زۆنی سەوزەدا کە زەرینەی دیموکراسی تیایدا حاکمە کێشەی کەرکوک چۆن چارەسەر دەکەن ،کە ئێستا میرنشینی سەوز لەبەرامبەر یەکتر و لەبەرامبەر پارتیدا شەڕیان لەسەر چاڵە نەوتەکانە،ئایا ئەمیش دەبێ هەرێمی سەربەخۆ یان سەربە سەوز یان سەربە زەرد بێ؟ بێگومان ئاکامی ئەم شێوە حوکمڕانیە شەڕی ناوخۆی ئەم میلیشیایانە و ململانەی بەردەوامیان لەسەر باڵادەستی و پەیڕەوی یاسای جەنگەڵ لە نەوخۆشیاندا ،کە مانەوە بۆ بەهێزترینیانە،بەهێزترین زۆن ،بەهێزترین ناوەند،بەهێزترین بنەماڵە، بەهێزترین میلیشیا و بەهێزترین کەسایەتی ،هتد. ئەم شێوازە لە حوکمڕانی شێوەیەکی نەبڕاوە و هەمیشەیە کە ئێستا و ئایندەی سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئابوری کۆمەڵگەی کوردستان بەرەو شیواندن و داڕمان و دواکەوتویی دەبات.

قەیران و چەقبەستویی سیاسی و ئابوری ئێستا ئاکامی ئەم سیستەمە میرنشینیە نەوتیە میلیشیاییەیە.

هەرێمی سلێمانی یان هەرێمی سەوز

دابەشکردنەوەی کوردستان بەسەر دوو هەرێم و ستراتیژی باڵادەستی زۆنی سەوز بەسەر پارتیدا، هەمان تیۆری و سیاسەتەکە کە یەکێتی و پارتی وەک دوو میرنشین و ئیمارەت خۆیان بە عەمەلی پێی گەیشتون و پیادەیان کردوە. ئەم تیۆریانە تەنیا داڕشتنەوەی ئەو یاسایەیە کە بەسەر سیستەمی حوکمڕانیەتی ئەم حزبانەدا زاڵە و شتێکی تازە نیە. بونی گەڵان لە زۆنی سەوزدا و وەک هاوپەیمان و بونەوە بەبەشێک لە یەکێتی، هیچ قودسیەت نادا بەزۆنی سەوز و هەرێمی سلێمانی یەکێتی و گەڵان هەرهەمان میلیشیایی دزی نەوت وداهات و دژی ئازادی بەڕێوەی دەبا کە چارەکە سەدەیەکە هاوشانی پارتی کوردستانی کردەتە دۆزەخی خەڵکی کرێکار وفەرمابەر و مامۆستا و هەژار و ئازادیخوازی کوردستان و بەهەشتیشی بە بنەماڵەی تاڵەبانی و کۆسرەت و بەرهەم وسەرکردە و سەرمایەدارەکانیان ڕازاندەتەوە. سیاسیەکانی یەکێتی و پارتی لە ١٩٦٦ و ١٩٩٤ و بەبەردەوامی دوو ئیدارەیی و دووزۆنیان تاقیانکردەتەوە ، قەیران و بنبەستی سیاسی و ئابوری ئێستاش لەوانەیە جارێکی تر بەرەو ئەو دوو ئیدارەیی و جیاکردنەوەی هەرێمی سۆران و بادینان و تەنانەت هەرێمی کەرکوک و زۆر دابەشکردنی تریان بەرێت. ئەمە لۆجیکی مانەوەیە بە بەهێزترین و لۆجیکی ئیمارەتی میلیشیاییە.

دوبارەکردنەوەی ئەم ناوچەگەریە بەزمانی تیۆری و بەناوی بزوتنەوەی ڕیفۆرمیستی پەرلەمانی هیچ ناگەیەنێت جگە لە شەریکی ئاسۆ و ستراتیژی یەکێتی بەململانێ لەگەڵ پارتیدا لەدرێژەدان بە ناوچەگەری و مانەوە لەقاڵبی ئیمارەتێکی عێراقی و دەرنەچون لە فەلەکی ئێراندا . بەڵام سەیر لەوەدایە باڵەکانی یەکێتی خۆیان چونکە لەگەڵ پارتی هەشتا شەریکی حکومەت و داهاتی نەوت و بودجەن خاوەنی ئەم خولیانە نین. گەڵانیش کە ئێستا وازی لە خولیاکانی ڕیفۆرمکردنی سیستەمی میرنشینی میلیشیایی نەوتی هێناوە دەیەوێ لەڕێگەی خولیای جیاکردنەوەی هەرێمی سلێمانیەوە ببێتە شەریک لە دەسەڵات و داهاتی دزراو وسیاسەتی یەکێتیدا. تیۆری هەرێمی سەوز و باڵادەستی زۆنی سەوزی ڕێبین و مەریوان نیشانەی ئیفلاسی ئەم جۆرە دیموکراسیەی گەڵانە.

ناڕەزایەتیەکانی ئێستای کوردستان پێویستی بە بەدیلێکی سیاسی و ڕادیکاڵەدایە کە وەڵامی بە کێشەکانی خەڵکی کوردستان پێبدات. تێپەڕبون لەقاڵبی مەمالیک و ئیمارەتی میلیشیاییدا و نەبون بە

دەوڵەت پێویستی بە خستنەگەڕی بزوتنەوەیەکی سیاسی و جەماوەری ڕادیکاڵە کە کارلەسەر ئایندەی سیاسی ئەم کۆمەڵگە ئاسۆنادیارە بکا و بەرەو یەکلاکردنەوەی چارەنوسەکەی بەرێت تا چارەکە سەدەیەکی تریش ئەسیری دەستی دوو میلیشیانەبە،کە یان داهاتەکەی دەدزن یان دەیکەنە یاری دەستی ئەردوگان و قاسمی سلێمانی.

بەکورتی دەبێ چیتر خەڵک لەناوچەی یەکێتی تەنیا دژی پارتی و لەناوچەی پارتی تەنیا دژی یەکێتی نەبێ، بەڵکو دژی هەردوو بەرەو و بنەماڵەی دەسەڵات بێ و میرنشین و ئیمارەتی سەران و بادینان بێت.لەم جەنگەڵەی یەکێتی و پارتیدا دەبێ هێزی جەماوەری ڕێکخراو ئەم دوو حزبە ناچار بەگۆڕینی لەجیکی هێزی میلیشیاکان بە هێزی لەجیکی ئازادیخوازی بکا. پێویستە کوردستان لەجەنگەڵی میلیشیا میرنشینە نەوتیەکانەوە بکرێ بە دەوڵەتێک کە مانای یاسا و ماف و ئینسانی تێدابێ تا چیتر ئەم حزبانە نەتوانن وەک ئیمارەت و شێخ نشین و موڵکی بنەماڵە ڕەفتار لەگەڵ خەڵکدا بکەن و هەرکات ویستیان زۆرن و هەرەم بەخۆیان جیابکەنەوە و شەڕی خۆیان لەسەر دزی و پۆست وەک چارەنوسی بە ئیرادەی خەڵك بسەپێنن. تیۆری هەرەمی سەوز و ستراتیژی باڵادەستی زۆنی سەوز خۆی بەشێک لەم بە ئیرادەکردنی خەڵک و گوێڕایەڵی و خۆشباوەڕی وکەوتنەدوای سیستەمی میلیشیاکانی یەکێتی و پارتی و بونە قوربانی ململانی و شەڕەکانیانە.

ئاسۆکمال

١٤ سێپتەمبەری ٢٠١٦

دەپیسی و نیازپاکی لە نێوان نادیە مورادو ئەوانی دیدا … عومەر محەمەد

١٦ی ئەیلولی ٢٠١٦ – سلێمانی

نادیە موراد کچەکی کوردی ئاین ئەزیدییە،لە دایکبووی ساڵی ١٩٩٣یە، ئەولەگوندی کۆچەی ئەزدی نشین لە دایک بووە، کەلە ٣ی ئابی

٢٠١٤ دا گوندەکەیان لەلایەن چەتەکانی داعشەوە گەمارۆدراو لە ١٥ ئابدا هەموو پیاوەکانیان کۆمەڵکوژکران و ژنەکانیشیان بردن، نادیە موراد یەکێکە لەوکچانەی لەدەستی داعش ڕایکردو ئەمڕۆ ١٦ی ئابی ٢٠١٦ لە بارەگای سەرەکی نەتەوە یەکگرتووەکان و لە مەراسیمێکی تایبەتدا شەرەف ونازناوی باڵیۆزی نیازپاکی عێراقی لە نەتەوە یەکگرتووەکان پێبەخشرا، بێگومان ئەمەش پەرچەکردارێکی گرنگی کۆمەڵگای نێودەوڵەتییە بە داعش و دەستکەوتێکی گەورەیە هەم بۆ کوردوهەم بۆ عێراق .

ئەمە ڕۆژێکی مێژوویی بۆکورد، ئەگەرچی هەمیشە بێگومانەوە دەڕوانمە هەرجارەو قسەیەکی ئەوکەسانەی پێگەی نێودەوڵەتیان هەیە،گومانەکەشم لەوەیە لە مێژە ئەم میللەتە بەپێشچاویانەوە پێشێلکاری گەورەی هەتا ئاستی کۆمەڵکوژی دەرهەق دەکرێت و هەوڵی سڕینەوەی دەدرێت و بەپێشچاوی جیهانەوە نەک جارێک، دەیانجار تاوانی کۆمەڵکوژی کوردان ئەنجامدراوە، وەلێ ئەم کەسایەتیە نێودەوڵەتیانە تەنها لەبەر بەرژەوەندی ئابوریان لە پێش هەموویانەوە لەبەر (بەنی نەوت) نەخێیان و نە دامەزراوەو ڕێکخراوەکانیشیان قسەیەکیان نەبووە بەقازانجی کوردی ستەملێکراو بێت. هەر هیچ نەبێت هەڵوێستێکیان هەبێت بۆ ڕێگرتن لەوتاوانانەو ڕێزگرتن لەو پەیماننامانەی خۆیان لەمەر قەدەغەکردنی تاوانی جینۆسایدو پاراستنی مافەکانی مرۆڤ وئابڕوی مرۆڤایەتی دەریانکردوون و واژۆیان کردوون.

بۆیە ئێستا کە نادیە موراد لەباوەشی بانکی مۆندا دەبینم،ناتوانم میهرەبانی و ئینساندۆستیان بخەمە پێش ئازایەتی نادیەموراد، چونکە ئەوەی نادیەی رزگارکرد ئازایەتی خۆی بوو بە هاوکاری ماڵێکی عەرەبی بەویژدان، نەک هەوڵ وکۆششی سیاسیەکان، کاتێک لەدەستی چەتە بەدڕەفتارەکانی داعش هەڵهات و گەیشتەوە کوردستان، ئازایەتی خۆی بوو کەوا دەستەوسان دانەنیشت،هەر هیچ نەبێ نەبووە پاڵەوانی زەلیلی سەرشاشەکانی تیڤی ومیدیای کوردی، کەهەمیشە شاشەکانیان پڕن لەم قوربانیە زەلیلانەو کارەکتەرە چالاکەکانیشیان فەرامۆش کردووە، ئەوە ئازایەتی خۆی بوو قایل نەبوو ببێتە ژنێکی زەلیلی ناو کەمپی ئاوارەکان، قایل نەبوو بەپیتاکی ئاوارەیی ژێرچادرەکان بژی وشەوان بەداماوی ڕۆژ بکاتەوە،ئەی ئەگەر وانەبووایە چۆن دەبووە کارەکتەرێکی ئەکتیف ؟

نادیە موراد بەپێچەوانەی لۆژیکی ئەوانەی ژنیان پێ زەعیفەوکەم عەقڵە،دەڵێت: ئەوەی من گەیاندمە ئەنجوومەنی ئاسایش و وڵاتانی دیکە، ئەو کارەساتانە بوون کە داعش بەسەر کچ و ژنی کوردی ئێزدی هێنا و من بەچاوی خۆم بینیبوومن. هاواری من لەو شوێنانە تەنیا بۆ

گەلەکەم نەبوو، بەڵکو مەبەستم بوو بە جیهان بڵێم کار بۆ هەموو ئەوانە بکەن کە بوونەتە قوربانیی دەستی داعش. من وا هەست دەکەم هەتا ئێستا بە ئامانجەکەم نەگەیشتووم، کارێکم نەکردووە بۆ ئەو پیر و گەنجانەی کەوتوونەتە دەستی داعش. ئەوەی من مەبەستم بوو بیگەیەنم ئەوە بوو کە داعش دژی مرۆڤایەتییە، دژی ژنان و منداڵانە، دژی هەموو ئاینێکە.) کە ئێستا نادیە موراد لەباوەشی (بانکیمۆن)ی سکرتێری گشتی نەتەوەیەکگرتووەکاندا دەبینم هەست بەجۆرێک دڵنیایی دەکەم،لەبەرئەوە نییە کە ئامێزی سکرتێری نەتەوە یەکگرتووەکان سەلامەتیمان دەپارێز نا لەبەرئەوەیە ئەو ئامێزە هێندەی سیاسیە، هێندە هاوسۆزییەکی فریودەرانە نییە. واهەست دەکەم دەبێت مرۆڤایەتی هەڵوێستێک لە ناپەسەندی خۆی بکات و دەستی داعش وداعش ڕەفتارو ئەوانەش کورت بکاتەوە کەلەپشتییەوەن . ئەوانیش تێگەیشتوون کەمەترسییەکە لەعێراق وسوریادا قەتیس نابێ بەڵکو مەترسییەکی جیهانییە.

نادیە موراد بەهەموو جیهانی گوت ژن لاوازو کەم عەقڵ نییە، سەرچاوەی فەسادو داوێن پیسی نییە، بەڵکو ئەوانە کەم عەقڵ و لاوازن کە ژن تەنها وەک کەرەستەیەکی سێکسی ومنداڵ خستنەوە دەبینن، تەنانەت لەدیلکردنیشیاندا هەروا مامەڵەیان لەگەڵدا دەکرێت، راستە ئەوە بۆیه‌که‌مجاره لەدوای تاوانێکی جینۆساید بەم شێوەیە گوێ لەکورد دەگیرێ و ژنێکی کورد به‌هۆی ئازایی و ئازادییەوە هەنگاوەکانی سنوری ناوخۆدەبەزێنێ و ناوپێگەی دەترازێتە کایەی نێودەوڵەتییەوە و متمانه‌ی کۆمه‌ڵگه‌ی نێوده‌وڵه‌تی به‌ده‌ستدەهێنێت و نازناوی باڵیۆزی نیاز پاکی پێ دەبه‌خشرێت.

نادیە لەخۆرا ناڵێت: “متمانەم بە حکومەت و سیاسەتی کوردی نەماوە” ئەو باش دەزانێت لەهەرێم چ دەگوزەرێ بێگومان ئەگەر سیاسەتمەداری کورد بیویستایە تێبگات لەدوای ساڵی (١٩٩١)ەوە دەرفەتی هاوشیوە بۆ دەربازبوانی ئەنفال وکیمیابارانیش، هەبوون بەڵام نەیانویست تێبگەن و گوێی خۆیان لەهەر دەنگێکیش کڕکرد کە دەیویست لە دەردی شەرمنی وتێگەیشتنی کۆڵەواری رزگاریان بکات، بۆیە هەموو ئەو دەرفەتانەیان کوشتووەو خستنەروی ئەوکەسایەتیانەیان بەپێویست نەزانیوە. خۆئەگەر دەرفەتێکیش هەڵکەوتبێت بەرپرسان و وەزیرو گزیرەکان لەبری کارەکتەری گرنگ و شایەتحاڵی گرنگ کادیروخزم وناسیاوەکانیان ناردووەتە دەرەوەو دەسەی کۆمەڵکوژیان بەقوربانی گەشتی ئەوروپاوئەمریکای خزم و کەسەنزیکەکانی خۆیان کردووە، دەنا لەتاوانی ئەنفالیشدا نەک نادیەمورادێک بەڵکو دەیان نادیە موراد هەبوون کە دەسەی ئەنفال بگەیەننە ناوەندە گرنگەکانی جیهان و هەموو ئەوانەش شەرمەزاربکەن کە هاوسۆزبوون لەگەڵ بەعس وشۆڤێنیزمی

عەرەبی و تورکی وفارسی .
بەگرتنی شەنگال نەک هەر پەردە لەسەر روی چەتەکانی داعش بەڵکو لەسەر کۆی بیرو ڕەفتاری شۆڤینیزمی عەرەبی و ئیسلامی پەردەیان هەڵماڵدرا، ئەوەی لەمێژودا لەتەمووژدا مابووەوە تاوان و بەدڕەفتاریەکانی داعش بە وێنەی دیجیتاڵی خستیانەوە بەردەم رای گشتی، ئەوەی لە بارەی ئەتکردن وکرین وفرۆشتنی ژنانەوە لە ئەنفالدا دیزە بەدەرخۆنەکرا ئەمجارە داعش بەلاقەکردنی ژنانی ئێزدی بەئاشکراو بەبێ پەردە سەلماندیانەوە، ئەوان چ لە ئەنفال وچ لە شەنگال ویستیان زیاتر ئابڕوی کوردو ئاینی ئێزدی بەرن، بەڵام بەو تاوان و بەردڕەفتارییەیان نەک هەرخۆیان لەسەر ئاستی جیهان ریسواترکرد بەڵکو نیشانەی پرسیاریان لەسەر پیرۆزیەکانیشیان داناو ژنانی ئێزدی نەک هەرداعش و لاقەکارانیان ریسواکرد، بەڵکو هەموو ئەوانەشی ریسواکرد کەهاوسۆزو داعش ڕەفتارن.
هەرچەنەک بێت مەرجعی فیکری سوننی عەرەبی بەتایبەتی و مرجعی فکری عەرەبی وتورکی دەڵا داعش و هاوپەیمانەکانی و ئەوانەشی هاوسۆزو هاوپەیمانیانن لەجەنگدا بردیانەوە بەڵام ئەخلاقیان دەراند، موصڵ وشەنگالیان گرت بەڵام ئابروی دەسەڵاتدارێتی تورک وعەرەبیان برد.
نادیه موراد لەلایەن داعشەوە گیراو دەستدرێژی کرایە سەرناموسی بەڵام ئێستا بووەتە شەرەفی هەموو کوردێکی بەشەرەف و هەموو مرۆڤێکی ئازادیخواز بۆیە ئێستا هەر نوێنەرایەتی ئەو ژنانە ناکات، کە دەستدرێژیان کراوەتە سەر بەڵکو نوێنەرایەتی هەموو کوردێک وعێراقییەکی بەشەرەفیش دەکات لە نەتەوەیەکگرتووەکان . ئەوکچەی داعش ویستی ئابروی بەرێت ئەو ئابروی داعش وهەموو داعش ڕەفتارێکیشی برد بەتایبەتی لەماوەی ئەم چەند مانگەدا هەنگاوەکانی هێندە گەورە بوون هەرگیز پێشتر لەسیاسەتمەداری کوردی باشور نەوەشاوەنەتەوەو وبیریان لێی نەکردووەتەوە.
سەیرە ..! لەکاتێکدا سیاسەتمەدارانی خەڵکی کورد نادیەمورادیان فەرامۆش کردووەو لێی ناپرسنەوە، کە ئەو چ پێویستی بەوان نیە، بەڵکو ئەگەر سیاسەت وحیکمەتی سیاسی لەگۆڕێ بێت ئەوا ئەوان پێویستیان پێیەتی ! ئەو کچە ئێستا بووەتە رەمزێکی گرنگ کەچی نەک هەرشانازی پێوەناکەن بەڵکو هەستیشی پێناکەن ! لەکاتێکدا دەزگاکانی راگەیاندن هەواڵی سەردانی فەرماندەو سەرۆک خێڵەکانیان بۆ وڵاتان گەرم کردووە، کەلەماوەی ٢٥ ساڵی رابووردوودا ئەم سەردانانە هیچ بەرهەمێکیان بەکورد نەبووە، کەچی نادیە موراد وڵاتان دەگەڕێ و لەناو هۆڵی پەرلەمان و ناوەندی نێودەوڵەتی و ڕێکخراوەنیودەوڵەتیەکان و لەوانەش گرنگتر لە بەردەم ئەنجوومەنی ئاسایشی نێودەوڵەتی و کۆنگرێسی ئەمریکادا دەردەکەوێ و قسەدەکات و

پێگەو ئابروی کورد بەرەو هەوراز هەڵدەکێشێ. سەیرە تەنانەت پەرلەمانی وڵاتی کوەیت پێشوازی لەدەکات و رێزی لێدەنێ، بەڵام لەهەرێمی کوردستاندا نەک هەر سەرۆکایەتیەکان و حزب و رێکخراوەکان بەڵکو کەناڵەکانی میدیاش، بەبایەخەوە تەماشای ناکەن و گرنگی پێ نادەن ! ئەوەی نادیە دەیکات وئەوەی دەسەڵات ومیدیا لێی بێدەنگ و بێباکن ئاماژەیەکی رونە کەوا لەهەرێمی کوردستان سیاسەت بایەخیکی بەئەوان نیە،ئەوەی هەیە بازرگانی ودامەزراندنی پێگەی خێڵەکی بازرگانەکانە. نەک بەهای مرۆق و چارەنوسی کورد وپێگەی سیاسی کوردان چ جای دەوڵەتی کوردی. بەدەنیایی ئەگەر نادیە موراد هەمیشە لەکەناڵەکاندا ئامادەی گریان وکروزانەوە بوایە، ڕەنگە زیاتر جێگەی بایەخ بووایە، چونکە ئەم میدیایەی باشور هەندەی بەدوای لایەنی سۆزداری مرۆڤەوەیە هەندە بەدوای سەرخستنی دەسە گرنگەکان و عەقڵانیەت وکارەکتەری بنیاتنەروبەهێزەوە نیە . گومانی ناوێ ئەگەر نادیە موراد کچی سەرۆک خێڵێک بوایە یان دەکوژرا، یان چیرۆکەکەیان بە ئاوەژو دەکردەوە ئەوسا دەبووە قارەمانێکی لەکاەی و خاوەن پێگەی بنەماڵەیی نەک خاوەن پێگەی نەودەوڵەتی .

گۆڕانکاری … جیهاد موحەمەد

گۆڕانکاری، بەو حیزب و بزووتنەوانە ناکرێت کە خۆیان لەسەر دژایەتیکردنی گەندەڵی و تاڵانچێتییەکەی پارتی و یەکێتی دروستکردووە یان دروستدەکەن. گۆڕانکاری بە حیزب و بزووتنەوەیەک دەکرێت کە هەوڵ و خەبات لە پێناوی گۆڕینی تەوقوعات و جیهانبینی گشتی خەڵکدا بکات، گەشە بە بیرکردنەوە و عەقڵ بدات. لەرێشدا گرنگە ئەوە بڵێین کە ئەم جۆرەش لە حیزب و بزووتنەوە سیاسیانەش قورسایی ئەرکی گۆڕانکاری لە تەوەقوعات و جیهانبینی تاک و کۆمەڵگەدا ئەوەندەیە کە زەوینە خۆشبکەن بۆ گەشەی بیر و عەقڵ، بۆ گۆڕینی کولتووی کۆمەڵایەتی و سیاسی دواکەوتوو بۆ کولتوورێکی دیموکراسیانە، زەوینە خۆشکات بۆ بۆ دامەزراوەیکردنی هەموو دامەزراوە حکومیی و ناحکومییەکان، بۆ پێکهێنانی پەروەردەیەکی دیموکراسیانە و سەردەمیانە کە غەمی گەورەی بونیادنانی مرۆڤبوون و مرۆڤایەتیی بێت لە عەقڵیەت و بیرکردنەوەی قوتابیدا، تەنانەت لە پەروەردەی ساوایاندا، چ لە باخچەی ساوایان و چ لە ناو

خێزانەکاندا وەک یەکەیەکی کۆمەڵایەتی سەرەکی. هەموو ئەمانەش بە یاساگەلێکی مەدەنییانە ڕێکدەخرێت و دەچێت بەڕێوە و هەر بە یاساش لێپرسینەوەیان لەگەڵدا دەکرێت. کەواتە حوکمڕانییەک دادەمەرزێنن کە هەموو خەڵک ڕاستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆ بەشداری تێدا دەکات.

ئەو حیزب و بزووتنەوانەی کە تەنها خەریکی خوتووکەدانی خەڵکن بەوەی کە ئەمان هاتنە سەر حوکم و بوون بە حوکمڕان ئیتر شتێک نامێنێت پێی بووترێت بێ موچەیی و موچەبڕین، یان شتێک نامێنێت پێی بوترێت نەبوونی کارەبا؛ نەبوونی ئاوی پاکی خواردنەوە و نەبوونی خزمەتگوزارییە گشتییەکان، ئاخر ئەمانە و دەیانی وەک ئەمانە مافێکی سەرەتایی خەڵکە. ئەم مافە سەرەتاییانە هێندە سەرەتایین کە لە زۆربەی حوکمڕانییە دیکتاتۆری و تۆتالیتارییەکانیشدا کە لێوانلێو بوون لە ستەمکاری و چەوساندنەوە و سەرکوتکردن هەبوون و زەوتنەکراون، بۆیە ئەم جۆرە حیزب و بزووتنەوانە جیهانبینی و خەونی تاک و ک□م□گ□ کورت و کورێر دەکەن، خەونە گەورەکان دەکوژن و خەڵکی فێری ئەوە دەکەن کە داوای تێرکردن غەریزە ئاژەڵییەکانی بکات و هیچی دیکە.

ئەفسووس ئەم مۆدێلە سیاسیەی حوکمڕانی پارتی و یەکێتی لە ماوەی چارەکە سەدەیەکدا جگە لەوەی کە ئەم مافە سەرەتاییانەی خەڵکیان زەوتکردووە، بە هاوکاری ئەم جۆرە لە حیزب و بزووتنەوەی ئۆپۆزسوێن هەموو هەوڵ و بیرکردنەوەی خەڵکی هێندە نزمکردۆتەوە کە تەنها داوای دابینکردنی مافە سەرەتاییەکانیان دەکەن و هیچی دیکە، ئەمەش بمانەوێت یان نا بیرکردنەوەی خەڵک کورتدەکاتەوە لە چاکسازییدا، چاکسازیش بە واتای در□□ژ□دان بەم حوکم و مۆدێلە سیاسییە گەندەڵەیەی پارتی و یەکێتی، کەواتە دەتوانین بڵێین ئەم جۆرە لە حیزب و بزووتنەوەی ئۆپۆزسیۆن کە قاچێکی لە ناو خەڵکدایە و قاچەکەی دیکەی لە ناو دەسەڵاتە سیاسییە گەند□□ک□دایە پارێزەری دەسەڵاتە سیاسییە گەند□□ک□یە. ئەم داواکردنی چاکسازیە، کە خۆی لە دابینکردنی مافە سەرەتاییەکاندا دەبینێتەوە بە ئاسانی وای لە خەڵک کردووە کە دوای ئەو حیزب و بزووتنەوانە بکەون کە ئەم مافە سەرەتاییانەی خەڵکیان کردووە بە کەرستەیەک بۆ خەڵک کۆکردنەوە و دەنگدەران لە دەوری خۆیان، ئەویش بەم دوو هۆکارە: یەکەم/ ناهۆشیاری سیاسیی و کورتبینیی خەڵک، کە وا ڕاهێنراوە تەنها بیر لە ژیانی □□زانەی و مافە سەرەتاییەکانی بکاتەوە. دووەم/ ئەم جۆرە داواکارییانە ئاسانە و خەبات و تێکۆشانێکی قورس و گرانی ناوێت، ڕەنگە بە ئاسانیش دەسەڵاتە حکومڕانییە گەند□□ک□ ئەم داواکاریانە جیبەجێ بکات بۆ ئەوەی وەک دەرمانێکی سڕکەر خەڵکی پێ بێهۆش بکات و درێژەش بە دەسەڵاتی سیاسیی گەندەڵ تاڵانچێتییەکەی خۆی بدات.

لە ڕاستیدا کۆبوونەوەی خەڵکی لە دەوری حیزبێک یان حیزبگەلێک کە پەیامی ئەوە بدات بە خەڵک کە دەخوازێت ئەم مافانە بگەڕێنێتەوە بە خەڵک خۆی لە خۆیدا نەرێنی و عەیبێک نییە، بەڵکو زۆریش ئەرێنی و باشە، بەڵام کێشەی بیرکردنەوەی من لەمەڕدا لەگەڵ ئەم جۆرە حیزب و بزووتنەوانەدا ئەوەیە کە لە هەمان خولگەی سیاسەتی یەکێتی و پارتیدا دەسوڕێنەوە، واتە خەڵک ڕاناهێنن بە دەربازبوون لەم جۆرە لە حوکمڕانی، بەڵکو تەوقوعات و جیهانبینی خەڵک هێندە نزمدەکەنەوە کە پێدانی موچە و بوونی کارەبا و ئاوی خواردنەوەی پاک و نەمانی گەندەڵی یان هێندێک خزمەتگوزاری دیکە هەموو شتێک بێت!.

شتێکی دیکەی ترسناک کە من هەستی پێدەکەم، ئەوەیە کە هەموو حیزبەکانی کوردستان و زۆربەی زۆری ڕۆشنبیران و ڕەخنەگرەکانی ئەم ڕەوشە قەیراناوییەی ئێستای خەڵکی کوردستان تەوقوعات و جیهانبینییان ئەگەر نەشتوانم بڵێم بە تەواوەتی وەک یەک وان، دەتوانم بڵێم زۆر لەیەکترییەوە نزیکن.

بە گشتی لە هەموو ڕۆژهەڵاتی ناوین و ئەو وڵاتانەی پێیان دەوترێت وڵاتانی ئیسلام یان جیهانی سێیەم، جیهانبینییەکی نەریتی و دینیی باڵیکێشاوە بەسەر عەقڵییەت و بیرکردنەوەی زۆربەی زۆری خەڵکدا، ئەم جیهانبینییە نەریتییە هێندە بەرباو و کاریگەرە بە دەگمەن حیزبی سیاسیی و ئیلیتی ڕۆشنبیر و نووسەران و کتێبنووسەکان و ڕەخنەگران و بەرەی ناڕەزاییەتی بە حوکمڕانییە نادیموکرات و دیکتاتۆر و تۆتالیتارەکان لێی دەربازبوون و توانیوانە عەقڵ و بیرکردنەوەی خۆیان ئازاد بکەن لەم جیهانبینی و تەوقوعاتە نزم و نەریتییە دینی و دواکەوتووە، کە لە هەناوی قۆناغی خێڵەکی و دەرەبەگایەتییەوە سەرچاوەی گرتووە. بە بڕوای من کێشەی سەرکی خەڵک، کە ناتوانێت حوکمڕانییەکی دیموکراسیانە و سەردەمیانە دامەزرێنێت و بیهێنێتە ئاراوە ئەم تەوقوعات و جیهانبینییە نزمەیە.

جیهانبینی و تەوقوعاتی خەڵکی خۆی لە هێزی خێڵ و خزمایەتی و تایەفەگەرێتیدا دەبینێتەوە. ئەم جیهابینی و تەوقوعاتە خەڵکی گشتی دابەشکردووە بەسەر چەند حیزبێکی بنەماڵەیی و خێڵەکی و تایەفەگەرێتی و ناسیۆنالستی و نەژادپەرستیدا، کە زۆرێک لەم حیزب و هێزانە جڵەوی حوکمیان گرتەتە دەست و حکومەت و دەوڵەتی دیکتاتۆر و تۆتالیتار و چەوسێنەر و ستەمکار و داپلۆسێنەریان بە خۆیان دامەزراندووە و بووشن بە بریکار و هەڵسوڕاوی دەستی کۆمپانیا زەبلاحەکانی جیهانی سەرمایەداری. ئەم جۆرە لە بیرکردنەوە تەسک و عەقڵییەتە دواکەوتوو و نەریتییە هێندێک جار خەڵکی دابەشکردووە بەسەر ناوچەگەرێتی و دەڤەرچێتیشدا.

ئەم جۆرە عەقڵییەت و بیرکردنەوە داڕزاوە کارێکی کردوە، کە

مرۆڤەکان کەسایەتی و شکۆی خۆیان لەم گروپانەدا دەبیننەوە، ئەوی لەم گروپانەدا نەبێت شکۆمەند و مەزن نییە! بۆیە بە دەستەجەمعی و بە حەشاماتی گەورە خەڵکی بە ئەوەی هەست بە خۆیان بکەن بوون بە کۆیلەی ئەم حیزب وحوکمڕانانە، خودی خۆیان بوون بە ئامرازێکی بەهێز بە درێژەدان بە ستەمکاری و چەوساندنەوەی خۆیان و هەموو گەل و کۆمەڵگەکەیان. ئەوەی کە پارتی و یەکێتی و حیزبەکانی بەرەی کوردستانی هێنایە سەر حوکم، کە بوون بە مۆدێلێکی سیاسیی زۆر ستەمکار و چەوسێنەر و داوپلۆسێنەر، ئەوە خەڵکی ستەملێکراو و چەوساوە و ڕەشوڕووت بوون، کە بە چەپڵەڕێزانەوە ڕۆژی هەڵبژاردنە پێ لە ساختەییەکانیان کردبوو بە جەژن و بە لەشاو دەچوون بەرەو سندوقی دەنگدان. ئەوە خەڵک خۆیان بوون بە درێژەدان بەم مۆدێلە سیاسییە گەندەڵە دایک و باوک و باپیرە نەخۆش و کەنفتەکانیان بە کۆڵ و بە نەقاڵەی خەستەخانەکان دەبرد بۆ دەنگدان و ئەمشیان کردبوو بە نیشتیمانپەروەری و پیرۆزیی دەنگدان، کار گەیشتبووە ئەوەی هەرکەسێک دەنگی نەدایە تەخوینیان دەکرد.

ئەم حیزب و حکومڕانانە تەنها بە ستەمکاری و چەوساندنەوە و سەرکوتکردن وازناهێنن، بەڵکو هەر جارە و بە ناوێکەوە بەردەوامی دەدەن بە شەڕێکی نەگریس و نەبڕاوە لە نێوان خەڵکی ڕەشوڕووتدا، جارێک بە ناوی دین و پاراستنی دین؛ بە ناوی تایفەگەرێتی سوننی مەزهەب و شیعەگەرێتیی؛ جارێکی دی بە ناوی نەتەوە یان مافی نەتەوە و ناوچە و دەڤەر و شارچێتییەوە. ئەگەر ئەمانەش نەبوون بە کەرستەیەکی شەڕ هەڵگیرسان، ئەوە بە ناوی پاراستنی (سیادەی) دەوڵەت و سنورپارێزییەوە ئەم شەڕە بەرپا دەکەن. دەیان سەدەیە بەم ناوانەوە شەڕەکان بەردەوامن و گوشت و خوێنی مرۆڤی دەرخوارد دەدرێت. لە دوای هەر شەڕێکیش هەژموون و دەسەڵاتی ستەمکار و چەوسێنەری ئەم یان ئەو لایەن بە جۆرێک بەهێز دەکات کە دەخوازێت لایەنی بەرامبەر بە تەواوەتی بسڕێتەوە، هەر ئەم هەژموونەشە کە دەبێتە هۆکاری بەرپابوونی جینۆساید، دەیان جار لە ژێر ناوی جۆراو جۆردا جینۆسایدی ئەم نەتەوە یان ئەو نەتەوە، ئەم دین و تایەفەی دینی یان ئەو تایەفەی دینی بە جۆرێک لاوازبوون کە خەریکبووە بنەبڕ بن یان بە تەواوەتی بنەبڕ بوون و فەوتاون.

لە باشترین حاڵەتدا، کە بە حساب سەرکەوتنی گەل و خەڵکی ئازادیخوازە لەم شەڕانەدا، بە نموونە وەک ڕاپەڕینەکەی ساڵی ١٩٩١ی خەڵکی کوردستان، کەچی چونکە لایەنی بە ناو (شۆرشگێر)، یان لایەنی بە ناو نەتەوە پارێز و نیشتیمان پارێز داڕزاوی دەستی هەمان عەقڵیەت و بیرکردنەوەیە، هەمان هەستی دەسەڵاتخوازی و داگیرکەری هەیە، هەندەی پێناچێت خەڵکی تووشی هەمان دەردیسەری و چەوساندنەوە

و ستەمکاریی دەکاتەوە، وەک لە کوردستاندا خەڵکی لەسەر دەستی(شۆڕشگێڕەکانی) پارتی و یەکێتیدا ئەوە زیاتر لە چارەکە سەدەیەکە خەڵکی خراپتر لە جاران تووشی چەوساندنەوە و ستەملێکردن بوونەتەوە.
ئەم دۆزانە، وەک دۆزی کورد بە نموونە، یان دۆزی دین و ئاینزایەک، کە دەکرێن بە کەرەستەی شەڕەکانی نێوان خەڵک، خۆیان لە خۆیاندا مافێکی ڕەوایە کە خەبات و تێکۆشان بکرێت لە پێناویدا بە ئەوەی جینۆساید نەکرێن، یان لە پێناوی ئەوەی مافی نەتەوەییان یان دینییان لە ژێر هەژموونی نەتەوەیەکی دیکە و دینێکی دیکەدا لاواز نەبێت و نەفەوتێن، واتە مافی خۆیانە شکۆمەندی بە خۆیان بگەڕێننەوە، بەڵام کێشەکە لەوەدایە، کە هەرچەن نەتەوەی سەردەست یان دینی بەهێز و داگیرکار هێز بەکاردەهێنێت بە داگیرکاری و هەژموونگەرایی خۆی و لەم پێناوەشدا دەخوازێت بەرامبەری بسووتێنێت و بیسڕێتەوە، ئەم عەقڵیەت و بیرکردنەوەیە، بووە بە عەقڵیەت و بیرکردنەوەی نەتەوە و دین و گروپە بچکۆلە چەوساوە و ستەملێکراوەکانیش، بۆیە ئەوەی کە کراوە بەرامبەریان ئەمانیش لە ڕێگەی حکومڕانییەکەی خۆیانەوە گەر بۆیان بلوێت هەمان شت دەکەنەوە بەرامبەر بە نەتەوە و دینەکانی دیکەی کە جاران ستەمکار و چەوسێنەر بوون، واتە هاوکێشەکە هیچ گۆڕانکارییەکی تێدا ناکرێت، بەڵکو تەنها جەمسەرەکان دەگۆڕدرێت.
شتێکی دیکە کە زۆر ترسناکە! ئەوەیە کە ئەم عەقڵیەتە و بیرکردنەوەیە شەربەتە خواری خوارەوەی یەکە کۆمەڵایەتییەکان و زۆربەی زۆری تاکەکانی کۆمەڵگاشی گرتۆتەوە. ئەگەر تێبینی بکەین لە خێزاندا چۆن باوک باوکسالاریی دەکات، چۆن براگەورە بە سەر دایک و خوشک و برای بچکۆلەیدا دەخوڕێت و فەرمان دەردەکات، بە هەمان شێوە ئەم عەقڵیەتی باوکسالارییە دەبێت بە عەقڵیەتی تاکی بە تاکی خێزانەکە و لە بچوکترین دەرفەتی دروستکردنی قەوارەیەکی دیکەی خێزانیدا هەمان عەقڵیەت و بیرکردنەوە دووبارە دەبێتەوە، ئەم عەقڵیەت و بیرکردنەوەیە بەماوەیە و بە درێژایی سەدان ساڵە خەڵکی ئەم وڵاتانە دەناڵێن بە دەستیەوە و ڕزگاری و سەرفرازی و شکۆمەندی مرۆڤەکان ژێر پێدەخرێت و بەردەوامیش بەم ناوانەوە شەڕەکان درێژیان هەیە. واتە وەک پێشتر ئاماژەمان پێدا، ئەو هاوکێشەیەی کە چەوسێنەر و چەوساوەی تێدایە هەڵناوەشێتەوە، بەڵکو لە باشترین حاڵەتدا گۆڕانکارییەکان، خۆیان لە ئەمسەر و ئەوسەرکردنی هاوکێشەکەدا دەبیننەوە، ئەوەی جاران چەوسێنەر و ستەمکار بووە ئەمڕۆ دەبێت بە چەوساوە و ستەملێکراو. دەشبێت ئەوە بزانین هەمیشە چەوساوە و ستەملێکراو زۆربەی زۆری خەڵکە ڕەشوڕووتەکەیە، واتە لە

هەردوو حاڵەتەکەدا خەڵکی رزگاریان نابێت لە مەنگەنە و دەستاڕی ها□□ینەکە. ئەم لەسەر حوکم بێت یان ئ□و ل□سەر حکوم بێت، گۆڕانکارییەکە تەنها ئەوەندەیە کە دەستاڕەکە چۆتە ژێر دەستی چەوس□□ن□ر و ستەمکارێکی دیکە. کەواتە ئەم شەڕانە شەڕی خەڵک نەبوون، بەڵام کوێرانە و نەفامانە کردوویانە بە ناوی رزگربوونیانەوە.

شەڕی خەڵک لەم سەردەمەدا، شەڕێکە کە دژی نابەرابەری و نایەکسانی و نادادپەروەری دەکرێت. بە بروای من شەڕێکە لە پێناوی هێنانە ئارای حوکمێکی ڕاستەقینەی دیموکراسییدا دەکرێت، شەرێکی لە پێناوی ئازادییەکانی تاک و تاکگەرییدا دەکرێت، شەڕێکە لە پێناوی نەمانی چەوساندنەوە و ستەمکاریی و هەڵاواردن و جیاکارییەکاندا دەکرێت، شەڕێکە لە پێناوی پێکهێنانی دەستورێکی مەدەنیانەدا دەکرێت کە هەموو مافەکانی تاک و نەتەوە و کەمەنەتەەوە و دین و ئاینزایەک دابنین بکات بە یاساگەلێکی مەدەنیانە و مۆدێرنانەی سەردەم.

جیهاد موحەمەد
١٦/٠٩/٢٠١٦

یادی تاوانی کۆمەڵکوژی گەلی زیلان (دۆڵی خوێن) … د.ناجح گوڵپی

پێش 76 ساڵ و لە 18/ ئەیلولی ساڵی 1930 دا دەولەتی رەگەز پەرستی تورکیا تاوانێکی تری کۆمەڵکوژی دژ بە گەلی کورد لە باکوری کوردستان،ئەنجام دا، لە دۆڵی زیلان (گەلی زیلان) لە ناوچەی ئەرگیش لە پاریزگای وان ،بەمەبەستی دامرکاندنەوەی راپەڕینی ئاگری.

دەولەتی تورک دڕاندانە کەوتە کوشتنی خەڵک و سوتاندنی گوند□کانی دۆڵی زیلان ، کە سەرجاوە کوردیی□کان دەلێن (47000) کەسی بێ دیفاع کۆمەڵکوژ کران لەلایەن سوپای دەولەتی تورکەووە، لەوکاتەوە ناوی دۆڵی زیلان گۆراوە بۆ دۆڵی خوێن ،جونکە خوێنێکی زۆری تێدا ڕاژ.

سەرچاوەکانی دەولەتی تورک(ڕۆژنامەی حوریەت) دانیان ناوە بە

کوشتنی 15000 پانزە هەزار کەسدا لەو کۆمەڵکوژیەدا، بەلام نوسەری کورد حسن هوشیار سردی کە خۆی شایەت حاڵی ئەو کۆمەڵکوژیە بوە دەڵێ لەئەنجامی کاول و وێرانو سوتاندنی 180 گوندی کوردی لە ناوچەکە 47 هەزار مرۆقی بێتاوان لەژن و مناڵو پێر کۆمەڵکوژ کراون، و سەر بە هۆزەکانی (حسنا ، زیلان، سبکان، ئەدمان).

شۆڕش یان راپەرینی ئاگری داغ:

لەدوای خامۆش بونی شۆڕشی شیخ سەعیدی پیران لەساڵی 1925 ، زۆرێک لەفەرماندە سەرباز وجەکدارانی ئەو شۆرشە خۆیان نەدا بەدەستەوە لەشاخ و گوندە دورە دەستەکان مانەوە، بڕوایان بە لە بوردنی درۆزنانەی دەولەتی تورک نەبوو، دواتر لەچەندین شووێن دەستەی جەکداریان دروست کرد لەناوچەکانی تری باکوری کوردستان ،تاکو سوپای تورک بە باشی نەی پەرژێتەسەر دامرکاندنەوەی شۆڕشی ئاگری کەلەساڵی 1927-1930 خایاند، لە شاخی میلاتە سەر بە قەزای خیرزان دەستەی چەکدار دروست بوو، هۆزی کرسان لە جزیرەی بۆتان ئەوانیش دەستەی جەکداریان درست کرد ، لە شاری فارقین، و لیجە ،ئامەد،بینگۆل کە چەندین دەستەی چەکداری زازا دەستیان بە خەبات کرد، لەگەڵ چەندین دەستەی جەکداری تری هۆزە کوردەکان ، کە داوای مافی نەتەوەیی خۆیان دەکرد، ئەم دەستە چەکدارانە پاش کۆبونەوە بەیاریان دا پەیوەست ببن بە شۆڕشی ئاگری وە دوای بڕینی زیاتر لە 700 کیلۆمەتر بەپێ تەقلی شۆڕش بوون.

شۆڕشی ئاگری بەسەرکردایەتی جەنەراڵ ئیحسان نوری پاشا بوو* لەدوای هەڵسوکەوتی حکومەتی ئەتاتورک لەگەڵ کوردان و دامرکاندنەوەی شۆڕشی شیخ سەعید، ئەوکات ئیحسان نوری پاشا ئەفسەر بوە لە سوپای تورکیا، ئیتر بەهۆی کردەوەی نامرۆڤانەوە دژی هاو ولاتیو هاو زمانەکانی واز دەهێنێ لە سوپا و هەوڵی تۆڵە سەندنەوە ئەدات و شۆڕش بەرپا دەکات بە بەدەس هێنای مافەکانی کورد، پاشان حیزبێک دروست دەکەن لەگەڵ بەدرخانیەکان و کەسانی تری دەسەزو کوردپەروەر بە ناوی (خۆیبون) واتە سەربەخۆ بون لەساڵی 1927 دا.

لەوکاتە بەدواوە چەندین شەڕو پێکدادان لەنیوان شۆڕشگێران و سوپای داگیرکەردا هاتە ئاراوە لە ناوچە جیاجیاکانی ئاگری،دوژمن زیانی مادی و کوژراوی زۆر بەردەکەوت،تەنانەت چەند فڕۆکەی کەوتە خوارەوە، بە ئەمەش دەولەتی تورک داوای گرتنی موالیدی نوێی کرد تاکو ژمارەیەکی زۆر سەربازی لەبن دەستا بەت و توانی 29 لیوا کۆبکاتەوە وهێرش بکاتە سەر ناوجەکانی ژێر دەستی شۆرشگێران ،هێڕشەکان لە مانگی یانزەی ساڵی 1930 دا چر کرانەوە.

کوشتاری گەلی زیلان:

کوشتاری دۆڵەی زیلان لە مانگی ئەیلولی 1930 رووئەدات بەلام ئەم

ڕۆژەیان دیاری کردوە بە یادەوەری تاوانەکە 18/9/1930 .
شاهید حالەک دەگێڕێتەوە ئەفسەرێک بەخۆیی و سەربازەکانیەوە دەچێتە گوندی (گەرماوا ئەدمان) کە گوندێکی دورە لە بەرەی جەنگ، ئەفسەرکە بانگی کوێخای گوندی دەکات وپێ دەڵێ دەبێ لەگەڵ کورەکەت بچن بۆ شار ،(خواردنەوە -عارەق) بهێنن بۆ ئەم سەربازانە، ئەویش دەڵێ باشە ئیستا کەسێک دەنێرم بۆتان بهێنێ، بەلام ئەفسەرەکە رازی نابێت و دەڵێ هەر ئەبێ خۆت و کورەکەت بچن،(دیارە نەهانەی پێگرتوە نیازی خراپی بوە) ئەویش ناچار دەبێ دەچی، هەتا دێنەوە،ئەفسەرو سەربازان بەزۆر دەستی ژنو منالەکانی دەگرن و چەندین کەسی تریش لەگوندەکە بەزۆر دەست دەگرن(توندوتیژی سێکس) ، کاتێ کوێخا بەرەو گوندی دەگەڕێتەوە،ژنەکەی دەچێت بەهانایەوە پێی دەڵێ ئەمانە بەزۆر ئەمەیان دەست گرت، ئەویش قسە ناکات و لەکاتی میوانداری و خواردنەوەکەدا، بەهاوکاری پیاوانی گوندەکە هەموو سەربازەکان دەکوژن،و دواتر پەیوەندی دەکەن بەشۆڕشگێڕانەوە، پاش بڵاوبونەوەی هەواڵەکەو گەیشتنی بە دەسەڵاتدارانی دەوڵەتی تورک، وەک کاری هەمیشەیان ئەتاتورک فەرمان ئەدات کە کۆمەڵکوژی ئەو ناوچەیە بکەن کە سەربازەکانیان کوشتوە لە پشتەوەی بەرەی جەنگ بوون، ئەوانیش بەسەربازێکی زۆرەوە شالاو دەهێنن بۆ گەلی دۆڵی (زیلان) ئەو 180 گوندە وێران دەکەن و هەرچی خەڵکیشی تیدا بوە کوشتیان ژمارەیان 47000 کەس بوە، لە هۆزەکانی ” زیلان، ئەدمان،حسنا ،سبکان ” بوون.
دواتر هێرشی سوپای تورک فراوانتر دەبێت بۆ 29 لیوا هێرش دەکات و بەجۆکی هەمەجۆر، لەگەڵ ئەمەدا کوردەکان بە وە تۆمەتبار دەکەن کە دەستی ئینگلیز لەپشتی ئەمانەوەیە بۆیە لەڕێگای حزبی شوعی ئازەربایجانەوە لەگەڵ ڕوسەکان ڕێک دەکەون کە پشتیوانی راپەرینی کوردەکان نەکەن هەروەها وتوێژ لەگەڵ دەوڵەتی ئیران دەست پێ دەکاتو ڕێک دەکەون سوپای تورکیا لە پشتەوە لەدیوی ئیرانەوە دەنو هەندێ ناوچەی ستراتیجی دەگرن و ئیتر گەمارۆی شۆڕشگێڕان توند دەبێتەوە، شەرو کوشتار زۆر توند دەبێت، لەکۆتایدا شۆرشگێڕانی کورد بەرگەی هەموو هیرشەکان ناگرن و بۆیە بەناچاری بلاوەی لێ دەکەن و زۆربەیان روو دەکەنەڕۆژهەلاتی کوردستان (ئیران) ،ناوجەی خۆی و سەلماس و ورمێ، ئیحسان نوری پاشا دەبەنە تاران لەوێ وەک پەنا بەر ی سیاسی دەمێنێتەوە ،تاساڵی 25/3/1976 لە ڕوداێکی گوماناویدا بەهۆی لێدانی ماتۆر سکلێتەوە گیانی دەسپێرێ، زۆریش بەداخەوە کە مێژوی خەباتی کورد پڕیەتی کە بەرخۆدان و دامرکاندنەوە بە پیلانی دەرەکی و دەست تێوەردانی دوژمنان.
لەئیستادا فلمێکی دۆکیومێنتاری بەرهەم هاتوە لەسەر کۆمەڵکوژی دۆڵی زیلان،فلیمەکە بەناوی “دۆڵی خوێن” تومارکراوە، لە بەرهەم

هێنانی ” سعادە ئولغنۆ ” مۆزیکی “لسونا ئالان”.
ئیحسان نوری پاشا (1896-1976) ل□ تەمنی 78 ساڵیدا کۆچی دوایی کرد، سەرکردەو نوسەرو مێژونوسێکی کوردی دیار بوە، پاش تەواوکردنی خوێندنی بنەرەتی روی ل□ ئەستانە کردوە بۆ تەواکردنی خوێندنی سەربازی ،ب□ ئەفسەری پلە دوو دەرچوو،دواتر ل□ سەردەمی ئەتاتورکدا پلەی بەرزتر کرایەوە،پاشان بەهۆی کردوە دژە مرۆڤانەو دژە کوردەکانی دەسەلاتی تورکیاوە، حزبی خۆیی بوونی لەگەڵ بەدرخانیەکان و گەلێ دڵسۆزی تردا دامەزراند و شۆڕشی ئاگری بەرپا کرد.

د.ناجح گوڵپی 18/9/2016

ئایا کۆمەڵگەکانی وڵاتانی ڕۆژهەڵات لەنێو قۆناخی سەرمایەداریدان یان هەنگاو بەرەو ئەو قۆناخە دەهاوێژن؟

پێدەچێت ئەم پرسیارە بڕێک ئاڵۆز خۆی نیشان بدات.چونکە کاتێک چاوێک ب□ پەیوەندیە کۆمەڵایەتیەکان و ململانێ چینایەتیەکاندا بخشێنین دەبینین بونیان هەیە.یان سەیری ژیان و گوزەرانی دانیشتوانی هەرچ کۆمەڵگەیەکی کۆمەڵگەکانی وڵاتانی ڕۆژهەڵاتدا بکەین،دەبینین دابەش بونە چینایەتیەکە بەئاسانی دەبینرێت. وەخودی پێکدادانەکانیش ڕۆژانە بەرچاودەکەون،پێکدادانەکانی نێوان ناڕازیان و بەرەی سەردارانی نێو کۆمەڵگەکان. لێرەدا دیسان پرسیارێک خۆی قوت دەکاتەوە:ئاخۆ گەر کۆمەڵگەکانی وڵاتانی ڕۆژهەڵات لەنێو پەیوەندیەکانی سیستەمی سەرمایەداریدان،بۆچی تا ئێستا ئاستی گەشەی کۆمەڵگەی مەدەنی زۆر لاوازە؟یان بۆچی هێشتا ئایدۆلۆژی ئاینی خۆی سەپاندوە بەسەر هزری زۆرینەی تاکەکانداو لەنێو یاساو ڕێساکانی دەوڵەتەکانیشدا پلەی یەکەم دراوە بەو ئایدۆلۆژیە ئیسلامیە؟ ئاخۆ کاتێک سەیرێکی مێژووی وڵاتانی ئەوروپا بکەین تائەوکاتەی ئایدۆلۆژی مەسحیەت خۆی سەپاندبوو نیشانەی ئەو

قۆناخە نەبوو کە پەیوەندیەکانی کۆمەڵگەکانیان هێشتا لە نێو قۆناخی دەرەبەگایەتیدان؟ ئاخۆ گەر سەدەی ڕێنسانس و سەدەی ڕیفۆرمی ئاینی و سەدەی ڕۆشنگەری نەبوایە، پێدەچوو قۆناخی لەبەریەک هەڵوەشاندنەوەی سیستەمی ئاینی فیئۆدالی لەوڵاتانی ئەوروپادا بەبن بەست بگەیشتایە؟ یان پێشوەچونەکانی زانست و ئامرازەکانی بەرهەمهێنان هۆکارە سەرەکییەکەی کۆتای هێنان بوون بە قۆناخی فیئۆدالی و ئاینی لەوڵاتانی ئەوروپادا؟ دیارە لەسەدەی چواردەوە ئیتر ئاستی پەیوەندیە بازرگانیەکان و گۆڕان بەشوێن دۆزینەوەی بازاڕ بۆ ساغ کردنەوەی کاڵاکان دەست پێدەکات و پێشوەچونی پەیوەندیە چینایەتیەکانیش هەنگاوێک ئاڵوگۆڕی بەسەردا دێت.لەگەڵ ئەو هەنگاوە هەڵهێنانەشدا ئاستی هۆشیاری بازرگانی و زانست و دۆزینەوەی داهێنانەکان لە بوارە جۆراوجۆرەکاندا لەتەکانی بەگەڕانەوەدا بووە و گەشەی بەخۆی داوەو لەگەڵ خۆیشیدا کەی پەیوەندیە کۆمەڵایەتیەکانی بە ئاڵوگۆڕی جۆراوجۆردا هێناوە تا گەیاندویەتیە ئەم سەردەمەی ئێستای.
دیارە بابەتەکەم لەسەر وڵاتانی ڕۆژهەڵاتە بەشێوەیەکی گشتی. ئێستا دەمەوێت بپرسم ئاخۆ وڵاتانی ڕۆژهەڵات قۆناخی ڕێنسانسیان پێویستە یان قۆناخی ڕێنسانسیان تێپەڕاندوە؟ ئەگەر قۆناخی ڕێنسانسیان پێویستە کەی دەتوانرێت هەنگاوی بۆ بهاوێژرێت یان ئەگەر قۆناخی ڕێنسانسیان تێپەڕاندوە، بۆچی تائێستا ئایدۆلۆژی ئاینی خۆی سەپاندوە لە نێو دەستوریاساکانداو لە نێو پەیوەندیەکۆمەڵایەتیەکانیشدا ڕەواجێکی زۆری ماوەو ڕێژانە کەمەکی پێدەکرێت؟ یان بۆچی هێشتا دەسەڵاتە دیکتاتۆرە تۆقێنەرە قەومی و دینیەکان زاڵن لە نێو پێگە سەرەکیەکاندا؟ کاتێک سەیری قۆناخی سەدەی پێشوو بکەین، دەبینین هەرلەدوای کۆتای هاتنی جەنگی یەکەمی جیهانەوە، جۆرێک لەجۆرەکان لە نێو دابەش کردنەوەی سەرزەمین لە نێو براوەکانی زلهێزانی جەنگدا، وڵاتانی ڕۆژهەڵاتیش خۆیان لە نێو پەیوەندیەکی نوێدا بینیەوە، یانی ئەو دابەشکردنەی کەلەدەرەوەی هەڵبژاردەو خواستی گەلانی ناوچەکە بوو، جۆرە پەیوەندیەکی دروست کرد کەجیاواز بوو لەسەردەمی قۆناخی ئیمپراتۆریەتی عوسمانی و سەفەویەکان. لەم دابەش کردنە نوێیەدا، دەست نەبرا بە قۆناخی وەرچەرخان وەک ئەوەی وڵاتانی ئەوروپا دەستیان بەبرد لەسەردەمی خویاندا. یانی پەیوەندیە کۆمەڵایەتیەکان و پەیوەندیە ئابوری و سیاسیەکان، ڕێکخستنەوەیان زیاتر لەبەرژەوەندی وڵاتانی زلهێزانی جیهان بوو نەک لەسەر بەرژەوەندی وەرچەرخانێکی مێژووی کەگەلانی ناوچەکەو چین و توێژە هەژار کراوەکان بتوانن سودمەندی سەرەکی بن تێیدا. لەوەدا زەمینە خۆشکردن بەمانەوەی پەیوەندیە فیودالیەکان

بە باشی کاری لەسەر کراوە.

پێدەچێت لەدوای قۆناخی دەست بردن بەسەربەخۆی نیشتمانی و دامەزراندنی دەوڵەت نەتەوە،لەکۆی گشت وڵاتانی ڕۆژهەڵاتیدا،جۆرێک ئاڵوگۆڕ دروست کرا لەنێو ئاڵگۆڕ پێدان بەپەیوەندیە کۆمەڵایەتییەکان و پەیوەندیە ئابوری و سیاسییەکان، بەجۆرێکیش وادەردەکەوت وەک بڵێیت قۆناخی وەرچەرخانە بەرەو کۆتاپێهێنان بەپەیوەندیە باوەکانی فیئۆدالیزم و دابین کردنی کۆمەڵگەی سیکۆلارو بەرهەمهێنانی هاوڵاتی بوونی ئازادو سەربەست(دەکرێت بڵێین هاوڵاتی یان تاکی سەربەستی ئازاد جیاوازە لەو تاکە تاکڕەوییەتی کەسیستەمی سەرمایەداری بەرهەمی دەهێنێت). دیارە کاریگەری ئەو هەنگاوانەیش پەیوەندی بەو ململانێ سیاسی و ئابوریانەی نێوان بلۆکی شورەوی و بلۆکی وڵاتانی سەرمایەداریەوە هەبوو. لەدەیەی چلەکانی سەدەی ڕابدوو بەدواوە،ئاستی پێکدادانەکان و ململانێی نێوان بزوتنەوە کرێکاری و دەسەڵاتەکاندا بوونی هەبوە، بەڵام قۆناخەکە تائێستایشی لەگەڵدا بێت،لەزۆربەی وڵاتانی ڕۆژهەڵاتدا وادەتە پێش چاو کەهێشتا لەنێو پەیوەندیە فیئودالیەکاندا بێت.ڕەنگە پێگەیشتوترین وڵاتی ڕۆژهەڵات،میسر و تونس و تورکیاو ئێران و پاکستان بێت،لەڕوی گەورەی و شارەکانیان و قەرەباغییە جەنجاڵ ئاساکانیانەوە، بەڵام کاتێک هەریەک لەم دەوڵەتانە بگریت،دەبینیت نەدامودەزگای ڕێکخراوی مەدەنی سەربەخۆ و ئازاد هەیە،وەنە ژنان لەم وڵاتانەدا وەک مرۆڤێکی سەربەست و ئازاد دەبینرێن. لێرەدا دەکەوینە نێو ئەو نمونەیەی لینین لەکاتی شۆڕشی ڕوسیادا گوتی؛وڵات بە سەپاندنی قۆناخی سەرمایەداریش دەشێت و وە بە بەرپاکردنی شۆڕشی سۆسیالیستیش دەشێت.چونکە ئەوکاتی وڵاتی ڕوسیە هێشتا لەڕەوی پێنەگەیشتوی و مانەوەی لەنێو پەیوەندیە دواکەوتوەکانی ئابوری فیئودالیدا بوو،ڕەنگە یەکێک لەهۆکارەکانی شکستی شۆڕشی بەلشەویکیش پەیوەندی بەنەبینی ئەو پێگەینەوەیەوە هەبێت.(دیارە لێرەدا مەبەستم ئەوە نیە بڵێم،مادام ئاستی چونەپێشی ململانێ چینایەتیەکان و ئامرازەکانی بەرهەمهێنان و ئابوری کۆلەو قۆناخە پێگەیشتودا نەبێت ئیتر نابێت دەست ببردرێت بە بەرپاکردنی شۆڕشی کۆمەڵایەتی، بەڵام خوێندنەوەی ڕابردویش هەردەم گرنگی خۆی هەیە و دەبێتە مایەی ئەزمون لێ وەرگرتن. ئەو ووتەیەی لینین، پێدەچێت لەئێستای وڵاتانی ڕۆژهەڵاتیشدا قورسای خۆی هەبێت.

ڕاستی لەبابەتێکی واکورتدا ناتوانرێت شرۆڤەی کۆی ئەو مێژوەی ڕابردو بکرێت و کۆی جومگە هەستیارەکان هەڵبسەنگێنرێت و ڕەخنە بکرێن و ڕێگا چارەسەری واقعیانەشیان بۆ دیاری بکرێت. چونکە ئاستی تێڕوانینەکان زۆرن و بیرمەند و کەسانی سیاسی و شرۆڤەکارانی

بەتوانـــاش زۆرن کە هەریەکەو دیـــدو بەچـــونێکی هەیە لەبەرانبەر کێشمەکێش و ئاڵوگۆڕەکان لەناوچەکەو جیهانیشدا.لەگەڵ ئەوەیشدا دەتوانین بڵێین؛مانەوەی پەیوەندیە کۆنەکانی کەلتوری و فەرهەنگی و ئاستی هۆشیاری سیاسی گشتی و بڕەودان بەپێگەی ئاینی و قەومی لەوڵاتانی ڕۆژهەڵاتدا،هەشتا ئەو بانگەوازیە دەدات بەگوێماندا کە قۆنـاخ هەر قۆنـاخی دەرەبەگایەتیەو لە بەرگی سیستەمی سەرمایەداریدا خۆی بەیان دەکات..هەروەک چۆن ڕۆژانە پێنج جار مەلاکان لەمزگەوتەکانەوە بانگ دەدەن و بە(حەی عەلەل سەلات،حەی عەلەل فەلاح)یانی هەستن بۆ نوێژ ئەی جوتیاران،بەڵام باسێک لەوە نیە کە پێگەی چینایەتیەکان لەکوێدان و پێگەویشتویی چینی کرێکارو چینی سەرمایەدار لەکام قۆناخی خۆیدایە، دەرخەری ئەو ڕاستیە دەگەیەنن. یەکێک لەهەرە گرنگایەتیەک کە بتوانێت ئاڵوگۆڕی ڕیشەی بەسەر پەیوەندیە کۆمەڵایەتیەکاندا بهێنێت،دەکرێت بە ئاڵوگۆڕ پێدانی جیای دین لەدەوڵەت بێت و لەبری سەپاندنی ئەو ئایدیۆلۆژیا وشکە،بڕەودان بێت بەکایە زانستی و پەروەردەیەکان و ڕێکخستنەوەی کۆمەڵگا لەسەر بنچینەی دیموکراتیانەو هەنگاو نان بەکۆتای هێنان بەکەی ئەو جومگانەی کە تائێستا کۆمەڵگەکانی تووشی شەلەل کردوە.
مانەوەی دەسەڵاتە هارو دڕندەکانی وەک دەسەڵاتی ئاخوندەکان و ئال سعودەکان و ئەردۆغانیەکان و ئەوانی دیکەیشیان،ئیتر چ لەنێو بەرگ و پۆشاکی ئاینیدا بن یان بەڕەیبات و پانتۆڵی مۆدێرنەوە بن،دەربڕی ئەو ڕاستیەن کە ئەو دەسـەڵاتانە ڕێگرەکـــی گەورەن لە بەردەم کەی ئاڵوگۆڕە سەرەکیەکاندا کەلە بەرژەوەندی گشتی هەستانەوەی ئاستی هۆشاری سیاسی کۆمەڵگەکاندا بن.
ئەم هەلـومەرجە تاقەت پڕوکێنەی ئێستا بەسەر گەلانی ڕۆژهەڵاتی ناویندا دەگوزەرێت،ئەگەر بێت و ئاستی چونە پێشی مەدی هۆشیاری سیاسی چین و توێژە کرێ وەرگرەکانی کۆمەڵگە نەباتە قۆناخێکەوە کەخۆیان بتوانن بەدەستی خۆیان ئێستاو ئایندەیەک دیاری بکەن،ئەوا پێدەچێت لەم نەوەدا دیسان سایکس بیکۆیەکی تر دووبارە ببێتەوەو بە سەدەیەکیتریش کۆمەڵگەکان نـوقمی دواکەوتـویی و سەرگەردانی بکرێنەوە. دیارە ئەو ئاڵوگۆڕانەی قەرارە بێتە مەیدانەوە،دەرخەری ئەو ڕاستیەن کە جەنگ و پاراستنی مانەوەی بەرژەوەندیەکانی جەنگ هەنەران دەبێتە هۆکارێکی وا کە تەنها وێران کرنی زیاتری ئاستی کـوشتنی ئیرادەکان بەدوای خۆیـدا بهێنێت.ئەو ئیرادانەی گەر کەببنەوەو خۆناسینی خۆیانی تێدا بەرقەرار بێت،دەتوانێت خۆبەخۆ بەرپەرچی کەی دەسەڵاتە دڕندەکانی نێوخۆو بەرژەوەندیخوازانی سیستەمی چەوسێنەریسەرمایەدارانیش بداتەوە.
لەشۆڕشی ڕۆژ ئاوای کوردستاندا ئیرادەیەکی وامەزن دەبینرێت کە

بشێت وەک ئەڵتەرناتیفێکی گونجاو بخرێتە بواری پەرەسەندنیەوەو ببێتە ئەو شۆڕشەی کەوەک شۆڕشی ڕێنسانسی ئەوروپا ببینرێت.دیارە شۆڕشی ڕۆژئاوای کوردستان تەنها لەڕووی پەروەردەییەوە نیە، بەڵکو شۆڕشێکە لەڕووی ڕێکخستنەوەی ئابوری و سیاسیشەوە خاوەن ئەڵتەرناتیفی واقعیەو لەخۆڕێکخستنە خەسڵەتیەکەیدا ئەو ئامانجانەی لە وەدی دەکرێت و باش دەرکیان بەناسینی قەناخ و خودی مێژووی لەمێژینەی وەڵاتانی ڕۆژهەڵاتیش کردوە لە کایەو بوارە جۆراوجۆرەکانیدا.

ئێستا دەکرێت بڵێین؛ئاخۆ کۆمەڵگەکانی وەڵاتانی ڕۆژهەڵات لەیەک کاتدا پێویستیان بەبەرپاکردنی شۆڕشێکی ڕێنسانسی زانستی و شۆڕشکی ڕیفۆرمی ئاینی و شۆڕشێکی ڕۆشنگەری و شۆڕشێکی کەبەمانا شۆڕشێک بێت بەبەرپاکردنی شۆڕشی کۆمەڵایەتی دەبێت،یان دەبێت یەک یەک و قەناخ بەقەناخ دەست ببەدرێت بە بەرپاکردنی ئەو شۆڕشانە؟ یان چارەسەری دیکە هەیەو ڕەنگە من پێیم پێ نەبردبێت.

تاهیر حاجی حەسەن
18/09/2016

نان و ئەمن ... پشکە ناکام

...یەکەتی هەموو ڕێگاکانی تاقی کردەتەوە، بە هاوپەیمانەتی ستراتیجیشەوە و زۆر جاریش پشی پشی و خۆ بە برا بچوک زان ، گروپە ئیسلامیەکان چەندین جار نەرمیان نواندوە و جار جارەش ئەم بەر و ئەو بەریان کردوە ، بەڵام جگە لە سوتاندنی بارەگاو ڕاونانی خۆیان هیچی تریان لێ حاصل نەکردوە، گۆڕان سەرەڕای وەستان لە ڕووی بەشێکی جەماوەرەکەی، تا ڕادەیەک پێی بە جەرگی خۆی نا بەشداری حکومەتی کرد ، بەڵام لە بەرامبەر (کاوبە) کانی پایتەخت جگە لە گەڕانەوە بۆ گردەکە هیچی تریان لەو موجازەفەیە بەدەست نەهێنا......
کۆبونەوەی دوو قۆڵی..کۆبونەوەی دوو قۆڵ و قاچێک ..دانیشتنی سێ قۆڵی..وورتە وورتی چوار قۆڵی،، دەربڕینی ناڕەزایەتی شەقام و حیزب، چاوشارکێی ئیعلامی و دواتر هەڕەش و فەزح کردن، کەشف کردنی ڕۆژانەی هەموو راستی و واقیعەکان بە بەڵگە و ژمارە و نووسین و ووتنەوە ، دان بەخۆیا گرتن تا دان لە دەما نەما ، ئەمانە هەموو و

دەیان شێوازی تری هەوڵەکان لە هەرێم بەرامبەر بە بنەماڵە و پارتی بە کەڵکی یەک فلسی قەڵب نەهاتوون، هەموو هەر هاوارەتی و کەسیش هەنگاوێکی عەمەلی نانێت جگە لە ڕستە کەن وسواوەکە: ئەبێ ئەم بار و دۆخە چارەسەر بکرێت ، حیزب و لایەنەکان بە مانشێتی میدیاکان کێسیان ئەوەی پارتی ئەیکات قبوڵی ناکەن ، پارتی و بنەماڵەش لەو لاوە زۆر بە ئیسراحەت و لەسەر خۆ بەرنامەکانی خۆیان جێ بەجێ ئەکەن بە خیانەت و مەش میوانیان نیە هەت، تەنانەت گەر جاروبار دەرودرواسێ و دۆستەکان ! قسەیەکیان تیا کردبێت هەر بە موجامەلە و قسەی بەینی دوو میوان ماوەتەوە و نەتوانراوە هیچ شتێک بگۆڕێت و لە یاری مار و پەیژەکە پارتی بە پەیژەکانا سەرئەکەوێت و برادەرانیش زوو زوو توشی مارەکان ئەبن و هەر فەری زار گرتن نەبوون.........
بنەماڵە و پارتی بە جۆرێک حوکم ئەکەن کە چەتە قاڵبی بوون بە (ڕژێم) بە جۆرێک چەوسانەوە پەیڕەو ئەکات کە هێزی پێشمەرگەشی گرتەتەوە کە بەرامبەر داعش لە سەنگەران و لە بەش کردنی چەک و هاوکاری مادی خۆرە و مەندەکان بەشی زۆری ئەگەر هەمووی نەبێت بە خۆیانە و خوا هەڵناگرێ لایەنەکانیش نوتقیان لەوە نایەت...
ئەمڕۆ بنەماڵە و پارتی لایەکی هەرێمیان بە خۆیان بردووە جگە لە خۆیان کەس بەی نیە بڵێ لەل ، ئیتر کات و هەقی خۆیەتی لە ناوچەکانی تر و بەتایبەتی (سلێمانی) بیر لە چارەسەرێکی سیاسی-ئیداری گونجاو بکرێتەوە کە لە هەموویان واقیعی تر دروستکردنی هەرێمەکی سەربەخۆی سلێمانی و هەڵەبجە بێت و لە فورسەتێکیشا "گەرمیان " بکرێت بە پارێزگا و ئەو سێ پارێزگایە هەیکەلی ئیداری هەرێمەکەی لەسەر دابمەزرێت، بەش بەحاڵی خۆم تا سەر ئێسقان لەگەڵ هێنانەکایەی ئەو هەرێمەم ، بەمەش دونیا کاول نابێ، دیارە قەدەر وای کردووە کە ئەم ناوچەیەی ئێمە تا لە بنەماڵە دوورتر بێت ئارام و دڵنیا تر بین و فریای سەرخورانی خۆمان بکەوین، با چیتر نەوت و داهاتی ئەم ناوچەیە نەخرێتە مەزادەوە و خێر و بەرەکەتی خاکەکەی بە دانیشتوانەکەی بێت نەک بە قاسە و گیرفانی چەند کەسێکی غەریب و ناشنا پێ ی ، بە بەش کردنی خێرێک لە داهات و سەرچاوەی بژێوی خۆی جۆرێکە لە خیانەت و بەرامبەر بە خیانەت هەموو جۆرە خەبات و بەگژاچوونەوەیەک ڕەوایە و هێنانە کایەی ئەو هەرێمەش لە چوارچێوەی ئەو خەبات و هەنگاوە مەدەنیانەیە و دڵنیاشم ئەوە ش بە چونی زۆربەی دانیشتوانی ناوچەکە بێت و بە ڕاستی شیکردنەوەکەش ئەکرێت لە ناوچەکە "سلێمانی، هەڵەبجە، گەرمیان " ڕیفراندەمێک ڕێک بخرێت کە : ئایا خێرێک بە باشترکردنی گوزەران ی ژیان و دابین کردنی پاشەڕۆژێکی کراوە و مسۆگەرتر ، پێیان باشە ناوچەکەیان بکرێت بە

هەرێمەکی سەربەخۆ لە ڕووی ئابوری و ئیدارییەوە ، یان نا…؟
کۆمەڵانی خەڵک ئەبێت لەوە تێ بگەن تا بنەماڵە و حیزبەکەی مابێت سوود لە یەک قەترە نەوت و یەک گرام داهاتی شەرعی خۆیان نابینن ، مامۆستایەک بە دوو سێ مانگ جارێک چارەکی !موچەکەی خۆی وەربگرێت و کوڕی بە ناو سەرۆکی! حکومەتیش لە تورکیا قاوەیەک بە چوار هەزار دۆلار بخواتەوە ؟! گەر ئەمە ئاساییە کەواتە ئەو وەزع و حاڵەی بنەماڵە و حیزبەکەی بەسەر هەرێما هێناویانە ئەوەش ئاسایی و زۆر ئیعتیادیە ، و موبارەکمان بێت ….وەک ئەبینرێ و بە ئەوەی ئیعلان کرا بێت بنەماڵە بە فیعلی بەشێکی لە هەرێم بۆ خۆی جیا کردۆتەوە و بە ئارەزوی خۆی تەراتێنی تیا ئەکات بێ ئەوەی حساب و ئیعتیبار بۆ یەک کەس و لا و کاردانەوەیەک بکات، کاتی ئەوە هاتووە ئەمەش بە حساباتی خۆمان بچینەوە و بیرێک لە مناڵەکانمان و نەوەکانی ئایندە بکەینەوە ، هەموو بگەینە قەناعەت کە دەستە وسان دانیشتن بەرامبەر بە دەسەڵاتی هەرێم موسیبەتێکی گەورەیە و هەر خۆشمان باجەکەی ئەدەین ، ئەو حکومەت و بەناو دامەزراوە حکومیانە هەر پیرۆز بە بنەماڵە بێت و ئەوەنەی بیر لەوە بکەینەوە بیرلە دامەزراندنی هەرێمەکی سەربەخۆی لای خۆمان بکەینەوە ، ئەو کاتە وەک ئەوترێت هەم خواشمان لێ ڕازی ئەبێت و هەم عەبدیش، جگە لە مەسەلە ویژدانی و ئەخلاقیەکان...........

ئیتر کۆمەڵانی خەڵک بە تەواوەتی هەراسان بوون ئەبێت و ئەکرێت وەڵامی ئەو پرسیارە بدەینەوە کە : چیمان پێ ئەکرێت ؟ گەر مشورێکی خۆمان لە ئێستاوە نەخۆین ، تا ماوین ئەبێت بڵێین : ئەم نانە بەو ڕۆنە..نەوەکانی داهاتوش لەسەر نان و ڕۆنێک لەمان خۆش نابن...............................

تورکیاو یاوەرەکانی و هەوڵی داگیرکردنی موسڵ … ئەحمەد رەجەب

لە 10 ی حوزەیرانی ساڵی 2014 موسڵ دووەم شاری گەورەی عێراق بە پێی پیلانێکی توکمەی داڕێژراو لە نێوان رەجەب تەیب ئەردۆگان سەرۆك

كۆماری توركیاو ئەسیل نوجەیفی پارێزگاری موسڵ و بەعسیەكان و سەركردەكانی سوپاكەی سەرۆك وەزیرانی عێراق نوری ئەلمالكی كەوت و لەلایەن دەوڵەتی ئیسلامی خوێنرێژەوە (داعش) كۆنترۆڵ كراو دەستیانكرد بە كوشتن و خوێنرشتن و تاڵانكردنی ماڵ و سامانی دانیشتوانی شارەكەو بووە هۆی راكردن و هەڵاتن و ئاوارەبوونی هەزاران خێزان بە تایبەت كریستانییەكان (مەسیحەكان) و ئێزدییەكان و شەبەك و كاكەییەكان لە ترسی كوشتن بە هۆی ئاین و مەزهەبەوە.

لەم رۆژانەدا مقۆ مقۆیەكی خەست و سەخت لە نێوان ئەمریكاو توركیاو یاوەرەكانی و عێراق و پێشمەرگەو حەشدی شەعبی لە ئارادایەو، هەر یەك لەوانە پلان و ئەجیندای تایبەتی خۆی هەیەو بە دوای بەرژەوەندییەكانیان ئەگەرێن و، ئەمریكا بە قورسایی خۆی و هەموو تواناكانیەوە ئەیەوێت بە زووترین كات دەستبكرێت بە شەری موسڵ و ببێت بە پێشەنگ و، خاوەنی بریار لە پاش نەمانی دەوڵەتی ئیسلامی (داعش) و، بۆ ئەو مەبەستە جگە لە كاری عەسكەری رووی كردووەتە كاری دیبلۆماسی و، لە هەفتەی رابردوو شاندێكی ئەمریكا گەیشتە بەغداو، شاندەكە پێكهاتبوو لە ئەنتۆنی بلیكن یاریدەدەری وەزیری دەرەوەو، بریت ماگۆرك نوێنەری تایبەتی سەرۆك ئۆباماو جۆزێف هاریس بەرێوەبەری ئەنجومەنی ئاسایشی نەتەوەیی بۆ كاروباری عێراق و، جۆزێف بینتگتۆن بریكاری وەزیری دەرەوە بۆ كاروباری رۆژهەڵاتی ناوین و، شایانی ئاماژەیە شاندەكە لە گەڵ گەورە بەرپرسانی عێراق باسی هەنگاوەكانی شەری موسڵیان كرد ئەمە لە لایەك و، لە لایەكی ترەوە توركیاش ئەیەوێت پەلە بكرێت لە شەری موسڵ و، بەشداری تیادا بكات و، ئامانجی ئەوەیە چۆن لە كاتی رۆخانی رژێمە دیكتاتۆرییەكەی سەدام حوسەێن هەرچی بەڵگەنامەو دیكۆمێنت هەیە لە لایەن ئەمریكاوە دەستی بە سەرداگیراو، هەر هەمووی باسی لە رەفتارو پرۆسە چەپەڵەكانی سەدام و حزبی بەعسی عەرەبی و، هەلسوكەوتی رژێمەكەی ئەكردو، توركیا لەوە ترساوە بەڵگەكانی پاش نەمانی داعش بكەوێتە دەستی لایەنەكانی تر، كە چۆن ئەردۆگان و توركیا یارمەتی داعشیانداوەو، توركیا نایەوێت هەرچی تاوان دژ بە هەلسوكەوتی نامرۆڤانەی داعش هەیە كە بە فیتی ئەو كراوە بدرێتە پاڵی و، تاوانبار بكرێت.

توركیاو وڵاتانی كەنداو بە تایبەت عەرەبستانی سعودی و قەتەرو بەعسیەكانی عێراق و هەندی لایەنی تر لە ژێر چاودێری ئەمریكا داعشیان دروستكردو، هەر لە سەرەتاوە توركیا یارمەتی داعشی داوە لە هەموو روویەكەوە، هەرچی كارو كردەوەی نامرۆڤانە هەیە، داعش بە فەرمانی توركیا ئەنجامیداوە‌و، لە هەمووی زەقترو دزێوتر گرتنی

شەنگاڵ بوو لە 3 ی ئابی 2014 دژ بە ئێزدییەکان و، ئەو کارەش بە پێی نەخشەیەکی دارێژراوو گومانـاوی کـراو، بـەبێ تەقەێکردنـی پێشمەرگەکانی پارتی دیموکراتی کوردستان کە پاراستنی شارەکە لە ئەستۆیان بوو.
ئەگەر موسڵ لەلایەن هەر هێزێکی ترەوە داگیربکرێت و داعش تێکبشکێنرێت، ئەوا بەشێکی زۆر لەو تاوانانەی ئەردۆگان وحزبی "" دادو گەشەپێدان "" و تورکیا ئەگرێتەوەو، تورکیا لە مێژووەوە بە یارمەتیدانی داعش تاوانبارکراوەو ، ناوی چووەتە لیستی رەشەوە.
زلهێزەکانی دنیا کۆکن بۆ تێکرایی بچنە جەنگەوە دژ بە دەوڵەتی ئیسلامی (داعش) بۆ ئازاد کردنی شاری موسڵ و، هەر یەکە بە گوێرەی قورسایی و توانایی سەربازیی خۆی بەشدار ئەبێت و، لە کۆتاییدا پشکی خۆی وەرئەگرێت لە تاڵانی دوای جەنگی شاری موسڵ و، ئەمریکا بۆ گرتنی شاری موسڵ لە کێبرکێدایە لە گەڵ نەیارو دۆستەکانی و، هەوڵئەدات هەموو بۆشایەکان پربکاتەوەو، بەشدارییەکی بەهێز بکات بۆ لەناوبردنی رێکخراوی داعش ، بە مەبەستی قایمکردنی جێپێی خۆی لە عێراقداو، ئێرانیش کار ئەکات پاڵ بنێت بە حەشدی شەعبی شیعەکانی سەر بەخۆی بۆ بەشداریکردن لە شەری موسڵداو، جێی خۆی لە گۆرەپانی شاردا دیاری بکات و، بەو شێوەیەش رێگای سوریا و عێراق خۆش ئەکات و، ئەتوانێت بە هێزی زەمینی دۆستەکانی لە عێراق و سوریا بپارێزێت، بەڵام تورکیا بەرامبەر بەوانە لە رێی دارودەستەی سوننەکان و کوردانی یاوەری ئەیەوێت بوونی خۆی لە شارەکە پیشان بدات و، بتوانێت دەسکەوت و بەرهەم دابین بکات و، لە ئێستادا هەموو هەوڵێکی تورکیاو یاوەرەکانی ئەوەیە رێگری لە گرتنەوەی موسڵ بکەن و، نەهێڵن هیچ هێزێکی تر بەشداری بکات و، تورکیا وەك شەڕی سوریا ئەیەوێت هێز بە راستەوخۆ بەشداریی گرتنەوەی شاری موسڵ پێبکات ئەوەش بە پێی رێککەوتن نامەیەك لە ساڵی 1926 شدا لە نێوان زلهێزەکان واژوکراوەو ئەو مافەی پێئدراوە.
لە 24 /8/2016 هێزەکانی سوپای تورکیا لە ئۆپراسیۆنی (قەلغانی فورات) چونە ناو خاکی سوریاو شاروچکەی جەرابلوسیان داگیرکردو، لە پاش رۆژێك تورکیا تۆپبارانی ئەو ناوچانەی کوردی تیابوو کردو، بووە هۆی شەهید بوونی ژمارەیەك هاوڵاتی و شەرڤانان و، وا دیارە بە بەڵگەی بەشدارکردن لە گرتنەوەی موسڵ تورکیا ئۆپراسیۆنێکی تر ئەنجامئەدات و، دوور نییە ناوی ئۆپراسیۆنی (قەڵغانی دیجلە) ی لێبنێت و، ئەوەتـا سـەرۆکی تورکیـا نایشارێتەوەو رایگەیانـد، باوەڕیان وایە کردەوەی هاوشێوەی (قەڵغانی فورات) لە عیراقیش پێویستە هەر وەك چۆن لە سوریا کردیان.
بۆ هەرکارێکی سەربازی لە عێراق تورکیا ئامادەیە، چونکە خاوەن

ژمارەیەکی زۆر بنکەی سەربازییە لە خاکی کوردستان و، هێزێکی گەورەی زەبەلاحی لە بەعشیقە نزیك بە پارێزگای موسڵ کۆکردووەتەوەو، ئەوترێت تەنها 10 کیلۆمەتر ماوە بگاتە ناو شار.

بۆ دەستێوەردان لە کاروباری تورکیا عێراق پشت بە رێکەوتنی زلهێزەکان ئەکات کە لە ساڵی 1926 مۆرکراوەو، دیارە تورکیا ئەگەر بۆی برەخسێت و، بەشداری شەری گرتنەوەی موسڵ بکات و، نیمچە سەرکەوتنێك وەدەستبهێنێت پەلاماری شاری کەرکوك ئەدات و، ئەو کات رەجەب تەیب ئەردۆگان سەڵتەنەتی عوسمانلییە دێراوەکان زیندو ئەکاتەوەو، لە پێش هەموو شتێك لە دەستەکانی هەڵئەگەرێتەوەو، خاکی وڵاتەکانیان داگیر ئەکات و، کوردیتانیش دوور نییە لەو نەخشە گڵاوە.

ئەمریکا، تورکیا، ئێران، عێراق، سوننە بەعسییەکان، پێشمەرگەو حەشدی شیعەکان، هەر هەموویان لە سەر خەتن و، چاوەروانی کاتی دەستپێکن و، هەر یەك لە سەر ئاوازێك ئەخوێنێت و، داهاتووش هێشتا لێڵەو، کەس نازانێت کێ زیاتر خوێن ئەدات و، لافاوی خوێن کێ ئەگرێتەوەو، کێ ئاوارە ئەبێت و، کێ وەریان ئەگرێت و، کێ برسییەکان تێر ئەکات و، کێ شوێنی ژیانیان دیاری ئەکات، کێ ئەمرێت و کێ ئەمێنێتەوە.

ئەوەی بۆ ئێمەی کورد گرنگە دوور بین لە پیلانی دوژمنان و، بتوانین هێزی پێشمەرگە قارەمانەکان بپارێزین و، هەموومان پشتیوانیان بین و، بە دروشمی زەق و بریقەداری دوژمنان هەڵنەخەڵەتێن و، هەوڵ و تێکۆشانمان یەکبخەین لە پێناو دەرکردنی دوژمنی سەرسەختی گەل و نەتەوەکەمان تورکیای کەمالیست لە خاکی کوردستان.

19/9/2016

نمایشی “ئاڵای بۆ وڵات” و “ژیان لەسەر سنوور” لە

فیستیڤاڵی فیلمی "فۆکۆئۆکا" لە ژاپۆن

تاران ١٩ سێپتەمبەر (ZNA) ـ فیلمی بەندیی "ئاڵای بێ وڵات" نوێترین بەرهەمی "بەهمەن قوبادی" و فیلمی دیکۆمێنتاریی "ژیان لەسەر سنوور" لە فیستیڤاڵی نێودەوڵەتی فیلمی "فۆکۆئۆکا" لە ژاپۆن نمایش کران.

فیلمی بەندیی "ئاڵای بێ وڵات" A Flag Without a Country لە دەرهێنانی "بەهمەن قوبادی" و بە ئامادەبوونی ئەم سینەماکارە کوردە، لە نوێترین بەشداریی نێودەوڵەتی خۆیدا، کاتژمێر 7:15ی ئێوارەی ڕۆژی ١٦ سێپتەمبەری 2016 لە بەشی سەرەکی بیست و شەشەمین خولی فیستیڤاڵی نێودەوڵەتی فیلمی "فۆکۆئۆکا" Fukuoka بە "تەرکیز لەسەر ئاسیا" Focus on Asia لە هۆڵی ژمارە 13ی "سینەمای یونایتێد" لە شاری فۆکۆئۆکا لە وڵاتی ژاپۆن نمایشکرا و هەر لە دوای ئەم فیلمە کوردییە، فیلمی دیکۆمێنتاریی "ژیان لەسەر سنوور" Life on the Border لە دەرهێنانی هەشت منداڵی شارەکانی کۆبانێ و شنگال لە بەشی "نمایشی تایبەتی پانۆڕاما"ی Special Screening Panorama ئەم فیستیڤاڵە چووە سەر پەردەی سینەما.

ئەم دوو فیلمە کوردییە لە دووهەمین نمایشی خۆیاندا لە فیستیڤاڵی نێودەوڵەتی فیلمی "فۆکۆئۆکا"، کاتژمێر 4ی دوانیوەڕۆی ڕۆژی ١٩ سێپتەمبەری 2016 لە هۆڵی ژمارە 13ی "سینەمای یونایتێد" و لە دوایین نمایشی خۆیاندا لە کاتژمێر 12:30 نیوەڕۆی ڕۆژی 23 سێپتەمبەری 2016 لە هۆڵی ژمارە 5ی "سینەمای یونایتێد" لە شاری فۆکۆئۆکا لە وڵاتی ژاپۆن دەچنە سەر پەردەی سینەماکان.

"خەڵاتی بینەرانی فۆکۆئۆکا" کە خەڵاتی سەرەکی فیستیڤاڵی نێودەوڵەتی فیلمی "فۆکۆئۆکا" دێتە ئەژمار، لە لایەن بینەران و بە مەبەستی بردنەسەرەی ئاستی فەرهەنگی سینەمای ئاسیا بە دەرهێنەرێکی بەهرەمەند دەبەخشرێت.

فیستیڤاڵی نێودەوڵەتی فیلمی "فۆکۆئۆکا" کە بە یەکێک لە گرینگترین فیستیڤاڵەکانی فیلمی ئاسیا ناسراوە و لەسەر باشترین بەرهەمەکانی سینەمایی ئاسیا تەرکیز دەکات، بە نمایشی نوێترین بەرهەمی بەرچاوی دەرهێنەرە ئاسیاییەکان لە چەندین بەشی "سەرەکی"، بەشی "فیلمە

دیکۆمێنتارییەکان"، بەشی "فیلمە ڤییەتنامییەکان"، بەشی "فیلمە ژاپۆنییەکان" و هەروەها بەشی "نمایشی تایبەت" لە ڕۆژانی 15 تا 25ی سێپتەمبەری 2016 لە شاری فۆکۆئۆکا لە وڵاتی ژاپۆن بەڕێوەدەچێت.

بۆ زانیاریی زیاتر:
[/http://www.focus-on-asia.com/lineup_en](http://www.focus-on-asia.com/lineup_en/)

مەنسوور جیهانی

چەند بەیڤە یەك بۆ ئە شقێکی نەمر … حە سەن مەلا

شەوێکی زۆر تاریك و سارد و بارا نناوە ی ئەو شە وی کە مرۆڤ تا قە ت پەروەکین دە بێت ئەوشەوی تەنها ڕێمانێکی وەك سزا و تاوان و چەندانی تر بە توا نن شان لە شانی بدە ن لە ئیوارە یە کی سارد ی بارانا ویدا کە بە خور باران دا ی کردبوو ، لە کۆلاًنەکە دا لە بەر لیزمە ی باران کەس دە ر نە دەکەوت ، شەقام چۆڵ منیش بە پەلە لە دەرگای مالمًدا زۆر دەرنگ دایکم دەرگای کرد وە ، کاتیکیش بینی هەموو گیانەم لە بە ر باران تر بووە ، ئیتر هیلاك و ماندوو دەرکەوتم ، ئیدی خۆی بە چًیشخانەکە کرد ، بۆیە یەکسەر بە بیًدە نگی خۆم گەرەەم کردوە لە بەر ئاگر دانەك ، کاتێکیش چاکەتەکەم فڕێردا و تەماشا ی پشکۆی ئاگردانەکەم دە کرد چۆن گەش بونتەوە ئیتر لەگەڵ و گفتوگۆی خود ی و خەیاڵ و پشکۆ ی ئاگردان ئاوێزا ن بووین ، کاتێك ئێوارە بوکی را ِ زاوی خەیاڵم تاقانەکەم چەند جار پێم گوتی ئەو تاوا نی من نیە ، ئەو یاسایەی ئێمە پێ سزا درا ین هین ئەمڕۆ نیە ، ئەوە میراتی دە یان و سەدان ساڵە وەکو دیاری بۆمان ماوەتەوە ، ئەوان خەڵاتی سوڵتانن ، ئەوە مە دالیا ی نە براوی ئاغا و شێخی مەدێرن ، شێخەکەم ئەمڕۆ دێراوترین مرۆڤی سەردەمە منم ،، ئەمڕۆ دەستە و نزە ر لە بەردەم ئە شقت راوستاوە م نازانم چی بەلێم ، ئاە سوێند بە نسیمی بەیانی بە هەنسك و فرمێسکی بەخورت، سوێند بە کۆچی بێ ماڵ ئاوا یت ، ئێستا دەرون لە دەرگای دارستانێك

خەون ، تەمەنێك جاوەڕوانى ،
هەزران پرسيارم لە دەرگا دە دا ت ، بێ ئاگايت دڵ بۆ شينى ڕۆيشتنت
سيروانێك بە خورفرمێسكى لێم وە يست ، ئازيزە كە م نازا نم لە كام
شارلە چى ماڵێك سۆرا خە ت بكە م ، ئێستا دووريت بۆ دەونى بيرەورى
و قەسيلە ى خەونەكانم يەكجار تۆفانێكى نە هامەتى ئەم تەمەنە پا
يزى منە ڕۆژانە دەمكوژيت، تۆ بە ئەو دابرانت بە بێ دەنگە يت
دەتوا نيت بەهارم لێ بكەيت پايز ، زەريا بكەيت بە بيابان ،
سپێدەم بكەيت بە ئاوا بون، لەقوڵا ى ئەوينى پاكژمە وە چۆك دادم
تا ئەمڕۆش ئازيزە م بۆ ئەوينمان ، بۆيە ئێستاش بمبورە بۆچەند
ساتێك پياڵۆكانت ماندو دەكەم لەگەڵ ئەونامە سادەيە بەر لە ماڵ
ئاواى نوسيتەوە تا ئێستاش هەر نە بە خەياڵيش نەگەيشت دەستم
بمبورە لە برى سلاوە ، ويستم وێنە ى ئەو مرۆڤ ميهربانى كە تا ئە
مڕۆ شازنى دڵمە پێم نە گوتى
خۆشەويستم كە هێندە ئەوينت بەرزە لە ناوهەستمدايە لە
ناودمارەكانى خوێندا هاتوو چۆ دە كات نەك لە دڵم بە ڵكو لە
ڕوخسارم نە تشاڕێتەوە هە ستم ، لە بيرت هەمووجارێك دەتگوت
گەرميانى گيانە بمورە فێرە كراو ين ئەو نامانى بۆ يە ك شەوتا
بەيان دەمان نووسى، ئە و ساتانى ئەوين و ئيلهام دەستە لملان بۆ
كۆرپترين پيت و بەهێزترين سۆز ئاوسە دەبوون ، ئە و دێرا نە باران
ئاسا نا خەمانى پا راو دە كرد لە موحبەت چرك بەچرك لە و كانيا و
سۆزمان پارا و دە بوين! وە لێ دە ترساين نامەى ئەوين ئاڵوگۆركەين
، زۆر لە مێژ بوو لە بە را نبە رە بە يەك را دە وستاين هەست
وسۆزمان ئاوێزان بێت ، ئە وێ ڕۆژ ێ تە نها پژارە م خوليا ى
بينينى قژە ى زەرد و چاوى رە شە و برەژا نگە ى درێژ لێو ى ئاڵا و
نيگاى پرە لە سحراو يت هەميشە دە يًوا نى كرد بووم ، ئايە چەندە
قەشنگ بوون هەموو سپێدە يەك بە يانيەكانمت پرە دەكرد لە بە يانبت
باش ، ئا ى چەند سە رنج راكێش بوون بزەى سەرلێوت سوكناهى بوون بۆ
ئەوين پر لە جۆش ، ئەزانى كە ئێستا وەرزى من هەردەم پايز رۆژگارى
حەزكانم بە هەتيوى بە ميرا ت بەجێ دەهێڵت ، ئەزانم تاقانەكەم لە
كانگاى دلًە و ە لێم زە يزى ويژ دا نم ئازارم ئەدا ت پێ نە گوتى
من مرۆڤى جەنگە نيم ، هيچ شك نابم تاكۆچت ڕوو لە قەڵا بێت،
بەرگەى ڕۆژى تەنگا نت ناگرم ، بەفرى لوتكەم زوو دە توێمەوە ، ئەو
رێگا يە ى بۆ سەفەر بەرپات كرد وە بە موسا فيرێكى وەك من نا
ئاسايەوە ناگڕێتەوە لێت نابێتەوە ،
ئەزانم تا ئەمرۆش لێم وەرناگريت كتێبێك نە پارچە شعرێ نە گوڵێ نە
بزيەك ، ئە ئە دە ى هاورێتيك بە چى دە چێت ئەوە ى گوزشت ڕا ستيكى
تاڵ و زۆر قسە ى نە وترا وە بوو

بەلاًم ئیًستاش لە جیً ژوانی جاران چاوەڕوانی گفتوگۆ و بەڵێنەکە ی
نێوانمانم بۆ گە رانەوە ت تاقانەکەم ، بێزا رنا بم گەر بۆ سەد
یەك چاوەرێ بم ، هەموو تەمەنم بە دە بەخشم گەر سا تێك رێ هەڵەکەیت
بۆ دیدار ێك ،

گوڵی هەموو پێدە شتی گەرمیانت لە یەخە دە دە م گەر بمبوری نە مە
توا نی تۆ بەگۆڕمەوە دڵداره کەم ئەو یا سا ی تاریکستانی بوو تۆی
لە ئامیزم گرتەوە لەو ڕۆژ و ئەزانم تا ئێستاش قینی تۆچەند لە
لوتکیە ! سەرسام نابم ئێستاش لە یاد ەم زۆر بە یانی تۆ غەمی نە
بوونی و هەژاریت بەسەرشانتدا وەك کێویك کوتبوو ، دڵ پیسی باوا نت
قوفڵی لە حەزکانت دا بوو تەنها کلیلگیەك بۆ رژاندنی ئەو هەموو
نەهامەتیت من بووم ، زۆرجار دە تگوت

تۆ ئاوێنە ی منی تۆخەونی پاشە ڕۆژی منی، من و تۆ نێبەری ئەم
دونیاین ، چەند ە وێنە ی جوا نت دە کێشا خەونی چە ندە جوانمان
هەبوو ، لە خەونی ماڵێکی قورینی پێدە شتی گەرمیان و ئەو هەردە و
کێوا نە خەونی منداڵێکی گچکە و ماڵێکی قورینە بوین ، نانا دوو
منداڵ یەکێکیان ناو ی ئەژی دە بێت و ئەوی د ی فەرهاد ، ئەژی
کابان و فرهادیش لەگەڵ کار و بەر خەکاندا دە چێت بۆ لە وەرگا ،
ئازیزکەم بە پێنکە نینەوە تۆ دەتگوت نا نا لە م دەشتە کاکی بە
کاکی گەرمیان ە ئەستەم ئەم جۆرە ژیانە بۆ ئێمە ، چەند جوا نە
باسی ئەو میوا نانمان د ە کرد کە ڕۆژێك دە بوون بە میوا نمان ،
ئاە باسی کێڵگە و مە زرا کانمان دە گێرایەوە ، لە یادە م چەند
جار دە تگوت خۆشەویستی نێوا نمان و چیرۆکی بە گە یشتنی
خۆشەوشیتیمان بۆ مندا ڵا کانمان دە گێڕینەوە ، کە تۆم هەبوو
هەمووشتێك جوان بوو ، ڕۆژکانم هەمووی ڕەنگین بوو کە تۆ هەبوو
دونیام قەشنگە تر بوو، هەموو ئیواریەك خۆشترین گۆرا نی و
ناسکترین هۆنراوە میوانم بوون ، بەڵام ئێستا چی ؟ ئێستا تۆ
ڕۆیشتیتوو من تە نهام ، تەنها ی ئە و میوا نە نەخوا زرا و یە
هەموو ساتێك رۆح دەکێشێت کچیً بۆ دەبەختی دەژیم، بۆیە بەختەورەم
دەکات گەر ویژدا نت زەیند وە بێت ئەو ی ڕوویدا حەز و نەسروتنی
خۆت بوو بەدوا ی جارەنوسی خۆت چویت ، دەزانم ژیانی نوێت ناچاریت
هەڵبژارد ، تۆ ڕۆیشتی منیش لەم پا یز عومەری تەمەنما و لە نێوە
بازنەی عەشقی ڕا بردوو بە د یار وە فا ڕۆژمێری جارانمان یاد دە
نووسمەوە خۆم دەنوسمەوە وە رتم دە ڵێت خۆشم لە خۆم ناگەم ، هەموو
ڕۆژێك دە جار دە لێم پا یزێك ئێمە ی بە یەك نا سان ، ئە ی بۆ هە
ر پا ییز ێك لێکی کردنی ؟ لە نێوە ئەم کێشك خەیاڵدا دایکم چایەکی
بۆهێنام ئیدەی بیری خەونەکەم خاڵی بووە و هەموو شیًك وە ك خۆی
نەمایەوە .

سەرکردە !… ئەرسەلان مەحمود

سەرکردە چییە؟
شێوێنەری وێنە مەزنەکەو،
بڕەری قردێلەی پیشانگە وێنەییەکانیشە، لەکوردستان !

سەرکردە چۆنە
خاوەنی دایانگەو یانەو یاریگەو،
گۆڵ لەسەر گۆڵیش، لەمیللەتەکەی دەکات،
لەکوردستان !

سەرکردە کێیە؟
هەڵگرسێنەری جەنگەکان و،
عاشقی گۆرانی و مۆسیقاو سەمایشە،
لەکوردستان !

سەکردە لەکوێیە؟
قسە لەسەر شارستانیەت و سەربەخۆیی دەکاو،
چۆڵپەرستیشە، لەکوردستان !

سەرکردە،
لوتبەرزەیەو، بۆ پۆزیش لەسەر ئەژنۆ،
وێنە دەگرێ لەتەك کورت□ باڵاکاندا،
لەکوردستان !

سەرکردە،
سیاسەتکارە،
خاوەن بیرە نەوت و، کارگەی چیمەنتۆو،
مۆڵ و هۆتێل و کۆمپانیایەو بزنس دەکات،
لەکوردستان !

سەرکردە،
شەش مانگ جارێك،
ناوماڵەکەی دەگۆڕێت، تاڵانچیە،
پەنا بەرە لەوڵاتان، تەبلیغاتی ئیسڵاح دەکات،

لەکوردستان !

سەرکردە،
سەری کردە نیە، سەر بردەیە،
لەکوردستان !

سەرکردە،
ئەنفالچییە، خوێنەخۆرە،
پێشوازی لەخانەوادەی شەهیدو، جینۆساید دەکا،
لەکوردستان !

سەکردە،
ملی بەدەست خۆیەوە نیەو،
ململانێش لەسەر دەسەڵات دەکا،
لەکوردستان !

سەرکرە،
دوای خۆ پڕ کردنی لەخواردنی خەڵك،
دەستی بەتاڵە، هیچ شتێکی دی نیە، لەخۆرهەڵات،
لەکوردستان،

ئەرسەلان مەحمود

دەنگەکان بەردەوامە و تێدەپەڕێنێت

ماوەیەک بوو دەنگەکان بە هۆی هەندێک گرفتی تەکنیکییەوە بە سستی کارەکانی دەچووە ڕێوە،دیارە تا ئێستاش س□رق□ر□کەی ترمان کێشەکەی چارەسەر نەبووەو بەردەوامین بۆ چارەسەرکردنی کێشەکە، بهڵام بۆ ئەوەی لە ڕوداوەکان دوانەکەوین و جێ متمانەی قەڵەمە جدێکان بین، ئەوەتا جارێکی دیکه دەنگەکان به هێزێکی گەورەتر و شێوازێکی نوێترەوە بۆ ڕەوتی خۆی دەگەڕێتەوە، بگره مەبەستیەتی هەنگاوەکانی

لە جاران خێراتر بکات. دەنگەکان وەک کەناڵێکی سەربەخۆ هەمیشە هەوڵی داوە ئازادیی دەربڕین بڕەخسێنێت، کە ئەو هەوڵە لەمەودوایش هەر بەردەوام دەبێت. دەنگەکان هەرگیز نە کەناڵێکی مژدەبەخش بووە، تاکوو لە کاتی هەڵچوونی جەماوەر و دەرکەوتنی حزب و ڕێکخراوی نوێدا مژدەی سەرکەوتن، خۆشگوزەرانی و هاتنی بەهەشتی دابێت و نە شیوەنیشی کردووە، کاتێ هەڵچوونی هەمان جەماوەر نیشتووەتەوە و حزبە نوێیەکان بە هەمان شێوازی حزبە کۆنەکان لە دژی ئازادی و مافە سەرەتاییەکانی مرۆڤی ئێمەدا وەستاونەتەوە. دەکرێت بگوترێت ئەمە یەکێکە لەو خاڵانەی دەنگەکان لە زۆربەی کەناڵە تەقلیدییەکانی ڕاگەیاندن جودا دەکاتەوە، بەوەی لەپێناوی مەبەستێکی تایبەت و کاتی دانەمەزراوە، بەڵکوو ڕاستەوخۆ پێوەندیی بە ئازاری ناوەوە هەیە و هەر ئەو ئازارەیشە بووەتە موتیڤی بەردەوامی و تێپەڕاندن. بە مانایەکی دیکە تێڕوانینی دەنگەکان هەمیشە لەگەڵ تێڕوانینە باوەکانی کۆمەڵگەدا ناکۆکە، بۆیە نەک هیچ کاتێ بۆ ئەو ئاستە دانابەزێت، بەڵکوو شەڕی گەورە لەپێناو تێپەڕاندنیشیدا دەکات. ئەو دەمەی دەنگەکان دەستی پێ کرد، زمانی باوی ڕۆژنامەگەریی کوردی، بە تایبەتی هیی ڕۆژنامەی ئێلکترۆنی، زمانی ڕۆژانە، یاخود زمانی شەقام بوو، ئەو زمانەی بە ئاسانی شتێک دەسڕێتەوە و شتێکی دیکە بەرز دەکاتەوە، بەڵام دەنگەکان بە پلەی یەکەم هەوڵی دا نەک هەر خۆی لەو زمانە دوور بگرێت، بەڵکو ویستی پەرە بە جۆرێکی دیکەی جیاوازی زمانیش بدات، ئەو زمانەی توانای بەرهەمهێنانی پرسیاری نوێ و کاریگەری هەیە. لە ماوەی ئەو چواردە ساڵەی ڕابوردووی دەنگەکان دا بێژمار ڕۆژنامە و گۆڤار دەرچوون و مژدەی گۆڕینی دنیایان بە خوێنەر دا، بەتایبەتی لە کاتی هەڵچوونی جەماوەردا، کەچی بەشێکی زۆریان دوای ماوەیەکی کورت وەستان و بەشێکیشیان درێژەیان بە هەمان میتۆد دا، بەڵام دەنگەکان چونکە تێڕوانینی جیاوازی بۆ ڕووداو هەیە، واتە چونکە پێی وایە ئەوە ڕووداوە دەبێت بکەوێتە ژێر دەستەڵاتی زمانەوە، نەوەک بە پێچەوانەوە، بۆیە هەرگیز ئەو ڕووداوە زەقانە نەیانتوانیوە ئەو تێڕوانینەی بگۆڕن و تۆزقاڵێک لە ئاستی ئەو زمانەی دابەزێنن. دیارە ئەمە مانای ئەوە نییە بەرگری لە مافی ئەو تاک و گروپانە نەکردووە، کە بەردەوام کەوتوونەتە بەر شاڵاوی هێزە کۆنسەرڤاتیڤەکان چ لە فۆرمی حزبی سیاسی، چ لە فۆرمی دینی، چ لە فۆرمی کۆمەڵایەتی و چ لە فۆرمی سومبولیدا. لێرەدا بە ڕوونی تێڕوانینی دەنگەکان بۆ دەستەڵات دەردەکەوێت، کە پێی وایە دەستەڵات فۆرمێکی دیاریکراوی نییە، دروستتر ئەو فۆرمەی نییە، کە تەنیا لە حزبی سیاسیدا بەرجەستە بووە، بەڵکو لەوە قوڵتر دەڕوانێت

و تێدەگات دەسەڵات هەر شتێکە، کە بەرگری لە مانەوەی دۆخی کۆمەڵگە دەکات. هەر هێزێکە دەست بە (ئێستا)وە دەگرێت و ویستی تێپەڕاندنی نییە. بەم شێوەیە دەسەڵات لە هەموو شوێنێکدایە، لەناو خێزان، لە قوتابخانە، لە پەرستگە، لەسەر شەقام و لە هەر کونوکەلەبەرێکی دیکەدا. مافی ژن، مافی منداڵ، مافی دەربڕین، جیاکردنەوەی ئاین لە سەرجەم دامودەستگەکانی دەوڵەت و زۆری دیکە ئەو بابەتانەن، کە دەنگەکان بەردەوام وروژاندونی و بێ یێقینێوێ بەرگریی لێ کردون. شتێکی سەیر نییە ئەگەر دەنگەکان بووبێتە کەناڵی بەشێکی زۆری ئەو ڕۆشنبیرانەی بە هۆی بوونی تێڕوانینی جیاوازیانەوە دەرگای کەناڵی ڕاگەیاندنی حزبەکانیان لێ داخراوە و لە میدیای ئەواندا کەمترین بایەخیان پێ نادرێت. بەم شێوەیە دەنگەکان وەک کەناڵێکی گرنگی ڕاگەیاندنی سەربەخۆ و ئازاد هەمیشە فۆوکۆسی یەکەمی لەسەر ڕۆشنبیر بووە و بووەتە کەناڵی گرنگی ئەوانەی ڕەخنە لەو تایپە ڕۆشنبیرە دەگرن، کە دژی فۆرمێکی دەسەڵات دەوەستن و بەرگری لە کۆمەڵێکی دیکەی دەکەن. دەرگای دەنگەکان لەمەودوا زیاتر بۆ هەر دەنگێکی ئازاد، یاخی و سەربەخۆ کراوەیە، کە خەونی تێپەڕاندنی بەردەوام و داهێنانی بێسنوری هەیە.

گۆران عەبدوڵا

• بەڕێوەبەری ماڵپەڕی دەنگەکان

16/9/2016

ڕزگارکردنی موسڵ و مەترسی شەپۆلێکی تری ئاوارەبوون … ڕەسوڵ بێسکێنی

5 – 3

ڕزگارکردنی پارێزگای ئەنبار و کێشەی ئاوارەکان

پەرەسەندنی جەنگە تائیفییەکان لە عیراقی دوای حوکمی بەعس هۆکارێکی ئاوارەیی عەرەبەکان بوو، دواتر هاتنی داعش لە گرتنی موسڵ و

چالاکیەکانی لە پارێزگای ئەنبار و کۆنتڕۆڵ کردنی ناوەندی دەسەڵاتی پارێزگاکە لەلایەن داعشەوە شەپۆلێکی دیکەی ئاوارە بوون دەستی پێ کرد بەرەو بەغدا و شارەکانی تری خوارووی عیراق، بەڵام کاتێ عەرەبەکانی نیشتەجێی سەلاحەدین و ڕومادی و فەللوجە ڕوویان لە بەغدای پایتەخت کرد، دەسەڵاتدارانی شیعە لەناوەند ڕێگای مانەوەیان لە بەغدا پێنەدان و ڕەوانەی کوردستانیان کردن، بە سەرنج ڕاکێشان و خێراکردنی پرۆسەکەش هاوکاریان کردن لە دابین کردنی فڕۆکە و هۆکاری گواستنەوە، سایتی خەندان لە ڕاپۆرتێکدا لە 2015-6-2 ڕایگەیاند: دوای هێرشەکانی ڕێکخراوی تیرۆریستی داعش بۆ سەر پارێزگای ئەنبار دەیان هەزار هاوڵاتی ئەو شارە ئاوارە بوون و ڕوویان لە بەغدا و پارێزگاکانی دیکەی عیراق کرد، بەشێکیان ناچار بوون ڕوو لە هەرێمی کوردستان بکەن و لەبەر نەبوونی ڕێگای وشکانی هەرێم بە ڕومادی و ناوچەکانی دیکەوە بەبەستێتەوە بەشێک لەو ئاوارانە بە فڕۆکە و لە ڕێگای فڕۆکەخانەی نێودەوڵەتی هەولێرەوە گەیشتونەتە هەرێمی کوردستان. د. دیندار زێباری جێگری بەرپرسی فەرمانگەی پەیوەندیەکانی دەرەوە بۆ کاروباری ڕێکخراوە نێو دەوڵەتیەکان دەربارەی ئاوارەکانی هەرێم ڕایگەیاند: بەغدا کەمتەرخەمە لەبارەی ئاوارەکانەوە لایەنە نێودەوڵەتیەکانیش نەیانتوانیوە ڕێژەی پێویست لە کۆمەکی دارایی بە هەرێم دابین بکەن. هەروەها زێباری ڕایگەیاند: هاتنی ئاوارەکانی ئەنبار و ڕومادی لەڕۆژی 25 ی نیسانەوە دەستی پێکردووە، تائێستا نزیکەی هەشت هەزار و 434 خێزانی عەرەب لەناوچەکانی ئەنبار و سەلاحەدین و ڕومادی لە ڕێگای فڕۆکەخانەی نێودەوڵەتیەوە گەیشتونەتە کوردستان. هەروەها وتی: لەچەند ڕۆژی ڕابردوودا زیاتر لە 350 خێزان کە ژمارەیان هەزار و 593 کەس لەڕێگای فڕۆکەوە هاتوون و ژمارەیەکی زۆر بلیتی فڕۆکە بە خۆڕایی بەو ئاوارانە دراوە، کۆمپانیا بازرگانیەکانی بواری فڕۆکەوانی وەک هێڵی ئاسمانی عیراقی و زاگرۆس و ئەلناسر و چەند کۆمپانیایەکی دیکە ئاوارەکان دەگوازنەوە، پێشبینی دەکرێت هاتنیان بەردەوام بێت. چونکە زیاتر لەنیوەی ئەم ئاوارانە کە 3 ملیۆن کەس دەبن لەهەرێمی کوردستانن، لە کاتی لێدوانێکیدا د. دیندار زێباری ڕایگەیان حکومەتی هەرێمی کوردستان وەک ئەرکێکی مرۆیی و پابەند بوونی خۆی بە بنەماکانی مافی مرۆڤ و مافی پەنابەران پێشوازیان لێ دەکات، لەکاتی گەیشتنیان لایەنە پەیوەندیدارەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان ڕێوشوێنی تایبەت دەگرنەبەر. بەڵام پێویستە گوشارێکی نێودەوڵەتی بخرێتە سەر حکومەتی ئیتیحادی لەبەغدا بۆ ئەوەی بەزووترین کات یارمەتی دارایی پێشکەش بەدامودەزگاکانی هەریمی کوردستان بکات، چونکە ئاشکرایە

ئەم ئاوارانە عیراقین و بەرپرسیارێتی سەرەکی لەسەر شانی حکومەتی فیدراڵییە. هەموو کەس دەزانێت ئەمە ئامانجی سیاسی و گۆڕینی دیمۆگرافی لەپشتەوەیە، هەرێمی کوردستان لەبەرامبەر ئەمەدا بە دەنگیان هەڵبژارد، لە ماوەی یەک هەفتەدا زیاتر لە 4000 خێزان ئاوارەی کوردستان بوون، سەرەڕای ئەوەی کێشەی ئاوارەکان دابین کردنی لایەنە خزمەتگوزارییە سەرەتاییەکانی وەک خۆراک و پێخەو و جل و بەرگ ...هتد، بآ گومان ئەوانە لەڕووی مرۆییەوە پێداویستی ڕۆژانەی هەر کەسێکە، بەڵام ئەوە کێشە و تەنگژەی بنەڕەتی ئاوارەکان نیە، بەڵکو کێشەکان لێرەوە دەست پێ دەکەن، چونکە لە توانای حکومەتی هەرێم دانەبوو ئاوارەکان لە کەمپی تایبەت دا کۆبکاتەوە و نیشتەجێیان بکات، بە پێچەوانەوە زۆربەی هەرە زۆری ئاوارەکان لەناو شار و شارۆچکەکان و لەناو هاوڵاتیان دا نیشتەجێ بوون.

بەڕێوەبەرایەتی کۆچ و کۆچبەرانی سلێمانی ئەوەی خستەڕوو تەنیا لەماوەی یەک هەفتەدا زیاتر لە 1400 خێزانی پارێزگای ئەنبار ڕوویان لە شاری سلێمانی و ئیدارەی گەرمیان کردووە. زانا مستەفا بەڕێوەبەری هەبەی ئاوارەکان لە بەڕێوەبەرایەتی کۆچ و کۆچبەرانی شاری سلێمانی بە KNNC ڕاگەیاند: بەهۆی ئەو نائارامییەی ماوەی چەند هەفتەیەکە ڕووی لە پارێزگای ئەنبار کردووە ژمارەیەکی زۆر خێزانی ئەو پارێزگایە ئاوارەی شار و شارۆچکەکانی هەرێمی کوردستان بوون. زیاتر لەو ژمارەیەش هاتوون، چونکە ژمارەیەکی زۆر لەخێزانەکان ناویان تۆمار نەکراوە. وتیشی ئەو ئاوارانەی ئەنبار ئاوارەی سلێمانی بوون لە ئوتێل دەژین ژمارەیەکیش لەو خێزانانە لەلای خزم و کەس و ناسیاوی خۆیان ماونەتەوە، تا ئێستاش بڕیاری دروست کردنی کەمپ بۆ ئەوانە نەدراوە، بەڵام داوای هاوکاری مادی لە حکومەتی عیراق کراوە.

لە هیچ شوێنێکی دنیا ئاوارە بەم شێوەیە مامەڵەی لەگەڵ ناکرێت و داڵدەدان بەم شێوەیە نیە، ئەوە لەکاتێکدا هەرێم خۆی لەگەڵ داعش لەجەنگ دایە و داعش خۆی لە منداڵدانی سوننە بەرهەم هاتووە، ئاوارەکان وەک سوننە لە دژی شیعەگەرایی لەڕووی بیروباوەڕی عەقیدەییەوە لاریان لەو ڕەفتارەی داعش نیە، نەک هەر ئەوە بەڵکو سۆزیان بۆی هەیە و پشتیوانیشی دەکەن، مەترسی ئەوەش هەیە ژمارەیەکی زۆری نەزانراو خۆیان خزاندۆتە ناو ئاوارەکان، بەڵگەی ئەمەش ئەوەیە چەندین کەسیان لێ دەستگیر کراوە. لە ڕاپۆرتێکدا ئاماژە درابوو لە کۆی (56844) خێزان کەدەکاتە (289904) ئاوارە، تەنیا (5870) خێزان واتە (29937) ئاوارە لەناو کەمپەکاندا نیشتەجێن کە دەکاتە 10،3% لەناو کەمپەکاندا نیشتەجێن، واتە 90% ی ئاوارەکان بوونە بارگرانییەکی گەورە بەسەر شار و شارۆچکەکانەوە، بە

ویست و خواستی خۆیان شوێنی نیشتەجێ بوونی خۆیان هەڵبژاردووە، ئەمەش زنجیرەک کێشەی بەدوای خۆیدا هێناوە، ئەگەر بەرپرسانی هەرێم سیاسەتێکی ژیرانەی لەبەردەم ئەم کێشەیەدا نەبێت و چارەسەری ڕیشەیی بۆ نەکرێت، بێ گومان کاریگەری نەرێنی بە سەر ئاسایشی نەتەوەیی دەبێت. چونکە ڕێژەیەکی زۆری ئەم ئاوارە بوونە بەلێشاوەی قوربانییەکانی شەڕی داعش لە عەرەبی سوننەن، ئەمەش کاریگەری خراپی دەبێت لەسەر گۆڕینی باری دیمۆگرافی ناوچەکانی کوردستان، بە نایەکسانی و ناهاوسەنگی ئیتنی – نەتەوەیی بەتایبەت لەناوچەکانی کەرکوک و ناسراو بە مادەی 140 گۆڕینی باری دیمۆگرافی بەهۆی زۆری ئاوارەکان بەم قەبارە گەورەیە ئەگەر ئەمە لەبەرچاو نەگیرێ و چارەسەری ژیرانەی بۆ نەدۆزرێتەوە، بێ گومان دەبێتە کێشەیەکی گەورە بۆ سەر ئاسایشی نەتەوەیی کوردستان، دەبێتە سەرکەوتنێکی گەورە بۆ سیاسەتی مۆدێرن و هێمنانەی بەعەرەب کردنی کوردستان لەژێر پەردەی مافی مرۆڤ و دیموکراسی و مافی ئازادی نیشتەجێ بوون دا. لەلایەکی تر ئێزدی و کرستیان و شەبەک و ئەوانی تریش کە قوربانی شەڕی داعشن، ئێستا ئاوارەی کوردستانن، مەترسی ئەوە هەیە بەهۆی ستەم و چەوساندنەوەیان لە داهاتوو نەگەڕێنەوە بۆ شوێنەکانی خۆیان کە هەموویان دەکەونە ناو چوارچێوەی ناوچەکانی مادەی 140 ئەوە بەبێ ئەوەی ئەو ناوچانە بەعەرەب کرابێن دانیشتوانەکەی بە خۆیان دەبنە هۆکاری چۆڵ کردنی ئەو ناوچانە و بۆ هەمیشە دەبنە خاکی پارێزگای موسڵ و بەهێمنی تەعریب دەبن، هەر سروشتی مرۆڤیش وایە ئەگەر شوێنی تازەی باشتر و ئارامتر و هێمنتر بوو لە هی پێشووی گونجاوتر بوو بۆ ژیان ئەوا ئەو شوێنەی پێشووی لەبیر دەکات، لەبەر ئەوە نابێت لە ژێر هەست و سۆزی نەتەوایەتی و هەر بابەتێکی تردا هاوکاری بکرێن بۆ مانەوەیان لە کوردستان، بەڵکو دەبێ هاوکاری و کارئاسانیان بۆ بکرێت هان بدرێن بۆ گەڕانەوەیان بۆ زێد و شوێنی پێشووی نیشتەجێ بوونی خۆیان. هەرچەندە بە هیمەت و قارەمانەتی هێزی پێشمەرگەی کوردستان ئێستا بەشی زۆری ئەو شوێنانەی بەناوچە جێ ناکۆکەکان ناسراون ئازاد کراون، لەلایەن هێزی پێشمەرگەی کوردستانەوە دەپارێزرێن و سەرکردەکان دەڵێن ئەو ناوچانەمان بەخوێن ئازاد کردووە و لێیان ناکشێینەوە، هەر وەک بەڕێز مەسعود بارزانیش لە هەڵچوونێکدا گووتی: مادەی 140 تەواو بوو… جارێکی تر پێشمەرگە لەو ناوچانە ناکشێتەوە. بەڵام لەڕاستی دا کارەکە بەجۆرێکی ترە، ئەگەر ئەوەی ئاماژەمان بۆ کرد ڕووی دا و ئێزدی و کرستیان و شەبەک و ئەوانی تریش نەگەڕانەوە شوێنەکانی خۆیان بێ گومان عەرەب لەشوێنیان نیشتەجێ دەبن و دەبێتە هۆی گۆڕینی باری دیمۆگرافی ئەو ناوچانە، بەهێمنی پرۆسەی بەعەرەب

کردنی ئەو ناوچانە ئەنجام دەدرێت، ئەمە کارێکی نەرێنی بۆ کورد و بەئارەزووی ئەوان و لە بەرژەوەندی شوڤێنیزمی عەرەبی دەبێت بە سوننە و شیعەوە.
ژمارەی ئاوارەکان بەپێی ئەو ئامارەی سەرەوە بێت بێ گومان ئێستا زیاتریشی کردووە بەرامبەر بە ڕێژەی دانیشتوانی هەرێمی کوردستان وەک کەمینەیەک سەیر دەکرێن، بەهۆی زۆری و لە ئەنجامی سەرهەڵدانی هەر کێشەیەک ڕوودانی کێشە کۆمەڵایەتییەکان لە داهاتوودا چاوەڕوان نەکراو نین، لەو کاتەدا بەغدای شیعی کە خۆی هۆکارێک بووە بۆ ئاوارە بوونیان، هیچ دوور نیە لە ئەنجامی ڕوودانی هەر کێشەیەک ئارەزووی بێت بەناوی عروبەوە لەسەریان بێتە دەنگ و دەتوانێت وەک هەڕەشەیەک بۆ سەر هەرێمی کوردستان هەڕەشەیان پێوە بکات، لەو کاتەشدا هەموو وڵاتانی عەرەبی و کۆمکاری عەرەبی بەناوی پارێزگاری لەو کەمایەتییە عەرەبەی ناو کوردستان دێنە دەنگ و بەپێشێل کردنی مافی ئەوان ناوبانگی کورد دەشێوێنن. ئەمەش دەبێتە هۆی سەرکەوتنی پیلانە دارێژراوەکەی دەسەڵاتی ناوەندی شیعەگەرای فەرمانڕەوای عیراق، بە پیلانێکی ڕێک و پێک و پێشتر پلان بۆ داڕێژاو جێبەجێی دەکات، لەلایەک بە نەگەڕانەوەی سوننەکان بۆ شوێن و زێدی خۆیان و پاکتاوکردنی تائیفی سوننە، لەلایەکی تریش بە ئەنجامدانی بەعەرەب کردنی هەمنانەی کوردستان بەتایبەت ناوچەکانی ماددەی 140 کە کورد بەئومێدەوە دەڕوانێ هەرچی ڕۆژێک زووترە بگەڕێنەوە سەر هەرێمی کوردستان.
هەرچەندە ئەمە ئەنجامێکی زۆر ترسناک و مەترسیدارە، تا ئێرە کارێکە ئاساییە وەکو ئاوارە مامەڵەی دەکرێن و داڵدە دراون، حکومەتی هەرێمی کوردستان پێویستە ئەم کێشەیە بەهەند وەربگرێت، کەوا ئەم لایەنەی پشت گوێ خستوە، یاخود بابەتەم ئەوانیش بە کێشەیەکی ستراتیژی و مەترسییەکی گەورەی دەزانن، بەڵام بەهۆی ململانێ ناوخۆییەکان و کێشەی بەرژەوەندی تایبەتی و دەسەڵاتخوازی ئەوەندە تەخ کردەتەوە، کاتی ئەوەیان نیە بیر لەم جۆرە کێشە گرنگ و ستراتیژیانە بکەنەوە و بایەخی پێ بدەن و چارەسەری پێویستی بۆ دابنێن، ئەوە ئاشکرایە ئەنجامە خراپەکانی هاتن و جێگیر کردنی ئاوارە عەرەبەکان بەرپرسیارێتی گەورەیە و پێویستە کار و پلان بۆ ناردنەوەیان لە بەرچاو بگیرێت، پێش ئەوەی لە کاریگەرییەکانی پەشیمانی دەربێین.

ڕەسوڵ بەسکەنی

تورکیا 174 گرتووخانەی نوێ دروست دەکات … د.ناجح گوڵپی

لەڕاگەیەنراوێکی وەزارەتی دادی تورکیادا ئەمڕۆ پێنجشەممە هاتوە دەلێ : دەولەتی تورکیا نەخشەی دروستکردنی 174 زیندانی نوێ دائەڕێژێ لەماوەی 5 ساڵدا تەواویان دەکات، لەئەنجامی زۆر بوونی ژمارەی چاوەڕوان نەکراوی گیراواندا.

ڕۆژنامەی حوڕیەت رای گەیاند گرتوخانەکانی تورکیا لەئیستادا لە سەروی وزەی خۆیانەوە گیراوانی تێدایە و شلەق بوون، بەهۆی دەسگیرکردنی لایەنگرانی فەتحولا گوڵەن کە تۆمەتبارکراوان بە ئەنجامدانی کودەتاکەی 15 ی تەموزی 2016 ، توانای گرتوخانەکانی تورکیا تاکو سەد هەزار کەس دەگرێتە خۆ بەلام ئیستا لەو ژمارەیە زیتریان تێدایە.

ئەمە لەکاتێکدایە حکومەتی تورکیا 28 هەزار بەندکراوی بەمەرج ئازاد کردوە لەژێر ڕۆشنایی ئەو حاڵەتە لەناکاوەی کە ڕای گەیاندوە لەدوای کودەتاکەوە، بۆ مەبەستی جێگا کردنەوە 23 هەزار کەس کە لە ئەنجامی کودەتاکەوە دەسگیر کراون.

پەرلەمانتارێکی حزبی گەلی کۆماری ڕای گەیاند ،لەساڵی 2000 دا ژمارەی گیراوانی تورکیا 49500 چلو نۆ هەزارو پێنج سەد گیراو بوو ، ئەم ژمارە بەردەوام لەزیاد بوندایەو لە سەرەتای ساڵی 2016 وە ئەم ژمارە گەیشتە 179600 سەدو حەفتاو نۆ هەزارو شەش سەد گیراو، بێ گومان لەدوای کودەتاکەوە زیاتر بوە.

سەرچاوە ———————————————— :
http://24.ae/article/279469/تركيا-تخطط-لبناء-174-سجناً-جديداً
د.ناجح گوڵپی 16/9/2016

ڕیفۆرم یان شۆڕش .... نووسینی: کریس هەجز ... وەرگێڕانی: گۆران عەبدوڵڵا

کریس هەجز ئەم وتارەی لەسەر سۆسیالیستی شۆڕشگێڕ "رۆزا لوکسمبەرگ" لە یانەی فۆرمی چەپ لە شاری نیویۆرک لە ئەمریکا پێشکەشکرد.

-

شەوی 15/1/1919 کۆمەڵێک چەکداری فریکۆرپس کە گروپێك بوون لە کۆنە سەربازە راستڕەوەکانی جەنگی جیهانی یەکەم دروستکرابوو (لەلایەن سۆسیال دیموکراتەکانەوە)، بۆ پەلەپروزکێ ڕۆزا لۆکسەمبەرگی تەمەن ٥٠ سالەیان گرت، کە ژنێکی بەباڵا بچکۆلە بوو کەمێك بە نەرمی دەشەلی، بردیان و گەیاندیانە ئوتێلی ئیدن لە بەرلین، کە بنکەی سەرەکی فیرقەی پاسەوانە ئەسپسوارەکانی (فریکۆرپسی سۆسیال دیموکراتەکان) بوو.

دوای ئەوەی بردیانە ژورێکی ئۆفیسی نهۆمی سەرەوە کاپتن ڤالدیمار پابست رووی تێکرد و لێی پرسی:" تۆی خانمی ڕۆزا لۆکسەمبەرگ؟"

لە وەڵامدا بە نەرمییەوە وتی: "تۆ خۆت بڕیار بدە."

ئەویش وتی:"بەپێی وێنەکان بێت تۆ ئەویت."

ئەمیش بە ئارامییەوە وتی:"چۆن دەڵێیت با وابێت."

پابست پێی وتبوو کە دەگوازرێتەوە بۆ زیندانی مۆبییت (لە بەرلین)، بەڵام لە ڕێگای چونە دەرەوەیان لە ئوتێلەکە خەڵکێکی زۆر وەستابوون بە قەرەباڵخی و تێکەڵە و پێکەڵەی گردببونەوە و تێکڕا بەرامبەر رۆزا هاواریان دەکرد و جنێویان پێدەدا وەك "ئەی لەش فرۆش"، هاوکات لەگەڵ هاوارو هوتاف و هوها پێکەوە تفیان لێدەکرد.

سەربازێک بەناوی ئۆتۆ رونجی 50 مارکی بەرزکردەوە کە بیدات بە ئەوەی یەکەم کەس بێت لە رۆزا بدات و هاواری کرد: " بۆ زیندویی لەرێ ناچێتە دەرەوە"، ئا لەو کاتەدا بوو بەقۆناغی چەکەکەی کێشای بە پشتی سەری ڕۆزادا و بەدەما خستی و خوێن بەدەم و لوتیدا فیچقەی کرد.

ڕۆنجی بە جاری دووەم پێیدا کێشایەوە هەتاوەکی کەسەکی دیکە بەردەمی گرت و وتی:" ئەوەندەی بەسە".

سەربازەکان ڕۆزایان بەکێشکرد بۆ لای ئوتومبیلێکی خۆیان کە چاوەڕێی

هاتنیانی دەکرد.
تاکێك لە پەڕاوەکانی رۆزا لەو کاتەدا لە دوای جەستەی بەجێما، یەکێك لە سەربازەکەکان جارێکی دیکە لە کاتی بەکێشکردنیدا لێیدا.
کاتێك ئوتومبیلەکە بە خێرایی دوور کەوتەوە، نەقیب کورت ڤۆگێل دەمانچەکەی بەرزکردەوە و لە سەری رۆزا خاڵی کردەوە.
سەربازەکان لاشەکەی ڕۆزایان فڕێدایە ناو ئاوی نەکەندی لاندڤێر.
کارل لیبکنیخت، ئەو کەسەی کە بڕوای بە ڕۆزا هێنابوو بەشداری راپەڕینەکە بکات، چەند ساتێک بەر لە رۆزا کوژرا بوو.
لیبکنیخت ئەو کەسە بوو کە بڕوای بە رۆزا هێنا بچێتە ناو شۆڕشەکەوە، هەرچەندە رۆزا بە گومان بوو چونکە دەیزانی راپەڕینەکە سەرکەوتوو نابێت بەڵام چووە ناوی و ئیتر هەردووکیان بەوشێوەیە کوژران و راپەڕینی سپارتاکۆسیەکان (چەپە سۆسیالیستە شۆرشگێڕەکان لە ئەڵمانیا) سەرکوتکراو فاشیزم لە ئەڵمانیا لە دایك بوو.
بکوژەکانی ئەو دوو شۆرشگێڕە لە ئەڵمانیا هەروەکو پۆلیسەکانی ئێرە کە چۆن لە شەقامەکانی شارەکانی ئەمریکا خەڵکانی بە رەنگ (رەش پست و ئەوانەی سپی نین) دەکوژن ، هەروەکو ئەم پۆلیسانەی ئێرە ئەو بکوژانەی ئەوەش لە ئەڵمانیا دادگایی کران، بەڵام دادگا تەنیا هۆشیاری پێدان چونکە دەوڵەت (دەوڵەتی ئەو کاتەی ئەڵمانیا) هیچ مەبەستی نەبوو بکوژەکان سزا بدات چونکە بکوژەکان بە کوشتنی رۆزا و لیبکنیخت ئەو کارەیانکردبوو کە دەوڵەت خوازیاربوو بیکەن.

ئەوە پارتی سۆسیال دیموکراتی ئەڵمانیا بوو کە هەستا بە دروستکردنی فریکۆرپس، کە دواتربووە هەوێنی دروستبوونی پارتی نازی.
ئەم هێزە چەکدارە میلیشیایە و سوپا هەردووکیان بەکارهێنران بۆ سەرکوتکردنی هەموو ئەو ناڕەزایەتیانەی لەلایەن بزوتنەوەی چەپەوە ڕێکدەخران و بە مەترسی بۆ سەر خۆیان دەیانبینی. (سۆسیال دیموکراتەکان بە باڵی راستی ئەڵمانەکان لەم قۆناغە دەناسرێن، چەپ لێرە مانای سۆسیالیستە شۆرشگێڕەکانی رێکخراوی سۆسیالیستە سپارتاکۆسیەکانە).
کوشتنی ڕۆزا ئەوپەڕی دڵسۆزی نوخبەی لیبەراڵی دەرخست بە کۆمەڵگەی سەرمایەداری کە رووبەرووی مەترسی ببوەوە لەلایەن چەپەکانەوە.
ئەو کاتەی سۆسیالیزم لە شەقامەکاندا خۆی نمایش دەکرد ئەو نوخبەیە ئامادەبوو هەموو کاتێکیش ئامادەیە بۆ دروستکردنی بەرە لەگەڵ توخمە هەرە دواکەوتووەکانی کۆمەڵگەدا بۆ سەرکوتکردنی ئامانجەکانی چینی کرێکار و (بزووتنەوەکانی خەڵك).

لیبڕاڵیزم، کە ڕەزا شیاوترین پیناسەی بۆکردوە و وەک “ئۆپۆرتۆنیزم ” (هەلپەرستخواز) ناساندی، بەشێکی دانەبڕاوی سیستەمی سەرمایەداریە.

هەرکاتێک جەماوەری خەڵك بەرەو وچان دەچن لە خەبات و تێکۆشان ، لیبڕالیزم دەست دەکات بە ڕەخنەگرتنی زێدەڕۆییەکانی سەرمایەداری، بەڵام وەک رەزا باسی لێوەکردوە سەرمایەداری دوژمنەکە هەرگیز ناکرێت هێرشەکانی نەرم بکرێتەوە.

سەرمایەداری دەست دەبات بۆ ریفۆرمی لیبڕاڵەکان بۆ هێورکردنەوەی نارەزایەتییەکان، ئەو کاتەش کۆمەڵگە ئارام دەبێتەوە، ئیتر دووبارە کار لەسەر دوا ڕێڕەوی خۆی بەرەو سەرمایەداری دەکات، کە بۆ کۆیلەکردنی کرێکارانە.

خەباتی کرێکارانی ئەمریکا لە سەدەی ڕابردوودا تەواو درووستی بۆچونەکانی ڕەزا دەسەلمێنێت.

سیاسەت وکەلتوور و دەزگا دادوەرییەکانی سیستەمی سەرمایەداری هەموویان کار بۆ پاراستنی مافەکانی موڵکدارێتی تایبەتی دەکەن.

هەر وەکو ئادەم سیمس (بیرمەندی سەرمایەداری) پێناسەی کردووە: “دامەزراندنی حکومەتی مەدەنی بۆ پاراستنی ئارامی بۆ مۆڵکدارێتی تایبەت. لە ڕاستیدا بەرگریکردنە لە دەوڵەمەندەکان بەرامبەر هەژاران، یان ئەوانەی خاوەنی چەند بەشێك موڵکن لە بەرامبەر ئەوانەی بێ موڵکن”.

سیستەمی سەرمایەداری هەر لەسەرەتاوە ئەم یارییەی کردووە، هەر بۆیە بۆچونەکانی رەزا زۆر گرنگن ، هەروەکو چۆن کۆمپانیا گەورەکان ئێستا بەتەواوی لە هەموو کۆتوبەندێك ئازادبوون لە ئاستی ئابوری جیهاندا، بەوڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکاشەوە، کە ئێستا زیاتر لە سیستەمی سەرمایەدارییەوە بووە بە فۆرمێکی زێدە بێڕەحمی دەرەبەگایەتیەکی نوێ (نوێ فیوداڵیزم).

لە سیستەمێکی لەوشێوەیەدا،(کە ئەمریکا بەڕێوەی دەبات) کاری کرێگرتە بە پێی یاسا دەستنیشان ناکرێت بەڵکو بە پێی پێویستیەکانی بازاڕ دەستنیشان دەکرێت.

ئەوە بازاڕە کرێکار بە چۆکدا دێنێت لە پێناو قازانجی بازاڕی جیهانی و ئەم خواستە بۆ قازانج هەرگیز لە رێگای یاسا و بە یاسایکردنەوە چارەسەر ناکرێت.

دیموکراسی لەم سەردەمەی سەرمایەداریدا بەشێوەیەکی یاسایی گۆڕاوە بۆ سیستەمێکی بەرتیل وەرگرتن .

هەموو دامودەزگا حکومیەکان لەگەڵ دادگا و سیستەمەکانی

خۆشگوزەرانی کات بەسەربردنی خەڵك و دەزگاکانی هەواڵ هەموو لەلایەن دەزگا ئابوریەکانی کۆمپانیا گەورەکانەوە بەڕێوە دەبرێن.
سیاسەتەکانی هەڵبژاردن تەنها نمایشکردنی بوکەڵەکانە، واڵ ستریت (ناوەندی بازاڕی سەرمایەداری ئەمریکا) یان سوپا هەرکامیان بێت، ئینجا دۆناڵد ترەمپ یان کلینتۆن، هەریەك لەوان (لەو بوکەڵانە) لەو نمایشەدا دەیبەنەوە.

ڕۆزا دەڵێت:"سەرمایەی کەڵەکەبوو بۆ جوڵەی خۆی پێویستی بە شوێنێك هەیە سەرمایەی تێدا نەبێت. سیستەمی سەرمایەداری تائەوکاتە دەتوانێ بەردەوامبێت کە زەمینەی جوڵەکرددنی لەو شوێنانە هەبێت."
سەرمایەداری لە جیهاندا دەگەڕێت بۆ قۆرخکردنی کاری هەرزانی کرێکارانی ناڕێکخراو هاوکات سامانی سروشتی بۆ قازانجی خۆی تا کردنی سروشت بە زبڵدان بەفیڕۆ دەدات.
نوخبە خۆجێیەکانی ئەو شوێنانەش (ئەو وڵاتانەی بە تاڵان دەبرێن) دەکڕدرێن یان لادەبرێن بە ئارەزووی سیستەمەکە خۆی، بەمەش رێگری دەکات لەوەی ئەو وڵاتانەی خەریکە لە گەشک□رندان نەگەن بە قۆناغی پشت بەخ□ بەستنیان.

لە هەمانکاتدا، کرێکار لە وڵاتە پیشەسازیەکاندا ناچارکراون بە کاری قورس و بێبەشن لە کرێی شیاو و بیمەی تەندروستی و پارێزبەندی یاسایی، بۆیە لە پێناوی ژیان و گوزەران ناچارکراون بەوەرگرتنی قەرز لە بانکەکان، ئەو قەرزەش بە قازانجی دەوڵەمەندە جیهانیەکان دەشکێتەو (کە خاوەنی بانکە جیهانیەکانن).
رۆزا پێشبینی ئەوەی دەکرد کە ئابوری لەسەر بنەمای قەرزکردن لەگەڵ خۆیدا زنجیرەیەك قەیرانی بچوکی یەك لەدوای یەك بەرەوە قەیرانی ئابوری نارێك دەبات، هەروەك ڕوویدا لە سەرەتای ئەم سەدەی بیست و یەکە لە ئەمریکا، وەک قەیرانە سەرەتایەکانی بازاڕی ئینتەرنێت لە سالێ 2000 و دواتر توانەوەی بازاڕ بەتەواوەتی لە سالی 2008دا.

لێرەش بەدواوە بەرەو قەیرانێکی دیکە دەڕۆین و لە کۆتایدا ئەنجام هەر کۆیلەبوون و خزمەتکاری ئاغاکانە جا چی لێرە (لە ئەمریکا) یان لە وڵاتانی دەرەوە بێت.
تێگەشتنێکی تری گرنگی رۆزا دەربارەی ئەوانەی خۆیان قەتیس کردوە لە ناو خولەکانی هەڵبژاردندا ئەوەیە کە هەڵبژاردنی ناو سەندیکا کرێکاریەکان وەک پرۆسەیەکی هۆشیارکردنەوە کار دەکات لەناو سیستمی سەرمایەداری، بەڵام ئەو هەڵبژاردنەی سەندیکا کرێکاریانەش کە خۆیان تەڵاقدا لەگەڵ "هۆشیاری شۆرشگێرانەی سۆسیالیستی" بۆ تەواو ریشەکێشکردنی سیستەمی سەرمایەداری، ئیتر رۆزا وەک "کرێکاری

سیسیفوس" ناویبردن. (سیسیفوس لە ئەفسانەی یۆنانی دێریندا کارەکتەرێکە کە بەهۆی ناڕێکی کارەکانییەوە خوداوەند وەک سزا تەپۆکی پێدەدات بیباتە سەر شاخێك و تەپۆکە کە دەگاتە سەر لوتکەی شاخەکە خل دەبێتەوە خوارەوە و دیسان دەیباتەوە سەرەوە و ژیانی سیفوسیس وەك ئەشکەنجە لەو خولانەوەیەدا سوڕدەخوات، میتۆلۆژیاکە لە ئەدەبیاتی سەدەی بیستەم زۆر بەکار هاتۆوە دیارترینیان دەقێکی ئەلبیرت کامۆ یە بە بەناوی داستانی سیسیفوس).

ئەمە کە باس لە پێکهێنانی بزووتنەوەیەکی ڕادیکاڵ دەکەین کە بێتە مەیدان وەك هێزی سێهەم، دەبێت ئەوە بزانین ئەمە بە بەدەستەوەگرتنی دەسەڵات نییە لە ئێستادا چونکە گرتنی دەسەڵات لە باشترین کاتدا دەبێ لە ئێستاوە تا دە ساڵی دیکە کاری بۆ بکرێت، هەروەك ڕۆزا بە بیرمان دێنێتەوە کە "شۆڕش کاتی دەوێت".
بێرنی ساندەرس (بەربەژریی دیموکراتەکانی ئەمریکا کە لەگەڵ هیلاری کلینتۆن لە پێشبڕکێدان بۆ بوون بە کاندینی پارتەکە لە هەڵبژاردنەکانی سەرۆکایەتی ئەمریکا)، خۆی و لایەنگرەکانی وەك نەعامە سەری خۆیان خستۆتە ناو لم و خۆیان دەدزنەوە لەوەی ئەمریکا وەکو هێزێکی ئیمپریالیستی رەخنە بکەن.
باسێکی رۆزا هەیە کە بەسەریاندا تێپەڕیوە ئەویش کە پێی وابوو سۆسیالیزم و ئیمپریالیزم بەیەکتر ناتەبان و ئیمپریالیزم نەک تەنها ئامێری جەنگە، بەڵکو سەرمایەدارێکی جیهانییە کە خاوەنی گەورەترین بازاڕی چەك و ئایدۆلۆژیایەکی ژەهراوییە، کە رایت ماکدۆناڵد وەک "ئالودە بە جەنگی بەردەوام" پێناسەی ئەم ئیمپریالیزمەی کردووە و ئەمەش هۆکارە بۆئەوەی سۆسیالیزم مەحاڵ بێت.

نەتەوەییەکان، بە ناوی ئاسایشی نەتەوەییەوە ئێستا داوای کەمکردنەوەی ئازادییە مەدەنییەکان دەکات و ئۆپۆزسیۆن بە خیانەت دەزانێت، ئەمەش لە کۆتاییدا دەبێتە هۆکاری هاتنەئارای – مەرکەزیەت (سەنترالیزمی) دەسەڵات کە دەرەنجامەکەی هێزی ئیمپراتۆرییە نەک دیموکراسی.
لە جیاتی هێزێکی دیموکرات، ئیتر دیموکراسی دەبێتە گاڵتەجاڕی یان وەک ئەم بارودۆخەی ئەمەی لێدەت لەنێوان دوو لە نابوترین کەسەکانی مێژووی ئەمریکا بۆ سەرۆکایەتی بەنە گۆڕەپانەکە، وەك ئەوەی کارل مارکس وتی:" کانیدی پەرلەمانیی ئیفلئج"، یان وەك سیاسەتمەدار شێڵدن وۆڵن دەڵێت:" تۆلیتاریزمی سەربەرەوخوار" کە تیایدا دیموکراسی دووڕوویەکی دەمامکدارە.

سەرمایەداری لەسەر دوو بنەمای ئاسنین یاساکانی خۆی داڕشتووە، بە دەستهێنانی قازانجی زۆر و کەمکردنەوەی تێچووی حەقدەست، ئێستاش کە سەرمایەداری پێشڕەوی کردووە لە چەسپاندنی هێز لە جیهاندا باجە مرۆیی و ژینگەییەکە بە بەدەستخستنی قازانج زۆر زیادی کردوە لە جاران بەوەی سەرچاوەکان زۆر کەمن لەکاتێکدا میکانیزمەکان (بە تەکنەلۆژیاوە) زۆر پێشکەوتوون.

ڕۆزا نووسیویەتی:" چەوسانەوەی کرێکار وەك پرۆسەیەکی ئابوری لەناوبردنی یان نەرمکردنەوەی لەڕێی یاساوە ناکرێت لە کۆمەڵگەی بۆرژوازیدا". هەروەها سەبارەت بە ڕیفۆرمی کۆمەڵایەتیش وتی ریفۆم " داگیرکاری ناوەندەکانی چەوساندنەوەی سەرمایەداری نییە، بەڵکو ڕێکخستن و ڕێکوپێککردنی ئەم چەوساندنەوەیەیە بە قازانجی خودی کۆمەڵگەی سەرمایەداری."
سەرمایەداری بەخۆی دژی سیستەمی دیموکراسییە و ڕێگرە لەوەی کرێکاران ئامرازەکانی وەبەرهێنان بەدەستەوەبگرن یان چۆنیەتی خەرجکردنی ئەوەی بەرهەمیان هێناوە دیاری بکەن. کرێکارانی ئەمریکا بەڕاست و چەپەوە پشتیوانی لە گرەبەستە بازرگانەکان ناکەن، پشتیوانی لە حکومەتی فیدراڵیش ناکەن کاتێك پارەیەکی زۆر دەخاتە خزمەتی ڕزگارکردنی بانکە گەورەکان و کۆمپانیا داراییەکانەوە بە ڕزگارکردنیان لە مایە پوچی، بەڵام گوێ بە کرێکاران نادرێت. هەتاوەکو کرێکارانی ژن و پیاویش بە زەحمەت گوێیان لێبگیرێت، کارکردن و ژیان و فۆرمەکانی کۆنتڕۆلکردنیان قورستر و توندوتیژتر دەبن لەلایەن ئەو دەوڵەتەی کە دەوڵەتی کۆمپانیاکانە.

ڕۆزا لە ناسیۆنازمیش باش تێگەشتبوو، زۆر زیاتر تێگەشتبوو لەوەی کە بەسەر لینیندا تێپەڕی، لە پێناسەکردنی ناسیۆنالیزمدا ڕۆزا دەڵێت" دروشمێکی پڕ لە هەرای بەتاڵی وردە بۆرجوازییە" کە کاری دابەشکردنی چینی کرێکارانی وڵاتێکە بەسەر نەتەوەی جیاوازدا، ئەمە بۆ خۆی ئامانجێکی بنەڕەتی چینی سەرمایەدارانە.
هەردوو پارتی (ئەمریکا) کۆماریەکان و دیموکراتەکان پێشبڕکێ دەکەن لەوەی کە کامیان نیشتمان پەروەرترن لەوی دیکەیان، دیارە دەزگا سەربازیەکان و ئاسایشی ناوخۆش بە بیانووی پاراستنی ئاسایشی نەتەوەیی و یاساوە بەربەست بۆ ئازادییە مەدەنیەکان درووست دەکەن.
ئەم هەرایەش ڕەنگدانەوەی دەبێت لەسەر جەماوەر وەک دەبینین چۆن فاشیزم خۆی دەنوێنێ لە خۆپیشاندانەکانی لایەنگرانی (دۆناڵد تەرم)دا.

وەک ئەوەی ڕۆزا ئاماژەی پێداوە " نەتەوەپەرستی هەمیشە ئامرازێکە لەلایەن بەرەی دژە شۆڕشەوە بەکار دەهێنرێت بۆ پەرتەوازەکردنی چینی کرێکار".
پەتای ناسیونالیزم لەگەڵ سەرهەڵدانی جەنگی جیهانی یەکەم دەرکەوت، پارتە لیبڕالەکانی ئەوروپا و تەنانەت پارتی سۆسیال دیموکراتی ئەڵمانیاش زۆر زوو تەسلیم بە باڵی ڕاست بوون لە ژێر ناوی بەرگریکردن لە نیشتمان، لە کاتێکدا بەرەی چەپ زۆر پێش ئەوە قسەی ڕۆشنیان هەبوو لەو بارەیەوە.

ڕۆزا ئەم بەلارێدانەی وەك نیشانەی ناپاکی و مایەپوچی لیبڕاڵیزم لە سیستەمی سەرمایەداری پێناسەکرد.
ئەو کاتەی شەڕ کۆتایی هات 11 ملیۆن سەرباز لە هەردوو لای بەرەی شەڕ کوژران کە زۆربەیان لە چینی کرێکاران بوون. سەرمایەداری لە ڕێی کوشتارەوە کەڵەکەی سەرمایەکەی دەکات، هیچ قازانج و ڕەوایەتییەکی بۆ چینی کرێکار پێنییە و نانێك کە پەیداون لە لولەی چەکەکانیانەوە بووە.
ڕۆزا باوەڕی بە لینین نەبوو لەسەر نوخبەی دیسپلینی شۆڕشگێر، ئەوەی لینین پێی دەوت ڤانگارد (شۆڕشگێڕی پێشکەوتوو)، هەروەها ڕاشکاوانە ئیدانەی بەکارهێنانی تیرۆری دەکرد وەکو ئامرازێک بۆ شۆڕش، هۆشداریشیدا بزووتنەوەیەکی شۆڕشگێڕانە بڕوای بە دیموکراسییەت نەبێت هەر زوو دەگۆڕێت بۆ دەسەڵاتێکی سەرکوتگەر.

ئەو باش لە لایەنەکانی جوڵەی شۆڕش تێگەشتبوو، سەبارەت بە هەڵچونی شۆڕش وتی:" زۆر زەحمەتە هەر ئەرگانێکی بزووتنەوەی پرۆلیتاریا بتوانێ پێشبینی ئەو هۆکار و هەلومەرجانە دیاری بکات کە دەبێت یان نەبێت بە هۆکاری تەقینەوەی شۆڕش." لە بارەی ئەوانەشەوە کە لە قاڵبێکی ئایدۆلۆژیدان و لەو دۆگمەوە هەلومەرجەکان دەکەن یان لە ڕێگای هێزەوە ڕووداوەکان درووست دەکەن وەک ئیفلیج بوو بە " کۆنسێپتێکی توندی میکانیکی بیرۆکرات" ئەژماری کردن.
شۆڕش لای ڕۆزا بەرهەمی خەباتی بەردەوامی جەماوەرە نەك ئەوەی بە هاندان درووست دەبێت و باش دەیزانی شۆڕش قەوارەیەکی زیندووی هەیە و چوار چێوەکەی لە سەرەوە دانەڕێژراوە، بەڵکو لە ئاکامی چوونە سەرەوەی هۆشیاری لە خوارەوە دێت، ئەم هۆشیاریەش ساڵانێکی دەوێت بۆ ئەوەی درووست بێت. شۆڕشگێڕەکان دەبوایە وەڵام بەو هەست و باوەڕە چاوەڕواننەکراوانەی جەماوەر بدەنەوە کە لەسەردەمی شۆڕشدا تووشی دەبن.

لینین لە کاتی رابەریکردنی شۆرشی 1917ی ڕوسیادا لە زۆر کاتدا بە

گرتنەدەستی دەسەڵاتی شۆڕشگێر گوێڕایەڵی ئامۆژگاریەکانی ڕۆزا بوو، دەستبەرداری بەشێك لە بیرو بۆچون و دەقە ئایدۆلۆژیەکانی خۆی بوو لە پێناو وەڵامدانەوە بە پێویستییەکانی ژیانی روسەکان لەسەروبەدنی شۆڕشەدا، هەروەك ڕۆبەرت لۆووکەر لەو بارەیەوە نووسیویەتی: “لینین سەرباری خۆی لە ناخەوە لوکسبەرگیست بوو”.
لە کۆتاییدا جەماوەر ڕادەپەرێت بەرامبەر بەم سیستمە بەسەرچووە کە نەک تەنیا لە هۆشیاریانەوە دەبێت لەسەر شۆڕش بەڵکو وەک ئەوەی ڕۆزا ئاماژەی پێداوە ڕێگایەکی تر نامێنێتەوە لە بەردەم جەماوەری خەڵك.
تەقینەوەی شۆڕش تەنیا بە کارکردنی شۆرشگێڕەکان بەدی نایەت بەڵکو ئەوە داخرانی ڕێگاکانی ئەم ڕژێمە کۆنەیەیە دواجار کڵپەی پێدەدات. ڕەنگە زۆرێك لە شۆڕشەکان سەرکەوتوو نەبن، بەڵام گۆڕانکاری کۆمەڵایەتی لەگەڵ خۆیاندا درووست دەکەن.

سەبارەت بە شۆڕشی 1905ی ڕوسیا ڕۆزا وتی: “هیچ ئامادەکارییەکی پێش وەخت یان پلانێك لە ئارادا نەبوو ، چونکە پارتەکان ببون بە بەشێك لە هەڵچونە جەماوەرییەکان، بەدەگمەن رابەر هەبوو پەلەی نەکرد بێت لە دروشمەکانیاندا، شۆڕش لەسەر داواکاری ناکرێت و ئەمە کاری پارت نییە داوا بکات. ئەرکی ئەمە لە هەموو کاتێکدا ئەوەیە ڕاشکاوانە و بێترس بدوێین بۆ ئەوەی بتوانرێت بە ڕۆشنی کاریگەری هەبێت لەسەر گەل لە ساتەوەختە مێژوییەکاندا، تا بتوانرێت بانگەشەی بەرنامەی سیاسی بکرێت بە کارکردن و بەرزکردنەوەی ئەو دروشمانەی کە دەربڕی راستەقینەی هەلومەرجەکانن. نیگەرانی لە بارودۆخەکە و کەی بزوتنەوەی شۆڕشگێڕانەی جەماوەر رێچکەی خۆی بەرەو سەرەو دەگرێت دەبێت بە دڵنیای و بە ئەمانەتەوە بە مێژوو بەجێبهێڵدرێت. خەڵکانێك پێیان وایە سۆسیالیزم وەک کروزانەوە وایە لە ناو دارستانێکدا، بەڵام ئەم مەراڵەو ئەم ئەخلاقە سیاسیە لە کۆتاییدا بەرهەمی خۆی هەیە ئەو کاتەی ساتەوەختە مێژووییەکە لە باردە بێت و زۆرینە گرنگی پێدەدات.”
من روماڵی هەواڵی زۆربەی ڕاپەرین و خۆپیشاندانەکانم کردوە لە جیهاندا و (وەک ڕۆژنامەنوسێک تیایاندا بەشدار بووم)، هەر لە یاخیبونەکانی 1980ی ناوەڕاستی ئەمریکای لاتینەوە تا ڕاپەرینەکانی فەلەستین ، شۆڕشی 1989ی ئەڵمانیای ڕۆژهەڵات، چیکسلۆفاکیا و ڕۆمانیا تا خۆپیشاندانەکانی سربیا کە سلۆبۆدان میلۆسۆقیچی لە دەسەڵات هێنایە خوارێ.
هەموو ئەو ساتەوەختە مێژوییانەی بینیومن، درووستی تێگەشتنی ڕۆزا لۆکسبەرگی بۆ سەربەخۆبوونی شۆڕش پشتڕاستکردۆتەوە.

کۆمیتەی مەرکەزی بەلشەفیەکان چونکە بێڕەحم و نهێنیکار و زۆر بەدیسپلین بوون، ئەمە وایکرد دژەشۆڕش دەسەڵات بگرێت و ئاواتی دیموکراسیانەی کرێکاران تێکبشکێنرێت، بەڵام لە راستیدا ئەم ناوەندانە بزوێنەری بنەڕەتی شۆڕش نین. لەگەڵ هەموو ئەو ئاژاوەو تێکشکانەدا هێشتا شۆڕش بە زیندوێتی دەمێنێ و هیوای ژیانە چونکە دەتوانێت خەڵك لە خراپ بەکارهێنانی دەسەڵات لە دەسەڵاتدارانی ناوەند بپارێزێت.

لە شوێنەکی تردا ڕۆزا لوکسمبۆرگ دەڵێت:" بەبێ هەڵبژاردنی گشتی، بێ ئازادی ڕۆژنامەگەری و ئازادی ڕادەربرین، بێ ئازادی کۆبونەوە، بێ ململانێی بێچوونە جیاوازەکان، دام و دەزگا جەماوەریەکان ژیانیان تێدا نابێت و دەبن بە دەزگایەکی کاریکاتێریانە و بیرۆکراتیەت وەک تاکە فاکتەر گۆشەیان تیادا دەکات".
ئاکامی شۆرش نەکردن لە بەرانبەر داسەپاندنی هەیمەنی کۆمپانیا گەورەکندا (corporatism) بە خۆی کارەساتە.
لێرەدا گرنگی ڕۆزا دەردەکەوێت کە ئاگاداریکردینەوە لە قەیرانەکاندا نوخبەی لیبراڵ دەبن بە دوژمنمان، هۆشداریدا بەرانبەر بە تیرۆر و توندوتیژی و هانیداین بە پارێزگاریکردن لە بنەما راستیەکانی دیموکراسیەت و دڵنیا بوون لەوەی کە ئەو هێزانە لەگەڵ خەڵك نین.
ڕۆزا لە مەترسی ئیمپریالیزم تێگەشتبوو، بە بیری هەموو ئەو سۆسیالیستانەی دەهێنایەوە کە بەدوای بنیادنانی سۆسیالیزمەوەن کە چۆن دەبێت دونیایەکی باشتر درووست بکەن، بەتایبەت بە چەوساوەکان، دەبێت دەست بەم ئەرکە مۆراڵییە نەگۆرانەوە بگرین وەکو ئەو لێیان تێگەشتبوو، ئەگەر سازش بکەین، هیوا لەناودەبەین.

سەرچاوە:
/http://www.truthdig.com

ڕۆڵی پیاوان لە بزووتنەوەی فیمینستیدا و شکاندنی بێدەنگی ... کەژاڵ حەمەڕەشید

هەر کات دیبەیت و گفتوگۆ لەسەر توندوتیژی دژی ژنان، بزووتنەوەی ژنان، ئازادی ژنان، تیرۆر، یاساکانی نایەکسانی جێندەری، ڕێپێوان و ناڕەزایەتی و،،هتد دێتە پێشەوە هەمیشە چەقی باسەکان لەسەر ژنان و ڕۆڵی ئەوان لە ڕووبەروبوونەوەدا دێتە بەر باس، ژنان چی بکەن، چۆن بێنە مەیدان، ڕێکخراوەکانی ژنان، مانگرتن، ڕێپێوانی ژنان،،،هتد. بەڵام هەرگیز گفتوگۆ لەسەر ئەوە نیە پیاوان ئەبێت چی بکەن لە بابەتێکی گەورەو گرنگی کۆمەڵایەتیدا کە لە راستیدا پەیوەندی ڕاستەوخۆی بەوانەوە هەیە. ئەوە ڕاستە لێرەو لەوێ پیاوانێک هەن لە نووسەران سیاسەتمەدارو، بیرمەندو، تادەگات بە هونەرمەندو کەسایەتیەکان لە بوارە جیاجیاکاندا پشتیوانی بزووتنەوەی ژنان و بابەتی یەکسانی دەکەن، ئەوەش ڕاستە کە لە مێژوودا پیاوان پشتیوانیەکی گەورەی بزووتنەوەی یەکسانی جێندەری بوون، بەڵام باسەکە ئەوەیە کە لە ئاستی گشتی و کۆمەڵایەتیدا بزووتنەوەیەکی کۆمەڵایەتی لە ئارادا نیە کە هەست و کاردانەوەی پیاوان بجوڵێنێت لە ئاستێکی گشتی و کۆمەڵایەتیدا لە بەرامبەر بە توندوتیژی دژی ژنان کە کاراترین کارکتەر پیاوە ڕۆڵی تیا دەبینێت. لەم بارەیەوە کۆمەڵگاکانی ئێمە واتە گۆمەڵگا ڕۆژهەڵاتیەکان بەتەواوی دوورن لەم جۆرە دیبەیتە، لە کۆمەڵگای خۆماندا لە بابەتەکانی بزووتنەوەی ژنان، ئەم باسە وونەو لە ئارادا نیە. هەندێک بەردەوام ئەڵێن(سیستمی سەرمایەداری چەوسانەوەی جێندەری دروست کردوەو سەرجاوەی توندوتیژی و نایەکسانی جێندەریە و وە سیستمی سەرمایەداریە داری داوەتە دەست پیاوان تا ژنان بچەوسێنەوە)، بەڵام هەرگیز ئەو پرسیارە نایەتە پێشەوە بۆچی پیاوان لە وەها سیستمێکدا ئەو ڕۆڵەیان وەرگرتووەو قبوڵیان کردوە؟ پرسیارێکی تریش ئەوەیە سیستمی سەرمایەداری پەیامی ئاسمانیە یاخود داهێنانێکی مۆڤ خۆیەتی؟ بێگومان سیستمی سەرمایەداری بەرنامەی داڕێژراوی بیری چەوسێنەری مرۆڤە و لە باری جێندەرەوە بیرۆکەیەکی پیاوانەیەو هەموو جۆرەکانی جیاکاری و دیسکرمنەیشن
لە خۆ دەگرێت.Discrimination

گەر باس لە ڕۆڵی پیاوان بکرێت لە بابەتی توندوتیژی و نایەکسانی جێندەریدا ڕەنگە یەکسەر ئەو بەشەی پیاوان بێتە بەر پێش چاو کە توندوتیژی دەکەن، کە لە ڕاستیدا بەشێکی تری گەورەی پیاوان هەن ئەو بەشەی پیاوان کە توندوتیژی بەکار ناهێنن بەڵام بێدەنگن لە Men. Silence بەرامبەر کێشەکەدا

لە راستیدا بێدەنگی هۆکارێکە بۆ بەردەوامیدان بە کێشەکە. هەندێ جار بێدەنگی وا دەگەیەنێت وە یان باوەڕ بوونە بەوەی کە وایە توندووتیژی باش نیە، کارەساتە بەڵام سروشتی کۆمەڵگا وایە!!، لە هەندێ کەیسی تردا وا دەگەیەنێت کە ب[illegible] پیاوان بۆیان هەیە تووندووتیژی بەرامبەر بە ژنان بەکار بهێنن. بەم شێوەیە قەبارەی پیاوانی بێدەنگ ڕووبەرێکی فراوانی گرتوەتەوە. ژمارەو گروپی بچوکی پیاوان هەن کە باوەڕیان وایە کێشەی ژنان خۆیانەو جۆرێک لە هاوسۆزیان هەیە لەگەڵ کێشەکانی ژناندا ، بەڵام باوەڕیشیان بەوە هەیە کە پیاوان دەبێت پشتیوانیان بکەن بەڵام پشتیوانییەکەیان تەنها ووتەی سەر زاریانەو بێهەڵوێستن لە بەرامبەر بە کارەساتەکان، کە ئەمەش لە ڕاستیدا هەڵوێستێکی پاسیڤانەیە. هەندێکی تر لە پیاوان ڕەنگە لە کۆڕو کۆبوونەوە کۆمەڵایەتییەکانیان لە شوێنی کارو لە ڕێکخراوو پارتە سیاسییەکانیان دەنگ هەڵبڕن و پشتیوانی ژنان بکەن، لە بەخشینی کۆمەک و یارمەتیدانی و هەندێ کاتیش لە بەڕێوەبردنی کاری ناوماڵ و سەرپەرشتی مناڵان بەشداری بکەن، ئەم بەشە لە پیاوان لە راستیدا مەبەستیان باشە بەڵام هێشتا کاریگەر نین، چونکە هێشتا گروپێک لە پیاوان یان جووڵانەوەو تێڕوانینێکی تەواو لە ئارادا نیە کە بە تەواوی بیسەلمێنێت کە جدین و بەڵێنیان داوە بە کۆتایی هێنان بە توندوتیژی پیاوان لە دژی ژنان لە ئاستی گشتی و کۆمەڵایەتیدا.

ئەوەی کە بزووتنەوەی ژنان و یەکسانی جێندەری تایبەتە بە ژنان پیاوان سەقاڵ نین لەگەڵیدا لە ڕاستیدا ئەمە خاڵێکی لاوازی چوونە پێشەوەی ئەو بابەتەیە. لایەنە لاوازەکەی ئەوەیە کە ئەو بزووتنەوەیە نوێنەرایەتی تەنها بەشێکی کۆمەڵگا دەکات کە ژنانە. لەلایەکی تر مۆنۆپۆلی یان کۆنترۆڵی پیاوان لە سیستم و کۆمەڵگادا، لە پەرلەمانەکان و، بوارە سیاسییەکان و، ڕێکراوەکان و، دامو دەزگا دەوڵەتییەکان و دامەزراوە ئابوری و ڕۆشنبیری و دینی و کەلتورییەکانو،، ئەمانە وای کردوە کە هەمیشە دەنگی ژنان گرنگی کەمتری پێبدرێ و وەلابنرێ و سەر باری هەوڵ و تیکۆشانی زۆریان بەڵام کەم دەست کەوتن. هەر بەهۆی ئەم پێگە کۆمەڵایەتییەوە کە پیاوان هەیانە ئەگەر کاردانەوەیەیان هەبێت و بێدەنگی بشکێنن لە بەرامبەر بە تووندووتیژی بەرامبەر ژنان ئەوا

دەتوانن شان بەشان ژنان ئاڵوگۆڕی گەورە جێبخەن، هەر بۆیە نایەکسانی و کێشەی توندوتیژی بەرامبەر ژنان چەندە پەیوەندی بە پیاوانەوە هەیە، چارەسەر و کۆتایی پێهێنانیشی ئەوەندە پەیوەندی بەوانەوە هەیە. لێرەدا ڕەنگە بابەتی سەربەخۆیی بزووتنەوەی ژنان بێتە پێشەوە، سەربەخۆیی بزووتنەوەی ژنان مانای تایبەت و ڕەوایەتی خۆی هەیە، بەشداری پیاوان لەم بارەیەوە مانای ئەوە نیە بزووتنەوەی ژنان و ڕێکخراوەکانی ژنان کراوە بن بۆ پیاوانیش یان پیاوان بەهۆی پێگەی بەهێزی کۆمەڵایەتیانەوە کۆنترۆڵی ئەو مەیدانە بکەن، بەڵکو لێرەدا قسە لەسەر ڕۆڵ و بەشداری و تێوەگلانی پیاوانە لەگەڵ بابەتی ڕووبەڕوبونەوەی توندو تیژی و نایەکسانی جێندەری.

فیمینیزم لە کۆمەڵگا ڕۆژئاواییەکاندا ئەم ئاستەنگی و گرفتانەی هەبوەو هەیە، لە کەنەدا لە دوای کارەساتەکەی زانکۆی پۆلیتەکنیک کە بە کوشارەکەی مەنتریال ناسراوە ساڵی ١٩٨٩ بابەتی وەستانەوە بە دژی توندوتیژی دژی ژنان بابەتێکی بەربڵاوو دیبەیتی زۆری لەسەر بڵاو بۆوە لە پەرلەمان و ناوەندە حکومیەکان و هەروەها لە کۆمەڵگەدا، دکتۆر مایکل کۆفمان دەڵێت لەو ڕۆژگارانەدا بوو دوان لە ژنە ئاکتڤیستە فیمنستەکان ئەو پرسیارەیان ڕووبەڕوکردینەوە “پیاوان لە کوێن؟” لەم سەرو بەندەدا مایکل کۆفمان و هاوڕێەکانی کە یەکێکیان جاک لەیتەن بوو کەوتنە سەرو بەندی پێک هێنانی کەمپینی قردێلە سپیەکان وەک بزووتنەوەیەکی پیاوان بۆ شکاندنی بێدەنگی پیاوان و بەشداریکردنیان لە کۆتایی هێنان بە توندوتیژی دژی ژنان. هەروەها چەند ساڵیک دواتر لە ٢٠٠١ دا فرانک بێرد بە بیرۆکەی “خۆت بخەرە پێڵاوەکانی ئەوەوە” چالاکیەکی کۆمەڵایەتی بەڕێدەخات بۆ هۆشیاری دان و دژ وەستانەوە بە رامبەر بە توندو تیژی دژی ژنان. ئەوان وەختێک دەیانویست شان بەشانی ژنان لەو خەباتەدا بەشدار بن بۆ کۆتایی هێنان بە چەوسانەوەو توندوتیژی دژی ژنان ئەوەشیان بە تەواوەتی لە پێش چاو بوو کە ئەم کارەی ئەوان نەبێتە هۆی کۆنترۆڵکردنی بزووتنەوەو ڕێکخراوەکانی ژنان، ئەوان سەربەخۆیی و سەنگ وقورسایی ئەو بزووتنەوەیەیان لە پێش چاو بوو. “کەمپینی قردێلە سپیەکان” و ڕێپیوانی “مایلێک لە پێڵاوەکانی ژنێکدا ڕێ بکە” نموونەی دوو چالاکی و بەشدارکردنی بەهێزی پیاوانن بۆ کۆتای هێنان بە نایەکسانی جێندەری.

WALK A MILE IN HER SHOES

Walk a Mile in her Shoes

مایلێک لە پێڵاوەکانی ئەودا ڕێ بکە

پەندێک هەیە لە زمانی ئینگلیزیدا ئەڵێت: “خۆت بخەرە پێڵاوەکانی ئەوەوە”
”Put Yourself in her/his Shoes“
واتە هەرگیز ناتوانیت لە ئەزموونی کەسێکی تر تێبگەیت ئەگەر لە پێڵاوەکانی ئەودا ڕێ نەکەیت. بە واتایەکی تر خۆت لە جێی ئەو دابنێ.
Walk a Mile in Her Shoes
“مایلێک لە پێڵاوەکانی ژنێکدا ڕێ بکە ” گەورەترین چالاکی جیهانی پیاوانە بۆ کۆتایی هێنان بە توندو
تیژی پیاوان لە دژی ژنان، لاقەکردن، وە نایەکسانی جێندەری، ساڵانە ڕێپێوانێکی پیاوان ڕێکدەخات. لەم ڕێ ڕۆشتنەدا پیاوان بە پێڵاوی پاژنە بەرزی ژنانەوە بە دووری مایلێک ڕێ دەکەن. ئامانج لەم چالاکیە بردنەسەری ئاستی هۆشیاری و ڕۆشنبیری گشتیە بە تایبەتی پیاوان و کوڕانی گەنج سەبارەت بە توندوتیژی دژی ژنان و نایەکسانی جێندەری. ئەم ڕێپێوانە چالاکیەکی سیاسی کۆمەڵایەتیە لە ئاستی گشتی و کۆمەڵگادا بەڕێوە دەچێت بۆ خوڵقاندنی ئەزموونێکی بەهێزو کارا کە ببێتە هۆی بردنە پێشەوەی بیرۆکەی یەکسانی ژن وپیاو، بردنەسەری ڕۆشنبیری تاکەکان لەو بارەیەوە، دواتریش پراکتیزەکردن لە ئاستی کۆمەڵایەتی و سیاسیدا. هەروەها پەیامێکی سیاسی و کۆمەڵایەتی گشتیە وە ئەزموونێکی کاریگەرە بۆ تێگەیتن لە توندوتیژی جێندەری و کار دەکات بۆ بەدەست هێنانی ئامانج و ستراتیجێکی بەهێز بۆ کۆتایی هێنان بە چەوسانەوەو نایەکسانی دژی ژنان.
فرانک بەرد، بۆ یەکەم جار لە ساڵی ٢٠٠١دا لە کالیفۆرنیا پێشنیاری ئەم چالاکیەی کرد بۆ “سەنتەری تراومای قالی” کە ئەو کاتە فرانک خۆی وەکو پارێزەرێکی کەیسەکانی لاقەکردن لەو سەنتەرە کاری دەکرد. ئەو کاتە ژنان سەبارەت بە قەیران و کێشەکانی لاقەکردن و دەست درێژی سێکسی بزووتنەوەیەکی سەرکەوتوویان بەڕێخست. فرانکیش پێی خۆش بوو پێیانەوە پەیوەست بێت. ئەو لە ساڵی ١٩٩٣ وە لەو سەنتەرە کاری دەکرد، هەوڵی ئەدا کە ژمارەو ڕێژەی پیاوان زیاد بکات لە کار کردن بۆ کۆتایی هێنان بە توندوتیژی دژی ژنان لە لایەن پیاوانەوەو هەروەها کۆتایی هێنان بە نایەکسانی جێندەری.
فرانک ئەڵێت: “توندو تیژی لە دژی ژنان تەنها ژنان ئازار نادات، پیاوانیش نیگەران دەبن لەوەی کە ئەو ژنانەی خۆشیان دەوێن ڕووبەڕووی لاقەکردن بوونەتەوە. پیاوان ئازار دەچێژن کاتێک ئەیانەوێت پەیوەندی ئەویندارى لەگەڵ ژنێک ببەستن کە لە

ئەتمۆسفێرێکی ترس و گلەیی و بێباوەڕیدان. هەروەها دەڵێت هەمان ئەو توندوتیژیە کە ژنان دەکاتە ئامانج، پیاوانیش دەگرێتەوە، چونکە دەستدرێژی سێکسی ئامانجەکەی سێکس کردن نیە، بەڵکو ئامانجەکەی دەسەڵات، هێز، وە جەوسانەوەیە."

فرانک یەکەم جار لەگەڵ گروپێکی بجووک لە پیاوان لە کالیفۆرنیا لە پارکێک کۆبوونەوەو بە پێڵاوی پاژنە بەرزی ژنانەوە دەسووڕانەوە بۆ جەند سەعاتێک، دواتر ئەم گروپە بجوکە بوو بە ڕێپیوانی دەیان هەزار کەسی بەشێوەیەکی بەرفراوان ناسرا. ئەوان مەبەستیان کۆکردنەوەی کۆمەک بوو بۆ سەنتەرەکانی دەست درێژی سیکسی و شێڵتەرەکانی ژنان وهەروەها پرۆگرامی بردنەسەری ڕۆشبیری جێندەری و کەمکردنەوەی تاوانەکان لە دژی ژنان بوو.
دواتریش فرانک لە ساڵی ۲۰۰۷دا پرۆژەیەکی فراوانی هیومانیتریانی پێک هێنا بۆ گەشەپێدانی ئاشتی و ڕێگەگرتن لە توندو تیژی و هەروەها گەشەپیدانی پرۆژە کۆمەڵایەتیەکان.

فرانک بێرد داهێنەری "مایڵێک لە پێڵاوەکانی ئەودا ڕێ بکە"

کەمپینی قردێلە سپیەکان White Ribbon Campaign
دواتر ڕێپێوانی "مایڵێک لە پێڵاوەکانی ئەودا ڕێ بکە" بوو بەیەکێک لە چالاکیەکانی کەمپینی قردێلە سپیەکان. کەمپینی قردێلە سپیەکان گەورەترین بزووتنەوی " White Ribbon Compiegne "
جیهانی پیاوانە کە کاردەکات بۆ کۆتایی هێنان بە توندووتیژی دژی ژنان، و بردنەپێشەوەی یەکسانی جێندەری، و پەوەندی تەندرووست، وە هەروەها بەدەست هێنانی تێڕوانینێکی نوێ بۆ مانای پیاوەتی. ئەمان ڕەنگی سپیان هەڵبژارد وەک سیمبولی ئاشتی. ئەم کەمپینە لە ساڵی

١٩٩١ وە بە یەکەم جار لە کەنەدا لە لایەن چەند کەسێک لە شارەکانی تۆرۆنتۆ، ئۆتاواو، کینگستۆن دەست پێشخەری بەکراوە. دکتۆر مایکل کۆفمان دامەزرێنەرو چالاکتیرن کەسی ئەم کەمپینە بووە وە هەروەها “جاک لەیتۆن” کە کەسایەتییەکی چەپ و سیاسەتمەدارێکی ناوداری کۆمەڵگای کەنەدی و شاری تۆرۆنتۆ بوو، هەروەها ڕۆن سلاسەر مامۆستای زانکۆ پشتیوان ویارمەتیدەرێکی باشی ئەو بوون لەو کاتەدا. بیرۆکەی پێکهێنانی بزووتنەوەیەکی ڕێکخراوی پیاوان و ئەم کەمپینە لە کاردانەوە بەرامبەر بە کارە تیرۆرستییەکەی ٦ی دیسەمبەری ساڵی ١٩٨٩ کە لەلایەن پیاوێکی ڕق هەڵگرتوو لە فیمینیزم بە ناوی مارک لیپین بە چەک و چەقۆی دەستییەوە دەچێتە زانکۆی ئیکۆل پۆلیتەکنیک مۆنتریاڵ/ کەنەدا و

Ecole Polytechnique in Montreal/ Canada

لەوێ لە کۆلیژی ئەندازیاری خویندکاری کچ تیرۆر دەکات ١٣ی تر برینداری دەکات لە ماوەی تەنها ٢٠ خوولەکدا. کە دواتر پەرلەمانی کەنەدا لە ساڵی ١٩٩١دا ئەم ڕۆژەی بە ڕۆژی نەتەوەیی یادکردنەوەو هەروەها ڕوبەڕوو بونەوەی توندو تیژی دژی ژنان لە کەنەدا بە فەرمی ناساند. کەمپینی قردێڵە سپییەکان ٢ ساڵ دواتر لە مانگی نۆڤەمبەری ١٩٩١ لە دەوروبەری ڕۆژی نیونەتەویی بە بەرەنگاربوونەوەی توندوتیژی دژی ژنان کە لەلایەن نەتەوە یەکگرتووەکانەوە بە فەرمی ناساراوە، پێک هات. لەو کاتەوە ئەو ڕێکخراوە داوایان لە پیاوان کرد کە قردێڵەی سپی بپۆشن وەک بەڵێن دانێک کە هەرگیز توندوو تیژی بەرامبەر ژنان نەکەن و قبوڵیشی نەکەن، یان بێدەنگ نەبن لە بەرامبەریدا. قردێڵە سپییەکان پرۆژەیەکی بردنەپێشەوەی ڕۆشنبیری و هۆشیاری گشتیە گرنگی دەدات بە بەشداریکردن و ڕۆڵی پیاوان و کوڕانی گەنج داوایان لە دەکات کە بیر لە هەڵسو کەوت و خووڕەوشتیان بکەنەوەو پێداچوونەوە لەم بارەیەوە بکەنەوە لەگەڵ پیاوانی ترو هاوڕێکانیان قسە بکەن بە ڕووبەروبونەوەی هەر جۆرە توندوتیژییەک بەرامبەر بە ژنان .

مێژووی کوشتارەکەی مۆنتریال و مێژووی دامەزراندنی کەمپینی قردێڵە سپییەکان وە هەروەها ١٠ی دیسەمبەر کە ڕۆژی نێونەتەوەیی مافەکانی مرۆڤە لە مێژوودا بە جۆرێک لە جۆرەکان بە ٢٥ی نۆڤەمبەر ڕۆژی نێونەتەوەی بە بەرەنگاربوونەوەی توندوتیژی دژی ژنان بەستراوەتەوە کە لە ڕاستیدا ٢٥ی نۆڤەمبەر مێژووی تیرۆرکردنی ٣ ژنی سایەتمەدار کە هەرسێکیان خووشک بوون لە ووڵاتی جمهوری دۆمەنیکان ساڵی ١٩٦٠، ئەو سێ ژنە سیاسەتمەدارە خەباتیان دەکرد لە دژی دەسەڵاتی دکتاتۆری “ڕافایل ترۆجیلۆ” کە فەرمانی تیرۆرکەش لەلایەن دکتاتۆر خۆیەوە دەرچووبوو، هەروەها ڕۆژی راگەیاندنی قردێڵە سپییەکانە بەیە

لە کەنەدا ٢٥ی نۆڤەمبەر تا ١٠ دیسەمبەر بە ١٦ ڕۆژی بەرەنگاربوونەوەی توندوتیژی دژی ژنان ناودەبرێت و لەو ماوەیەدا چالاکیەکان بەردەوام دەبێت.

مایکڵ کۆفمان دامەزرێنەری "کەمپینی قردێڵە سپیەکان"

کەمپینی قردێڵە سپیەکان هەوڵ دەدەن بۆ دۆزینەوەی هۆو ڕیشەی نایەکسانی و توندوتیژی جێندەری و بەدیهێنانی ئاڵوگۆڕێکی فەرهەنگی کە یارمەتیدەر بێت بۆ بەدیهێنانی دواڕۆژێکی بێ توندوتیژی و چەوسانەوە. وە پێیان وایە کە پیاو بەشێکە لە چارەسەرەکان و هەروەها بەشێکە لە بەدیهێنانی ئایندەیەکی ئارام و یەکسان بۆ گشت مرۆڤەکان. ئەوان کار دەکەن لە ڕێگەی ڕۆشنبیری و بردنەسەری هۆشیاری گشتی، دەستڕاگەیشتن، یارمەتی تەکنیکی، سەرخستنی توانایی، هاوکاری و هەروەها دامەزراندنی ئامرازو ستراتیجی درووست، وە کاردەکەن وەک نموونەیەکی پۆزەتیف بەرامبەر بە تێگەیشتنی نێگەتف و دواکەوتووەکان لە بارەی پیاوەتیەوە، دەیانەوێت کار بکەن لەسەر پیاوان بۆ دەستگرتن بەو توانا گەورەیەوە کە هەیانە بۆ ئاڵوگۆڕێکی پۆزەتیف.
سەرچاوەو بڵاوکراوەکانی ئەم ڕێکخراوە بە شێوەیەک دیزاین کراوە کە کچان و کوران سوودی گەورەی لێ ببینن. لە ماوەی ٢٥ ساڵ کارکردنی ئەم ڕێکخراوەدا، ئەجێنداو ئامرازەکانی قردێڵە سپیەکان لەلایەن سەدان هەزار مامۆستاو قوتابیەوە لە سەرتاسەری ئەمریکای باکوردا بەکار دەهێنرێت لە پرۆسەکانی خویندن و لە ناو پۆلەکان و زانکۆو قوتبخانەکاندا سوودیان لێوەردەگیرێت بۆ بردنە پێشەوەی بیرۆکەی یەکسانی جێندەری و دامەزراندنی پەیوەندی تەندروستی نێوان ژن و پیاو. بەم شێوەیە کەمپینی قردێڵە سپیەکان لەلایەن وەک دکتۆر مایکل دەڵێت لە ساڵی یەکەمیدا لەلایەن سەدان هەزار پیاوو کوڕی گەنجەوە پێشوازی لێکراو دواتریش بۆ ووڵاتانی ئەوروپاو ئوسترالیاو هەندێک

لە وڵاتانی ئاسیادا بڵاو دەبێتەوە تا ئێستا توانیویانە لە ٦٠ وڵاتی جیهاندا بڵاو ببنەوە، کە بەهێزترینیان کەنەدا و ئوستralیاو، بەریتانیایە. وە لە هەندێ وڵات دا ٢٥ی نۆڤەمبەر بە ڕۆژی قردێلە سپیەکان ناسراوە.

جاک لەیتۆن"١٩٥٠-٢٠١١" سیمایەکی ناسراوو سیاسەتمەدارێکی چەپی کەنەدی، یارمەتیدەرێکی سەرەکی دامەزراندنی کەمپینی قردێلە سپیەکان بوو

Jack Layton “1950-2011”New Democrat Party/NDP Leader
One of the co-founder of White Ribbon Compiegne

سەرچاوەکان:

http://www.michaelkaufman.com/wp-content/uploads/2008/12/The-Day-the-White-Ribbon-Campaign-Changed-the-Game.pdf

The Day the White Ribbon Campaign Changed the Game: A New Direction in Working to Engage Men and Boys Michael Kaufman, Ph.D.

http://michaelkaufman.com/ Men and Gender Equality

http://www.walkamileinhershoes.org/

https://en.wikipedia.org/wiki/%C3%89cole_Polytechnique_massacre

http://www.biography.com/people/marc-lepine-235980#profile

http://www.history.com/this-day-in-history/international-day-to-eliminate-violence-against-women

http://tcfv.org/pdf/mensguide/EngagingMenandBoys.pdf

وتو ویژی مه هدی حوسه ینی له گه ل نادر عه بدول حه مید

وتو ویژی مه هدی حوسه ینی له گه ل نادر عه بدول حه مید _هه لسوراوی کمونیست له کوردستانی عیراق سه با ره ت به :
بارو دوخی کوردستانی عیراق و به دیلی چه پ

خەراباتی کوردایەتیی و فاشیزمی ئینفیصاڵییەکان … کامیار سابیر

ئارگیومێنت لەگەڵ حەماقەتەکانی ناسیۆنالیزمدا، بەتایبەتیی ناسیۆنالیزمی نەژادیی -کوردیی، ماندووبوون، ئەرک و توانایەکی سەرسوڕهێنەری دەوێت. لەسەروو هەمووشیانەوە، جەرائەتی دەوێت، جەرائەتێک کە تەحەدای هەژموونی هەشتا بۆ نەوەت ساڵ لە قوڕوچڵپاو، لە گەناوی ئەم فاشیزمە کولتووریی و کۆمەڵایەتییە بکات کە کوردایەتیی و مونەوەرەکانی (لە سیاسیی و لە شاعیرەکان) بەدرێژایی ئەو مێژووە، تەخشانیان کردووە. ئێستاش، کۆمەڵێ ئەکادیمیست کە ئایدیۆلۆژیای ناسیۆنالیزم، لە مر□قبوونی خستوون، بەهۆی رانتی نەوتەوە یان بەهۆی فاشیزمی جەهلەوە، چاویان سوور بووە، بە راستەوخۆ و بەناڕاستەوخۆ(بەنەیارەکانی پارتییشەوە)، خزمەتی پرۆژە فاشییەکەی ئەردۆغان و پارتیی (دەوڵەتی کوردیی بەڕێوەیە) دەکەن. راستییەکەی شەڕکردن لەگەڵ وەهمەکانی دەوڵەتی کوردیی و فشقیاتی ریفراندۆم و درۆودەلەسەکانی کوردایەتیی، بۆ شەڕی زۆرینەی عەوام و زۆرینەی نوخبەکانی کورد(لە هەردوو کوردستانی عێراق و ئێراندا) راتدەکێشێت.

هاوکات، دەبێ شەڕی کولتووری زاڵی سیاسیی، ئەدەبیاتی سیاسیی

کوردایەتیی و وڕێنەی ئەو مێنتاڵیتییە شاعیرانەیە بکەیت کە باوەڕی
هەر بە ببڕە و بە بکوژە هەیە، باوەڕی بە نەژادی خاوێنی کورد و
پیسیی هەموو نەژادەکانی تر هەیە، باوەڕی بە مەعصومییەت و رەوایی
هەموو سیاسییەکان و نوخبەکانی کورد هەیە و هەموو دونیا و
چواردەوری گەلی کورد، بەئەهەریمەن دەزانێت. لەسەروو هەموو
ئەمانەشەوە، دەبێ شەڕی میلیاردێرەکانی کوردایەتیی، چەتەکانی
دەوڵەتی کوردیی و ناسیۆنالیزمی ئەو ئەکادیمیستە هەرزەکارە
سایبەرانە (cyber) بکەیت کە لەهەندەران و لە کوردستانەوە، بە هۆی
رانت و بەرژەوەندییەوە بێت یان بەهۆی حەماقەتی کولتووریی و
فاشیزمی سیاسییەوە بێت، تەغذییەی ئەم جۆرە فاشیزمە “سیاسیی،
ئابووریی و ئایدیۆلۆژیی”ە دەکەن. سەرەنجامیش، دەبێ شەڕی ئەو
فاشیزمە کولتووریی و فاشیزمە سیاسییەی هەموو ئەو ئەکادیمیستە بێ
فیکر و نووسەرە جاهیلانە بکەیت کە دەڵێن” دەوڵەتی کوردیی، خەونی
زۆرینەی خەڵکی کوردستانە”! بەدەرلەوەی کوردستان، وەکو پارچەیەکی
سەرتاسەریی سەیر دەکەن، یان لای کەم مەبەستیان لە کوردستانی
ئێستای عێراقە؟، ئەمەیان مەگەر هەر ناسیۆنالیستە سایکۆپاثە
psychopathic نێرجسییە کوردەکان، بیزانن؟

ئەلێکساندر سێلیقان□ق(پسپۆر لە کێشە نێودەوڵەتییەکاندا) بۆچوونی
لەسەر فاشیزم, بەمشێوەیەیە” گەنجەکان، رۆمانتیکانە تێی دەڕوانن،
هیچی ئەوتۆی لەبارەوە نازانن، وەکو تەصەوفی سیاسیی سەیری دەکەن،
بەلایانەوە شتێکی باشە، سیمۆڵیزمی تێدا دەبیننەوە، بەڵام لایەنە
رەش و قەترانییەکەی، دۆزەخە ترسناکەکەی ئەودیو سنوورەکانی
فاشیزم، نابینن”. ئێستا، هەمان بۆچوونی سێلیقان□ق، و□کو کاڵا بە
باڵای زۆربەی نووسەران و نوخبەی کوردییدا ببڕە، بە قولانج کەم و
زیادی نییە. بەشێکی زۆری ئەوانەی داوای دەوڵەتی کوردیی، دەوڵەتی
نەژادیی یان دەوڵەتی نەتەوەیی دەکەن، تەنیا لایەنە پۆزەتیڤ و
عیرفانییەکانی دەبینن، لایەنە نێگەتیڤەکەی، فاشیزمە سیاسیی و
فاشیزمە ئابوورییەکەی فەرامۆش دەکەن، یان عەقڵیان پێی ناشکێ.
ئەوە، کارەساتە ئابووریی و کۆمەڵایەتییەکانی ئەم فاشیزمە
ئایدیۆلۆژیی و بیزنسە سیاسییە هەر مەپرسە کە من, فاشیزمی
ئابووریی کوردایەتیی، پێدەڵێم. ئەمجۆرە لە نوخبە نەتەوەییەکان و
فاشیستە نەژادییەکان، لەناو سیاسییەکان و ئەوانەی لە رەهەندە
ئەکادیمیی و کولتوورییەکاندا کار دەکەن، توانای ئەوەیان هەیە،
گەنجانێکی زۆر تووشی ئەم طاعونە کولتووریی و سیاسیانە بکەن و
گەنجەکانیش وەکو سێلیقان□ق پ□یوایە، سیمبۆڵیزم لەمانەدا
دەبیننەوە و دوای هەڵای فەخفەخە و کاریزمای وەهمیی دەکەون.

دەوڵەتی نەتەوەیی بە میتۆد و باکگراوندە نەژادییەکەی، هیچ گومانێک هەڵناگرێت ، بەرەو فاشیزم دەڕوات! ئەو پرۆسێسی دەوڵەتی نەتەوەییەی لە گەڵ دروستبوونی ناسیۆنالیزمەوە لە ئەوروپاوە سەری هەڵدا، لە زۆر شوێنی دونیا ئەو دەوڵەتە نەتەوەییە-نەژادییانە، بەرەو دەوڵەتی نیشتمانیی, وەرچەرخاون. گلۆبالیزم و مۆدێرنیزم، کەچی سەرتاپاگیر لە نێوان وڵاتەکاندا و تێکەڵبوونی نەژاد و نەتەوەکان، کەم تا زۆر، دەوڵەتی نەژادیی و نەتەوەیی، کاڵ کردووەتەوە. دەوڵەتی نیشتمانیی و دەوڵەتی هاووڵاتیی، بە مەبنای پێکەوەژیان, فرە کولتووریی، فرە دینیی، فرە نەژادیی و …فرە جقاکیی جێگەی دەوڵەتە نەژادپەرستەکانی جاران کە دەوڵەتی نەتەوەییان پێدەگوترا، گرتووەتەوە. دیارە لێرەو لەوێ، بەتایبەتیی لە جیهانی عەرەبیی، ئیسلامیی، هەندێ وڵاتی ئەفریقا، ئاسیا و ڕۆژهەڵاتی ناویندا، ئەم جۆرە فاشیزمەی دەوڵەتی نەتەوەیی، هێشتا ماوە. دەوڵەتی نەژادیی تورکیا، دەوڵەتی نەژادیی –عوروبیی عێراق و سوریا، هەرسێکیان کەم تا زۆر، سەریان لە کوانووەکانی فاشیزمەوە، دەرهەق بەگەلی کورد دەرهێنا. دیارە، فاشیزمی تورکیی لە تورکیا و فاشیزمی عوروبیی لە عێراق، ئەم سەرەمەشقەیان بەتەواویی دژی ئیرادەی سیاسیی گەلی کورد و کێشە سیاسییەکەی، بە ئەنجام گەیاند. لە عێراقدا، هەرچەندە فاشیزمی عەرەبیی و ناسیۆنالیزمی عەرەبیی و تا ڕادەیەکیش پانعەرەبیزم، ڕۆڵی بەرچاویان لە کەمپەینەکانی ئەنفال و ژاربارانکردنی شارۆچکەو گوندەکانی کوردستاندا هەبوو، بەڵام بەشێکی بەرچاو لەم وەحشییەتەی عوروبە و ناسیۆنالیزمی عەرەبیی-بەعثیی، بەرتەکی فاشیزمی کوردایەتیی و عەمالەتی کوردایەتیی بوو(ئەوکات بە ئێرانی شاهەنشاهیی و ئێرانی ئیسلامیی-شیعیی).

بۆچوونێک هەیە لەسەر پەیوەندیی هەیمەنەت(هەژموونگەریی) و فاشیزم، بەناوی موسۆلینی(Mussolini)ەوە، بە هەڵە و بە سایبەریی تۆمارکراوە. بۆچوونەکە بە ئارگیومێنتی کۆمەڵێ ئیکۆنۆمیستی فاشییەکان دەگەڕێتەوە و پەیوەندیی بە موسۆلینییەوە نییە. بۆچوونە نەزانراوە ئابوورییەکە دەڵێت” دروستتر و گونجاوترە بە فاشیزم بگوترێ کۆرپۆرێتیزم Corporatism، لە کاتێکدا، فاشیزم، تێکهەڵکێشییەکە لە نێوان دەوڵەت و کۆمپانیا زەبەلاحەکاندا”. ئەم دۆخی کۆرپۆرێتیزمەی کوردایەتیی، ئەگەر بە هەڵومەرجە سیاسیی و ئابوورییەکەی هەرێم، بەراوردی بکەیت، سەد لە سەد، ئەو فاشیزمە ئابوورییەی کوردایەتیی و ئەو ناسیۆنالیزمە نەژادییەی دەوڵەتی کوردییە کە زۆرجار جەختم لێکردووەتەوە. کۆمەڵێ چەتە و مافیای

ســەردەمی تەمەڕودی شــاخ کە ناویــان نــاوە شۆڕش و قســەی قۆڕی کوردایەتیی، تەواوی جومگە سیاسیی، ئابووریی و دیپلۆماسییەکانی ئەو حکومەتە جەردەیەی هەرێمی کوردستانیان قۆرغ کردووە و لەنێوان دوو حیزبی میلیشیایی و چەتەگەریدا، وەکو برا گەورە و برا بچووک، بەشیــان کــردووە. ئەم کۆپرەتیــزمەی پــارتیی و یەکێتیــی، ئەم کۆپرەتیزمەی عەصابە نەتەوەیی و میلیشیاکانی کوردایەتیی،لە هەموو دونیای لیبراڵیزم و ئابووریی سەرمایەداریدا وێنەی لە دڕندایەتیی و بێئەخلاقیی(نامۆراڵیی)دا نییە. بەلەبری دانانی ماتماتیکییش بێت، کۆپرەتیزمی دەوڵەتی کوردیی و فاشیزمی کوردایەتیی، هاوواتا، هاوکار و مانیفێستی یەکترن.

فاشیزمی کوردایەتیی، لەسەر کۆنسێپتگیریی(conceptualise) دەوڵەتی نەتەوەیی(نەیشن ستەیت) بە دروشمە بریقەدارەکانی resplendently و بە بەنجە ئیستیحمارییە کولتووریی و سیاسییەکانی، بەناوی خاکی باووباپیرانی کوردەوە (Kurdish Fatherland)، شەرعییەتی مافیایی و میلیشیــایی خۆی لەو هەمــوو حەمــاقەت، ئیســتیحمارییە سیاســیی و کولتوورییە وەرگرتووە. لێرەشەوە، کۆپرەتیزمێکی زۆر وەحشیانەی بەسەر ژیان و گوزەرانی خەڵکی کورستاندا سەپاندووە. ل□ بەرامبەردا، هێشتا دەیان نووسەر و ئەوە دەعبایانەی پێیان دەگوترێ”رۆشنبیر” ، بێشەرمانە و جاهیلانە، غازاتی ئەوە بەردەدەن کە”دەوڵەتی کوردیی، خەونی هەموو کوردێکە، یان خەونی هەموو خەڵکی کوردستانە”! ئەم نەتەوە ئۆرگــانییە Organic nation، ئەم رۆحە سیاســییە political ethos، ئەم خورافاتە ئایدیۆلۆژییە و ئەم نەشئە ناسیۆنالیستییە، بە ئاســمانی فەنتازیــا نەژادییەکانیانــدا، باڵیــان پێــدەگرێت و ئەوەنــدە بەرز دەبنەوە کە هیــچ جیــاوازییەک نــابینن و هیــچ بەربەرستێک، بەر بە خولیای حەزە ئایدیۆلۆژییەکانی ئەوان ناگرێت. لێــرەوەیە کە ســەریان بە فــاشیزم گەرم دەبێــت و ئــازادیی و رای پێچەوانە،لای ئەم جۆرە ناسیۆنالیســت و فاشیســــتانە، لای ئەم ئەکادیمیســتە نەتەوەیــی و ئەم رۆشنــبیرە رەیعییــانە، مانــایەکی نامێنێتەوە.

ئەم نەتەوە ئۆرگــانییە، لە زمــانی مــایکڵ مــان(Mann) ەوە لە کتێبەکەیــدا(فاشیســتەکان- Fascists) کە ئەو بە سۆســیۆلۆجیای فــاشیزم نــاوی دەبــات، پێیــوایە کە چــوار ســەرچاوەی ســەرەکیی لە دەسەڵاتی کۆمەڵایەتیی (Social power) لە ناو جڤاکە مرۆییەکاندا، کــایە (ئایــدیۆلۆژیی، ئــابووریی، عەســکەریی و سیاســیی)ەکان لەخۆدەگرن. هەروەها باوەڕی وایە بۆ ئەوەی فاشیزمی ئابووریی لە

ک□م□گ□دا جێکەوت بکەیت، پێویستت بەو چوار دەسەڵاتە کۆمەڵا یەتییە دەبێت. بەتایبەتتریش کایەی ئایدیۆلۆژیی لەرێگەی کۆنترۆڵکردنی سیستەمی پڕوپاگەندەوە، کۆنترۆڵی تەواوی بەرهەمهێنان ،بازاڕ و بژێویی، وەکو کایەی ئابووریی، کۆنترۆڵی دەسگا عەسکەریی و ئەمنییەکان و دواهەمینیش وەکو کایەی سیاسیی، کۆنترۆڵی ئینستیتیوتە سیاسیی و دیپلۆماسییە لۆکاڵیی و ناوچەییەکان، د□گ□ر□تەوە (Mann, 2004,pp5-9). ئەم کتێبە لە زانکۆی کامبریج، چاپکراوە، خوێنەر، بەئاسانیی لە نێتەوە، پێیدەگات.

باوەڕ ناکەم، فاشیزمی کوردایەتیی، هەر چوار کایەکەی لە فاشیزمەکەی موسۆلینی، باشتر کۆنترۆڵ نەکردبێت. لەهەمووشیان مەترسیدارتر، فاشیزمە ئابوورییە چەتەگەرییەکەی کوردایەتیی و فاشیزمە ئابوورییە قاچاغەکەیەتی کە کۆمەڵانی خەڵکی کورستانی پێ تەعذیب دەدات و مر□قی کوردی هێناوەتە ئاستێکی ئەوەندە نزمەوە کە دەبێت چاوی لەدەست و مەکرەمەی قائیدە دز و فاشیستەکانی کوردایەتیی بێت.مر□قی کورد، دەبێ چاوی لەوە بێت مەرحەمەتی پێبکەن و موچەی سێ چوار مانگ پێشتری ، بە یەک لەسەر سێی موچەکەی خۆی، بۆ دابین بکەن. بۆ ئەوەی باسەکە بە سەردێڕو مەغزای ئەم وتارەوە گر□ ب□د□ینەوە، باس لە مۆبی نوخبە فاشیستەکانی کورد، لە مۆبی نەتەوەپەرستەکانی کورد و ئەو ئەکادیمیستە نەژادپەرست و فاشیستانە دەکەم کە وێڕای ئەوەی لەگەڵ دەسەڵاتە حیزبیی و شێخنشینییەکەی پارتییدا ناکۆکن، بەڵام بەهۆی جەهل و حەماقەتەوە بێت، یان بەهۆی بەرژەوەندیی و بەیعەتدانەوە بێت، هەموو ئۆتۆمبیلە سیاسیی و فیکرییەکانیان، مەکینەکەی مەسعود بارزانییان لەسەرە و تەنیا بۆدییەکەیان جیاوازە.

لەسەر ئەرضی واقیعیش، هەموویان خزمەت بە فاشیزمی کوردایەتیی دەکەن. راستییەکەی مێنتاڵیتیی و تێگەیشتنی بارزانیی بۆ دەوڵەتی کوردیی، دروستترە تا ئەم ئەکادیمیستە هەزیلە ئۆپۆزیسیۆنانە، چونکە لای کەم بارزانیی و پارتیی دەزانن چۆن بیزنس بەم کارتە نەتەوەییانەوە بکەن؟ دەزانن، کۆپرەتیزمی کوردایەتیی و موشتەقاتەکانی(ریفراندۆم و دەوڵەتی کوردیی) چۆن بەگەڕ بخەن بۆ ئەوەی ساڵانە چەندین ملیارد دۆلار قازانج بکەن ؟ هەروه□ا، دەشزانن چۆن هەلەکەسەما (بەزمانی شەعبیی) بەم ئەکادیمیستە ئەکت ناسیۆنالیست و مەغز فاشیستانە بکەن؟ ئەم بەراوردکارییە لەنێوان دەعباکانی” رۆشنبیران”ی کوردستانی عێراق(بەوانەی هەندەرانیشەوە) و صاڵیح موسلیم، لە کوردستانی سوریا دەکەم.

بەشێک لەم نەدیی بەدییەی ئەکادیمیست و نوخبانەی هەرێم، بەشێک لەم ناسیۆنالیستە فشەکار و نوخبە پۆپۆلیستانە، دەتوانن بڵێن صاڵیح موسلیم، ئاستی خوێندەوارییەکەی زۆر نییە، ئەکادیمیی نەیخوێندووە! توێژینەوەی نەکردووە، سەر بە نەوەی کۆنە و …دەیان خەهەڵەکەشانی تر. فەرموون بەراوردی ئەم دوو هەڵوێستە بکەن، بەڵام کاژی ناسیۆنالیزمت فێڕ نەدابێت، کاژی تەقدیسکردنی نەژادی کوردت فێڕ نەدابێت و مەغزت بە نەخۆشیی ناسیۆنالیزم، ئالوودە بووبێت و لە ئیستیحماری کوردایەتییدا، خەت بگەوزێنیت و کەرەکەری دەوڵەتی کوردیی، بەری نەدابێتی، لەم بەراوردکارییە تێناگەیت. ئەوە وێڕای ئەوەی تەلەرانسی فیکریی، جورئەتی سیاسیی، عەقڵانییبوون و واقیعییبوونیشی دەوێت.

سەرەتای سێپتەمبەری ٢٠١٦، صاڵح موسلیم لە ئەڵمانیا لە شاری Koln، لەناو ئاپۆڕەیەکی گەورەی جەماوەرییدا، بە سێ زمان(کوردیی، عەرەبیی وتورکیی) گوتاری دا. لەو وتارەدا بەئاشکرا، بەوپەڕی شەفافییەتەوە، روو بە میدیاکان، روو بە رای گشتیی کورد و جیهان، رایگەیاند ئەوان، وەکو کوردەکانی سوریا، پرۆژەی ئینفیصاڵییان(جوداخوازیی) نییە. ئەو بە ئاشکرا و بەوپەڕی جورئەتی سیاسییەوە دەڵێ با عەرەبەکان لە ئێمە نەترسێن، ئێمە ئینفیصاڵیی نیین. هەروەها دەڵێ، ئێمە دەمانەوێ گەلی کورد و گەلانی ناوچەکەش ئازاد بێن، ئێمە دەمانەوێ لە چوارچێوەی پرۆسەیەکی دیموکراتییدا، هەموومان ئازاد بین. ئێمە داکۆکیی لە مافی مرۆڤ دەکەین و داوای برایەتیی گەلان و پێکەوەژیان دەکەین. ناوەڕۆکی قسەکانی بە هەر سێ زمانەکە، یەکجۆر بوو. بە پێچەوانەی میدیای فاشیزمی کوردایەتییەوە، هەمیشە کۆنتێکستە کوردییەکان، لە تەرجەمەی زمانە بیانییەکان، جودان. بۆ عەوامی کورد شتێک دەڵێن و بۆ میدیا ئیقلیمیی و جیهانییەکانیش شتێکی تر دەڵێن.

بەو حوکمەی لەسەر ناسیۆنالیزمی کوردیی و دەوڵەتی کوردیی، زۆر دەنووسم، گەنجێک، دێڕێکی بۆم نووسیبوو، بەمشێوەیە" دیارە ئەوانەی بەردەوام دەڵێن، دەوڵەتی کوردیی خەونی هەموو کوردێکە، ئێمە بە غەیرە کورد دەزانن!". ئەگەر بەیت باکگراوندە فیکریی، مەعریفیی، ئینسانیی و سیاسییەکەی پشت ئەو رستەیە بخوێننەوە، ئەوکات تێدەگەن، بۆچی دەڵێم هەموو ئەوانەی لەگەڵ ئەو دەربڕینەدان" دەوڵەتی کوردیی، خەونی هەموو کوردێکە"، جۆرێک لە فاشیزمی جەهل و حەماقەتی سیاسییان تێدایە؟ ئەوسا تێدەگەن کە بوختان ناکەم، کاتێ دەڵێم، سەرەڕای ئەوەی بەشی هەرە زۆری ئەم ئەکادیمیست و نوخبانەی

نەیاری دەسەڵاتی پارتیین، بەڵام هەموویان هەمان مەغز و هەمان مەکینەی مەسعودبارزانییان لەسەرە و هەموویان لە ژێر زەبرە سیاسیی، کولتووریی و ئایدیۆلۆژییەکانی دەوڵەتی کوردیی و ریفراندۆمی ساختە و بیزنسی چەتەگەریی(ئابووریی سەربەخۆ)دا، بە قولانج جیاوازتر لە کادیرە موحەسەنەکانی پارتیی، بیر ناکەنەوە.

ئەستا با بە مەغزای پشت ئەم رستەیە(ئەمە بە غەیرە کورد، دەزانن) بگەڕێینەوە! کاتێ ئەم جۆرە نوخبانە ، نەکاوی کوردایەتیی زۆر دەخەن ، بەردەوام غازاتی ئەوە بەر دەدەن و دەڵێن" دەوڵەتی کوردیی خەونی هەموو خەڵکی کوردستانە". ئایا چەند لەگەڵ واقیعی سیاسیی و جیۆگرافیای کوردستان و ژمارەی کوردیشدا یەک دەگرنەوە؟ ئەگەر لە کوردستانی عێراقەوە، سەیری بکەین، دەیان هەزار، بگرە صەدان هەزار کەس، لە چەشنی کامیار سابیر نابینن کە جێت بە دەوڵەتی کوردیی رادەکێشن و قەشمەریی بە ناسیۆنالیزمی نەوت و سەگوەڕی ریفڕاندۆم و هەموو ئیستیحمارییەکانی کوردایەتیی دەکەن؟ نیو میلیۆن گەنج نابینن کە هەموو خوزیعبەلاتەکانی کوردایەتیی، بەر نوکە شەق دەدەن! دوو میلیۆن خەڵکی هەزار و کەم دەرامەت نابینن کە هەموو “کەرەکەر”ییەکانی دەوڵەتی کوردیی، بە قوربانی ژیانەکی باشتر، ئازادتر وبەکەرامەتتر، دەکەن؟

ئەگەر لە ئاستی پارچەکانی تری کوردستانیشدا سەیری بکەیت، زۆرینەی رەهای کوردی کوردستانی تورکیا و سوریا، لە ئەتمەسفیری سیاسیی و فیکریی پەکەکەدایە و ئەوانیش بەئاشکرا دەوڵەتی نەتەوەییان بەر نەفرەت داوە، بە دەوڵەتی دزەکانی کوردایەتییشەوە(دەوڵەتی کوردیی). کوردەکانی سوریا، جگە لە ژمارەیەکی زۆر کەم نەبێت کە مورتەزیقەی موئەسەسەی کوردایەتیی هەرێمن، بە شەفافیی و بە عەقڵانییەوە، نەفرەتیان لە دەوڵەتی کوردیی و ئیستیحمارییەکانی کردووە. لە کوردستانی تورکیاشدا، بەهۆی هەژموونی فیکریی و سیاسیی پەکەکەوە، میز بە دەوڵەتی کوردیی و بەو عەقڵە نەخۆشە ناسیۆنالیستییە نەژادییەدا دەکەن کە نوخبە مەبەکانی کوردستانی عێراق(بەوانەی تاراوگەشەوە)، قیڕەقیڕەی بۆ دەکەن، یان گلەیی لە بارزانیی دەکەن کە گاڵتەیان لەگەڵدا دەکات و بەجدیی، هەوڵ بۆ دەوڵەت دروستکردن! نادات.

کاتێ حەماس و حەماوەی کوردایەتیی، جڵەوت شل بکات و هەروا بە ئاسانیی بەسەر زارتدا بێت و بڵێی دەوڵەتی کوردیی خەونی هەموو کوردێکە، وەکو داتا وئامار، بە ژمارە و بە جیۆگرافیای کوردستانەکانیش بێت، هەڵگرانی ئەم نەخۆشییە نەژادییە و ئەم

قایرۆسی نەتەوەپەرستییە، نەک هەر بەدرێ دەکەونەوە، بەڵکو ڕێک دەکەونە خانەی فاشیزم و راسیزمەوە. فاشیستن، چونکە بەهۆی کەپەی ئایدیۆلۆژیای ناسیۆنالیزمەوە، بەرچاویان ڕەش بووە، عەقڵیان ئیستیحمار بووە، لەخەیاڵەوە درێ بەناوی هەموو کوردەوە دەکەن یان زۆرینەی گەلی کورد، دەخەنە خانەی بیرکردنەوە نەخۆشەکانی خۆیانەوە. راسیستیشن، چونکە ئەم هەڵاواردنە گەورەیە، ئەم فەضیلەتە سیاسییە نەخۆشە بەسەر زۆرینەدا دەسەپێنن و رای زۆرینەی کوردیش، ڕەت دەکەنەوە.

جا کاتێ بارزانیی و حیزبەکەی کە کاسبێکی زۆر باشن و مانگانە، میلیارد دۆلارەکانیان، بەهۆی کەرایەتیی ئەوانەی باوەڕیان بە دەوڵەتی نەژادیی کوردیی هەیە، زۆرو زۆرتر دەبن، زۆر بەکارامەیی ئەم کارتە نەتەوەییە پووچانە، تەوظیف دەکەن. دوو مەتر لەولاترەوە، ئەو حەماسە ئایدیۆلۆژییە و ئەو مەتیڤە تیجارییەی دەڵێ " لەسەر دوو مەتری کوردستانیش بێت، دەوڵەت رادەگەیەنم" هیچ جیاوازییەکی لەگەڵ ئەو ئەکادیمیستانەدا نییە کە لە زانکۆکانی ڕۆژئاوا خوێندوویانە، بەڵام لەسەر شاشەی تەلەفزیۆنە کوردییەکانەوە، دەمارە نەژادییەکانی ملیان ڕەپ دەبێت و دەڵێن دەوڵەتی کوردیی خەونی هەموو کوردەکە بەڵام بەم میثۆد و بەم میکانیزمانە نا. جا ئەوانەی زوو دەیانگوت لە سەرگەڵوو و بەرگەڵوو دەوڵەتی کوردیی رادەگەیەنین، یان ئەو بارزانییەی وەهمی بەوە هەیە کە ببێ بە والیی ئاییندەی ویلایەتی موصڵ و بە پرۆسەی لکاندنەوە (annexation)، بگەڕێنەوە سەر تورکیای عوظما و ویلایەتێکی نەوتییش، رادەستی ئەم والییە بکرێ، هیچ جیاوازییەکیان نییە. هەروەها هەردوولایشیان جیاوازییان لەگەڵ ئەو ئەکادیمیست و نوخبە نەژادییانەدا نییە کەلەسەر شاشەی تەلەفزیۆنەکان و میدیاکانەوە هاتوهاواری ئەوە دەکەن کە دەوڵەتی کوردیی خەونی هەموو کوردەکە، وا بەڕێوەیە و دەبێ خەباتی بۆ بکەین.

لە کۆتاییدا، ئەم نوخبە فاشیستانەی بە نەزانیی و بەهۆکاری فاشیزمی جەهلەوە بێت یان بەهۆی حەماقەتە سیاسیی و فیکرییەکانیانەوە بێت کە دەڵێن دەوڵەتی کوردیی، ئێستا کاتیەتی، بارزانیی پیاوی ئەوە نییە کە دەوڵەت دروست بکات، یان بارزانیی توشی یەئسی کردوون لەوەی کە لە عێراق جیانابێتەوە! یاخود ئاو بە ئاشەکەی پارتییدا دەکەن و دەڵێن دەوڵەتی کوردیی خەونی هەموو کوردەکە، وێڕای ئەوەی چینە لە فاشیزمی سیاسیی و راسیزمی نەژادییدا دەکەن، ڕاستەوخۆ و ناڕاستەوخۆش، هەموویان “جوندی”ی

شەتڕەنجەکەی سەر مێزەکەی بارزانیین. هەموو ئەمجۆرە نوخبانەش، کاتێ لەگەڵ ئەو بەرچاوڕۆشنییەی صاڵیح موسلیم لەگەڵ جەرائەتە سیاسیی و عەقڵانییەتەکانی ئەو و حیزبەکەیدا بەراورد دەکەیت، ئەوسا تێدەگەیت، بۆچی مر□قی ناسیۆنالیست(بەتایبەت لە هەرێمی کوردستان و تاراوگە)، بەئاسانیی بەرەو فاشیزم دەڕوات، ئەوسا باشتر تێدەگەیت ئەم خەراباتی کوردایەتییە، ئەم ئەکادیمستە ئینفیصاڵییانەی کورد، ئەم نوخبە نەژادییانەی کوردایەتیی، چەند قەڕنی تریان دەوێت تا بە عەقڵانییەت و بیرکردنەوە واقیعیی و مرۆییەکانی صاڵیح موسلیم بگەن؟

ئێوارە وەك م□ن و تۆ ! …
ئەرسەلان مەحمود

ئێوارە،
رژانی تاریکی پەرداخی ئینکارییە،
لەنەها تێکی تردا !!
–
ئێوارە،
جگە لەکۆن بوونی ڕۆژێکی نوێ،
شتێکی دی نیە لەئێسادا !
–
ئێوارە،
چۆن دەبێ بەو هەموو جوانیەوە،
بەرەو تاریکی بڕواو، لەباو□ش□ودا
بخەوێ!!
–
ئێوارە،
روتبوونەوەی ڕۆژێکی ترە،
لەڕۆناکی !!
–
ئێوارە،
سەرئاوکەوتنی ڕۆژێکی ترە، لەدەریایی

بێ تۆییدا !
—
ئێوارە،
پژانی هەنارێکی ترە، ل□ باخچەی
بێ تۆییدا !!
—
ئێوارە،
هەڵوەرینی هەنجیرێك عومرە،
ل□ بەژنی دنیا !!
—
ئێوارە،
خواردنەوەی كەفی سەر گڵاسێك شینە،
بەلێوی ڕەش !!
—
ئێوارە،
سكوتێك ڕۆشناییە، لەچاوەڕوانی
نەها تێكی تری تۆدا !!
—
ئێوارە،
پیاسەیەك ل□ ناتەواوییە،
ب□ بێ تۆ !!
—
ئێوارە،
نێوانی ڕۆژو شەو نیە، بەدحاڵیبوونە،
وەك نێوانی من و تۆ، بەیەكەوە نایەن،
بەیەكەوە نابن !!

ڕۆژنامەگەریی چوار پارتی كوردستانی (١٩٧٥-١٩٩٣) ...

ئیسماعیل تەنیا-هانۆڤەر

یەکێتی نیشتیمانیی کوردستان، پارتی دیموکراتی کوردستان، حزبی دیموکراتی کوردستان- ئێران، پارتی کرێکارانی کوردستان، ئەم چوار حزبەی سێ پارچەی کوردستان، لە گەشەپێدان و دەوڵەمەند کردنی کاروانی ڕۆژنامەگەریی کوردیدا، ڕۆڵێکی کاریگەریان هەبووە، بەتایبەتیش لە فەترەی زەمەنی ساڵانی(١٩٧٥-١٩٩٣)دا. لەم هەموو پارت و ڕێکخراوە سیاسییانەی سەر گۆڕەپانی خەباتی سیاسیی و چەکداری کوردستاندا، بۆیە ئەم چوار حزبەمان هەڵبژاردووە، چونکە:-

– لەڕووی بنکەی جەماوەرییەوە،ئەندام و لایەنگرو هەواداری زۆریان هەبووەو هەیە. جگە لەمەش، لە بواری چالاکی سیاسیی و کاری پێشمەرگایەتیدا، ڕۆڵی کاریگەریان هەبووە لە تەقاندن و زەبر وەشاندن لە ڕژێمە داگیرکەرەکانی کوردستاندا و-هەندێک جار- ناچارکردنیان کە دان بە داخوازییە ڕەواکانی نەتەوەکەماندا بنێن- ئەگەر بۆ کاتێکی کەم و تاکتیکیش بوو بێت-.

– لەڕووی سیاسییەوەش،بەهۆی ئەم حزبانەوە، کێشەی ڕەوای کورد(بەتایبەتیش لەدەرەوە)، زێتر ئاشنای شەقامی ئەوروپی کراوەو هاریکاری و سۆزی ئەوانی بۆ ڕەوابوونی کێشەکە، دەستەبەر کردووە.

– ڕێبەرە پلە یەکەکانی ئەم حزبانە بوونەتە ناسنامەیەک بۆ نەتەوەکەمان و بەهۆی ئەوانەوە کێشەکە زێتر ناسێندراوە.کەم بێگانە هەیە – ئەگەر سەرەداوێکی لەگەڵ سیاسەت و خوێندنەوە هەبووبێت- ، ناوی تاڵەبانی و بارزانی و ئۆجەلان و قاسملوی نەبیستبێت.

– هەتا ئەمڕۆشی لەگەڵدا بێت، هەر ئەوان گۆڕەپانەکەیان کۆنترۆڵ کردووە، جا چ بە ڕێگای هەڵبژاردنەوە بێت، نموونەی باشووری کوردستان، یان بنکە فراوانی جەماوەرەکەیان وەک ئەوەی باکور و ڕۆژهەڵات.

کە تەنها ناوی ئەم چوار حزبە دێنین، وانەبێت ڕۆڵی حزب و ڕێکخراوە سیاسییەکانی تر لە خەباتی چەکداریدا،نادیدە بگرین، بەڵکو تەنها ئەوانە وەک نموونە وەرگیراون، لەبەر ئەم هۆکارانەی کە ئاماژەمان پێکردوون. ئەم چوار حزبە وانەبێت تەنها ئەم ناوونیشانە ڕۆژنامەگەرییانەیان بڵاوکردبێتەوە، کە ئێمە لەخوارەوە باسیان دەکەین…نا، زۆر ناوونیشانی تریشیان دەرکردووە،بەڵام ڕاستەوخۆ ناوی ئەوانی لەسەر نییە. ئێمە تەنها ئەوانەمان هەڵبژاردوون کە ڕاستەوخۆ ناوی ئەوانی لەسەرە، یان ئەوان خاوەنی ڕاستەقینەی بۆ ئەملاو ئەولای بوون…دەنا؛ هەر یەکێک لەم چوار حزبە ناوهاتییە بگری، چەندین ڕێکخراوی پیشەیی وابەستە بەخۆیان هەیە،نموونەی؛

ئافرەتان(ژنان)، قوتابیان(خوێندکاران)، مامۆستایان، هونەرمەندان، مافناسان، ....تاد.ڕاستە ئەم ڕێکخراوانە بانگەشەی سەربەخۆبوون دەکەن و ناوی حزبەکانیان لەسەر بڵاوکراوەکانیاندا،نانووسن، وەلێ لەمیانەی بابەت و هەڵوێست و وتارەکانیاندا، ڕاستییەکان، ڕوونتر دەبنەوە. یان لەم کاتانەی کە حزبەکانیان بە قۆناغێکی سەخت و ناسک و چارەنووسسازدا تێدەپەڕن، ئەم ڕێکخراوانە، بە سەرەمینەوە، خۆیان لە حزبەکانیان بەخاوەن دەکەن.

یەکێتی نیشتیمانیی کوردستان

لە ڕێکەوتی ٢٢/٥/١٩٧٥، هەر یەکە لە مام جەلال و د.فوئاد مەعسوم و عەبدولڕەززاق عەزیزو عادل موراد، لەشاری (دیمەشق)دا، کۆبوونەتەوەو ڕێکخراوی(یەکێتیی نیشتیمانیی کوردستان)یان، دامەزراندووە.یەکەمین بەیانی فەرمی ڕاگەیاندنی دامەزراندنیان لە ١/٦/١٩٧٥دا، بڵاوکردەتەوە. پاش ئەوەی (کۆمەڵەی مارکسی-لینینی کوردستان) و (بزووتنەوەی سۆسیالیستی دیموکراتی کوردستان)، پەیوەندی بە (یەکێتی) تازە دامەزراو دەکەن، ئەم ڕێکخراوە دەبێتە نیمچە بەرەیەک. تا بەستنی یەکەم کۆنگرە لەساڵی١٩٩٢ دا، وەک ڕێکخراوێکی نیمچە بەرەیی بیروڕا جیاواز،خەباتی کردووە.پاش ئەم کۆنگرەیە، بۆتە یەک ڕێکخراوی سیاسی خاوەن یەک بەرنامەو ئایدۆلۆژیاو پەیڕەوو پرۆگرام. تا ئێستاکە سێ کۆنگرەی بەستووە. لە هەڵگیرساندنەوەی شۆڕشی نوێدا، ڕۆڵێکی کاریگەرو بەرچاوی هەبووە.باوەڕی بە سۆسیال دیموکرات و عەدالەتی کۆمەڵایەتی هەیە، لەم پێناوەشدا درێژە بە خەبات دەدات.

لەڕووی کاری ڕۆژنامەگەرییەوە، (ئەلشەرارە)، یەکەم بڵاوکراوەی ئەم ڕێکخراوەیە. ئۆرگانی ناوەندی ئەم ڕێکخراوە بووە. یەکەم ژمارەی لە تشرینی دووەمی١٩٧٥ دا، بەزمانی عەرەبی، لە دیمەشق دەرچووە. یەکێتی، تا کۆتایی ساڵی ١٩٩٢،(٤٦) گۆڤار و ڕۆژنامەو بڵاوکراوەی بە زمانەکانی؛ کوردی،عەرەبی، ئینگلیزی،هۆڵەندی، ئەڵمانی، دەرکردووە.دوا بڵاوکراوەی ڕۆژنامەی(ئەلئیتحاد)ە. ئەم بڵاوکراوانە، (٣٠)یان بەزمانی کوردی، (٩) بە عەرەبی، (٤) بە ئینگلیزی، (٢) بە هۆڵەندی، (١) بە ئەڵمانی بووینە. یازدە دانەیان لەساڵانی١٩٩١ و١٩٩٢ دا،دەرچووینە. ڕیزبەندی بڵاوکراوەکانی یەکێتی بە پێی کات، بەم شێوەیەیە؛ (ئەلشەرارە ١٩٧٥، ڕێبازی نوێ ١٩٧٦،دەنگی یەکێتی١٩٧٦ ، زی سپارک ١٩٧٧، بەلاغی عەسکەری ١٩٧٧،ئاڵای شۆڕش ١٩٧٧، لەتینسەڵە ١٩٧٧،کۆمەڵە١٩٧٨ ، ڕاپەڕین-سوید ١٩٧٨، کۆمەڵە- ئەوروپا ١٩٧٨، هەواڵنامەی کوردستانی عێراق ١٩٧٨، ئاڵا-ئەمەریکا١٩٧٩ ، دەر فونکە-ئەڵمانیا ١٩٧٩،هەواڵنامەی

کوردستان لە ڕۆژنامەکانی ئەوروپادا- ئەوروپا ١٩٨٠، ئەلخەلیج- کوەیت١٩٨٠ ،ئەلخەنادق ١٩٨٠ ، بزووتنەوە ١٩٨٠، دەقێک ئوت کوردستان- هۆڵەندا١٩٨١، سۆسیالیست ١٩٨١، پێشمەرگە ١٩٨٢، سەوت ئەلئسبوع١٩٨٢ ، راپەڕین ١٩٨٢،ئەلئیتحاد-سوریا .هۆڵەندا١٩٨٢، کەسار١٩٨٣، کوردایەتی ١٩٨٣، سەنگەر١٩٨٣ ، هەڵوێست ١٩٨٣،کیفاح ئەلئەنسار-ئەوروپا ١٩٨٣، دەنگی شۆڕشی عێراق ١٩٨٣، زی تەرخ- ئەمەریکا ١٩٨٤، ڕۆشنبیری ١٩٨٤،ڕزگاری ١٩٨٥، ئەرکی نوێ- سوید ١٩٨٧،زی کوردستان فەکوس- بەریتانیا١٩٨٩ ، ئەستێرەی کوردستان- ئەمەریکا١٩٨٩ ، بابەگوڕگوڕ١٩٩١ ،سەرهلدان ١٩٩١، پەیامی نوێ ١٩٩١، بابەگوڕگوڕ کەرکوک ١٩٩١، ئەلئیعتسام١٩٩١ ، کوردستانی نوێ ١٩٩٢، ئەلئیتحاد-دهۆک ١٩٩٢، سیاسەتی دەولی ١٩٩٢، پەرلەمان- دهۆک ١٩٩٢،کوردستان تایمز١٩٩٢ ، ئەلئیتحاد- هەولێر ١٩٩٢).

پارتی دیموکراتی کوردستان

پارتی دیموکراتی کوردستان-عێراق، لە ڕێکەوتی ١٦/٨/١٩٤٦،لەشاری بەغدا، لە ئەنجامی یەکگرتنی سێ ئاڕاستەی جیاواز(چەند سەرۆک عەشیرەتێکی خەباتگێڕ، کۆمەڵێک سیاسەتمەدارو ڕووناکبیری ناسیۆنالیست، چەند سەرکردەو ڕووناکبیرێکی هەڵگری بیروباوەڕی مارکسی و سۆسیالیستی)، لە کۆنگرەیەکدا،دامەزراندنی خۆی ڕاگەیاند.خاوەنی شۆڕشی ئەیلول(١٩٦١-١٩٧٥)ە. یەکێکە لە لایەنە کاریگەرەکانی شۆڕشی نوێی گەلەکەمان (١٩٧٦-١٩٩١). تا ئێستاکە سێزدە کۆنگرەی بەستووە.

لەڕووی ڕاگەیاندنەوە، جگە لە ئێستگەکەیان(دەنگی کوردستانی عێراق)، کۆمەڵێک گۆڤارو ڕۆژنامەو بڵاوکراوەی هەمە چەشنی بڵاوکردۆتەوە. یەکەم بڵاوکراوەی (پارتی)، ڕزگاری بووە.(ڕزگاری)، ئۆرگانی ناوەندی پارتی دیموکراتی کورد – پاشان کوردستان-ە. یەکەم ژمارەی لە ئەیلولی١٩٤٦ دا، دەرچووە. یەکەم بڵاوکراوەی ئەم فەترە زەمەنیەی کە ئێمە باسی لێوە دەکەین(١٩٧٥-١٩٩٣)،(زەزک)ە. زەزک، بڵاوکراوەیەکی هەواڵی وەرزیی بوو، لقی ئەوروپای پارتی دیموکراتی کوردستان لە ئەڵمانیا بە زمانی عەرەبی،دەریکردووە. ژمارە شەشی دەکەوێتە ئەم فەترەیەی کە ئێمە لەسەری دەدوێین.ژمارە شەش لە شوباتی ١٩٧٦دا، بە چوار لاپەڕە دەرچووە. ئەمە یەکەمین بڵاوکراوەی پارتییە لە شۆڕشی گوڵاندا. دوای زەزک، ڕۆژنامەی (خەبات) دێت. ژمارە (٥٢٦)ی خەبات – کە دەبوو لەسەری بنووسرابایە ژمارە ٥٢٨-، لە ١/٧/١٩٧٦دا،دەرچووە. شایانی گوتنە؛ ژمارە(٥٢٧)، دوا ژمارەی خەبات بووە کە لەدوا ڕۆژەکانی شۆڕشی ئەیلول لە١٩٧٥ دا،دەرچووە.

پارتی دیموکراتی کوردستان، لەسەرەتای شۆڕشی نوێوە تا کۆتایی ساڵی

١٩٩٢، (٢٣) بڵاوكراوەى دەركردووە، كە دەتوانين بەم شێوەيە
پۆلينيان بكەين؛ (زۆزک- ئەڵمانيا ١٩٧٦، خەبات ١٩٧٦، صدا خەبات-
ئەوروپا١٩٧٦ ، پێشمەرگە- بەزمانى ئينگليزى- ئەوروپا ١٩٧٧،زاگرۆس-
ئەمەريكا ١٩٧٨، ئەخبار كوردستان ١٩٨٠ – لە دوو چاپى جياوازى
كوردى و عەرەبى-،سەفين١٩٨٠ ، مەتين١٩٨١ ، ولات-ئەوروپا ١٩٨٢،
گ□قارى شەهيدانى كوردستان ١٩٨٢، صدا كوردستان -لوبنان ١٩٨٣،
دەنگى كوردستان ١٩٨٣، با بە گوڕگوڕ ١٩٨٤، ڕزگارى- ئێران ١٩٨٤،
ئەزمڕ ١٩٨٥، كوردستان تودەى- ئەمەريكا ١٩٨٧، ئەخبار مەتين ١٩٨٨،
ئەلئەنسات- دهۆک ١٩٩١، ئەلئەنسات- ئاكرێ ١٩٩١، سەرەدان ١٩٩١،
دەروازە ١٩٩٢، سپێدە- ئێران ١٩٩٢، مەهاباد-سلێمانى-؟-).
بڵاوكراوەكانى پارتى بە زمانەكانى؛ كوردى و عەرەبى و ئينگليزى
ب□ووينە. لەم (٢٣) دانەيەدا؛ (٨)يان لە دەرەوەى كوردستاندا
دەرچووينە. هەروەها (٥) دانەشيان لە ساڵەكانى ١٩٩١ و١٩٩٢
دا،دەرچووينە.

حزبى ديموكراتى كوردستان-ئێران

لە ڕێكەوتى ١٦/٨/١٩٤٥، بە ڕێبەرايەتى پێشەوا (قازى محەمەد)، لە
شارى مەهاباد، دامەزراوە. خاوەن ديدگاو ئايدۆلۆژى نەتەوەيى،
ديموكراتە.چەندين جار كەرت بوون و لێكترازان، لە ڕيزەكانيدا،
ڕوويداوە. يەكەم كارى ڕۆژنامەگەريى ئەم حزبە، ڕۆژنامەى (كوردستان
) بووە. كوردستان؛ ئۆرگانى ناوەندى حزبى ديموكراتى كوردستان-
ئێرانە. يەكەم ژمارەى لە ١١/١/١٩٤٦، لە شارى مەهاباد، دەرچووە.
يەكەم بڵاوكراوەى ئەم حزبە لەنێوان (١٩٧٥-١٩٩٣)دا، بريتييە لەم (
كوردستان)ەى كە لە مانگى تشرينى يەكەمى ١٩٧٥،لە بەيروت دەرچووە.
كوردستان لە (١٩٧١-١٩٧٥) لە بەغدا دەرچووە. پاش ئەوەى كە
ڕێبەرانى ئەم حزبە ئامادا□ نابن بچنە ژێر بارى داخوازييەكانى
ڕژێمى بەعس، كوردستان لە بەغدا دادەخرێ و چيتر بڵاو
نابت□وە.كەريم حسامى، لەم بارەيەوە، لە كتێبى؛ (لە
بيرەوەرييەكانم ١٩٧٥- ١٩٧٩، بەرگى پێنجەم،ستۆكهۆڵم، ١٩٩١، ل٩)دا،
دەنووسێت؛ (ڕۆژى ١٥/١/١٩٧٥، لەلايەن موخابەراتو□ پێيان
ڕاگەياندين كە نابى ڕۆژنامەى كوردستان، چاپ و بڵاوبكەنەوە.يان
دەبێ دژى مەلا مستەفا بنووسن و بە عەميلى ئەمەريكا ناوى بەرن.ئێمە
پاش باس و ل□ك□ينەوە بڕيارماندا كە ڕۆژنامەكە ڕابگرين).
بەگوێرەى گێڕانەوەكەى حسامى بێت، پاش ئەوەى لە بەغدا قەدەغە
دەكرێت، بڕيار دەدەن لە سويد چاپى بكەن.لەوێش ڕێك
ناكەوێت.ئەمجارە بڕيار دەدەن لە ئەڵمانيا چاپى بكەن، لەوێش
سەرناگرێت.بۆيە؛ دواجار دەيبەن لە بەيروت چاپى دەكەن.ئەو

ژمارەیەی کە لە بەیروت دەرچووە، لە مانگی تشرینی یەکەمی1975 دا،دەرچووە. حسامی لە لاپەڕە (٦٤)ی هەمان بەرگی بیرەوەرییەکانیدا دەنووسێت؛ (خاوەن چاپخانەکە دەستی سەلاح بەدرەدین بوو،پیتی فارسی هەبوو،ڕۆژنامەو نووسراوی ڕێکخراوە ئێرانییەکانی چاپ دەکرد.کرێکارەکانی چاپخانە، میسری بوون).

بەداخەوە، کەریمی حسامی ڕوونی ناکاتەوە،ئەم ژمارەیەی کە لە بەیروت چاپ و بڵاوبۆتەوە، زنجیرەی ژمارە چەندی لەسەرە.ئەمە پاش سەیرکردن و گەڕان بەدوای سەرچاوەگەلێک لەبارەی ئەم ژمارەیەوە،هیچ ئەنجامێکمان دەستگیر نەبوو.ئاڵۆزترین ساغکردنەوە،ساغکردنەوەی ڕۆژنامەی (کوردستان)ە بە هەموو قۆناغەکانییەوە، چونکە لە کات و ساتی جیا جیا،لە شوێنی جۆر بەجۆر،بڵاو بۆتەوە.ڕۆژنامەکە، ڕۆژنامەیەکی کەچەر بووە هەر چەند ژمارەیەکی لە شوێنێک دەرچووە.ئەوە لە مەسەلەی لێکترازانەکانیشی هەر گەڕێ،چونکە هەر لایەنەو بە هەمان ناو، درێژەی بە دەرکردنی کوردستان، داوە. ژمارەی وا هەیە لە بەغدا دەرچووە، هەمان ژمارە لە وڵاتێکی تری وەک فەڕەنسا، یان سوید، دووبارە بڵاوکراوەتەوەو ئەدرەسی ئەم وڵاتانەی لەسەرە…من، یەک بەباری خۆم، زۆر بەدوای ئەم مەسەلەیەدا گەڕاوم، بەڵام ئەنجامێکی دروست و دڵخۆشکەرم،دەست نەکەوتووە.

حزبی دیموکرات، پاش ئەم ژمارە (کوردستان)ەی بەیروت، تا ساڵی (١٩٩٣)،(١٥) بڵاوکراوەی تریشی دەرکردووە، کە ئەمانەن؛ (دەنگی کورد-تاران ١٩٧٩، دەنگی کوردستان- تاران ١٩٧٩، پێشەوا-مەهاباد ١٩٧٩،زانیاری پێشمەرگە-سنە ١٩٧٩، شەهید- بانە ١٩٧٩، هەواڵەکانی کوردستان- بە زمانی فەرەنسی بووە- فەڕەنسا ١٩٨٠،یەکێتی ١٩٨١،کۆمەڵشین ١٩٨١،نەکەرەز ١٩٨١،ئارارات ١٩٨٢،پێنگ ١٩٨٢، ٢٦ی سەرماوەز ١٩٨٤،نووچەنامە- فەڕەنسا ١٩٨٤،بازتاب وقائیع کردستان در مطبوعات فارسی زبان- ئەوروپا ١٩٩١،کوردستان د ئێران- بە زمانی فەڕەنسی بووە- فەڕەنسا ١٩٩١). لەم (١٦) بڵاوکراوەیە، شەش دانەیان لە تاران و پاریسدا، دەرچووینە.زمانی بڵاوکراوەکان؛ کوردی،فارسی، فەڕەنسی، بووینە.زۆرترین ناوونیشان لە ساڵی ١٩٧٩دا،دەرچووینە کە ژمارەیان پێنج دانەیە.لەم ساڵەدا، ڕاپەڕینی خەڵکی ئێران لە ئارادا بوو،خەڵکی کوردستانیش توانیبوویان خۆیان، خۆیان بەڕێوە ببەن.

پارتی کرێکارانی کوردستان (پە.کا.کا)

سەرەتای سەرهەڵدانی ڕێبازو فکری ئاپۆچێتی لە ساڵی ١٩٧٦وە،دەست پێدەکات…دوو ساڵی سەرەتایی، لەژێر ناوو گرووپ و بازنەی جیا جیادا، خەباتیان کردووە.لەمە بەدواوە،بڕیار دەدەن چیتر بە

پەرتەوازەیی و گرووپ نەمێننەوە. بۆیە؛ بە ئامادەبوونی (٢٣)کەس، کە دووانیان کچ بوون، لە ڕێکەوتی ٢٧/١١/١٩٧٨، لە گوندی (فیس)ی سەر بە قەزای (لیجە)ی شاری ئامەد(دیاربەکر)، یەکەم کۆنگرە (دامەزراندن) دەبەستن و هەر لەوێش دامەزراندنی (پارتی کرێکارانی کوردستان)، ڕادەگەیەنن.لە ١٥/٨/١٩٨٤شدا،خەباتی چەکداری دەست پێدەکەن.ئەم پارتە؛ بۆ بەدەست هێنانی مافە زەوتکراوەکانی نەتەوەکەمان لە باکوری کوردستاندا، باوەڕیان بە فکرو ئایدۆلۆژیای (مارکسی- لینینی) هەیە. خەباتی چینایەتی و نەتەوایەتی، بە یەکەوە گرێدەدەن. لەڕووی خەباتی ڕاگەیاندنەوە، کۆمەڵێک گ□قارو ڕۆژنامەیان دەرکردووە.یەکەم پارتی کوردینە کە بوونەتە خاوەنی کەناڵی ئاسمانی. بۆ دەست نیشانکردنی یەکەم بڵاوکراوەیان(گ□قار،ڕۆژنامە)، یەکێک لە ئەندام و دامەزرێنەرە دیارەکانیان (جەمیل بایک) دەڵێت؛ (خەباتی ڕۆژنامەوانیی ئێمە بە یەکەمین کۆنفرانس لە ساڵی١٥/٧/١٩٨١ کە لە لوبنان بوو،دەست پێدەکات.لە کۆنفرانسی یەکەمدا ئەو بڕیارەمان وەرگرت کە ئێمە ڕۆژنامەی سەرخوەبوون لە ئەوروپا دەربخەین.لە ئاکامی ئەو بڕیارەدا،ه□قا□ان کاریان کرد سەرخوەبوون لە ئەوروپا دەرچوو. یەکەمین ڕۆژنامەی ئەم ت□فگ□رە سەرخوەبوونە.(بڕوانە؛ حەسەن جودی،مێژوویەک لە ئاگر،نهێنی و خۆڕاگری بزووتنەوەی ئاپۆچی،دیمانەیەک لەگەڵ جەمیل بایکدا،چاپی سێیەم،سلێمانی،٢٠١٤،ل٤٢٩). ئەو (سەرخوەبوون)ەی جەمیل بایک باسی لێوە دەکات،سەرەتا لە فۆرمی ڕۆژنامەدا بووە،دواتر بۆت□ گ□قار.ئۆرگانی کۆمیتەی ناوەندی پارتی کرێکارانی کوردستان بوو. یەکەم ژمارەی بە (٢٠) لاپەڕە، لە کانوونی دووەمی ١٩٨٢،لەشاری (کوێلن)ی ئەڵمانیا، بەزمانی کوردی(کرمانجی ژووروو-ڕێنووسی لاتینی)و تورکی،دەرچووە.نرخەکەی یەک مارک و نیو بووە. ژمارە (٢)ی بە (٢٠) لاپەڕە لە شوباتی ساڵی ١٩٨٢دا،دەرچووە. ژمارە (١٢٠)ی بە (٢٤) لاپەڕە لە مانگی دێسێمبەری ١٩٩١دا،دەرچووە. پاش ئەوەی کە بە شێوەی ڕەسمی لەلایەن حکومەتی ئەڵمانیاوە لە ٢٦/١١/١٩٩٣دا،چالاکییەکانی ئەم پارتە قەدەغە دەکرێت، بنکەو بارەگای ئەم ئۆرگانەش (سەرخوەبوون)، بۆ هۆڵەندا دەگوازرێتەوە.

بەڕای ئێمە، ئەو(سەرخوەبوون)ەی جەمیل بایک باسی لێوە دەکات،یەکەم کاری ڕۆژنامەگەریی ئەم پارتە نییە.یەکەم کاری ڕۆژنامەگەریی پارتی ناوهاتی،ئەو (سەرخوەبوون)ەیە کە زیندانیانی (پێ.کا.کا) لە زیندانی شاری (غازی عەنتاب)،لە مایسی (١٩٧٩)دا،دەریانکردووە.کاتێک کە ئەم بڵاوکراوەیە دەرچووە،شەش مانگ بەسەر دامەزراندن و ڕاگەیاندنی (پێ.کا.کا)دا تێپەڕیوە.ئەو

(سەرخۆبوون)ەی کە لە زینداندا ئامادەکراوە، بە دەستی نووسراوەتەوە،لە دەرەوەی زیندان کۆپی کراوەو دابەشکراوە. یەکەم ژمارەی بەزمانی تورکی، لە مایسی ١٩٧٩دا،دەرچووە.ژمارە (٤)ی دوا ژمارە بووەو لە ئەیلولی ١٩٧٩دا،دەرچووە. پاشان هەر چوار ژمارەکە،لە بەرگێکدا،لە ئەڵمانیادا،چاپ و بڵاوکراوەتەوە. دووەم بڵاوکراوەی ئەم پارتە؛(هەوار) بووە.هەواریش پێش ئەم بەروارەیە کە جەمیل بایک دەست نیشانی کردووە. هەوار؛ ڕۆژنامەیەک بوو،بەزمانی کوردی (کرمانجی ژووروو-ڕێنووسی لاتینی)و تورکی، لە زیندانەکانی شاری دیاربەکر،دەردەچوو.(مەزڵوم دۆغان و فەرهاد کونتای و حەیدەر دورموش)، سەرپەرشتییان دەکرد. یەکەم ژمارەی بە هەشت لاپەڕە لە ١٩/٨/١٩٨٠دا،دەرچووە.ژمارە (٣)، دوا ژمارە بووەو لە ٢/٩/١٩٨٠دا،دەرچووە.جارێکی تر ، لە ئەڵمانیا بەم شێوەیە چاپ کراونەتەوە؛ ژمارە (١)،لە ٥/٤/١٩٨١دا،دەرچووە.ژمارە (٢)،لە ٢٤/٤/١٩٨١دا،دەرچووە.
کەواتە (سەرخۆبوون)ەکەی زیندانی غازی عەنتاب،یەکەمین کاری ڕۆژنامەگەریی ئەم پارتە بووە. دووەم کاریشیان، (هەوار)ەکەی زیندانی دیاربەکر،بووە.ئەم (سەرخۆبوون)ەی جەمیل بایک،دەبێتە سێیەمین کار،نەک یەکەمین. پاش ئەم سێ بڵاوکراوەیە، ئەم گۆڤارو ڕۆژنامانەشیان بڵاو کردۆتەوە؛ (بەرخۆدان-ئەڵمانیا ١٩٨٣،پێشمەرگە- باکوری کوردستان ١٩٨٣،دەنگی کوردستان- زیندانی ئیستانبوڵ ١٩٨٩،شەفکا بەرخودان- زیندانەکانی تورکیا ١٩٨٩، کورد ئا- ئەڵمانیا ١٩٩٢،سەرهلدانا کوردستان- زیندانەکانی تورکیا-ساڵی چاپکردنی نەزانراوە).لەم نۆ ناوونیشانەی باسمان کردن،پێنج دانەیان لە زینداندا، دەرچوونە.سێ دانەشیان لە ئەڵمانیادا،دەرچوونە.

ئەنجام

لەم بەسەرکردنەوەو دەورکردنەوەیەدا،دەگەینە ئەم ئەنجامانە؛

(١)- هەر چوار پارتە سەرەکییەکەی سێ پارچەی کوردستان، (٩٤) ناوونیشانیان دەرکردووە،کە دەکاتە لە سەدا دوازدەو نیوی سەرجەم ئەم ناوونیشانانەی کە لەنێوان (ئازاری ١٩٧٥-١٩٩٣)دا، دەرچووینە.لەم (٩٤)دانەیە،(٤٦)یان،(یەکێتی نیشتیمانیی کوردستان)،دەریکردوون.کە دەکاتە نزیکەی نیوەی بڵاوکراوەکان.بۆ هەرسێ حزبەکەی تر ئینجا هەندەی (یەکێتی)،بووینە.ئەم ڕێکخراوە،لە رووی کاری ڕۆژنامەگەریدا،پێشەنگی بە ێکا بەرە.دوای (یەکێتی)،ئەمانی تر، بەم شێوەیە ڕیزبەند دەکرێن؛ پارتی دیموکراتی کوردستان (٢٣) دانە، حزبی دیموکراتی کوردستان-ئێران، (١٦)دانە،پارتی کرێکارانی

کوردستان(پە.کا.کا)، (٩)دانە.
(٢)- یەکەم کاری ڕۆژنامەگەریی پارتی کرێکارانی کوردستان، ئەم (سەرخۆبوون)ەیە کە لە زیندانی غازی عەنتابدا لە مایسی ١٩٧٩دا، دەرچووە، نەک ئەم (سەرخۆبوون-١٩٨٢)ەی کە لە ئەڵمانیادا دەرچووە.
(٣)- زۆربەی هەرە زۆری- لە نیوەی زێتر-ی بڵاوکراوەکانی پارتی کرێکارانی کوردستان،لە زینداندا دەرچووینە.
(٤)- یەکێتیی نیشتیمانیی کوردستان،سەرەڕای بەکارهێنانی زمانی کوردی و عەرەبی لە کاری ڕۆژنامەگەرییدا، پێشەنگە لە زمانە زیندووە جیهانییەکانی وەک؛(ئینگلیزی،هۆڵەندی،ئەڵمانی).
(٥)- لە کۆی (٢٣) ناوونیشانی ڕۆژنامەگەریی پارتی دیموکراتی کوردستان-عێراقدا، (٨) دانەیان لە دەرەوەی کوردستاندا، دەرچووینە.
(٦)- سەردەمی زێڕینی رۆژنامەگەریی حزبی دیموکراتی کوردستان-ئێران، لە پاش ڕوخانی شا لەساڵی (١٩٧٩)ەوە،دەست پێدەکات.

ئیسماعیل تەنیا-هانۆڤەر

چەپ و کۆمۆنیست ئەوەندەی ڕاستڕەوکان زیانیان بە بزوتنەوەی سۆشیالیستی گەیاندووە

زاهیر باهیر – لەندەن
Sep 2016

بەشی یەکەم:

چەرخی ڕابوردوو دوو کارەساتی گەورەی مێژویی بە خۆوە دیت کە تا ئێستاش لانی کەم بەشێکی زۆری جیهان بە دەست یەکێکیانەوە هەر دەناڵێنێت. ئەو دوو کارەساتە مێژوییەش یەکەمیان "شۆڕشی بەلشەفی" و بەڵشەفیزم بوو ئەوی دیکەشیان "شۆڕشی ئێران" بوو ، کە لە

ڕاستیدا هیچیان شۆڕش نەبوون، بگرە دژ بە شۆڕشەکە بوون.
کارەساتی یەکەم گەر تەواوی دونیای بە خۆیەوە سەرقاڵنەکردبێت ئەوە بەشێکی زۆری لە جیهان گرتەوە و نزیکەی 80 ساڵی خایاند، گەرچی هێشتا سێبەرەکەی هەر بەسەرمانەوەیە. کارەساتی دووهەمیشیان کە لە ئێستادا لە جەنگی مەزهەبی نێوانی شیعە و سونە و سونە و سونە و ” کافراندا” درێژکراوەتەوە تا ئێستا کۆتایی ئەم شەوەزەنگە ، ئەم سەردەمە ڕەشە، لە هیچ شوێنێکەوە دیار نییە . ئەوەی کە لە ئێراندا ڕوویدا کە ناوی بە شۆڕش دەرکردووە بەردی بناخەی جەنگی عێراق و ئێران، ڕۆڵ و کارایی لەسەر ناوچەکە بە دروستکردنی حیزبی سیاسی و میلیشیاکانیانەوە ، دروستکردنی دوو سەنتەری سەرەکی لەگەڵ سعودییەدا لە ناوچەکەدا و پێشبڕکێی نێوانیان لە نانەوەی جەنگی وێرانکاریدا و لە دایکبوونی تالیبان و قاعیدە و ئێستاش داعش ، دانا.
ئەگەر چی هەر یەك لەم دووکارەساتە لەلای زۆرینەی خەڵکی بە خودی چەپ و کۆمۆنیستەکانیشەوە بە دوو دیارەدەی جیا، پێناسە کراوە و ناوهێنراوە ، یەکەمیان بە چەپ و دووهەمیان بە ڕاست ، بەڵام لە ڕاستیدا هەردوکیان دووژمنی سەرەکی بیرۆکەی سۆشیالیزم/ ئەنارکیزم بوون و ڕێگر و دژ بە دروستکردنی ئەو کۆمەڵە بوون ، بەڵام هەر یەك لە ڕێگە و دیدی خۆیەوە دووژمنایەتی کردوە. کاتێکیش کە ئەم دوو بزووتنەوەیە هەردوکیان کەم تا زۆر وەك یەك لە داهاتوی سۆشیالیزم کاریان کردبێت ، ئیدی ناوزدەکردنیان بە چەپ و ڕاست ، مانایەکی نامێنێت!! ئەمە لە کاتێکیشدا کە هێڵی ناوکۆیی ئەم دوو بزوتنەوەیە و بزوێنەری سەرەکییان ” ئایدۆلۆژیا” بووە .
لەم وتارەمدا، من تەنها زیاتر پێداگریی لەسەر کومۆنیستەکان و ئایدۆلۆژییەکەیان کە بنەماکەی مارکیزمە، دەکەم . دەمەوێت گەر بە کورتیش بێت ئەو بنەمایانە بۆ خوێنەر بخەمەڕوو تاکو ئەوە ڕوونبکەمەوە کە چۆن چەپ و کۆمۆنیستەکان بەکردەوە دووژمنی سەرسەختی سۆشیالیزم بوون و سەرچاوەی ئەو دووژمنکارییە لە کوێوە سەرچاوەی گرتووە و ئەو بوارانەشی کە گرتونیەتەوە .

• چەپەکان لە ڕابووردو و لە ئێستادا:

چەپ بە هەموو لقەکانیەوە هەر لە سۆشیالدیمۆکرات و حیزبە سۆشیالیستەکان و ژینگە و سەوز و حیزبە کرێکارییەکانەوە لە سەرانسەری جیهاندا ، نەیانتوانیوە ببنە هیزێکی شۆڕشگێڕ و کۆمەڵ بەرەو گۆڕانکارییەکی بنەڕەتی ببەن. ئەو دروشمانەی کە هەڵیانگرتبوو وەکو ئازادی و یەکسانی و دادوەری کۆمەڵایەتی، بە گەیشتنە دەسەڵاتیان ، کاڵبوونەتەوە. چەقی تێکۆشانی ئەمان لە وڵاتانی دواکەوتووی پیشەسازیدا جەنگی لادێ/ گەریلە بووە و لە

وڵاتانی دیکەی پێشکەوتوی پیشەسازیشدا ، هەڵبژاردنی پەڕلەمانی بووە.

ئەوانەی لە ڕێگای جەنگی گەریلاییەوە تێکۆشاون، نەگەیشتونەتە هیچ شوێنێك، یا گەر گەیشتبێتیشن فرمانڕەوایيەکی باشتریان لەوانەی پێش خۆیان دروستنەکردووە. ئەوانەشیان کەلە ڕێگەی هەڵبژاردنی " دیمۆکراسیانەوە" دەسەڵاتیان گرتۆتەدەست، نەیانتوانیوە دروشمەکانیان و تەواوی داخوازییەکانی ئەوانەی کە دەنگ و متمانەیان پێداون ، بەجێبگەیەنن. گومانیشی تیانییە کە ڕەنگە نێتی گەلێکی ناو ئەم پارتانە پاکبووبێت و بەڕاستیش بۆ ئەو مەبەستە لە سیاسەت و پارتایەتییەوە ئاڵابن، بە تایبەت کە گەلێك لە پارتە سۆشیالدیمۆکرات و کرێکارییەکان، کەسانی مارکسی و لینینی دڵسۆزی تیادا بووە ، کە زۆربەی کات بەرنامەی ڕادیکالتریان لە مانیفێستی حیزبەکەیان پێبووە .

ئەزموونە یەکبەدوایەکەکانی فرمانڕەوایيان لە شوێنە جیاجیاکانی ئەم دونیایەدا، کە تازەترینیان یۆنانە، سەلماندیان کە ئەمان نەك هەر لە گۆڕانکاری بنەڕەتی بەڵکو لە بەجێگەیاندنی ئەو بەرنامەیەشی کە کەمپەینیان بۆ دەکرد، دەستەپاچە بوون . ئەمان لەبری ئەوەی کە ببنە خزمەتکار و پارێزەری بەرژەوەندی ئەوانەی کە هەڵیانبژاردوون بۆ ئەو شوێنە، کەچی پارێزەری بەرژەوەندییەکانی ئەوانەن کە هەموو شتێکیان لەوانەی کە دەنگیان پێداون ، زەوتکردوە . بەواتایەکی دیکە ئەمان تەنها فرمانبەرێکن داکۆکی لە یاسا و بەرژەوەندی بانقەکان و کۆمپانیا گەورەکان و دەوڵەمەندەکان و خاوەنزەوی و موڵکە گەورەکان و کۆمەڵی دەستەبژێر دەکەن. ئەمان تەنها بورغویەکی بچوکن لە ماشێنە گەورەکەی سیستەمەکەدا ، گەر لە کاریش بکەون ، ماشێنەکە کاری خۆی دەکات و ڕاناوەستێ. ئەوەی کە فرمانڕەوایی دەکات ئەوانەن کە ناوزەدەم کردن بە یارمەتی یاسا و پۆلیس و سوپا و دادگا و دەزگە سیخوڕییەکانیان تاکو یاساکانیان بۆ بخەنە کار.

لە هەموو حاڵەتێکدا ئەمان لە فرمانڕەواییاندا تەنها دەتوانن چەند ڕیفۆرمێکی بچوك بکەن و چەند کێشەیەکی بچوك لابەلابکەنەوە و بە ئاستەم ژیانی زۆرینەکەی لە چاو حوکمی حیزبە ڕاستڕەوە کاندا ، ببەنە پێشەوە. سەرەنجامیش وەهمدانێکی گەورەیە بە خەڵکی بەوەی کە بەڵێنێکی گەورەیان پێدەدەن و ناتوانن بیبەنەسەر و لەو بارەشدا بێ ئومێدیان دەکەن.

بەم کردارانەیان، گومانی تیادانییە ئەمان باشترین خزمەتی سیستەمەکە دەکەن بە درێژکردنەوەی تەمەنی و هەڵخەڵەتاندنی خەڵکی و باوەڕهێنانیان بە هەرە درۆ گەورەکەی مێژوو کە پرۆسەی هەڵبژاردنە، چونکە ئەمان لە حیزبگەلێکی ئاوادا کاردەکەن کە پەیامیان بۆ ئێمە

ئەوەیە کە تاکە ڕێگایەك کە لە پێشمانە گرتنەبەری ڕێگای رێفۆرم و چاککردنی هێدی بارودۆخەکەیە، نە ڕێگایەکی دیکە، ڕێگای سێهەم.

بەبۆچونی من ئەم کەسە سۆشیالیست و مارکسییانە کە لە ناو ئەم حیزبە کرێکاری و چەپانەدا لێبڕوانە و دڵسۆزانە کاردەکەن ، باشترین خزمەت و کار لە سەر درێژکردنەوەی تەمەنی ئەم سیستەمە دەکەن ، زیاتر لە هاوەڵە کەمتر ڕادیکالەکانیان ، ئەویش بەهۆی ئەو پێگە کۆمەڵایەتییەی کە هەیانە و هەبوونی متمامانەی زۆر لە لایەن خەڵکە ئاساییەکەوە.

ئامارەکان و واقیعیش ئەوەیان پێکاوە کە ئەمان کاتێك لە حوکمدان نەك هەر گیانی شۆ□شگ□□یان لە ناو خەڵکدا مراندووە بەڵکو گیانی بەرهەڵستاکاریی ئاساییشیان ، مراندووە . لە شوێنێکی وەکو ئەوروپا بە تایبەت بریتانیادا سەردەمانێك کە حیزبی کرێکاران لەسەر حوکمن ، ژمارەی ناڕەزاییەکان و مانگرتنەکانی کرێکاران کەمترن لە سەردەمانی حوکمڕانی حیزبی تۆری (موحافیزین) ، ئەمە جگە لەوەی کە مانگرتن و ناڕەزاییەکان لە ناوەڕاستی ساڵەکانی حەفتاوە لە کەمبوونەوە و نوشوستیدان (تەنها ساڵێك کە تۆزێك لەوان نەچێت ساڵی 2011 بوو) .

ڕیکۆردی فەرمی مانگرتنەکان لە بریتانیادا لە ساڵی 1890 وە هەیە ، ئەوە دەردە‌خات کە مانگرتنەکان لە ساڵانی حەفتاکانەوە بەرەو کەمبوونەوەو بێ کارایی ڕۆیشتون جگە لە هەندێك کات نەبێت . بەڵام لە ساڵی 1990 وە ژمارەو کارایی مانگرتنەکان لە ساڵانی پێشخۆی کەمتر بووە . ئەم لینکەی خوارەوە زانیارییەکی زۆری تیادایە لەسەر ئەو کێشەیە و هۆکارەکانیشی روندەکاتەوە گەرچی من ئەو هۆکارانە بە فاکتەری سەرەکی لەم گرفتەدا، نازانم.

/http://isj.org.uk/why-are-there-so-few-strikes

بەشی دووهەم:

لای زۆرینەیەك لە چەپ بە تایبەت کۆمۆنیستەکان، شێواندنی بزوتنەوەی سۆشیالیستی و هۆکاری نەگەیشتن بە سۆشیالیزم، لە ‘ستالین’ و سەردەمی فرمانڕەوایی ئەوەوە، دەستپێدەکات . کەمینەیەکیش وای دەبینن کە ستالین چشتێکی نەکردەوە جگە لە بەجێگەیاندنی پرۆسەی ‘لیننیەت’ و پراکتیزەکردنی بیرۆکە و تیوری خودی ‘لینین’ خۆی نەبێت.

بەڵام گەر بە وردی تاو و توێیەکی مێژوو بکەین و بە بیرێکی فراوانەوە ئاوڕێکیش لە واقیعی ڕابوردوو و ئێستاش بدەینەوە ، ڕەنگە تا ڕادەیەك بتوانین گەلێك لەوانەی کە ڕویداوە و لۆمەی

ستالین و لینین-مان لەسەریان کردوە، لە مارکسەوە سەر دەربهێنێت ، یا لانی کەم ئەشکالێکمان سەبارەت بە مارکس لا دروستبکات.

با سەرنجێکی بیانوو و پاساوەکانی کۆمۆنیستەکان بدەین و دوای ئەوە ئاوبەرێکی سەرچاوەکەی بکەین ، بزانین لە کوێدا دەگیرسێتەوە.

• ڕێکخستن و پارتی کرێکاران:.

ئەوەی کە پاڵی بە 'لینینە' وە ناوە بۆ دروستکردنی پارتی شۆڕشگێڕ و کارکردنی کۆمۆنیسیتەکان، گواستنەوەی هۆشیاری چینایەتی بووە بۆ ناو ڕیزەکانی کرێکاران . ئەو لە کرداردا باوەڕی بەوە نەبووە کە هۆشیاری چینایەتی لە زەمینەی کارکردن و ململانێی چینایەتی نێوان خودی کرێکاران و بورجوازی سەرهەڵدەدات. ئەمە لە لایەك لە لایەکی دیکەشەوە ' لینین' باوەڕی بە کۆنترۆڵکردنی چینی کرێکاران هەبووە لەلایەن کۆمۆنیست و پارتەکەیانەوە. ئەو باوەڕی بەو بزوتنەوەی خۆڕسکی نەبووە ، هەمیشەش ئەو بزوتنەوە خۆڕسکیانەی بە حوکمی نەبوونی پارتی شۆڕشگێڕی خاوەن زەبت و ڕەبت و هەبوونی ناوەندی دیمۆکراسی لەو پارتەدا, بە بێ سەروبەرە و ئاژاوە، داوەتە قەڵەم.

'لینین' باوەڕی وابووە بۆ ڕودانی شۆڕش بارودۆخی زاتی و بابەتی گرنگن . لە بارودۆخی زاتیدا بۆ شۆڕش هۆشیاری چینایەتی لای گرنگ بووە و هەنگاوی گەورە بووە چونکە ئەو هۆشیارییە لەناو کرێکاراندا، بەڕای ئەو، ونە. بۆ ئەمەش ئەو کاری لەسەر دروستکردنی ئەو پارتە کردووە و باوەڕی وابووە کە کۆمۆنیستەکانی ناوەوە و دەرەوەی کرێکاران هۆشمەندترین کەسانێکن، دەکرێت پارتی پێشڕەو بەو کەسانە دروستبکرێت و پێشڕەوایەتی چینی پڕۆلیتاریا ، کرێکاران، بکات بەرەو مەنزڵی کۆتایی کە گرتنەدەستی دەسەڵاتی دەوڵەتی دیکتاتۆری پڕۆلیتاریایە، دواتریش بەرەو کۆمۆنیزم .

لینین، لە کتێبە بەناوبانگەکەیدا " دەبێت چی بکرێت؟" بناخەی تەواوی پلان و پڕۆگرامی حیزبی بەلشەفی دانا و هەر لەوێدا پەنجە بۆ زەبتوڕەبتی حیزبیانە ڕادەکێشێت و دەیەوێت بیکاتە ڕێنمایی "دەلیلی " کارکردنی ئەندامانی حیزب.

من لەم خاڵەدا نامەوێت بە درێژی لەسەر ئەو کتێبە و پلان و پڕۆگرامەکەی 'لینین' بڕۆم چونکە پێموایە ئەوەمان کە ڕۆژێك لینینی یا مارکسی-لینینی بووبێتین ئەو کتێبەمان نەك هەر خوێندێتەوە بەڵکو دەرخیشمان کردبوو. ئەوەی کە لای من گرنگە لیرەدا، ئەوەیە کە بڵێم لینین ئەمەی لە خودی مارکسەوە هێناوە . مارکس لە بەیانی شیوعی-دا لە بەشی دووهەمدا، لە پەیوەندی کرێکاران و کۆمۆنیستەکاندا، دەڵێت " کۆمۆنیستەکان پارتێکی جیا دژ بە پارتەکانی دیکەی چینی کرێکاران دروست ناکەن"
https://www.marxists.org/archive/marx/works/1848/communist-man

ifesto/ch02.htm

لەم دێڕە کورتە دا ، مارکس دوو شتمان بۆ دەخاتەڕوو ، یەکەم: کۆمۆنیستەکان و کرێکاران جیاوازن . دووهەم: هەبوون و ڕەوابوونی پارتی کرێکارانەیە. ئەو ئایدیایەی کە 'لینین' سەبارەت بە دروستکردنی حیزب هەیبوو ، لە مارکس -ەوە وەری گرتوە.

John Molyneuxکە ئەکادیمی و نوسەرە و زیاترلە 12 پەرتوکی لەسەر کێشەی جیاواز جیاواز هەیە یەکێك بوو لە ڕابەرەکانی " سۆشیالیست وەرکەر پارتی " برتانیا و ئێستاش لەگەڵ هەمان حیزب بەڵام لە ئیرلەندە کاردەکات ، یەکێکە لەنێو کەسە دیارەکان کە لە مارکس بەباشی گەیشتبێت و توانیوێتی لینین بە مارکسەوە پەیوەستبکاتەوە . سەبارەت بە زۆر مەسەلە لەوانە ' حیزب' 'پڕۆلیتاریا/کرێکاران' و دیکتاتۆری پڕۆلیتاریا' و ' شۆڕش' یەکجار زۆری نوسیوە . لێرەدا من وەکو بەڵگەنامەیەك پەنجە بۆ هەندێك لە نوسینەکانی سەبارەت بە پارتی پێشڕەو، ڕادەکێشم . ئەو دەڵێت " بەڵام کاتێك کە یەکێك لەسەر تئیورەکانی مارکس سەبارەت بە پارت دەدوێت، بابەتەکە باسی پارتییە سیاسییەکان بەگشتی نییە، بەڵکو پارتە شۆڕشگێڕەکەیە کە ئامانجی ئەو، هەڵگێڕانەوەی کاپیتاڵیزمە- بەتایبەت کەسێك کە قسە لەسەر تێزی مارکسی سەبارەت بە پارتێکی سیاسی پڕۆلیتاریانە، دەکات، چونکە ، بە دڵنیاییەوە ، ئەوە دیدی ئەوە کە " بە تەنها پڕۆلیتاریا، بە هەقەت چینێکی شۆڕشگێڕن" مۆلێنوکس هەر لە درێژەی ئەو نوسینەیدا لە شوێنێکی دیکەدا دەڵێت " ...لە ڕاستیدا مارکس زۆرجار پێشنیاری ئەوەی کردووە لە تەواوی مانای وشەدا، بە هەستێکی تەواوە، ناتوانرێت کرێکاران بەچین وەرگیرێن هەتا پارتی جیاوازی خۆیان بینانەکەن... دەتوانین لە مانیفێستی کۆمۆنیستدا ئەوە بدۆزینەوە کە ' ڕێکخستنی پڕۆلیتاریا لە‌ چینێکدا، دواتریش لە پارتێکی سیاسیدا ، بەبەردەوامی غەمگینی/دڵەڕاوکێیە لە کێبڕکێی نێوان کرێکاران خۆیاندا'. هەروەها لە بڕیاری کۆنفرانسەکەی نێونەتەوەیی یەکەم، لەندەنی 1871 واهات ' پڕۆلیتاریا دەتوانێت تەنها بە دامەزراندنی پارتێکی سیاسی جیاواز بۆخۆی، وەک چین، کار بکات '. " لە درێژەی ئەو نوسینەدا لە شوێنێکی دیکەدا، بە ئاماژەکردن بە مارکس دەڵێت " ئەم خۆڕێکخستنەی پڕۆلیتاریا لە پارتێکی سیاسیدا زەروورییە/ جەوهەرییە بۆ سەرکەوتنی شۆڕشی کۆمەڵایەتی کە لە هەدەفی کۆتاییدا : هەڵوەشاندنەوەی (ئتلغاکردنەوە) چینەکان."

https://www.marxists.org/history/etol/writers/molyneux/1978/party/ch01.htm

ڕەنگە لە ڕوی تیورییەوە پێشڕەوی شۆڕشگێڕ نێتی نەبووبێت کە

ڕێکخراوێکی جیا لە چینی کرێکاران دروستبکات و لە چەقی بزوتنەوەکەیاندا خۆی بە هەموو شتێك بزانێت. لینین و ئەوانی دیکەیان نێتیان وابووە کە ئەمان تێکەڵ بە بەشێك لە چینی کرێکاران بن بە مەبەستی کردنی جەدەلی ململانێی چینایەتی و گواستنەوەی هۆشیاری سۆشیالیستییانە بۆ ناویان. بەڵام لەو ماوە درێژەی سەردەمی مارکسەوە تا ئێستا مامەڵەی پارتە سۆشیالیست و کۆمۆنیستەکانمان لەتەك کرێکاراندا بۆ دەرکەوتووە، کە هەمیشە خۆیان بە دەستەی پێشڕەو هۆشمەند و ڕۆشنبیر زانیوە و لە حەقیقەتیشدا لە دەرەوەی دەسەڵات و لە دەسەڵاتیشدا توانیویانە یاخود هەوڵی جددیان بۆ کۆنترۆڵکردنی کرێکاران داوە.

بەشی سێهەم:

• دەوڵەت و ناوەندگەرایی و دەسەڵاتخوازیی:

وەکو لە سەرەوە وتم هەندێك لەو چەپ و کۆمۆنیستانە نوشستی بزوتنەوەی سۆشیالیستی و نەگەیشتن بە قۆناغی سۆشیالیزم دەگێڕنەوە بۆ ‘لینین’ بەوەی کە گوتویەتی و کردوویەتی. بە بۆچونی من ئەمەی کە ‘لینین’ کردویەتی لە خودی ‘ مارکس و ئینگلسەوە’ وەریگرتوە کە ئەوانیش هەردوکیان زۆر پێیان لەسەر ناوەندگەرایی و دەسەڵات، داگرتووە. لە نێونەتەوەیی یەکەم وەکو ڕێکخراوێکی جیهانی کرێکاران، هاوکاتیش سێنتەرێك، لەوێوە فرمانەکان و پەیامەکان بۆ خوارەوە دەنێررا و دروشمە ئەمرییەکەی کە ” ئەی کرێکارانی جیهان یەکگرن” بوو، کە لەوێدا مارکس لە سەری سەرەوەی ئەو ڕێکخراوەوە بوو . هەر لەوێشدا بوو کە مارکس پەیگیریی لە ڕێکخراوێکی ناوەندگەرایی دەکرد ، ئەوەش لەلایەن باکۆنینەوە ڕەتکرایەوە. باکۆنین باوەڕی وابوو ڕێکخراوی ناوەندگەرایی حەماسی شۆڕشگێڕانەی خەڵك و خۆڕسکییان خامۆش دەکات . ئەمەش یەکێك بوو لە هۆکارەکانی وەدەرنانی باکۆنین و هاوڕێکانی لە ڕیزەکانی نێونەتەوەیی.

مارکس باوەڕی وابووە پاش کۆنترۆڵکردنی ئامرازەکانی بەرهەمهێنان ، قۆناخێکی کاتیی، دەبێت، کە دیکتاتۆرییەتی پرۆلیتاریایە و ئەم قۆناخەش بۆ تێپەڕکردنی کۆمەڵ لە سۆشیالیستییەوە بەرەو کۆمۆنیزم زەروورییە. گەرچی ئەم تیورە لای مارکس لە ساڵی 1870 دا لە پەرتوکی بەرنامەی گۆتادا خرایە ڕوو ، بەڵام “لە ڕاستیدا لە ئایدۆلۆجیای ئەڵمانیدا، تیوری دیکتاتۆریی پرۆلیتاریای (هێشتا ئەو ناوەی نەداوەتێ) بە جۆرێك لە جۆرەکان، خراوەتەڕوو “......هەموو چینێك ئامانجی پاوانەکردنە بەڵ پرۆلیتاریاشەوە کە بەرەو هەڵوەشاندنەوەی فۆرمی کۆمەڵی کۆنی دەبات بە تەواوی و بەگشتی ، یەکەمجار دەبێت دەسەڵاتی سیاسی بگرێتە دەست تاکو نوێنەرایەتی بەرژەوەندی بە

هەقەت وەکو بەرژەوندی گشتی، بکات کە لە چرکەی یەکەمدا زۆری بۆدەهێنرێت کە بیکا" لا 52 و 53 ئایدۆلۆجی ئەڵمانی { لەو لینکەی خوارەوە وەرگیراوە} " قۆناخی گواستنەوە ، قۆناخی گۆڕانی شۆڕشگێڕانەیە " لە نێوانی کۆمەڵی کاپیتالیستی و کۆمۆنیستدا" مارکس نوسیویەتی " قۆناخی گواستنەوەوی شۆڕشگێڕانە لەمیانەوە بە ئەویان دەگەیەنێت" بەرنامەی گۆتا، چاپی 1870.
لێرەدا گرنگ نییە جۆری دەوڵەتەکە چۆنە و کێ بەڕێوەی دەبات ، چونکە هەر دەوڵەتێك بچوك یا گەورە زۆر یان کەم پێویستی بە سوپا و پۆلیس و دادگاو یاسا و ئیدارەی بیرۆکراتی و دەزگەی سیخوڕی و ..هتد هەیە، کەواتە دەوڵەتی کرێکاران / پڕۆلیتاریاش ناتوانێت خۆی لەمە بپارێزێت .
لە ڕەدی ئەمەدا باکۆنین نوسویەتی " ئەگەر دەوڵەت هەبێت ، ئەوە هەیمەنەکردنیش دەبێت و سەرەنجامەکەش کۆیلایەتی. دەوڵەت بە بێ کۆیلایەتی ، بەکراوەیی بێت یاخود فێڵکردن ، ناسەلمێنرێت ، ئەمەیە کە ئێمە دووژمنی دەوڵەتین . مانای چییە ‘ پڕۆلیتاریا هەڵدەکشێ بۆ چینی فرمانڕەوایی؟" لەم جەدەلەی نێوانی مارکس و باکۆنیندا ، باکۆنین پرسیار لە مارکس دەکات " ئایا هەموو 40 ملیۆن (کرێکارانی ئەڵمانیا) دەبنە ئەندامانی حکومەتەکە؟" باکۆنین پەرتوکی دەوڵەت و ئەنارکی لا 178. مارکس لەوەڵامدا " بە دڵنیاییەوە! بۆ سیستەمەێك کە لە حوکمی خۆسەری کۆمۆنێتییەکانەوەیە" مارکس و تێبینییەکانی 519 . لە شوێنێکی دیکەدا کاتێك کە مارکس لەسەر دەسەڵاتی پڕۆلیتاریا و جوتیاران دەنوسێت، دەڵێت " پڕۆلیتاریا … پێویستە وەکو حکومەت ئەو پێوەرانەی کە پێویستێتی وەریانگرێت…"
بۆ زانیاری زیاتر تکایە تەماشای ئەم لینکە بکە:
http://www.marxisthumanistinitiative.org/alternatives-to-capital/karl-marx-the-state.html

باکۆنیین لە بەرانبەر خواستی مارکس و هاوڕێکانیدا بۆ دەوڵەت، دەوڵەتی پڕۆلیتاری و دەسەڵاتی سیاسی بۆچون و ڕای خۆی بە ئاشکرا وتووە، تا ئەو ڕادەیەی کە دەڵێت " من بێز لە کۆمۆنیزم دەکەمەوە لەبەر نکوڵیکردنی لە ئازادیی هەرەها لەبەرئەوەی دەتوانم پێشبینی شتێك لە مرۆڤ نەکەم بە بێ ئازادیی. من کۆمۆنیست نیم لەبەرئەوەی کۆمۆنیزم پێ لەسەر ئەوە دادەگرێت و هەموو دەسەڵاتی کۆمەڵ وەردەگرێت و دەیداتە دەست دەوڵەت، لەبەر ئەوەی بە زەرووورەت ناوەندگەرایی لە موڵکیەت لە دەستی دەوڵەتدا کۆتایی دێنێت، لە کاتێکدا کە من هەڵوەشاندنەوەی دەوڵەتم دەوێت" .

http://www.politicalsciencenotes.com/political-ideas/compariso
n-between-karl-marx-and

بەداخەوە پێشبینیەکەی باکۆنیین سەبارەت بە دەوڵەتەکەی مارکس و دەسەڵاتخوازی پارتی کۆمۆنیست "بەلشەفی" نزیکەی نیو سەدە دوای قسەکەی، هاتە دی.

مارکس لە پەرتوکی ڕەخنەی بەرنامەی گۆتادا ، باشتر ئەم مەسەلەیەی ڕوونکردۆتەوە دەڵێت " لە نێوانی قۆناخی سۆشیالیستی و کۆمۆنیزمدا قۆناخی گواستنەوەی کۆمەڵ لە ڕێگای دەوڵەتی دیکتاتۆری پڕۆلیتاریاوە دەبێت" گەرچی مارکسییەکان پێ لەسەر ئەوە دادەگرن کە گوایە مارکس مەبەستی لە دەوڵەت نەبووە بەڵکو لە زەبروزەنگی شۆ□شگێڕانەی پڕۆلیتاریانە بووە . بەڵام بە ئاشکرا دیارە کە مارکس مەبەستی دەسەڵات و دەوڵەتی پڕۆلیتاریا بووە، چونکە مارکس لە شوێنی دیکەشدا پێداگریی لە سەر هەبوونی دەسەڵات و ناوەندگەرایی دەکاتەوە. با لەوە گەڕێین کە مارکس و ئینجلس هەردووکیان ڕازیبوون بە ونبوون و لەناوچوونی دەوڵەت لە ڕێگای دەسەڵاتی پڕۆلیتاریا و دەسەڵاتەکەیەوە ، کە هیچ وەختێك نە ئاوەز و نە ئەزمونی دووروو و درێژی دروستبوونی دەوڵەتیش ، ئەوەیان نە پەسەندکردووە و نە سەلماندویانە . دەوڵەت هەمیشە خۆی و ئامرازی بەهێزکردنەوەی خۆی نوێدەکاتەوە.

تەنانەت لەهەندێك شوێندا مارکس بەشداریکردنی لە هەڵبژاردن و پەڕلەماندا ڕەوا کردوە " ئایا لایەنگریی بەشداریکردن لە هەڵبژاردنەکانی بورجوازیدا نەبوون، هەروەها هەڵبژاردنی کاندیدەکانی کرێاکاران بۆ پەڕلەمان؟ لە ڕاستیدا لە چەند وڵاتێکی دیاریکراودا هەتا وا بیریان دەکردەوە کە زۆربەی پەڕلەمانتارەکانی چینی کرێکاران دەتوانرێت قۆناخی گواستنەوەی ئاشتیانە بێت، بۆ سۆشیالیزم " [تکایە بۆ زانیاری زیاتر تەماشای تێبینی 62 لەو لینکەی سەرووتریانا بکە]

دوو مەسەلە لای ما رکس زۆر گر نگ بوون یەکەم ناوەندگەرایی دووهەم بە پیشەسازیکردنی وڵات . تا ئەو کاتەشی کە مرد ئەو پەیگیری لەسەر ئەو دوو مەسەلەیە دەکرد و بە دوو بناخەی گرنگی دادەنا لە بۆ بیناکردنی سوشیالیزم. هەر لەبەر ئەوەش هەردوکیان (مارکس و ئەنگلس) نەك هەر لایەنگر و شەیدای ناوەندگەرایی لە بواری سیاسیدا بوون بەڵکو لە بواری پیشەسازی و ئابوریشدا هەر وابوون ، خۆشیان هەرگیز نکوڵییان لەم ڕاستییە نەکردووە. من لە سەرەوە باسم لە ناوەندگەرایی لە بواری سیاسیدا کرد .

مارکس و ئینگلس تەماشای دەسەڵاتیان واکردووە کە بناغەییە بۆ دسپلینکردنی پڕۆلیتاریا و گوێڕایەڵی بوون . ئینگلس زۆر بە

ڕاشکاویەوە ئاوا وەسفی کارگە دەکات ” قوتابخانەیەکی هیراشی /قوچکەییەڵ بۆ گوێڕایەڵێتی و ئەمرکردن” لا190 Ecology or Catastrophe, The life of Murray Bookchin, By Janet Biehl

لە کتێبێکی دیکەیدا، بووکچین دەڵێت ” مارکس و ئینگلس نەك هەر لە سیاسەت بەڵکو لە بواری کۆمەڵایەتی و پیشیسازیشەوە، سێنترالیست بوون. هەرگیز ئەم ڕاستییەیان نکوڵی لێنەکردووە، نوسینەکانیان و دیراسەکانیان لەتەك وەسفە ڕاستەوخۆکانیان بۆ سیاسەت، ڕێکخراوێتی، نایشارنەوە. هەر زوو لە سەرەتای مانگی ئازاری ساڵی 1850 دا بوو، لە پەیامەکەی لە کۆمیتەی ناوەندییەوە بۆ گروپی کۆمۆنیست) Central Council to the Communist League ، مارکس ” بانگێشەی ئەوەی کرد کە کریکاران بە تەنها تێنەکۆشن بۆ یەکتایی و تاکێتی کۆماری ئەڵمانی، بەڵکو دەبێت تێکۆشانیشیان بە زۆری و لێبڕاوانە بۆ ناوەندگەرایی دەسەڵاتیش لە دەستی دەسەڵاتی دەوڵەتدا، بێت” …. هەر لەو پەڕەگرافەدا بە بەردەوامی دووبارەبێتەوە و ئەنجامگیری ئەوەی کردووە ” هەر وەک لە فەرەنسای 1793 دا ئەڵمانیای ئەمڕۆش کە بە ڕێگای ناوەندگەرییەکی پتەو و مەزبوتدا تێدەپەڕێت کە ئەمەش لە حەقەتدا مەهامی پارتێکی شۆڕشگێڕەیە” لە ساڵانی دوای ئەوەش هەمان شت بەردەوامبووە، کە جەنگی فرانکۆ و بروسیا دەستی پێکرد ، بۆ نموونە ، مارکس بۆ ئینگلسی نوسی” فەرنسییەکان پێویستیان بە بەزاندن هەیە. گەر بروسییەکان بیبەنەوە، ناوەندگەرایی (مەرکەزییەتی) دەسەڵاتی دەوڵەت بەسسوود دەبێت بۆ سێنترەلایزکردنی چینی کرێکارانی ئەڵمانیا” لا 140 The Murray Bookchin Reader .Edited By Janet Biehl

مارکس، وەکو خودی خۆشی ، کابرایەك بووە کە ڕۆحی خۆسەپێنەرێتی تیادابووە ، هیچ وەختێك ئامادەی لێدوانی لەخۆبڕاوانە و یەکگرتنەوە لەگەڵ ئەوانەشی کە ناکۆکی زۆر سەرەکی لە تەکیاندا نەبووە ، نەبووە . هەر کەسێکیش پیداچونەوەیەکی پەیوەندی نێوانی مارکس و نەیارەکانی و نامەکانی نێوانیاندا بکات ، وەکو لەتەك جۆزیف پرۆدن و میخایل باکۆنین و ماکس شتێرنە و ئەوانی دیکەدا، کردویەتی ئەو ڕاستییەی بۆ دەردەکەوێت.

بەشی چوارەم:

• چینی پڕۆلیتاریا و تەکنەلۆجیا:

ڕۆح و جەوهەری هزری مارکس لە خۆئامادەکردندا بۆ شۆڕش و هێزە بزوێنەرەکەی، لە چینی پڕؤلیتاریا و گەشە و پێشەوەچوونی تەکنەلۆجیادا ، چڕبێتەوە. هەر ئەمەش بووە کە سەرجەمی لێکۆڵینەوە مێژووییەکانی مارکس لەسەر تەکنەلۆجیا و پێشکەوتنی و سەرمایەداریی

و کەڵەکەبوونی سەرمایەو زێدەبایی و ململانێی نێوانی پڕۆلیتاریا و بورجوازی ، بووە، تاکو بیسەلمێنێت کە کۆمەڵی ئایندەی سۆشیالیزم لەسەر دەستی کرێکاراندا دروستدەبێت، ئەمەش یانی سۆشیالیزم نایەتە دی هەتا کۆمەڵ بەسەرمایەدارییدا تێنەپەڕێت. لەم دیدەیەشەوە مارکس نەك هەر بەهایەکی یەکجار زۆری بۆ کرێکاران لە کۆمەڵ و ڕۆڵیاندا داناوە بەڵکو دەسەڵاتداریشیاندەکات و دەیانخاتە پێگەی دەسەڵاتەوە . مارکس هیوایەکی یەکجا گەورە بە کرێکاران دەبەستێت، تا ئەو ڕادەیەی وەکو بوکچین دەڵێت " مارکس نوسوێتی و دەڵێت ئەگەر هەرکاتێك پڕۆلیتاریا کاپیتالیزمی بە سروشتی قەبوڵکرد ، ئەوە هەموو هیواکان بۆ شۆڕش ، وندەبێت"

Ecology or Catastrophe, The life of Murray Bookchin, By 285ل
Janet Biehl

هاوکاتیش مارکس ئەوە باشدەزانێت کە لەو سەردەمەی ئەودا کرێکاران لە وڵاتە پیشەسازییەکاندا زۆر کەمایەتیبوون و لە دەرەوەی ئەو وڵاتانەشدا یا هەر نەبوون یاخوود یەکجار کەمبوون . کاتێك کە مارکس گەشەی کرێکاران بە گەشەی تەکنەلۆجیاوە دەبەستێت ، ئیدی ئەو هەستەی خۆی ناشارێتەوە کە گەشەی وڵاتان لە ڕوی تەکنەلۆجیاوە کە بەرهەمهینەری کرێکارانە ، ئەگەر ئەمەش لەسەر وێرانی وڵاتێکیش و پلیشانەوەی خەڵکەکەشی بێت ، لای ئەو گرنگ نییە . باشترین نمونەیەکیش ‘ کۆمپانیای ڕۆژهەڵاتی هیندییە’ لە چەرخی 19 دەدا کە مارکس یەکجار دڵی پێیخۆشبوو.

جانێت لە لاپەڕەی 60 ی هەمان کتێبدا دەڵێت، بووکچین دەڵێت " مارکس وای بینیوە کە کاپیتالیزم پەیامێکی مێژویی پێیە بۆ پێشخستنی تەکنەلۆجیا بۆ ئاستێك کە ئیدی دەتوانێت پێداویستییەکانی بەشەرییەت دابین بکات" دیسان هەر لەو پەرتوکەدا لە لاپەڕە 190دا، نوسیوێتی " لەوەش زیاتر، مارکسیزم پەیگیرانە دەسەڵاتخواز بووە. مارکس و ئینگلس تەماشای دەسەڵاتیان واکردووە کە بناغەیە بۆ دسپلینکردنی پڕۆلیتاریا و گوێڕایەڵی بوون . " هەتا مارکس کاپیتالیزمی وادەبینی کە بە وێرانکردنی فۆرمە ئابوویەکانی پێشینە و گەشەپێدانی تەکنەلۆجیا ، ڕۆڵێکی مێژویانەی پێشکەوتنخوازیانەی بینیوە. ئەو وا بیریکردۆتەوە کە کۆمەڵی چینایەتی زەروورەی مێژوییە بۆ بەدەستهێنانی بناغەی ئازادی بەشەرییەت ...... بوکچین سەبارەت بەم تێزە و بۆچوونەی مارکس دەڵێت مارکسیزم " پێشکەوتوترین ئایدۆلۆجییە لە کاپیتالیزمی پێشکەوتوودا"

The Utopia of لە پەرتوکە نوێیەکەی کە بە ناوی David Graeber Rules لە لاپەڕەی 121 و 122 دا، ئەویش لەسەر بۆچونەکانی مارکس

سەبارەت بە تەكنەلۆجیا و سوود ، دەدوێت، بە بەڵگەوە قسە لەسەر هەندێك بۆچوونی ئەو دەكات كە نەهاتنە دی. یەكێك لەوانە شۆڕشكردنە لە ئامرازەكانی بەرهەمهێناندا ، دەیڤد دەڵێت ” ئەرگویمێنتە تایبەتییەكەی ماركس ئەوە بووە، بەهۆی فاكتەری دیاریكراوی تەكنیكییەوە بەها(قیمە) و هەروەها قازانجیش دەبێت لە كاری مرۆڤ، دروستبكرێت . بەم هۆیەشەوە كێبڕكێی خاوەنكارگەكان ناچار بە ماشێنایزكردنی بەرهەم لە پێناوی هێنانەخوارەوەی تێچووندا (كولفە) دەكەن، بەڵام ئەمە لە كاتێكدا ناو بەناو قازانجێكی وەختی بۆ چەند كارگەیەك هەیە، بەڵام بە گشتی كارایی ئەم ماشنیزكردنە لە ڕاستیدا بڕی (معەدەل) قازانج لە هەموو كارگەكاندا دەهێنێتە خوارەوە. ئەوە ئێستا نزیكەی دوو چەرخە ئابورییناسەكان دیبەیتی ئەوە دەكەن ئایە بە ڕاستی ئەمانە هەموی ڕاستە. بەڵام ئەگەر ئەوە ڕاستبێت ، ئەی بۆ بڕیارێكی وا غەریب لە لەیەن پیشەسازیكەرانەوە، نادەن، بۆ پارە ناخەنە توێژینەوە بۆ داهێنانی كارگەكانی ڕۆبۆت، كە هەموو كەسێك لە شەستەكاندا، پێشبینی ئەوەی دەكرد، لەبری ئەمە دەستپێكردنی گواستنەوەی كارگەكانیان بۆ شوێنانی چڕی كار ، بۆ شوێنیێ تەكنەلۆجیای كەمتر، لە چین یاخود جیهانی باشوور، كە عەقڵ باشتر دەیگرێت، كرد”

دەیڤد هەر لەو بەشەی كتێبەكەیدا لە لاپەڕە 143 دا دەڵێت ” كاپیتاڵیزم لە سروشتی تەكنەلۆجیدا پێشكەوتووە وادەردەكەوێت ماركس و ئینگلس لە سەردەمی حەماسییەكەیاندا بۆ شۆڕشی پیشەسازی لەو ڕۆژانەدا سەبارەت بەمە، بە تەواوی هەڵە بوون . یاخود زیاتر بە دیاریكراوی ئەوان ڕاستبوون كە پەیگیرییان لەسەر ئەوە كردووە كە ماشێنایزكردن لە پیشەسازی بەرهەهێناندا، سەرئەنجام كاپیتاڵیزم وێراندەكات، بەڵام هەڵە بوون لە پێشبینیكردنی ئەوەی كە مونافەسەی ماركێتەكان خاوەنكارگەكان ناچاردەكات كە بەرەو ماشێنایز، مل بنێن”

لەتەك ئەو ئەركە گەورەی كە ماركس خستویەتیە سەرشانی كرێكاران، بۆوایشی بەوە هەبووە كە كرێكاران دەبێت شوورا و كۆمیتە و ئەنجومەنەكانی خۆیانیان لە كارگە و كارخانەكانیاندا هەروەها لە شوێنەكانی دیكەشدا هەبێت ، وەكو ئەنجومەنێك، لیژنەیەكی دەسەڵات . ئەمەش یانی دەسەڵاتدانە دەستی كرێكاران و بێبەشكردنی باقییەكەی، دروستكردنی دەسەڵاتێك لە شێوەیەكی بچوك یا گەورەدا ڕێگاخۆشكردنە بۆ نەبوونی یەكسانی و دادوەری كۆمەڵایەتی . بووكچین لەو دیمانەیەی كە Janet Biehl ی برادەری كردویەتی، سەبارەت بە كۆمیتەی كرێكارییەكان دەڵێت “ گەر كرێكاران لە پرۆژەكەیاندا خۆیان وەكو هاووڵاتیان لەبری كرێكاران نەبینن، كەواتە ئێمە دەرگە

بۆ گریمانێکی بەهێز دەکەینەوە کە ئەوان بانگەشەی دەسەڵات لە شوێنەکانیاندا ، لەسەر حسابی ئەنجوومەنە جەماوەرییەکان، دەکەن. ئەمەش یانی کێشانەوەی دەسەڵات لە ئەنجومەنە جەماوەرییەکە و دانی بە شوێنی سەر کار، ئا بەو شێوەیە تێ درز لە یەکێتی ئەنجوومەنە جەماوەرییەکە دروستدەکەیت و هەروەها ئەگەری زیاتری شوێنی سەر کار وەک توخمێکی سەرپەرشتیکار لە پەیوەندیدا لەگەڵ ئەنجوومەنە جەماەرییەکەدا” درێژە بە قسەکانی دەدات و دەڵێت لێمگەڕێ با ئاسانی بکەم : ” کە شوێنی سەر کار دەسەڵاتی زۆری هەبوو ، ئەنجوومەنی جەماوەری دەسەڵاتی کەمە- هەروەها دەسەڵاتی کەمتر کە شوێنی سەر کار هەیەتی ، ئەنجومەنە جەماوەرییەکە دەسەڵاتی زۆرتری هەیە” لا 162 The Politics of Social Ecology, Libertarian Municipalism. By Janet Biehl

سەبارەت بەچینی کرێکاران، مارکسییەکانی ئەمڕۆ، بەتایبەت مارکسییەکانی ڕۆژهەڵاتی ناوین دەبێت ئەو پێناسەیە لای خۆیان ساغبکەنەوە. ئایە تێگەیشتنی ئەوان لەچەمکی پڕۆلیتاریا، کرێکاران، هەر هەمان شتە کە مارکس کاتی خۆی هەیبووە؟ گەر ئەوان هەمان پێناسە پەسەند دەکەن ،ئەوە لەتەك واقیعی ئەمڕۆ و جیهانەکەیدا ناگونجێت و گریمانی شۆڕشیش، نییە . خۆ ئەگەر ئەوان هەموو خەڵکانی دیکە کە لە ئۆفیس و شۆپەکان و شوێنەکانی دیکەدا و بە بێکار کەمئەندامانەوە و خانەنشینکراوانەوە بە کرێکار بدەنە قەڵەم ، یاخود وای دەبینن کە کێشەی ئەمڕۆ لە نێوانی لە سەدا یەك و لە سەدا نەوەدونۆکەی دیکەیەتی. ئا لەم حاڵەتەدا ئەوان دەبێت پیاداچونەوەیەك بە بۆچونە مارکسییەکانی خۆیاندا سەبارەت بە پڕۆلیتاریا، بکەن.
ڕەنگە گرنگیش نەبێت چ پێناسەیەك بۆ کرێکاران دەکەن ، بەڵام ئەوەی کە گرنگە و من تا ڕادەیەکی زۆر دڵنیام ئەوەیە کە چینی کرێکاران زۆر لە سەردەمی مارکس لاوازترە و هیوای شۆڕشییش لە سەردەمی ئەودا زیاتر بوو تا ئێستا. دیارە لەمەدا پێشبینییەکەی مارکس نەهاتە دی کەوای دەبینی کە کاپیتاڵیزم گۆڕهەڵکەنی خۆی دەبێت و بە پێشکەوتنی تەکنەلۆجیا و زۆربوونی پڕۆلیتاریا و ڕوودانی قەیرانە یەکبەدوایەکەکانی ئابوریی، ئیدی زەنگی لێدانی شۆڕشیش نزیکتردەبێتەوە .
گەر تەماشایەکی واقیعیانەی دونیا بکەین لەم چەررخەدا و تا ئێستاش بزوتنەوەی کرێکاران و خەڵکی لە ئاستێکی یەکجار نزمدان جگە لە فەرەنسا و یۆنان . تەنانەت هەوڵی سەرەکی ئەوانیش نەك بردنەپێشەوەی بزوتنەوەکەیە و دابینکردنی داخوازی زیاتر ، بەڵکو

دەستبەسەراگرتنی ئەوانەی کە پێشتر بەدەستهێنراون ، تاکو لە دەست نەچن. هەر لەبەر ئەمەش من ڕام وایە کە ئێمە لە قەیرانێکی یەکجار گەورەداین نەك سەرمایەداری. لەم بارەشەوە من چەند وتارێکم نوسیوە و دواترینیان ” ئایا ئەم قەیرانە ئابوورییە قەیرانی سەرمایەدارییە، یاخود قەیرانی ئێمەیە؟ ” http://zaherbaher.com/2016/08/18/%d8%a6%d8%a7%db%8c%d8%a7%e2%80%8c-%d8%a6%d9%87%e2%80%8c%d9%85-%d9%82%d9%87%e2%80%8c%db%8c%d8%b1%d8%a7%d9%86%d9%87%e2%80%8c-%d8%a6%d8%a7%d8%a8%d9%88%d9%88%d8%b1%db%8c%db%8c%d9%87%e2%80%8c-%d9%82%d9%87/

سەبارەت بە تەکنەلۆجیا و ڕۆڵەکەی: هەروەکو لە سەرەوە ئاماژەم پێکرد گرنگیتی تەکنەلۆجیا بۆ مارکس و مارکسییەکان لە بنیاتنانی سۆشیالیزمدا زۆر گرنگ بووە ، بە واتایەکی دیکە هاتنی تەکنەلۆجیای پێشکەوتوو لای ئەوان پێداویستییەکی مێژوویی بووە بۆ دروستکردنی هێزە بزوێنەرەکەی شۆڕش، کرێکاران، هەم بۆ قورتاربوون لە کێشەی کەمبەرهەمیی ، کە مارکس کەمبەرهەمیی بە نەبوونی تەکنەلۆجیای پێشکەوتووە گرێداوە و ئەو مەترسی ئەوەی هەبووە بەرهەم بەشی دانیشتوان ناکات.

لە وردکردنەوەی ئەو خاڵەی سەرەوە دەتوانین دوو خاڵی گرنگ ڕەچاو بکەین . یەکەم : هاتنی تەکنەلۆجیا بە هاتنی چینی بورجوازی قۆناغی گەشەکردنی پیشەسازییەوە بەستراوەتەوە . هەر ئەمەش بووە کە مارکس ئەوەی کە بورجوازی کردویەتی بە شۆڕشی زانیوە و لایەنگری کردوە و تا ئێستاش لەناو مارکسییەکاندا واباوە کە بورجوازی لەو سەردەمەدا چینێکی شۆڕشگێڕ بووە. دووهەم: کە تەواوکەری خاڵی یەکەمە بووەتە دانانی بەردی بناخەی بەشکردنی قۆناخەکانی بەشەرییەت بە مەبەستی گەیشتن بە کۆمەڵی سۆشیالیزم لای مارکسییەکان ، وەکو کۆمەڵی کۆمیۆنەی سەرەتایی ، بەندایەتی ، فیوداڵیزم ، کاپیتاڵیزم ، سۆشیالیزم ئەمجا کۆمۆنیزم. ئەم ڕیزبەندییە لای مارکسییەکان بە لینینیشەوە زیاتر گرنگی ڕۆڵی پرۆلیتاریا و تەکنەلۆجیای دووپاتکردەوە، پێداگریی لەسەر ئەوە دەکرد کە قسەکردن لەسەر کۆمەڵی سۆشیالیزم بۆ وڵاتانێك کە لە قۆناخی سەرمایەداری زۆر گەشەکردودا، نەبن ، ئەوە خەو و خەیاڵە، دوورکەوتنەوەیە لە واقیع و داخوازییە کۆمەڵایەتییەکانی سەردەم ، ئەمەش کارێکی وایکرد کە ئەگەر پارتە کۆمۆنیست و بەلشەفییەکانی جیهان باوەڕ و دروشمیشیان کۆمەڵی سۆشیالیزم بووبێت، بەڵام بە کاری کردە کارو تێکۆشانیان بۆ بە پیشەسازیکردنی وڵات، کۆمەڵ، کردووە ، بۆ زیاتر کۆیلە کردنی کرێکاران، ڕەنجدەران، بەشخوراوان، بووە ،هەر ئەمەش بووە کە لە

زۆربەی وڵاتانی دونیادا دەستیان لەتەك چینی بورجوازی، خۆیان وتەنی ” نیشتمانی” تێکەڵکردوە و بە چینێکی شۆڕشگێڕیان داناوە و پشتگیرییان لێکردووە . دەرئەنجامی بەڕێکردنی ئەم سیاسەت و پراکتیکەکردنشی دروستکردنی دەوڵەتی سۆشیالیستی ، دیمۆکراتی نیشتمانی ، فرمانڕەوایی گەلیی ، دیمۆکراتی گەلی و گرتنەبەری سیاسەتی گەشەکردنی ناسەرمایەداری بەرەو سۆشیالیزم لە عێراق و هەندێك شوێنی دیکە بە دەستتێکەڵکردنی لەگەڵ حکومەتە فاشییەکاندا لە بەرەیەکدا.

کەواتە وەکو کورد دەڵێت ئەو ئاگرە بێ دووکەڵ نییە. ئەمەی کە لەسەردەمی ‘لینین’ و دوای ئەویش پەیڕەودەکرا ، هەر هەمووی گەر بە وردی بڕوانیت خودی مارکس سەرچاوەکەیەتی، وردە وردە قسە و بۆچون و تیئورەکانی مارکس لەسەر دەستی لینین و پاشڕەوانیدا، گەشەی پێدراوە و خراوەتە پراکتیکەوە .

بە بۆچونی من ئەو دوو خالەی کە لە سەرەوە ئاماژەم پێکردن پڕۆلیتاریا و تەکنەلۆجیا لەگەڵ دابەشکردنی پێشکەوتنی بەشەرییەت بەو قۆناغانەوە بە مەبەستی گەیشتن بە کۆمەڵی سۆشیالیزم، گەورەترین زەربەیان لە بزوتنەوەی سۆشیالیستی داوە و بەربەستێکی یەکجار گەورە بوون لەبەردەمیا. ئاشکراشە کە دەردی ئایدیۆلۆجیا هیچ دەرفەتێکی بۆ مارکسییەکانی پاش مارکس نەهێلاوەتەوە تاکو سەر لە دووتوێی کتێبەکان بەرزبکەنەوە بە مێشکی خۆیان تۆزێك بیر بکەنەوە و بزانن ئایا ڕاستی ئەمە لە کەتواردا دەبینرێت یا نا؟ پرسیارێك لە خۆیان بکەن خۆ ئەگەر ئەمە ڕاستی تیادا بێت ئەوە شۆڕشی سۆشیالیستی لە وڵاتانی پیشەسازی دواکەوتودا هەرگیز ڕوونادات ؟ ئەی ئەو شۆڕشە چۆن ڕوودەدات؟ هەنگاوە عەمەلییەکان بۆ ئەم پرسسەیە چین؟ لە هەقەتیشدا واقیعیش و ئەزموونەکانیش ئەوەیان نیشاندا نە حیزب دەتوانێت ئەمە بکات و نە پڕۆلیتاریاش دەتوانن یەکبگرن و دیکتاتۆری پڕۆلیتاریاش بنیات بنێن؟! خۆئەگەر ئەوەش ڕوویدا ئەی چۆن ئەم قۆناخی چینایەتییە لە ڕێگای دەسەڵاتەوە، دەوڵەتەوە، دەگوێزرێتەوە بۆ قۆناخی بێ دەسەڵاتیی، بێ چینایەتی؟ ئەمانە و کۆمەڵە پرسیارێکی دیکە هەن کە بۆ مارکسییەکان گرانە لە واقیعدا وەڵاممان بدەنەوە، مەگەر وەڵامەکەی تەنها لە بڕگەی کتێبەکاندا بدۆزنەوەی .

بەشی پێنجەم:

- **تەکنەلۆجیا و سروشت و ژینگە و ئیکۆلۆجی:**

لایەنێکی دیکەی خراپیی لە پێشکەوتنی تەکنەلۆجیا بە تێزی مارکس و

مارکسییەکان کە بە مەرجێکی سەرەکی بۆ شۆڕشی سۆشیالیستی، دادەنێن ، لە ڕاستیدا خاڵێکیشە لە دژایەتیکردنی ژینگە و ئاژەڵ و تەواوی گیانلەبەرانی سەر ئەم گەردوونەی . هاوکاتیش ئەو بایاخ و بەها گەورەیە کە خودی مارکس بۆ مرۆڤی دۆندەی داناوە کە " بەنرخترین سەرمایەیە لەو دوونیادا"!! .

ئەوەندەی من بزانم 'لینین' شتێکی وای لەسەر ژینگە و سروشت و بوونەوەرەکانی دیکەی سروشت ، نەنوسیوە ، ئەوانەشی کە نوسیوێتی، ئەویش وەکو مامۆستاکەی ، مارکس، لە ڕوانگەی پاوانەکردنییەوە بۆ دابینکردنی خۆشگوزەرانی بۆ مرۆڤەکان ، یا ڕاستتر بۆ کرێکارەکان، قسە و باسی لەسەر کراوە.

مارکس لەسەر پاراستنی ژینگە و سروشت شتی نوسیوە ، بەڵام هزر و ئایدیای بە کردەوە دژایەتی سروشت و بوونەوەرانی دیکەی جگە لە مرۆڤ، کردوە. ئەو خواستویەتی کە مرۆڤ سروشت پاوانە بکا و سەری پێدانەوێنێ بۆ خواست و خۆشی مرۆڤ ، کە ئەمەش لای مارکس تەنها و تەنها لە ڕێگای تەکنەلۆجیاوە دەبێت، ئیدی لەم بارەدا لای ئەو گرنگ نەبووە کە تەکنەلۆجیا سروشت و ژینگەکەی وێراندەکات و بونەوەرەکانی لەناودەبات یا لانی کەم کەمیاندەکاتەوە و ڕەویان پێدەکات. هاوسەنگی لە نێوان سروشت و مرۆڤدا ، مرۆڤ و تەکنەلۆجیادا ، لای مارکس ونبووە . ئەو هاوسەنگییەی کە چەندێك سروشت خزمەت بە مرۆڤ دەکات و بەرەو پێشەوەی دەبات ، ئەوەندەش مرۆڤ دەبێت خزمەت بەو بکات و وەکو سەرچاوەی سامانێکی بەهادار کە دەتوانرێت تەواو یپێداویستیەکانی ژیان لە هەموو بوارەکاندا بۆ مرۆڤ دەستەبەر بکات.

ئەوەی کە ئەمڕۆ بەسەر مرۆڤدا بەڵ هێی کارەساتە سروشتییەکانی وەکو لافاو و هەریکان و زیادبوونی پلەی گەرما و ڕودانی کارەساتی دیکە، دێت، دەرئەنجامی دژایەتیکردنی سروشتە لە ڕێگەی تەکنەلۆجیاوە بۆ کەڵەکەکردنی زیاتری سەرمایە ، کە ئەمەش مرۆڤکردە ، واتە کاری مرۆڤە نەك شێتبوونی سروشت.

تەکنەلۆجیاو چڕبونەوەی چینی پڕۆلیتاریا و گەیشتن بە قۆناخی سەرمایەداری هیچ وەختێك و هەرگیزیش تەنانەت مەرجی لاوەکیش نین بۆ بیناکردنی کۆمەڵی سۆشیالیستی/ ئەنارکیستی . ئەوەی کە بنەما زەروورییەکانی بنیاتنانی ئەو کۆمەڵە، دەسەپێنێت، کۆمەڵێکی پڕ لە کەمایەتییەکی دەستەبژێر، لە هیراشییەت، لە باڵادەستی و دەسەڵات و پاوانەکردنی کۆمەڵ و خێر و خۆشییەکانی سروشت و ناو کۆمەڵ، لەگەڵ هەبوونی زۆرینەیەکی بندەست و فرمانپێکرا و ڕەنجدەر و چەوساوە و بەشخوراو لە کۆمەڵدا . ئەمانەش لە هەموو قۆناخەکانی کە لەسەرەوە باسمکردن ، جگە لە قۆناخی کۆمەڵی سەرەتایی کۆمۆنۆڵی، بوونیان

هەبووە، ئیدی ئەوە گرنگ نییە لە سەردەمێکدا کۆیلە، جوتیار یاخود کرێکار بووە . ڕاستە شێوەی چەوساندنەوەکان ، کۆمەڵەکان گۆڕاون بەڵام جەوهەری چەوساسندنەوەکان ، کە لە ڕێی هەبوونی کۆمەڵە چینایەتییەکە و کۆمەڵی هیراشییەوە ، بووە، هەر ماوەتەوە زیاتر وچڕتریش بووەتەوە.

درێژەی هەیە

Sep 2016

بەشی شەشەم و کۆتایی:

- **مافی چارەنوسی و دروستکردنی دەوڵەت-نەتەوە:**

سەردەمی ژیانی لاوێتی مارکس و ئینگلس و گەشەی فکرییان وقسەکردن لەسەر شتگەلێکی زۆر، نەیانەتوانی خۆیان لە گەرمەی پرسی نەتەوایەتی و بزوتنەوە نەتەوەییەکانی ئەو سەردەمە، لابدەن . ئەو سەردەمە کێشەی پۆڵەندا کە بۆ ساڵانی 1795 دەگەڕایەوە و هەبوونی کێشەی ئیرلەندە کە چەند سەدەیەك کۆلۆنیالی بریتانیابووە و هەر لە ساڵی 1801 بەتەواوەتی بە بریتانیاوە بەستراوەتەوە . هەروەها جولەکە و چیك و هەنگاری و بولگارییەکان و سلاڤەکان . کێشەیەکی گەرم بوون و دواتریش کە شۆڕشی فێبروەری 1848 ی فەرەنسا ڕوویدا ، ئیدی ئەمە هەم گوڕێکی گەورەی بە کێشەی ئەو نەتەوانە داو هەم چینی بورجوازیشی لای مارکس و ئینگلس گرنگتر، کرد ، کە پێناسەی ئەوان بۆ ئەو شۆڕشە شۆڕشێکی بورجوازی دیمۆکراتیکە و خەبات بۆ ئازادی نەتەوە دەکات ” لەو کاتەدا مارکس و ئینگلس باوەڕیان وابوو کە بورجوازی دەتوانێت ڕۆڵی مێژوویی پێشکەوتوو لە پاکێدانی فیوداڵیزمدا ببینین ، وەڕای ئەوەی نیشانەی ڕوونی ئەوە دەرکەوتبوو کە ئامادەیە سازش لەتەك کۆنە کۆماندەکاندا ، بکات چونکە ترسی ئەوەی هەبوو کە هێزی چینی کرێکارانی گەشەکردوو هاوپەیمانە بۆ خەباتی ئەنتی فیوداڵ” . مارکس و ئینگلس هەر لێرەدا نەوەستاون، کاتێك کە هاتنە سەر قسەکردن لەسەر ئەڵمانیا ” ئا لەو کاتەدا مارکس و ئینگلس کە قسە لەسەر ئەڵمانیا دەکەن ، شرۆڤەی ئەوەیان کرد کە ئەمەش مانای وایە کە چینی کرێکاران دەبێت لەگەڵ بورجوازیدا بەیەکەوە هەرکاتێك کار لە ڕێگای شۆڕشگێڕانەوە، دەکات شەڕ دژی پادشایی ڕەها و هەموو فیوداڵ و هاوشانەکانی و هەروەها پیتی بورجوازی، بکەن ” لێرەدا پرسیارێك خۆی قوتدەکاتەوە : بۆچی دەبێت هاوپەیمانی بورجوازی بکات دژی پیتی بورجوا؟ ئەی بۆ هاوکاری پیتی بورجوا نەکات دژی بورجوازی؟
http://links.org.au/node/164

بێگومان ئەم بۆچونانەی ئەوان لەو ڕوانگەیەوە سەریگرتووە کە یەکگرتن و پشتیوانیکردن لە بورجوازی لە بەرژەوەندی کرێکاران دەشکێتەوە ، بە تایبەت لەم قۆناخەدا گوایە لەبەر ئەوەی کە مەهامی سۆشیالیزم نزیکدەخەنەوە. هەر ئەم هەڵوێستەش بووە کە مارکس لە کێشەی هندستاندا لەگەڵ بورجوازیدا بووە چونکە بە چینێکی زانیوە کە پێشکەوتن و گەشەکردنی سەرمایەداری بەخێی لە هیندستاندا هەڵگرتووە ، ئیدی بێ گوێدانە پلیشاندنەوەی خەڵکەکەی .
لە کێشەی پۆڵۆنیادا مارکس و ئینگلس کە پەیگیرییان لە سەربەخۆیی و مافی چارەنوسی کردوە ئەو دوو فاکتەرەیان ناسیوە واتە زوڵمکەر و زوڵملکراو، نەتەوەی زۆرلێکراویش دەبێت مافی چارەنوسی هەبێت. لە مانگی نۆڤەمبەری 1847 دا لە یادکردنەوەی ڕاپەڕینی پۆلۆنییەکاندا ، لە کۆبونەوەکەی لەندەندا، ئینگلس قسەی لەسەر ڕزگاری پۆلۆنیا کرد ، لەوێدا ئەوەی یادی بیسەران، ئامادەبووان خستەوە کە ئەمان وەکو ئەڵمانیا بەرژەوەندیان لە ڕزگاری پۆڵۆنیادایە جونکە ئەمان پۆڵۆنیا دەچەوسێننەوە و دوای ئەوەش ئەڵمانیا خۆی لەم خاڵی عارە پاکدەکاتەوە و ئەڵمانیا ناتوانێت ئازاد بێت بە چەوساندنەوەی پۆلۆنیا " نەتەوەیەك ناتوانێت ئازاد بێت ، هاوکات بەردەوام بێت لە داپڵۆسینی نەتەوەکانی دیکەدا"
لەگەڵ ئەو خیتابە حەمەسیاشدا ئینگلس ئەو مافەی کە بۆ پۆلۆنییەکان و ئەڵمانییەکان و ئیتالییەکان و هەنگارییەکان کە بە " نەتەوە مێژووییە مەزنەکان" ناسرابوون، ڕەوا بینیوە کەچی بۆ هەندێک نەتەوەی دیکەی بە ڕەوا نەبینوە ، کە یەکێك لەوانە 'سلاڤییەکانە'، بیانوی ئینگلس بۆ ئەمەش " ئەو تێبینی ئەوەی کردووە کە مەیلی سەرمایەداری بەرەو ناوەندگەرایی دەڕوات و دروستبوونی دەوڵەتە گەورەکان، ئەو (ئینگلس) مەیلی خەباتی نەتەوە بچوکەکان لە دژی چەوساندنەوەی نەتەوایەتی بۆ هەبوونی دەوڵەتی خۆیان ، بەکەم دەگرت- گرتنەبەری ڕێگای لەنێوبردنی سنوورە قەومییەکان ڕەنگە یەکەمجار پێویست بکات بە زیادکردنی زاوزێ، (واتە زیادکردنی ژمارە)- ئەم فاکتە دواتر لینین ڕەچاویکرد " هەمان لینکی سەرەوە.
سەبارەت بە ئیرلەندەش مارکس هەڵوێستی جیا جیای هەبووە کاتێك کە دەڵێت " بۆ ماوەیەکی درێژ بڕوام وابووە کە گریمانی ڕوخاندنی ڕژێمی ئیرلەندەییەکان لە ڕێگای چینی کرێکارانی ئینگلیزەوە پاوانەکراوە . دیراسەیەکی قوڵم لە ئێستادا، قەناعەتی پێچەوانەکەی پێکردم. چینی کرێکارانی ئینگلیزی هەرگیز شتێك بەدەستناهێنێت ، هەتا خۆی لە ئیرلەندە ڕزگار نەکات" هەمان لینکی سەرەوە.
لە نامەیەکیدا ، مارکس، کە لە ساڵی 1867 دا بۆ ئینگلسی ناردوە، ئاوا دەست پێدەکات " وا ڕاهاتبووم کە لام جیابوونەوەی ئیرلەندە لە

ئینگلەند مەحاڵبوو...ئێستا وا بیردەکەمەوە کە ئەوە حەتمییە، گەرچی ڕەنگە فیدرەیشن بەدوای جیابوونەوەدا بێت" تێبینی ژمارە 12 هەمان لینك.

ئەم پشکنینەی مارکس و ئینگلس-م بۆیە کرد تاکو ئەوە بسەلمێنم کە لینین مەسەلەی نەتەوایەتی و نیشتمانی لە باخەڵی خۆیەوە دەرنەهێناوە بەڵکو ئەم زیاتر و ڕوونتر لە سەر پرسی نەتەوایەتی قسەی کردووە و پراکتیزەشی کردوە.

مەسەلەی کۆڵۆنیکردن و دژایەتی کردنی ئیمپریالیییەت و بزوتنەوەی ڕزگاریخوازی بە تایبەت لە سەردەمی لینین و نوسیسینی پەرتوکی " بزوتنەوەی ڕزگاریخوازی گەلانی ڕۆژهەڵات " بوە بەڵگەنامە و ڕێپیشاندەر (گایدێك) بۆ پاشڕەوانی خۆی هەر وەکو چۆن کتێبی " دەبێت چی بکرێت" بووە گایدێک بۆ بینای حیزبی کۆمۆنیستی . ئیدی ئەم کێشەیە زیاتر برایە پێشەوە و باوەڕ بە مافی چارەنوسی بە مافی دروستکردنی دەوڵەتیشەوە ، خرایە ناو پەیڕەو و پڕۆگرامی زۆرینەی حیزبە کۆمۆنیستییەکانەوە ، گەرچی لە زۆر وەختدا ئەم پرنسپڵە دەکرایە قوربانی پەیوەندی نێوانی شورەوی جاران و حکومەتە " نیشتمانیەکان" یاخود پەیوەندی نێوانی حیزبە کۆمۆنیستەکانی ناو خودی وڵات و " بورجوازی نیشتمانی".

بێگومان لەم حاڵەتەدا زیاتر ڕەچاوی پرۆسەی گونجاندن (تەوافوق) لە نێوانی پارتە بورجوازییەکان، "بورجوازی نیشتمانی" و حیزبە کۆمۆنیستەکاندا ، لە بەرژەوەندی شورەوی جاران، کراوە و کەمتر باس لە ڕۆڵی کرێکاران و دیکتاتۆرییەتی پڕۆلیتاریا کراوە.

ئەوەی سەرەوە خۆی مەسەلەیەکەو چەندەها وتاری دەوێ ، بەڵام ئەوەی کە من دەمەوێت سەرنجی خوێنەری بۆ ڕابکێشم ئەوەیە کە مەسەلەی نەتەوایەتی و ڕزگاری نیشتمانیش، وەکو پێشتر وتم، داهێنەری لینین نییە ، ڕاستە لینین گەشەی بەمە داوە و تا ڕادەیەك گشتگیریی کردەوە بەڵام لە هەقەتدا لینین ئەم تیورەی لەسەر بناخەی کێشەی پۆڵۆنیا و ئیرلەندە داناوە کە وەکو باسمکرد ،مارکس لە سەردەمی خۆیدا لەسەر ئەم دوو کێشەیەی نوسیوە و بایاخی زۆریشی پێداون .

ڕەنگە ڕاستی تیادا بێت گەر بڵێن ئەگەر مارکس باسێکی لە ئیرلەندە و پۆڵۆنیا نەکردایە ، ئەوە لینینیش نەیدەتوانی وا پەیگیریی لەو تیئۆرییە نەتەوەییەکەی بکات.

دەرئەنجام:

ئەوەی کە ' لینین' وتویەتی و کردونی شتێك نەبووە کە مارکس قسەی لەسەر نەکردبن. لێکدانەوە و توێژینەوەکانی مارکس، لای مارکسییەکان بەڵێ زانست لە قەڵەم دەدرێن، بەڵام بەڵگەیەك نییە کە ئەوە بسەلمێنێت. ئەوانەی کە ئەو باسیکردون و پێشبینی ڕوودانی دەکردن،

ڕۆیان نەدا و زەرەرێکی زۆریشی لە بزوتنەوەی سۆشیالیزم، دا. مارکسییەکان دەبوایە پیاداچونەوەیەکیان بە 'مارکس' دا بکردایەتەوە، چونکە زەمانی ئیستا و سەردەمی مارکس زۆر جیاوازن و چینی کرێکاران گۆڕاون و تەکنەلۆجیا زۆر پێشکەوتوە، دوای ئەوەش هەندێك هەڵەی مارکس هەیە کە کاتی خۆشی و ئێستاش هەر هەڵە بوون وەکو : مارکس هەمیشە لە مەترسی کەمی بەرهەمدا ژیاوە و لای ئەو نەبوونی یا کیفایەتنەدانی بەرهەم هۆکارێکە لە بەرگرییکردنی ئەو لە تەکنەلۆجیا و خاڵی سەرکەوتنی شۆڕشی سۆشیالیزمیشە . دیسانەوە پەرستنی تەکنەلۆجیا و گەشەکردنی سەرمایەداری لای ئەو مەرجی ڕودان و سەرکەوتنی تەواوی سۆشیالیزمە، بەڵام لە هەقەتدا ئەوە وا نییەو ژیانیش شکستی بەو لێکدانەوەیە هێنا. پێناسەی ئەو بۆ کرێکاران کە چینێکی شۆڕشگێڕن، گەر کاتی خۆشی تا ڕادەیەك ڕاست بوو بێت بە حوکمی ئەوەی کرێکاران بارودۆخییان لەو سەردەمەدا لە ئێستا، جوودا بووە. ڕەنگە کاتی خۆی کرێکاران شۆڕشگێڕبووبێتن بەڵام ئێستا تەنانەت لە شوێنێکی سەرکاریشدا هەمویان ناتوانن بۆ ئەنجامدانی چالاکییەک یەکبگرن تەنانەت لە تەنها ڕۆژێکی مانگرتنیشدا. کرێکاران پارێزەریی تەواوی ئەم سیستەمەن، ئەوەی کە لای ئەوان گرنگە لەدەستنەدانی کارەکەیانە هەتا ئەوە لەسەر حسابی کوشتنی ملیۆن کەسانی وڵاتانی دیکە و وێرانکردنی خاکیشیان بێت. ئەمەش لەمڕۆدا زۆر بە ئاشکرا دەبینین . دیسانەوە کردنی کرێکاران بەڕێ چەقی لابەلاکردنەوەی هەموو کێشەکان هەڵەیەو ئێمە سۆڤێتاتی کرێکارانمان ناوێت و کۆمیتەکانی ئەوان دەبنەوە بە بەشێك لە دەسەڵات، لەمەشیاندا مارکس دەسەڵات و ناوەندگەرایی ویستووە ، کە بەڕای من ڕاستنەبووە . مارکس و مارکسییەکان باوەڕیان بە شۆڕشی سیاسی واتە دەسەڵاتگرتنە دەست ، هەیە، بەڵام شۆڕش دەبێت شۆڕشی کۆمەڵایەتی بیت و لە بنی کۆمەڵەوە دەستپێبکات هەمو لایەنەکانیش بگرێتەوە، ناشتوانرێت بە تەنها قسە لەسەر کێشەی چینایەتی بکەیت بۆ ئەوەی کە هەدەفیش لە هیراشییەتیش لە هەموو بوارەکانی کۆمەڵدا بگریت. دەبێت ئەوەش بزانرێت کە بایەخنەدان بە پرسی ئیکۆلۆجی، قسەکردن لەسەر شۆڕش مەحاڵە . لە مەسەلەی دابەشکردنی قۆناغی سۆشیالیزم بە سۆشیالیزم و کۆمینیزم و کە دواتریش 'لینین و ستالین' باشتر و وردتر تیورەکەی ئەویان نەخشە کێشایەوە و کۆمەڵی بەشەرییەتیان بە 5 قۆناغ دابەشکرد ، کە گوایە بۆ ئەوەی کۆمەڵی سۆشیالیزم بنیات بنرێت دەبێت ئەم قۆناغانە ببڕێت و کۆمەڵ بە سەرمایەداریدا تێپەڕ بکات، بەمەش گەورەترین زەربەیان لە بزوتنەوەی سۆشیالیستی دا. هەر ئەمەش بوە هۆی دروستبون و گرتنەبەری ڕێگای گەشەکردنی ناسەرمایەداریانە ، حکومەتی شەعبی، گەلیی ، کرێکاریی نیشتمانی

هتد. سەبارەت بە ناوەندگەرێتی و بە پیشەسازیکردنیش بۆ گەیشتن بە سوشیالیزم، واقیع سەلماندی کە مارکس دیسانەوە هەڵە بوو.

تۆ … نەژاد عزیز سورمێ

تۆ ،
تۆ.. ژانێکی تری ناخی ئەفسانەکانی .
تۆ..
بۆ من ،
تانەی چاوی ..
شەختەی ڕێگا ..
خانەی خەفەت .
بۆ ئەوانیش ،
پەیژەی نەشئە
تەنکاوی دەریا
هەواری ئاسوودەیی …

تۆ .. هەواڵێکی خۆشی..
بۆ مانگە دەسکردەکان
بۆ پەیك دەگەیتە جێ .
بەڵام تۆ..
وەك چڵەکانی ڕۆژپەڕ
حەقیقەتێکی بێشی..
تاڵ تاڵ ،
بۆ جیاوازی
بەسەر ئاسمانەی ڕەوزەنی
هەموو (من)ە کان دادەباری..

تۆ..
لە نێوان (ئا) و (نە°) دا
پرسیارێکی ،
لەقوڵایی چاخە بەردینەکانەوە
هەڵداشتراویە خوار..

بەرد نییە.. سەرت پێ نەکەوتبێ
دار نییە.. لە سنگت نەچەقیبێ
ڕووبار نییە .. نەیبردبی..

تۆ..
تۆ لە یەك كاتدا نهێنی چێلپەرستی و
دڵڕەقی شارستانیەتی..

تۆ..
چرای بەر ئاستانەی پەرستگای
هەردەمە و لە دەستی كاهینێك دای .

تۆ ڕوناهی دۆزەخی
گوناهەكان جوانتر دەردەخەی..
تاریكایی بەهەشتی
پاكیزەیی و باشییەكان حەشار ئەدەی..

تۆ
تۆ ژانی.. بەڵام ژانێكی تر ..
تۆ كچێنیی مێژووی.. تۆ
تۆ..
ئاخ.. تۆ
تۆ.. بەهەر حاڵ (تۆ) ی !

23/4/1993

ئەوەی نابێ بگوترێ، دەبێ بگوترێ ... ئەمجەد شاكەلی

amjadshakali_kteb11

[Read more]

ژمارەیەکی دی لەو شوێن پێیانەی بەسەر شەختەدا مابوونەوە ..

نە ژاد عزیز سورمێ

(تاریکترین شوێن ئەو شوێنەیە دەکەوێتە ژێر ڕوناهی چرا)
بەبیرم نەماوە لە کوێم بیستووە
یا خوێندۆتەوە..
1
شەوقم لێ مەترازێنە
چاوم هێشتا لە ئاسۆیە
هێشتا هەر شەوە
ئەستێران گەش دەکاتەوە..

2

زیندە خەون نەبوو
بەچاوی خۆم خۆمم بینی
لە خاچ دەدرێم
شایەد بەو شایەدیەی ،
پاڵتۆیەکی لەنگەم لەبەردا بوو.
سوێندم لێ ناکەوێ ئەگەر بڵێم ،

لەوانەی کۆگایان جوانتر بوو..

3
چیرۆکی شانۆی ماندووم
بەڕێژنەی بارانێ تێگەیاندی ،
خۆر لە بەرابەر دڵەشکاوەکانەوە هەڵات و
لە چاوی نوقاوەوە بەیانی دا.

4
سیمام لە دورگەی زاراوان ون ببوو
گۆێم لە ئاوازی دونیایەکی دیکەبوو
بە پایزی دەسپاردم .

5
من لە مێژە دانم پێداناوە
بەجوانی ئەو ناوەستم
ئەم جیهانە تەنێ ئەوە نییە دەیبینین
خونکاری ،
سەرچڵیی ،
پیاڵەی بەتاڵ
هەموومان عاشقکوژانە،
لەبەڕێکردنی ڕۆژگاردا بەردەوامین.

6
ئەم هوزارە ڕەنگینە بۆ کێ دەخوێنێ؟
هەندێ پرچیان دەڕننەوە
هەندێ پاڵیان بەو دیوارانە داوە ،
بە ئێسقانان هەڵنراون ..
ئەوانی دی
بەشەقام و شۆستە و
کۆچە بنبەستەکاندا بڵاوبوونەتەوە ..

7
زۆرجاران لەخۆم دا ون دەبم
دەمبینی لە کۆڵانێکی
پێچاوپێچی(لەگەش) دا دەسووڕێمەوە.
لەناکاو شەهلا بۆ یەکێك لە خەراباتەکان
ڕامدەکێشی

سوبحانەڵڵا عەشقێك بێ پەیمانە
لەسەرم دەدا ،
دەخۆمەوە..
دەخۆمەوە..
دەخۆمەوە..
تا خۆم دەدۆزمەوە دەخۆمەوە.
8
ئەو گەڵایانە لەخۆڕا زەرد هەڵنەگەڕاون.
ئەو گەڵایانە لەخۆڕا نەوەریون.
چاوەکانت لە سپێدە سافترن ،
دەمترسێنن
جودایی دەردێکی گرانە..
وشە مابوو، ئەویش ئێستا
دەزرنگێننەوە.
ئەرێ بەڕاست من چ دەڵێم؟
من چیم گوت؟!
9
شەوانە بێرەدا تێدەپەڕن.
شەوان خۆیان لە بیر دەچێتەوە.
شەوان هەندێکیان بەچەند فڕێ
باڵ دەگرن
هەندێکی دیکەیان
ڕاپۆرتەکانی گیرفانیان
بە درەوشانەوەی گۆرانی چڵین
دەنوێنن.
10
دڵم نایێ ، دەنا دەمگوت
چەند مەترێ هەناسە،
بەشی ژیانەوەی دارستان دەکا
دڵم نایێ دەنا دەمگوت
هەقە عەشق و جندەبازی ،
لە یەکدی جودا بکرێنەوە
دڵم نایێ دەنا دەمگوت
بەس نەبێ؟!
11
جلەکان بەڕستەوە هەڵدەلەرزین
داوام لە دیوار کرد داڵدەیان بدا

به گوێی نەکردم
لەباران پاڕامەوە لە (با) یان بپارێزێ
به گوێی نەکردم ..
ئەوە چ زەمانێکە
کەس بە گوێی کەس ناکا؟

12

لەو کاتەی شەڕ دەستی پێکردووە
کەزی شارستانیەت و کۆیایەتی
تێکئاڵاون ..
لەو کاتەی شەڕ چۆتە ناو قامووسانەوە
گەورەترین کارگەی ماسك دروستکردن
دامەزراون..

13

ئارەزوویەك لێوان لێو لە بیابان
بۆنی بارانی
بە خاکمانەوە نەهێشووە.
نیشتیمانم
تەنیا
تەنیا
تەنیا.

14

چ حیکمەتێکە ئەی دڵ
دواساتمان بەو خێراییە
لێ نزیك دەبێتەوە؟
ئەی تارمایی نامۆ !
شەقامی بەئاواز و گۆرانییان شلۆغ !
تازە تەواو
من کە بە ساردەکێشێ ڕانەگەم
چیم لە ئافەرینی بۆ ڕوومەتانە.

15

کتێبخانەکەم لە دەست چوو
شێتیەتییەك تاوی بۆ هێناوم ،
لەوە بترسم نیشتمانیشم
لە دەست بچێ
ئەی خودای دڵڕوون !
تکایە هەموو دەرگاکانمان لێ دامەخە.

16
لە گۆڕستانی (ئوور) ڕا چیام خۆشەویستن
ئەگەر ئازای ،
مرۆڤ لەبەرامبەر مرۆڤ بوەستین
لەبیرت نەجێ ،
هەور هەمیشە ڕوویان لە چیایە.
17
ڕووبارە دوورەکان ،
هاشەیان بەباڵی پەریانەوە دەگاتە من
بەرگرێك نییە زەماوەندێکی لێرە ،
لەم سارایەدا
لێدا بووکتم .
18
ئینجا نەیەکی تەنیا
چ لە نەزمی پۆشتەکردنی با دەگا
شەیدایی خەرامانێ
کژو مەوسیمی نییە
من قاچم لە ڕۆژهەڵاتێ و
چاوم لە ڕۆژئاوایێدا لەسەر دانا.
ئینجا خەرامان
کەی لەو مەتەڵانە حاڵییە؟
19
دەستم بۆ دواچڵ هەڵبڕیوە
چەند خۆشە بەدوای ژیاندا هەڵبێی
جاسوسێکی ک□□یشت بەدواوە بێ
چەند خۆشە ،
بە(بۆمبا) و(مین) و(ئاڕ پی جی) جوانی
شەڕی ئامێردی کۆڵەواری وا بکەی
ڤایرۆسی ناخیان نەهێڵێ
خۆیان فۆڕمات بکەنەوە.
20
سەعاتی ژوورەکەم ،
هەناسەی تێدا نەماوە
لەگەڵ ئەوەی
دوێنێ پیلم لێ گۆڕی بوو.
پێدەچێ پیلەکە ستۆك بوو بێ.
21

گەڵاکانی پایز بە ڕەنگی خۆیانەوە جوانن
سواندەی ماڵان کە ئێستا نەماون
بە هێللانەی پاساریان ..

22
ئای نەژاد
جاران چەند لە من نزيك بووی
ئای نەژاد جاران ساوی گوڵەکانمان
چ هەواو ختووکەیەکیان هەبوو
ئای نەژاد
پێتێکوەرانی زستانان
چ سۆز و گەرمییەکیان دەبەخشی
ئای نەژاد!
جاران چەند لە من نزيك بووی ..
تەمووزی 2008

گاڵتەجاڕی سیاسەت و ئابڕووچوونی دیموکراسی … نەوزاد جەمال

لەئێستەدا ئەو بۆچوونەی دەڵیت ‘دیموکراسی لەسیستمە سیاسیەکانیتر کەمترخراپە’، بێمانایە. بەتایبەت، کاتێک دیموکراسی بۆتە گاڵتەبازاڕی و شوێنی ئاستنزمەکانی دونیای سیاسەت. بەسەرنجدانێکی کاندیدی سەرۆکایەتی ئەمریکا ‘ترەمپ’ باشتر لەمە تێدەگەین. هەڵسوکەوت و دەربڕینی راوهەڵوێستەکانی پڕن لەجەماوەرگەریی و وەک پەرچەکردارێکی دەروونی و توڕەیی هەرچییەک بەدەمیدا بێت. لەکاتێکدا بەبێ ڕەچاوکردنی ئەتەکێتی دیپلۆماسی و سیاسی، قسەدەردەپەڕێنێ، چەپڵەشی ب□ ل□□د□درێت! تازەترین هەڵوێستشی لەبەرامبەر رکابەرەکەیدا ووتنی، ‘ئیتر سەردەمی ریۆپیکی سیاسی بەسەرچوو’!
بەم دەربڕینە، ئەو سنوورەجیاکەرەوەی نێوان سیاسەت لەسەر بنەمای

شارەزایی و لێزانی و پیشەیی لە هەڵەشەیی و گۆترەکاری نەهێشتەوە. مرۆڤێک کەهەرچی حەزی لێبو بیڵێ، چونکە جەماوەر پێخۆشە. گوزارشە هەلەقومەلەقەکانی نەک هەر بێپێوەرو فیلتەرە، بەڵکو بێئەوەی روانگەو دیدیکی سیاسیشی ل□ پشتەو□ بێت. دەرپەڕاندنی ووتە سەیروسەمەرەکانیش، زۆرترین بینەری ل□ تویتەرو فەیسبوک و ماسمیدیاکاندا هەیە. بەوهۆیەوە وەک ئەستیرەیەکی ناسراو، گاڵتەو گەمە بەهەستوهۆش و نەستی خەڵکی دەکات. بۆیە، دیمەنی وتارو هەڵوێستەکانی ئەم کاندیدە هاوشێوەی زۆرانبازی ئەمریکیە کەپاڵەوانێکی ‘گلادیەتەر’ی درۆینە بەئاسانی جەماوەری دەوری شانۆکە جۆشدەدات.
لەبەرئەوەی، دیموکراسی بۆ هەموو کەسێک رێدەکاتەوە؛ لە ئەکتەرێکەوە بۆ سۆزانی و لەشفرۆشێک تا مەلایەک بەوێنەیەکی سێلیفی لەحەجەوە، راگەیاندکاریک بەرۆژنامەیەکەوە، بێژەرێک یا سەماکارو گۆرانیبێژێک دەگاتە تەختی دەسەڵاتی سیاسی! ئەوەی بتوانێت جەماوەری سەرشەقامەکان بجوڵێنێ، گەیشتنی بەپۆست و پلەکانی دەسەڵات لێدوورنییە. زەخیرەی ئەم سەرکەوتنە رۆشنبیرو دیدی سیاسی نییە، بەڵکو زۆرینەی نەزان و بێئاگایە کە بەپرۆسەیەکی دیموکراسی ستەمکارییەک بەرهم د□هن□ت، نەک بەکودەتا!
ئەگەرچی دژی دیموکوراسی نیم، بەڵام لەسەر ئاستی جیهان و کوردستانیش مرۆڤە پۆپولیستە کەمدەست و کەمشارەزا لەسیاسەت و ئاستنزم لەرۆشنبیری سیاسی و بەڕێوەبردندا، شانسی سەرکەوتنیان زیاترە. کەسێک بەقاتێک و بۆیانباخ، بەئۆتۆمبیلی مۆدێلبەرزەوە، باوەڕی وایە بەسەر هەموو پلەکانی بیرۆکراسی سیاسیدا سەردەکەوێت، هەر لەبەرئەوەی دەنگی زۆرە! ئاخر، ئەوە بەرهم□می دیموکراسیەکە کە بازاڕی دەنگهێنان کارایە. لەبەرئەوە، رەخنەکردنی دیموکراسی لای بەشێکی فەیلەسوفەکان لەکۆن و نوێدا، شتێکی نامۆ نییە. بەتایبەت کە ‘دیموکراسی فەرمانڕەوایەتی مێگەلە، بۆیە کوشتنی سیستمە’، وەک فەیلەسوفی فەرەنسی ‘رانسێر’ دەڵێت. دواجار پێدانی دیموکراسی بەگەل واتا ر□ک□ردنەوە بۆ فەوزاو پشێویی. بۆیە، دیموکراسی کەمڕەو یکردنە-کورتهه□نانە- لەهەموو شتێکدا کە سیاسەت دەیخوازێت، بەڕای رانسێر.
لەئێستەدا رەوتێکی پۆپولیست بەسواری شەپۆلێکی جەماوەری سەرەڕۆو بەنواندنی بەشداریەکی رووکەشی سیاسی، هاوسەنگی هێز لەقدەکات. ئەگەرچی ئەم رەوتە لەبنەڕەتدا ناسیاسی نییە، بەڵام هێزێکی دژەسیاسیە، دژەرۆشنبیرو دژەدەستەبژێرە. چونکە، لەو باو□□دایە هەموو شتێک کە دەووترێ، ئەنجامبدرێت. دابەزاندنی سیاسەت بۆ ئاستی شەقام و بازار، بەهەڵانانەو□ و دەنگۆدروستکردن و گەوەرەکردنی

پرسەهەستیارەکان لەپەناو خڕکردنەوەی دەنگی جەماوەردا، نەک خودی بابەتەکاندا. شاراوە نییە، ئەم ڕەوتە دژەسیاسییە تاکەدەنگەکی زاڵی ململانێ و پێکدادان و گێرەلاوژەکانە.
بەڵام بۆ دژەسیاسەتە؟ سیاسەت چالاکییەکە کەدان بەجیاوازی گروپەکان و بەرژەوەندی و راوبۆچوونەکاندا دەنێت. هەروەها 'شێوازێکی فەرمانڕەوایەتی کۆمەڵگەی دابەشبووە، بەبێ بەکارهینانی توندوتیژییەکی ناپیویست' بەڕای 'بیرنارد کریک' کە لەکتێبی 'لەپەناو بەرگری لەسیاسەت' باسیکردووە. بەڵام، پۆپولیزم، ڕێزوپێگەی پسپۆڕی و لێهاتوویی سیاسی و بەڕێوەبردن ڕەتدەکاتەوە. بێگومان، پۆپولیزم ئایدۆلۆجیایەکی تایبەت نییە، بەڵکو ڕەفتارێکی دژەسیاسییە کە تەنها توانای تاودانی ململانێکانی هەیە، بێئەوەی میکانیزم و ئامرازی بەڕیوەبردنی ململانێی سیاسی لابێت. هەر کار لەسەر پێکدادان و بەریەککەوتنی دژیەکەکان دەکات. دەیەوێت لەشەقام و خەڵکەوە پەرلەمان و باڵاترین دامەزراوەی سیاسی ئاڕاستەکات. وەلە ئامرازو میکانیزمی ڕێکخستنی ناکۆکی سیاسی و ململانێی حزب و هێزەکۆمەڵایەتییەکانی نییە، جگەلە خرۆشاندن و وروژاندنی رای گشتی! پۆپولیستێکی وەک 'ئەردۆگان' بەناوی بەرگری لەدیموکراسی، هەموو هێزی بۆ ریشەکێشکردنی دیموکراسیە. نەیارەکەی کە سوپایە، باشترین بەهانەیە بۆ لەدانی دیموکراسی و داڕشتنەوەی سوپاو گۆرینی دەستور بەپاڵپشتی جەماوەر!
هەر لەم سەنگەوەیە فەیلەسوفی فەرەنسی 'رانسیر' دەڵێت: 'ئەبێت بزانین خراپەکە لەجێگەیەی دوروترەوەودێت. تاوانی دیموکراسی دژی مرۆڤایەتی، یەکەم تاوانی سیاسییە بەپلەیەک. چونکە، ڕێکخستنێکی کۆمەڵکاریانەی مرۆڤە، بەبێ بوونی پێوەرێک'. ئیدی، دیموکراسی دەبێتە بازاڕگەی دەستورو بانگەشەکان. چیدی سیاسەت لەدەستی چینێکی تایبەتدانییە، بەڵکو بەهەمووانە. واوەتریش، ڕەخنەکردنی دیموکراسی لیبراڵی دەگەڕێتەوە بۆ کاریگەی ئەفلاتون و ئەرستۆ. لای ئەفلاتون خاوەن پیشەکان کاتی سیاسەتیان نییە، بۆیە ڕێی سیاسەتیان لێگیراوە. لەبەرئەوەی، هەمیشە سیاسەت بابەتی ناکۆکی و پیکدانانە، پەیوستی بەڕێکخستنە. بۆیە، بەڕای ئەو دیموکراسی چڵکاوو پاشەڕۆی شاری فەزیلەتە. لادانی دەوڵەتە لەو پرەنسیپە ڕەوشتیانەی لەپەناویدا هاتەتەدی. لەکتیبی 'سیاسەت'(٣) دا 'ئەرستۆ'ش پێیوایە، مەترسی سەرەکی لەسەر دیموکراسی سەرهەڵدانی دیماگۆجیەتە، زاڵبوونی چینێکی مشەخۆرە بەسەر دەسەڵاتدا. هەڵبەت، ئەو دیموکراسیەی یۆنان کە فەیلەسوفەکان ئەزموونیانکردووە سیستەمێکە لەسەر ئازادی دامەزراوەو چاوبەیبووە بەدیهێنانی بڕیاری زۆرینەی گەل– دیمۆس.
دیارە، ناپەرەشی و ناحەزی دیموکراسی لای فەیلەسوفەکان، لەبەر ئەو

بنەماو ئامانج و مەبەستانە نییە کە سیستمەکە هەوڵی بۆ دەدات. نەخێر، ترس ونیگەرانیەکەیان دەگەڕێتەوە بۆ نەزانی، کەمزانایی زۆرینە لەکاروباری بەڕێوەبردندا. لەئەنجامی نەبوونی هۆشیاری و مەعریفەی زۆرینەشدا، بەئاسانی مرۆڤی گەندەو بودەڵەو هەلپەرست دزەدەکەنە ناو دیموکراسیەوە. ئەمەش ئەوە رووندەکاتەوە، چۆن لە وڵاتەگەوەرەکاندا بێ هیچ پێشینەی سیاسی وئاستنزمی کۆمەڵگە کاندیدی بەهێز سەرهەڵدەدات. هەربۆیە پرسیارەکە لای ئەفلاتون ئەوەیە: ‘چۆن داوای دادوەری دەکەیت، ئەگەر مانای راستینەی ‘داد’ نەزانیت؟ لێرەوە، دیموکراسی لەکۆمەڵگەی زۆرینەی نەزاندا، خراپەکاری لێدەکەوێتەوە. ئیدی، سەیرنییە ئەگەر بووترێت ستەمکاری لەزێدانی دیموکراسیەوە بەدەنگ و رای زۆرینەی نەزانەوە دێتەدەر!

پاتریۆتیزمی ئابووریی و ناسیۆنالیزمی بیزنس لەنێوان، نەوشیروان موصطەفا و بارزانییدا

کامیار سابیر

سەردەمانێک، لەناو زۆربەی کۆمەڵانی خەڵکدا، بەتایبەتیی، توێژی گەنجانی کوردستان، پارتییبوون، جۆرێک لەکەی (سیاسیی، مۆراڵیی و کولتووریی) بوو. ئێستا، پارتیی بەهۆی مۆنۆپۆلکردنی سێکتی نەوت و بازاڕی کوردستانەوە، بەهۆی کۆنترۆڵکردنی مەلەفە ئابووریی، سیاسیی و دیپلۆماسییەکانەوە، سەرەنجامیش بەهۆی ناسیۆنالیزمی بیزنس Business Nationalism بەگشتیی و ناسیۆنالیزمی پێترۆڵیۆم بەتایبەتیی، هەموو حیزبەکانی تر، سەرجەم نوخبەکان و سیاسییەکان، بگرە تەواوی خەڵکی کوردستان، بەچاوی رەعییەتەوە(بە مەغزا فارسییە-نێگەتیڤەکەی) سەیردەکات. جیاوازیی سەرەکیی پارتیی، لەگەڵ یەکێتیی، گۆڕان و ک□م□□□ی ئیسلامیی(یەکگرتوو، هێزی یەدەکیی پارتیی و ئەردۆغانیزمن) ، ئەوەیە کە پارتیی، بەرنامەیەکی روون،

مانیفێستێکی شەفاف و روئیایەکی جەریئانەی، بۆ بیزنسەکەی هەیە. پارتیی، شتی هەیە بۆی تێدەکۆشێ و رەپوڕاست، بەپێوە وەستاوە و پاسەوانیی لە بیزنسە دەیان بیلیۆن دۆلارییەکانی دەکات. ئەوەی بە ئینگلیزیی پێیدەگوترێ (Stand for something) ، ل□ بەرامبەریشدا، یەکێتیی، گۆڕان و کۆمەڵ لەگەڵ حیزبە قنجیلەکانی تردا، هیچ شتێکیان نییە لەسەری رابوەستن و هەوڵی بۆ بدەن(Stand for nothing). دیارە، یەکێتیی، دزێکی گەورەی تیجاڕەتی نەوتە و لە ناسیۆنالیزمی بیزنسدا شەریکە، بەوپەڕی جەبانیی و مێنتاڵیتیی مافیاییەوە، تەصدیقی پرۆژە دۆزەخییەکانی پارتیی کردووە.

پارتیی و بارزانیی، وەکو گرووپێک بیزنسمان کە خاوەنی پسپۆرایەتییەکی زۆر عەیارن، بە کەپسولی ریفراندۆم، بە گولاجی سەربەخۆیی، بە ئیستیحماری خۆماڵییکردنی نەوت، بە فشقیاتی جیابوونەوە لە عێراق، بە ریتۆریکی پۆست سایکس-پیکۆ و درۆودەلەسەکانی کەمپەین بۆ دامەزراندنی دەوڵەتی کوردستان، جوڕەیان لەهەموو حیزبە سیاسییەکان، زۆربەی هەرە زۆری نوخبەکان، رێکخراوە مەدەنیی و چالاکوانە جۆراوجۆرەکان بڕیوە. زۆرینەی ک□م□گ□ی کوردیی لە کوردستانی عێراقدا، بەهەرە نوخبە مونەوەرەکانیشەوە، لە پر□س□□کی ئیستیحمارییی(کەراندن، یان کەرکردن) دوورودرێژدا، رێکوڕەوان، لە لایەن پارتییەوە، گێرەی بێگاریان پێدەکرێت. لەوە بگ□□ ک□ مانیفێستی پارتیی و بارزانیی، مەرامە سیاسییە راستەقینەکانەکانیان، ئەجێندا ئایدیۆلۆژیی و ئابوورییەکەیان لە دوورونزیکەوە، پێوەندیی بە دەوڵەتی کوردستان، سەربەخۆیی کوردستان و ئازادی گەلی کوردەوە نییە. تۆ وەرە سەیری ئەوە بکە، پارتیی، چۆن هەموویانی لەکونی ژوورەوە ناوە؟ چۆن زراوی هەموویانی بردووە و بەهەرچوارلادا تەخوینیان دەکات و کەسیش جورئەت ناکات بەم ناسیۆنالیزمە قەشمەرە مورتەزیقەیەی تورکیا بڵێ، ئەم قیڕەقیڕەی کوردایەتییە، ئەم فاشیزمە کاژیک و پاسۆکییە، کەمێک خاو بکەنەوە؟ نا، بە پێچەوانەوە، هەمووان خۆیان لە نەڕەنەڕی ئەم ناسیۆنالیزمی بیزنسەی پارتیی دەدزنەوە و بگرە کەم تا زۆریش، بەمۆتیقی ئیستیحماری کوردایەتیی و بە فاشیزمە سیاسیی و کولتوورییەکەی، هاوڕایی دەکەن.

زۆربەی ئەوانەی دەیانەوێ رەخنە لە ئەشکەوتە چۆڵەکانی کوردایەتیی، لە فاشیزمی کوردایەتیی و فەلسەفە بەتاڵەکانی بگرن، یان رەخنە لە دروستکردنی دەوڵەت، ئابووریی خێڵ، ناسیۆنالیزمە چەتەگەرییەکەی پارتیی بگرن، لەترساندا، وەکو ئەوەی زراویان چووبێت، پێشوەخت، بە

کۆمەڵێ رستەی بریقەدار، دەمیان تەڕ دەکەن و شاهەدمان بە دەوڵەتی کوردیی و سودەریفراندۆم دەهێنن و لە ئیستیحمارییە سیاسیی و فیکرییەکەی خۆیانەوە، دەڵێن دەوڵەتی کوردیی خەونی هەموو کوردێکە! بەڵام بەمشێوەیە نابێت و بە شێوازی تر دەبێت! راستییەکەی ئەمە گەورەترین فشە، درۆ و جەهلی سیاسەتی کوردییە کە دەگوترێ دەوڵەتی کوردیی، خەونی هەموو کوردێکە. تۆ لەباری فیکریی و عەقڵانییەوە لەوە بگەڕێ کە دەوڵەتی کوردیی، نەژادیی و طائیفییە و لەگەڵ دەوڵەتی کوردستاندا، جیاوازیی ئاسمان ورێسمانی هەیە، بەڵام وەکو داتا و ئاماریش، زۆرینەی رەهای کورد، لەو چل ملیۆن کوردەی دونیا، لەگەڵ ئاراستەی سیاسیی و فیکریی پێکەدان و ئەوانیش بەئاشکرا، بە جورئەت و عەقڵانییەتەوە، دەوڵەتی نەژادیی(دەوڵەتی کوردیی)، سروودی نەژادیی ئەی رەقیب و ناسیۆنالیزمی نەژادیی-کوردییان رەتکردووەتەوە و دەوڵەتی نیشتمانیی، ئازادیی و پێکەوەژیانیان، بە گەلی کورد و گەلانی ناوچەکە، هەڵبژاردووە و کاریشی بۆ دەکەن.

کۆکتێلی ناسیۆنالیزمی پەترۆڵیۆم و ناسیۆنالیزمی بیزنس، خەڵکی کوردستان، برسیی دەکەن، ئابڵۆقەی ئابووریی لەسەر کەرامەتی ئینسانی کورد دادەنێن، صەدان هەزار گەنج بێکار دەکەن، لەگەڵ داعش و تورکیادا، صەفقەی سیاسیی و ئابووریی دەکەن، بە ئەجێندای قەطەر و پادشای سعودییە، مەئمورییەتی طائیفیی جێبەجێ دەکەن و بیر لە دامەزراندنی ستاتۆیەکی سوننیی-طائیفیی-عەشیرەتیی دەکەنەوە، شەنگال نەک هەر بە ئێثنۆساید دەدەن، بەڵکو بازاڕی کۆیلایەتیی و سەبایا فرۆشتنی سەردەمی خولەفاکانی راشیدین و ئەمەوییەکانیش، لەسەر خەڵکی شەنگال تاقیدەکەنەوە. بەناوی دەوڵەتی کوردییەوە، لە فاشیزمە پانتورکیی و دینییەکەی ئەردۆغان، زیاتر دژایەتیی کانتۆنەکانی کوردستانی سوریا دەکەن. پارتیی و بارزانیی، هەموو ئەمانەیان بەچووەتە سەر، وێڕای ئەوەی کە کۆنتراکتە نەوتیی و ئابوورییەکانی ناسیۆنالیزمە دەڤەرییەکەی(territorial) بارزانیی، صەدان بیلیۆن دۆلاری تێپەڕاندووە، بەڵام ئەم چەتەگەریی و تاڵانچییەتییەی، هەرگیزاوهەرگیز بەبێ یەکێتیی (ماڵی تاڵەبانیی بەتایبەتیی)، بۆ نەدەچووە سەر، بەبێ ئیستیحمارییە سیاسیی و فیکرییەکانی کادیرە هەرە بالاکانی گۆڕانیش، نەیدەتوانیی، بەو ئاسانییە، درێژەی پێبدات.

پلوراناسیۆنالیزم یان Plurinationalism فرە-ناسیۆنالیزم، سەری کۆمەڵێ ناسیۆنالیزمی بەیەکەوە گرێداوە. پلوراناسیۆنالیزمەکەی

پارتیی و بارزانیی، لەگەڵ ناسیۆنالیزمی پانتورکیی و ناسیۆنالیزمە دینییەکەی ئەردۆغاندا، هەروەها لەگەڵ ناسیۆنالیزمە عەرەبییە مەذهەبییە-سونییەکە و سەرەنجامیش لەگەڵ ناسیۆنالیزمە طائیفییەکەی داعشدا، هەموویان، بە بەرژەوەندیی ئابووریی و ناسیۆنالیزمی بیزنس، پێکەوە دەگونجێن، بەڵام لەگەڵ پاتریۆتریزمەکەی پەیەدە و هەدەپەدا ناگونجێن و هەموویان بەخوێنی سەری کانتۆنەکان تینوون. لەبەرامبەریشدا، پارتیی و بارزانیی، ناسیۆنالیزمێکی تەصەوفیی و عیرفانی نەتەوەیی (National mysticism)، وەکو شەراب، بەقوەگی زۆربەی حیزبەکاندا دەکات و هەموویانی بەم ناسیۆنالیزمە تیجاڕیی و چەتەگەرییەکەی کوردایەتیی، لای کەم لەباری سیاسیی و کولتوورییەوە، خەنیی کردووە.

هاوکات، پارتیی لە فەضای گشتییشدا Public sphere، بەهاوکاریی ئیستیحمارییەکانی ناسیۆنالیزمی دایاسپۆرا، ناسیۆنالیزمێکی سایبەری Cyber-nationalism دروست کردووە، لەرێگەی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان و میدیا سێبەرەکانەوە، کەمپەین بەدوای کەمپەیندا دەکەن. دەیان و صەدان کادیر، ئەندام پارلەمان، راوێژکاری لەبرسا مردوو، ئوستاذ و ئەکادیمیستی نەفسبەرزی سەر بە گۆڕان و سەر بەیەکێتیی، لە چەپەکان و لە ئیسلامییەکان، ئاویان بە ئاشی ئەم ناسیۆنالیزمە سایبەرەدا کردووە و دەیکەن. لەسەر ئەرضی واقیعیش، پارتیی و ناسیۆنالیزمی بیزنسەکەی، لە کۆبوونەوە نهێنیی و موخابەراتییەکانی خۆیاندا، لەگەڵ دەسگا موخابەراتییەکانی تورکیا، قەطەر، سعودییە و تەنانەت ئیسرائیل و ئەمەریکاشدا، جگە لەوەی فشقیاتی عیرفانی نەتەوەیی و تەصەوفی نەژادیی، دەچێن، شتێکی تر ناکەن. ئەوەی باسی کێشەی سیاسیی کورد و مەسەلە سیاسییەکەی بێت، نایکەن، بەڵکو تەنیا و تەنیا باسی ناسیۆنالیزمی بیزنس پارەپێکەوەنانی زیاتر و سەرمایەگوزاریی و بیزنس، دەکەن.

نەوشیروان موصطەفا و ناسیۆنالیزمی بیزنس

ئایا نەوشیروان موصطەفا، لەبەرامبەر هەژموون و دزیینە دەیان بیلیۆن دۆلارییەکانی ناسیۆنالیزمە پەترۆڵیۆم و ناسیۆنالیزمە بیزنسەکەی پارتییدا، لەبەرامبەر، تیجاڕەتە بیلیۆن دۆلارییەکانی باڵەکانی یەکێتییدا، هیچی پێدەکرێ؟ لەکاتێکدا، بەشێکی زۆر لەو نوخبە سیاسیی، نووسەر و رشتە جۆراوجۆرانەی خۆیان بە تەنافی گۆڕاندا هەڵخستبوو، بە شیرینییەکانی نەوت، چەوراییەکانی پەترۆڵیوم، بە گیرفان و بەرژەوەندیی تایبەتیی خۆیان بوو. هۆکارەکەی ئەوە بوو لە روویان نەدەهات لە سەنگەری پارتیی و

یەکێتییەوە ئەم کارە بکەن، هاتن لە کەناڵی گۆڕانەوە ئەم کارە بکەن. ئەمانە هەمیشە دەروێشی ناسیۆنالیزمە نەوتییەکە بوونە و بەهۆی حەماقەتی کولتووریی و فیکرییشەوە، ئەم کارەیان لە رابردوودا لەئەستۆ گرتووە. بە زمانی شەعبیی بەمانە دەگوترێ پارتییەکانی ناو گۆڕان، زۆریشمان، لەم میرابەیانەی گۆڕان ویەکێتیی، میرابەی ئیسلامییەکان و چەپەکان بینی، ئاویان بە ئاشی ناسیۆنالیزمی بیزنسدا دەکرد و هەندێکیشیان بەردەوامن. ئەمانە زۆربەی هەرە زۆریان، ئەگەر لەترسی هەژموون، ویقاری سیاسیی و عەسکەریی نەوشیروان موصطەفا نەبێت، بە ئاشکرا رایدەگەیەنن، وەکو لق، دەگەڕێنەوە سەر ڕەچەڵەکی خۆیان(دەوڵەتی کوردیی ، صەنعەتە سەفیلەکەی و ناسیۆنالیزمە تاڵانییەکەی) .

بەڕاست، ئایا شەخصی نەوشیروان موصطەفا، خۆی باوەڕی بەو پاتریۆتیزمە دەستوورییە Constitutional patriotism هەیە کە جاروبار، لەبەرامبەر لەعنەتییەکانی ناسیۆنالیزمی بیزنس و ناسیۆنالیزمی نەوتدا، باسی دەکات؟ مەبەستمان لە نیشتمانییبوونی دەستووریی، لە جوغزە فەلسەفییەکەی هابرمازJürgen Habermas و جاسپەرسیKarl Jaspers خویندکاری نییە، بەڵکو مەبەستمان لەو پۆپۆلیزمە کوردایەتییەی سیاسەتی کوردییە، ئەو پۆپۆلیزمەی گۆڕانی وەکو چێشتی مجێور لێکردووە لە راست و لە چەپ، لە دینیی و لە عەلمانیی، کۆبوونەتەوە کە لەباری فیکریی و ثیۆرییەوە، لەباری پراکتیک و مەیدانییەوە، هیچیتریان پێ نییە، تەنیا ئەوە نەبێ کە تەشەی بەدامودەزگاییکردن دەڕێسن. لەکوێشدا دەیڕێسن؟ لە زەقیتەی ناسیۆنالیزمە نەژادیی و خێڵەکییەکەی بارزانییدا، لە ژێر کۆپری ناسیۆنالیزمە تیجاریی و بیزنسە دەیان بیلیۆن دۆلارییەکانی پارتییدا، دەیڕێسن. ئایا، لەنێو ئەم هەموو عەصابەیەی کوردایەتییدا، لەناو ئەم هەموو میلیاردێرەی نەوتدا، شەفافیی لە داهات و گەڕانەوەی شەرعییەت، دەستبەکاربوونەوەی پارلەمانتارە مودێلەل و کوڕوکچە پێشتەو پەرداخەکانی گۆڕان و یەکێتیی، هیچ لە مەسەلەکان دەگۆڕێت؟ ئایا هەڵکردن لەگەڵ ئەم هەموو تاجیرە نیشتمانفرۆش و مەراڵنزمانەدا، بەهیچ شوێنێک دەگات؟ گومانی تێدا نییە، شێتەکانیش، وەڵامی ئەم پرسیارانە دەزانن و لە عاقڵەکانی گۆڕان و یەکێتیی، لەسەر ئەم مەسەلانە، ساغترن.

ئەگەر پاتریۆتیزمی ئابووریی Economic patriotism، بەپێی ستانداردە لیبەراڵییەکانیش، وەربگرین، ئەوە پاراستنی چینی مامناوەندی کۆمەڵگە، بە نیشتمانییکردنی ئابووریی و بەتایبەتیی

سامانە سروشتییەکان، بە نیشتمانییکردنی دامودەسگا حیزبیی و ئایدیۆلۆژییەکان، ب▯گ▯خستنی بازاڕی کار بۆ گەنجان و دۆزینەوەی کار بۆیان، گەشەدان بەسەرمایەی نیشتمانیی، لە ئەرکە سەرەکییەکانی ئەم میش▯د▯ سیاسییەی پاترێۆتیزم دەبێت. لەماوەی ئەم چەند ساڵەی رابردوودا، گۆڕان، جگە لە کۆمەڵێ ریتۆریکی سیاسیی، چوار کادیر و نووسەری موعەزەزی دروست نەکردووە کە لە دەردەسەری▯کانی ناسیۆنالیزمی ئابووریی Economic Natioanlism بگەن و چوار حەرفی حیسابیی لەسەر بڵێن. لەبەرامبەردا، ناسیۆنالیزمی بیزنس و ناسیۆنالیزمی ئابووریی، وەکو دوو کۆڵەکەی سەرەکیی لە ئەجێندا سیاسیی و ئابوورییەکانی پارتیی، بەشێکی زۆری کادیر و نووسەرەکانی سەر بە یەکێتیی و گۆڕانی، لەباری سیاسیی و فیکرییەوە، تەواو خەساندووە و بە پاشماوە هەرە قڕەکانی شیرینییەکانی نەوت و غاز، مەغز و عەقڵ و ئاگاییانی کوناودەر کردووە و چەندین میرابۆی دەم هەراشی سەر شاشەی تەلەفیزیۆنەکانی، لێ بەسیجکردوون.

پارتیی، بەهۆی کڕینی وەلائی هەزاران لەوانەی پێیان دەگوترێ نوخبەی ورگ زل و بەساڵاچووی بێ بەهرە، بازاڕێکی گەورەی لە ئیڵیتیزمی (نوخبەگەریی) گەندەڵ، داوەشاو و چڵێس دروست کردووە، دەتوانێ وەکو رەعیەت لە بازاڕی سیاسیی و موناوەرەدا، مامەڵەیان پێو▯ بکات، کەمپەینیان پێ بکات و بەکاریان بهێنێت. ماڵی بارزانیی و ئەو هەموو نوخبەیەی بەیعەتیان داوەتێن، توانای جوڵاندنی هەموو جۆرە کارتێکیان هەیە و دەم و قەپۆسی نەیارانیشیان، بە ئیستیحمارییەکانی دەوڵەتی کوردیی و فاشیزمی کوردایەتیی، بەتەواویی بەستووە. شەرعی▯تی ئەم پۆزلێدانە سیاسیی و ئەم عەنتەریاتە ئابوورییەیان، لە مەرجەعی▯ت و موئەسەسەی فاشیزمی کوردایەتییەوە وەرگرتووە. تا فاشیزمی کوردایەتیی، تا ئیستیحمارییەکانی کوردایەتیی نەکوتیتەوە، بەهیچ جۆرێک ناتوانرێ شەرعی▯تی بیزنسی دەیان بیلیۆن دۆلاریان لەدەست دەربهێنرێ. پارتیی، زۆر باش دەزانێت، شادەماری سەرەکیی ئەم خوێنبەر و خوێنهێنەرانەی دڵی بیزنسە ز▯ بەلاحەکەی لە مەرجەعی▯تی کوردایەتیی، دەوڵەتی کوردیی و سودۆ-ریفراندۆمەکەیەوە، خوێنی ئابوورییە چەتەگەرییەکەی، وەردەگرن، بۆیە ئەوەندە بە حەماسەوە، داکۆکیی لە ناسیۆنالیزم و کوردایەتیی دەکات. بەبێ پانکردنەوەی سەری ئەژدیهای کوردایەتیی، لەوێشەوە بەتاڵکردنەوەی درۆدەلەسەکانی ریفراندۆم و ویلایەتی کوردیی، ناتوانرێ و ناکرێ ناسیۆنالیزمی بیزنس و ناسیۆنالیزمە ئابوورییەکەی پارتیی، لە قەڵەو بوون و کەڵەگایی رابگیردرێن. ئەمە بە سیاسەت بە تەنیا ناکرێ، بەڵکو بە فیکری

سیاسیی، روئیەی شەفاف، روئیای عەقڵانیی و سەرەنجامیش بە جورئەت و ئیرادەی سیاسیی لێبڕاو، دەکرێ.

نەوشیروان موصطەفا، لە دواهەمین ساڵەکانی تەمەنیدا، ئەگەر بەڕاستیی دەیەوێ ئابووریی کوردستان، لە دەستە نائەمینەکان وەربگرێتەوە و بەدەستی کۆمەڵێ گەنجی ئەمین و ئازای بسپێرێ، پێشئەوەی لە گەندەڵخانە و مافیاکانی یەکێتییەوە دەست پێبکات، دەبێ لە قاوەخانە و چایخانەکانی گردەکەی خۆیەوە دەست پێبکات. حیزب، وەکو گۆڕان کە کەمپەینی دژی گەندەڵیی وناعەدالەتیی دەکرد، بەڕێوە ناچێت. بەو سەرکردە میلیشیا عەسکەرییانەی جارانی یەکێتیی کە ژێربەژێر، خەریکی بیزنس و تیجاڕەتن، بەو فاشیلە سیاسییانەی کە بەرژەوەندیی ماددیی و ژیانی خۆیان و منداڵە مودەلەلەکانیان، لە بەرژەوەندیی گشتیی بۆ گرینگترە، بەڕێوە ناچێت. بەو کۆنە ئیخوانیی و ئیسلامییە تۆراوانەی، تەجاوزی عوقدەی سوننییبوون و فاشیزمی ئیخوانییان نەکردووە، بەڕێوە ناچێت. بە ئەکادیمیستیی موغازەکانی کوردایەتیی، بە ناسیۆنالیستیی زبڵخانەکانی کوردایەتیی، بەو نووسەر و کاندید و نوخبە پۆپۆلیستانەی بۆ پۆست و شیرینییەکانی نەوت، ملی خۆیان دەشکاند، یان ئەوانەی لە رێی حیزبەکانی ترەوە، بەرژەوەندییان دەست نەکەوت و خۆیان بە کۆڵانە بەرینەکانی گۆڕاندا کرد، بەڕێوە ناچێت. بەو کۆمۆنیستە مورتەدانەی بۆ بەرژەوەندیی شەخصیی لە گۆڕان نزیک بوونەوە، بە شیوعییە خاڵییەکان لە فیکر و بە چەپە هەلپەرستەکانی ناو گۆڕان بەڕێوە، ناچێت. گۆڕان ئەگەر میکانیزمی جوڵاندنی ناعەدالەتییە کۆمەڵایەتییەکانی خەڵکە لە کوردستانی عێراقدا، دەبێ پێش هەموو شتێ موئەسەسەیەکی فیکریی و سیاسیی، روئیە سیاسییەکان و هەنگاوە عەمەلییەکانی لەسەر ئەرضی واقیع جێکەوت بکات. ئەمانەش دەبێ زاخاودرابن بە نەهجێکی فیکریی جەریئانە کە توانای تەحەداکردنی چەتەگەرییەکانی کوردایەتیی، ناسیۆنالیزمی بیزنس و دەوڵەتە کوردییە مورتەزیقەکەی، بەکردەوە و بە فیکر، بە روئیە و بە روئیاوە هەبێت.

بەمردنی نەوشیروان، گۆڕان لە یەکێتیی خراپتری بەسەر دێت. هۆکارەکەیشی یەک شتە، گۆڕان خاوەنی نەهجێکی سیاسیی و فیکریی روون و شەفاف نییە. گۆڕان لەماوەی ئەم حەوت هەشت ساڵەدا، نەیتوانیوە، چەند کادیرێک، چەند سیاسییەک و چەند نووسەرێکی عەقڵانیی و خاوەن دید و پرۆژەی جەریئانە دروست بکات. زۆربەی هەرە زۆری ئەو هەموو ئەکادیمیست و سیاسیی و نوخبانەی لە گۆڕان، ئاڵاون، هێشتا تەجاوزی ناسیۆنالیزمەکەی مەلا موصطەفا، کاژیک و پاسۆکیان نەکردووە، هێشتا

تەجاوزی وڕێنە نەژادییەکانی کۆمەڵەی دوای “ئارام”یان نەکردووە، تا بەناسیۆنالیزمە تیجاڕییەکەی ئێستا دەگات. ئەم هەژارییە، بە پلەی یەکەم لە هەژاریی فیکرییدایە. ئەگەر سەیری ئۆجەلان و زیندانییکردنەکەی بکەیت (کە مردنێکی شێنەییە لەژێر زەبری زیندانی تەنیاییدا)، بەڵام ئەوەندەی نووسین و تێزی سیاسیی و فیکریی بە پەکەکە جێهێشتووە، بە مردنی ئۆجەلان، یان هەر سەرکردەیەکی تری ئەو حیزبە، پەکەکە، نەک تووشی شەک و لەرینەوە نابێت، بەڵکو مکەمتر دەبێت. مەبەستم لەو لایەنگرانەی پەکەکە نییە لە کوردستانی عێراقدا کە هێشتا کاژی کوردایەتییان فڕێ نەداوە، بەڵکو مەبەستم لەوانەیە کە لەناو ئەو هەموو فاشیزمە سیاسیی و مەزهەبییەی ناوچەکەدا، چەند کولتوورێکی باڵایان لە تەلەرانسی فیکریی و سیاسیی داهێناوە؟ ئەو عەزم و جەزمە عەسکەریانەی پەیەدەش لە کوردستانی سوریا، لە بەرامبەر وەحشیترین گرووپی تێرۆریستیی و سپۆنسەرەکانیدا (تورکیا، قەطەر، سعودییە و پارتیی)، جێکەوتی دەکەن، جەرائەتە عەسکەرییەکەی بە ئازایەتییە فیکرییەکەی و روئیا سیاسییەکەیان، دەگەڕێتەوە.

ئەوە، راست نییە کە سامانی نیشتمانیی خەڵکی کوردستان، تەنیا پارتیی دەیدزێ و لەگەڵ تورکیا و ئەردۆغاندا، بیزنسی گەورەیان لەسەر بنیاتناوە. ئەم مەئمورییەتەی بەم ویلایەتە نەوتییە تاڵانییە دراوە، وێڕای ئەوەی شەرعییەتی لە ناسیۆنالیزمی ئابوورییەوە وەرگرتووە، بەڵام شەرعییەتی سیاسیی، قانونیی و دەستوریشیی (ئەگەر شتێکی وا هەبێت)، لە میلیشیاکانی یەکێتیی و ماڵی تاڵەبانییەوە وەرگرتووە. هاوکات، بەشێکی کەمی ئەم شەرعییەتەش، لە خۆشخەیاڵیی و ناعەقڵانییەتی دیدو تێڕوانینی سیاسیی قیادەی گۆڕانەوە وەرگرتووە. ئەگەر سەیری رێککەوتنە سیاسییەکەی یەکێتیی وگۆڕان بکەیت، لە شوێنێکدا باسی ریفراندۆم دەکەن! ئەم باسکردنە، جگە لەوەی کە ترسێکی خورافییە لە ناسیۆنالیزمەکەی پارتیی و لە کوردایەتییەکەی پارتیی، لە دوورونزیکەوە پەیوەندیی بە واقیعی سیاسیی کوردستان و عێراقەوە نییە. تەنیا و تەنیا، ترس و تەقاندن لە کەمپەینەکانی موئەسەسەی فاشیزمی کوردایەتیی و ناسیۆنالیزمی بیزنس، چەمکی ریفراندۆمیان، بە تەبزیی خزاندووەتەوە ناو ئەو بەیاننامەیەوە. ئەوە ئەگەر “عەما سەلەف” بنێردرێ بە نەوەکانی ئێستا، بە هەموو ئەوانەی رۆیشتن و بە ئاهی ساردەوە سەریان نایەوە، نە ئازادیی کوردستانیان بینی و نە خێریشیان لەو هەموو سامانە سروشتییەی کوردستان کرد، ئەی بۆچی دەبێ نەوەکانی ئایندەش باجی ئیستیحمارییەکانی کوردایەتیی و ناسیۆنالیزمە ئابوورییەکەی

پارتیی، شەریکایەتیی و دزییەکانی یەکێتیی، سەرسامیی، خۆشخەیاڵیی، بێدەربەستیی و واقوڕمانەکانی گۆڕان، خورافاتە سیاسییەکانی ئیسلامییەکان، دروشمە بەتام و ئایدیۆلۆژییەکانی چەپەکان و سەرەنجامیش باجی بێدەسەڵاتییەکانی ئەمە بدەنەوە؟ بۆچی دەبێ قوربانییدانی گەلێکی پێنج میلیۆنیی، لە درێژەی یەک چەرخی تەواودا، هەمووی بچێتە گیرفانی کۆمەڵێ تاجیری گەورە و ملیاردێری نەوتەوە؟ بۆچی دەبێ چەتەکانی کوردایەتیی، بنەماڵە سیاسییەکانی کوردایەتیی، خاوەنی دەیان بیلیۆن دۆلار بن و زۆرینەی رەهای خەڵکی کوردستانیش، لەوپەڕی هەژاریی و بێدەرامەتییدا بژیێن؟ ئەم ناعەدالەتییە گەورەیە، مێژووی لە هەموو جیهاندا نییە. نە نەیجیریا، نە باشووری سودان، نە گەندەڵترین وڵاتانی ئەفریقا و ئەمەریکای لاتین، تەنانەت نە سۆماڵ، نە یەمەن و نە ئەفغانستانیش، نموونەی تاڵانیی، چەتەگەریی و ناسیۆنالیزمی سەخیف، دز و مورتەزیقەی لەمشێوەیەیان نییە. ئەگەر بەرپرسانی یەکەم، بارزانیی و تاڵەبانیی بن، ئەوە نەوشیروان موصطەفاش، وەکو سەرکردەیەک کە خۆی بە نەیاری ئەم ناعەدالەتییانە دەزانیت، پشکی لەم بەرپرسیارییەتە بەردەکەوێ کە نەیتوانیوە، هاوکێشەکانی ئەم ناعەدالەتییانە، قڵپ بکاتەوە.

ئێستا بە کەسێک کە خوێنەوارییەکەی بە ئاستی "محوالامیة"ی سەردەمی بەعثیش هەبێت، لەوە تێدەگات کە پارتیی و ماڵی بارزانیی، لەژێر قاووقریوی ریفراندۆمدا، لەژێر قیڕەقیڕەی دەوڵەتی کوردییدا، لەژێر ئیستیحمارییەکانی کوردایەتیی و مەئمورییەتە طائیفییەکانی کە لەلایەن حیلفی ئەهریمەنی سوننییەوە، پێیان سپێردراوە، ساڵانە چەندین بیلیۆن(میلیارد) دۆلاری کاش پاشەکەوت دەکەن. ئێستا گەلحۆترین کەس لەوە تێدەگات کە یەکێتیی وەکو کۆمەڵێ باندی مافیایی، بە نهێنیی لەژێرەوە بە صەفەقاتی تیجاڕیی صەدان میلیۆن دۆلاریی و بگرە بیلیۆن دۆلاریی، عیزەتی سیاسیی و مۆڕاڵی سیاسییان، لەلایەن کوردایەتیی ئەریجناڵەوە کڕدراوە و ناتوانن خاوەنی بڕیارێکی سیاسیی یەکلاکەرەوە بن. لە بەرامبەر ئەو هەموو سەرگەردانی، چەقبەستنە سیاسیی، ئیستیحمارییە کولتووریی و ئابوورییەدا، ئەی گۆڕان و قیادە سیاسییەکەی لە کوێدا وەستاون؟ ئەی تا کەی گەنجانی کوردستان و نەوەکانی ئایندە، یەخسیری ئەم کۆمەڵێ مافیا سیاسیی و ئابوورییە بن؟ کارەسات ئەوەیە، بەشێکی زۆری ئەندام پارلەمان و راوێژکارەکانی گۆڕان، هەشتا چاویان لەوەیە پارتیی دەی نەرم بێت و تەرانەکەیان کۆتایی پێبهێنن و بە شیرینیی و غەزوبەزی تاڵانییەکانی ناسیۆنالیزمی نەوت و غاز، ئاشت

ببنەوە. ئایا بەڕاستیی، ئەمانە ماڵێ گۆڕان و ئاڵوگۆڕی سیاسیین؟

قائیدی سیاسیی، بەتایبەتیی ئەگەر بەهۆی رووداوە سیاسیی و عەسکەرییەکانی کوردستانەوە، کاریزمایەکی سیاسیی و عەسکەریی پەیدا کردبێ، لەم کاتەدا نەتوانێ ئەم گۆمە بشڵەقێنێ، نەتوانێ پاش ئەو هەموو ستەم و ناعەدالەتییە کۆمەڵایەتیی و چینایەتییە، پاش ئەو هەموو چەتەگەرییەی ناسیۆنالیزمی کوردایەتیی، پاش برسییکردنی بەبەرنامەو بەئەنقەستی خەڵکی کوردستان، ئەگەر نەیەوێت شتێک بکات، ئەی کەی دەیکات؟ ئێستا، گۆڕان بووە بە لەمپەرێک لەبەردەم ناڕەزایەتییەکانی خەڵکی کوردستاندا و ناهێڵێت، جامی غەضەبی خەڵک لێی بڕژێتەوە. ئەم هەلومەرجە سەختە ئابوورییە، بە رێکخستنەوەی ناوماڵی کوردیی و خەونی شاعیرانەی کوردایەتیی و قسەی نەجیبزادە سیاسییەکانی کورد ناکرێت، درێژەی هەبێت؟ گۆڕان و نەوشیروان موصطەفا، بە خۆیان بزانن یان خۆیانی لێ نەبان بکەن، بوونەتە لەمپەرێک لەبەرامبەر پەنگخواردنەوە و پیشخواردنەوەی صەدان هەزار گەنجی کوردستان. گۆڕان، بە درێژەدانی بەم بێدەنگییە و بەم خۆگونجاندنە لەگەڵ بەشێک لە تاجیرەکانی نەوت، خەونی جەماوەرێکی بەرینی خەڵکی کوردستانی، بۆ گۆڕینی سیستەم و ناعەدالەتییە کۆمەڵایەتیی و ئابوورییەکان، نەک هەر راگرتووە، بەڵکو بە شێنەیی دەینێژێت. هەموو ئەم بێدەنگیی و غەمساردییەی گۆڕان، پەیامێکی روون و ئاشکرای بۆ دەیان هەزار گەنج، پێیە. ئەویش ئەوەیە دەبێ بیر لە سەردەمی پۆست گۆڕان بکرێتەوە. سیاسەت، چەند بۆ ئێستا دەکرێ، دەبێ ئەوەندەش بۆ ئایندەی دوور و نزیک بکرێت. ناکرێت تا دەیان ساڵی تر، چەتەکانی کوردایەتیی، حوتەکانی دەوڵەتی کوردیی، درێژە بە دزیینی دەیان بیلیۆن دۆلاری سامانی نیشتمانیی بدەن!

لە کۆتاییدا، گۆڕان و یەکێتیی، ئەگەر بەڕاستیی ئیرادەی سیاسییان هەیە، دەتوانن پتر لە نیوەی ئابووریی کوردستان، سیاسەتی کوردیی، مەلەفە دیپلۆماسیی و تیجاڕییەکانی کوردستان لەدەست پارتیی دەربکەن. دیارە پێش هەموو شتێ، ئەستەمە، ئەم قیادە تیجاڕیی و قیادە میلیاردێرانەی یەکێتیی، ئەم جەرائەتە سیاسییەیان هەبێت و ئەمە بکەن. هاوکات ئەستەمە بەو قیادانەی گۆڕان و ئەو کادیرانەی گۆڕان بکرێ کە دەوڵەتی کوردیی و ئابووریی سەربەخۆی خێڵ، مەرجەعی ئابووریی و سیاسییانە(تەنانەت ئەگەر شەخصی نەوشیروان، خۆیشی بێت). هەموو ئەوانەی باسکران، بەو کەسانە دەکرێ کە تەجاوزی ئیستیحمارییە سیاسیی، فیکریی و کولتوورییەکانی کوردایەتییان کردبێت، تەجاوزی ناسیۆنالیزمی بیزنسیان کردبێت. بە فیکر و روئیای

گەشەوە، بانگەوازی پاتر□تیزمی ئابووریی شەفاف، دوور لە هەژموونی حیزب و مافیاکانی بکەن. ئەگەر، هەرکەسێک، هەر کادیر و مونەوەرێکی (یەکێتیی و گۆڕان)یش تەجاوزی ئەوانەیان نەکردبێ، باشترین، چاکترین و لێهاتووترین حیزب، بۆ کوردایەتیی، تەنیا و تەنیا پارتییە، بۆ ئەوەی بە یەکجاریی، سەنگەری بەرینی خەڵکی ناڕازیی کوردستان، لەسەنگەری مافیاکانی کوردایەتیی، جودا بێتەوە. ئەگەر هەر صەنعەتی کوردایەتیی بێت، ئەوە بە دەستی یەک و ئۆریجناڵ بیکەن(پارتیی)، زۆر باشترە بەدەستی دوو و سێ بکرێ. ئەوانەی دڵیان بە ئابووریی سەربەخۆ و دەوڵەتی رەیعیی خۆش بوو، یان هێشتا هەر لەو وڕێنانەدا دەژیەن، باشترە راستەوخۆ غوڵامی ئاغا بن، نەک بە دەستی دوو سێ، غوڵامی سەرکارەکانی ئاغا بن.

ستراتیجیەتێک بۆ کوردانی ڕۆژاڤا ... شێرکۆ کرمانج

گەلەکۆمەکی هێزە ناوخۆیی و دەرەکەییەکان لە سوریا بۆ سەر گەلی کوردو ئەزموونەکەی لە ڕۆژاڤا بە هێرشکردنە سەر جەرابلس لەلایەن لەشکری تورکیاو هاوپەیمانەکانی لە ئۆپۆزسیۆنی سوریا لەگەڵ داواکەی ئەمریکا بە کشانەوەی هێزەکانی سوریای دیموکرات و یەکینەکانی پاراستنی گەل (یەپەگە) و یەکینەکانی پاراستنی ژنان (یەپەژە) گەیشتە ترۆپک. هەوڵەکانی بەیەکەوەگرێدانی کانتۆنی کۆبانێو عەفرین لەکورتمەوداو لەدرێژمەودا بووە بەئەگەرێکی سەخت ئەگەر نەڵێین موستەحیل. بۆیە پێداچوونەوەیەک بە ستراتیجیەتی کوردانی ڕۆژڤاو هاوپەیمانەکانیان پێویستە. ستراتیجیەک کە خۆی لە کۆچی گشتی کوردانی سوریا دەبینێتەوە بۆ کانتۆنەکانی جەزیرەو کۆبانێ. ئەم نوسینە هەوڵێکە بۆ خستنەڕووی ستراتیجیەکە لەگەڵ هۆکارەکانی پشت ستراتیجیەکە، واتە ڕاشنالیتی پێشنیارەکە.
سەرەتا دەبێت ئەوە بگوترێت کە ستراتیجیەتەکە بنەمای لەسەر سێ تێگەیشتن داناوە: یەکەم، سیاسەتی ئەمری واقیع؛ دووەم، ناهاوسەنگی هێز لەنێوان بەرەی کوردانو هێزە نەیارەکانی؛ سێیەم، ئاڵوگۆڕ لە سیاسەتی ئەمریکاو ڕوسیاو تورکیا لەماوەی چەند حەفتەی ڕابردو، کە لە بەرژەوەندی کورد نەبوون.

خاڵێکی دیکە کە لە داڕشتنی ئەم ستراتیجیەتە لەبەرچاوگیراوە ئەوەیە کە لە هاوکێشە سیاسییەکانو سەربازییەکان پاراستنی دەسکەوتەکان بەگشتی زەحمەتترە لە بەدەستهێنانیان. لە ٢٠١٢ ـەوە کوردەکان لە ڕۆژاڤا دەستکەوتی هەندێ گەورەیان بەدەستهێناوە کە لە خەیاڵی هیچ کەسێکدا نەبووەو نییە بەتایبەتی ئەگەر قەوارەی کوردو پچڕپچڕی ناوچەکانیان بەبیرخەمان بهێنینەوە. ئەم ستراتیجیەتە هەوڵێکە بۆ پاراستنی سەرکەوتنەکان.

ژمارەی کوردەکان لە سوریا لە دوو ملیۆن تێپەڕناکاتو کێشەی هەرە گەورەش لەپاڵ کەمی ژمارەی کوردان لەو وڵاتە پەرشوبڵاویانە بەسەر شارو پارێزگاکانی سوریا. بەشێکی گەورە لە کوردان نیشتەجێی شارەکانی 'حەلەب' و 'دیمەشق'ـن. ئەمەش چڕی کوردانی لە ناوچە کوردستانییەکان کەمکردۆتەوە.

بۆ چارەسەرکردنی ئەم کێشەیە کۆچپێکردنی کوردەکان لە حەلەبو دیمەشقو تەواوی شارو شارۆچکەکانی دیکەی سوریا بۆ کانتۆنەکانی جەزیرەو کۆبانێ پێویستییەکی هەنوکەییە. کۆچپێکراوەکان واچاکە لە شاری حەسەکەو ئەو ناوچانەی کە چڕی کوردیان کەمە لەنێوان هەر دوو کانتۆنی کۆبانێو جەزیرە، وەک شەدادیو گرێسپیو تەلحەمیسو تەلتەمر، نیشتەجێبکرێن.

ئەم کۆچپێکردنە کە کۆڵەکی ئەم ستراتیجیەتە پێکدەهێنێت دەبێت هەر ئێستا لەسەر داوای دەسەڵاتدارانی هەر دوو کانتۆنی جەزیرەو کۆبانێ دەستپێبکات. هەر ئەوانیش دەبێت تەواوی ڕێوشوێنە ئیداریو لۆجیستییەکانیان بۆ دابینبکەن.

کۆچی بە کۆمەڵی کوردانی سوریا بۆ ناوچە کوردییەکان بەجگە لەوەی کە چڕی کورد لە ڕۆژاڤا زیاددەکاتو ئەمنیەتی ناوچەکانیان باشترو تۆکمەترو پارێزراوتر دەکات، هاوکات، کوردانی دەرەوەی کانتۆنەکان لە لەناوچوون لەڕێگەی توانەوە دەپارێزێت. لەپاڵ ئەمەش، کوردانی شارە سورییەکان هەر ئێستا بەگشتی لەنێوان مەرگو ژیندا دەژین، بەتایبەتی ئەوانەی حەلەب کە ژمارەیان لەوانەیە خۆی لە ١٠٠ هەزار کەسێک بدات.

خاڵی نەرێنی سەرەکی ئەم ستراتیجەتە ئەوەیە کە کورد دەبێت دەستبەرداری یەکگرتنەوەی کانتۆنی عەفرینو کۆبانێ بێت کە لە ڕاستیدا ئەم هەوڵە، سەرەڕای ئەوەی کە شەهیدێکی زۆری بۆ درا، بەڵام هەم واقیعی نەبوو هەم قومارێکی گەورە بوو چونکە زۆربەی ئەو ناوچانەی کە کەوتونەتە نێوان عەفرینو کۆبانێ ناوچەی عەرەبیو غەیرە کوردین یان بە جۆری تەعریبکراون.

ئەو تێگەیشتنە بان-نەتەوەییەی کە پارتی یەکێتیی دیموکرات (پەیەدە) باسیلەوەدەکات لە ڕووی تیورییەوە زۆر جوانە بەڵام تەنیا

لەو ناوچانە دەکرێت بەرجەستەبکرێت کە زۆرینەی کوردن و خۆیان بە هەڵگری ئەو پەیامە بان-نەتەوەییە دەزانن. دەیان ساڵە مێژووی دنیاو ناوچەکە پێماندەڵێت کە سنوری دەسەڵاتو جوگرافیای ڕاپەڕینی کوردان، یان هەر گروپێکی نەتەوەیی یان مەزهەبیی، لەو شوێنە کۆتاییپێدێت کە چڕی نەتەوەییو مەزهەبیی کۆتایی دێت. پێیەدەو یەپەگەو یەپەژە واچاکە درکی ئەو ڕاستییە بکەن کە حوکمکردنی ئەو ناوچانەی کە چڕی کوردیان کەمە یان هەر کوردی تێدانییە سەختەو پاراستنیشی موستەحیلە. ئەگەر لە کورتمەوداش نەبێت لەدرێژمەودا ئەو ڕاستییە دەردەکەوێت.
کورد لە زۆربەی ناوچەکانی ڕۆژاڤا زۆرینەی ڕەها نییە، بۆیە ئەم کۆچە دەستەجەمعییەی کە لێرە پێشنیازکراوە بە گۆڕینی دیموگرافیای ناوچە کوردییەکانە. گۆڕینی دیموگرافیای ڕۆژاڤا بەو مانایە نییە کە عەرەبو کریستیانو تورکمانو خەڵکانی سەر بە نەتەوەو دینەکانی دیکە لەو ناوچانە دەربکرێن. بەپێچەوانەوە ئەو ئەزموونە فرەکەلتورییەی کە ئێستا لە ڕۆژاڤا جێبەجێدەکرێت دەبێت بەردەوام بێتو پێکەوەژیانی نەتەوەکانو دینەکان تۆکمەترو قوڵتربکرێتەوە.
ئەو ناوچانەی کە ئێستا دوو کانتۆنەکەی ڕۆژهەڵاتی ڕوباری فورات پێکدێنن ناوچەیەکی بەرفراوانو دەوڵەمەندە بە سامانی سروشتیو ئاوییو دەکرێت کیانێکی سیاسیو ئابوری پشتبەخۆبەستوی لێدروستبکرێت. بەڵام سەقامگیری ئەو ناوچانە بە چڕی کورد پێویستە بۆیە کوردانی ناوچەکانی دیکەی سوریا دەبێت بگوازرێنەوە ئەوێ.
بێجگە لەم هۆکارانە دەبێت ئەوەشمان لەبیرنەچێت کە زۆر زەحمەتە سوریا وەک وڵاتێکی یەکگرتو وەک جاری جاران دروستبکرێتەوە، بۆیە بوونی کورد لە حەلەب یان لە دیمەشق، یان هەر شوێنێکی دیکە، دەیانکات بە کەمینەیەک لەو شوێنانە کە هیچ سەنگێکی سیاسیان نابێت. لە ئەگەری دابەشبوونی سوریا یان دروستبوونی چەند فیدڕالییەتێک ئەوە ئەگەرەکانی توانەوەی کوردە دابەشبووەکان بەسەر شارو شارۆچکەکانی دیکەی سوریا زۆر زیاددەکات.
مانەوەی کورد لە شارەکانی دیکەی سوریا هێزەکانی یەپەگەو یەپەژە ناچار بە پەرشوبڵاویی دەکات بۆ پاراستنی کوردەکان لە شوێنەکانی دیکەی سوریا. ئەمەش بارێکی دیکەی قورس دەخاتە سەر هێزە ئەمنییەکانی ڕۆژاڤاو تواناکانیان ئیستینزاف پێدەکاتو مایەپوچیش.
لە حالی حازردا کانتۆنی عەفرین تاڕادەیەکی چاک توانیویەتی پارێزگاری لەخۆی بکات. ئەگەر بارودۆخەکە ئاوابمێنێتەوە ئەوە دەکرێت قسە لەسەر ئەو کانتۆنە نەکرێت بەڵام ئەگەر هاوکێشەکانی هێز لەوێش گۆڕان ئەوە دەکرێت لەژێر تیشکی ئەم ستراتیجیەتە بیر لە خەڵکی ئەوێش بکرێتەوە.

بەکورتییەکەی کاتی ئەوە هاتووە کە ڕۆژاڤا هەنگاوی جدی بهاوێژێت بۆ چڕکردنەوەی ڕێژەی کورد لە کانتۆنەکانی جەزیرەو کۆبانێ بەمەبەستی چاکتر پاراستنی ئەو دەستکەوتانەی کە لە چەند ساڵی ڕابردو بەدەستهاتون. دابەشبوون و پەرشوبڵاوی کورد لە سوریا مەترسییە لەسەر ئەزمونی ڕۆژاڤا و دەستکەوتەکانی کە بیرکردنەوەی جدی گەرەکە.

زۆرایەتی و جاگلێر … کاروان کاکەسوور

هەوڵێک بۆ لێکدانەوەی سێکوچکەی ڕۆشنبیر، دەستەڵات و زۆرایەتی لەدوای ڕاپەڕینەوە

چەمکی ڕۆشنبیر هەمیشە ئەو چەمکە بزێو و یاخییە بووە، کە ڕووناکبیر و فەیلەسووفانی بە خۆیەوە خەریک کردووە، بۆیە تەنیا لە بواری سیاسەتدا نەماوەتەوە و چووەتە ناو هەموو بوارەکانی دیکەیشەوە. سەیر نییە ئەگەر دەبینین زۆرترین پێناسەی بۆ کراوە. لەگەڵ دەرکەوتنی کێیسی دریفوس (Dreyfus)ێ لە ساڵی (1894)دا چەمکی ڕۆشنبیر زیاتر خۆی بەسەر بیرکردنەوەی ڕووناکبیر و فەیلەسووفاندا دەسەپێنێت. کاتێ ئەو ئەفسەرە جووەی سوپای فەرەنسا بەوە تۆمەتبار دەکرێت، گوایە ناپاکە و سزای کوشتنی بۆ دەردەچێت، (ئەمیل زۆلا) بە بابەتێک، یاخود بە نامەیەک بەرگریی لێ دەکات و بەرگرییەکەی کاردانەوە و کاریگەریی بەرچاوی دەبێت، بگرە ئەوە ڕێگاردێکی گەورە بە ناوی ڕۆشنبیر دەبەخشێت، کە چۆن وەک بوونەوەرێکی ڕەخنەگر و یاخی دەتوانێت لە ئاستی دەستەڵاتەکاندا بوەستێتەوە و ئاڕاستەی جیاواز لە هەر کێیسێکدا بهێنێتە کایەوە، کە لە کۆمەڵگەدا دەورووژێت.

بەوەدا چەمکی ڕۆشنبیر ڕاستەوخۆ و ناڕاستەوخۆ بە چەمکێکی دیکەوە بەندە، کە ئەویش چەمکی دەستەڵاتە، ئاڵۆزتر بووە، بەوەی ئەو چەمکەیش هەر خۆی خاوەنی پرۆبلەماتیکی گەورەیە. ئەو دوو چەمکە

ئەوە بەسەر هەر ڕۆشنبیرێکدا دەسەپێنن، کە تێگەیشتنی تایبەتی خۆی بۆیان هەبێت، وەک بڕێی هەموو ئەوانەی پێشوو بە کەسێکی ئەم نەیەن. بەم شێوەیە ئەوە ئەو ڕۆشنبیرەیە ناچار دەبێت پێناسەی نوێ بۆ ئەو دوو چەمکە بکات، کە لە لایەک بە قووڵی و ئازارەوە ڕووبەڕووی کۆمەڵگە دەبێتەوە و لە لایەکی دی ئاستی هەموو ئەو پێناسانەی دی تێدەپەڕێنێت، کە پێشتر خراونەتە ڕوو. دەکرێت لەوە ڕوونتر دەریببڕین و بڵێین کاتێ ڕۆشنبیر لەسەر شێوازی تایبەتی خۆی و بە مێتۆدی ڕەخنە کۆمەڵگە دەخوێنێتەوە، نایەوێت بە هیچ تێگەیشتن و پێناسەیەکی پێشتر و هیی هاوکاتی خۆی ڕازی ببێت، بەڵکوو تێگەیشتن و پێناسەی نوێ و سەربەخۆ دادەهێنێت. کەواتە ڕوانینی هەر ڕۆشنبیرێک بۆ چەمکەکانی (ڕۆشنبیر و دەسەڵات) لە هیی یەکێکی دی جیاوازە و هەر ئەو جیاوازییەیشە پێگەکەی دیاری دەکات. ئەو دوو چەمکەیش بە چەمکێکی دیکەوە پێوەستن، کە کۆمەڵگەیە. ئەوەی کۆمەڵگە دادەپێشێت، زۆرایەتی (Majority)یە. بەکورتی لەنێوان ڕۆشنبیر و دەسەڵاتدا زۆرایەتییەک هەیە، کە ڕۆڵی گەورە لەو پێوەندییەدا دەبینێت، بگرە تەنیا ئەو زۆرایەتییەیە پێوەندیی نێوانیان دێنێتە ئاراوە، ئینجا ئەو پێوەندییە چ لە شێوەی بەرەنگاربوونەوەدا بێت، چ لە شێوەی خۆبەدەستەوەداندا و چ لە شێوەی دیکەدا.

کاتێ دەگەینە چەمکی (زۆرایەتی)، ناکرێت خێرا و بە ئاسانی لێی تێبپەڕین، بەوەی لەوێدا کۆمەڵێک پرسیار پێشمان لێ دەگرن، کە گرنگترینیان ئەو دامودەستگەیانە لە خێزان، قوتابخانە، پەرستگەوە تاکو دەگاتە حزب چۆنن و لە چ ئاستێکدان، کە ئەو زۆرایەتییە پێوەندیی پێیانەوە هەیە و وزەیان لێ وەردەگرێت؟ کاریگەریی ئەو ڕۆشنبیرە چ لەسەر ئەو دامودەستگەیانە و چ لەسەر ئەو زۆرایەتییەدا چۆنە و بە چ شێوەیەک دەرکەوتووە؟

زۆرایەتی بۆیە زۆرایەتییە، چونکە لە دۆخی جێگیریدایە. لە ئاستێکدا چەقی بەستووە، نە جووڵە و نە ئاڕاستەی جیاوازی هەیە. بە مانایەکی دی زۆرایەتی لەو بوونەوەرانە پێک دێت، کە بە سادەیی لەسەر چەمکە زەقەکانی وەک ئایین، نەتەوە، نیشتمان، خاک، شەرەف و هیی دیکە ڕێکن، بەڵام ئەوانە هێزی کۆمەڵایەتی و سیمبۆلیی گەورە پێک دەهێنن. ئەوانە لە کاتێکدا بەوە دەناسرێنەوە بە شێوەی شێلگیر (ئیکستریم) دەست بەو چەمکە زەقانەوە دەگرن، بەڵام هاوکات نەک ئارەزوویان نییە لە پێکهاتەیان بکۆڵنەوە و هەڵیانبوەشێننەوە، بەڵکوو لە ئاستی هەر هێزێکی ڕەخنەییشدا دەوەستنەوە، کاتێ بە مەبەستی پرسیار و گومان لێیان نزیک دەبێتەوە. بەکورتی ئەوانە کەمترین شارەزاییان لەبارەی ئەو چەمکانەوە هەیە، کە باوەڕیان پێیان هێناون، بگرە هەر ئەمەیشە وای کردووە هێندە پێیانەوە

پێوەست بن.
لەدوای ڕاپەڕینەوە ئایین، دروستتر ئایینی ئیسلام ئەو زۆرایەتییەی ئێمە دادەپۆشێت و دەبێتە چەترێکی گەورە بۆ سەرجەم چین و توێژە جیاوازەکان، بگرە بۆ هەموو ئاڕاستەکانی بیرکردنەوە و تێڕوانینیش، کە ئامانجی سەرەکیی ئەوەیە تێکڕایان بکاتە یەک و تەبایان لەنێواندا بهێنێتە گۆڕێ. بە مانایەکی دی خۆی هەڵیانبسووڕێنێت و ڕێگە نەدات هیچ ئاڕاستەیەک بە جیاواز و سەربەخۆ لەوانەی دی بجووڵێت. بەم شێوەیە ڕیچوەڵی ئایینی وردەوردە خۆی دەخزێنێتە ناو هەموو کایەکانی وەک سیاسەت، بەڕێوەبردن، مێدیا، ئەدەب و بگرە هونەریشەوە، بۆ ئەوەی مرۆڤ لەناو ئەم ڕیچوەڵەدا بیەوێت لە پرینسیپەکانی ئەو ئایینە بکۆڵێتەوە و بە دوای وردەکارییەکانیدا بگەڕێت. هێندە هەیە ئایینی بە شێوەیەک لەگەڵ ئەو تێگەیشتنە سادەیەی خۆیدا ڕێک خستووە، کە سەقامگیرییەکەی لێ نەشێوێنێت و ڕووبەڕووی پێکدادانی نەکاتەوە، چونکوو ترسی گەورەی لە هەر هێزێکە ئەو دۆخەی لێ تێک بدات و بیخاتە دۆخێکی دیکەی جیاوازەوە، بۆیە خۆی لەو تاک و گرووپانە دوور دەگرێت، کاتێ دەیانەوێت بە لای کارێکی وەهادا بچن. بە دەوڵەتی ئیسلامی سەرسام نابێتێ، ساتێ دەبینێت تێیدا مرۆڤ بەردباران دەکرێت، دەستی دز دەبڕێت، ژن دەکرێتە کەنیزە و لە بازاڕدا دەفرۆشرێت، زیندوو دەستووتێنرێت، جزیە بەسەر کریستیەن و ئێزیدیدا دەسەپێنرێت و زۆری دی، بە مەرجێ هەموو ئەوانە بە تێکست هەن و لە سەرەتاوە پراکتیزە کراون، بگرە لە کتێبەکانی خوێندنگەدا دەخوێنرێن. بە ڕوونی دەبینین داعشییەکان لای ئەو زۆرایەتییە پەسەند نین و بە گێرەشێوێن دادەنرێن. زووتریش کۆمۆنیزمی کرێکاری لەبەر هەمان هۆکار نەیتوانی سەرنجی ئەو زۆرایەتییە ڕابکێشێت.
پێشتر گوترا زۆرایەتی لەبارەی ئەو چەمکە زەقانەوە کەمترین شارەزاییی هەیە، بەڵام دەستبەرداریشیان نابێت، چونکە دەستبەرداربوون خۆی یەکێکە لەو ترسانەی نایەوێت ڕووبەڕوویان ببێتەوە. بە ئاسانی واز لە هیچ باوەڕێک ناهێنێت، کە پێشتر پەسەندی کردووە. دەگەینە ئەوەی بڵێین زۆرایەتیی ئەمڕۆمان هەموو شتێک کەڵەکە دەکات. بەم شێوەیە (پیرۆزی) و (کەڵەکەکردن) دوو سیمای سەرەکیی ئەو زۆرایەتییەن. سەرجەم حزب و لایەنەکانی قەبووڵە. لە یەک کاتدا پارتی و ئیسلامییەکانی دەوێت. یەکێتی و گۆڕانی لا پەسەندە، مادام ئەوانە هەموویان لەژێر چەترەکەدا شوێنیان گرتووە و نابنە هۆی تێکچوونی ئارامییەکەی. ئەو زۆرایەتییە بە جلوبەرگی ڕەنگاوڕەنگ و موزیکی هەڵپەڕکێوە نەورۆز دەکات و لە ڕەمەزانیشدا بە ڕۆژوو دەبێت. جبەی خەلیجی دەپۆشێت،

لەچەک دەبەستێت و پەنا بۆ هەموو تەکنیکەکانی جوانکاری ماکیاژیش دەبات. دوژمنی سەرسەختی سیکۆلەریزمە و تێکڕای بەرهەمەکانیشی نەک بەکار دەهێنێت، بگرە تاکو ڕادەی پەرستن خۆشی دەوێن. ژمارەی مزگەوتی بە شێوەی خەیاڵی زیاد دەکات و لە وڵاتێکی وەک دانمارکیش پتر ئەلکوهوول لە شارەکانیدا دەفرۆشرێت. داتاکانیش بەردەوام ئەوە پێشان دەدەن ئەندامانی ئەو زۆرایەتییەی ئێمە لە سەیرکردنی فیلمی پۆرنۆگرافیدا لە پێشی پێشەوەن.

گوتمان ئەوانە بە سادەیی لەسەر چەمکە گەورەکان ڕێکن، بەڵام ئەمە ئەوە ناگەیەنێت تێڕوانینی جیاوازیان نییە. هێندە هەیە ئەو جیاوازییە تەنیا پێوەندیی بە فۆرمی ئەو چەمکانەوە هەیە، نەوەک بە ناوەرۆکیانەوە، بۆیە لێرەدا هەر حزبێکی سیاسی سوود لەو جیاوازییانە دەبینێت و شوێنی خۆی لایان دەکاتەوە. ئەوەی بزووتنەوەی گۆڕان لەبارەی هەر یەکێ لەو چەمکانەوە دەیڵێت، تەنیا لە شێوەدا لەگەڵ هیی پارتی جیاوازە، دەنا لە ناوەرۆکدا هەمان شتە. هەردوو لایان لەگەڵ ڕەچاوکردنی ئەو باوەڕانەدان، کە لای زۆرایەتی پیرۆزن، بەڵام هەر یەکەی لەسەر شێوازی خۆی، کە لێرەدا هەموو حزبەکانی دیکەیش وەک گۆڕان و پارتی وان. لەژێر ئەو چەترەدا هیچ شتێک ون نابێت، بەڵکوو شوێنەکەی دەگۆڕێت. لەم چەند ساڵەی ڕابوردوودا بە لێشاو بابەت لەبارەی لاوازبوونی یەکگرتووەوە نووسراون، بەڵام ڕاستییەکەی یەکگرتوو لاواز نەبووە، یان دروستتر بەو شێوەیە لاواز نەبووە، کە ئەوان دەیبینن، بەڵکوو ئەوەیە ناتوانێت لەوە گەورەتر ببێت، بەوەی وەک هەر لایەنێکی دی لەژێر ئەو چەترەدا پێگەیەکی تا ڕادەیەک چەسپاوی هەیە و لەوە تێناپەڕێت. ئەگەر یەکگرتوو بەشێکی ئەندامەکانی لە دەست داون، مانای وا نییە ئەوانە لەژێر چەترەکەدا نەماون، بەڵکوو تەنیا جێگۆڕکێیان کردووە، بەوەی چوونەتە ناو گۆڕانەوە، یان خۆیان لە ڕیزی سەلەفییەکاندا دۆزیوەتەوە، کە ئەوانیش ئەمڕۆ لای زۆرایەتی خۆشەویستن. بزووتنەوەی گۆڕان خۆیشی فۆرمێکی چەسپاوی وەرگرتووە و بە هەمان شێوەی یەکگرتوو لەوە زیاتر تێناپەڕێت، بگرە پێویستیشی بەوە نییە لەوە زیاتر پەرە بستێنێت. بە مانایەکی دی هەر لایەنێک لەژێر ئەو چەترەدا سنوورێکی بۆ خۆی کێشاوە، کە نایەوێت بیبەزێنێت، چونکە بەزاندنی سنوورەکە تووڕەبوونی خودی زۆرایەتییەکەی لێ دەکەوێتەوە. مرۆڤ کاتێ سەرنج لە پێوەندیی ئەو حزبە سیاسییانە دەدات، بە ڕوونی ئەوە دەبینێت، چۆن هەر کاتێ دەگەنە ئاستی تووڕەبوون، خێرا هێمن دەبنەوە و پێکەوە دادەنیشن، بگرە دەگەنە ئەوەی بە شانوباڵی یەکدیدا هەڵبدەن، نەبادا ئەو گرژییە ببێتە هۆی تێکچوونی ئارامیی زۆرایەتی. ئەوەی ئەمڕۆ بە ناوی یاسای سەرۆکایەتییەوە وروژاوە،

لە گەمەیەکی سیاسی بەولاوە، شتێکی دیکە نییە.( ) هەندێک لە گەرمەی حەقدەی شوباتدا وایان دەزانی جارێکی دی ببڕای گۆڕان، یەکگرتوو و کۆمەڵ لەگەڵ پارتی و یەکێتی ئاشت نابنەوە، وەک چۆن باوەڕیان نەدەکرد ڕۆشنبیران بە لای دامودەستگەی ئەو دوو حزبەدا بچنەوە، کەچی ڕێک پێچەوانەی ئەمە بینرا. پێشبینی دەکرا یەکێتی لانی کەم شەش ساڵ لەمەوبەر بتوێتەوە و شوێنەواری نەمێنێت، بەڵام ئەمڕۆ ئەویش لەژێر ئەو چەترەدا هەمان ئەو قورساییەی هەیە، کە پێش حەوت ساڵ هەیبوو. ئەو ئەندامانەی لە دەستی داون، هێشتا لەژێر چەترەکەدان. بەکورتی ئەو زۆرایەتییە دایکێکی میهرەبانە و هەموو ڕۆڵەکانی خۆی خۆش دەوێت و دەیانپارێزێت، بگرە هەوڵی گەورە بۆ ئەوە دەدات لە دەستیان نەدات.

زۆرایەتیی ئەمڕۆ، دروستتر ئەو زۆرایەتییەی لە نەوەدەکانەوە فۆرمێکی دیاریکراوی وەرگرتووە و تاکو ئێستایش لەناویدا ماوەتەوە، بەوە لە زۆرایەتیی شەستەکان، حەفتاکان و هەشتاکان جوودا دەکرێتەوە، کە وەک پێشتر گوترا لەژێر چەتری ئیسلامیدایە، بەڵام ئەوان لەژێر چەتری نەتەوەیی، چەپگەرایی و لیبرالیدا بوون (لەگەڵ پارێزی زۆرم بۆ هەرسێ چەمکەکە). زۆرایەتیی ئەودەم لە ناوەڕاستی حەفتاکاندا پارتیی هەڵدایە دەرێ، کەچی لە ناوەڕاستی نەوەدەکاندا ئەم زۆرایەتییە هێنایەوە، چونکە لەو کاتەوە زۆرایەتی موڵکی لایەنێکی دیاریکراو نییە، بەڵکوو هیی سەرجەم لایەن و ئاڕاستەکانە. زۆرایەتیی هەشتاکان لە ڕاپەڕیندا بەعسی لە شارەکانی کوردستان بە دەر نا و لەو پێناوەدا ڕووبارێک خوێنی ڕشت، کەچی زۆرایەتیی دوای ڕاپەڕین بە شێوەی ئاشتییانە هێنایەوە. ئەمڕۆ مرۆڤ دەتوانێت بە ئاسانی لە پاڵ حزبەکانی دیکەدا بەعسیش ببینێت، بگرە دەگاتە ئەوەی لە مێدیای یەکگرتوودا (سەدام حسێن) وەک موجاهیدێکی شەهید پێشان بدرێت، بۆ ئەوەی هیچ ناڕەزاییەک لای ئەو زۆرایەتییە دروست ببێت. لە فەیسبووکدا زووزوو جوانترین وێنەی ئەو سەرۆکە بە قورئانێکەوە دەبینرێت و ئامۆژگاری و گوتە نەستەقەکانی بە زمانی کوردی بڵاو دەکرێنەوە. دیسان دەیڵێینەوە، کە زۆرایەتیی هەموو حزب و لایەنەکان لەژێر ئەو چەترەدا پەیمانیان بەستووە شەڕ بە یەکدی نەفرۆشن. هەندەی حزب و ڕێکخراوەکان ڕۆڵیان لەوەدا هەبووە زۆرایەتیی یەکڕەنگ و هاوئاهەنگ بێت، بە هەمان شێوە زۆرایەتییش وای کردووە ئەوان بە چەسپاوی بمێننەوە و گۆڕانکاری لە خۆیاندا نەکەن. واتە بە بیری نوێ و سیستەمی نوێ ڕووبەڕووی نەبنەوە. دیسان جەخت لەوە دەکەینەوە، کە لە ناوەڕاستی نەوەدەکانەوە تاکو ئەمڕۆ هەموو لایەنەکان یەک سیستەمی بیرکردنەوە و یەک شێوازی ڕاگەیاندن پێڕەوی دەکەن، تەنانەت گۆڕان گوایە هاتووە ئەو ستایلە بگۆڕێت، بەڵام نەک

هەر نەیگۆڕیوە، بەڵکوو لە هەموو ئەوانەی دی زیاتر پابەندی خواستی ئەو زۆرایەتییە‌یە، بگرە پێی وایە ئەوان کەمتەرخەمن و خۆی لەپێناوی پێکردنەوەی کەموکووڕییەکاندا تێدەکۆشێت. بەم شێوەیە بایەخی سەرەکیی گۆڕان بۆ زەقکردنەوەی نۆرمی ئایینی و نمایشی کارەکتەری ئایینییە، کە لە نەوەدەکانەوە سیمای زۆرایەتییان پێوە دیارە. هاوکات لەگەڵ دەرکەوتنی بزووتنەوەی گۆڕاندا پێگەی پیاوی ئایینی زۆر بەرزتر دەبێتەوە و لە بوونەوەرێکەوە، کە پێش ڕاپەڕین نەیتوانیوە، یان ڕێگەی پێ نەدراوە لە ڕۆڵی ئامۆژگاری زیاتر بگێڕێت (ئەویش لە سنوورێکی تەسکدا)، بۆ بوونەوەرێکی دی دەگۆڕێت، کە بڕیار لەسەر شێوازی حوکمڕانی و بەڕێوەبردن دەدات. واتە دەستەڵاتی پیاوی ئایینی تەنیا لە سنووری کۆمەڵایەتیدا نامێنێتەوە، بەڵکوو دەگاتە ئەوەی دەست بەسەر کەناڵە گرنگە‌کانی سیاسەت و فەرمانڕەوایشدا بگرێت، کە ئەمەیش تەواو لەگەڵ خواستی زۆرایەتیدا ڕێکە.

هەمیشە ئەندامانی زۆرایەتی بە زمانی ئەو ئیدیۆلۆگییە دەدوێن، کە زاڵە، هەتا ئەگەر مەبەستیشیان نەبێت. لە پێش ڕاپەڕیندا هەر ڕستەیەک وشەی هەژاری، برسێتی، جیاوازیی چینایەتی و هیی لەم بابەتەی تێدا بووایە، وا لێک دەدرایەوە لەپێناوی کۆمۆنیزمدا گوتراوە. ئەمڕۆیش هەر زمانێک توانای تێپەڕاندنی نەبێت، لەژێر چەترەکەدا دەمێنێتەوە و دەبێتە بەشێکی جیانەکراوەی زمانی زۆرایەتی. بە ناوی (یەکێتیی مامۆستایانی کوردستان)ـەوە تێکستێکی ناڕەزایی لەبارەی کوژرانی مامۆستایەکی زانکۆوە نووسراوە، بەڵام بە زمانێکی میللی، کە پڕە لەو دەستەواژانەی مرۆڤ لە دەمی پیاوانی ئایینییەوە دەیانبیستێت. تێکستەکە بەم دوو ڕستەیە کۆتاییی پێ هێنراوە: (نەفرەت لێ ئەنجامدەری ئەو تاوانەو جەهەنەم جێگای ئەبەدی بێت).( ) لەو کۆمەڵگەیانەی کەلتووری زارەکییان تێپەڕاندووە و بایەخی نووسینیان زانیوە، منداڵی باخچەی ساوایانیشیان ئەو دەستەواژانە بەکار ناهێنن. دەگەینە ئەوەی بڵێین ئەمڕۆ ئێمە لە دۆخێکدا دەژین، کە هەموو تاکەکان بە یەک زمان دەدوێن و یەک بیرکردنەوەیان هەیە. زمانەکە میللی و بیرکردنەوەکەیش چەند بڵێی سەرەتاییە. تاکو کۆتاییی هەشتاکانیش مرۆڤ دەیتوانی بە ئاسانی ئاستی زمانی تاکەکان لە یەکدی جوودا بکاتەوە و بە ڕوونی جیاوازییەکان ببینێت، بەڵام ئەمڕۆ کارێکی لەم شێوەیە ئەستەمە، بۆیە زمانی ئەندامانی (یەکێتیی مامۆستایان) هەمان زمانی ئەوانەی دیکەیە. سەیر نییە ئەگەر ئەوان بە لایانەوە گرنگ نەبێت ناوی ڕێکخراوەکەیشیان بە دروستی بنووسن.( ) ئەوەیش سەیر نییە، کە لەدوای ڕاپەڕینەوە زمان و نووسین بایەخیان نامێنێت

و کەمترین قسەیان لێوە دەکرێت، لە کاتێکدا بە درێژاییی مێژووی فەلسەفە و لینگویستک ئەمانە وەک دوو قورسترین پرسیار خۆیان بەسەر فەیلەسووف و زماناساندا سەپاندووە.

لەدوای ڕاپەڕینەوە پرسیاری (تۆ باوەڕداریت، یان بێباوەڕ؟)، دروستتر (تۆ موسڵمانیت، یان کافر) لای زۆرایەتی دێتە ئاراوە، کە مەبەستیەتی بەر لە هەر ڕەگەزێکی شەڕانگێز و جیاواز بگرێت، ئەگەر بیەوێت بە پرسیاری دیسپۆتیکی ڕووبەڕووی ببێتەوە و گومانی لە دڵدا بڕووێنێت. ئەمە بە گرنگترین پرسیار دەزانێت، چونکە هەمووان لەژێر چەترەکەدا کۆ دەکاتەوە و سنووری نێوان تاکەکان دەسڕێتەوە. دەشێت هەقاڵێکی پارتی، ئەندامێکی یەکێتی، گۆڕانخوازێک، بانگخوازێکی یەکگرتوو، مەلایەکی کۆمەڵ، کادیرێکی شیوعی و ڕەفیقێکی بەعس پێکەوە کۆ بکاتەوە، کە بێگومان هەر وایشی کردووە. وەک گوترا هەموویان بە سادەیی لەسەر چەمکە گەورەکان ڕێکن، بەڵام لەبارەی فۆرمیانەوە بینینی جیاوازیان هەیە. ئەندامانی زۆرایەتی دوژمنی سەرسەختی کەمایەتین، چونکە لایان ڕوونە ئەوەی ئارامییان لێ دەشێوێنێت، هەر کەمایەتییە. ئامادەن لەپێناوی سزادانی نووسەرێک، یان هونەرمەندێکدا دەست لە ئیشوکار هەڵبگرن و مانگێک لەسەر شەقامەکاندا بهاڕێنن. ( )

ئێستا دەگەینە ئەوەی بپرسین: ئایا ڕۆشنبیرمان لەدوای ڕاپەڕینەوە چۆن لەگەڵ زۆرایەتیماندا ڕووبەڕوو بووەتەوە؟ زۆرایەتیمان توانای جووڵاندنی ڕۆشنبیرمانی هەیە؟ ڕۆشنبیرمان گەیشتووەتە ئەو ئاستەی زۆرایەتیمان بورووژێنێت و ئاڕاستەی نوێی تێدا دروست بکات؟

بەگشتی کۆمەڵگەکان بەر دوو جۆر ڕۆشنبیر دەکەون:

یەکەمیان، ڕۆشنبیرێکی سادەیە و هەمان تێڕوانینی خەڵکی بۆ چەمکەکان هەیە. بە مانایەکی دی ئاستی جەماوەر تێناپەڕێنێت، بۆیە توانای بەرهەمهێنانی نییە و دەبێتە بەشێک لەو زۆرایەتییە. ژمارەیان زۆرە و لە هەموو شوێنێکدا بەرچاو دەکەون. هەمیشە لایەنەگری شتێک و دژی شتێکی دیکەن. زووزوو دەردەکەون و ناسراون، بەڵام هیچ کاریگەرییەکیان نییە. پێوەندیی سەرەکییان بە ڕووداوی ڕۆژانەوە هەیە و کەمتر بە لای شتە شاراوەکاندا دەچن. بەشێکیان دەرچووی زانکۆکان و بەشەکەی دیکەیان ئەماچەرن، واتە ئارەزوویان لێیە ئەرکی ڕۆشنبیر ببینن. لێرەدا گرنگە ئەوە بڵێین، کە ئەو ڕۆشنبیرە لەبەر ئەوە سادە نییە، دەرچووی زانکۆیە، بەڵام بەگشتی زانکۆکان ڕۆشنبیری ڕووکەش بەرهەم دەهێنن. کاتێکیش هەندێک ڕۆشنبیری دەرچووی زانکۆ ئەم ئاستە سادەیە تێدەپەڕێنن، ئەو تێپەڕاندنە بەرهەمی بیرکردنەوەی خۆیانە.

دووەمیان، ڕۆشنبیرێکی ڕەخنەگرە. نە دژە و نە دۆستە، بەڵکوو

کەسێکی ڕاڤەکارە. لەوە تێگەیشتووە ئەرکی ڕەخنە تێپەڕاندن و کردنەوەی کەناڵی نوێیە لە هەر بابەتێکدا، کە ڕووبەڕووی دەبێتەوە. بەوەدا سەرقاڵی پڕۆژەی فکرییە، کەم دەردەکەوێت، بەڵام لەگەڵ هەر دەرکەوتنێکیدا ئایدیای نوێ دەهێنێت و پرسیاری دڵڕەقانە دەورووژێنێت. زمانێکی ئاسانی نییە، چونکە ئاستی تێگەیشتنی جەماوەری تێپەڕاندووە. دەستەڵات و زۆرایەتی خۆشیان ناوێت، بەڵام هەر ئەویشە کاریگەریی هەیە.

کۆمەڵگەی ئێمەیش بە شێوەیەک لە شێوەکان خاوەنی ئەو دوو جۆرە ڕۆشنبیرەیە، بەڵام کاتێ ئەوە دەخەینە بەرچاو، کە زمانی ڕۆژانەی هەر کۆمەڵگەیەک ڕۆڵی گەورە لە دروستبوونی ڕۆشنبیردا دەگێڕێت، ئەوا دەکرێت بڵێین هەردوو جۆرەکە لاوازن، ئەگەر نەڵێین ئەوەی دووەم هەر دەرنەکەوتووە، بەوەی زمانی ڕۆژانەمان هێشتا هەژارە و لە بەرهەمهێنانی ڕۆشنبیری جیاواز و داهێنەردا توانای کەمە. ڕۆشنبیر داهێنانی خۆی لەسەر ئاستی ئەو زمانە دادەمەزرێنێت، کە کۆمەڵگە پێی گەیشتووە، بەو مانایەی ئەو ئاستە تێدەپەڕێنێت و مەودا لەنێوان زمانی خۆی و زمانی ڕۆژانەدا دروست دەکات. بەم شێوەیە زمانی ڕۆشنبیری ڕەخنەگر نەک هەر هەمان زمانی کۆمەڵگە نییە، بەڵکوو زۆریش باڵاترە. هەتا ئاستی زمانی ڕۆژانەی کۆمەڵگەکەی زیاتر بەرەو سەرەوە هەڵبکشێت، ئەرکی ئەو قورستر، بەڵام ئاستی بەرهەمی بەرزتر دەبێت. کۆمەڵگەیەک لە ڕووی گوزەران، خوێندن، پەروەردە، تەندروستی، ڕێگەوبان، ئاسایش و هیی دیکەوە هەژار بێت، مانای وایە زمانی ڕۆژانەی سادەیە و توانای جووڵەی کەمە. ڕۆشنبیری گەورە لە کۆمەڵگەیەکدا دەردەکەوێت، کە ئەو بوارانەی لە ئاستی نزمدا نین، چونکە پێوەندییەکی دیالێکتیکی لەنێوان دروستکردنی کۆمەڵگە و دروستکردنی ڕۆشنبیردا هەیە. ئەمیان ئەویان دروست دەکات. تاکو ئەمڕۆیش ڕۆشنبیری ئێمە نە توانیویەتی ببێتە مۆدێلێکی وەک ئەو مۆدێلانەی لە جیهاندا هەن، بۆ نموونە مۆدێلی وەک ڕۆشنبیری ئۆرگانیک، ڕۆشنبیری مولتەزیم (کومیتد) و هی دیکە و نە مۆدێلێکی سەربەخۆیشی داهێناوە، بەڵکوو ئەوەی بە زەقی دەبینرێت، ڕۆشنبیری میللییە، کە لێرەدا بە (جاگلەر Jaggler) ناوی دەهێنین. جاگلەر ئەو پاڵەوانەیە، کە یاریی جاگلینگ (Jaggling) دەکات. دەتوانێت لە یەک کاتدا و زۆر بە خێرایی چەند شتێک هەڵبدات و هەر جارێ یەکێکیان بگرێتەوە. ئەم هەڵدەداتەوە و ئەو دەگرێتەوە. ئیتر بەم شێوەیە! جاگلەر بە سیستەمێکی نەگۆڕ کار دەکات. هەر گۆڕانکارییەک بەسەر سیستەمەکەیدا بێت، یارییەکەی تێک دەچێت و ڕۆڵەکەی تەواو دەبێت. لای بینەری جاگلینگ ئەو ماتریەلە هێندە گرنگ نییە، کە جاگلەر بە کاری دەهێنێت، بەڵکوو لێرەدا ژمارە و

خۆرایی بایەخی زیاتریان هەیە. واتە تاکو ژمارەی ئەو ماتێریەلانەی هەڵیان دەدات، زۆرتر بێت و خێراتر جێگۆڕکێیان پێ بکات، یارییەکە چاکتر سەرنج ڕادەکێشێت و زیاتر درێژە دەکێشێت.( ) جاگلەر خۆی لە بنەڕەتدا مرۆڤێکی یاخییە و لە ڕێی هونەرەکەیەوە جۆرێک لە تراجیدیا نمایش دەکات، بەڵام کاتێ ڕۆشنبیر دەیەوێت هەمان ڕۆڵی ئەو لە بواری فکریدا ببینێت، پرۆسەکە بۆ کۆمیدیا دەگۆڕێت. بەم شێوەیە ڕۆشنبیری جاگلەر بوونەوەرێکی پەسەندکراوی کۆمەڵگەیە. نەک هەر ڕەخنە لەو نۆرم و بەهایانە ناگرێت، کە خەڵک بە پیرۆزیان دەزانن، بەڵکوو دەشیانپارێزێت. پێویستی بەوەیە بەردەوام دەربکەوێت و بە زمانی میللی بدوێت. بە پێوەری ویژدان ڕووداوەکان هەڵبسەنگێنێت، چی باشە و چی خراپ؟! ئەو پێوەندییە ئاڵۆزەی نێوان دەستەڵات و ڕۆشنبیری هێندە سادە کردووێتەوە، کە دەیەوێت بڵێ ڕۆشنبیر ئەوەیە زۆر لە میدیاکاندا دەردەکەوێت، پشتی زۆرایەتییەک دەگرێت و دژی زۆرایەتییەکی دی دەوەستێتەوە، بۆ ئەوەی هیچ ئایدیایەکی نوێ بناسێنێت، یان ستایلێکی دیکەی بیرکردنەوە دابهێنێت. بەکورتی نە توانا و نە ئارەزووی تێپەڕاندنی هەیە، بۆیە لە ئاستی زمانی خەڵکدا دەمێنێتەوە و بە شێوازێک دەنووسێت، کە هیچ جیاوازییەک دروست نەکات.

دەگەینە ئەوەی بڵێین کۆمەڵگەی ئێمە زۆر کەم ڕۆشنبیری ڕەخنەگر و تێپەڕێنەری بەرهەم هێناوە، کە دەکرێت بە دیوەکەی دیکەیشدا بگوترێت ڕۆشنبیرانمان نەیانتوانیوە کۆمەڵگە بهەژێنن و ببنە ناوەندێکی بەرهەمهێن. پێوەندیی نێوانیان لەسەر بنەمای ڕازیکردنی یەکدی دامەزراوە، نەوەک لەسەر بنەمای تێکشکاندن و هەڵوەشاندنەوەی بۆچوون و ئاڕاستەکانی یەکتر.

ڕۆشنبیری جاگلەر، کە بوونەوەرێکی سادەی میللییە، زۆر دوورە لەوەی ببێتە خاوەنی پڕۆژەی فکریی ڕەخنەیی. هەمان تێگەیشتنی سیاسەتمەداری بۆ کێشەکان هەیە، لەبەر ئەوەیشە خۆی لە بواری سیاسەتدا قایم دەکات. یەک دەستەڵات دەناسێت، ئەویش دەستەڵاتی سیاسییە، چونکوو زەقترین دەستەڵاتە، لە کاتێکدا دەستەڵاتەکانی دی لای ئەو نە بوونیان هەیە و نە هیچ کاریگەرییەک. مادام ڕاستەوخۆ و بە زمانی میللی لەبارەی سیاسەتەوە دەدوێت، لای زۆرایەتی خۆشەویستە و ناوبانگی هەیە، چونکە هەر زۆرایەتی سیاسەتمەداری جاگلەریشی لا پەسەندە. زۆرایەتی شێتی ڕۆشنبیری ڕووکەشەن، چونکە ئەو قسانە دەکات، کە خۆیشی دەیانزانێت. مرۆڤ لەو کۆمێنتانەی ئەندامانی زۆرایەتیی بۆ ڕۆشنبیری جاگلەری دەنووسن، بە ڕوونی دەبینێت چەند ئاسوودەن، کە هەمان بۆچوونی ئەوانی هەیە. ڕۆشنبیری جاگلەر وای کردووە سیاسەت لای زۆرایەتیی ببێتە گرنگترین بوار، چونکە لە هیچ

بوارێکی دیکەدا ناتوانێت هێندە دەنگ بە دەست بهێنێت و هێندەیش بە ئاسانی بۆچوونەکانی دەرببڕێت. سەیر نییە ئەگەر ئەمڕۆ بواری ئەدەب، فەلسەفە، سایکۆلۆجی، سۆسیۆلۆجیا و ئەوانەی دیکە چۆڵ بووبن، کە ئەمە هەر خۆی مانای ئەوەیە ئەوان نە ئەو بوارانەیان ناسیوە و نە بە جیددییش کاریان تێدا کردووە، دەنا بۆچی پێیان وایە ئەمانە توانای گۆڕانکارییان نییە، بەڵکوو تەنیا سیاسەت لە دەستی دێت دنیا بگۆڕێت؟ هەر هێندە گوتاری سیاسی شەقام دەورووژێنێت، زۆربەی ڕۆماننووس، شاعیر، چیرۆکنووس و ڕەخنەگر کاری خۆیان جێ دەهێڵن و دوای ترۆمپێتی سیاسەتمەداران دەکەون، تاکو بە هەمان زمانی ئەوان، بگرە هەندێجار نزمتریش بدوێن و بە زۆرایەتی بڵێن ئێمەیش ماوین. خۆ ئەگەر فریای نووسینی گوتار نەکەون، ئەوا پەنا بۆ شێوازی نامە دەبەن، کە بۆ سەرکردە و بەرپرسەکانی دەنێرن و ئامۆژگارییان دەکەن. هەر ئەوانەن دوای ئارامبوونەوەی شەقام، بۆ دنیای ئەدەب و هونەر دەگەڕێنەوە و مرۆڤ دەتوانێت هەندێکیان لە فێستیڤاڵەکاندا ببینێت، ئینجا لەوێ چ خەڵات دابەش بکەن و چ هەر خۆیان وەریبگرن. ڕۆشنبیری جاگلەر پێی وایە گۆڕانکاری کاتێ دێتە دی، کە بواری سیاسی دەگۆڕێت. ئەمە تێگەیشتنێکە چەند بڕێی ساکارە. ئەوە هەموو بوارەکانی دیکەن سیاسەت ئاڕاستە دەکەن، نەوەک بەپێچەوانەوە. ڕەخنە خۆی بەرهەمی قووڵبوونەوەی ڕۆشنبیرە لەو بوارانەدا. هەر ڕەخنەیشە گوتاری سیاسی دەخاتە ژێر گومانەوە و ناهێڵێت دەستەڵاتی ڕەها پەیدا بکات. ئەوە ڕەخنەیە بواری سیاسی و بوارەکانی دی دەگۆڕێت و بەرەو ئاستی باڵاتریان دەبات، بۆ ئەوەی ئەو پرۆسێسە لە خاڵێکدا کۆتایی پێ بێت. لە هەر کۆمەڵگەیەکدا ڕۆشنبیری ڕەخنەگر نەبێت، سیاسەت شوێنی هەموو شتێک دەگرێتەوە و بواری ئازادی تەواو تەسک دەبێتەوە، بگرە هەر نامێنێت، هاوکات ڕۆشنبیری جاگلەر بە شێوەی بەرچاو زۆر دەبن. ئەمڕۆ کۆمەڵگەی ئێمە وەک هەر کۆمەڵگەیەکی دیکەی تەقلیدی خاوەنی ژمارەیەکی یەکجار زۆری ڕەخنەگرە، بەوەی چەمکی ڕەخنە لە کۆنتێکستی خۆی دوور خراوەتەوە و بۆ ئاستی میللی داگیراوە. واتە کراوەتە کارێکی ئاسان، بەڵام ئەوە هەر کۆمەڵگەی ئێمەیشە لە ڕووی بەرهەمی فکری و ڕەخنەییەوە هێندە هەژارە. ئەو چەند نووسەرەیش، کە زۆرایەتی بە گەورەترین ڕەخنەگری خۆمان، بگرە بە گەورەترین ڕەخنەگری دنیایشیان دەزانێت، لە چەند گوتارێکی سادە زیاتریان نەنووسیوە. تێیاندا هەیە هەموو ئەرکەکەی ئەوەیە دۆعا بۆ هەندێک و لە هەندێکی دیکەی بکات. تێکەڵبوونی ژانرەکان، واتە ڕۆشنبیر لە ئارامیدا ڕۆمان، شیعر چیرۆک و ڕەخنەی ئەدەبی دەنووسێت، بەڵام لە کاتی وروژانی شەقامدا هەموویان جێ دەهێڵێت و پەنا بۆ گوتاری ئاگراوی دەبات، خەسڵەتی دیاری ئەو

کۆمەڵگەیانەیە وەک هیی ئێمە هێشتا تاکەکانی نەبوونەتە خاوەنی خۆیان، بەڵکوو پابەندی خواستی زۆرایەتین. فەیلەسووفانی (تیۆریی ڕەخنەیی) لە نموونەی (هۆرکهایمەر)، (ئەدۆرنۆ) و (مارکیوز) پێ لەسەر تێکچڕژانی بوارە جیاوازەکان دادەگرن، بگرە ئەمە لە دیدگای فەلسەفیدا بە پێویست دەزانن، بەوەی فەلسەفە لەسەریەتی بەرهەمی ئابووریناس، مێژووناس و دەروونناسان لە داڕشتنی پرسیاردا پێکەوە ببەستێتەوە، کە هەموو ئەمانە وا دەکەن ڕەخنە کاریگەرتر ببێت،( ) بەڵام لای ڕۆشنبیری جاگلەر شتەکە تەواو جیاوازە، چونکوو ئەو بە شێوەی کیریێسیتی، واتە زۆر ڕووکەشانە لەبارەی ئەو ڕووداوانەوە دەنووسێت، کەڵ شەقام بە گرنگیان دەزانێت، بێ ئەوەی هیچ پرسیارێکی نوێ بوروژێنێت.

زۆرایەتیی ئەمڕۆ دەرگەی بۆ هەر ڕۆشنبیر و سیاسەتمەدارێک کردووەتەوە، بە مەرجێ ئەو سیگناڵانەی پێوە دیار بێت، کە ئەم حەزی لێیانە و نابنە هۆی تێکچوونی دۆخە ئارامەکەی. واتە کاتێ پەسەندیان دەکات، کە دەبنە جاگلەر و دەزانن چۆن جاگلینگ بکەن. وای لێ هاتووە بۆ ئەوەی مرۆڤ بە نووسەرێکی داهێنەر، یان سیاسەتمەدارێکی گەورە بزانرێت، هێندەی بەسە لە کەناڵەکانی ڕاگەیاندندا زووزوو دەربکەوێت و وێنەی جاگلەرێکی شارەزا تۆپەکان لە هەوادا بخولێنێتەوە. ڕۆشنبیری ڕەخنەگر و تۆپەڕێنەر بەرگری لە باوەڕی زۆرایەتی ناکات، بەڵام لەپێناوی مافەکانیدا تێدەکۆشێت، لە کاتێکدا ڕۆشنبیری جاگلەر بە باوەڕەکەیدا هەڵدەڵێت، کەچی مافەکانی لا گرنگ نییە، بەڵکوو تەنیا وەک تۆپ هەڵیاندەدات. زۆرایەتی خۆیشی ئەوەی بە لایەوە گرنگە هەڵدانی تۆپەکەیە، نەوەک بەدەستهێنانی مافەکانی. لایەنی سیاسی هەیە بەڵێنی بە ئەندامانی زۆرایەتی داوە، ئەگەر پشتی بگرن، دەستکاریی سروودی (ئەی ڕەقیب)یان بۆ دەکات. ئەمە بەشێکە لە داخوازییەکانی زۆرایەتیی و حزبیش وەک دەستکەوتێکی گەورە پێی دەفرۆشێتەوە، بێ ئەوەی هیچ لایەکیان لەوەدا ڕژد (جیددی) بن. واتە نە ئەم دەیهێنێتە دی و نە ئەویش دەیەوێت بێتە دی، بەڵکوو تەنیا وەک یەکێک لە تۆپەکان لێی دەڕوانن. لە پێشەوە گوترا زۆرایەتیی حەز ناکات لە پێکهاتەی شت بکۆڵێتەوە. نووسەر هەیە لانی کەم پانزدە ساڵە لەبارەی دەسەڵاتەوە دەنووسێت، جنێوی پێ دەدات و بە نەفرەتی دەکات، بێ ئەوەی یەک جاریش گوتبێتی دەسەڵات چییە، بەڵکوو پێی وایە دەسەڵات بریتییە لە کەسانێکی دیاریکراو و ئەوانە هۆکاری نادادپەروەری و گەندەڵین، کەچی وەک ڕووناکبیری گەورە ناسراوە، مادام بە زمانی زۆرایەتیی دەدوێت و خۆی لەو شتانە نادات، کە دەبنە هۆی تێکچوونی ئارامییەکەی. بەم شێوەیە چەمکی دەسەڵات، کە بۆ نموونە لای فەیلەسووفێکی وەک (مێشێل فۆکۆ)دا

ئاڵۆزترین و قورسترین چەمکە، بگرە دەگاتە ئەوەی سەرجەم تەمەنی بۆ تەرخان بکات و هێشتا فریای ناکەوێت، کەچی لای ڕۆشنبیری جاگلەردا دەبێتە یەکێک لە شتە هەر ئاسان و سادەکانی سەر ئەم زەمینە. هێندە بیرکردنەوە و دەربڕینی ئاسان کردووەتەوە، بە ڕادەیەک ڕووناکبیری ئەرکێکە وەک هەر ئەرکێکی دیکەی سادە و هەموو کەسێک دەتوانێت لە ئەستۆی بگرێت، بە مەرجێک وریای خۆی بێت بە لای بیرکردنەوەی قووڵ، خوێندنەوە، کتێب، تەنیایی، ڕەخنەی دڵڕەق و شتی دیکەی لەم بابەتەدا نەچێت، بەڵکوو بە زمانی خەڵک بدوێت و زووزوو ئەو شتانەیان بە بیر بێنێتەوە، کە خۆیان دەیانزانن. پێشتریش گوتمان ئەمە وای کردووە ژمارەی ڕۆشنبیر لە زۆربووندا بێت. هەمیشە کۆمەڵگە سەرەتاییەکانی وەک هیی ئێمە، ئەوانەی پشت بە کەلتووری زارەکی دەبەستن و بایەخی نووسینیان نەزانیوە، خاوەنی زۆرترین ژمارەی ڕۆشنبیرن. ئەوەی ئەمڕۆ بە ڕوونی دەرکەوتووە، ئەوەیە، هەتا ژمارەی ڕۆشنبیر زیاتر بەرەو سەرەوە هەڵبکشێت، ڕێژەی خوێندنەوە دادەبەزێت و کتێبخانەکان داهاتیان کەمتر دەبێتەوە، دەگاتە ئەوەی هەندێکیان کرێی شوێنەکەیان بۆ نەدرێت. نکووڵی لەوە ناکرێت ئێمە ئەمڕۆ خاوەنی ژمارەیەکی یەکجار زۆری ڕۆشنبیرین. گەیشتووەتە ئەوەی هەر لایەنێکی سیاسی کاتێ بۆ پشتگیریی پڕۆژەیەکی خۆی پێویستی بە ڕۆشنبیر بێت، لە ماوەیەکی کورتدا، بۆ ئەوەی هیچ زەحمەتێک بکێشێت، هەزارانیان کۆ بکاتەوە. ئەمە تایبەت نییە بە پارتی، بەڵکوو هەموو لایەنەکانی دیکەیش کردوویانە. ئەو ڕۆشنبیرانەی لە سەرەتاوە، دروستتر لەدوای ڕاپەڕینەوە وەک ڕووناکبیر خۆیان ناساندبووو، گوایە پڕۆژەی گەورەی فکری و فەلسەفییان هەن، ئەمڕۆ چ لە ڕۆژنامەی حزبەکان و چ لەو ڕۆژنامانەی، گوایە سەربەخۆن، بوونەتە ڕۆژنامەنووسی زۆر سادە، چونکە ئەمە ئاسانترین ڕێگەیە، تاکو لای زۆرایەتی خۆشەویست ببن. لەگەڵ زۆرایەتیدا زمانێکی هاوبەشی پێک هێناوە، کە بە ئاسانی لە یەکدی تێدەگەن. زۆرایەتی هێندەی بەسە تیۆریی پەرەسەندن (ئیڤەلویشن)ی (داروین) بە چەند وشەیەکی وەک (چۆن ڕازی بین بە نەوەی مەیموون دابنرێین؟) بسڕێتەوە، یان سەرتاپێی سیکۆلەریزم، کە خۆی بە عەلمانییەت ناوی دەبات، لە کوفر و بەدڕەوشتیدا کورت بکاتەوە، بگرە سەرجەم فکری دنیا لە کۆمێنتی ژێر گوتاری ڕۆژنامە ئێلیکترۆنییەکاندا بە وێنە بزانێت، بۆ ئەوەی چ لە دوور و چ لە نزیکەوە بە لایاندا تێپەڕیبێت. هەم ڕۆشنبیری جاگلەر و هەم سیاسەتمەداری جاگلەریش سوود لەو دۆخە دەبینن، چونکە ئەوان ترسیان لە هیچ دەمێک نییە، کە بە پرسیاری نوێ ڕووبەڕوویان نابێتەوە. هەردووکیان لە ماوەی ئەو چەند ساڵەی ڕابوردوودا فێری هونەرێک بوونە، کە دەکرێت ناوی (هونەری خوگۆنجاندن لەگەڵ

زۆرایەتیدا)ی لێ بنێین. لەوەدا هاوپەیمانن چۆن لە ڕێگەی هەندێک چەمکی ڕەوشتبازییەوە هەرچی ئارەزووی یاخیبوون هەیە لە مرۆڤیدا بکوژن و بیکەنە کۆیلە. (نیتشە) لە کتێبی (ئاوابوونی بتەکان)دا ڕەخنە لە کەنیسە دەگرێت، کە هەوڵی لەناوبردنی هەوەس و غەریزە دەدات، لە کاتێکدا ڕیشەکێشکردنی هەوەس مانای ڕیشەکێشکردنی خودی ژیانە. گوتە ناسراوەکەی (مەسیح) دەهێنێتەوە: (ئەگەر چاوت بەرەو گوناهـ پەلکێشت دەکات، دەریبهێنە)، بۆیە پێی وایە ڕەوشت دژی سرووشتە، بگرە ئەمە دەکاتە یەکێک لە تایتڵەکانی کتێبەکەی.( ) بەگشتی (نیتشە) لەو کتێبەیدا ڕەخنەی گەورە لە تێکڕای ئەوانە دەگرێت دەیانەوێت لە ڕێگەی ڕەوشتبازییەوە سرووشتی مرۆڤ بکوژن و کۆیلەی بکەن، بۆیە وەک پارادۆکس بە (بەدڕەوشتە ناشیرینەکان) ناویان دەبات. بەم شێوەیە پێی وایە (هەموو لە دژی لەناوبردنی هەوەسدا پەیمان دەبەستن).( )

بۆ نموونە ئەو نووسەرە میللییانە، یاخود ئەو ڕۆشنبیرە جاگلەرانە لە هەندێک ماڵپەڕی دەرەوەی کوردستاندا دەیانگوت پارتی پارکی کردووەتەوە، بۆ ئەوەی بەدڕەوشتی لە کۆمەڵگەدا بڵاو بکاتەوە، بەڵام کاتێ بۆیان دەرکەوت ئەو زۆرایەتییە بە جلوبەرگی ئیسلامییەوە دەچێتە پارکەکان و مانا ئۆرگیناڵەکەی پارکی تەواو گۆڕیوە، بگرە شوێنی خواپەرستیی تێدا کردووەتەوە، بۆ ئەوەی یەک نوێژی نەچێت، بە مانایەکی دی وای ڕێک خستووە لەگەڵ تێگەیشتنی خۆیدا بگونجێت، ئەودەم ئەو تۆپەیان فڕی دا و دانەیەکی دیکەیان هەڵگرت.( ) بەڕێوەبەرانی ڕۆژنامەی (...)ی دەنگی بزافێکی ئیسلامی تەنیا ڕۆژێک دوای هاتنی داعش بۆ مووسڵ ڕیپۆرتاژێک ئامادە دەکەن و ڕایدەگەیەنن ئەو شارە بووەتە بەهەشت. بازاڕ هەیە و کەس دەستی لێ نەدراوە، چونکە وا دەزانن زۆرایەتیی هەرێمی کوردستان ئەوەی دەوێت، بەڵام کاتێ بۆیان دەردەکەوێت ئەمە ئەو ڤێرژنە نییە لەوێدا زۆرایەتیی لەگەڵە، بەڵکوو ڤێرژنێکی تری نزیکی ئەوەیە، ئینجا خێرا زمانی خۆیان دەگۆڕن و بە شێوەیەکی دی دوای ڤێرژنە پەسەندکراوەکە دەکەون.( ) جیاوازیی داعش لەگەڵ حزبە ئیسلامییەکانی حوکوومەتی هەرێمدا، ئەوەیە، ئەم هەموو تۆپەکانی فڕێ داوە و تەنیا ئەوەیانی هێشتووەتەوە، کە ناوی خیلافەتە، بەڵام ئەوان دوای ئەوەی چوونەتە ناو پەرلەمانی کافریش، وازیان لەوە نەهێناوە بە خەڵک بڵێن ئامانجیان گەڕاندنەوەی خیلافەتە، چونکە چاک دەزانن ئەندامانی ئەو زۆرایەتییە لەوە دەگەن ئەمە تەنیا هەڵدانی تۆپەکەیە، دەنا کاری وایان لێ ناوەشێتەوە.( ) هەروەها داعش خاوەنی هێزێکی گەورەتر و زۆرایەتییەکی فراوانتریشە، بۆیە توانای هەیە ڕاشکاوانەتر بۆچوونەکانی دەربڕێت و پێویستی بە تەقیە نییە. حزبی

ئیسلامی هەیە تاکو دوانزدە ساڵ لەمەوبەر گوتوویەتی پەرلەمان شوێنی
کافرانە، کەچی کاتێ زانیویەتی بەم شێوەیە زۆرایەتی لە دەست دەدات
و توانای ئەوەیشی نییە وەک داعش قەوارەیەک دابمەزرێنێت، ئەودەم
چووەتە پەرلەمان، بەڵام وەک گوترا هەوڵی داوە لە شەیتانەوە بۆ
فریشتەی بگۆڕێت( ) کەواتە چ سیاسەتمەداری جاگلەر و چ ڕۆشنبیری
جاگلەر بۆ ئەوەی زۆرایەتی لە دەست نەدەن، پێویستە خۆیان لەوە
بپارێزن بە ڕوونی بۆچوونەکانیان دەربڕن و ئەوەیش گرنگە لە یەک
کاتدا کۆمەڵێک تۆپ بە دەستەوە بگرن، بۆ ئەوەی لانی کەم لە ڕێی
یەکێ لەو تۆپانەوە پێیان بڵێن پێوەندییان پێیانەوە ماوە و لێیان
دانەبڕاون. خەخت لەسەر ئەوە دەکەینەوە، کە ڕۆشنبیری جاگلەر و
سیاسەتمەداری جاگلەر بۆ ئەوەی لە زۆرایەتی دانەبڕێن، پێویستە لە
ئاستی ئاماژەداندا بوەستن و نەچنە ناو وردەکارییەوە. کاتێ
سەرکردە و کادیرانی بزووتنەوەی گۆڕان دەڵێن، بگرە هاوار دەکەن بە
هیچ شێوەیەک لە سەوابتی ئیسلام لا نادەن، خۆیان لە وردەکارییەکان
دەپارێزن و پێیان ناڵێن مەبەستیان لە سەوابت چییە، چونکە هەر
کاتێ ئەوەیان گوت، ئەوا ئەو زۆرایەتییە لە دەست دەدەن. ئایا
ئەگەر بڵێن لە سەوابتی وەک بەردبارانکردنی ژنی مێرددار و پیاوی
ژنداری (زیناکەر!)، بڕینی دەستی دز، کوشتنی ئەوانەی واز لە نوێژ
دەهێنن (تارك الصلاة) و شتی لەم بابەتە لا نادەن، دەتوانن لە
پەرلەماندا، بگرە لەناو خودی کۆمەڵگەیشدا بمێننەوە و وەک داعش
نەکرێنە دەرەوە؟ کەواتە ئەمڕۆ بەلاڕێدابردنی هزری (Intellectual
prevarication) یەکێکە لە پێداویستییەکانی هەر سیاسەتمەدار و
ڕۆشنبیرێکی جاگلەر، بۆ ئەوەی لەناو زۆرایەتیدا شوێنی خۆی بگرێت و
خۆشەویست ببێت.( )

سەرەتا لە بڵاوکراوەکانی (ڕەهەند)دا نەک هەر لایەنگری بۆ پیاوانی
ئایینی بەرچاو ناکەوێت، بەڵکوو پێچەوانەی ئەمە دەبینرێت، بەوەی
هێشتا کۆدەکانی ئەو زۆرایەتییەیان نەدۆزیوەتەوە و نەیانزانیوە
چۆن پەسەند دەکرێن. لە لایەکی دیکە سەرەتای نەوەدەکانیش
ئیدیۆلۆگیی چەپ، نەتەوەیی و لیبراڵ زاڵ بوون و دواتر وردەوردە
هەموو شتێک کەوتە ژێر چەتری ئیسلامەوە، کە ئەودەم وەک ئەمڕۆ چ
ڕۆشنبیر و چ سیاسەتمەدار نەیاندەتوانی بە ئاسانی شوێنی خۆیان
لەناو ئەو جیاوازییەدا بگرن. بەم شێوەیە ڕۆشنبیرانی (ڕەهەند)
دەستەواژەی وەک پیاوسالاری، خۆڕەکی، ئیلیت، دۆگما، تازەگەری،
سیکۆلەریزم، دەستەڵاتی پیاوانی ئایینی و زۆری دیکەی هاوشێوەی
ئەمانەیان بە کار دەهێنا، کە ئاماژەیان بەوە دەدا ئەوان
دەیانەوێت ڕەخنە لە زۆرایەتی بگرن، بۆ ئەوەی تێیاندا قووڵ
ببنەوە، بەڵام دواتر وردەوردە دەستەواژەی ئایینی شوێنیان

گرتنەوەێ، یان دروستتر ئەو دەستەواژانە شوێنیان گرتنەوە، زۆرایەتی پێیان ڕازین، بەتایبەتی لەگەڵ حەقدەی شوباتدا، کە گەیشتە ئەوەی بانگ بدەن. ئەگەر نووسەرانی (ڕەهەند) نەچوونایەتە ناو خەڵک، لە ڕۆژنامە و گۆڤاری حزبەکاندا بەرهەمیان بڵاو نەکردایەتەوە، لە تیڤییەکانیاندا دەرنەکەوتنایە، بەم شێوەیە نەدەناسران. کاتێ زۆردەرکەوتن پێوەرە بۆ ئەوەی مرۆڤ ڕۆشنبیرێکی گەورە بێت، ئەوا زمانی میللی فریای دەکەوێت. زمانی هەر یەکێ لەو ڕۆشنبیرانە ڕۆژبەڕۆژ سادەتر بووەتەوە، تاکو گەیشتووەتە ئەوەی هەر نووسەرێکی دیکەی ئاسایی بتوانێت وەک ئەوان بنووسێت و نووسیویشیانە. ئەو ڕۆشنبیرە نەک هەر ڕەخنەی لە (ئێستا) نەگرتووە و هەوڵی تێپەڕاندنی نەداوە، بگرە هەموو شتە دژبەیەکەکان (Contradiction)ی ئایین و سیاسەتی لە خۆیدا هەڵگرتووە و بە زمانی میللی بەرگرییان لێ دەکات، بگرە بەردەوام لەو ڕێگەیەوە هەوڵی گەورەکردنی ناوبانگی خۆی دەدات.( )

دەگەینە ئەوەی بڵێین چ ڕۆشنبیری جاگلەر و چ سیاسەتمەداری جاگلەر دوای زۆرایەتی دەکەون، نەوەک بەپێچەوانەوە، کە هەندێجار بۆچوونەکان کورت دەهێنن و خێرا ڕاست دەکرێنەوە. بەشێک لەو ڕۆشنبیرانەی لەناو ئایینەوە هاتوون، زۆر زیاتر لەو ڕۆشنبیرانەی زۆرایەتی بەڵ گەورەیان دەزانێت، هەوڵیان داوە ڕەخنە لە دیاردە و دەرکەوتەکانی ئایین بگرن.

هەندێک لەو جاگلەرانە پێشبینییان دەکرد لەدوای سیویەکی ئابەوە پارتی دەکەوێت و تا ماوە هەڵناستێتەوە، بۆیە بەردەوام بە زمانی میللی لەبارەی ئەو ڕووداوەوە دەیاننووسی، بەڵام پارتی بە هێزێکی گەورەترەوە دەرکەوتەوە، بگرە ئەوانەی پێشبینیی ڕووخانیان دەکرد، بە سوپاسەوە لە دامودەستگەکانیدا وەک موچەخۆری گوێڕایەڵ دامەزران و لە ئۆرگانەکانیدا گوتاریان بۆ نووسی، بۆ ئەوەی دەست لە جاگلینگ هەڵبگرن. هەندێک جاگلەری دیکە لە ماڵپەڕەکانی دەرەوەی کوردستاندا گوتیان ئێمە هێندە جوێن بە پارتی دەدەین، تاکو لای خەڵک ناشیرینی دەکەین و ئەنجام دەیڕووخێنین، بەڵام دوای پانزدە ساڵ هێشتا بۆیان نەکراوە، چونکە ئەو زۆرایەتییەی ئەمڕۆ ئامادە نییە دەست لە هیچ شتێکی خۆی هەڵبگرێت، بۆیە هەندێکیان کاتێ بۆ کوردستانی ژێر دەستەڵاتی پارتی دەگەڕێنەوە، ناچارن لەگەڵ بەرپرسە دەستڕۆیشتووەکانیدا ڕێک بکەون، نەیانگرن و ئازاریان نەدەن. بزووتنەوەی گۆڕانیش هەمان بۆچوونی بۆ ڕووخاندنی پارتی هەبوو، گوایە لە ڕێی ئاشکراکردنی نهێنییەکانیەوە بێهێزی دەکات و دواتر لە ناوی دەبات، بەڵام ئەویش هەر زوو ئاڕاستەکەی گۆڕی، بەوەی لەگەڵ ئاڕاستەی زۆرایەتیدا نەدەهاتەوە. چ ئەو نووسەرانەی جوێنیان

دەدا و چ گۆڕانیش توانییان لای ئەو زۆرایەتییە‌ بناسرێن و پەسەند بکرێن، بەڵام بێ ئەوەی ئەمە بگاتە ئەوەی پارتی لاواز ببێت، چونکە وەک گوترا ئەو زۆرایەتییە‌ هەموو شتێک کەڵەکە دەکات، بە مەرجێ سیمای ئایینیی پێوە بێت. پێشتریش گوترا هیچ ڕەگەزێکی دی وەک ئایین ناتوانێت خاڵی هاوبەشی ئاڕاستە جیاوازەکان بدۆزێتەوە و لە یەکدییان نزیک بکاتەوە، بگرە لەناو یەکدیاندا بتوێنێتەوە.

ڕەنگە سیویەکی ئاب نموونەیەکی زەق بێت بۆ ئەوەی بڵێین ڕۆشنبیری جاگلەر، کاتێک کێیسێک وەک تۆپ هەڵدەگرێت و جاگلینگی پێ دەکات، بۆ ئەوەی نییە لەو ڕێگەیەوە ڕەخنە بگرێت و ئایدیای نوێ بهێنێت، بەڵکوو تەنیا مەبەستیەتی وەک یاریکەرێکی لێهاتوو بەردەوام لە بەرچاو بێت و لە بیر نەچێتەوە، چونکە ئەو بەرگەی هەموو شتێک دەگرێت، بەڵام هیی ئەوە نا لە بەرچاوان ون ببێت و لە بیر زۆرایەتی بچێتەوە‌. گرنگە ئەوەیش بزانین، کە دەبێت جاگلەر زووزوو ئاڵوگۆڕ بە ماتێریالەکانی بکات. واتە ڕەنگ، شێوە و قەبارەی تۆپەکانی بگۆڕێت و لە فۆرمی دیکەدا پێشانیان بداتەوە، چونکە بێزاری یەکێکە لە سیماکانی زۆرایەتی و شێتی گۆڕینی فۆرمی شتومەکە‌ وەک چۆن کەلوپەلی ناوماڵ، جلوبەرگ، ئۆتۆمۆبیل و شتی دیکەیش هەر بەم شێوازە دەگۆڕێت. تاکو چەند ساڵێک لەمەوبەریش ئەگەر خوێنەر تەنیا ژمارەی سیویەک (31) و وشەی (ئاب)ی لە هەر شوێنێکدا بدیایە، بە پەرۆشەوە دەیخوێندنەوە، بەڵام ئەمڕۆ ئەو ئارەزووەی نەماوە، بۆیە پێویستە ڕۆشنبیری جاگلەر تۆپێکی دیکە بهێنێت، وەک تۆپی دەستوور، هیی یاسای سەرۆکایەتی و شتی لەم بابەتە. بۆ ڕۆشنبیر هیچ گرنگ نییە ئەو ڕووداوە چ سوود و زیانێکی هەیە، بەڵکوو وەک پێشتر گوترا گرنگ ئەوەیە بیکاتە تۆپ و هەڵیبدات. هەندێک لەو جاگلەرانە لە گەرمەی ڕووداوەکانی حەقدەی شوباتدا پەلاماری هەر ڕۆشنبیرێکیان دەدا، ئەگەر ملی بۆ خواستەکانی زۆرایەتی کەچ نەکردایە. بەوە تاوانباریان دەکرد، گوایە سەر بە پارتی و یەکێتییە، هەتا ئەگەر ئەو ڕۆشنبیرە‌ دەستی لەوە هەڵنەگرتبایە ڕەخنەی جیددی لەو دوو حزبە بگرێت، کەچی دوای ئارامبوونەوەی شەقام هەر خۆیان لە مێدیا و دامودەستگەکانی ئەواندا دەرکەوتنەوە و لە فێستیڤاڵەکانیاندا بانگهێشت کران، بگرە ئەوانەیان بە داهێنەر نەدەزانی، کە بەشدارییان تێدا نەکردوون.( )

سەیر نییە جاگلەرەکان هاوکاتی هەر ڕووداوێک بە لێشاو دەردەکەون و بۆچوونی خۆیان دەڵێن، بێ ئەوەی پێشتر لەو بارەیەوە هیچ شارەزاییەکیان پەیدا کردبێت. بۆ نموونە هەر هێندە داعش دەردەکەوێت، ئەوان لەبارەی ئیسلام و مێژووەکەیەوە دەکەونە قسەکردن، بێ ئەوەی قسەکانیان سنووری تێگەیشتنی مرۆڤی ئاسایی

بێت، چونکە لەبارەی هەر هێزێکەوە دەدوێن، کە خاوەنی زۆرایەتییە. ڕۆشنبیرە ڕەخنەگر و تێپەڕێنەرەکانی دنیا هەمیشە لە دژی سێنترالیزمدا جەنگاون، لە (نیتشە)وە کاتێ سێنترالیزمی ئەقڵ و زانستی خستووەتە ژێر گەورەترین پرسیارەوە تاکو (فۆکۆ)، (دێریدا) و هەموو ئەوانەی دیکە، هەر یەکەی بە شێوازی خۆی ڕەخنەی لە سێنترالیزم گرتووە و هەوڵی هەڵوەشاندنەوەی داوە، بگرە کەناڵی دیکەی جیاوازی کردووەتەوە، کەچی ڕۆشنبیری جاگلەر بەپێچەوانەوە هەمیشە بەو زمانە میللییەی هوتاف بۆ سێنترالیزم دەکێشێت و دژایەتیی هەر کەناڵێکی جیاواز دەکات، کە دەردەکەوێت.( )

ڕۆشنبیری جاگلەر ئەوەی چەند ساڵە نەک هەر موجامەلەی پیاوانی ئایینی دەکات، بەڵکوو پێیاندا هەڵدەڵێت، چونکوو وا دەزانێت بەو ڕێگەیە خۆی لە هێرشی ئەوانە دەپارێزێت، کە ئەمە نیشانەی کورتبینییەتی. ئەمەیش خاڵێکی دیکەیە، کە ئەو ڕۆشنبیرە بە سیاسەتمەدارەوە گرێ دەدات، بەوەی ئەویش تەنیا ئاسایشی خۆی مەبەستە. بۆ پارتی و یەکێتی گرنگ نییە کۆمەڵگە دەکەوێتە بەر شاڵاوی ئەو هێزانەی هەڵگری فکری چەقبەستوون و هەرچی جوانی هەیە، لە ناوی دەبەن، بەڵکوو ئەوەی گرنگە ئاسایشی ئەوان تێک نەدەن، بگرە چ بە نهێنی و چ بە ئاشکرا پەیمانیشیان لەگەڵدا دەبەستن و کۆمەکیان دەکەن. ڕۆشنبیری جاگلەر ڕۆڵی سەرەکیی لەوەدا هەبووە لەپێناوی ئاسایشی خۆی و فراوانکردنی ناوبانگیدا هەمان ڕۆڵی حزبە سیاسییەکان ببینێت، بەڵکوو گەیشتووەتە ئەوەی لەوان زیاتر خۆی لەو هێزانە نزیک دەکاتەوە.( )

ئەو ڕۆشنبیرە پێش هەموو شتێک تێگەیشتنێکی زۆر ساکارانەی بۆ زەمەن هەیە و پێی وایە ئەم زەمەنە جێگیرە و ئەزەلییە. واتە ئەم دۆخە هەر بەم شێوەیە دەمێنێتەوە و ناگۆڕێت. بەشێکی زۆری ئەو ئەکتەرانەی ئەمڕۆ پاڵیان بە ڕژێمی (ئەسەد) داوە و ژیانیان بە هۆی تیرۆرەوە کەوتووەتە بەر هەڕەشە، دەپرسن ئەوە داعش و بەرەی نوسرە لە کوێوە هاتن، لە کاتێکدا خۆیان چەند ساڵە مێژوو دەشێوێنن و جوانکاریی تێدا دەکەن، بۆ ئەوەی وێنەی موجاهیدەکان جوان و شیرین پێشان بدەن، بە ڕادەیەک گەنجەکان بیانەوێت شوێنپێیان هەڵبگرن. ئەکتەرەکان لە فیلم و زنجیرەدراماکانیاندا زۆر لە پێش مەلاکانەوە خەونیان بە گەڕانەوەی خیلافەتەوە دەبینی و سەدەی حەوتەمیان بە باشترین سەدەی زەمەن پێشان دەدا، بەڵام کاتێک خەڵک بەپێی ئەو کەتەلۆگەی خۆیان بۆیان داناون؛ چەک هەڵدەگرن و ڕووبەڕووی هەموو کۆمەڵگە دەبنەوە، ئەودەم ئەمسەر و ئەوسەری دنیایان لێ دێتەوە یەک و بە لادەر و خەوارج ناویان دەبەن. خیلافەت لە سەدەی بیست و بیستویەکدا بەر لەوەی لە واقیعدا پراکتیزە

بکرێت، لە سەر شاشەدا پراکتیزە کرا، بگرە ئەوانە ئەو وێنانەی مرۆڤی باوەڕدار بە تەڵخی و وەک تارمایی لە کتێبە مێژووییەکاندا وەریگرتبوون، بەرجەستەیان کرد و وێنەی زۆر ڕوونتریان لێ پێک هێنان، بە ڕادەیەک ئەوان بتوانن بیانبینن و دوایان بکەون، بگرە چاویان لێ بکەن، بەوەی هەموو وردەکارییەکانیان دەبینرا.( ) لەدوای ڕووداوی حەڤدەی شوباتەوە، دروستتر لەو کاتەوە ڕۆشنبیری هاوارکەر و بانگدەر سەرجەم پڕۆژەی خۆی لە هوتاف، بانگ، جوێن و دۆعادا کورت کردووەتەوە، بە ئاشکرا هەست بە دەرکەوتنی هەندێک دیاردە دەکرێت، کە نیو سەدە زیاتر بوو کۆمەڵگەی ئێمە بە هۆی ڕەخنەی ڕەخنەگرانی سەردەمی پێشووەوە تێی پەڕاندبوون.

لە شۆڕشی بیستەوە تاکو حەڤدەی شوبات هەر ڕاپەڕین و شۆڕشێک بگریت، ویستوویەتی هێزەکانی دژەگۆڕان بورووژێنێت و بیانکاتە هێزی سیاسی، کۆمەڵایەتی و سیمبۆلی، تاکو لە دژی گۆڕانکاری بە کاریان بهێنێت. بە دەربڕینی (ئیبن خەلدوون) تێکڕایان زاڵکردنی هێزی کۆچەرییانە بوونە بەسەر هێزی شارستانەتیدا. لەم دەوروبەرەی ئێمەدا هیچ کاتێک ڕێک نەکەوتووە دوای شۆڕش و ڕاپەڕینەکان گۆڕانکاری ڕووی دابێت، بەڵکوو بەپێچەوانەوە هەمیشە بواری سیاسەت، دروستتر دامودەستگەی حزبی دەستی خستووەتە ناو بوارەکانی دیکەوە و ئازادیی لە مرۆڤ سەندووەتەوە. ناکرێت ڕاپەڕین و شۆڕشەکانمان گۆڕانکاری بە دوای خۆیاندا بهێنن، لە کاتێکدا چ سیاسەتمەدار و چ ڕۆشنبیر نەک ڕێگەی دروستبوونی تاک و مرۆڤی سەربەخۆیان نەداوە، بەڵکوو هەمیشە لە ڕووی هزرییەوە بە لاڕێیاندا بردووە و هەموو ئەو ئێلەمێنتانەیان لێ سەندووەتەوە، کە دەکرێت ببنە هۆی ئەوەی ئازادانە بیر بکاتەوە و ئاڕاستەی جیاواز لە هیی زۆرایەتی بگرێت. بەم شێوەیە توانای تاک نەک هەر بە ئاڕاستەی یاخیبووندا نەجووڵاوە، بەڵکوو خودی ئەو توانایە بووەتە بەشێک لەو دەستەڵاتە کۆمەڵایەتی و سیمبۆلییەی زۆرایەتی و لە سەرکوتکردنی خۆی (واتە لە سەرکوتکردنی ئەو توانایەی خۆی) و ئەوانەی دیکەیشدا بە کار هێنراوە. چواردەی تەمووز جووتیاری پەرشوبڵاوی لە کێڵگەکانەوە هێنا و کۆی کردنەوە. هێزێکی کۆمەڵایەتیی لێ پێک هێنان، تاکو بەسەر بۆرژوای تازەپێگەیشتووی شاردا زاڵی بکات. بەیاننامەی پانزدەی ئادار جارێکی دیکە شاری خستە ژێر دەستەڵاتی جووتیاری چەکدارەوە. ڕاپەڕین بە شێوازێکی دی جووتیاری چەکداری پەرتەوازەی لە شاخەوە بۆ ناو شار گەڕاندەوە. بەم شێوەیە هەرچی لە ماوەی ئەو پانزدە شانزدە ساڵەی ڕابوردوو دامەزرابوو، وردەوردە لە ناو چوو. شانۆ، سینەما، کتێبخانە و هەموو سیمبۆلەکانی دی تێک شکێنران و ئایکۆنی ئایینی شوێنی گرتنەوە. ئەمڕۆ بەرهەمی حەڤدەی شوبات بە ڕوونی

دەبینین، بەتایبەتی لە سلێمانیدا، ئەو شارەی لە نەوەدەکاندا بە تەنیا خۆی لە بەرانبەر شاڵاوی ئیسلامییەکاندا گرت، بەڵام لەو ڕۆژەوەی بە هاوکاریی ڕۆشنبیری جاگلەر توانرا دایبڕووخێنن. هیچ کاتێ وەک قۆناغی دوای ڕاپەڕین، بەتایبەتی لە حەفدەی شوباتەوە ڕۆشنبیری ئێمە لە زۆرایەتیدا نەتواوەتەوە، بۆیە لە نەوەدەکانەوە تاکو ئەمڕۆ ڕۆشنبیری جاگلەر دەستی بەسەر تێکڕای بوارەکانی دەربڕین و گەیاندندا گرتووە. وەک بینیمان ڕۆشنبیرێکی کۆمپرۆمایسە. واتە بۆ مانەوەی خۆی لەگەڵ هێزە چەقبەستووەکاندا ڕێک دەکەوێت و بە یارمەتیی ئەوانەوە دژی هەر دەنگێک دەوەستێتەوە، کە جیاوازە و نیازی گۆڕانکاریی هەیە. بە هەردووکیان ئەو زۆرایەتییە بە لاڕێدا دەبەن و ئەو وەهمەی لا دەکەنە ڕاستی، گوایە ئەگەر هێزە شەڕانگێزەکان لێیان بگەڕێن دنیایان بۆ دەکەنە بەهەشت. ئەو زۆرایەتییەی دە ساڵ لەمەوبەر بە یارمەتیی حزبە ئیسلامییەکان لە پاڵ زۆرایەتییەکانی دەوروبەریدا دێتە سەر شەقامەکان و لە دژی کاریکاتێرستێکی بێبەهرەی دانمارکی دەهاڕێنێت، بگرە داوا دەکات هیچ کەسێک کەلوپەلی دانمارکی نەکڕێت، تاکو نەوەی مەیموون و بەراز (احفاد القردە والخنازیر) لە برسان بمرن، کەچی ئەمڕۆ پەنایان بۆ دەهێنێت و داوایان لێ دەکات شوێنی بکەنەوە. لە کۆپنهاگن تەنیا لە یەک ڕۆژدا میلیۆنێک تاک دێنە سەر شەقام، تاکو تێکڕا بەو کەسانە بڵێین (بە خێر بێن)، کە دە ساڵ لەمەوبەر لە خوا دەپاڕانەوە لە برسانیان بکوژێت. هەر ئەمانە هەشتاوشەش میلیۆن کرۆنی دانمارکییشیان بۆ کۆ دەکەنەوە.( )

ڕۆشنبیری جاگلەر لە خاڵێکی دیکەی جەوهەریدا هەم لەگەڵ پیاوانی ئایینی و هەم لەگەڵ سیاسەتمەداردا یەک دەگرێتەوە، کە هەرچی گوناهـ هەن دەیانخاتە ئەستۆی ئەوانەی لە نۆرم و بەهاکانی دوێنێ لایان داوە و گوێ لە خواستی زۆرایەتی ناگرن. بە مانایەکی دی لە بەردەم بەدیهێنانی خەونەکانیدا ڕێگرن. ئەو ڕۆشنبیرە هەندێک چەمکی لاستیکیانەی وەک دادپەروەری، چاکسازی، پاکسازی و شتی دیکەی بە دەمەوە گرتووە، کە نە لەگەڵ پەیامی سیاسەتمەدار و نە لەگەڵ هیی پیاوانی ئایینیدا ناکۆکن، بۆ ئەوەی لەوێوە هێرش بکاتە سەر هەر بوونەوەرێک، کە لە دەرەوەی ئەمانەدا بیر دەکاتەوە و دەدوێت. بەوەدا دەستی بەسەر هۆیەکانی ڕاگەیاندندا گرتووە، هەوڵ دەدات هەر دەنگێک بخنکێنێت، کە لە دەنگی ئەو ناچێت و سانسۆر بخاتە سەر نووسینی هەموو ئەو نووسەرانەی پڕۆژەی فکریی جیاوازیان هەیە. وا باوە دەستەڵاتی سیاسی زیاتر لە ئایین نزیک دەبێتەوە، کەچی لەو زۆنەی ناوی (هەرێمی کوردستان)ـە، ئەوە ڕۆشنبیرەکەیە زۆر لە سیاسەتمەدار پتر خەمی ڕاگرتنی دڵی پیاوانی ئایینییەتی.

ڕۆشنبیری میللی هەتا ئەمڕۆیش لەژێر دەستەڵاتی ئەو فکرە پریماتیڤەدا□ دەرنەچووە، کە حاکم یان زۆردار، یان چاکەخواز پێشان بدات. ئەمە بینینی چەمکی دەستەڵاتە بە شێوەی مۆرفۆلۆجی. واتە قسەکردنە لەبارەی دەستەڵاتەوە وەک ئەوەی بە چاوی ئاسایی دەبینرێت. وردنەکردنەوە و تێکنەشکاندنیەتی، لە کاتێکدا ڕۆشنبیری ڕەخنەگر لەو خاڵە جەوهەرییەوە دەست پێ دەکات، کە بەو تێگەیشتنە ڕازی نابێت و بە دوای وردەکاری و نهێنییەکانی ئەو چەمکەدا دەگەڕێت. لە چیرۆکە فۆلکلۆرییە‌کاندا پاشاکان یان زۆر دادپەروەرن، یان زۆر چەوسێنەرن، کە هەردوو وێنەکە بەرهەمی ترسن. حاڵەتی سایکۆلۆژییە، کە مرۆڤی سەرەتایی دەستەڵاتدار بە شێوەی ئاسایی نابینێت. سەیر نییە کاتێک دەبینین مێژوومان هێندە کەوتووەتە ژێر دەستەڵاتی میتۆلۆژیاوە‌. مرۆڤەکان چیرۆکی سەیروسەمەرە بۆ سەرکردەکان هەڵدەبەستن و لە ڕێگەیەوە ترسی خۆیان دەڕەوێننەوە.( ) لەدوای ڕاپەڕینەوە هیچ ڕۆشنبیرێکی جاگلەر دەرنەکەوتووە، ئەگەر ئە‌ندامانی ئەو زۆرایەتییە‌ دەیان چیرۆکی ئەفسانەییان بۆ هەڵنەبەستبێت، وەک (فڵان شایانی خەڵاتی نۆبێڵە)، (بەرهەمی فیسار ئەگەر بکرێتە زمانی ئینگلیزی، دەبێت هەرچی نووسەر هەن، کتێبەکانیان لە کتێبخانەکاندا دەربهێنن و بۆ ماڵەوەیان ببەنەوە)، (فڵانە فەیلەسووفی ڕۆژئاوا لەبارەی فیسار نووسەری ئێمەوە‌ گوتوویەتی دەبێت هەموو داهێنەرانی دنیا لێیەوە فێر ببن چۆن دەنووسن) و شتی دیکەی لەم بابەتە. هەر بەگشتی گەورەکردنی قەبارەی توانای کارەکتەری سیاسی، کۆمەڵایەتی و ئایینی، لە پاڵ پێشبینیکردنی ڕووداوی دڵخۆشکەردا بەرماوەی ئیدۆلۆگییەکانی وەک کۆمۆنیزم و نازیزمە‌، کە پێیان وایە مێژوو بە شێوەی ڕێکوڕاست دەچێتە پێشەوە. بەم شێوەیە گەورەکردنی ڕووداو یەکێکە لە خەسڵەتەکانی ڕۆشنبیری جاگلەر، چونکە ئەو وا ڕاهاتووە تەنیا دەتوانێت لەبارەی فۆرمی ڕووداوەوە بدوێت، بۆیە تاکو قەبارەی ڕووداوەکە گەورەتر بکات، چاکتر سەری لێ دەردەچێت، بەوەی ئەو پرۆسێسە وروژان (Enthusiasm) و خرۆشان (Excitement) دەهێنێتە دی. کەم نین ئەو ڕۆشنبیرە جاگلەرانەی بەردەوام مژدەی ڕووخانی فڵان دەستەڵات و دەرکەوتنی فڵان سیستێم دەدەن، کە ئەمە لە حەڤدەی شوباتدا زۆر بە ڕوونی بینرا. (کارل پۆپەر) بەتایبەت لە کتێبی (هەژاریی مێژووگەرایی)دا ڕەخنەی گەورە لە ئاڕاستەی مێژووگەرا (Historism) دەگرێت. ئەو دەپرسێت ئایا پەرەسەندن یاسای هەیە؟ هەر خۆیشی بە (نا) وەڵام دەداتەوە و باوەڕی وایە گەڕان بە دوای یاسایەک بۆ (سیستێمی چەسپاو) لە مێتۆدی زانستیدا بە هیچ شێوەیەک بوونی نییە چ لە بواری بایۆلۆجی و چ لە بواری سۆسیۆلۆجیدا.( )

ئەگەر (پۆپەر) ڕەخنە لە فۆرمە فەلسەفییەکەی (مێژووگەرایی) بگرێت، دەبێت ئێمە چی بە ڕۆشنبیری میللیی خۆمان بڵێین، کە هەر هێندە جەماوەرێکی سادە لەسەر شەقامەکاندا دەبیننێت، خێرا مژدەی ڕووخانی فڵان سیستێم و دامەزراندنی فڵان سیستێم دەدات؟

ئەو ڕۆشنبیرە نایەوێت و ناشتوانێت جیاوازی لەنێوان دوو جۆر تاکدا ببینێت: یەکەمیان، بە شێوەی غەریزە داوای مافەکانی دەکات. واتە لەپێناوی پێویستییە سەرەتاییەکانی وەک نان، ئاو، جلوبەرگ، کارەبا و هیی دیکەدا دێتە سەر شەقام، بەڵام دووەمیان، ئاستی غەریزە تێدەپەڕێنێت. هەموو ئەمانەی هەن و دەستیشی لە ناڕەزایی هەڵنەگرتووە. ئەوەیان خاوەنی هۆشیارییە، بەوەی هۆشیارییەکەی کێشەی بۆ دەخوڵقێنێت و ڕێگەی نادات ملکەچی هیچ دەستەڵاتێک ببێت. بەم شێوەیە تاقە پێوەرێک بۆ دەرکەوتنی هۆشیاریی تاک ئەوەیە، کە ناهێڵێت بە ژێردەستەییی دەستەڵاتەکان، چ دەستەڵاتی سیاسیی لە چەشنی حزب و چ دەستەڵاتی کۆمەڵایەتیی لە نموونەی خێزان، قوتابخانە، پەرستگە و ئەوانەی دی ڕازی ببێت، چونکە وەک (کامیۆ) پێی وایە هۆشیاری بەرهەمی ئاکتی یاخیبوونە.( ) ئەو تاکەی دووەمیان لای ئێمە هێشتا دروست نەبووە، بەوەی کۆمەڵگەمان بە پیرۆزی داپۆشراوە. هەر (کامیۆ) دەنووسێت: {لە بیری مرۆڤدا دوو جۆر جیهان هەن، جیهانی پیرۆزی، یان بە دەربڕینی مەسیحی جیهانی گرێس (نیعمەت) و جیهانی یاخیبوون. ونبوونی ئەمیان دەرکەوتنی ئەویانە}( ). مەبەستی (کامیۆ) ئەوەیە ناکرێت ئەو دوو جیهانە پێکەوە دەربکەون، بەڵکوو هەر دەبێت یەکێکیان دیار و ئەوەی دیکەیان نادیار بێت.

لەدوای ڕاپەڕینەوە مرۆڤی ئێمە لە لایەک بە هۆی سیاستەمەدار و کارەکتەری ئایینییەوە و لە لایەکی دیکە بە هۆی ڕۆشنبیری بانگدەر و میللییەوە بەردەوام بە پیرۆزی داپۆشراوە. هێندە بەسە مرۆڤی وردبین چاوێک بە کتێبەکانی خوێندن و پەروەردەدا بخشێنێت، تاکو بە ئاسانی بۆی دەربکەوێت چۆن خۆشەویستیی ئیدۆلۆگیی حزبی دەستەڵات و سیمبۆڵەکانی وەک شتە هەرە پیرۆزەکان سەیر دەکرێن و لەولایشەوە کارەکتەری ئایینی بە یارمەتیی ڕۆشنبیری میللی هەموو کونوکەلەبەری کۆمەڵگەی بە پیرۆزی پڕ کردووەتەوە، کە ئەوە لە حەڤدەی شوباتدا دەگاتە لووتکە و ئەمڕۆ بە ڕوونی کاریگەرییەکەی دەبینین، بۆیە هەر کەسێک باوەڕی وا بێت مرۆڤی ئێمە بۆ ئەوە دێتە سەر شەقام، تاکو دنیا بگۆڕێت، لە سادەیی و ساکاریی خۆی زیاتر شتێکی دیکەمان پێ ناڵێت.( ) بەرگریکردن لە مافی تاک نەک هەر لە کاتی وروژانی شەقامدا، بەڵکوو هەموو کاتێ ئەرکی ڕۆشنبیری ڕەخنەگرە، بەڵام تێکەڵکردنی باوەڕ و ماف جارێکی دیکە ساکاریی ڕۆشنبیری میللیمان

بۆ دەردەخات. وەک پێشتر گوترا ڕۆشنبیری ڕەخنەگر و تێپەڕێنەر بەرگری لە مافەکانی تاک دەکات، نەوەک لە باوەڕی، بگرە باوەڕەکانی تێک دەشکێنێت، لە کاتێکدا ڕۆشنبیری میللی بە باوەڕەکەیدا هەڵدەڕێت، بۆ ئەوەی مافەکانی لا گرنگ بن، بەڵکوو تەنیا لەو ڕێگەیەوە خۆی لە کەناڵەکانی ڕاگەیاندندا نمایش دەکات. من پێم وایە ڕۆشنبیری ڕەخنەگر و تێپەڕێنەر، ڕۆشنبیرێک هەموو کاتێ سەرقاڵی پڕۆژەی فکریی ڕەخنەییە، نە بە وروژانی شەقام حەماس دەیگرێت و نە لە ئارامیی دۆخدا پشوو دەدات، بەڵکوو ئەوە خودی شەقام و دۆخن دەکەونە ژێر کاریگەریی ڕەخنەکانیەوە، نەوەک بەپێچەوانەوە. هیچ گرنگ نییە ئێمە هێشتا نەچووینەتە ناو زەمەنێکەوە تێیدا ڕۆشنبیر بە بەرهەمەکانیەوە بناسرێتەوە، نەوەک بە دۆعا، هوتاف، جنێو، درووشم و گوتە سادەکانی، بەڵام گرنگە ڕۆشنبیری ڕەخنەگر و تێپەڕێنەر بزانێت هەمیشە زەمەنێکی دیکەی جیاوازی هەیە، زەمەنێک، کە هێشتا ئەندامانی زۆرایەتیی پێی نەگەیشتوون. خۆ کاتێ پێی گەیشتن، ئەوا ئەو تێیدا نەماوە و جێی هێشتووە.( )

کۆمەڵگەی ئێمە، کە کۆمەڵگەی زارەکییە و کەمترین لێکدانەوە بۆ دیاردە و دەرکەوتەکانی کراون، ئەوا مرۆڤی هاوارکەر و جوڵندەر بە ئازا وەسف دەکات، لە کاتێکدا سایکۆلۆجی ڕێک پێچەوانەی ئەوەمان پێ دەڵێت. ئەمە میکانیزمی بەرگرییە. مرۆڤ کاتێ دەزانێت ئازا نییە، پێویستە خۆی ئازا پێشان بدات، بەو مەبەستەی شوێنی خۆی لەناو زۆرایەتیدا بکاتەوە و بە لاوە نەنرێت. بەم شێوەیە ئازایەتی دیوە هەرە ساختەکەی مرۆڤە، مادام هۆکارە بۆ خۆگونجاندن.( ) ئەو دیوە، کە بە مۆڕاڵەوە پێوەستە، هەر یەک لە (نیتشە) و (فرۆید) لە سەدەی نۆزدەهەمدا بە شێوازی خۆیان ڕووبەڕووی دەبنەوە و ئاڕاستەی جیاواز و نوێ لە فکر و سایکۆلۆجیدا دەهێننە گۆڕێ، کە دواتر ئەو ئاڕاستەیە لە ئەدەبیشدا ڕەنگ دەداتەوە، بەوەی فۆکەسی گەورە لەسەر ناوەوەی مرۆڤ دەکرێت، کە شەڕە، نەوەک چاکە. تراجیدیایە، نەوەک گەشبینی. قووڵبوونەوە و بینینی ئازارە، نەوەک پێدانی مژدەی خۆشبەختی.( )

چ گەورەکردنی دەستەڵات و چ بچووکردنەوەی خۆی لە پێوەندیی کوڕ و باوکدا دەبینێتەوە، کە بە گرێی ئۆدیپ و خەساندن ناسراوە. ئەمڕۆ ڕۆشنبیری میللی کاتێ لە ئەوروپاوە جوێن و نەفرەت بۆ دەستەڵاتی سیاسی دەنێرێت و وە بیرمان دێنێتەوە ئەو دەستەڵاتە تاوان دەکات، پارەی زۆری هەیە، کۆشکەکانی بە پاسەوانی زۆر تایبەت تەنراون، ئەوە لەو ڕێگەیەوە خۆی لە ڕووبەڕووبوونەوە بە دوور دەگرێت. بە لاکەی دیکەیشدا کاتێ دەستەڵات وا پێشان دەدات بەهەشتی لەسەر زەوی

دامەزراندووە، دیسان هەمان ترسی ڕووبەڕووبەنەوەی هەیە، بەوەی چۆن دەبێت بەهەشت تێک بدرێت. لە هەردوو حاڵەتەکەدا شتی جەوهەری ونە، کە ڕەخنەیە. تەنیا ڕەخنەیش دەتوانێت نهێنییەکانی دەستەڵات بدڕزێتەوە و ئاستەکانی تێبپەڕێنێت. وەک پێشتر گوترا لای ڕۆشنبیری میللی دەستەڵات بریتییە لە کەسانێکی دیاریکراو، کە ئەو کەسانەی یان زۆر خۆش دەوێن، یان زۆر ڕقی لێیانە. ئەگەر دەبینین ئەو ڕۆشنبیرە هێندە لە وردەکارییەکانی ئەو کەسانە بە ئاگایە، ئەوە هەر پێوەندیی بەو ترسی ڕووبەڕووبوونەوەیەوە هەیە: ئەمیان قەڵەوە، ئەویان لە مەیموون دەچێت، فڵان قژی بۆیە دەکات، فیسار تاقمی ددانی بە چەند دەفتەر دۆلار کردووە، تێچووی نەشتەرگەریی لووتی ئەمیان هێندە هەزار یۆرۆ بووە، کۆشک و ئۆتۆمۆبیلی ئەویان بە بانکی سویسرا ناکڕێت و شتی لەو بابەتە، نیشانەی ترسی ڕووبەڕووبوونەوەیە. ئەو زانیارییانە بەشێکیان ڕاستن، بەڵام بەشەکەی دیکەیان هەڵبەستراون، چونکە وەک پێشتر گوترا ئەو نووسەرە پێویستی بەوەیە دەستەڵات بە شێوەی نائاسایی ببینێت و بە هەمان شێوەیش پێشانی ئەوانەی دیکەی بدات. هەموو هاوار دەکەن فڵان و فیسار بدەنە دادگا، بگرە هەر خۆیان دەبنە دادوەر، دادگای تایبەتی خۆیان دادەمەزرێنن و بڕیار لە چارەنووسیان دەدەن. هەر بەگشتی ئەم شێوازی نووسینە، واتە ئەوەی باس لە تاوان و گەندەڵیی بەرپرسانی حوکوومەت دەکات و هاوکات دادگایان بۆ دادەنێت، تایبەتە بەو کۆمەڵگەیانەی پشت بە فەرهەنگی زارەکی دەبەستن، دەنا لەو کەلتوورانەی بایەخی نووسینیان زانیوە، دەمێکە تێپەڕێنراون. ئەوە تەنیا ڕۆژنامەنووسی پرۆفیشناڵە لەوێ دەست بۆ کاری ئاوا دەبات، کەچی لای ئێمە بووەتە ئەرکی ڕووناکبیران. کەم نین ئەو ڕۆشنبیرە بەناوبانگانەی لە ڕێگەی جوێندان بە بەرپرس و باسکردنی ژیانی تایبەتیانەوە دەرکەوتوون و لای ئەو زۆرایەتییە بوونەتە مایەی ئومێدی گەورە.

ئەو ڕۆشنبیرانە تێگەیشتن و لێکدانەوەی زۆر سادەیان بۆ ڕووداو هەیە، کە پێیان وایە هەر ڕووداوێک سەربەخۆیە و هیچ کۆنتێکستێکی نییە. هەر هێندە داعش دێت، تێکڕا دەکەونە نووسینی گوتار لەو بارەیەوە. بەڵام ئایا هەر بۆ نموونە داعش ڕوداوێکی نوێیە؟ درێژکراوەی ئەوانەی پێشوو نییە و بە هەمان ئێڵەمێنتی ئەوانیش فۆرمی وەرنەگرتووە؟ بۆچی ئەو ڕۆشنبیرە پێی وایە ئەو ڕووداوە یان هەر ڕووداوێکی دیکە نوێیە و بە جیا لێی دەکۆڵێتەوە، ڕاستتر بڕیاری لەسەر دەدات؟ چونکە خۆی بۆ ئامادە نەکردووە و ناتوانێت ئەو کۆنێکشنە لەنێوان ئەو ڕووداوە و کایەکانی مەعریفەدا دروست بکات. وەک کایەی مێژوو، سۆسیۆلۆجیا، سایکۆلۆجی و هیی دیکە. ئەو

ڕۆشنبیرە کەمترین کاتی بۆ بیرکردنەوە هەیە، بەوەی بەردەوام لەم کەناڵی ڕاگەیاندنەوە بۆ ئەوەی دیکەیان جرتوفرتیەتی، نەبادا لە بەرچاوان ون ببێت، بۆیە بە زمانی میللی لەبارەی هەموو شتێکەوە دەدوێت و ئەوەی پشتی پێ دەبەستێت، کەلتووری زارەکییە. ڕۆشنبیر کاتێ ڕێگە بە خۆی دەدات ئامۆژگاریی خەڵک بکات، یان ببێتە پێشڕەوی، ئەوە لەبەر ئەوەیە لە لایەک گەیشتووەتە ئەوەی حەقیقەتی تەواوی بە دەست هێناوە و پێویستی بەوەیە ئەو حەقیقەتە بەوانی دیکەیش بگەیەنێت، لە لایەکی دیکە ئەو ڕۆشنبیرە توانای دەرچوونی لەم دۆخەی ئێستای نییە. وا دەزانێت ئەو ئاستەی پێی گەیشتووە، ئەزەلییە و پێویستە ئەوانەی دیکەیش بیگەنێ. لە مێژووی ژیانی ڕووناکبیر و فەیلەسووفاندا خاڵێکی جەوهەری سەرنجڕاکێش هەیە، کە هەموویان پێک دەگەیەنێت، ئەویش ئەوەیە تێکڕایان تەنیایی بە ماڵی ڕاستەقینەی خۆیان دەزانن و لەوێوە بۆ دەرەوە دەڕوانن، کەچی ڕۆشنبیری جاگلەر لە ئاوەدانی و قەرەباڵغیدا نەبێت، هەڵناکات.
تەنیایی لای ڕۆشنبیری ڕەخنەگر هەرگیز مانای دابڕان نییە لە کۆمەڵگە، بەڵکوو بەپێچەوانەوە بینینی کۆمەڵگەیە لەو شوێنەوە، کە هەموو ڕووەکانی لێ دیارە، بگرە لەوێ نەبێت، ناگاتە قووڵاییەکانی.
لە ئەنجامی نەبوونی ڕەخنە و کەمیی ویستی تێپەڕاندندا خەریکە ئیدیۆلۆگیی حزبی باڵادەست بە هاوکاریی ئایین خۆی دەخزێنێتە ناو هەموو کایەکانەوە، بەتایبەتی کایەی خوێندن. لێرەدا بۆ ئەوەی مەترسیی ئەو پرۆسێسەمان چاکتر لە بەرچاو بێت، دەکرێت پەنا بۆ چەمکی بەرهەمهێنانەوە (Reproduction)ی (پیر بۆردیۆ) ببەین، کە مەبەستی ئەوەیە ئەو کەلتوورەی خوێندکار لە خوێندنگە وەریدەگرێت، بێلایەن نییە، بەڵکوو ئیدیۆلۆگیی زاڵ هەڵیدەسووڕێنێت. نموونەی خوێندنگەکانی فەرەنسا دەهێنێتەوە چۆن تێیاندا سۆسیالیزەیشن، واتە پەروەردەی کۆمەڵایەتی ئامانجی ئەوەیە تاک وا ڕابهێنێت نەک هەر بەو ئیدیۆلۆگییە زاڵە قایل ببێت، بەڵکوو لای ببێتە ڕاستی و خۆی لەگەڵیدا بگونجێنێت، بگرە تەواو پێوەی پێوەست ببێت. بەم شێوەیە چینی باڵادەست لەو ڕێگەیەوە هەمان تێگەیشتن درێژە پێ بدات.
لێرەدا خوێندن ئاسانکاری بۆ منداڵی چینی سەردەست دەکات و هاوکات تەگەرە دەخاتە بەردەم منداڵی چینی ژێردەستەوە، بەوەی ئەوەی لە خوێندگەدا دەخوێنرێت، کەلتووری یەکەمیانە و بە ئاسانی لێی تێدەگات، بەڵام ئەوەی دووەم دەبێت لە کەلتووری چینی خۆی دابڕێت و بەر کەلتوورێکی دیکەی نامۆ بکەوێت، کە مادام هیی خۆی نییە، وزەیەکی زۆری دەوێت، تاکو لێی تێبگات، بۆیە هەمان توانای منداڵە دەوڵەمەندەکەی نابێت و دوا دەکەوێت. بەم شێوەیە فێرکردن دەبێتە دەستەڵاتێکی سیمبۆڵی و بە نهێنی دەست بەسەر مرۆڤدا دەگرێت، کە

(بۆردیۆ) خۆی پێی وایە ئەو دەسەڵاتە نەبینراوە کاریگەرییەکی گەورەی هەیە.( ) ئەوەی لای ئێمە تەنیا لە فۆرمدا جیاوازە، بەوەی کۆمەڵگەی کوردی هێشتا ئاستی سەرەتاییی نەبڕیوە، بەڵام لە ناوەرۆکدا هەمان شتە، کە ئەوەی مرۆڤی پێ پەروەردە دەکرێت، ئەو ئیدیۆلۆگییەیە لە دوای ڕاپەڕینەوە باڵی بەسەر سەرجەم کۆمەڵگەدا کێشاوە. پێکهاتەیەکە لە سیاسەتی حزبی دەسەڵاتدار و ئایین. مرۆڤ بە ئاسانی لەو کتێبانەی لە خوێندنگەکاندا دەخوێنرێن، هەست بە چەواشەکاری دەکات و تێدەگات چۆن خوێندن بووەتە ڕێگەیەک بۆ خۆشەویستکردنی دەسەڵات و ئیدیۆلۆگیی زاڵ. لەولایشەوە نەک هەر خوێندکاری سەرەتایی، بەڵکوو منداڵی باخچەی ساوایانیش بە زۆر هەندێک بابەتی ئایینیی پێ لە بەر دەکرێت، لە کاتێکدا ڕاڤەکارە ناسراوەکانی ئیسلام کێشەی گەورەیان لەسەریان هەن.

دەکرێت لێرەدا ئەو کۆنسێپتەی (بۆردیۆ) لە بەرچاو بگرین و جارێکی دیکە بۆ ئەو شوێنە بگەڕێینەوە، کە تێیدا گوترا سلێمانی لە نەوەدەکان، لە کاتێکدا هەموو شارەکانی دەوروبەری بە دەستی ئیسلامییەکان دەڕووخێن، بە تەنیا دەمێنێتەوە و خۆی بە دەستەوە نادات، کەچی لە حەڤدەی شوباتەوە بەرەو داڕووخان مل دەنێت. لە ڕێگەی خوێندنەوە، کە ئیدیۆلۆگیی حزبی دەسەڵاتدار و ئایین دەستیان بەسەردا گرتووە، هەروەها بە هاوکاریی ڕۆشنبیری جاگلەر و بانگدەر نەوەیەکی نوێ پێ دەگات. ئەو نەوەیەی بە هیچ شێوەیەک لەسەر ئەو یاخیبوونە دانەمەزراوە، کە نەوەکانی پێشوو بەرهەمیان هێناوە، بەڵکوو تەواو لەو مێژووەی خۆی دوور خراوەتەوە. دیسان دەڵێین مرۆڤ دەتوانێت لەدوای ڕاپەڕینەوە کاریگەریی ئەو خوێندنە بە ڕوونی ببینێت. ئەوەتا خەریکە کۆمەڵگە بەسەر دوو تەوەرەی سەرەکی دابەش دەبێت، لایەنی سیاسی، کە تێیدا پارتی باڵادەستە و لایەنی ئایینی، کە وا وردەوردە سەلەفییەکان دەبنە ڕابەری. ڕێگە بە خۆم دەدەم بڵێم وا کۆمەڵگەی کوردی لەو زۆنەی ناوی (هەرێمی کوردستان)ـە، وەک کۆمەڵگەی عەرەبستانی سعوودیی لێ دێت. لەوێدا ڕێککەوتن لەنێوان دین و سیاسەتدا کراوە. پاشا و دارودەستەکەی بۆیان هەیە وەک ئەوەی دەیانەوێت بژین، بەو مەرجەی ڕێ لە پیاوانی ئایینی نەگرن چۆن لە ناوەوە وڵات بە ڕێوە دەبەن. ئەمان بۆیان هەیە بچن لەگەڵ سەرۆکە کافرەکانی جیهان دابنیشن، دەست بخەنە ناو دەستیان، بگرە پێکەوەیش مەی بنۆشن، ئەوەیش قەیدی ناکات لە فەرەنسادا بەشداری لە پرۆتێستی دژی تیرۆریستان بکەن، بەڵام ئەوانیش مافی خۆیانە لەو کاتەدا بە بەرچاوی هەموو دنیاوە دەستی دز ببڕن و جەڵدە لە هەر کەسێک بدەن، کە گوێ بە یاساکانیان نادات. لە هەرێمی کوردستاندا ئەمە خەریکە بە ڕوونی دەردەکەوێت. ئێستا بۆ پارتی ئەوە گرنگە بەڕێوەبردنی

هەرێمی لە دەست نەچێت و خۆی وەک سەرێک بمێنێتەوە. لێرەیشدا دۆستی دڵسۆزی وەک سەلەفییەکان نادۆزێتەوە. ئەوە خودی حزبە ئیسلامییەکانی ترن کێشەیان لەگەڵ سەلەفیدا هەیە و دەرکەوتنی بە مەترسی دەزانن، نەوەک پارتی، چونکە وەک گوترا ئەمڕۆ ئەوانە بۆ پارتی، (دەڵێم ئەمڕۆ و ناڵێم سبەی)، جێگەی دڵنیایین، مادام نابنە تێکچوونی دۆخەکەی، بگرە دەبنە پاڵپشتی و هێزی دەدەنێ. دەگەینە ئەوەی بڵێین دابەشبوونی کۆمەڵگەی ئێمە لەسەر بنەمای تێگەیشتنی جیاوازدا نییە، بەڵکوو پێوەندیی بەو زۆرایەتییەوە هەیە. واتە لە ئەنجامی بەرهەمهێنانەوە، چ بەرهەمهێنانی فیزیکی و چ بەرهەمهێنانی هزرییەوە نییە، کە دابەش دەبێت، بەڵکوو ئاڕاستەی ئەو زۆرایەتییەی ئەوە دەسەپێنێت چۆن دابەش ببێت، بۆ ئەوەی ئەو دابەشکارییەی دۆخی ژێر چەترەکە بگۆڕێت. ئەو بۆچوونەی ڕۆشنبیری جاگلەر هەر زوو کورتی هێنا، کە پێی وا بوو بەهێزبوونی پایەی پیاوانی ئایینی دەبێتە هۆی بێهێزبوونی پارتی. جەختی لەسەر دەکەینەوە، کە ئەمڕۆ خەریکە کۆمەڵگە بەسەر پارتی و سەلەفی دابەش دەبێت، یان لانی کەم ئەو دوو تەوەرە بە زەقی دەردەکەون و ڕۆژبەڕۆژ زیاتر پێوەندیی دۆستانەیان دەردەکەوێت. پارتی لەو ڕووەوە ئەزموونی زۆرە و لەوانی دی چاکتر دەزانێت چۆن لەگەڵ تەوژمی ئیسلامیدا مامەڵە بکات. هەر لە شاخەوە ئەمەی پێڕۆیی کردووە و درێژەی پێ داوە. لە دەرەوەیش پارتی لەگەڵ هەموو حوکوومەتەکانی دەوروبەردا پێوەندیی پتەوی دامەزراندووە، بەوەی خاوەنی نەوتێکی زۆرە و بواری فرۆشتنی بە چاکی بۆ ڕەخساوە. لای تورکیای (ئەردۆگان) پەسەندە و لەگەڵ ئێرانیشیدا پێوەندیی دێرینەی هەیە، بگرە توانیویەتی لای عەرەبستانی سعوودییەیش بە دۆست بزانرێت.( ) لێرەدا ڕۆشنبیری جاگلەر هیچ ڕۆڵێکی نییە، مادام ئەوە خواستی زۆرایەتییەی و ئاتمۆسفێری ژێر چەترەکە خۆی ئەوەی سەپاندووە، بگرە ئەمە بەرهەمی هاوکاریی ڕۆشنبیری جاگلەر و سیاسەتمەداری جاگلەرەی. ئێستا بۆ ئەو شوێنە دەگەڕێینەوە، کە تێیدا گوترا هەر لایەنێک لەژێر ئەو چەترەدا سنوورێکی بۆ خۆی داناوە، لێی تێنەپەڕێت، چونکوو بەزاندنی سنوورەکە تووڕەبوونی خودی زۆرایەتییەکەی لێ دەکەوێتەوە.

ئەمڕۆ ڕۆشنبیری خاوەنپەیام ڕۆشنبیرێکی کۆنی تەقلیدییە. ڕۆشنبیرێکە وەک سەرکردە و سیاسەتمەدار پابەندی خواستەکانی زۆرایەتییەی. ڕۆشنبیرێکە نە توانای تێپەڕاندنی هەیە و نە دەشیەوێت لەو زۆرایەتییەی داببڕێت. ڕۆشنبیرێکە دەبێت بەردەوام دەربکەوێت و بە جەماوەرەکەی بڵێت پشتی تێ نەکردوون، بەڵکوو هەمیشە لەناویاندایە. ئەو ڕۆشنبیرە ڕۆژنامە و کەناڵە ئاسمانییەکان بە چاکترین ڕێگە دەزانێت بۆ ئەوەی بەردەوام خۆی بەو

جەماوەرە پێشان بدات. کاتێ ڕۆشنبیر پەیامی هەیە، مانای وایە هەم بابەتی پەیامەکەی دیاری کردووە و هەم ئەوانەیش پەیامیان ئاڕاستە دەکات، ناسراون، کە ئەمە مانای مانەوەی ڕۆشنبیرە لەناو ئەو چوارچێوەیەی خۆی بۆ خۆی کێشاوە.

ئەوەی هەر ڕووناکبیر و فەیلەسووفێک دروست دەکات، ڕووبەڕووبوونەوەیە لەگەڵ داڕووخان و تێکشکانی کۆمەڵگەدا، نەوەک خۆبەدەستەوەدانی، کە هەر ئەمەیشە دەبێتە فاکتەری دۆزینەوەی ئاڕاستەی نوێی بیرکردنەوە. دەکرێت لێرەدا ئێمە تەنیا (هیگڵ) بە نموونە بهێنینەوە چۆن بە هۆی شۆڕشی فرانسی و بارودۆخی ئەڵمانیای سەردەمەکەیەوە گەورەترین گۆڕانکاری لە بیرکردنەوەی خۆیدا دەکات، بگرە لەمەوە زیاتر تینوێتیی بۆ ئازادی تاو دەستێنێت و قووڵتر لە دنیا دەڕوانێت. لەم ڕووەوە کۆنسێپتی نێگەیشن (Negation) دادەهێنێت، کە بەشێکی جیانەکراوەی دیالێکتیکە و ئەمەڵیان تاکە ڕێگەیە بۆ تێگەیشتن لە هۆشیاری. نێگەیشن واتە گواستنەوە لە بیرێکەیەکەوە بۆ دژەکەی. بە مانایەکی دیکە گواستنەوە لە پۆزێتیڤەوە بۆ نێگەتیڤ، بۆیە پێی وایە نێگەتیڤ بە هەمان ئەو ئەندازەیەی نێگەتیڤە، پۆزێتیڤیشە، کە دواتر هەردووکیان یەک دەگرن، بەڵام لە دۆخێکی باڵاتردا. بەم شێوەیە ئەم شێوازی نەفیکردنەوەیە نەفیکردنەوەی تەواو نییە، بەڵکوو نەفیکردنەوەی بەشێکی دیارکراوە، کە هەر خۆی خەریکە دەتوێتەوە. لە ئەنجامی ئەو نەفیکردنەوەیەیشدا ناوەرۆکێک دەمێنێتەوە. ئەو ئەنجامەی لەو نێوەدا بە دەست دێت، نوێیە، بەڵام باڵاترە و لەو کۆنسێپتەی پێشوو دەوڵەمەندترە. کەواتە لە ڕێگەی پرۆسەی نەفیکردنەوەوە دەوڵەمەند بووە. بە هەرحاڵ ئەمە ئەو ڕێگەیەیە، کە (هیگڵ) دەیەوێت واقیعی پێ ڕاڤە بکات، بەوەی نێگەیشن چەمکێکی کراوەیە، دۆگما نییە و توانای بەردەوامیی هەیە. وەک (هێربێرت مارکیوز) جەختی لەسەر دەکاتەوە (هیگڵ) دەیەوێت لەو کۆنسێپتەوە واقیعی تێکشکاو و داڕووخاوی ئەڵمانیا بخوێنێتەوە. واتە هەر دەبێت سیستەمی سیاسی تێک بشکێت و بۆ سیستەمێکی نوێی عەقڵانی (a new rational order) بگۆڕدرێت. گۆڕانکارییەکی لەم شێوەیەیش بە بێ توندوتیژی نایەتە کایەوە.( )

ڕۆشنبیری جاگلەر دوورە لەوەی گۆڕانکاری بکات، مادام لە ڕێگەی ئازارەوە ڕووبەڕووی واقیع نابێتەوە، لە کاتێکدا تەنیا ئازارە ئەو توانایە بە ڕۆشنبیر دەبەخشێت لە خۆی و لە دەوروبەری قووڵ ببێتەوە.

ئەوەی زۆرایەتی دەجووڵێنێت و گۆڕانی بەسەردا دەهێنێت، ئاڕاستەی جیاواز و پێچەوانەیە. داعش، کە هێزێکی نەخوازراوە، کاتێ بەر ئەو زۆرایەتییە دەکەوێت، بە توندی بە لاوە دەنرێت، بەڵام هەر ئەویشە

دەیهەژێنێت. قورس نییە بەرهەمی ئەو هەژانە ئەگەر کەمیش بێت، ببینین، کە ئەمە پێمان دەڵێت ئەو زۆرایەتییەی تەنیا بە ئاڕاستەی پێچەوانە دەورووژێت و دەگۆڕێت، نەوەک بەو فکرانەی دڵنەوایی دەدەنەوە، کە هێشتا ڕۆشنبیری ئێمە ئەو ئاڕاستەیەی نەگرتووە. خۆ ئەوانەی ویستوویشیانە بە مێتۆدی ڕەخنە ڕووبەڕووی ببنەوە، تاکو ئەمڕۆ ژمارەیان کەمە و هەوڵەکانیان سەرەتایین.

(گرامشی) باوەڕی وایە هەموو خەڵک بە شێوەیەک لە شێوەکان ڕۆشنبیرن، بەڵام هەر ئەوانەی خاوەنی فکری باڵان و کاریگەرییان هەیە، بە ڕۆشنبیر دادەنرێن. مەبەستی ڕۆشنبیری ئۆرگانیکە، لە ڕۆشنبیری ترادیشیۆنەڵی جیا دەکاتەوە.( ) وەک ئەوە وایە بڵێت ڕۆشنبیر کاتێ دەتوانێت ڕۆڵی کاریگەر لە کۆمەڵگەدا ببینێت، کە ئاستی میللی تێدەپەڕێنێت و دەبێتە خاوەنی تێگەیشتنێکی تایبەت و ڕەخنەگرانە، بەوەی تەنیا لە ڕۆڵی دابڕانەوە پێوەندیی خۆی بە دامودەستگەکانەوە دەپچڕێنێت و ئازادانە لە کونوکەلەبەرەکانیان دەڕوانێت. واتە بەبێ ئەو ئازادییە ئەستەمە ڕۆڵی ڕەخنەگر ببینێت. دەکرێت بگوترێت ڕۆشنبیری ڕەخنەگر نەک هەر ئاستی خەڵک، بەڵکوو ئاستی خۆیشی تێدەپەڕێنێت، کە تەنیا پرسیاری نوێ و وردبوونەوەی زیاترە ئەو تێپەڕاندنە دەهێننە دی.

مرۆڤی ئێمە وەک چۆن نەیتوانیوە ژیانی خۆی وا بێنێتە بەرچاو، سەرکردە و سیاسەتمەداری نییە، بە هەمان شێوە لە دەستیشی نەهاتووە ڕۆشنبیر لە دنیای خۆی بکاتە دەرەوە، بەڵکوو ترسی لەدەستدان وای لێ کردووە لەسەر شێوازی ئەفسانەکاندا وێنەیان بکێشێت و قەبارەیان زۆر گەورەتر لەوەی هەن، پیشان بدات، بەڵام گرنگە ئێمە بەرگەی ئەو شۆکە بگرین، کە زۆربەی ئەو ڕۆشنبیرانەی دوێنێ بە گەورەمان دەزانین، جاگلەر دەرچوون و ئەمڕۆ هیچ پڕۆژەیەکی فکریی ڕەخنەییان نییە. پێم وایە تەنیا شۆکێکی لەم شێوەیە دەتوانێت وامان لێ بکات نەک هەر ئاستی ئەم ڕۆشنبیرە، بەڵکوو ئەو دۆخەی ئێستایش تێبپەڕێنین.

یەکێ لەو خاڵانەی هەر ڕۆشنبیرێکی ڕەخنەگر، کە خواستی تێپەڕاندنی مۆدێلی ڕۆشنبیری جاگلەری هەیە، لێیان تێدەگات، ئەوەیە، ئەرکی ڕۆشنبیر ئەرکێکی قورسە و بیرکردنەوە پرۆسێسێکی سەختە. هەمیشە کاری دەستەڵات چ دەستەڵاتی سیاسی، چ دەستەڵاتی کۆمەڵایەتیی لە شێوەی خێزان، قوتابخانە، پەرستگە و ئەوانەی دی ئاسانە، بەوەی ئەوان نەک مەبەستیان نییە زۆرایەتی تێبپەڕێنن، بەڵکوو تا بێیشیان بکرێت شەڕ لەپێناوی هێشتنەوەی ئەو دۆخە جێگیرەدا دەکەن. ئیدیۆلۆگی، هەم ئیدیۆلۆگیی سیاسی و هەم ئیدیۆلۆگیی ئایینی لەسەر ئاسانکاری دامەزراون. چەند پرینسیپێکیان هەن، کە بە ئاسانی لە

بەر دەکرێن و دەگوترێنەوە. هەموو دامودەستگەکانی وەک خێزان، پەرستگە، قوتابخانە و زۆری تریش دەیانڵێنەوە و بە ئاسانی لە مێشکدا دەچەسپێن، بەڵام کاری ڕۆشنبیر قورسە، بەوەی دەبێت گومان لەو پرینسیپانە بکات و هەڵیانبوەشێنێتەوە، بگرە بە ئایدیای نوێ ڕووبەڕوویان ببێتەوە. هەر لەبەر ئەوەیشە ڕۆشنبیری جاگلەر بە شتە گەورە و زەقەکانەوە دەلکێت، بەڵام ڕۆشنبیری ڕەخنەگر بۆ ناو شتە وردەکان ڕوو دەچێت و ئاڕاستەی نوێیان تێدا دەدۆزێتەوە. بەم شێوەیە ڕۆشنبیر ئەوە نییە کێشەی لە قەبارەی خۆی بچووکتر، یان هێندەی قەبارەی خۆی دروست دەکات، بەڵکوو ئەوەیە کێشەی گەورەتر لە قەبارەی خۆی دەخوڵقێنێت. ڕۆشنبیری میللی، کە هێندە ڕووی لە زۆرایەتییە و لێی جوودا نابێتەوە، لەبەر ئەوە نییە دەیەوێت لەگەڵ خەمەکانیدا بژی، وەک ئەوەی بانگەشەی بۆ دەکات، بەڵکوو ئەوەیە توانای نییە ئەو ئاستە جێ بهێڵێت، بەوەی لە داڕشتنی پرسیاری نوێدا دەستەوستانە، لە کاتێکدا تەنیا لە ڕێی پرسیاری نوێوە ڕۆشنبیر دەتوانێت مەودا (Distance)ی نێوان خۆی و جەماوەر دروست بکات، کە مەرجی سەرەکیی داهێنانە. (عەلی حەرب) پێی وایە (لە پیتاگۆراسەوە فەلسەفە بریتییە لە فێرکردنی تایبەت، نەک هیی گشت، مادام گشت بەرگەی ناگرێت و لێی تێناگات، بگرە تێکیشی دەدات. کەواتە چاک نییە ڕاستییەکان لە بەرانبەر جەماوەردا بگوترێن، بەڵکوو پێویستە بە شێوەیەک تۆمار بکرێن لە گرێ و سیمبۆڵ خاڵی نەبن، بە ڕادەیەک تەنیا ئەوانە دەستیان بگەنێ، کە شایانین و هەقی خۆیانیان پێ دەدەن).( )

تێڕوانینی ڕۆشنبیری میللی بۆ جەور و ستەم لە سنووری هاوکێشەی (سەرەتا، ناوەڕاست و کۆتایی) تێناپەڕێت. واتە ئەو ڕۆشنبیرە پێی وایە جەور و ستەم سەربەخۆن و لینکی جۆراوجۆریان نییە، تاکو بە دوایاندا بگەڕێت و لێکیان بداتەوە. بەم شێوەیە وەک شتی فیزیکە لێیان دەڕوانێت. پێی وایە زوڵم سەرەتای هەیە، دەگاتە ناوەڕاست، دواتر تێک دەشکێت و کۆتایی دێت، بۆیە زمانێکی ئاسانی پێویستە، ئەو زمانەی ڕۆژانە خەڵک بە کاری دەهێنن، لە کاتێکدا ڕۆشنبیری ڕەخنەگر و تێپەڕێنەر پشت لەو تێگەیشتە سادەیە دەکات و لە ناوەوە چ لە چەمکی زۆرداری و چ لە هەر چەمکێکی دی دەڕوانێت، بەو مەبەستەی تێیانبپەڕێنێت، نەوەک دەستیان پێوە بگرێت. واتە ئەو تاکە ئاڕاستەیە تێک دەشکێنێت و دەیان ئاڕاستەی دیکەی جیاواز دادەهێنێت. (ژیل دۆلۆز) و (کلێر پارنێ) لە کتێبی (دایەڵۆگەکان)دا دەنووسن: (ئامانج وەڵامدانەوەی پرسیارەکان نییە، بەڵکوو دەرچوونە لێیان. خەڵکێکی زۆر هەن باوەڕیان وایە دووبارەکردنەوەی پرسیار مانای دەرچوونە... بەڵام دەرچوون هەرگیز ئاوا نایەتە دی).( )

دەشێ ئەمڕۆ لە ئێتمۆسفێرێکی ئاوادا جوڵێک، دێعایەک، سلۆگەنێک، یان هاوارێکی ڕۆشنبیری جاگلەر لە دەیان شیعر و ڕۆمان گرنگتر بن، بەڵام ئەوە هەر شیعر، ڕۆمان، چیرۆک، شانۆ، موزیک، هونەری شێوەکاری و ئەوانەی دیکەن دەتوانن زەمەنەکان ببڕن، مادام لەسەر جیاوازی دامەزراون و لە توانایاندا هەیە جیاوازی بەرهەم بهێنن.( )

ڕۆحی بەرپەرچدانەوە لەبەرامبەر فاشیزمی خێڵەکیدا … یاسین لەتیف

کۆی ڕوداوەکانی کوردستان و ڕەوشی دوگمای سیاسی و ئەو پاوەنخوازیەی کە تاکە حزبێك لە کوردستان پێی هەڵدەستێت و ، خۆی بە حیزبی سەرکردە دەقەبڵێنێت ، تەنها ئەو ڕاستیەمان لا دەچەسپێنێت هێدی فاشیزمی عەشیرەتی پایەکانی خۆی پتەو دەکات و کۆمەڵێك بەڵتەجی و ئینسان کوژ بە خێو دەکات بۆ ترس و تۆقاندن خستنە نێو دڵی هاونیشتمانانەوە ..ئەمڕۆ فاشیزمی عەشیرەتی لە کوردستان کە ((پارتیە)) حوکم دەکات و هیچ پێچ و پەنهانیەکی سیاسی و کردەی ستەمکاری نەماوە سیستەمی فاشیزم ئەنجامی نەدات تا لە خەڵکی بشارێتەوە ، بە بێ پەردەو بە بێ دەربەستی تاوانەکانی ئەنجام دەدات . ماف و ئازادیەکانی خەڵك لە ژێر پێ دەنێت ، حورمەت و کەرامەتی مرۆڤ دەشکێنێت ، ژیان و گوزەرانی خەڵك تێك دەدات و ، لە هەمان کاتدا کۆمەڵێك دزو جەلادو دەکاتە کەڵەگا بە سەر هاونیشتمانیانەوە ، هیچ ناوەندێکی یاسایی و شەرعی و مەدەنی بوونیان نەماوە تەنها باندی مافیایی حیزبی نەبێت .. بە ئاشکرا بەڵتەجیەکانیان هاوڵاتی دەفڕێنن و دواجار بە دڕندەترین شێوە تیرۆری دەکەن و مێش میوانیان نییە . ئیتر قسە کردن لە بێباکی ئەم فاشیزمە عەشیرەتیە و دووبارە کردنەوەی دووبارە بووەکانی ڕابردوو کە زۆر بێزارکەرو بێ تام بووەو وەکو ئەکتێکی سونەتی بێ ئەرزش هیچ بەرهەمێکی نابێت ..ئیعترازاتەکان وەکو دووبارە کردنەوەی ئەو دووبارە بووانە تەنها موتیڤێکە بۆ پتر دەست ئاوەڵا کردنی فاشیزمی

خێڵەکی بۆ بەردەوام بوون لە ئەنجامدانی تاوانەکانی . یان خۆبادان و خۆ نمایش کردن و خۆ دەرخستن لە میدیاو تیڤیەکانەوە و شین و شەپۆڕ گێڕان بۆ قوربانیە تیرۆر کراوەکان تەنها خۆ خەریك کردن و خۆ بواردنە لە حەقیقەتی ئەکتی بەرپەرچدانەوە لە بەرامبەر دەعەجانی فاشیزمدا . شیوەنەکان و هات و هاوار تەنها ڕووی ئەودیوی سایکۆلۆژی شیوەن گێڕانمان بۆ ئاشکرا دەبێت ، ڕێك سەلماندنی تیۆرەکەی ((سیگمۆند فرۆیدە)) لە ڕووی سایکۆلۆژیەوە ، کە پێیوایە شین و شەپۆڕ گێڕان بۆ قوربانی و مردووەکان جۆرێکە لە چێژ وەرگردن ، لە نەستەوە جۆرێکە لە پیشاندانی خۆشی و حەز کردن لە مردنی ئەو کەسە ، شیوەن کردن جۆرێکە لە دەربڕینی خۆشی و ئاسودەیی بۆ لە ناو چوون و مردنی ئەو کەسە .. چونکە ئەزموونێکی مێژوویمان هەیە لە گەڵ سیناریۆی ئەم جۆرە کارەساتانەدا ، لە چرکەساتی هەر کردەیەکی تیرۆردا سیناریۆی مراسیمی شین و شەپۆڕەکان سەر لە نوێ خۆیان مانیڤێست دەکەنەوەو ، هەمان ڕوخسارەکان دەردەکەونەوە و هەر ئەو کارەکتەرانەی پێشوی سەر تیڤیەکانن بۆ قوربانیەکان دەست بە شیوەن گێڕان دەکەن و هەمان سیناریۆو هەر هەمان ئەو قسەو ڕستانە دوبارە دەکەنەوە لە مەحکوم کردنی ئەم دەسەڵاتە کە ژمارەیەکی زۆر تیرۆری سیاسی و ڕۆشنبیری فاشستانەی ئەنجام داوە بە شێوەیەکی هۆڤیانە ..
ئەم کارەکتەرە شیوەن گێڕانە بیریان چووە شیوەن گێڕان بۆ قوربانیەکان هیچ بەهایەکی سیاسی نیەو کاریگەری ئەوەی نابێت تا بتوانێت موویەکی فاشیزمی عەشیرەتی بپچڕێنێت . ئەسڵەن فاشیزمی عەشیرەتی بەو کاردانەوە پاسیڤە شاگەشکە دەبێت و بە قەد کارەکتەرەکانی شیوەن گێڕ چێژ لەو شیوەن گێڕانە دەبینێت کە عەزاباران مەراسیم و خۆپیشاندان و گردبوونەوەی بۆ ئەنجام دەدەن ، چونکە دەسەڵاتی فاشیزمی خێڵەکی ئەو شیوەنانە بە جۆرێك لە جۆرەکان بە دیمۆکراسی لە قەڵەم دەدات ، ئەو فەزایە بە فەزای دیمۆکراسی دەزانێت و بە مەکرەمەیەکی حیزبی دەزانێت بۆ مێگەل، لە هەمان کاتیشدا وەکو دیمەن و ڕوخسارێکی دیمۆکراسی سیستەم پیشانی دونیای دەرەوەو ڕای نێودەوڵەتی دەدات .. تەنها ڕێگایەك بۆ بەرگردن لە فاشیزمی خێڵەکی بەرپەرچدانەوەیەتی بە شێوەیەکی ڕادیکاڵانە ، گەڕانەوەیە بۆ ڕۆحی بەرگیری پەیگیرانە و چاندنی ئەو ڕۆحە لە ناخی تاك بە تاکی ئەم کۆمەڵگایەدا ، فڕێدانی ئەو پارەدایمە ناڕەزایەتیە پێویستیەی کە حیزبە ئۆپۆزسیۆنەکان بە شێوەیەکی پاسیڤانە هێناویانەتە نێو دونیای سیاسی ئێمەوەو ، ڕۆحی توڕەیی و ئینێرژی خەبات و توانای خەڵکیان لاواز کردووە لە بەرامبەر هۆڤێتی فاشیزم دا . چونکە ئەم حیزبانەو کولتوری تەحەزب بوون خەڵگیان لە دۆخی مت بووندا ڕاگردووە و پتر ڕۆحی شۆڕشگێڕانەی سڕ کردووە ،

چونکە ئەم حیزبانە فاکتێکی کاران بۆ بتەو کردنی پایەکانی فاشیزم لە کوردستان ، لە بەرامبەر لە خشتەبردنی خەڵکدا بەشی ڕێویان لە حاشیەی پارتیەوە بەر دەکەوێ لە تاڵانکاری ، بۆیە ئەمانیش خەڵك سەرقاڵ دەکەن بە ناوی ئۆپۆزسیۆنەوە بۆ پەردە پۆش کردنی ستەمکاری و تاڵانکاری و پاراستنی پایەکانی فاشیزم لە کوردستان . هەر خودی ئەم حیزبە ڕیفۆرمیستانە بەشێکن لە سیستەم و بەردەوامی دەبەخشنە تەمەنی بۆگەنی فاشیزمی خێڵەکی .. تەنها ستراتیژیەك بۆ بەرگیری و بەرپەرچدانەوەی ستەمکاری هەژاندنی پایەکانی فاشیزمی خێڵەکیە ، پێش ئەوەی ببێتە لیڤینتاسەکەی تۆماس هۆبز و هەمووومان لوشکات دەبێت تەواوی ئیرادەکان و تواناکانمان یەکخەین لە چواچێوەی بزووتنەوەیەکی سیاسی ڕادیکاڵ و بەرجەستە کە لە نێو هەناوی چەوساوەکانەوە هەڵقوڵا بێت بە هەزاران و ملیۆن وەکو مستێکی ئاسنین بکێشین بە لمۆزی ئەم لیڤینتاسە جانەوەرەداو بە خڕوکەرەکانی و ئەو فاشیزمە خیڵەکیە کە هەر ڕۆژەو گەنجێکی ئەم وڵاتە بە دڕندەترین شێوە شەڵاڵی خوێن دەکات .. دەبێت ئەو خۆش خەیاڵیە وە لاوە نێین و، نابێت چاوەڕێی گورگ بکەین مافمان بۆ بسێنێت . چونکە هەر تاوانێك ئەنجام دەدرێت بۆ خۆڵ ڕۆ کردنە چاوی خەڵك ، باس لە پێك هێنانی لیژنە دەکەن بۆ دۆزینەوەی تاوان باران ، بەڵام مەهزەلەکە لەوەدایە ڕاستیەکان ئەوەمان پێ دەڵێت خودی خۆیان تاوانباری ڕاستەقینەن ، سیستەم لە هەر تاوان و ڕوداوێکدا هەمیشە ئامانجێکی دیاریکراوی هەیە هەر بۆ ئەوەش سیستەم و دەسەڵات سیستماتکانە کار لە سەر لاواز کردنی زاکیرەو بیرکردنەوەی ئینسان دەکات . مرۆڤی بێ بیرو زاکیرەش ئاسان بە گاڵان دەکرێت . ئەم پارەدایمە سیاسیە تەنها لە کوردستان کاری لە سەر ناکرێت ، بەڵکو ئەمە ئەکتێکی یۆنێڤێرساڵی فاشیزمی ڕۆژهەلاتیە ، چونکە فاشیزمی ڕۆژهەڵاتی تا ئەو جێگایە پێویستی بە ئینسانە جەنگی بۆ بکات ، یان پاسەوانی بۆ بکات و وەکو بەڵتەجی هەمیشە لە ئامادە باشیدا بێت بۆ ئەنجام دانی تاوان ، یان وەکو کارو مەڕ و بزن بکرێنە ئۆبجێکتێڤ و سەر ببڕێن و سیناریۆ و مەشهەدی سەربڕینەکانیش بۆ ترس و تۆقاندن لە ماس میدیاو تۆڕە کۆمەڵایەتیەکانی دیجیتاڵی کۆمیکا یشنەوە پیشانی ئینسان و نەیارەکانیان بدەن و ، جەبروت و دڕندەیی و خوێن خۆری خۆیان پیشانی مێگەل بدەن ..

شتێك لە مێژووی ئاوابوون … سەباح ڕەنجدەر

تێبینی:

ئەم نووسینە بیست و پێنج ساڵ پێش ئێستا نووسراوە، لە ژمارە (2)ی ڕۆژنامەی (ڕاپەڕین)دا، تشرینی یەکەمی 1991 بڵاوکراوەتەوە. لەبەر ئەوەی ڕۆژنامەکە زۆر ناوخۆیی بوو، لە شەقڵاوە دەردەچوو، بەشێوەیەکی دیاریکراویش دابەش دەکرا. دووبارە بڵاوکردنەوەی، بە لێزیادکردن و دەستکارییەوە بە پێویستییەك دەزانم بۆ پیشاندانەوەی تێڕوانینی سەرەتایی خۆم بۆ شیعر و شیعرییەت. ئەم خۆبوونییە فراوانترە لەوەی من لە بارەیەوەی دواوم. لە بنەڕەتدا یەك خۆبوونییە. بریتییە لە پەنجا پارچە، یان تابلۆ، بەڵام لە کاتی جیا جیادا نووسراون و کێشراون. لە ژێر سێ ناونیشاندا پێشکێش کراون. هێزی شیعر و دەربڕین و شیعرییەت لە هەر پەنجا پارچەکەدا لە یەك ئاستدان، بەڵام هێزی هارمۆنی و دەقئاوێزانی شێوەکاری لە بیست و پێنج پارچەی (ئەزموون)دا بە هێز و بەرجەستەترە لە دوو بەشەکەی تر.

1- ئەزموون: بریتییە لە بیست و پێنج پارچە. ساڵی 1985 – 1987 نووسراوە، لە گۆڤاری (ڕۆژی کوردستان)، ژمارە (72)ی ساڵی 1986 بڵاوکراوەتەوە.

2- شتێك لە مێژووی ئاوابوون: بریتییە لە یازدە پارچە. ساڵی 1989 نووسراوە، لە گۆڤاری (بەیان)، ژمارە (166)ی ساڵی 1990 بڵاوکراوەتەوە.

3- پەراوێز: دوو بەشە، بەشی یەکەم بریتییە لە پێنج پارچە. ساڵی 1986 نووسراوە. بەشی دووەم بریتییە لە چواردە پارچە ساڵی 1988-1989 نووسراوە، لە گۆڤاری (بەیان)، ژمارە (157)ی ساڵی 1989 بڵاوکراوەتەوە.

کۆی هەر سێ بەشەکە، هەوڵێکن بۆ چوونە ناو تاقیکردنەوەیەك و دەستپێشخەرییەکە لە شیعری نوێی کوردیدا، کە بە تێڕوانینێکی شێوەکاری نووسراوە: (عەبدوڵڵا سەڕاج) لە ژمارە (68) ی حوزەیران و تەمموزی 1978ی گۆڤاری (ڕۆشنبیری نوێ) بەناونیشانی: (میهرەجانی ڕەنگ و هێڵ لە پێشەنگای نالی دا) ئەمەی وەك دیاردە و ڕووداوێك لە شیعری کلاسیکی کوردیدا هێناوەتە بەر هەست و بینین و لەمەی

کێیوەتەوە، کە (نالی) سوودی لە هونەری شێوەکاری وەرگرتووە. ئەم ئەزموونە (جیاوازە) لە سوود وەرگرتن، بەڵکو بە جیهانبینیی شێوەکاری نووسراوە. نەژاد خاوەنی: (کرێکیجوانی – ئێستێتیکا)ی شیعر و شێوەکارییە، گونجانی ئەم دوو چەشنەی پێشکێش کردووە، ئاکو ئێستا شەش پێشەنگای کۆلاژیشی کردووەتەوە. وەك هاوگونجاندنی چەشن لە ماڵ و کتێبخانەکاندا هەڵدەگیرێت و دەمێنێتەوە، هەموو دیاردە و ڕووداوێکیش ئەفسانەیەکی تایبەتی خۆی هەیە و تێیدا دەژی، بەڵام لە پاش بیست و پێنج پارچەی یەکەمدا ئەزموونەکەی تاڕادەیەك دەوەستێنێت و پەرەی پێنادات، تا وەك دیاردە و ڕووداوێك بناسرێت و تەماشابکرێت.

هەولێر 2016\10\1

* * *

(وەکو پەمۆ:
لە قۆزاخە و
لە مەکینە و
لە دار هەنەیشدا دەژی
تا ئەوەی لە پەرداخێکیش نقوم دەبێ
دەریا هەستێ ناگاتە گوێزینگانی)

لە پەیوەندییەکی ڕاسوخێ و زۆر تایبەتدا، بەفریشم بە لووتکەی سەرفرازی و چاوی سپی و هەمەڕەنگی دنیای تیشکداری نیشتیمان و نەتەوەم وەك لافاوی ژیلەمۆ و چپەی ناخ و لەرزەی گیان و کۆی ژیان دیوە و بۆیان دێمە خوارێ، بەتاسەیانەوە دەنووم بە نیازی خەونێکی دەسگیر. نیشتیمان و نەتەوەم، کەی لە واقیعێکی هەمەڕەنگدا دەتانبینم، لێوتان باوەشێ خەندە و چێژی ماچ و زمانتان مژدەی پەیام بگەیەنێت.
تا ئەم کەسانەی ئەمڕۆ کەمێ بیر لە ناداهاتووی ئێستایان بکەنەوە، کە دوێنێ لە لاپەڕەکانی کتێبی کۆی ژیان و زەمینەی مێژوویییەوە خزان و لە زۆر بڕێیی قەڵەم هاڵمەن ناشیرینی دەسمایەیانە. ئەوەی هەڵە بکات دەبێ بڕوای بە سزاش هەبێ. کەچی ئەم ڕووە هەڵبزێکاوانە ئێستا قەڵەمیان لە قەڵەمتراشی کاروانسەرا و کاروانەڕێ تیژ دەکەن، لاریش لەوەدا نییە قەڵەمە ساردەکان لە گەرمایی دەتاوێنەوە، بەردەوامییان لە بوونیان نەزێکترە.

(ئاوێنەکان بە دیوارەوە شکاون..
هەتاو ڕووتە، سایە بێشە

پێنگانی کچی ئاسمان
داری حەسرەتی لێ ڕوواوە)

ناخ پەرتکردن، کارە سەرەکییەکەت ڕووەو کزی و ئاوارەیی دەبات. ڕوونتر مەبەست دیار بکەین، لەبارترە ئەدیب لە کارە سەرەکییەکەی خۆیدا جێگۆڕکێ نەکات، چونکە ڕامان ناردن بەملاوبەولادا لە گرینگییەتیی کارە سەرەکییەکەت دادەشکێنێ و ناخت گران دەکات. بۆ وێنە، تۆ جووڵانەوەی شیعرێکی نوێبەخشت لە ڕامانتدا دەستەمۆ کردووە و ئەندازەی دوورییەکانت پێواوە و جەمسەرەکانت کۆکردووەتەوە، لە هەمان تەوەری کات و شوێنی پاڵەوانی ئەم شیعرەی تێدا بەڕێوەی بۆ ماڵی نووسین. خەریکی وەرگێڕانی شیعرێکی، ئەم وەرگێڕانە، بەشێك لە بنەڕەتیی شیعرە نوێبەخشەکەی خۆت لەناو شیعرە وەرگێڕدراوەکەدا دەتوێنێتەوە. وەرگێڕیش ئەم دەقە ئەدەبییە وەردەگێڕێت، لەگەڵ ناخی خۆیدا لە چەند خاڵێکدا یەکگرتنەوەیەکی گیانییان نێوانە و بەشێك لە کارە زیندووە هەستییەکانی جێنشینی هەرێمی ڕامانییەتی.
بە ڕوویەکی تر، ئەو ئەدیبەی فرەڕسکی چرای تێڕوانینی لە چەند کارێکی ئەدەبیدا دەڕژێنێ، بای ڕۆشنبیرییەکی کاریگەر بەروبوومی ڕەز و بۆستانی هەوڵەکانی دەخاتە لار و لەنجەی بەردەوامی، دەنا کارەکانی دەچنە خانەی ئەدەبی ڕۆژانە و هەناسەی ئایندە لەدەست دەدەن و سەرەنجام، لە مێژووی داهێناندا هەوڵ بەتاڵ دەمێنێتەوە.
لەم چەند دێڕەدا دەمەوێ و ویستوومە پەنجە ڕووناکی ئەم چەند هێما جێگیرییانە بکەم هەر لە سەرەتای خوێندنەوەم لا دروست بووە.
شاعیری: (شتێك لە مێژووی ئاوابوون) لە چەند لکێکی تریش کار دەکات و ناخی بەم لایەنانەدا پەرت کردووە، بەڵام تارمایی، گیانی زەرد نەکردووە و نیانیی داهێنانی ڕووەو ڕەنگڕێژتر سەردەخا بەرەو بڵندبوونەوەی خودی بابەتە کاریگەرەکان و تێکڕای جیاوازییەکانی ڕەگەزە پێکهێنەرەکانی گەردوون. ئەمەش کۆکردنەوەیەکە، کەم پەنجەی نووسین دەتوانێت و توانیویەتی لە سێبەری فیکر و دەسەڵاتی داهێناندا ئەمانە کۆبکاتەوە و وەك داهێنانیش وەربگیرێت و لێکدانەوەی بۆ بکرێت:
١ـــ شیعر
2- کۆلاژ
3ـــ ڕۆژنامەگەری
4ـــ وەرگێڕان
5ـــ ڕەخنەی ئیتنباعی
6ـــ لێکۆڵینەوەی ڕۆژنامەگەری و ئارکیۆلۆژی.

* * *

ئەم خەسڵەت و خاسییەتانەی لە: (نەژاد عەزیز سورمێ)ی ئێمەدا دیار کەوتوون، بە هەمان شێوە لە: (پۆل شاوڵ)ی عەرەبیشدا دیارن. هەردووکیان ڕۆحی کۆمەڵگا و کولتووری خۆیان ناسیوە و مایەی دڵخۆشین و دەقەکانیان ئارەزووشکێنن. کەسی دووەم، کە خوێنەرە. دووچاری ڕامان و وردبوونەوەی گیانی و سەرسووڕمان دەکەن.
ئەوکاتەی لە سینگی کۆشیعری: (تاڤگەی مەند – 1987) دا هەناسەی ئۆخەم خواردەوە، باری سەرنج و تێڕوانینم لە چەند لاپەڕێکدا گرد کردەوە، لەژێر ناونیشانی: (وێنەی مەند لە تاڤگەی مەند)دا، فلچە و پەڕەمووچی تواناداری ئێستێتیکیم لە شیعرەکاندا جووڵاندبوو، لە هێڵی ئەم ڕاوە وردانە گەڕابووم، تیشکدانەوەی ئاوێنە و سێبەری فیکر و نموونەی هونەری باڵای شاعیر بوون، بەڵام ئەفسووس لە ڕۆژنامەی: (هاوکاری و هەفتەنامەی پاشکۆی عێراق)دا دەرگای گەیاندن بە خوێنەرانی لە ڕوودا بەسترا.

کێ تاڵاوی خوارد؟
کێ تاڵاوی خو؟؟
کێ تاڵاو..؟؟؟
کێ تاڵ..؟؟؟؟
کێ ت..؟؟؟؟؟
ك..؟؟؟؟؟؟؟

ئەم شیعرە ڕستەیەکی ئەماژەییە. خۆی، خۆی دەخواتەوە. ئێجگار ئەندازەیی و شێوازییە. بە وریایی و ئاگاییەوە دۆخی ڕۆحی کۆمەڵگای کوردی و کوردستانمان وەك تەلارێکی نیشتەجێبوون لەناو شەڕی ناوەخۆدا پیشان دەدات، وردەکاری بیناسازی تێدا بەکارهاتووە، وردبوونەوەیە لە دیاردە و ڕووداوێك. دیارە و ڕووداوەکەش شەڕی ناوەخۆی شاخە، لە دەستپێکدا پرسیارە، پرسیار لە ناوێك، (کێ تاڵاوی خوارد). لە پێکهاتەی شیعرەکەدا وشە وشە دەخواتەوە، لە کۆتاییشدا تەنیا وشەی (ك) دەمێنێتەوە، هێمایە بۆ ناوی (کوردستان)، بە زمانی نهێنی وەڵامێکی هێمنە بۆ پرسیاری دەستپێك.

(ئەوان تینی کوورەی دەفیو
ئێمە شەختە..
ئەوان گیا
ئێمەش بەرخی دوو باقەگیا..)

ئەمە ئاماژەیە بۆ برایەتی: (کورد و عەرەب)، لە دوو نیشتیمانی

بەزێر سەپێندراو و بەیەکەوە لکێندراودا. هەم لە ئاستی مامەڵەی فیکری، هەمیش لە ئاراستەی نیانی زمان و شیعرییەتدا، جیاوازە لەو برایەتییەی: (گۆران و لەتیف هەڵمەت) لە دەقەکانی خۆیاندا وەك تەبایی و هاوگونجاندنی ژیان باسیان کردووە.

دەقی: چیرۆکێکی برایەتی، دیوانی گۆران، ل: 320.

دەقی: داستانی برایەتی دوو ڕووبار، دیوانی لەتیف هەڵمەت، ل: 495.

(ئەوە هەناسەدان نەبوو
ئەوە ڕمانی چیا بوو..
چەخماخەی هەورەتریشقە و
فڕینی هەموو چۆلەکە و کۆترەکانی دنیا بوو.
ئەوە هەناسەدان نەبوو.)

ئەمەش خاڵی وشیارکردنەوە و ڕاگەیاندنی کارەساتی هەڵەبجەیە، بەهایەکە بۆ یاخیبوون. شیعری کوردی بەری کارەساتی هەمەجۆری نیشتیمان و نەتەوایەتیمان بووە. شیعریش لە هەموو بار و سەردەمەکاندا وەك بوونێکی فیکری لە ئاست ڕووداوە دیار و نادیار و مەییوەکانی نیشتیمان و نەتەوەدا بوونی خۆی لە چوارچێوەی ئێستێتیکیدا نمایش کردووە.

بەشێك لە شاعیران، دەستەوەستان نەبوون لە ئاست ئەم بەگژداچوونە فیکرییەدا، بەهەمان شێوە شیعریش بەردی شوورەی سەنگەر بوونە، هەموو کات گوللەی دیکتاتۆر لەم بەردەدا سارد بووەتەوە و ملکەچ بووە. لەناو ئەدەبی ئێمەشدا چەند شاعیرێك ئەو بەردە بوونە، وەك: جەمیل ڕەنجبەر، دڵشاد مەریوانی، جەلالی میرزا کەریم، شێرکۆ بێکەس، سامی شۆڕش، فەرهاد شاکەلی، ڕەفیق سابیر، مارف عومەر گوڵ، هەندرێن…. تاد، (شتێك لە مێژووی ئاوابوون) ئەو مووچڕکەی دامێ، کە من لە شیعردا دەمەوێ و چاویشی پێ ڕوونکردمەوە، لە ناوەوەم ڕابمێنم و لە سنووری جووڵانەوەی پاڵەواندا، یەکانگیربوونی ئێستێتیکا و مانا و بنیاد و زمان ڕوونی ببینم.

١ــ وشەی ئاسایی، بەڵام ڕۆڵێکی تر بە وشە دەدا و مۆسیقای جووڵانەوەی پیت گوێ ئارام دەکات، شیعری بێگەرد بە وشەی ناو ژیان دەنووسرێت و پەیوەندی و گونجاندنی نێوان وشە دەدۆزێتەوە و هێز دەداتە وشە، ئەمە گرینگترین خاڵی بینینە بۆ داهێنان، ئەوەی بە وشەی ناو فەرهەنگان بنووسێت، ئەگەر تەمەنی نووحیشی هەبێت و ژوورێك کتێب کەڵەکە بکات. تەنیا نووسین و خۆ بەفیڕۆدانە، داهێنان نییە.

٢ــ وێنەی ڕوون و تا ڕادەیەك ئاشکرا، بنیاد و کەش و هەوای

وێنەکان نادەستەمۆ و خورپەدار دەکات و شوێنی کاتە ناکاتەکانی تێدا بە کراوەیی جێدەهێڵێت.

٣ــ زمانی لە فۆرمێکی بێ گرێ، لە بەشەکانی وێنەدا چالاك و هەستیار کردووە.

٤ــ یەك گیانیی بابەت لە سەرەتای شیعردا تا کۆتایی سەرەداوی بابەت بەرنادا، تا بە خوێنەری دەگەیەنێ، ئەم کات سەرەداوەکە بۆ خوێنەری نموونەیی جێی دەهێڵێ.

ئەم چەند جووڵانەوە شیعرییە هێمائامێزە ڕووی دیار و نادیاری کێشە سەرەکییەکانی داهێنان و پێویستییە نیشتیمانی و نەتەوایەتییەکانمانە:

ئا ــ هێڵی داهێنان، شیعر و کۆلاژ.

ب ــ هێڵی پێویستییە مێژوویی و ڕۆژانەییەکان و هێزی خۆڕسکی داهێنەر لە چرکە زۆر تایبەتییەکانی نووسین و بەرجەستەکردندا.

(شتێك لە مێژووی ئاوابوون)، هەردوو هێڵەکەی هاوشان کێشاوە بۆ نادیارییەکی ئێستێتیکی و خۆی لەم خاڵ و هەستە ئێستێتیکییەدا دووپاتکردووەتەوە، ئەوەی لە دووپاتکردنەوەکەدا گرینگ و دەرکەوتەیە پێداگرییە بۆ ئازادی سروشتیی ئەدەب.

28/8/1991 شەقڵاوە

فانتازیای کۆنەپەرستی ... عەبدولموتەڵیب عەبدوڵڵا

لە کۆمەڵگای تەندروستدا فیکر و کلتور لەسەر بنەمای گەشەکردنی ناوەڕۆکی مەعریفی و ناوەڕۆکی ئایدیۆلۆژی پێشدەکەوێت، مەعریفە بە هۆی پێشکەوتنی زانست، ئایدیۆلۆژیا بەهۆی گەشەی کۆمەڵایەتییەوە… کەچی لە کۆمەڵگای دواکەوتوودا مەعریفەی فیکری هەر ئەوەیە کە هەیە، ئەوەی کە دەگۆڕێت ئایدیۆلۆژیایە، بەپێی بەرژەوەندییەکانی خۆی و بۆشاییەکانەوە دەست بەسەر کلتور و مەعریفەدا دەگرێت. کەواتە ئەوەی کە لە فیکری کۆمەڵگای بنبەستوودا گرنگە مەعریفە و داهێنان و تازەگەری نییە، بەڵکو ئەوەیە کە هەوڵ بدرێت (رابردوو و کەلەپور) زیندوو بکرێتەوە، هەوڵ بدرێت وێناکردنی (کۆن و تەقلیدی) لەلایەن عەقڵەوە بە پەسەند بزانرێت، هەوڵ بدرێت تەسەوری عەقڵی

رەوایەتی خۆی لە بێچوونی (رابردوو و کەلەپور و سوننەتگەراییەوە) وەربگرێت. ئەگەر ئەو شێوەیە لە عەقڵانیەت زاڵبوونی شێوەیەکی ئایدیۆلۆجیا بێ بەسەر ژیاندا، هەژموونی دابونەریتی بنبەستووی کۆمەڵایەتی بێ بەسەر زانستدا، ئەوە پێویستە کۆمەڵگای کوردی بە کۆی دەزگا مەعریفی و کلتوری و ئایدیۆلۆژییەکانییەوە وەك دروستکەری فانتازیای کۆنەپەرستی بخوێنینەوە.

رەسەنایەتی/ داهێنان

بە کورتی ئەمڕۆ قسەکردن لە بارەی رەسەنایەتی و بڕوابوون و ناسنامە و ستایل و ناسیونالیزم، قسەکردن لە گەڕانەوە بۆ ئەسڵێکی کۆن و رووداوی یەکەم و کەلەپور و یادەوەری نەتەوە… قسەکردنێکی سیاسییانەی پۆپۆلیستییە بێ مەسرەفی رۆژانە، هەرگیز پرسیارێکی گرنگی هەڵنەگرتووە، ئەو شێوەیە لە قسەکردن چوارچێوەیەکی فانتازیی لە نێو کلتور و پانتاییە ئەدەبی و هونەری و میدیاکانی کوردی بۆ خۆی بردووە، لە رێگای تێگەیشتن و خۆناسینەوە نا، بەڵکو وەك سروتی گەڕانەوە و ئامادەکردنەوەی رووداوە سەرەتایی و دامەزرێنەرەکان، وەك ئەوەی کۆمەڵگای کوردی بە یەك رۆژ لە دایك بووبێت و یەك رەنگ و دەنگی هەبێت… لە رێگای پەیوەندیکردن بە مەعریفەی ئەویدیکەوە نا، بەڵکو وەك ئەوەی کۆمەڵگای کوردی خاوەنی خودێکی پڕ داهێنان و تۆکمە و جێگیر بێت؟! بەڵام بەشێکی گەورەی گەڕانەوە بۆ رابردوو لە نزیکترین پێناسەیدا پەیوەندی بە فەرامۆشکردنی فیکر و نەبوونی جیهانبینی سەردەمەوە هەیە، وەك چۆن پەیوەندی بە نەبوونی بابەتبووندایە.

لە پانتایی کلتوری کوردیدا سۆزی گەڕانەوە بۆ رابردوو، زار قەرەباڵغییەکی گەورەی نەوەیەکی بنبەستووی (رۆشنبیریی/سیاسی) کوردی بەدوای خۆیدا کێش کردووە، نەوەیەك کە هیچ ئامادەییەکی فیکری و مەعریفی لەمڕۆی پڕ لە جیاوازیدا نیشان نەداوە، بۆیە لەبری ئەوەی وەك بکەر دەربکەوێت، دەیەوێ وەك رەمز (رەمزی دەسەڵاتی رابردوو) ئامادەی زەمەنەکان بێت، هەموو ئامادەییەکی رەمزیانەش خۆی لە سەرووی واقیع دادەنێت و هێز و توندوتیژی نەبێت، مەعریفە و گفتوگۆ و بیروڕای جیاواز و دنیابینی جیاواز ناناسێت… دەمەوێ بڵێم دەشێ کۆی ئەو پەڕگیری و توندوتیژی و (قسەکردن لەبری هەمووان) شێوازێکی نادروستانەی دەسەڵاتی سیاسی شکستخواردووی کوردی بێت و بەرەو پانتاییەکانی دیکەی کلتوری دزەی پێکرا بێت! لێرەدا هەوڵدەدەم لە رێگای راڤەکردنی دووری و نزیکی لە (مەرجەع- سەرچاوە-coming back) بڵێم کۆمەڵگای پەرێزخواز و داهێنان پێچەوانەی یەکتر بیر دەکەنەوە، خودێك کە سیستم بە خواستی خۆی لە قالبی دەدا و خۆناسی (خوێندنەوەی خودە بە پێوەری خود) پێچەوانەی

یەکتر دەکەونەوە، یەکەمیان داخران بەرهەمدەهێنێ و دووەمیان روو لە کرانەوەیە.

داهێنان لە دۆزینەوە و نوێکاری و بەرهەمهێنانەوەی بێ سنور بەرجەستە دەبێت، هەمیشە دنیایەکی نوێ و روانینێکی جیاواز و مەعریفەیەکی دیکە دەخاتەوە، بەشێکی گەورەی داهێنان پەیوەندی بە خۆناسین و خەیاڵێکەوە هەیە، کە لە حاڵەتی کرانەوە و جیاوازی و دەرککردندایە، عەقڵێك کە پەیوەندی راستەوخۆی بە ئەویدیکە و زمان و ژینگەی دەرەکییەوە دەکات، بەو مانایەش پەیوەندی داهێنان بە جیهانەوە پەیوەندییەکی دینامکییە و لەسەر گۆڕانکاری و قبوڵکردنی ئەویدیکەی جیاواز و بێ سنوری وەستاوە. داهێنان هەمیشە دەکەوێتە ئەودیوو سنورەکان و چوارچێوەکان و بە شێوەیەکی ستوونی دادەبەزێ و لە قوڵایی فیکر و ئەزموون و دنیابینیدا خۆی واز دەکات، دنیای داهێنان دنیای بەیەکەوە هەڵکردن و هاوژیانی و شیعرییەت و چێژە، دنیای رەنگە جیاوازەکان و هەست و نەستە جیاوازەکان و مرۆڤە جیاوازەکانە، داهێنان بەردەوام دنیا بە شێوەیەکی کتوپڕ بەرهەم دەهێنێتەوە… چەمکی داهێنان بە چەمکی (ئازادی)یەوە بەندە، بەو مانایەی کە سنورەکان ناناسێن. چەمکی داهێنان بە چەمکی (خۆشەویستی)یەوە بەندە، بەو مانایەی کە ئەو کاتەی خۆشەویستی دادەهێنرێت، خود بوونی نییە، خود بە توانای دەربڕین و ئەزموونەوە دەلکێ، داهێنان بە زەین و کاری کردەی لە ناکاو، ساتی داهێنان دەکەوێتە دەرەوەی تێگەیشتنی فیکر و ئەزموون و بیرەوەرییەوە. داهێنان بەردەوام کار لەسەر هەڵوەشانەوە و دووبارە بونیادنانەوە دەکات، کار لەسەر پرسیار و ئیقاعە نوێیەکانی سەردەم دەکات، هەر لەوێشەوە دژی پەڕگیری و جێگیر بوون و بیرکردنەوەی بنبەستوو رادەوەستێت، وەك چۆن نە بڕوای بە سێنتەر هەیە نە بە پەراوێز، نە لە رێگای شتە مەزنەکانەوە راست دەبێتەوە، نە بە هۆی شتە بچووکەکانەوە سۆزی ئەویدیکە بۆخۆی رادەکێشێت. لە داهێناندا (رابردوو و ئێستا و ئایندە) لە تاکە جولەیەکی هەنووکەییدا بەیەکدەگەن، جولەیەکی لەپڕی ئیبداعی، بەرەو کردەیەکی ترسناکی داهاتوومان دەکاتەوە… بۆیە ئەو رستەیە لای زۆربە دووبارە دەبێتەوە کە دەڵێین: داهێنان زەمەنی تایبەت بەخۆی کەشف دەکات. بەڵام رەسەنایەتی لە تێربوونی خۆیدا دەژی، (تێربوونی خود) و (کەشفکردنی ژیان) ئەگەرچی دووانەیی دژ بەیەکیش نەسازێنن، هەڵگری دوو راڤەکردنی جیاوازن، چونکە لەلایەك ناتوانین رەگەزە زیندووەکانی رەسەنایەتی، ئەوەی لەگەڵماندا هەناسە دەدات، لە کەشفکردنی ژیان و کرانەوە و ئازادی و فرە رەنگی دوور بخەینەوە، واتە ناتوانین کۆی کەلەپور بە هاوشانی کۆن و رەسەنایەتی لە قەڵەم بدەین و تازەگەری

بە هاوچەرخ و داهێنان بناسێنین. نە یەکەمیان رەمزی دواکەوتنە و نە دووەمیان پێشکەوتن، رەسەنایەتی لە رەگەزی دواکەوتوو و مردوو بەتاڵ نییە… تازەگەریش مەرج نییە هەمیشە ساتەوەختێکی مەعریفی دامەزرێنێت، تازەگەری دەشێ لە دەمارگیری بەتاڵ نەبێت! داهێنان مەرجی گەڕانەوە بۆ رابردوو ناسەپێنێت، وەك چۆن هەموو تازەگەرییەکیش داهێنان نییە.

ئەمڕۆ (زیندووکردنەوەی کەلەپور) وەك مۆدیلی فیکری خۆرهەڵاتی، بەشێکی زۆری کلتوری کوردی و دەسەڵاتی سیاسی کوردی لەگەڵ خۆی دەبات، ئەو جۆرە بیرکردنەوەیە (سەلەفی و تەقلیدییەکان) نوێنەرایەتی دەکەن، جگە لە فۆرم گۆڕین، لە رووی مەعریفییەوە لەسەر هیچ نەگوتن وەستاوە! لە بەرانبەر ئەوە (سروش وەرگرتن لە کەلەپور) بژاردەیەکی دروستکراوە و دەکەوێتە نێوان (کەلەپورخوازان و هاوچەرخخوازانەوە)، ئەو جۆرە بیرکردنەوەیە تەنها دووڕوویی سیاسی و بەتاڵی رۆشنبیریی نیشان نادات، بەڵکو دەکەوێتە دەرەوەی بوێری و بڕوابوون بەخۆوە، مەبەستم لە بڕوابوون ئەوەیە کە کار ئاکامی کردەوەیە، کردەوەش مەعریفە بەرهەم دەهێنێ، بە دیوەکەی دیکەش بوێری بە روونی بە تاکەوە بەستراوەتەوە و تاك بە مەعریفەوە، مەعریفەش بە ئازادییەوە! عەقڵ لەسەر بەرهەمهێنانەوەی بەردەوامی مەعریفە کار دەکات و بیرکردنەوە لەسەر بەرهەمهێنانەوەی بەردەوامی ئازادییەوە وەستاوە… ئاراستەی سێیەم لەسەر (دووبارە خوێندنەوەی کەلەپور) خۆی بونیاد دەنێت و (ئازادیخوازەکان) نوێنەرایەتی دەکەن.

بەڵام کۆمەڵگای کوردی نە خاوەنی دابڕانێکی مەعریفییە تاکو پارێزگاری لەو سەربەخۆییەی بکات و نەهێڵێ خودی پێ لە داهێنانی شێلو ببێت، نە توانیوویەتی لەخۆی بێتەوە و بونیادێکی هەنووکەیی لەبەر رۆشنایی مەعریفەی ئەویدیکە فەراهەم بکات؟!

باوەڕ/ ترس لە بۆشایی

باوەڕ لە بارەی راستییەوە دەکرێ حاشای لێبکرێت، بەڵام حاشا لە راستی ناکرێت. بەو مانایەش وەك (کریشنا مۆرتی) لە کتێبی “یەکەمین و دوایین رزگاری”دا دەڵێت دەتوانین بێ پشت بەستن بە باوەڕ کار بکەین، بە دیوەکەی دیکە لە کۆی بەرهەمەکانیدا هەمیشە هانماندەدا بە دوای خۆناسین و مەعریفەوە بین! ئەوە بەو مانایە نایەت، کە باوەڕ خاوەنی مەعریفەی خۆی نییە؟! باوەڕی سیاسی، ئایدیالۆژی، باوەڕ بە خوا، بە ئایین، بە ئایینزا، بە مەزهەب، بە دابونەریت، بە کەس… بەڵکو بەو مانایە دێت، کە راستی دەبێ لە رێگای تێگەیشتن و راڤەکردنەوە، لە رێگای دید و مەعریفەی جیاوازەوە کەشف بکرێت، راستی شتێك نییە کە لە رێگای فیکرەوە بناسرێت، لە رێگای عەقڵەوە

دیاری بکرێت، چونکە عەقڵ بەرهەمی ناسراوەکانە، بەرهەمی یادەوەرییە، عەقڵ بەرهەمی پێداچوونەوە و تەتەڵەکردن و رێکخستنەوەی رابردووە، عەقڵ بە زەرورەت مانای ئەو شتانە نییە کە فیکرە، بەڵکو ئاماژە بە (کار) دەکات، عەقڵ تەنها روویەکی راستی ناس دەکات، عەقڵ و بیرکردنەوە راستی کەشف ناکەن، بیرکردنەوە بەرهەمی ئازادییە…

پرۆسەی کەشفکردن، هەنگاونانە بەرەو نادیاری، بەرەو نەناسراوی، بەرەو تاریکی… تێگەیشتن و راڤەکردن واتە رێگادان بە راستی بۆ ئەوەی بدوێت، یان بۆ ئەوەی لە رێگای پەردەپۆشین و پەردەنەپۆشین بە کردەی کەشفکردن رابێتەوە، بەڵام راستی لای کەس نییە، راستی دەبێ هەوڵی کەشفکردنی بدرێت، راستی بە بیرکردنەوە و یادەوەری کەشف ناکرێ، عەقڵ و بیرکردنەوە و یادەوەری بەرهەمی رابردوون، عەقڵ و بیرکردنەوە دەشێ روویەکی راستی بناسێنن، بەڵام راستی رەها بوونی نییە! بەشێکی گەورەی راستی دەکەوێتە نادیارەوە، عەقڵ و بیرکردنەوە رێگا بۆ راستی خۆش دەکەن بە ئازادی کار بکات، عەقڵ و بیرکردنەوە پۆشین و نەپۆشین وەك مەعریفە لێکجیا دەکەنەوە… لێرەوە دکتۆر (محەمەد کەمال) لە کتێبی ((فەلسەفەی بوون- لێکۆڵینەوەیەك لە هزری پاش میتافیزیك، ل9-10)دا دەڵێت: بڕوا لەسەر جۆرێك لە مەعریفە دروست دەبێت، بەڵام لەگەڵ جێگیربوونی دەبێت بە دۆگما و لە ئاستی ئەگەری جیاوازدا دەبێ بە رێگر، چونکە بڕوا بانگەشەی دوا راستی و دوا قۆناغی بیرکردنەوە دەکات… کۆی ئەو قسانەش ئەوە دەسەلمێنن کە "نفێری" دەڵێت زانینی نەگۆڕ و جەهلی نەگۆڕ یەك شتن.

بەڵام مرۆڤ چۆن (باوەڕ) قبوڵ دەکات، چۆن بە دەستی دەهێنێ، چۆن دەکەوێتە ناو سنورە دیاریکراوەکانی باوەڕەوە؟ ئایا تەماشاکردنی مرۆڤ وەك (بوونەوەرێکی کۆمەڵایەتی) سەرەتای بڕواهێنان نییە… یەکێك لە هۆکارەکانی ئارەزوو بۆ قبوڵکردنی باوەڕێك، ترسە. چوونە نێو کۆمەڵ جگە لە خۆشاردنەوە لە هەرێمە تاریکەکانی ئەویدیکە، شتێکی دیکە نییە، سنورە نادیارەکان زۆر لە سنورە دیارەکان گەورەترن، رووبەرە نهێنییەکان زۆر لە پانتاییە کەشفکراوەکان بەرفرەوانترن… بۆیە ئەگەر مرۆڤ باوەڕ نەهێنێ چی بەسەر دێت، ئەگەر مرۆڤ خۆی نەداتە پاڵ کۆمەڵ، چۆن دەتوانێ بەو هەموو لاوازییەوە خۆی بپارێزێت، ئایا نابێت لەو شتەی کە لەوانەیە روودات بە توندی بترسێت؟ مرۆڤ هەر لە تەماشاکردنی وەك بوونەوەرێکی کۆمەڵایەتی عادەتی بە باوەڕەوە گرتووە، ئەگینا خۆمان بە گومبوو دەزانین! کەواتە قبوڵکردنی باوەڕ جگە لە راکردن لە ترس، جگە لە خۆشاردنەوە، جگە لە بڕوابوونێکی سەرەتاییانە، جگە لە

خۆخستنە پاڵ دیار… شتێكی دیكە نییە، مرۆڤی باوەڕدار مرۆڤی عوسابییە، مرۆڤی نیرۆسی، هەست بە هێز ناكات، دەترسێ و دەسەوەسانە، مرۆڤی نیرۆسی هوشیار نییە و خۆی ناناسێ… مرۆڤی عوسابی پێویستی بە بوونی خۆناسی نییە، تەنها باوەڕهێنان بۆ ئەو بەسە.

لە بیرمان نەچێت عەقڵ بەرهەمی رابردووە، عەقڵێك كە بە باوەڕەوە سیخناخە، عەقڵێكە لەسەر دووبارەبوونەوە كار دەكات، عەقڵێكە سنوردار، مرۆڤی بنبەستبوو بۆ ئەوەی لە ترس رابكات، بۆ ئەوەی لە خاڵیبوون رابكات، بۆ ئەوەی لە نهێنی ئەویدیكە رابكات، هەوڵی تێپەڕاندن نادات، بەڵكو خۆی بە باوەڕێكەوە كۆت و بەند دەكات، هەوڵی ئازادی نادات، خۆی دەخاتە نێو بڕوابوونێكی سنوردارەوە… ترسی مرۆڤ لە تەنیایی، گۆشەگیری، ترسی مرۆڤ لە مەندبوون، لە نەكران، لە نەگەیشتن بە شتێك یان شوێنێك، ترسی مرۆڤ لە سەرنەكەوتن، ئەوە پرسیارەكە نییە، پرسیار ئەوەیە ئایا لە ڕێگای باوەڕەوە بە خۆناسین دەگەیین، ئایا لە ڕێگای باوەڕەوە بە ئازادی دەگەیین؟

بەهای مرۆڤ نەبەستراوەتەوە بە سەركەوتنەكانی، بە چەندێتی شتومەك كڕینی لە بازاردا، بەوەندە سەرمایەی هەیەتی، بە موڵك و ماڵی، ئادەمیزاد لە گۆشەنیگای هێزی تایبەتی خۆی و توانای خۆشەویستییەوە هەڵدەسەنگێنرێت … هەمیشە مەعریفە كرانەوەیە و نەزانین داخران، هەمیشە خۆشەویستی قبوڵكردنی جیاوازییە و هەمیشە هەوڵدان بۆ مەعریفەی جیاواز گۆڕان دروست دەكات و باوەڕ وەستان، بۆیە هەر چەندە سنورەكانی هوشیاریمان بەرفرەوان بێت، باوەڕبوون كەمتر دەبێتەوە، چونكە باوەڕ سنوری مەعریفەی دیارە، بەڵام توانای مرۆڤ بێ سنورە، مرۆڤ بوونەوەرێكی نەگۆڕ نییە و هەمیشە لە گۆڕاندایە، مادام ئێمە بە دوای مرۆڤایەتی و خۆشەویستی و ئازادییەوەین، بۆ دەبێ باوەڕ بكەینە هۆكاری دژ بە یەكبوونمان، رق لە یەكبوونمان، بۆ دەبێ باوەڕ بكەینە پەردەی لێكجیابوونەوەمان، بۆ دەبێ لەسەر باوەڕ بە گژ یەكدا بچینەوە، بۆ خۆمان بە باوەڕێكەوە دەبەستینەوە، بۆ خۆمان لە كونجی باوەڕێكەوە گۆشەگیر دەكەین، بۆ ئازادی و خۆشەویستی خۆمان بۆ دنیا بەیان ناكەین، بۆ خۆمان بە باوەڕێكەوە كۆتوبەند دەكەین… فیلمی (كۆنفۆ پاندا) ئیزدیواجیەتی خۆناسین و بیڕوابوونمان بۆ روون دەكاتەوە، فیلمی (كۆنفۆ پاندا) گوزارشت لە دیسپلینی سەربازی ڕۆژهەڵاتی دەكات و مەبەستی گەیاندنی جەوهەری عیرفانی ڕۆژهەڵاتییە، لە هەمان كاتدا بە پێی قسەی (سلاڤۆ ژیژەك) ئایرۆنییە و گاڵتە بە باوەڕەكەی خۆی دەكات، ئەوەی زۆری سەرنجی ژیژەك رادەكێشێ لەو فیلمەدا گاڵتەكردنە بە ئایدیۆلۆژیا، بەڵام

ئایدیۆلۆژیا هەر دەمێنێ! ژیژەك لە تەماشاکردنی بۆ ئەو فیلمە ڕەنگە مەبەستی ئەوە بێت کە: "ئایدیۆلۆژیا لەمڕۆدا بڕوایەکە بە هەمان شێوەی ئیمانی رۆژهەڵاتی کار دەکات." ئەو خوێندنەوەیە (وەك ئەوەی من بیری لێدەکەمەوە) هەم ئایدیۆلۆژیا هەڵدەسەنگێنێ، هەم دیدی رۆژهەڵاتی بۆ ئیمان دەخاتە روو. دواجار ئەو خوێندنەوەیە پێمان دەڵێت: هەرگیز کەسی باوەڕدار (وەك بانگەشەکەری دوا راستی) کەسی ئاشتیخواز نییە، هەرگیز کەسی باوەڕدار کەسی ئازاد نییە، هەرگیز کەسی باوەڕدار کەسی خۆشەویست نییە، لە پرۆسەی خۆشەویستیدا دووچاری رێگری دەبینەوە، لە پرۆسەی خۆشەویستیدا جیاوازی جوانییەکانی خۆی دەنەخشێنێت، بەڵام لە نێو باوەڕداران و ئایدیۆلۆژکاراندا رق بوونەوە لە یەکتر، نکۆڵیکردنی یەکتر، قبوڵنەکردنی یەکتر… هەڵگری یەك ئایدیۆلۆژیا و بیروباوەڕن و یەکتری قبوڵ ناکەن، دژ بە یەکتر کار دەکەن، چونکە هەریەك دەیەوێ سنوری نەزانینی خۆی بپارێزێ و بەرگری لە نەگۆڕی و کۆتوبەندی خۆی بکات، هەر کەس دەیەوێ خۆی زێتر لە بەندایەتی ئایدیۆلۆژیا و بیروباوەڕەکەی نزیك بکاتەوە، خۆشتر خۆی رادەستی پەڕگیری بکات… ئەی ئازادی و خۆشەویستی و جیاوازی دەکەوێتە کوێی مرۆڤایەتییەوە؟

لە شەڕی حەوتەمی سەلیبیدا کە(سانت لویس) سەرکردایەتی دەکرد، (ئیڤۆ لوبرێتۆن) دەگێڕێتەوە: رۆژێك لە سەرەڕێیەکدا تووشی پیرێژنێك بووم، کە دەفرێکی ئاگر بە دەستی راستییەوە و کاسەیەك ئاویش بە دەستی چەپییەوە بوو. لە وەڵامی ئەوەی کە ئەو دووانەی بۆچی هەڵگرتووە پیرێژنەکە گوتی: دەمەوێ بە ئاگرەکە وەها بەهەشت بسوتێنم هیچی لێ نەمێنێتەوە و بە ئاوەکەش وا ئاگری جەخەنەم خامۆش بکەم گڕێکی لێ جێنەمێنێ: چونکە دەمەوێت کەس نە بۆ پاداشتی بەهەشت چاکە بکا و نە لە ترسی ئاگری دۆزەخ. بەڵکو تەنها بۆ خۆشەویستی خودا بیکات.

ناسنامە/ پەڕگیری

رەنگە وشەی (ناسنامە) وشەیەك نەبێ هاوشانی (یەکگرتنەوە لەگەڵ خود) هەنگاو بهاوێژێت، بەڵام دەشێ پێکهاتەی ئەو وشەیە لە زۆر رووەوە تێگەیشتنێك لە بارەی ناسینەوە وێنا بکات! ناسنامە وشەیەکی ئاوێتەیە و لە (ناسین) و (نامە) پێکهاتووە، نامەی ناسین ئەگەرچی حەقیقەتێکی رەهای بۆ نموونە وەك زمان و خەسڵەتە جەوهەری و هاوشێوەکانی ناسین و ئاراستەی ناسین دیاری ناکات، بەڵام بە گشتی شتێکمان لە بارەی ناسینەوە بە شێوەیەکی بۆلایەنانە پێڕادەگەیەنێت، کەواتە ناسنامە وەك ئەوەی دەلالەتی ناسینی لەخۆدا هەڵگرتووە، شیاوی فرە جۆری تێگەیشتنی تێدا دەبێتەوە، ناسنامە نامەیەکی کراوەیە لە بارەی ناسینەوە، بەو مانایەش زمانی کوردی بەشدارییەکی

بۆلایەنانەی لە بارەی ناسینەوە هەیە.
ناسنامە وەك زاراوە پەیوەندی تاك بە كۆمەڵگاوە دیاری دەكات و خەسڵەتە جەوهەری و جیاواز و هاوشێوەكانی تاك و كۆمەڵگا دەكێشێت، هیچ كۆمەڵگایەك بێ ناسنامە وێنا ناكرێت، بەڵام بەو مانایەی كە پێكهاتەكانی ناسنامە جێگیر نییە و بەپێی بارودۆخ گۆڕانی بەسەردا دێت: ناسنامەی كەسی، ناسنامەی كۆمەڵایەتی. رۆشنبیریی، نەتەوەیی… لە كۆمەڵگای سێیەمدا هەژموونی كۆ بەسەر تاكدا هەژموومێكی گەورەیە و لە رەفتاردا دەردەكەوێت، ئەوەش تەواو پێچەوانەی كۆمەڵگا تاكخوازەكانی خۆرئاواییە، كە بە شێوەیەكی گشتی تاكێتی زاڵە بەسەر رەفتاری رۆژانە و جۆری هاوبەشیكردن لە نەخشە و پرۆژەكانی كۆمەڵدا… لە كۆمەڵگای سێیەمدا ناسنامەی كۆمەڵ ناسنامەی نیشتمانی و نەتەوەیی و رۆشنبیریی بە شێوەی سیاسی و دەروونی هەژموونی هەیە، بەڵام لە كۆمەڵگا تەكنۆلۆژی و سیاسییە پێشكەوتووەكاندا چەمكی ناسنامە بە تاك و دامەزراوە جۆراوجۆرەكانەوە دەلكێت، یەكەمیان دەشێ بە قەیرانی ناسنامە ناوی بەرین، كە(داریوشی شایگان) لە كتێبی (وەهمەكانی ناسنامە) وەك (وێنەی سەپێنراو بەسەر خود) قسەی لێدەكات. قەیرانی ناسنامەش بە تێگەیشتن و هۆشیاریی كۆمەڵگاوە بەندە. چونكە ناسنامە گوزارشت لە ماهیەتی تێگەیشتن و هوشیاری دەكات، گوزارشت لە ماهیەتی فیكر و رۆشنبیریی و ژیاری مرۆڤ دەكات.
پێشكەوتنی كۆمەڵگا لە رووی تێگەیشتن و زانیاری و تەكنۆلۆژیا و میدیاوە ناسنامەیەكی گەردوونی لەخۆدا هەڵگرتووە، ئەو ناسنامەیە بەرگری لە تاكێتی و رێژەگەرایی و ونبوونی سەرچاوە ئایدیۆلۆجی و تەقلیدییەكان دەكات و بۆ پرۆژە گۆڕانكارییە گەورەكانی نێو كۆمەڵگای مرۆڤایەتی دەگەڕێتەوە. ئەو جۆرە لە ناسنامە لەسەر كرانەوە و پلەی سفری ئایدیۆلۆجیا و لێكبوردەیی بێ سنور و قبوڵكردنی جیاواز وەستاوە و ماف بە تاك دەدات هەڵبژاردنی تایبەتی خۆی هەبێت. داریوشی شایگان پسپۆر لە مێژووی ژیارییەكاندا پێیوایە ئەوەی ئەمڕۆ دنیا بەڕێوە دەبات ژیارییەكی گەردوونی تازەیە، ئەوەی ناسنامەی تاكیش بەڕێوە دەبات توانای عەقڵییە، كە هەموو پابەندبوونە رۆشنبیریی و ئیتنی و ئایینییەكان وەك پابەندبوونێكی رووت دەبینێت.
بەڵام چەمكی (پەڕگیری) پەیوەندیەكی راستەوخۆی بە رەگەزپەرستی و دۆگماتیزمیەوە (Dogmatism) هەیە، پەڕگیری واتە پەیوەستبوون بە فیكرێك یان چەند بیركردنەوەیەكی دیاریكراو و قبوڵنەكردنی دیباتە و چاوپێداخشانەوە و پەرستنی ئەو فیكر و بیركردنەوەیە وەك ئەوەی چەسپاو و رەها بێت، لە بەرانبەر ئەوەشدا رەتكردنەوەی هەموو بیركردنەوە و بیروڕایەكی دیكەی جیاواز… بەو مانایەش دەشێ

کوردبوون وەك ناسنامە بنبەستبوون و پەڕگیری و داخران بنوێنێ… دەشێ تەواوی فەزا جیاوازەکانی ژیانی کوردی لە خۆیدا کورت بکاتەوە، بەڵام لەگەڵ هەموو ئەوانەشدا تاکی کوردی لە دەرەوەی بیرکردنەوە چەسپاو و رەهاکان و دامەزراوە سنوردارەکانی ئایدیۆلۆژیاوە لە هەوڵی خۆی بەردەوامە، داهێنان هەمیشە لە ئازادییەوەیە، لە خۆناسییەوەیە! (سارتەر) دەڵێت: دوژمنی سەرسەختی ڕۆشنبیری راستەقینە خودی ڕۆشنبیری ساختە یان خۆفرۆشە، کە هەمیشە بەرگری لە ئایدیۆلۆژیا دەکات.

کەواتە ناسنامە چەشنی پەڕگیری بە تەنگژەی کرانەوە بە رووی دنیا و ئەویدیکەی جیاوازەوە ناو دەبرێت، چونکە مرۆڤ لە پەڕگیری و ئاراستەکردنەوە، پەیوەندی بە دنیا و ئەویدیکەوە دەپچڕێت… مرۆڤ لە ڕێگای ناسنامەی داخراوەوە پەیوەندی بە ئەویدیکەی جیاوازەوە سنوردار دەکات، بەڵام لە ڕێگای خۆناسی و هوشیاری و پەیوەندییەوە بەشێوەیەکی جیاواز بەشداری لە تێگەیشتنی دنیا و مەعریفەی دنیادا دەکات، مەرج نییە لە ڕێگای حەقیقەتەوە بێت، دەشێ لە ڕێگا بیرکردنەوەی جیاواز و تێڕوانین و چێژ و جوانییەوە بێت! هەمیشە پەیوەندی مرۆڤ بە مرۆڤ و پەیوەندی مرۆڤ بە دنیاوە چارەسەری بەشێکی گەورەی هوشیاری و خۆناسیمان دەکات، بە دیوەکەی دیکەش ناسنامەی داخراو و سنوردار وەك شێوازێکی دیکەی بنبەستبوون و پەڕگیری و توندوتیژی تەماشا دەکرێت، پەیوەندیکردن بە ئەویدیکەی جیاواز، توانایەکە بۆ گەیشتن و راڤەکردن و داهێنان، توانایەکە بۆ گەیشتن بە مەعریفە و جوانی حەقیقەتێکی دیکەی جیاواز… مەرج نییە ئاسۆکانی پەیوەندی و کرانەوە بەرەو حەقیقەتمان ببات، بەڵام بێگومان بەرەو خۆناسی و خۆشەویستی و داهێنان و ئازادیمان دەبات، جوانترین شێوەی پەیوەندیکردنی مرۆیانە کار و داهێنانە، بەو مانایەی کە عەقڵ کار بەڕێوە دەبات و داهێنان لە ئازادیدایە، بەو مانایەی کە عەقڵ لە تێگەیشتن و راڤەکردنی بەردەوامەوە دێتە بەرهەم و داهێنان لە ڕێگای خۆناسی و ئازادییەوە! بەڵام ناسنامەی داخراو و سنوردار و گۆشەگیری دەکەوێتە دەرەوەی پەیوەندیکردن و داهێنانەوە، دەکەوێتە دەرەوەی تێگەیشتن و راڤەکردنەوە، دەکەوێتە دەرەوەی خۆناسی و ئازادییەوە، ناسنامەی داخراو هوشیارییمان سڕ دەکات، هەمیشە ئاراستەمان دەکات… تێگەیشتن لە مرۆڤبوون، تێگەیشتن لە مرۆڤایەتی تێگەیشتنە لە پەیوەندییەك کە بەرەو هوشیاری و مەعریفە و ئازادی و چێژ و جوانیمان دەکاتەوە، نەك ناسنامەی داخراو…

پەرچەمەکەی رۆژدا فیلات: کولتوورێک لە شۆڕگێڕی ژنایەتی

هەندرێن

ساڵگەلێکە رۆژهەڵاتی ناوەڕاست، بە کوردستانیشەوە، بۆتە شەڕگەیەکی ئاڵۆزکاوی نێوان ململانێیە سیاسیی و کولتوورییە جیاوازەکان، ئەستەمیشە بزانرێ کە ئەو مێژووە لە ململانێیە سیاسیی و کولتوورییە ، ئاکامێکی نەرێنی دەبێت یان ئەرێنی.
لێ لێرەدا ئەرکی ئەو دێڕانە، نە راڤەکردنی ئەو ململانێیەیە و نە ئاییندەکەشی□تی، بەڵکە جەختکردنەوەیە لە سەرھەڵدانی کولتووری شۆڕگێڕی ژنایەتی. مەبەست لەو کولتوورە شۆڕگێڕییەی ژنایەتییە کولتووری سیاسیی نییە، بەڵکە کولتووری جوانییەکی شۆڕشگێڕییە.
هەڵبەت لەگەڵ دەستپێکی سەتەی بیست و یەکەمەوە ئیسلامی سیاسیی، بە باڵی نەرمڕۆ و توون□□ییەوە، هاوتەریب لەگەڵ گوتاری لیبرالیزمی نوێ، کە بەجیهانیبوون بەشێکییەتی، دەبن بە گوتار (دیسکۆرس)ێکی سیاسیی باڵادەست. لە تێگە (کۆنسێپت)ی ئەو گوتارە سیاسییە باڵادەستەی ئیسلامی سیاسییەدا، ژن دەبێت وێنەیەک بێت لە پاکیزەیی، واتە لە مۆدێلی حیجاب و نیقابی خەلیجیی و تورکیی، هەروەک لە گوتاری بازاڕ و کاڵاسالاری لیبرالیزمی نوێشدا ژن دەبێت وێنەیەک بێت لە جوانی مادۆنایی، کە ئەو وێنەیە، بە واتەی کۆمەڵناسیی ئەڵمانیی، ئەدۆرن□ ه□ی جوانی پیشەسازییە، واتە سێکسیی و بووکەشووشەییەکی سازکراوە.

لێ لە هیکڕا لەنێو ئەو گوتارە زاڵەی ئیسلامی سیاسیی و گوتارە بازاڕیی و جوانییە پیشەسازییەی ئەوروپییدا لە رۆژئاڤا و باکووردا ، وەک تۆڵەکردنەوەیەک لە دۆخی کۆیلەیی، بندەستی، کولتوورێکی جیاواز سەرھەڵدەدا ئەویش: کولتووری شۆڕشگێڕی ژنایەتییە.
بخوێن (خوێنەر)ی کەمێک بە ئاگای کورد دەزانێت، کە دەبێ بیزانێت، لەگەڵ دەستپێکی سەتەی بیست و یەکەمدا، دوای کوشتنی چەند کیژێکی کورد لە ئەوروپا بە گشتیی و بە تایەبتیش لە وڵاتی سوێد، بۆ نموونە فەتیما شەهیندال و پێلا، بەناوی “شەرەف”ەوە لە لایەن باوک و برایەکانیانەوە، لە مێدیا و مەیدانە سیاسیی و کۆمەڵایەتییەکانی

کۆمەڵگەی ئەوروپیی و بگرە کۆمەڵگەکانی جیهانیشدا، "کولتووری شەرەف" بوو بە هاومانا بە کورد. لەوەدا بابەتی "ژنکوشتن" و "کولتووری شەرەف" نەک هەر بوو بە بازاڕ، بەڵکە بوو بە بابەتی بەراودکاریی لە نێوان "کولتووری دواکەوتوو"، "کولتووری خێڵەکیی"، گوتاری "منی ژنی ئازاد" بەرانبەر "ئەودیکەی ژنی کۆیلە" بە رۆژنامەنووس، سیاسیی، نووسەر، ئەکادیمیی، فێمێنیست و ... تاد.
هەروەک بە بەشێکی زۆر لەو ژنە کورد و رۆژهەڵاتییانەی، کە حەزیان دەکرد خەڵک و دەستەڵاتی ئەو وڵاتە رۆژئاواییانەی کە تێیدا دەژیان، وەک "فێمێنست"، ژنی ئازاد" و "چاڵاکی ژنان"، بناسرێن، کەچی بە دەم بەکاریی، تەنگەژەی ناسنامە و ئەو حەزەوە، خەوی پەراوێزکراوی دەیبردنەوە، بوو بە بوارێک بۆ کاسبی، بۆ رێکخراو دروستکردن بەناوی رووبەڕووبوونەوەی "کولتووری شەرەف" و ... تاد.
بەمجۆرە قوربانی ئەو کیژە کوردانەی کە بە ناوی "شەرەف" کوژران بوو بە بازاڕ ئەو ژنە بەناو داکۆکیکارانەی ژنی کورد. ئەوها کاری ئەو ژنە خاوەن رێکخراوانە ئەوەبوو کە لە تیڤییەکانی سوێد و وڵاتانی تری ئەوروپییدا، گێڕانەوەی حیکایەتی قوربانی خۆیان بوو کە چۆن لە وڵاتی خۆیاندا بوونەتە قوربانی "کولتووری شەرەف" لە لایەن باوک و براییەکانیانەوە، ئەمەش بوو بە شەرعییەتدان بەو گوتارە بادەست و گشتگیرییەی مێدیا و ناوەندە سیاسیی و فێمێنیستییەکانی سوێد و ئەوروپا، کە لەو گوتارەدا ژن لە کۆمەڵگەی کوردیدا وەک کۆیلە دەژیت.
لەگەڵ هەڵتەقینی داعشدا، کە بە رووەڵەت گوایە هێشتا کەس نازانێ چۆن و کێ هەڵی تەقاندووە، دوور لە جوانی پیشەسازیی سەرمایەدارییەوە، وێنە و ناوبانگی کیژە ژیکەڵە، ژیر، ژیاندار و تژی لە ژنەتییەکانی رۆژئاڤا و باکوور، مێدیا و مەیدانی کۆمەڵگەکانی نەک هەر ئەوروپیی و ئەمەریکیی دەتەننەوە، بەڵکە بواری مێدیا و زاری کۆمەڵگە رۆژهەڵاتییەکانیش داگیر دەکەن.
ئەوها کتوپڕ لە مێدیا و دامەزراوە ئەکادیمیی و بزاڤە فێمێنیستەکاندا وێنەی ژنی کورد لە کۆیلەی "کولتووری شەرەف"ەوە، دەبێت بە وێنەی ژنی ئازاد، ئازا؛ کولتووری فێمێنستی شۆڕگێڕانە.
ئەڵبەت سازکردنی هەردوو وێنە لە ژنی کورد لە لایەن مێدیای رۆژئاواییەوە، بەرهەمی گوتاری کولتووری "رۆژهەڵاتناسیی"، "ئەوروپاسالاریی" و ... تاد.
بەهەمە حاڵ، بە دەم ئەو پەلەپروزەیی کاتەوە، ئەو ئاماژەگەلەی گوتران، ئاماژەگەلێکی خێران بە ئەو دەخە سەرنجڕاکێشەی کولتووری شۆڕشگێڕی ژنایەتی، کە دەزانم وەک چۆن ئەردۆگانی عولیی و گەلحە و عەرەب و فارس و ... شۆڤینییەکان لە داخی کولتووری شۆڕگێڕی

ژنایەتی لە باکوور و رۆژئاڤا دەعەجان بوونە، بە هەمان شێوەش بەشێکی زۆریش لە کوردی سەرگەمبوو بە حیزبازیی، لە بەرانبەر ئەو بایەخدانەی مەدیا و ناوەندە سیاسییەکانی جیهان بە ژنی رۆژئاڤا، بە تاوی بوغز داغبوونە.
لە کۆتادا، کە کۆتاش نییە، راستت دەوێ دەمەوێ بڵێم، لەوە بگەڕێ کە بەشداریکردنی کورد لە گرتنەوەی رەققەی پایتەختی داعش راستە یان نا، لە گرینگ ئەوەیە ئاکامی ئەو یارمەتیدانەی ئەمەریکا و رووسییە بە کوردی رۆژئاڤا و ئەو هەموو قوربانیی و جەربەزەییەی کە کیژ و کوڕانی رۆژئاڤا دەینوێنن، دووبارەبوونەوەی هەمان مێژووی سیاسی شکستخواردووی کورد نەبێت، کە ئەمەش بە خۆی بابەتێکی تایبەتە، کە لێرەدا لەناو ئەو داڕمان و تێدامانە گشتگرییەی کورد و جیهان بەدەست فێتیشیزم، کەیلەبوونی کولتووری بەرخەریی کاڵادا، لەناو ئەو کولتوورە جوانییە بابەدەستە پێشەسازییەی سەرمایەداریی و لەناو ئەو گوتاری ئیسلامیی سیاسییە ئایینکوژەدا، دوور لە مەیلی گوتارێکی سیاسیی، لەمدیوی لایەنگری نەتەوایەتییەکی توندەدا، بە خولیایەک لە کولتووریی جوانناسیی شەشگەرییەوە دەمەوێ بڵێم، لە ئێستادا، وەک چۆن رۆژدا فیلات بە رۆژنامەی "تایمز" دەڵێ، "من نە بە بسمارک و نە بە سەلاحەدینیش ئەیبووی سەرسامم، بەڵکە بە ئیرادەی کیژە هاوخەباتەکەی خۆم، ئارین میرکانەوە سەرسامم، کە بە ئەوەی نەکەوەتە دەست داعش، خۆی تەقاندنەوە"، منیش ئەوها لە مێژووی رابردوو و ئێستای کورددا ئەوەی بەخێیەوە سەرسامم دەکا، بەدەر لە "مەم و زین"ی خانی، گوتاری بەڵندەی رۆشنگەریی شیعرییەکانی حاجی قادری کۆیی، بەرهەمە ماریفیی و زمانییەکانی مەسعود محەمەد، بوێری لەیللا قاسم و هەڵویستگەلی حەقیقی هەندێک نووسەر و سیاسیی نموونەیی، نە هات و هووتی بانگەشەی لە گەترە و هەرزەگەیی حەشاماتە بە بەناوبوونەوەی رۆمان، کتێب، توێژینەوەی ئەکادیمیی و … تاد نووسەرانی هاوپێییان، نە سەردان و سەیرانی دیپلۆماسی سیاسییەکانە، بەڵکە تەنێ ئەوەی دەشداماوم دەکا و دەبێت بە دەدانەوەیەک لە بەرانبەر ئەم رۆژگارە بەرەڵا و بەربادەدا، ئیرادەی رۆژدا فولاتە.
چونکە من دەزانم ئەوەی لە رابردوو و ئێستاشدا لە دونیای سیاسەتدا حکوم دەکا، بوونی ئیرادەی دەستەڵاتە. ئەوەی کە وادەکا "ئەویتر" قەبووڵت بکا، سیاسەتی پاڕانەوە، ئاشتیخوازیی بەرانبەر ئەوانیتر نییە، بەڵکە بوونی هێز و خۆسەپاندنە.
هەموو دەزانین، ئێمەی لە دۆخی بازاڕی نیولیبرالیزمدا، تۆ دەتوانی بە پارە لایەنگر بکڕیت، کتێب بنووسیتب، کتێب بە زمانی جیهانی وەربگێڕییت، رۆژنامەنووس بکڕیت لەسەرت بنووسی و وەک پاڵەوان

نیشانت بدات، دکتۆرا بکەیت، لۆبی سیاسیی بکەیت و … تاد، بەڵام ئەوانە هەمووییان ناوەڕۆکەکیان نییە، ئەوەی سەختە ئەوەیە کە لە نەبوونەوە، ببیت بە بوون؛ لە پەراوێزخستنەوە، ببیت بە ناوەند؛ لە بێدەنگکراوییەوە، ببیت بە دەنگدانەوە، کە ئەمەش لەم ڕۆژگارە کەڵە و کاڵبووەوەی ئەفراندندا کە کۆمەڵگەی کوردستان تێیدا بۆتە لاساییکار و بەرخۆری کاڵاییە ماددیی و نامادییەکانی بازاڕی سەرمایەداریی و بازاڕی مۆدە و مۆدێلە سیاسیی، کولتوورییەکانی سعودیی، وڵاتانی کەنداوی عەرەبیی و تورکیا، بۆیە ئەوەی لە ڕۆژئاڤادا ڕوودەدا، جۆرەکە لە داهێنانی خۆیەکیی؛ تەرزەکە لە ئامادەبوونێکی شکۆداری خۆیەکیی لە جیهاندا.
بەمجۆرە ڕۆژدا فیلات لە پڕ لە نەناسراییەوە بە سەرمایەک لە ئاکاری شەڕگێڕیی نەک هەر خۆی بە جوانی پەرچەمە شۆڕشگێڕییەکەیەوە بە دیار دەکەوێت، بەڵکە گەلەکەشی بەدیار دەخات. ئاخر بەدیارکەوتن، بوون بە خۆت، قەدەری مرۆڤ و نەتەوەیە، بۆیە وزە و ویستێکی کولتووری گەرەکە.
لەوەش بترازێ، ئاخر ئەوەی شەڕی نەدیبێت، نازانێت شەڕکردن لەگەڵ هێزێکی دڕندەی وەک داعش ئاسان نییە، لەوەش گەڕێ، لە کۆمەڵگەیەکی نێرسالاردا کیژێکی پەرچەمداری هەوری ڕووحی چیایی وەک ڕۆژدا فیلات، رابەرایەتی هەزاران پیاو لە نەتەوە و ئایینە جیاوازەکان بکات.
ئەوها، ڕۆژدا بە جوانی پەرچەمە شەڕگێڕییە ژنایەتییەکەیەوە، بە ئامادەبوونێک لە سەرکێشی ژنانە، ڕۆژگار دەهەژێنێ.

٢٠١٦.٥٢٨

گفتووگۆی دەنگەکان لەگەڵ نووسەرو ڕۆشنبیر هەندرێن سەبارەت بە هێرشەکانی تورکیاو

بەکرێگیراوانی بە سەر ڕۆژئاوای کوردستان

دەنگەکان: پاش سەردانەکەی ئەردۆغان بۆ ڕوسیا و گۆڕینی هەڵوێستی تورکیا لەبەرانبەر ڕژێمی سوریا و قسەکردن لەسەر هاوپەیمانی لەگەڵ ئێراندا، نیگەرانییەکی قوڵی لای خەڵکی کورد درووستکرد بەتایبەتی لە کوردستانی باشورسەبارت بە چارەنووسی بزاڤی ڕزگاریخوازانەی کورد لەڕۆژ ئاوا. ئەوە ئەم سیاسەت گۆرینەی تورکیا و ئەم نیگەرانییە چۆن لێکدەدەیتەوە؟

هەندرێن: خۆت دەزانی لەو هەفتەیەدا چ لە مێدیایەکانی ئەوروپا و ئەمەریکا و چ لە مێدیایە عەرەبییەکاندا،(هەڵبەت لە میدیایە خۆشەکانی باشووردا، وەک هەمیشە، ئەو هەواڵانە بە کرچ و کاڵی کاوێژ دەکرێنەوە) ، زۆر راڤە و راپۆرتی جیاواز سەبارەت بە گۆڕینی هەڵوێستی تورکیا لەبەرانبەر رووسیا و ئێران و سوریادا، بڵاوکراونەتەوە، بەڵام، گەرەکە لە لای هەر کوردێک، ئەگەر سەر و دڵی بە قەد چۆلەکەیەکیش بێت، ئەوەی بۆ روون بێت، کە تورکیا، دوای ئەوەی کە بە هۆی ئەو سیاسەتە دڕزەیییەی کە لە ئاستی ناوەخۆ و دەرەوەدا پەیڕەوی دەکرد، نەک هەر بەوە نەیتوانی رێگە لە سەرکەوتنی کورد لە رۆژئاڤا بگرێت، بەڵکە لەناو تورکیاشدا تووشی داتەپین بوو.
بۆیە دوای ئەو سەرکەوتنانەی یەپەگە لە منبەج و پشتگیری هاوپەیمانەکان لە پەیەدە، حکومەتی ئاکاپە، ئەردۆغان بێجگە لە خواردنی ئەو ژەهرە، واتە مل شۆڕکردن و دەستەودامێنی رووسیا و ئێران و ئەسەدبوون، هیچ رێگەیەکی تری بۆ نەمایەوە.
کەواتە پەنابردنی تورکیا بۆ ئەو زەلیلییە، لە داخی سەرکەوتنە یەک لە دوای یەکەکانی بزاڤی کورد بوو لە رۆژئاڤا. تورکیاش، جا ئەردۆغان حکومی بکات یان حیزبێکی تر، بۆ رێگە گرتن لە سەرکەوتنی کورد لە رۆژئاڤا و بە تایبەتیی و بە گشتیی بەشەکانی تریش، ئامادەیە هەرچی کاری گەوادیی و سووکایەتییە لە دەوڵاتانی دەروبەر و دونیا قبووڵی بکات. لێرەدا پێویستە ئاکا جەوهەری دەوڵەتی تورکیای فاشی شیبکەینەوە، بەمجۆرە ئەو هەڵوێست گۆڕینەی تورکیا نە مەتەڵە و نە سەیر و سەمەرەشە.
لێ سەبارەت بە نیگەرانی کوردی باشوور، کە کۆمیدیا و تراژیدییەکە لێرەدا دەستپێدەکەن، پەیوەندی بەو عەقڵییەتە خێڵایەتییەوە هەیە

کە چ لە رابردو و چ لە هەنووکەشدا قەدەری کۆمەڵگە و بزووتنەوە سیاسییەکانی بەڕێوە دەبات.

گەرەکە ئەوە بۆ هەموو کەسێک روون بێت، کە بە هۆی ئەوەی لە بزووتنەوەی سیاسیی و رۆشنبیریی کوردییدا بە گشتیی، مەبەستم لە تاکەکەس نییە، عەقڵی خێڵ ئاراستەی کردووە، کە ئەمەش ئاشکرایە، چونکە تا هەنووکەش کۆمەڵگەی کوردستانی باشوور خێڵەکییە و بزوتنەوەی سیاسیی و رۆشنبیرییشی هەمیشە لەسەر بنەمای پەیوەندییە کۆمەڵایەتیی و ئابوورییەکانی خێڵ بیری کردۆتەوە، بۆیە وەک چۆن لەناو کۆمەڵگەدا مرۆڤی کورد چارەنووسی ژیانی خۆی بە سەرۆک خێڵ و کەسە بەهیزەکاندا بەستراوەتەوە، بە هەمان شێوەش تا هەنووکەش بزووتنەوەی سیاسیی لە باشوور هەمیشە چارەنووسی خۆی بە ئەمەریکا و زلهێزە دەرەکییەکاندا بەستاوەتەوە. ئەمەش مەتەڵ نییە، بەڵکە رەنگدانەوەی پەیوەندییە کۆمەڵایەتیی و کولتوورییەکانی کۆمەڵگەی خێڵە. تشتێکی روونە کۆمەڵگەیەک عەقڵی خێڵ و نەریتی باو و قەزا و قەدەر حکومی بکات، نە خاوەن عەقڵی ئازاد و بزۆک دەبێت و نە پشت بە وزەی مرۆڤی خۆشی دەبەستێت، بەڵکە هەمیشە چاوەڕێی هێزی سەرووی خۆیەتی، چونکە لە کۆمەڵگەی خێڵ و نەریتسالاردا، ئەوە هوشیاریی و ئیرادەی تاکەکەسەکان نین بڕیار دەدەن، بەڵکە ئەوە هێزی دەرەوەی مرۆڤە بڕیار لەسەر ژیان و داهاتووی مرۆڤەکانی ئەو کۆمەڵگەیە دەدات.

ئەوەی باسی دەکەین، نە تیۆرییەکی تازەیە و نە لێکدانەوەیەکی نەزانراو، بەڵکە راستییە. بۆیە، ویڕای کرانەوەی کۆمەڵگەی باشوور بەسەر دونیا و گۆڕانکارییەکانی، بە ئابوورییبوونی ژیانیشی، وێڕای بوونی ئەو هەموو پسپۆڕ، چاودێری سیاسیی، لەشکرێک لە رۆژنامەنووس و فەیلەسووفەشی کە لە ژماردن بەدەرن، بەڵام چونکە ئەو دیاردە ئابووریی تەکنیکییە، واتە ماددییە، ‌ کولتووری لەگەڵ نەبوو، واتە لایەنی مەعنەویی لەگەڵ نەبوو، بۆیە سیستەمی بیرکردنەوە و عەقڵی نەگۆڕی تەنیا رووی دەرەکیی، مۆدە و مۆدێلی رووکەشی گۆڕی. بەمجۆرە کە خەڵک و چینی سیاسیی و رۆشنبیر تەنگاو تەنگەتاو دەبن، هیچێک لەو دیاردە رووکەشە ماددیی و مەعنەویانەی کە هاتوونەتە ناو ژیانییەوە، نابنە روانگە بۆ بینینی خۆیی و رووداوە و گۆڕانکارییەکانی دونیا. هەر بۆیە لە کۆمەڵگەی باشووردا کە تشتێک لە دژی کورد یان دونیا روودەدات، پەنا دەباتەوە بەر هێزی دەرەکیی، ئەمەریکیی، بۆ نموونە لە کاتی هێرشی داعش بۆ شنگال و مەخموور. هەروەک لە بەردەم ئەو تەنگژانەی کە ئێستا مرۆڤی کورد لە باشوور هەیەتی، هەمیشە بەوە سێبووری خۆی دەداتەوە، کە ئەوە قەدەری ئێمەیە و خودا بۆ نووسیوین، بۆیە ئەو تەنگژانەی خۆی

خستۆتە دەست بڕیاری خودا. لە کاتێکدا سەدەترین پەیامی دینیش نازانێ کە دەڵێ، "لە تۆ حەرەکەت، لەمنیش بەرەکەت"!

لە روانگەیەوە خەڵکی سیاسیی و فەیلەسووفەکانی باشووری کوردستان، ناتوانن لەوە تێبگەن، کە بزووتنەوەی باکوور و ڕۆژئاڤا، جا هەریەک لە ئێمە دۆست یان دژی پەکەکە و پەیەدە/هەپەگە و یەپەگە بین، پێویستە ئەوە بزانین، کە ئەوان نەریتێکی نوێیان لە سیاسەتکردن بەرهەمهێناوە، ئەمەش، بۆ هەر یەک لە ئێمە، خراپ یان چاک بێت، بۆ هەموو دونیاش روونە، ئەویش ئەوەیە بڕوایان بە عەقڵ و توانای مرۆڤ، خۆیانەوە هەیە نەک دەرەوەی عەقڵ و هێزە دەرەکییەکان. ئەمە ڕاستییەکە بەڵگە و زۆری گوتنی ناوێت.

لە بیرکردنەوەی بزاڤی باکوور و ڕۆژئاڤادا، نابێت هیچ تشتێک مەحاڵ بێت، هەروەک دەبێت ئەو بزاڤەی ئەوان پشت بە ئیرادەی خەڵک و خۆیانەوە ببەستێت. بۆیە هەپەگە و یەپەگە، بە پێچەوانەی تەواوی بزووتنەوەی سیاسیی و حیزبەکانی باشوور و ڕۆژهەڵاتیش، نە کوردایەتی نەریتییە و نە لە داکۆکیکردن لە سنووری کوردستان یان سنووری بەشێکی کوردستاندا دەگیرسێنەوە، بەڵکە بۆ یەکەم جارە بزاڤی کورد، هێزی سیاسیی کورد، هێرش بۆ دەڤەر و سنووری دەرەوەی کوردستان بکەن. بۆ نموونە، سەرنجی گرتنی منبەج و حسەکە و … لە لایەن یەپەگەوە بدیرکردنەوە و ئیرادەی یەپەگە و هەپەگە/ پەیەدە و پەکەکەشەڵ، تورکیا تووشی دەستەودامێنی پۆتین و ئەسەد و ئەیاتوڵایەکان کرد.

دواجار ئەوەی دەبێ بگوترێت، گریمان بەرژەوەندی هاوبەشی ئەو هێزانە دەگاتە ئەو رادەیەی کە گەلەکۆمەکیی لەسەر ڕۆژئاڤا بکەن، بەمەش رەنگە یەپەگە/پەیەدە، تووشی زیان و گەمارۆدانێکی سەخت بێت، بەڵام، ئەوەندەی من لە جەوهەری یەپەگە، پەیەدە و پەکەکە گەیشتبم، مەحاڵە، وەک نووسەر و سیاسیی و ڕۆژنامەنووس و فەیلەسووفانی باشوور و ڕۆژهەڵات پێیان وایە، وەک ئەزموونە سیاسییە یەک لە دوای یەکەکانی باشوور، پایدێزی لە خەبات بکەن و دەستەوەستاو دانیشن تا قەدەر و قودرەتی ئەمەریکا یان هێزێکی تری دەرەکیی بەهانایانەوە بێت. نەخێر، دەبێ تێبگەین، ئێردۆغان هەرچی هێزی رق و کینەی مێژووی تورکیای هەیە کە لە بەرانبەر بە کورد کۆی کردوونەتەوە، ناتوانێ نە پایە و هێزی یەپەگە لە ئێستا و داهاتووی سوریا پەراویز بخا و نە دەشتوانێ بەو عول عولیی و گەلحۆییەی خۆیەوە، ئاشتبەتاڵ بە پەکەکە بکا، چونکە ئەوانە خاوەن ئیرادەی عەقڵیی مرۆڤیی و نەریت رووخێنن.

بە کورتی بزاڤی سیاسیی باکوور و ڕۆژئاڤا، دەستپێکی مێژوویەکی نوێن؛ مێژوویەک ئەزموونی رابردووی کوردیی، کە لەسەر هێزی دەرەکیی

دەژیا، بەجێهێشتووە و خەریکی تێمارکردنی ئەزموونێکی نوێیە. ئەمە راستییەکە، لە جیاتی ئەوەی بە عەقلی نەریتیی و خەڵکییەوە سەیری بکەین، گەرەکە ئەگەر سوودیشی لێوەرنەگرین، بەڵام تێیبگەین.

دەنگەکان: بۆچی ئەو فاکتەری سەرەکی چوونی ئەردۆغان بۆ ڕوسیاو دانیشتنەکانی لەگەڵ ئێراندا بێ تەنها بۆ وەستانەوەیە لە بەرانبەر پێشڕەوییەکانی یەپەگەو یەپەژەن لە کوردستانی ڕۆژ ئاوا؟ ئەی پێتان وانییە ئەمە وەرەقەیەکی فشار بێت بۆ سەر ئەمریکا و ئەوروپا کە کەمتر گوێگری سیاسەتەکانی تورکیا بوون سەبارەت بە بارو دۆخی سوریا؟

هەندرێن: راستە ئەردۆغان دواجار ئەو خواستەی کە هەیبوو لە لایەن ئەمەریکا و ئەوروپاوە پشتگیری لێ نەکرا، کە بریتی بوو لەوەی پەیەدە وەک تێرۆریست بناسێنن و پشتگیریی لە دروستکردنی زونێک بەناوی ئەردوگا بۆ پەنابەرانی سوریا بکەن، کە ئەمەریکا و ئەوروپاش دەیانزانی بۆ دژایەتی سەرکەوتنەکانی کورد لە ڕۆژئاڤا و هەروا یارمەتیدانی داعشە بۆ هێرشکردنە سەر کورد.

خۆت دەزانی، تورکیا دەمێکە دەزانێت کە ئەمەریکا و ئەوروپا وەڵامی خواستەکانی نادەنەوە، بەڵام تورکیا دەیویست بە ڕێگەی فشاری پەنابەرانی سوریا و یارمەتیدانی داعش بە دژی کورد، مەترسی کورد لە خۆی دووربخاتەوە.

بەڵام لەوەش گرینگتر، ئەردۆغان دوای ئەو کودەتا و زیادبوونی هێرشەکانی پەکەکە بۆ سەر سوپای تورکیا لە لایەک و لە لایەکی تریشەوە، گرتنی منبەج و پلانی یەپەگە لەگەڵ ئەمەریکا بۆ گرتنەوەی رەقە و ئەو سەرکەوتنە سەربازیی و پشتیوانییە بەرچاوانەی ئەمەریکا و ئەوروپا بۆ یەپەگە، کە ئەمانەش بەیەکەوە گرێدانی کانتۆنی عفرین و جەزیرە و کۆنترۆڵکردنی سنووری نێوان تورکیا و سوریای نزیکردەوە، ئەردۆغانی تووشی هێستریا، چاو تاریکبوون کرد، بۆیە بۆ ئەوەی ئەو بتوانێ وەهمی بەهێزیی و خەلافەتیی رژێمەکەی نیشانبدات، کە دوای کودەتا و پەراوێزبوونی لە لایەن ئەمەریکا و ئەوروپاوە تێکشکان، ناچار بوو رووبکاتەوە رووسیا و ئێران و سووریا، چونکە ئەو وا تێدەگا ئەگەر لەگەڵ رووسیا و ئێران و ئەسەد ئاشت بێتەوە، ئەوا دەتوانێت بە پشتیوانی ئەوانەوە هەم هێزی یەپەگە تێکبشکێنێ و هەمیش ئەمەریکا و ئەوروپاش ناچار بکات چیتر پشتیگری کورد نەکەن و پشتیگیری ئەو بکەن.

بەڵێ، ئۆردۆغان، وەک بەردەوامییەک لە مێژووی دەوڵەتی تورکیا و بوونی لە ناتۆدا، بواری هەڵبژاردنی مانۆڕی سیاسیی و سەربازی زۆر لە بەردەمدایە، بۆیە دەیەوێ ئەو وەهمی خەلافەتیی و بەهێزی دەوڵەتی تورکییە بەدەست بێنێتەوە، کە خەریکبوو تەواو لاواز دەبێت. وێڕای ئەمەش، 27/8 یەلدرم، وەزیری دەرەوەی توررکیا لە کۆنگرەی رۆژنامەوانی لەگەڵ جۆن بایدندا بە ئاشکرا گوتی تورکیا لە سوریادا حەساسییەتی بە دوو بابەت لە سوریا هەیە ئەوانیش، یەک پارچەیی خاکی سوریا و بوونی سەربەخۆیی هیچ ئێتنیکێک، کە مەبەستی کوردە. چونکە سەربەخۆیی و هەر دەستکەوتێک کە کورد هەیبێت، مەترسییە بۆ دەوڵەت-نەتەوەی تورکیا.

کەواتە لە بنەڕەتدا تێکچوونی پەیوەندی تورکیا لەگەڵ ئەمەریکا و ئەوڕوپادا، هۆکاری کوردی رۆژئاڤا بووە، بۆیە ئاشتبوونەوەی ئۆردۆغان لەگەڵ رووسیا و ئێران و سووریا، لە پێناو رێگەگرتنە لەو مەترسییەی کە ئەو هەستی پێدەکا، ئەویش بەهێزبوونی پایەی کوردە لە سووریا، کە دەزانێت ئەو بەهێزبوونەی کورد لە رۆژئاڤادا، کوردستانی باکووری بە تەواوی لە دەست دەچێت. لەوەش بترازێ، تورکیا دەیویست بە رێگەی داعشەوە کورد لە رۆژئاڤادا بشکێنێ، بەڵام زانی ئەو خەونەشی نەهاتەدی، ئیتر ناچاربوو لەگەڵ ئەو وڵاتانە ئاشت بیتەوە.

دەنگەکان: ئەمرۆ تورکیا بەڕاشکاوی و مەیدانی دەستی بە هێرشەکانی خۆی کوردووە بۆ سەر ناوچەکانی ژێر دەسەڵاتی یەپەگە و یەپەژە، بەڕای ئێوە ئەم هێرشانە تاکوێ بڕ دەکات و ئایا خەڵکی ڕۆژ ئاوای کورستان بە هەمان هەناسەی شەری داعشەوە شەڕی تورکیا دەکەن؟ ئەی بەرەی ئازادیخواز لە ئەوروپا و ئەمریکا هەڵوێستیان چی دەبێت؟ قسەیەکیش هەیە دەڵێن لایەنی کوردیش هەیە بەشدارە لە هێرشەکانی تورکیادا، ئەی بۆ ئەمە دەڵێن چی؟

هەندرێن: پێشتر گوتمان ئامانجی سەرەکی لەو کەین و بەینانەی کە لەگەڵ روووسیا و ئێران و ئەسەد و ئەمەریکاش، هێرشکردنە بۆ سەر کورد لە رۆژئاڤادا، چونکە، ئەگەرچی ئۆدرۆغان دەیەوێ وا نیشانبدات کە هێرشی بۆ جەرابلوس بە دژی داعشە، بەڵام ئەوە راستییەکە نییە، راستییەکە ئەوەیە داعش بەشێکە لە سەربازی ئاکاپە، بۆیە هێرشی تورکیا بە رێگەی ئەو هێزە داعش ئاسایەی کە ئۆردۆغان بەناوی سوپای ئازاد سازی کردوون، بۆ سەر جەرابلوس، رێگەگرتنە لەو پرۆژەی یەپەگە، کە بەستانەوەی کانتۆنەکان و پچڕاندنی پەیوەندی داعشە لەگەل تورکیادا. تورکیا کە بینی یەپەگە سەرکەوتنەکانی یەپەگە

خەریکە ئامانج دەپێکێ، بۆیە تورکیا بە گرتنی جەرابلوس، کە گرتنێکی کۆمیدیی بوو، چونکە داعش بۆی چۆلکرد. راستییەکەش ئەوەیە داعش بوو بە بەشێک لەو سوپای ئازاد و ئاکەپەیە، تا بە یەکەوە دژی یەپەگە بوەستنەوە

من وەک گوتم، یەپەگە و خەڵکی رۆژئاڤا وەک چۆن بە رووی داعش بوونەتەوە، بە گوڕتر و بوێرانەتر بە بە رووی سوپای تورکیا بەناو سوپای ئازاد دەبنەوە. وەک بینیمان، خەڵکی کۆبانێ چۆن بە منداڵ و پیرەوە هاتنە پێش سوپای تورکیا. بۆیە، بە رای من، تورکیا گوایە هاتووە ئەو مێردەزمەیە، واتە سەربەخۆیی رۆژئاڤا و یەپەگە تێکبشکێنێ، بەڵام لە دواجاردا تووشی رووبەڕووبوونەوەیەک دەبێتەوە کە بە ئاسانی لێیدەرباز نابێت، یان کورد واتەنی، بۆ ریش چووە، سمێڵیشی لەسەر دادەنێت، چونکە لە لایەک یەپەگە خاوەن هێزێکی گەورەی ئەزموونداری شەڕە و دوای ئەو هەموو ساڵەش، خاوەن چەکی قوڕس و پێشکەوتووە، هەروەک خاوەن هێزێکی جەماوەرییشە. راستە بە هۆی ناهاوسەنگی سەربازیی لە نێوان یەپەگە و سوپای تورکیادا، رەنگە یەپەگە و خەڵک زیانی بەربکەوێت، بەڵام تورکیا ناتوانێ لە میردەزمەی یەپەگە رزگاری بێت. من وای دەبینم، سوپای تورکیا لەناو تورکیا و لە رۆژئاڤادا تووشی هێرشی سەختی یەپەگە و هەپەگە ببێتەوە، لە ئەوڕوپاشدا ناڕەزایی و خۆپیشاندانی کورد رێکبخرێن. لە لایەکی تریشەوە کاتێکو و رووسیا زانییان ئەو هێرشەی تورکیا بۆ سەر داعش نییە، بەڵکە بە دژی کوردە، ناتوانن بێدەنگ بن. هەر ئەمڕۆ، 30.8، ئەمەریکا و ناوەندە سیاسییەکانی وەک فەڕەنسا، راستەوخۆ تورکیایان لەوە ئاگادار کردەوە، کە ئەوان بەوە رازی نین تورکیا هێرش بکاتە سەر کورد. بەرەی ئازادیخواز و ناوەندە سیاسییەکانی ئەوڕوپا و ئەمەریکاش دەزانن کە ئەوەی بە راستی شەڕی داعش دەکا، یەپەگەیە و دەمێکیشە دەزانن تورکیا دەستی لەگەڵ داعش هەیە، بۆیە بڕوا ناکەم پشتگیری تورکیا بۆ لێدانی یەپەگە بکەن. هەر ئەمڕۆ بینیم، ئەو ئەمەریکییانەی کە هاتبوونە ریزەکانی یەپەگە، گەڕاونەتەوە ئەمەریکا و خۆپیشاندانیان ساز کردبوو دژی سیاسەتی ئەمەریکا لە پشتگیریکردنی تورکیادا. دواجار بەو کارە تورکیا دەکەوێتە دۆخێک کە خۆزگە بە نەهاتنی بخوازێت.

بەڵام گەرەکە یەپەگە کارتی خۆی لەگەڵ ئەمەریکا و رووسیا بەکار بهێنێت، ئەگەر ئەمەریکا و رووسیا بە ئاشکرا دژی تورکیا نەوەستنەوە، لە گرتنی رەقەدا بەشداری نەکەن، چونکە، ئەگەر تورکیا وەک جەرابلوس لە ژێرەوە لەگەڵ داعش رێکنەکەوێت، واتە داعش تورکیای چۆڵ نەکا ، ئەمەریکا بە بێ یەپەگە ناتوانێ داعش لە رەقە دەربکات.

سەبارەت بە لایەنی کوردی لە بەشداریکردنی لەگەڵ سوپای تورکیادا، ئەوە راستە، دیارە کە ئەو هێزە کوردیانەی کە بە قەد تورک و داعش دژی یەپەگەن، ئامادەن ببن بە کۆیلە و غولامی خەلیفە ئۆدۆغان و سیخوڕ و بەکرێگیراوی بەناو سوپای ئازادی سوریا، ئەو لایەنە کوردیانە بەشێکیان لە بنەڕەتدا بەکرێگیراوی ئۆردۆغانن و بەشێکیشیان سەر بە ئەنەکەسەن.

هەرچەند ئۆردۆغان و حکومەتەکەی هاوکات لەگەڵ هێرشکردنە سەر جەرابلوس و ڕۆژئاڤادا بە ئاشکرا رایگەیاندووە، کە دژی فیدرالیی و سەربەخۆیی کوردن لە سوریا و عێراقیش، کەچی ئەنەکەسە و لایەنەکانی تری کوردە مورتەزەقەکان ئامادەن ئەو کەواسوورییە بۆ ئۆردۆغان بکەن.

خۆتان دەزانن، یەلدرم زۆر بە ئاشکرایی باسی هۆکاری بانگهێشتکردنەکەی کاک مەسعوود بارزانی کرد، کەڵ بە کورتی گوتی ئەو هاوکاریمان دەکا لە گرتنی سنووری نێوان باشوور و ڕۆژئاڤا و لێدانی یەپەگەدا. ئەو قسانەی یەلدرمی وەزیری دەرەوەی تورکیا لە کۆنگرە ڕۆژنامەوانەییەکەیدا سەبارەت بەو دیدارەیان لەگەڵ کاک مەسعوددا، بابەتێک نییە لێکدانەوەی زۆری بوێت، روون و ئاشکرا مەبەستی لێدانی یەپەگە بوو.

راستییەکەی خەونی ئۆردۆغان ئەوەیە، بە لای کەمییەوە کۆبانێ و ئەو شوێنە سنوورییانە بگرێت و بۆ فریودانی رای گشتی جیهان و ناوچەکەش، ئەو مورتەزەقە کوردانە لەوێ دابنێ، بەو شێوەیە دەیەوێ ئەو نیشانبدات کە تورکیا دژی کورد نییە، بەڵکە دژی یەپەگەیە کە تێرۆریستن و سەر بە پەکەکەن. بەڵام ئەو کوردانەی کە تورکیا وەک کۆیلە بۆ دژی یەپەگە بەکاریان دەهێنێت، بێجگە لە کۆیلایەتی هیچ دەستکەوتێکی دیکە لە ئۆردۆغان نابینن.

Aug 28,2016

چیرۆکی من … جیهاد محەمەد

چەندین ڕۆژە لە کەناڵی (ئێن ئار تی)یەوە، ڕیکلام بۆ گێڕانەوەی

دەوڵەمەندبوون و لەهاتوویی و بوێری و موجازەفە پۆزەتیڤەکانی شاسوار واحید دەکرێت لە ژێر ناوی"چیرۆکی من"دا، گوایە کاک شاسوار بە بوێرانە هەموو نهێنییەکانی دەوڵەمەندبوونی خۆی دەخاتە ڕوو!
پێش ئەوەی بەمە سەر باسەکەم ئەم ڕوونکردنەوەیە بە کاک شاسوار و خوێنەرانی بەڕێز: (لێرەوە بە کاک شاسوار و بە خوێنەری بەڕێز دەڵێم، من پڕۆژەی چاقی لاند بە پڕۆژەیەکی زۆر باش هەڵدەسەنگێنم، یەکێکە لەو پڕۆژانەی کە خەڵکی گشتی و منداڵان و ژنان و گەنجان زۆر سوودی لێ دەبینن. من کاک شاسوار ناناسم، خۆشەویستیم هەیە بۆی، بەڵام ڕەخنە لە هەموو ئەو کەسانە دەگرم کە پڕۆژەکانیان جێگەی گومانە، پڕۆژەکانیان فێڵی تیاکراوە و دەستی خەڵکیان بڕیوە، جگە لەوە شەراکەت لەگەڵ بەرپرسە دزەکاندا جیگەی قبووڵ نییە لای ئێمەومانان).
ئەمەش لینکی “چیرۆکی من”: https://www.youtube.com/watch?v=XfnwHzcyOVg
هەڵبەت لە بنەڕەتدا “چیرۆکی من” دوو پاڵنەری هەیە:

یەکەم/ بە قایلکردنی هەموو خەڵک بە گشتی کە دەوڵەمەندبوونی ئەم کوڕە گەنجە تەنها هۆکارەکەی بوێری و ئازایەتی خۆیەتی و بەهیچ جۆرێک گەندەڵی لەم دەوڵەمەندبوونەدا نییە.

دووەم/ بە قایلکردنی ئەو دەیان هەزار خاوەن سەهمەیە، کە هاوبەشیانکردووە لە پڕۆژەکەی چاقی لاندا و تا ئێستاش یەک دینار قازانجیان وەرنەگرتووە، کە ئەم قازانجە نافەوتێت و هەرچی سەرمایەی ئەم کوڕە گەنجەیە لە وەبەرهێنانەدایە و قازانجی ئەم وەبەرهێنانەش ئەمڕۆ یا سبەی بە مسۆگەری دەردەکەوێت. ئەم هەوڵەش بۆ ئەوەیە کە خاوەن سەهمەکان دان بە خۆیاندا بگرن و خۆپیشاندان نەکەن لە بەردەمی چاقی لاندا و کاری پشێوی نەنێنەوە و داوای قازانجی سەهمەکانیان نەکەن.

خۆ ئەگەر خاڵی سێیەمی پاڵنەری ئەم چیرۆکە هەبێت ئەوە لە خۆپیشاندان و خۆ زلکردنی کاک شاسوار بەولاوە هیچی دیکە نییە.
ئەم پاڵنەرانە لای من سروشتییە، ئەم کوڕە گەنجە مافی خۆیەتی هەوڵی ئەوە بدات پڕۆژەکەی زیاتر سەربگرێت، بۆ ئەمەش پێویستی بەوەیە کە هەم قسەی خەڵکی و گومانی خەڵکی لە خۆی دووربخاتەوە لەوەی کە لەگەڵ بەرپرسە پارەدارە دزەکاندا شەریکە، هەروەها بە هێورکردنەوەی خاوەن سەهمەکانیش تا چیتر پێدانەگرن لەسەر دیاریکردن و وەرگرتنی قازانجی سەهمەکانیان.
ئاخر ئەو دەوڵەمەندانەی کە شەراکەتیان هەیە لەگەڵ بەرپرسە

پارەدارە دزەکاندا یەکجار سومعەیان لەکەدار بووە و خەڵکی نەک خۆشیان ناوێن بەڵکو ڕقیشیان لێیانە. لە لایەکی دیکە ئەو پڕۆژە وەبەرهێنانانەی کە دەیان هەزار سەهمیان بە خەڵکی فرۆشتۆتەوە و پەیمانیان داوە کە ساڵانە لە ڕاگەیاندنێکی گشتییدا زۆر بە ڕوونی و ئاشکرایی قازانجی سەهمەکان دابەشکرێت بەسەر خاوەن سەهمەکاندا، کاتێک ئەمەیان نەکردووە وەک پڕۆژەکەی چاقی لاند و چەندین پرۆژەی دیکەی وەبەرهێنان ئێستا خاوەن سەهمەکان کەوتوونەتە گومانی ئەوەی کە فێڵیان لێکراوە و هیچ دەزگایەکی یاسایی ئەوتۆش یان دادوەری گشتی بەهێز نییە کە پەنای بۆ بەرن، بۆیە ئەم کێشەیە لە نێوان خاوەن سەهمەکان و خاوەن پڕۆژەکاندا لە تەقینەوەدایە.

لە دوای گێڕانەوەی ئەم چیرۆکەدا، پرسیار ئەوەیە، ئایا بە ڕاست کاک شاسوار لەم گێڕانەوەیەدا توانی ئەوە بسەلمێنێت کە هەموو ئەو سەرمایە زەبەلاحەی کە لەبەردەستیدایە هی خۆیەتی و بە ئازایەتی و موجازەفەی خۆی ئەم دەوڵەمەندبوونەی بەدەستهێناوە؟

بە بروای من لەم گێڕانەوەیەدا نەک هەر نەیتوانی پاکی خۆی بسەلمێنێت کە لەگەڵ بەرپرسە پارەدارە دزەکاندا دەستی تێکەڵ نەکردووە بەڵکو زیاتر گومانی لای خەڵک دروستکرد کە ئەم دەوڵەمەندبوونە و ئەم سەرمایەدارییە زەبەلاحە مەحاڵە بە موجازفەیەکی (١) یەک میلیۆن دۆڵاری بکرێت.

ئەو بەڕێزانەی کە قسەی باشیان لەسەر کاک شاسوار کرد لە پێشەکی گێڕانەوەی چیرۆکەکەدا هیچیان ئەوە ناگەیەنن کە ئەم کوڕە گەنجە لە گەندەڵیی و شەراکەت لەگەڵ بەرپرسە پارەدارە دزەکاندا شەراکەتی نییە. لە ڕاستیدا ئەوەی ئەم بەڕێزانە باسیان کرد سەلماندنی ئەوە بوو کە ئەم کوڕە گەنجە سەر بە خێزانێکی کۆمەڵایەتی بەڕێزە بە مەفهومی کولتووری کوردەواری وەک یەکێک لە هاوسێکانی ئەم خێزانە باسی لێوەکرد، کە هیچ پێویست نەبوو لە چیرۆکێکی وادا ئەمە باسبکرێت و کەسیش گومانی لە پاکی خیزانی کاک شاسوار نییە. ئەوانیدیکەش ئەوەیان سەلماند کە شاسوار کوڕێکی ئازا و موجازیفە بە واتا پۆزەتیڤییەکەی، ئەمەش ئەوە ناگەیەنێت کە شاسوار لە گەندەڵییەوە نەئاڵاوە، یان گومانی ئەوە ناڕەوێنێتەوە کە چۆن لە چەند ساڵێکدا ئەم کوڕە گەنجە بووە بە خاوەنی سەرمایەیەکی زەبەلاح کە خۆی لە سەدان میلیۆن دۆلار دەدات.

کاک شاسوار لە کۆتایی قسەکاندیا وتی: ئێستا دوو جۆر بیرکردنەوە لە بەردەستی خەڵکیدایە لەسەر ئەم چیرۆکەی من و لەسەر پڕۆژەکانی من، ئەوانەش:

یەکەم/ یان ئەوەتا خەڵک بڕوابهێنن بەوەی کە ئازایەتی و بوێری و

موجازەفەیەکی پۆزەتیڤانەی خۆم بووە کە سەرکەوتنی گەورەی بۆ بەدیهێناوم، پێویستیشە خەڵکی بەم جۆرەی من بیربکەنەوە و ئازا و بوێربن لە کارەکانییاندا.

دووەم/ یان ئەوەتا خەڵک بە جۆرێکی دیکە بیربکەنەوە و بڵێن ئەمە بە خۆرای نەکراوە و لە پشتی کەوالیسەوە شتێکی نهێنی دیکە هەیە!
لە ڕاستیدا کاک شاسوار ویستی بەم کۆتا قسەیەی بە تەواوەتی گومان لەسەر تێوەگلانی لە گەندەڵ و دەستتێکەڵکردنی لەگەڵ بەرپرسە دزەکاندا بڕەوەێنێتەوە. بەڵام بە خوێندنەوەی من ئەم کوڕە گەنجە زیاتر گومانی لەسەر دەوڵمەندییەکەی خۆی دروستکرد و ئەوەی سەلماند کە مەحاڵە ئەم دەوڵەمەندبوون و ئەم پڕۆژە گەورەانە بە سەرمایەیەکی یەک میلیۆن دۆلاری بتوانرێت لە ماوەی چەند ساڵێکدا بکرێت بە سەدان میلیۆن دۆلار! بە مەرجێک تا ئێستا وەک خۆی دەڵێت و وەک وەڵامی ئیدارەی چاقی لاند بۆ خاوەن سەهمەکان هێشتا قازانجەکان دیار نییە، هەموو سەرمایە و قازانجەکان خراونەتەوە گەڕ و چونەتەوە ناو وەبەرهێنان!
ئەمانە پرسیاری جددین لە کاک شاسوار و لە جیرۆکەکەی:
— لە وڵاتێکدا کە هیچ کەس ناتوانێت دەوڵمەند بێت و ببێت بە سەرمایەدارێکی ز□ بەلاح ئەگەر لەگەڵ بەرپرسە دزەکانی دەسەڵاتی سیاسییدا شەریک نەبێت، چۆن کاک شاسوار توانی خۆی لەمە ڕزگار بکات و کەس شەریک نەکات؟

— چۆن بە سەرمایەیەکی یەک میلیۆن دۆلاری لە دوای چەند ساڵێک ئێستا پرۆژەکانی کاک شاسوار وەک خۆی لە ڕوونکردنەوەیەکی پێشووتریدا باسیکرد خاوەنی سەدان میلیۆن دۆلارە؟

— ئەی ئەگەر ئەم کوڕە گەنجە هێندە پاکە و هەموو پڕۆژەکانی بە موجازەفە و ئازایەتی خۆی کردویەتی بۆچی هەوڵی تیرۆرکردنی درا و لەو هەوڵەدا خۆشبەختانە ڕزگاری بوو، بە بریندار بوونی کۆتایی هات؟ ئایا ئەمە ململانێی نێوان بەرپرسە دزەکان نەبوو؟ ئاخر کورێکی گەنجی پاکی وەک کاک شاسوار بۆ دەبێت تیرۆربکرێت!، لە کاتێکدا کە زۆربەی شاهیدحاڵەکان شاهیدی دەدەن لەسەر پاکێتی خۆی و خانەوادە بەڕێزکەی. ئایا دەکرێت بڵێین ئەمە تەنها ئیرەیی بووە لە کاک شاسوار و لە دەوڵەمەندیەکەی؟

— کاک شاسوار لە چیرۆکەکەیدا بۆچی باسی قازانجی پڕۆژەکانی نەکرد؟ خۆ ئەگەر قازانجی نەکردوە ئەی ئەو هەموو سەرمایە و وەبەرهێنانەی لە کوێوە هێناوە؟ لە کاتێکدا هەموو خاوەن سەهمەکان

کە هاوبەشیانکردووە لە چاقی لاندا ناگاتە دە میلیۆن دۆلارێک، ئەی خۆ کاک شاسوار کاتی خۆی وتی ئێستا ئەم پڕۆژانە بایی نزیکەی ٦٠٠ میلیۆن دۆلار دەبێت! ئەم پارە زەبەلاحە لە کوێوە هات؟ ئایا دەکرێت جێگەی باوەڕ بێت لە چەند ساڵێکدا یەک میلیۆن دۆلار بکرێت بە ٦٠٠ میلیۆن دۆلار؟

ـــ کاک شاسوار لە ڕوونکردنەوەیەکی پێشووتردیا هەر لە کەناڵەکەی خۆیەوە(ئێن ئاڕ تی)، وتی من خاوەنی ١٠٥ میلیۆن دۆلار بووم کە دەستم داوەتە ئەم کارە، کەچی ئێستا خۆی و شەریکە سەرەکییەکەی دەڵێن ئێمە هەرچەندێک بێت! توانیمان یەک میلیۆن دۆلار دابین بکەین و دەستبکەین بە پڕۆژەکەمان، ئێمە چەندی بە چەند، تۆ بڵێی کاک شاسوار هەموو خەڵک بە گەمژە و گێل بزانێت، وابزانێت هەموو خەڵک تووشی لە بیرچوونەوەیەکی زۆر خراپ بووە و قسەکانی یەکەمجار و یەکەم ڕوونکردنەوەی کاک شاسواریان بیرچوبێتەوە! ئەم قسانەی کاک شاسوار هەموویان ناکۆک بوون لەگەڵ یەکتریدا.

ـــ بۆچی کەناڵی نالیا سوتێنرا؟ ئایا ئەمە دەچێتە عەقڵەوە کە خەڵکانێک ڕقیان لە کاک شاسوار بووبێت و ئەم کەناڵەیان سوتاندبێت! خۆ کەناڵی نالیا هەشتا نەکەوتبووە ئیشکردن و ڕەخنەگرتنێکی جددی لە حکومەت و یەکێتی و پارتی تا بڵێین ئەوە ئەوان بوون ویستیان ئەم کەناڵە نەکەوێتە ئیش. ئەگەر ئەمە ململانێی نێوان بەرپرسە دزەکان نەبوو، ئەی چیی بوو کاک شاسواری بەڕێز؟ ئەی هەر خۆتان نەبوون وتتان داوایان لێکردووین کە ئەم کەناڵە بفرۆشینەوە بە بەرپسێکی حیزبیی بە ٢٠ میلیۆن دۆلار؟ ئەگەر ئەم پێشنیازی کڕینەوەیە لە ململانێی نێوان بەرپرسە دزەکانەوە نەبوو ئەی لە چییەوە سەرچاوەی گرتبوو؟ تۆ بڵێی هەموو حیزب و هەموو کەسێک ڕقی لە کاک شاسوار بێت!.

ـــ پرسیارێکی ترم لە کاک شاسوار ئەوێیە، هۆکار چی بوو کە کاتێک هەندێک لە خاوەن سەهمەکان هاتەنە بەردەرگای سەرەکی چاقی لاند و خۆپیشاندانیان کرد، چۆن وا کوتوپڕ و دەستبەجێ ئاسایش و پۆلیس فریاتان کەوتن و ئەم کەسانەشیان تۆمەتبارکرد بەوەی کە گێرەشێوێنن، ئەگەر ئەمە بە ئیعازی بەرپرسە شەریکەکانت نەبووە ئەی خۆ بەرپرسی ئاسیاش و پۆلیس برای باوکت نین، تا ئەمەت بۆ بکەن. ئەی بۆ لەسەر تیرۆرکردنی دەیان ڕۆژنامەنووس و چەندین ئاژاوە و ژن کوشتن وا دەستبەجێ پۆلیس و ئاسایش ئامادە نابن؟

هیوادارم کاک شاسوار سنگی فراوان بێت بەرامبەر بەم ڕەخنە و پرسیارانەی من، کە دەنیام ڕەخنە و پرسیاری هەزاران کەسە. ئەمانەی من باسمکردوون هەموویان لە گومانەوەیە و گومانکردنیشمان مافی خۆمانە.

حەزیش دەکەم ئەوە بڵێم کە لەمەودوا هەموو کەس دەبێت لەم دەوڵەمەندانە خۆشنەبێت کە گومان هەیە لەوەی کە شەریکی بەرپرسە دزەکانن.

جیهاد محەمەد

٠٤/٠٩/٢٠١٦